

Ανδρέας Κυριάκου

ΑΥΤΟΠΤΗΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Η Προεδρία Βασιλείου

1988-1993

Σειρά (2 τόμοι): **ΑΥΤΟΠΤΗΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ**
Τόμος Δεύτερος: **Η ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**
Περίοδος 1988 - 1993
Συγγραφέας: **Ανδρέας Κυριάκου**

Copyright ©:
Copyright ©: 2000

ISBN Σειράς:
ISBN Τόμου:

Ταξινόμηση στις βιβλιοθήκες: ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ,
ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ,
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Εξώφυλλο:
Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση: *Χαμπής Κιατίπης*
Ηλεκτρονική Διαμόρφωση Κειμένου: *Χαμπής Κιατίπης*
Διόρθωση Κειμένου: *Χαμπής Κιατίπης και Ανδρέας Πολυδώρου*
Εκτύπωση:

Κεντρική Διάθεση:

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιοδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ

Εισαγωγή	1
Η υποψηφιότητα του Γ. Βασιλείου για την Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας	4
Η απόφαση του ΑΚΕΛ να υποστηρίξει την υποψηφιότητα Γ. Βασιλείου.....	6
Πώς εκτίμησε το ΑΚΕΛ την εκλογή του Γ. Βασιλείου και η παραίτηση του Εζεκία Παπαϊωάννου από Γ. Γ. του ΑΚΕΛ.....	
Ο θάνατος του Εζεκία Παπαϊωάννου και η σοβαρή κρίση ηγεσίας που ακολούθησε στο ΑΚΕΛ.....	10
Ο Δημήτρης Χριστόφιας εκλέγεται νέος Γ.Γ. του ΑΚΕΛ	16
Καλύτερη γνωριμία μου με το Γιώργο Βασιλείου.....	17
Μεροληπτική η στάση του ΡΙΚ έναντι υποψηφιότητας Βασιλείου.....	20
Η αφυπηρέτησή μου από το ΡΙΚ και η αποχαιρετιστήρια ομιλία μου	22
Η εγκατάσταση του Προέδρου Βασιλείου στην Προεδρία	28
Η Επανίδρυση του Εθνικού Συμβουλίου	29
Άμυνα και συνεργασία με την Ελλάδα	30
Το Υπουργικό Συμβούλιο του Γ. Βασιλείου	34
Η πρώτη επίσκεψη Βασιλείου στην Αθήνα.....	36
Πρωτοφανής εκστρατεία από τον Γ. Βασιλείου για προώθηση λύσης στο Κυπριακό	41
Οι προσπάθειες για αναγνώριση του ψευδοκράτους πέφτουν στο κενό	44
Οι ζυμώσεις για την έναρξη διακοινοτικών συνομιλιών	47
Συνάντηση Βασιλείου με τον Πρόεδρο Ρήγκαν	52
Οι προετοιμασίες για τη συνάντηση της Γενεύης	55
Η πρώτη συνάντηση Βασιλείου-Ντενκτάς	57
Συνάντηση των Πολιτικών ηγετών με τον Πέρεζ ντε Κουεγιάρ.....	59
Πως είδε ο Κουεγιάρ τους πολιτικούς ηγέτες της Κύπρου	63
Η διάσκεψη των Αδεσμεύτων στην Κύπρο το 1988	69
Οι διακοινοτικές συνομιλίες και η σημαία.....	71
Προπαρασκευή εν όψει νέας συνάντησης Υψηλού Επιπέδου στη Νέα Υόρκη.....	75
Νέα συνάντηση Υψηλού Επιπέδου στη Ν. Υόρκη.....	79

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Οι προτάσεις του 1989 και η Δέσμη Ιδεών Γκάλι	91
Το ψήφισμα 750 του Συμβουλίου Ασφαλείας	93
Οι πολιτικές εξελίξεις μετά την έγκριση των προτάσεων του 1989	95
Η νέα συνάντηση της Νέας Υόρκης.....	99
Τα επεισόδια στον Άγιο Κασιανό	106
Το “ <i>draft outline agreement</i> ” του Γ. Γ. του ΟΗΕ και οι θέσεις των πολιτικών αρχηγών	108
Οι πολιτικές εξελίξεις μέσα στο 1990.....	124
Το θέμα ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ (ΕΕ)	136
Ο Ντενκτάς αντιτίθεται στην απόφαση για υποβολή αίτησης ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε. και απειλεί.....	146
Ο Πόλεμος του Κόλπου	151
Η 30η επέτειος της Κυπριακής ανεξαρτησίας.....	154
Προσπάθειες για σύγκλιση Διεθνούς Διασκέψεως για το Κυπριακό	164
Η επίσκεψη του Πρωθυπουργού Μητσοτάκη στην Κύπρο	166
Η συνεδρία του Ε. Σ. της 8 ^{ης} Ιουνίου 1991 παρουσία του πρωθυπουργού της Ελλάδας Κ. Μητσοτάκη	168
Οι επισκέψεις Μπους στην Άγκυρα και στην Αθήνα το 1991 προκαλούν φρούδες ελπίδες για εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό ...	176
Αρχίζει νέα περίοδος στασιμότητας.....	191
Περαιτέρω σκλήρυνση της τουρκικής στάσης	204
Η πρώτη έκθεση του Μπούτρος Γκάλι	208
Η έκθεση του Μπούτρος Γκάλι που εισάγει τη Δέσμη Ιδεών.....	210
Οι Αρχές της Δέσμης Ιδεών	213
Το Ψήφισμα 750	221
Εντατική προετοιμασία εν όψει νέων συνομιλιών.....	228
Νέες συνομιλίες αρχίζουν στη Νέα Υόρκη το 1992	238
Τι περιλάμβανε ο Χάρτης Γκάλι. (Ποιες περιοχές επέστρεφαν στους Έλληνες;).....	241
Η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου του Ιουνίου 1992	251
Δηλώσεις και ανακοινώσεις Κομμάτων μετά το πέρας της συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου.....	258
Η τουρκική αντίδραση στη Δέσμη Ιδεών και στο Χάρτη	266
Ο Δεύτερος γύρος των συνομιλιών του 1992.....	267
Οι συνομιλίες του 1992 δεν φτάνουν στην πολυπόθητη λύση. -- Τι δήλωσαν οι συνομιλητές	259
Ένα αποκαλυπτικό άρθρο του Σταύρου Αγγελίδη.....	306

Οι συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου μετά τη κατάρρευση των συνομιλιών του 1992	308
Η έκθεση του Γ. Γ του ΟΗΕ του Αυγούστου 1992	312
Οι επαφές του Προέδρου Βασιλείου στο εξωτερικό	313
Τρίτος γύρος συνομιλιών στη Ν. Υόρκη	324
Η έκθεση του Γενικού Γραμματέα προς το Σ. Α. του ΟΗΕ για την κατάσταση του Κυπριακού (Νοέμβριος 1992).....	341
Ο Πρόεδρος Βασιλείου αποδέχεται τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης και χαιρετίζει το ψήφισμα 789	367
Επιστολές του Προέδρου Βασιλείου προς το Γ. Γ. του ΟΗΕ Μπούτρος Γκάλι.....	368
Τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης του ψηφίσματος 789	372
Τα μετά την ψήφιση του 789 και οι Προεδρικές του 1993	376
Οι επιστολές Γ. Βασιλείου προς το νεοεκλεγέντα Πρόεδρο Γλαύκο Κληρίδη.....	378
Η αντίθεση μου στην ίδρυση Κόμματος από το Γ. Βασιλείου.....	381
Επίλογος.....	383
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1: ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ	385
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2: ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗ ΜΙΑΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....	436
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΔΕΣΜΗ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ.....	454

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

B.B.C	=	BRITISH BROADCASTING CORPORATION
B.M.H.	=	Προφέρεται: Μπι Εμ Έιτζ από το BRITISH MILITARY HOSPITAL [ονομασία περιοχής μεταξύ Παλλουριώτισσας και Αγλαντζιάς, όπου υπήρχε κάποτε βρετανικό στρατιωτικό νοσοκομείο.]
NATO	=	NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION
ΑΔΗΣΟΚ	=	ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΑΚΕΛ	=	ΑΝΟΡΘΩΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΛΑΟΥ (Κόμμα της Αριστεράς στην Κύπρο)
ΑΟΝ	=	ΑΝΟΡΘΩΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΝΕΩΝ (Πρόδρομος της ΕΔΟΝ)
ΑΣΔΑΚ	=	ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΑΜΥΝΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
Γ.Γ.	=	ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
Γ.Δ..Π.	=	ΓΡΑΦΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ μετονομάστηκε σε Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών
Γ.Σ.Π.	=	ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ (επίσης το όνομα ενός παλαιού και ενός νέου σταδίου που βρίσκονται στη Λευκωσία)
Γ.Τ.Π.	=	ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ - (πρώην ΓΔΠ)
ΓΕΕΦ	=	ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ
ΔΑΣΕ	=	ΔΙΑΣΚΕΨΗ για την ΑΣΦΑΛΕΙΑ και τη ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ στην ΕΥΡΩΠΗ
ΔΗΑΝΑ	=	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΑΝΑΝΕΩΣΗ
ΔΗΚΟ	=	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ - (Κόμμα του Κέντρου στην Κύπρο)
ΔΗΣΥ	=	ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ (Κόμμα της Δεξιάς στην Κύπρο)
Δ.Σ.	=	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΕΔΕΚ	=	ΕΝΙΑΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ Κόμμα της Κεντρο-Αριστεράς στην Κύπρο, που μετονομάστηκε το έτος 2000 σε:
ΚΙ.ΣΟΣ.	=	ΚΙΝΗΜΑ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΩΝ
Ε.Ε.	=	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΕΙΡΤ	=	ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΕΩΣ
ΕΛΔΥΚ	=	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΚΥΠΡΟΥ
ΕΜΕΚΕΛ	=	ΕΝΙΑΙΟ ΜΕΤΩΠΟ ΕΡΓΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥ ΛΑΟΥ
ΕΟΚ	=	ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ
ΕΟΚΑ	=	ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΥΠΡΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ (55-59)
ΕΟΚΑ Β΄	=	ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΥΠΡΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ [Β΄]
ΕΣΕΑ	=	ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΕΝΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ
Ε.Σ.	=	ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ (ΚΥΠΡΟΥ)

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΣΚ	=	ΕΝΩΣΗ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ ΚΥΠΡΟΥ
ΗΠΑ	=	ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
Κ.Ε.	=	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΚΕΔ	=	ΚΙΝΗΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΩΝ
Κ.Ε.Ε.	=	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΛΕΓΧΟΥ
ΚΕΜΑ	=	ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ
Κ.Κ.	=	ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ
Κ.Κ.Κ.	=	ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΚΥΠΡΟΥ (Πρόδρομος του ΑΚΕΛ)
Κ.Κ.Σ.Ε.	=	ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
Κ.Υ.Π.	=	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (Όργανο στο Στρατό της Ελλάδας και στην Εθνική Φρουρά)
Κ.Ε.Κ.	=	ΚΥΠΡΙΑΚΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΟΜΜΑ (Παλαιά Πολιτική Οργάνωση της Δεξιάς στην Κύπρο)
ΚΚΕ	=	ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΚΟΒΑ	=	ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΒΑΣΗΣ
ΚΥΠΕ	=	ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ
Μ.Ο.Ε.	=	ΜΕΤΡΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ
ΝΕΔΗΠΑ	=	ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ
ΟΗΕ	=	ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ
ΟΥΝΦΙΚΥΠ	=	ελληνιστί το αγγλικό UNFICYP = UNITED NATIONS FORCE in CYPRUS = [(Ενοπλη) ΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ]
ΠΑΜΕ	=	ΠΑΓΚΥΠΡΙΟ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ
ΠΑΣΟΚ	=	ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ
ΠΑΣΥΔΥ	=	ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΣΥΝΤΕΧΝΙΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ
ΠΕΚ	=	ΠΑΝΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΠΕΟ	=	ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΠΣΕ	=	ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΣΥΝΤΕΧΝΙΑΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (Πρόδρομος της ΠΕΟ)
ΡΙΚ	=	ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΥΠΡΟΥ
ΤΔΒΚ	=	ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ της ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΤΟΥΡΔΥΚ	=	ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΚΥΠΡΟΥ

Εισαγωγή

Τον Ιούνιο του 1987, οι απόφοιτοι του Ελληνικού Γυμνασίου Λεμεσού, της χρονιάς 1947, επανενώθηκαν σε συνεστίαση με την ευκαιρία των 40 χρόνων από την αποφοίτηση τους. Στη συνεστίαση παρευρέθησαν οι περισσότεροι από τους συμμαθητές και συμμαθήτριες. Οι έξι συμμαθητές, που είναι εγκαταστημένοι στη Λευκωσία παρέστησαν σύσσωμοι. Μαζί μας είχαμε και ένα από τους καθηγητές, μας τον γυμναστικό μας **Θρασύβουλο Μακρυγιάννη**, ο οποίος τότε ήταν πάνω από 85 χρόνων, αλλά διατηρούσε την ίδια ζωτικότητα και το χιούμορ, με τα οποία μας είχε συνηθίσει όταν ήμασταν μαθητές.

Η συνεστίαση έγινε στην πρώην ταβέρνα Αρίφ (τώρα Αβενίτα) στη συνοικία Αγίου Ιωάννη. Μερικοί από τους συμμαθητές της έκτης τάξης του Ελληνικού Γυμνασίου Λεμεσού, του 1947, υποχρεώθηκαν να τελειώσουν τις γυμνασιακές σπουδές τους και να πάρουν το απολυτήριο τους στο Γυμνάσιο Πάφου. Αποβλήθηκαν από το Γυμνάσιο Λεμεσού για τη συμμετοχή τους στην πρώτη μαθητική απεργία, που έγινε ποτέ στην Κύπρο και στρεφόταν εναντίον του νεοδιορισθέντος γυμνασιάρχη **Ιωάννη Γερακάρη**. Σε μένα, που φαίνεται ότι κρίθηκα πολύ επικίνδυνος επιβλήθηκε η ποινή της αποβολής διά παντός και ούτε το Γυμνάσιο Πάφου ούτε κανένα άλλο σχολείο με δέχθηκε να τελειώσω τις γυμνασιακές μου σπουδές. Ανάμεσα σε εκείνους τους συμμαθητές μας, που είχαν αποβληθεί, αλλά τους επετράπη να τελειώσουν το Γυμνάσιο Πάφου ήταν και ο **Γιώργος Βασιλείου**, ο οποίος από νωρίς το 1987 ανακοίνωσε την πρόθεση του να διεκδικήσει την Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Εγώ, το 1987, διάνυα τα τελευταία δύο χρόνια της υπηρεσίας μου ως Τμηματάρχη Ειδήσεων και Επικοινωνίας του ΡΙΚ.

Μερικοί από τους συμμαθητές μας συνέχισαν τις σπουδές τους στο Διδασκαλικό Κολέγιο και έγιναν δάσκαλοι και το 1987 ήσαν διευθυντές δημοτικών σχολείων και άλλοι συνέχισαν τις σπουδές τους στην Αθήνα και έγιναν είτε καθηγητές και στη συνέχεια γυμνασιάρχες και άλλοι ακολούθησαν διάφορες άλλες

επιστήμες και επαγγέλματα. Η γενική εντύπωση είναι ότι όλοι οι συμμαθητές και συμμαθήτριες μου είχαν επιτύχει στον επαγγελματικό τομέα και μερικοί, που βιάστηκαν να παντρευτούν, είχαν ήδη και τα πρώτα εγγόνια τους. Η πρώτη εγγονή μου γεννήθηκε δύο μήνες αργότερα, τον Αύγουστο του 1987.

Το γενικό πρόσταγμα της τελετής είχε ο συμμαθητής μας **Γιάννης Παπαδόπουλος**, ο οποίος ήταν γυμνασιάρχης στο Νυκτερινό Γυμνάσιο. Με το Γιάννη με συνέδεε στενή φιλία και ανεξάρτητα από τις ιδεολογικές μας τοποθετήσεις, που ήσαν διαφορετικές, συνεργαστήκαμε στο Γυμνάσιο Λεμεσού σε πολλές μαθητικές τρέλες. Μεταξύ άλλων εκδίδαμε το περιοδικό “**Ο Ζορνές**”, που είχε σαν σύνθημα “*Έκαστου ο νούς ζορνές εστί και όπως αν βούλεται παίζει αυτόν*”.

Στο περιοδικό σατιρίζαμε συμμαθητές, αλλά πρωτίστως τους καθηγητές μας. Ένα από τα καταπληκτικά πονήματα του Γιάννη ήταν μια μελέτη για τη Μουσική με θέμα: “*Ο Μπετόβεν ο λαουτάρης*”. Το μελέτημα του Γιάννη αναφερόταν έμμεσα στον πιο αγαπητό καθηγητή μας, τον καθηγητή της μουσικής Σόλωνα Μιχαηλίδη. Το σπίτι του Σόλωνα ήταν δίπλα στο Γυμνάσιο Λεμεσού πίσω από το δικό μου σπίτι. Το επισκεπτόμουν τακτικά, εκτελώντας θελήματα της συζύγου του Καλλιόπης, αδελφής του μεγάλου ηθοποιού **Θεόδωρου Μορίδη**. Ο Σόλωνας, που είχε διαβάσει το περιοδικό, εξέφρασε την υποψία ότι συγγραφέας της μελέτης ήμουν εγώ. Βέβαια δεν του αποκάλυψα το μυστικό. Ο ίδιος μου είπε ότι γέλασε με όλη του την καρδιά.

Ο **Γιάννης Παπαδόπουλος** ετοίμασε σατιρικό ποίημα στο οποίο σατίριζε καθηγητές μας που βρισκόνταν στη ζωή και μερικούς από τους συμμαθητές που παρευρέθησαν στη συνεσίταση. Το ποίημα του αποτελείτο από 26 τετράστιχες στροφές, η κάθε μια αφιερωμένη σε κάποιο καθηγητή ή συμμαθητή. Η στροφή που αφιερώθηκε στο **Γιώργο Βασιλείου**, αναφερόταν στην απόφαση του να πολιτευθεί. Την παραθέτω πιο κάτω:

*Να προσέχει ο Σιλίκκος
μήπως και τον φάει ο λύκος
νάν λευκός πολίτευτής
όπως στες ζάμπες μαθητής*

Σιλίκκο αποκαλούσε το Βασιλείου ο Γιάννης όταν αναφερόταν σ' αυτό στο περιοδικό "Ο Ζορνές".

Ο *Γιώργος Βασιλείου* καθυστέρησε να φθάσει στη συνεστίαση, και μας είχε προειδοποιήσει γι' αυτό. Είχε καθορίσει επισκέψεις σε διάφορα χωριά για προεκλογικές συγκεντρώσεις και θα έφθανε στον Αρίφ με κάποια καθυστέρηση. Έφθασε γύρω στα μεσάνυχτα για να γίνει δεκτός με διάφορες εκδηλώσεις που περιλάμβαναν πολλά πειράγματα κυρίως από το Γιάννη Παπαδόπουλο, ο οποίος του υπέβαλε διάφορες προτάσεις, που έπρεπε να περιληφθούν στο προεκλογικό του πρόγραμμα. Όλες είχαν το στοιχείο της έντονης ειρωνείας και θα μπορούσαν να αποτελούσαν πρώτης τάξης ύλη προς δημοσίευση στο "Ζορνέ". Η απάντηση του *Γιώργου Βασιλείου* ήταν πολύ σύντομη: "*Η συνεστίαση του 1988 θα γίνει στο Προεδρικό Μέγαρο στη Λευκωσία*".

Ούτω και εγένετο. Η συνεστίαση μας για τα 41 χρόνια από την αποφοίτηση μας ξεκίνησε με συγκέντρωση στο Προεδρικό Μέγαρο. Οι εκ Λεμεσού συμμαθητές μας έφθασαν με λεωφορείο, το οποίο στάθμευσε στην είσοδο του Προεδρικού. Ήταν η πιο επιτυχής συνεστίαση των παλιών συμμαθητών, που είχαμε ποτέ. Συμμαθητές και συμμαθήτριες μας που είχαν εγκατασταθεί στο εξωτερικό ήλθαν για να συμμετάσχουν στη συνεστίαση, με τον συμμαθητή τους που αναδείχθηκε πρώτος άρχοντας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ύστερα από μερικά ποτά και πολλές φωτογραφίες στο Προεδρικό καταλήξαμε στη γνωστή ταβέρνα "*Πλάκα*" στην Έγκωμη. Θυμάμαι, που ο *Γιώργος Βασιλείου* ήθελε να πάει στην ταβέρνα μαζί με τους συμμαθητές που βρίσκονταν στο λεωφορείο. Τελικά όμως, με παρέμβαση των ανδρών της Φρουράς του, πήγε στην ταβέρνα με το προεδρικό αυτοκίνητο.

Η υποψηφιότητα του Γ. Βασιλείου.

Για την περίοδο της Προεδρίας Βασιλείου, την οποία θεωρώ ως την πιο επιτυχή και αποτελεσματική στη μέχρι τώρα ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας θα ασχοληθώ με μεγαλύτερη λεπτομέρεια. Έχω ήδη αναφέρει από την αρχή ότι με τον Γιώργο Βασιλείου με συνδέει αδελφική φιλία από τα γυμνασιακά μου χρόνια. Οι γονείς, του Βάσος και Φωφώ, ήταν και δικοί μου γονείς. Πρέπει να αναφέρω ότι κατά τη διάρκεια της Προεδρίας του 1988-1993 δεν είχα καμιά σχεδόν επαφή μαζί του. Είχα σαν αρχή μου να μη διατηρώ σχέσεις με τους εκάστοτε Προέδρους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτό ίσχυσε με τον **Αρχιεπίσκοπο Μακάριο** και αργότερα με τον **Σπύρο Κυπριανού**, ο οποίος είναι συντοπίτης μου και συμμαθητής μου, όχι συνταξιώτης μου. Τον περνώ τρία χρόνια.

Μετά την αποτυχία του στις προεδρικές εκλογές του 1993 ο Γ. Βασιλείου με κάλεσε στο γραφείο του και με παρακάλεσε να το βοηθήσω να διεκπεραιώσει αλληλογραφία του, που κυρίως αφορούσε απαντήσεις σε διάφορους φίλους και εκτιμητές του, οι οποίοι εξέφραζαν την απογοήτευσή τους για την αποτυχία του. Εγκαταστάθηκα στο γραφείο, όπου ήταν προηγουμένως ο **Αντρέας Μαυρομμάτης**, ο οποίος είχε αναλάβει τη διεύθυνση του Πολιτικού Γραφείου του Γ. Βασιλείου. Αυτό συνέβη τον Μάρτιο του 1993. Λίγες μέρες μετά την εγκατάστασή μου στο ΚΕΜΑ ο Γιώργος, μαζί με τη σύζυγο του **Ανδρούλα**, αναχωρούσαν για διακοπές στην Αυστρία. Προτού αναχωρήσει, μου έδωσε το φάκελο με κάπου 200 επιστολές με την παράκληση να ετοιμάσω απαντήσεις. Φρόντισα οι απαντήσεις του να μη είναι ομοιόμορφες, αλλά να είναι πιο ειδικές και να αναφέρονται στα διάφορα θέματα, που έθιγαν οι επιστολογράφοι του.

Όταν επέστρεψε και του παρέδωσα τις απαντήσεις, ήταν περισσότερο από ενθουσιασμένος. Μου είπε αποφασιστικά: «*Δεν πρόκειται να φύγεις από εδώ. Θα παραμείνεις μαζί μου*». Ανάμεσα στις επιστολές ήταν και δική μου επιστολή στην οποία τόνιζα ότι θα βρεθώ και πάλιν στο ίδιο χαράκωμα μαζί του. Είχα βοηθήσει, στο πλαίσιο των δυνατοτήτων μου, την προεκλογική

του προσπάθεια με άρθρα μου στην εφημερίδα “Ο Φιλελεύθερος”. Βέβαια δεν απάντησα στη δική μου επιστολή. Βρέθηκα πολύ νωρίς στο χαράκωμα. Δεν μπορούσα να κάμω διαφορετικά. Θεωρώ τον εαυτό μου ως ένα από τους πιο στενούς του συνεργάτες και εξακολουθώ να τον βοηθώ, όσο μπορώ. Στις αρχές του 1999, όταν συμπλήρωσα τα 70 χρόνια μου, εγκατέλειψα το γραφείο μου στο ΚΕΜΑ γιατί οι συγγραφικές μου δραστηριότητες διευκολύνονταν καλύτερα από το σπίτι μου όπου υπάρχει μεγάλη ησυχία.

Αλλά ας έλθουμε στην απόφαση του να αναμειχθεί ενεργά στην πολιτική και να διεκδικήσει την Προεδρία της Δημοκρατίας. Από συνάντηση, που είχα με τον **Εζεκία Παπαϊωάννου** πληροφορήθηκα για τις επαφές και τις ζυμώσεις που άρχισαν από το 1986 για την εξεύρεση υποψηφίου, τον οποίο να υποστηρίξει το ΑΚΕΛ, δεδομένου, ότι το διαζύγιο με τον *Σπύρο Κυπριανού* ήταν οριστικό. Στον Εζεκία ανέπτυξα τη σταθερή θέση, που είχα πάντοτε ότι ήταν καιρός για το ΑΚΕΛ να διεκδικήσει την εξουσία με δικούς του υποψηφίους και να παύσει να στηρίζει άλλους υποψηφίους. Μου επανέλαβε τα επιχειρήματα που στηρίζονταν σε συνεδριακές αποφάσεις του κόμματος και μου ανέφερε ότι ανάμεσα στους υποψήφιους, που σκεφτόταν να υποστηρίξει το ΑΚΕΛ ήταν και ο φίλος και συμμαθητής μου *Γιώργος Βασιλείου*. Μου είπε ότι θα ήθελε να ακούσει την άποψη μου, την οποία κακώς δεν είχε ακούσει όταν αποφάσισε να υποστηρίξει τον Σπύρο Κυπριανού στις εκλογές του 1983. Του είπα ότι εφόσον το ΑΚΕΛ δεν θέλει να διεκδικήσει την Προεδρία με δικό του υποψήφιο, τότε δεν είχα καμιά επιφύλαξη για την υποψηφιότητα του *Γιώργου Βασιλείου*, ο οποίος προερχόταν από οικογένεια, που πρόσφερε πολλά στο ΑΚΕΛ και γενικά στην υπόθεση του σοσιαλισμού, στην οποία πάντοτε πίστευα και εξακολουθώ να πιστεύω. Ύστερα εκτιμούσα τις ικανότητες του φίλου μου, ο οποίος, εκτός από τις γνώσεις, ήταν εργασιομανής, κάτι που του επέτρεπε να επιτύχει στον τομέα της επαγγελματικής απασχόλησης του. Το γραφείο μελετών που έχει ιδρύσει είναι το μεγαλύτερο στη Μέση Ανατολή και διαθέτει γραφεία σε χώρες της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής.

Η απόφαση του ΑΚΕΛ.

Από τις αρχές του 1987 το ΑΚΕΛ είχε καταλήξει οριστικά στην υποστήριξη της υποψηφιότητας του Γιώργου Βασιλείου, γι' αυτό και ο Βασιλείου, πολύ νωρίς, είχε αρχίσει την προεκλογική του εκστρατεία. Όταν έγινε η συνεστίαση των παλαιών συμμαθητών τον Ιούνιο του 1987, δεν υπήρχε ακόμη η επίσημη ανακοίνωση του ΑΚΕΛ. Αυτή λήφθηκε από την ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής (ΚΕ) του Κόμματος, που συνήλθε στις 6 Ιουλίου 1987. Η απόφαση της ΚΕ αναφέρει:

«Οι επαφές με Κόμματα και παράγοντες μας οδήγησαν στο σταθερό συμπέρασμα πως η διάταξη των δυνάμεων, οι διαφορετικές θέσεις και απόψεις διαφόρων κομμάτων αναφορικά με υποψηφιότητες κομματικών ηγετών καθιστούν αναγκαία την υπόδειξη ανεξάρτητου υποψηφίου μέσα από τις πατριωτικές δημοκρατικές δυνάμεις, ο οποίος θα αποτελέσει πόλο ενότητας και φορέα δημοκρατικής αλλαγής.

Η Κ.Ε. του ΑΚΕΛ αφού μελέτησε προσεκτικά το πρόγραμμα του ανεξάρτητου υποψηφίου κ. Γ. Βασιλείου κ' έχοντας τη σύμφωνη γνώμη του κομματικού συνόλου αποφάσισε ομόφωνα να υποστηρίξει τον κ. Γ. Βασιλείου στις προσεχείς Προεδρικές εκλογές. Το πρόγραμμα του κ. Βασιλείου, όπως είναι φυσικό, δεν είναι σε όλα τα σημεία ταυτόσημο με το πρόγραμμα του ΑΚΕΛ. Το Κόμμα μας διαπιστώνει σύμπτωση θέσεων στα κεφαλαιώδη θέματα της γραμμής και ταχτικής αγώνα για λύση του Κυπριακού, στην αδέσμευτη εξωτερική πολιτική καθώς και σε βασικά θέματα της κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής.

Διαφορά υπάρχει στο θέμα της τελωνειακής ένωσης Κύπρου-ΕΟΚ. Σημειώνουμε όμως ότι ο κ. Βασιλείου όπως και το Κόμμα μας και άλλες δυνάμεις, υποστηρίζει τη διενέργεια δημοψηφίσματος για να αποφασίσει ο λαός πάνω σ' αυτό το σοβαρό θέμα. Παρά την ύπαρξη αυτής της διαφοράς το κύριο είναι ότι το πρόγραμμα του κ. Γ. Βασιλείου εξυπηρετεί γενικά τα συμφέροντα της Κύπρου και του λαού της και προωθεί τους στόχους για ενότητα και αλλαγή».

Πώς εκτίμησε το ΑΚΕΛ την εκλογή του Γ. Βασιλείου και η παραίτηση του Εζεκία Παπαϊωάννου.

Την εκλογική νίκη του Γ. Βασιλείου χαιρέτησε με βαθιά ικανοποίηση το ΑΚΕΛ. Για να αποφευχθεί όξυνση των πραγμάτων δεν έγιναν οποιεσδήποτε λαϊκές εκδηλώσεις.

Την πρώτη επίσημη εκτίμηση του εκλογικού αποτελέσματος έκαμε η ΚΕ του ΑΚΕΛ στις 22 Μαρτίου 1988. Εισηγητική ομιλία έκαμε ο Γενικός Γραμματέας του Κόμματος Εζεκίας Παπαϊωάννου. Ήταν η τελευταία συνεδρία της Κεντρικής Επιτροπής της οποίας προήδρευσε ο *Εζεκίας Παπαϊωάννου* και κατέθεσε εισηγητική έκθεση. Την ίδια μέρα που συνερχόταν η ΚΕ ο *Εζεκίας Παπαϊωάννου* απέστειλε επιστολή προς τα μέλη της ΚΕ, στην οποία ανακοίνωνε ότι έφθασε η ώρα να παραδώσει τη σκυτάλη σε κάποιον νεότερο, ενώ τρεις εβδομάδες αργότερα στις 10 Απριλίου 1988 ο *Εζεκίας Παπαϊωάννου* πέθανε από πνευμονοκαρδιακή ανεπάρκεια σε ηλικία 80 χρόνων, χωρίς να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες για τη διαδοχή του.

Η επιστολή της παραίτησης του Παπαϊωάννου

«Αγαπητοί σύντροφοι,

Όπως γνωρίζετε στις 8 του Οκτώβρη 1988 κλείω 80 χρόνια ζωής. Είμαι μέλος του Κόμματος από τα τέλη του 1931 και Γ.Γ από το 1949. Σ' αυτά τα χρόνια προσπάθησα στα μέτρα των δυνάμεων και ικανοτήτων μου να ανταποκριθώ στα καθήκοντα μου απέναντι στο Κόμμα και στον απελευθερωτικό αγώνα του Κυπριακού λαού.

Είμαι όμως της γνώμης ότι έφθασε η ώρα να παραδώσω το πηδάλιο του Κόμματος σε νεώτερο σύντροφο. Γι' αυτό και εισηγούμαι όπως κινηθεί η διαδικασία για την εκλογή νέου Γ.Γ του Κόμματος. Περιπτώ να προσθέσω ότι θα συνεχίσω να προσφέρω όλες μου τις δυνάμεις για το καλό του κόμματος και του λαού μας μέχρι την τελευταία πνοή της ζωής μου.

Συντροφικά,

*Ε. Παπαϊωάννου,
Γ.Γ. του ΑΚΕΛ».*

Η Κ.Ε. ευχαρίστησε τον *Εζεκία Παπαϊωάννου* για τις πολυετείς υπηρεσίες του στο Κόμμα και αποφάσισε όπως μετά την εκλογή του νέου Γ.Γ ο Ε. Παπαϊωάννου αναλάβει καθήκοντα Προέδρου του Κόμματος. Δεν πρόλαβε όμως να δει το νέο Γενικό Γραμματέα του Κόμματος και να υπηρετήσει στη θέση του Προέδρου.

Τι είπε ο Εζ. Παπαϊωάννου για την εκλογή Βασιλείου

Η εισηγητική ομιλία του Εζεκία Παπαϊωάννου ήταν σύντομη και η απόφαση της ΚΕ όπως και οι πλείστες αποφάσεις της ήταν ομόφωνη.

Ανάμεσα σ' άλλα ο Ε. Παπαϊωάννου είπε:

«Για να ακριβολογούμε όμως αυτή η νίκη δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί αν στο δεύτερο γύρο των εκλογών η ΕΔΕΚ δεν έπαιρνε την απόφαση να υποστηρίξει την υποψηφιότητα του Βασιλείου και αν μια σημαντική μερίδα του ΔΗΚΟ δεν ψήφισε Γ. Βασιλείου».

Καθορίζοντας τη στάση του ΑΚΕΛ έναντι του Προέδρου Βασιλείου και της Κυβέρνησης του ο Γ.Γ του Κόμματος ανέφερε ότι το ΑΚΕΛ δεν είναι κυβερνών κόμμα και ότι η στάση του έναντι της κυβέρνησης θα είναι στάση υποστήριξης για την πιστή εφαρμογή του προγράμματος, βάσει του οποίου ο Βασιλείου αναδείχθηκε Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

«Ταυτόχρονα όμως θα υποβάλλουμε σε εποικοδομητική κριτική κάθε πράξη ή ενέργεια της Κυβέρνησης, που αφήνεται του Προεδρικού Προγράμματος, ή που κατά τη γνώμη μας είναι επιζήμια για τα συμφέροντα του λαού και την υπόθεση του».

Ο Γ.Γ του Κόμματος είχε να πει καλά λόγια για τη σύνθεση της Κυβέρνησης Βασιλείου στην οποία, όπως είπε, συμμετέχουν πρόσωπα, που ανήκουν σε όλους σχεδόν τους πολιτικούς χώρους, χωρίς να εκπροσωπούν Κόμματα. Επίσης χαιρέτησε την ανασύσταση του Εθνικού Συμβουλίου.

Στην εισήγηση του ο *Εζεκίας Παπαϊωάννου* τήρησε πολύ χαμηλούς τόνους σε σύγκριση με προηγούμενες ομιλίες του. Απέφυγε οποιοσδήποτε επιθέσεις εναντίον του Δημοκρατικού Συναγερμού, του αμερικανικού ιμπεριαλισμού και του ΝΑΤΟ. Αντίθετα ανέφερε πως και οι χώρες αυτές μπορούν να συμβάλουν στη λύση του Κυπριακού. Είπε:

«Οποιοσδήποτε χώρες περιλαμβανομένων των ΗΠΑ, της Βρετανίας ή χωρών της ΕΟΚ θέλουν ειλικρινά να συμβάλουν στη λύση του Κυπριακού, θα μπορούσαν να ασκήσουν την επιρροή τους προς την κατεύθυνση της Τουρκίας να εγκαταλείψει την αδιάλλακτη στάση της έναντι της Κύπρου και να αποδεχτεί την απομάκρυνση των στρατευμάτων και των εποίκων της από την Κύπρο».

Στην εκτίμηση της η Κεντρική Επιτροπή αναφέρει ότι το Κόμμα ενέργησε πολύ σωστά να επιδιώξει την υποστήριξη ανεξάρτητου υποψηφίου με άλλες πατριωτικές δυνάμεις. Το ΑΚΕΛ είχε επαφές με την ηγεσία της ΕΔΕΚ, της ΝΕΔΗΠΑ, της Ένωσης Κέντρου, του Κόμματος των Φιλελευθέρων και με διάφορες άλλες προσωπικότητες.

Η διαπίστωση της Κ.Ε. είναι ότι για την εκλογή του Γ. Βασιλείου συνέβαλαν:

- 1. Η συστηματική και καλά οργανωμένη δουλειά των στελεχών του ΑΚΕΛ και των λαϊκών οργανώσεων,**
- 2. Η συμβολή του ιδίου του Γ. Βασιλείου**
- 3. Η καλή δουλειά της εφημερίδας “Χαραυγή”.**
- 4. Η συμβολή του Κόμματος των Φιλελευθέρων, της Κίνησης Βασιλείου και διαφόρων προσωπικοτήτων και**
- 5. Η υποστήριξη της ΕΔΕΚ και η ψήφιση του Βασιλείου**

από σημαντική μερίδα ψηφοφόρων του ΔΗΚΟ κατά το δεύτερο γύρο των εκλογών.

Ο θάνατος του Εζεκία Παπαϊωάννου και η σοβαρή κρίση ηγεσίας που ακολούθησε στο ΑΚΕΛ.

Ο θάνατος του *Εζεκία Παπαϊωάννου* επήλθε στις 2.15 π.μ. της 10^{ης} Απριλίου 1988. Η σορός του εξετέθη σε λαϊκό προσκύνημα και χιλιάδες λαού απέτισαν ύστατο φόρο τιμής στον ηγέτη, που για πάνω από 40 χρόνια κυριαρχούσε στην πολιτική ζωή του τόπου ως Γενικός Γραμματέας του μεγαλύτερου και του πιο καλά οργανωμένου κόμματος της Κύπρου.

Η κηδεία του ετελέσθη προΐσταμένου του Αρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου στις 14 Απριλίου 1988.

Επί κεφαλής της νεκρικής πομπής τέθηκε ο νέος Πρόεδρος Γιώργος Βασιλείου, ο οποίος είχε αποχαιρετήσει το νεκρό λέγοντας ότι «το κράτος και ο Κυπριακός λαός ανεξάρτητα από ιδεολογικές ή πολιτικές διαφορές αποτίει φόρο τιμής στον *Εζεκία Παπαϊωάννου* για την όλη πατριωτική του προσφορά».

Μετά το θάνατο του *Εζεκία Παπαϊωάννου* εκδηλώθηκε σοβαρή κρίση στο Κόμμα, η οποία είχε ως αποτέλεσμα να φύγουν από αυτό ηγετικά στελέχη του με πολύχρονη δράση. Ανάμεσα τους και ο **Ανδρέας Φάντης**, Βοηθός Γενικός Γραμματέας του Κόμματος για πολλά χρόνια. Πολλοί ανέμεναν ότι ο **Ανδρέας Φάντης** θα διαδεχόταν τον Ε. Παπαϊωάννου. Όμως η απόφαση του Πολιτικού Γραφείου, που συνεδρίασε την επαύριον του θανάτου του *Εζεκία Παπαϊωάννου* καθόρισε τις μελλοντικές εξελίξεις.

Το Πολιτικό Γραφείο αποφάσισε όπως:

- 1. Ο συν. Δημήτρης Χριστόφιας εκτελεί χρέη Γ.Γ του Κόμματος μέχρι την ολοκλήρωση των διαδικασιών για την εκλογή του νέου Γενικού Γραμματέα.**
- 2. Ο συν. Ντίνος Κωνσταντίνου αναλάβει το αξίωμα του Κοινοβουλευτικού Εκπροσώπου του ΑΚΕΛ στη Βουλή των**

Αντιπροσώπων.

Οι δραματικές εξελίξεις στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού με επικεφαλής τη Σοβιετική Ένωση δεν μπορούσαν να αφήσουν ανεπηρέαστο το ΑΚΕΛ. Από τη Σοβιετική Ένωση ξεκίνησε η νέα επανάσταση της *“περεστρόικα”* (διαφάνειας) με ένα χαρισματικό, τον πρώτο γελαστό, ηγέτη που είχε ποτέ η Σοβιετική Ένωση. Για πρώτη φορά βγήκαν στην επιφάνεια διαφορές που υπήρχαν ανάμεσα στα ηγετικά στελέχη του Κόμματος. Αποκαλύφθηκε η έντονη διαφωνία, που υπήρξε αναφορικά με την εξέγερση στην Τσεχοσλοβακία την άνοιξη του 1968, η οποία παρέμεινε στην ιστορία ως *“η άνοιξη της Πράγας”*. Συνεπαρμένοι όλοι από το πνεύμα της περεστρόικα άρχισαν να ανακαλύπτουν λάθη που είχαν διαπραχθεί στο παρελθόν και να αμφισβητούν την ηγετική φυσιογνωμία και ικανότητα του *Εζεκία Παπαϊωάννου*. Δεν μπορώ να φαντασθώ καλύτερη περιγραφή από εκείνη, που έδωσε ο αδελφικός μου φίλος **Σταύρος Αγγελίδης** στην *“Πολιτική Εβδομάδα”* που δημοσιεύτηκε στο Φιλελεύθερο στις 26 Νοεμβρίου 1989 με τίτλο *“Το σύνδρομο της ταύτισης προς τη Μόσχα”* και υπότιτλο *“Η μεγαλύτερη αρετή είναι η αμφισβήτηση”*- Καρλ Μαρξ.

Το άρθρο του φίλου μου Σταύρου, που βρίσκεται στο βιβλίο του *“Με τόλμη”*, το οποίο εκδόθηκε μετά τον θάνατο του, ξεκινά με μια παραπομπή, που συνήθως έκαμνε ο Σταύρος, στον Γάλλο λογοτέχνη Σατομπριάν και τη ρήση του *“τα εγκλήματα μένουν κάποτε ατιμώρητα, τα σφάλματα ποτέ”*. Επίσης αναφέρθηκε στη μεγαλύτερη αρετή του Καρλ Μαρξ που ήταν η αμφισβήτηση. Αυτή η αρετή εθεωρείτο ολέθριο σφάλμα στο Κόμμα. Οι σκέψεις και αποφάσεις της ηγεσίας ήταν θέσφατα και κανένας δεν μπορούσε να τις αμφισβητήσει. Και συνέχισε ο *Σταύρος Αγγελίδης*:

«Τώρα ήρθε και η σειρά της Κύπρου να αισθανθεί τον αντίκτυπο των κοσμοϊστορικών γεγονότων, που συγκλονίζουν τον κόσμο του υπαρκτού σοσιαλισμού. Καθυστερημένα πολύ γιατί εμείς δεν ήμασταν μέλος του σοσιαλιστικού συνασπισμού. Είχαμε κερδίσει με λαϊκούς αγώνες αστικές ελευθερίες και αν-

θρώπινα δικαιώματα, διαθέταμε πηγές πληροφόρησης, που ήταν εφτασφράγιστες στις σοσιαλιστικές χώρες και οφείλαμε να σκεφτόμαστε περισσότερο ελεύθερα και αντικειμενικά. Λόγοι, που μπορεί να αναλυθούν μια άλλη φορά, δεν μας το επέτρεψαν, και το δικό μας Αριστερό κίνημα έγινε μια κακόχηχη ηχώ των εκπομπών της Μόσχας. Όμως σήμερα ο ήχος των κωδωνοστασίων του Κρεμλίνου έχει αλλάξει και η δική μας αριστερά επιχειρεί να τον συλλάβει σε διάφορα- και διαφορετικά- μήκη κύματος. Με αποτέλεσμα κραδασμούς και προβληματισμούς».

Ο Σταύρος αναφέρθηκε στο άρθρο του στην ομιλία, που έκανε ο **Παύλος Δίγκλης**, μέλος του Π.Γ του Κόμματος και στην οποία καταδίκασε την εισβολή της Σοβιετικής Ένωσης και άλλων τεσσάρων σοσιαλιστικών χωρών (Ουγγαρίας, Βουλγαρίας, Πολωνίας και Ανατολικής Γερμανίας) στην Τσεχοσλοβακία τον Αύγουστο του 1968. Εκείνη η εισβολή ανέτρεψε την ηγεσία του **Αλεξάντερ Ντούπτσεκ**, που επεδίωξε να εφαρμόσει ένα “**σοσιαλισμό με ανθρώπινο πρόσωπο**”. Ο Δίγκλης αξίωσε όπως το ΑΚΕΛ αποκηρύξει την απόφαση του με την οποία υποστήριζε την εισβολή στην Τσεχοσλοβακία. Ο Δίγκλης χαρακτήρισε την απόφαση αυτή “**στίγμα για το αριστερό κίνημα της Κύπρου**”.

Στην ανάλυση του ο **Σταύρος Αγγελίδης** συμφωνά με την εκτίμηση της ηγεσίας του ΑΚΕΛ, ότι με βάση τους κανόνες του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού, που διέπουν τη λειτουργία του Κόμματος η στάση του **Παύλου Δίγκλη** μπορούσε να χαρακτηριστεί αντιδεοντολογική και συνέχισε:

«Είναι φανερό, συνεπώς, ότι ο Δίγκλης παραβίασε το καταστατικό. Και πρέπει να αναφέρω ότι στο παρελθόν μέλη της Κ.Ε. που αρνήθηκαν σε ομάδες τους να ψηφίσουν υπέρ της απόφασης της Κ.Ε. και τήρησαν απλή αποχή αποκλείστηκαν ακόμα και από του να είναι υποψήφιοι για τη νέα Κ.Ε. Συνεπώς το Κόμμα, η ηγεσία του είναι υποχρεωμένη να αποφασίσει: Θα ανέχεται παραβιάσεις του Καταστατικού ή θα τιμωρήσει τον Δίγκλη και τους ομόφρονες του; Αν ανεχθεί την παραβίαση σημαίνει ότι το ίδιο το καταστατικό ατονεί και πρέπει να τροποποιηθεί. Αν τιμωρήσει τους “αντάρτες” θα διακυβευθεί η ενότητα του Κόμματος. Και αυτό θα ήταν το χειρότερο».

Ο Σταύρος Αγγελίδης έκαμε την πρόβλεψη, η οποία επαληθεύτηκε πλήρως, ότι η εισβολή στην Τσεχοσλοβακία «θα καταδικαστεί σύντομα όχι μόνο από τον Τσεχοσλοβακικό λαό και το Κομμουνιστικό Κόμμα της Τσεχοσλοβακίας, αλλά και από την ίδια τη Σοβιετική Ένωση». Πρόβλεψε επίσης ότι το ίδιο θα συνέβαινε και στην Κύπρο όπου «η άνοιξη της Πράγας» συνδέθηκε αποφασιστικά με το προσωπικό κι επαγγελματικό μέλλον του Σταύρου. Ας αφήσω, όμως, τον ίδιο να συνεχίσει τη διήγηση του.

«Οι νεώτεροι Κύπριοι και ιδιαίτερα οι νεώτεροι Ακελιστές πρέπει να γνωρίζουν την Άνοιξη της Πράγας. Ο Εζεκίας Παπαϊωάννου μάλιστα όπως και άλλοι ηγέτες του Κόμματος χαρακτήριζαν το **“Μανιφέστο των 2000 λέξεων”** της νέας τότε ηγεσίας του Κ.Κ. της Τσεχοσλοβακίας υπό τον Ντούπτσεκ σαν το σύγχρονο Κομμουνιστικό Μανιφέστο, το Ευαγγέλιο του Κομμουνισμού. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι όταν άρχισαν τα δυτικά μέσα ενημέρωσης να μιλούν για επικείμενη σοβιετική στρατιωτική ενέργεια η ηγεσία του ΑΚΕΛ μιλούσε για αναίσχυνη αντισοβιετική και ιμπεριαλιστική προπαγάνδα.

Ο ίδιος ο Παπαϊωάννου, μιλώντας σε κομματική συνδιάσκεψη στη Λάρνακα στις 4.8.1968 χαρακτήρισε σαν **“ψεύδος απροσμέτρητο”** (έπρεπε να πει “απύθμενο”) **“και βρωμερή συκοφαντία, που εκτοξεύεται από τους ιμπεριαλιστές”** τις πληροφορίες για δήθεν σοβιετική εισβολή και πρόσθεσε: “Το πρόγραμμα ανοικοδόμησης του σοσιαλισμού στην Τσεχοσλοβακία, όπως και η ανάπτυξη της σοσιαλιστικής δημοκρατίας της Τσεχοσλοβακίας είναι καθ’ ολοκληρίαν ζήτημα του Κ.Κ. και του λαού της Τσεχοσλοβακίας. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να παρέμβει σε ότι είναι καθαρά εσωτερικό ζήτημα. Αυτό άλλωστε είναι σύμφωνο με τη διακήρυξη των Κ.Κ. του 1960 ότι κάθε κόμμα είναι αποκλειστικά υπεύθυνο για τη χώρα του και ταυτόχρονα ισότιμο με όλα τα άλλα κόμματα της εργατικής τάξης. Εμείς υποστηρίζουμε το πρόγραμμα οικονομικής ανασυγκρότησης και ανάπτυξης της Σοσιαλιστικής δημοκρατίας, που εγκρίθηκε από την Κ.Ε. και το Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας».

Τις ίδιες θέσεις διατύπωνε και απόφαση του Πολιτικού Γραφείου του ΑΚΕΛ στις 7.8.68, που μιλούσε για ιμπεριαλιστικές συκοφαντίες και επαναλάμβανε πλήρη υποστήριξη προς το πρόγραμμα του Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας.

Την Τετάρτη 21 Αυγούστου 1968 στις 2.30 το πρωί ετοιμαζόμουν να πλαγιάσω όταν κτύπησε το τηλέφωνο. Μόλις είχα επιστρέψει από το τυπογραφείο, όπου στις δύο η ώρα είχαμε παραδώσει για το πιεστήριο την τελευταία σελίδα της εφημερίδας. Στην άλλη άκρη της γραμμής ο Παπαϊωάννου με καλούσε να επιστρέψω επειγόντως στο τυπογραφείο. Είχα υποψιαστεί το λόγο, μια και όλη τη νύκτα παρακολουθούσαμε τις εικασίες των ξένων πρακτορείων. Μου ζήτησε να ετοιμάσω μια έκτακτη έκδοση, παρουσιάζοντας μου ορισμένες σημειώσεις. Μια ώρα νωρίτερα τον είχε καλέσει ο Σοβιετικός πρέσβης και του διάβασε σημείωμα της Κ.Ε. του ΚΚΣΕ, σύμφωνα με το οποίο τα σοβιετικά και άλλα στρατεύματα είχαν πάει στην Τσεχοσλοβακία, ύστερα από πρόσκληση του Πολιτικού Γραφείου, της Κ.Ε. της Κυβέρνησης και της Βουλής της Τσεχοσλοβακίας. (Η εισβολή είχε γίνει ακριβώς τα μεσάνυχτα ώρα Κύπρου). Ζητούσε να προβάλλει η “Χαραυγή” αυτή την εκδοχή και φυσικά υποστηρικτικά.

Έφθασαν στο μεταξύ εκεί άλλα τρία μέλη της Κεντρικής Γραμματείας (**Παυλάκης Γεωργίου, Χαμπής Μιχαηλίδης, Γιάννης Κατσουρίδης** -από ότι θυμούμαι ο **Αντρέας Φάντης** απουσίαζε στο εξωτερικό) και αρχίσαμε ένα καυγά, που κράτησε μέχρι τις πέντε περίπου το πρωί. Δεν δεχόμουν την εκδοχή του σοβιετικού Κ.Κ. που ενεργούσε προφανώς για να προκαταλάβει τις αντιδράσεις των αδελφών κομμμάτων όλου του κόσμου, παραπλανώντας ταυτόχρονα.

Ήταν φανερό ότι οι Σοβιετικοί ηγέτες επεμβαίνοντες στην Τσεχοσλοβακία και συλλαμβάνοντες τους ηγέτες της έλπιζαν ότι θα τους εξανάγκαζαν να υπογράψουν έκκληση για “βοήθεια”. Δεν τα κατάφεραν. Κανένας Τσεχοσλοβάκος ηγέτης, ούτε ο θρυλικός **Πρόεδρος Σβόμπota** ούτε ο **Γ.Γ του Κ.Κ. Ντούπτσεκ** ούτε ο **πρωθυπουργός Τσέρνικ**, ούτε ο **Πρόεδρος της Βουλής Σμιρκόφσκυ** υπέκυψαν. Τελικά η Μόσχα

εξέδωσε ανακοίνωση, που έλεγε ότι η εισβολή έγινε ύστερα από πρόσκληση ανωνύμων Τσεχοσλοβάκων παραγόντων!

Το άλλο σημείο της μεγάλης σύγκρουσης μας ήταν η αξίωση Παπαϊωάννου και των άλλων να υποστηριχθεί η στρατιωτική επιχείρηση. Προσπαθούσα, σε μια ατμόσφαιρα εξαιρετικά τεταμένη, να επιχειρηματολογήσω ότι η θέση αυτή ήταν αντίθετη προς την απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής και την πιο πρόσφατη του Πολιτικού Γραφείου, που υποστήριζαν το πρόγραμμα του Κ.Κ. Τσεχοσλοβακίας. Και ότι ακόμα αυτοί οι τέσσερις δεν είχαν κανένα δικαίωμα να παραβιάζουν την ως τότε επίσημη τοποθέτηση του Κόμματος και ακόμα χειρότερα να προκαταλάβουν την απόφαση που οπωσδήποτε θα έπαιρνε πάνω στα γεγονότα η Κεντρική Επιτροπή. Ήταν μάταιο. Το μόνο αποτέλεσμα για τον υποφαινόμενο ήταν η είσπραξη άφθονων γνωστών χαρακτηρισμών. Το σύνδρομο της απόλυτης ταύτισης προς τις θέσεις της Μόσχας λειτουργούσε πλήρως».

Στη συνέχεια του άρθρου του ο Σταύρος αναφέρει πως την ίδια μέρα υπέβαλε την παραίτηση του από αρχισυντάκτης της “Χαραυγής”, γιατί δεν ήθελε να φέρει «την ευθύνη της έκδοσης μιας εφημερίδας, που υποστήριζε την εισβολή στην Τσεχοσλοβακία. Φυσικά ήταν μια πράξη διαμαρτυρίας, έστω και χωρίς αποτέλεσμα».

Στην εφημερίδα “Χαραυγή” παρέμεινε ως πολιτικός συντάκτης μέχρι το Νοέμβριο του 1987, οπότε αποχώρησε από την εφημερίδα μαζί με άλλα μέλη του προσωπικού της, περιλαμβανομένου και του αρχισυντάκτη της Ανδρέα Καννάουρου, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την “αναδιάρθρωση προσωπικού” την οποία οι παραιτηθέντες χαρακτήρισαν εξευτελιστική.

Το σύνδρομο της Μόσχας εξακολουθούσε να κυριαρχεί στις σκέψεις της ηγεσίας του Κόμματος.

Ο Δημήτρης Χριστόφιας νέος Γ.Γ. του ΑΚΕΛ.

Στις 22 Απριλίου 1988, δέκα μέρες μετά το θάνατο του Εζε-

κία Παπαϊωάννου η ολομέλεια της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ εξέλεξε με μυστική ψηφοφορία τον *Δημήτρη Χριστόφια* ως νέο Γενικό Γραμματέα του Κόμματος. Υπήρξαν τρεις υποψήφιοι. Ο Δ. Χριστόφιας, ο *Ανδρέας Φάντης* και ο *Πάυλος Δίγκλης*. Ο *Αντρέας Φάντης* απέσυρε την υποψηφιότητα του την τελευταία στιγμή και έτσι ο μεν Δ. Χριστόφιας εξασφάλισε 63 ψήφους ο δε Π. Δίγκλης 11.

Όσοι καταψήφισαν το *Δημήτρη Χριστόφια* και αρκετά άλλα στελέχη του Κόμματος, περιλαμβανομένων και έξη μελών της Κοινοβουλευτικής ομάδας του Κόμματος απεχώρησαν από το Κόμμα. Οι περισσότεροι δραστηριοποιήθηκαν πολιτικά σε νέο σχήμα, που δημιουργήθηκε, το ***Ανανεωτικό Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΑΔΗΣΟΚ)***.

Παρευρέθηκα στο ιδρυτικό συνέδριο του ΑΔΗΣΟΚ και ήμουν ανάμεσα στους πρώτους ομιλητές, τους οποίους κάλεσε στο βήμα ο Προεδρεύσας του συνεδρίου ***Κώστας Θεμιστοκλέους***. Η ομιλία μου περιορίστηκε στο Κυπριακό, όπου πάντοτε υποστήριζα ότι έπρεπε να σκεφτόμαστε και να ενεργούμε σαν πραγματιστές και να μη παρασυρόμαστε από συναισθηματισμούς και κυρίως να μη υποκύπτουμε στους πειρασμούς του λεγόμενου πολιτικού κόστους.

Πρώτος Πρόεδρος του ΑΔΗΣΟΚ εξελέγη ο Πάυλος Δίγκλης, τον οποίο είχα γνωρίσει πριν από μισό σχεδόν αιώνα, όταν και οι δυο μας ήμασταν ανώτατα στελέχη της ΑΟΝ. Έτρεφα μεγάλη εκτίμηση στον Πάυλο Δίγκλη, του οποίου την ανέλιξη, μέχρι τη θέση του Γ.Γ. της ΠΕΟ, παρακολουθούσα με ενδιαφέρον. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα χωρίστηκαν οι δρόμοι μας και έτσι δεν είχα την ευκαιρία να κουβεντιάζω μαζί του. Στο ΑΔΗΣΟΚ τον έβλεπα συχνά και μου δόθηκε η ευκαιρία να γνωρίσω τις πολλές αρετές του. Ήταν ένας ειλικρινής κομμουνιστής, που πίστευε γιατί γνώριζε το ***Μαρξισμό***. ***Ο κομμουνισμός είναι συνώνυμος του ανθρωπισμού***. Το Σοβιετικό και τα άλλα καθεστώτα, όμως, που επιβλήθηκαν από Κομμουνιστικά Κόμματα σε διάφορες χώρες ήσαν τα πιο απάνθρωπα. Σε πολλές περιπτώσεις συναγωνίζονταν σε απανθρωπιά τα πιο καταπιεστικά καπιταλιστικά καθεστώτα.

Η τύχη του ΑΔΗΣΟΚ ήταν παρόμοια με την τύχη πολλών άλ-

λων κομμάτων που σχηματίστηκαν με απόσχιση. Ίσχυσε και στην περίπτωση αυτή η ρήση του **Ευάγγελου Αβέρωφ** για το αρνί που εγκαταλείπει το μαντρί του: Το τρώγει ο λύκος.

Ο Παύλος Δίγκλης πολύ σύντομα εγκατέλειψε το ΑΔΗΣΟΚ ο δε διάδοχος του **Μιχάλης Παπαπέτρου** υπέβαλε παραίτηση για λόγους ευαισθησίας ένεκα του μικρού αριθμού των ψήφων, που συγκέντρωσε στις βουλευτικές εκλογές. Αργότερα το ΑΔΗΣΟΚ συνενώθηκε με τους Ελεύθερους Δημοκράτες του Γ. Βασιλείου για να αποτελέσουν τους *Ενωμένους Δημοκράτες (ΕΔΗ)*.

Η δύναμη του ΑΚΕΛ δεν επηρεάστηκε καθόλου από την αποχώρηση των στελεχών του. Υπό την ηγεσία ενός νέου ανθρώπου και παρουσιάζοντας δημόσια μια εντελώς διαφορετική μορφή από εκείνη του Εζεκία Παπαϊωάννου έχει οδηγήσει το Κόμμα σε ανάκαμψη και αύξηση της δύναμης του. Διέπραξε βέβαια λάθη, αλλά έχω την πεποίθηση ότι όλη η πρόσφατη ιστορία του κόμματος θα πρέπει να μελετηθεί με αντικειμενικότητα και με πνεύμα αυτοκριτικής, όχι βέβαια της εξευτελιστικής αυτοκριτικής του 1948.

Καλύτερη γνωριμία με το Γιώργο Βασιλείου.

Κατά την εξαετή καθημερινή μου συνεργασία με τον Γιώργο Βασιλείου διαπίστωσα και εκείνο που υποψιαζόμουνα, παρακολουθώντας τις δραστηριότητες του κατά την πενταετή Προεδρία του. Έχει μια μοναδική ικανότητα να αντιλαμβάνεται αμέσως οποιοδήποτε θέμα του τίθεται και να αντιδρά ακαριαία. Καθημερινά είχαμε συσκέψεις και καταλήγαμε σε αποφάσεις, οι οποίες για μένα σήμαιναν την ετοιμασία κάποιου κειμένου μιας ανακοίνωσης ή κάποιας ομιλίας του, είτε στην Κύπρο, είτε στο εξωτερικό. Διαβάζει πολύ γρήγορα και πολλές φορές του το είχα επισημάνει. Ένα κείμενο, του οποίου η απλή ανάγνωση έπαιρνε τουλάχιστο δέκα λεπτά, εκείνος του έριχνε μια ματιά που κρατούσε πέντε λεπτά και έκαμνε τις παρατηρήσεις του αναφορικά με σημεία, με τα οποία διαφωνούσε ή με σημεία που ήθελαν κάποια συμπλήρωση. Μερικές φορές με το θάρρος που έχω και

την αμοιβαία μεγάλη φιλία μας, έγραφα σκόπιμα καμιά “μαλακία”, όπως έλεγα, για να δοκιμάσω την παρατηρητικότητα του. Δεν του γέλασα ούτε μια φορά. Πάντοτε επεσήμαινε τη “μαλακία” και γελούσαμε μαζί.

Παρευρέθηκα σε πολλές από τις συναντήσεις που είχε με διάφορες προσωπικότητες και αντιπροσωπείες, που δεχόταν καθημερινά στο γραφείο του. Έχει ένα πολύ εξασκημένο αφτί, που ακούει με μεγάλη προσοχή τον συνομιλητή του. Πάντοτε οι συνομιλητές του μου μιλούσαν με θαυμασμό για την ικανότητα του να αντιλαμβάνεται τι λένουν. Παρενέβαινε, όταν ήθελε να διευκρινισθεί κάτι από το συνομιλητή του. Ουδέποτε διέκοπτε τον άλλο.

Οι άνθρωποι του Γ.Τ.Π. που συνόδευαν ξένους επισκέπτες στην Κύπρο, μου μιλούσαν πάντοτε με θαυμασμό για τον τρόπο, με τον οποίο μιλούσε στους ξένους. Ήταν ένας πειστικός Κύπριος πολιτικός ηγέτης, που προωθούσε στους ξένους την υπόθεση της Κύπρου κατά τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο. Πάντοτε παρουσιαζόταν πλήρως ενημερωμένος για τις εξελίξεις στις χώρες από τις οποίες προέρχονταν οι συνομιλητές του. Πολλές φορές οι ξένοι του έλεγαν, πόσο καλά ενημερωμένος ήταν για τις εξελίξεις στις χώρες τους για τις οποίες εξέφραζε τις απόψεις του. Μιλούσε με την ίδια άνεση με τον πιο απλό άνθρωπο και με τον πιο υψηλό επισκέπτη.

Στις γυναίκες επισκέπτριες, επεφύλασσε πάντοτε, φιλοφρονήσεις και κολακείες που αναφέρονταν είτε στις ομορφίες των χωρών τους, τις οποίες είχε επισκεφθεί, είτε και για την ομορφιά των ιδίων των γυναικών που τον επισκέπτονταν. Οι φιλοφρονήσεις του γίνονταν πάντοτε με πολλή λεπτότητα και ηχούσαν πολύ κολακευτικά στα ώτα των συνομιλητριών του.

Αυτές τις ικανότητες και αρετές τις χρησιμοποίησε με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο κατά την πενταετή Προεδρία του. Διαπίστωσα πόσης εκτίμησης χαίρει από σημαντικούς παράγοντες του εξωτερικού, οι οποίοι επικοινωνούν τακτικά μαζί του. Κατά την ανάληψη της ευθύνης του *Διαπραγματευτή*, στις συνομιλίες για την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), πήρε πολλές συγχαρητήριες επιστολές, στις οποίες έπρεπε να ετοιμάσω απαντήσεις. Μια από τις επιστολές προερχόταν από Α-

---

νώτατο παράγοντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Του έγραψε, αγγλιστί βέβαια:

*«Αγαπητέ μου Γιώργο,
Συγχαρητήρια στην Κύπρο γιατί σου ανατέθηκε η ευθύνη
της διεξαγωγής των ενταξιακών συνομιλιών».*

Ο Ανώτατος αυτός παράγοντας βοηθά εκ του αφανούς με κάθε τρόπο την ενταξιακή προσπάθεια, η οποία φαίνεται ότι είναι η μόνη σοβαρή προσπάθεια που καταβάλλει η Κύπρος.

Τις ικανότητες και αρετές του *Γιώργου Βασιλείου* δεν εξετίμησε το εκλογικό σώμα κατά τις εκλογές του 1993, ίσως γιατί ήταν ειλικρινής και έλεγε την πραγματική αλήθεια, η οποία είναι πάντοτε δυσάρεστη. Πολύ χειρότερη ήταν η αντιμετώπιση του κατά τις εκλογές του 1998. Δεν νομίζω ότι έχασε οτιδήποτε ο φίλος μου ο Γιώργος. Η Κύπρος έχασε και μάλιστα έχασε πάρα πολλά.

Οι σχέσεις μου με τον Βασιλείου πριν από τις εκλογές του 1988.

Την άνοιξη του 1987 ο Γιώργος Βασιλείου με κάλεσε στο γραφείο του στο ΚΕΜΑ για να μου ανακοινώσει την πρόθεση του να διεκδικήσει την Προεδρία και μου ζήτησε τη βοήθεια μου. Του ανέφερα ότι η θέση μου στο ΡΙΚ μου επιβάλλει πλήρη ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα και ότι θα είχε τη μεγαλύτερη βοήθεια από το γεγονός ότι θα αγωνιζόμουν με συνέπεια να τύχει της ίδιας κάλυψης όπως και οι άλλοι υποψήφιοι. Μου έκαμε εντύπωση η απόλυτη βεβαιότητα του ότι θα ήταν ο επόμενος Πρόεδρος της Κύπρου και ότι μέσα στις προτεραιότητες του θα ήταν και το ΡΙΚ, το οποίο θα έπρεπε να απαλλαγεί από την κυβερνητική κηδεμονία και να γίνει πραγματικά ανεξάρτητο ίδρυμα. Μάλιστα μου ανέφερε ότι μερικοί ανίκανοι που βρέθηκαν να εργάζονται στο ΡΙΚ, λόγω της επικρατούσας αναξιοκρατίας, θα πρέπει να φύγουν και να πάρουν αποζημιώσεις. Του είπα ότι λέγει μεγάλα λόγια και ότι πολύ σύντομα θα αντιληφθεί ότι το

τσιμέντωμα που υπάρχει στον κυβερνητικό μηχανισμό καθώς και στους Ημικρατικούς Οργανισμούς είναι πολύ δύσκολο να χαλάσει.

Η επόμενη επικοινωνία που είχα μαζί του ήταν τα μεσάνυχτα μετά την εκλογή του στην Προεδρία. Η ανακήρυξη του ως τρίτου Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας επρόκειτο να γίνει μέσα στο κτίριο του ΚΕΜΑ. Οι περισσότερες από τις προηγούμενες ανακηρύξεις πραγματοποιούνταν στην Πλατεία Ελευθερίας. Όμως, για λόγους ασφαλείας, η τελετή της ανακήρυξης έγινε μέσα στο κτίριο που στεγάζει το επαγγελματικό του γραφείο και την επιχείρησή του. Με το φαξ του Τμήματος Ειδήσεων του απέστειλα στο ΚΕΜΑ ένα πολύ σύντομο συγχαρητήριο μήνυμα. Στο μήνυμά μου αυτό πήρα τρεις μήνες αργότερα μια απάντηση, που ήταν τυπωμένη σε ένα δελτάριο. Φαίνεται ότι δεν είδε το μήνυμα του παλιού συμμαθητή και φίλου.

Μεροληπτική η στάση του ΡΙΚ έναντι υποψηφιότητας Βασιλείου.

Όταν εξελέγη Πρόεδρος μου έμενε να υπηρετήσω ακόμη έναν χρόνο. Όλες τις εκθέσεις μου και οι εισηγήσεις, που αφορούσαν τη βελτίωση της λειτουργίας του ΡΙΚ τις είχα υποβάλει δια της υπηρεσιακής οδού και δεν είχα καμιά διάθεση να επιδιώξω συνάντηση μαζί του, παρόλο, που είχα καταγγείλει στη διεύθυνση του Ιδρύματος σοβαρές περιπτώσεις μεροληπτικής συμπεριφοράς ορισμένων υπαλλήλων του Ιδρύματος σε βάρος του Βασιλείου.

Η δυσμενής αυτή συμπεριφορά άρχισε από την πρώτη μέρα, που ο *Γιώργος Βασιλείου* ανακοίνωσε την υποψηφιότητα του. Στο μεσημβρινό ραδιοφωνικό δελτίο ειδήσεων μεταδόθηκε η σχετική είδηση, η οποία όμως δεν μεταδόθηκε από το τηλεοπτικό δελτίο ειδήσεων. Πληροφορήθηκα ότι η μη μετάδοση της έγινε ύστερα από οδηγίες του τότε Γενικού Διευθυντή **Δημητράκη Κυπριανού**, ο οποίος εκτελούσε οδηγίες του Προεδρικού. Όταν διαμαρτυρήθηκα γι' αυτή την απαράδεκτη συμπεριφορά, μου

δόθηκε η απάντηση ότι η περίπτωση του *Γιώργου Βασιλείου* δεν διέφερε από την υπόθεση του *Μόδεστου Πίτσιλλου* για την οποία υπήρχε απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου, που δικαιολογούσε την άρνηση του ΡΙΚ να προσφέρει κάλυψη στον αρχηγό του Κόμματος της Δικαιοσύνης, ο οποίος με την προσφυγή του στο Ανώτατο Δικαστήριο δημιούργησε ένα πολύ σοβαρό νομικό προηγούμενο, το οποίο αποτελεί σημείο αναφοράς. Βέβαια η απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου δεν πρόσφερε καμιά απολύτως κάλυψη στην απαράδεκτη και εν πολλοίς ηλίθια απόφαση της Διεύθυνσης του ΡΙΚ. Γνωρίζαμε όλοι στην Κύπρο, περιλαμβανομένων και των γάτων μας, ότι η υποψηφιότητα του *Γιώργου Βασιλείου* ήταν μια πολύ σοβαρή υποψηφιότητα, που θα είχε την πλήρη υποστήριξη του ΑΚΕΛ.

Αλλά και κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας υπήρξαν πολλές παρεμβάσεις, οι οποίες αλλοίωναν ειδήσεις. Τις περιπτώσεις αυτές τις είχα καταγγείλει, προτού εκλεγεί ο *Γιώργος Βασιλείου* και αυτό για να μη ισχυριστεί κανένας ότι έκαμνα τις καταγγελίες, γιατί είχε εκλεγεί ένας φίλος μου. Αλλά και μετά την εκλογή δεν διανοήθηκα καν να επιδιώξω συνάντηση με τον φίλο μου Πρόεδρο. Υπήρχε η διεύθυνση του Ιδρύματος, υπήρχε και το Διοικητικό του Συμβούλιο. Γνωρίζω ότι δεν λήφθηκε κανένα μέτρο και οι υποθέσεις που κατάγγειλα καλύφθηκαν όπως και στο παρελθόν. Αλλά το χειρότερο ήταν ότι παρά την εκλογή του *Γιώργου Βασιλείου*, που ήταν ο πρώτος Πρόεδρος, που ασχολήθηκε ειδικά με το ΡΙΚ στο λόγο της εγκατάστασης του και διακήρυξε την πλήρη ανεξαρτησία του Ιδρύματος, οι συνηθισμένοι στην κολακεία Ανώτεροι Υπάλληλοι του ΡΙΚ συνέχισαν τη δουλική συμπεριφορά τους προς το νέο Πρόεδρο. Ο ίδιος ο Βασιλείου είχε φθάσει μέχρι του σημείου να απαγορεύσει στις κάμερες να καλύπτουν τις διάφορες αναχωρήσεις και επιστροφές του στο αεροδρόμιο Λάρνακας και άλλες συνηθισμένες δραστηριότητες του. Και όμως οι εκ παραδόσεως κόλακες προσπαθούσαν να φαίνονται αρεστοί στη νέα εξουσία. Πολλές φορές έγιναν καλύψεις, παρά τις αντίθετες απόψεις των επαγγελματιών δημοσιογράφων.

Οι παρεμβάσεις στο έργο των επαγγελματιών της ραδιοφω-

νίας και της τηλεόρασης συνεχίζονταν με τον ίδιο σχεδόν ρυθμό, όπως και κατά τη διάρκεια του αμαρτωλού παρελθόντος του Ιδρύματος. Θα αναφέρω μια περίπτωση, που δεν σχετίζεται με το Τμήμα Ειδήσεων, αλλά το Πρόγραμμα της Τηλεόρασης. Στα μέσα του 1988 αντιπροσωπεία γυναικών με επικεφαλής τη σύζυγο του Προέδρου Βασιλείου την **Ανδρούλα Βασιλείου**, μετέβη στο Λονδίνο, όπου, μεταξύ άλλων, είχε και συναντήσεις με Τουρκοκύπριες του Λονδίνου. Δόθηκε η ανάλογη κάλυψη στα δελτία ειδήσεων με κινηματογραφική κάλυψη, που μας έστειλε ο **Δώρος Παρτασίδης** από το Λονδίνο. Η κάλυψη δεν ξεπερνούσε το ένα λεπτό.

Με τις ταινίες, που έστειλε ο Δώρος Παρτασίδης ετοιμάστηκε ένα ντοκιμαντέρ μεγάλης διάρκειας για να μεταδοθεί ένα βράδυ στην Τηλεόραση. Υπήρξε παρέμβαση από γνωστούς κόλακες, οι οποίοι ζήτησαν να αλλάξει ο προγραμματισμός της Τηλεόρασης και το ντοκιμαντέρ με την επίσκεψη της γυναικείας αντιπροσωπείας στο Λονδίνο να μεταδοθεί στη θέση ενός άλλου ντοκιμαντέρ, που αναφερόταν στη ζωή της μεγάλης σοπράνο **Μαρίας Κάλλας**. Όταν πληροφορήθηκα αυτή την ασέλγεια έγινα “σκύλος” και με επιστολή μου προς το Γενικό Διευθυντή ανέφερα ότι είναι αδιανόητη η αναβολή της μετάδοσης ενός ντοκιμαντέρ, που είχε προγραμματισθεί προ πολλού. Μάλιστα ανέφερα ότι ούτε η ίδια η Ανδρούλα Βασιλείου «θα μπορούσε να ισχυρισθεί ότι είναι καλύτερη πριμαντόνα από τη Μαρία Κάλλας». Τελικά παρέμεινε ο προγραμματισμός και το ντοκιμαντέρ μεταδόθηκε αργότερα (Δεν έχασε η Βενετιά βελόνι).

Η αφυπηρέτησή μου από το ΡΙΚ.

Η αποχαιρετιστήρια ομιλία.

Στην απaráδεκτη κατάσταση που επικρατούσε στο ΡΙΚ, στα 30 χρόνια της υπηρεσίας μου, είχα αναφερθεί σε αποχαιρετιστήρια ομιλία μου, που έγινε σε συνεστίαση, που οργάνωσαν οι συνάδελφοι μου στις 27 Φεβρουαρίου 1989. Η υπηρεσία μου στο ΡΙΚ έληγε επίσημα στις 28 Φεβρουαρίου 1989. Την παραθέτω πιο κάτω:

«Όταν πριν από τριάντα χρόνια αναλάμβανα δουλειά στο Τμήμα Ειδήσεων ως Υπεύθυνος Συντάξεως, η πρώτη μου διαπίστωση ήταν η ποιότητα των ανθρώπων, που εργάζονταν εκεί. Δεν δυσκολεύτηκα καθόλου να τους κάμω φίλους και θα εξακολουθώ ως την τελευταία μου πνοή να τους περιβάλλω πάντοτε με την ίδια αγάπη. Μερικοί από τους φίλους αυτούς έχουν πεθάνει. Παραμένουν όμως πάντοτε στη μνήμη μας για πολλές αρετές τους, αλλά προπάντων για την ανθρωπιά τους.

Μετροφυλλώντας τα αρχεία του Τμήματος ανακάλυψα στις αρχές του 1960 μια επιστολή, υπογραμμένη από τους τότε μεταφραστές, οι οποίοι επέστρεφαν στη διεύθυνση της τότε Κυπριακής Ραδιοφωνικής Υπηρεσίας συγχαρητήρια επιστολή για τον τρόπο με τον οποίο εργάστηκαν για να καλύψουν δραματικά γεγονότα κατά την περίοδο του απελευθερωτικού αγώνα. Οι συνάδελφοι αρνήθηκαν να δεχθούν τα συγχαρητήρια από μια Υπηρεσία, που δεν έλεγε την αλήθεια και βρισκόταν σε μεγάλη ανυποληψία για το ρόλο της ως κακόγουστου προπαγανδιστή της αποικιοκρατίας.

Παρόμοια συγχαρητήρια επιστολή πήρα και εγώ, τριάντα χρόνια αργότερα από τη σημερινή και τότε διεύθυνση του ΡΙΚ για τον τρόπο με τον οποίο είχαμε καλύψει την προεκλογική εκστρατεία, κατά τις πρόσφατες προεδρικές εκλογές. Δεν κυκλοφόρησα τα συγχαρητήρια γιατί θα προσέκρουα στην αντίδραση των δημοσιογράφων του Τμήματος, που γνώριζαν τις κομματικές σκοπιμότητες που επεκράτησαν και το όργιο των εξωϊδρυματικών παρεμβάσεων και επεμβάσεων. Η έκθεση που ετοιμάσα για τις εκλογές, λίγες μέρες μετά την εκλογή του νέου Προέδρου, δεν συζητήθηκε ακόμη, παρ' όλο που υποβλήθηκε την ίδια μέρα, που γράφτηκε, και στον Γενικό Διευθυντή και στην Επιτροπή Προγραμμάτων του Ιδρύματος. Το ίδιο δεν είχαν συζητηθεί εκθέσεις που είχα υποβάλει για προηγούμενες εκλογές.

Την έκθεση αυτή θα τη δώσω στη δημοσιότητα καθώς και άλλα έγγραφα, που καταδεικνύουν την υποδούλωση του Ιδρύματος σε σκοπιμότητες, που δεν έχουν καμιά σχέση με τις

αρχές της έντιμης δημόσιας ραδιοφωνίας, όπως πρέπει να είναι το ΡΙΚ.

Μετά την εκλογή του Γιώργου Βασιλείου στο Προεδρικό αξίωμα δημιουργήθηκαν οι πιο ιδεώδεις συνθήκες για την ανάπτυξη μιας πραγματικά ελεύθερης και ανεξάρτητης ραδιοφωνίας, απαλλαγμένης από κάθε εξάρτηση οποιασδήποτε εξουσίας.

Ήταν ο πρώτος Πρόεδρος, που καθόρισε με σαφήνεια το ρόλο της ραδιοφωνίας μέσα σε μια δημοκρατία και διακήρυξε κατά τον πιο επίσημο τρόπο ότι η Εκτελεστική Εξουσία δεν έχει καμιά πρόθεση να υπαγορεύσει τι θα μεταδίδει η ραδιοφωνία. Μάλιστα προχώρησε και σε ορισμένες ενέργειες, με τις οποίες ετέθη τέρμα σε απαράδεκτες, από κάθε άποψη, καλύψεις, που γίνονταν στο παρελθόν, όπως ήταν οι αναχωρήσεις και επιστροφές των προέδρων στο εξωτερικό.

Το ότι σήμερα το ΡΙΚ εξακολουθεί να επιδίδεται σε απαράδεκτες καλύψεις, που εν πολλοίς είναι και ηλίθιες, δεν ευθύνεται καμιά εξουσία, αλλά το ίδιο το ΡΙΚ.

Όλοι εμείς οι δημοσιογράφοι γνωρίζουμε ότι δεν αποτελεί είδηση η επαναλαμβανόμενη πολλές φορές κάθε μήνα επίδοση διαπιστευτηρίων. Ο ίδιος ο Πρόεδρος Βασιλείου, αλλά και ο ανθυποψήφιος του **Γλαύκος Κληρίδης** δήλωσαν ξεκάθαρα ότι θα έθεταν τέρμα σε τέτοιου είδους καλύψεις.

Βέβαια δεν είναι ζήτημα του Προέδρου ή οποιουδήποτε άλλου να αποφασίζει ή να υπαγορεύει τι καλύπτει και τι δεν καλύπτει η ραδιοφωνία. Αυτό αποτελεί αποκλειστική δουλειά των επαγγελματιών που εργάζονται στο Ίδρυμα και κανενός άλλου.

Η ανικανότητα της διεύθυνσης να εκμεταλλευθεί αυτή την αλλαγή και να δώσει μια νέα εντελώς πνοή στην ειδησεογραφική προσφορά του ΡΙΚ φάνηκε από την εμμονή στην άθλια παράδοση, που άφησαν στο Ίδρυμα προηγούμενες Κυβερνήσεις, που το ήθελαν κυβερνητικό όργανο. Αυτό είχε οδηγήσει πριν από μερικά χρόνια τη Βουλή να επιβάλει και αυτή τον έλεγχο της ψηφίζοντας νομοθεσία που καθορίζει τι είναι είδηση, πράγμα, που χαρακτήρισα στους πρωταγωνιστές της

ως προσπάθεια **πογιατίσματος της πορδής**.

Μια σοβαρή εξέλιξη στον τομέα των ηλεκτρονικών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας είναι ότι πολύ σύντομα θα υπάρξει έντονος συναγωνισμός των ιδιωτικών μέσων. Είναι μια εξέλιξη αναπόφευκτη και πρέπει να χαιρετισθεί από το ΡΙΚ. Οι αρχικές αντιδράσεις έδειχναν φόβους για την ικανότητα του ΡΙΚ να αντέξει στο συναγωνισμό. Αυτοί οι φόβοι είναι εντελώς αβάσιμοι. Το Ίδρυμα διαθέτει άριστο ανθρώπινο δυναμικό έτοιμο να αντιμετωπίσει κάθε πρόκληση. Σε δύσκολες στιγμές αυτό αποδείχτηκε έμπρακτα. Μεταξύ των λίγων, που στάθηκαν στις επάλξεις και πολέμησαν τον τούρκο εισβολέα, όταν τα πάντα είχαν παραλύσει στην Κύπρο, είναι τα μέλη του Τμήματος αυτού, του οποίου είχα την τιμή να είμαι μέλος.

Επαναλαμβάνω την υπόσχεση για αγώνα και τις θερμές ευχαριστίες για την αγάπη σας και προ πάντων για την ανοχή σας».

Αναφέρω εδώ ότι όταν αφυπηρέτησα αρνήθηκα να παραστώ σε εκδήλωση, που οργάνωσε προς τιμή μου και προς τιμή άλλων αφυπηρηθέντων υπαλλήλων του ΡΙΚ η διεύθυνση του Ιδρύματος. Σε επιστολή μου προς τη διεύθυνση ανέφερα ότι θεωρώ προσβολή για τον εαυτό μου να δεχθώ να με τιμήσει μια ανάξια διεύθυνση του ΡΙΚ.

Ύστερα από μερικά χρόνια ανταποκρίθηκα στην πρόσκληση του νέου Προέδρου του Δ. Σ. του ΡΙΚ **Μάριου Ηλιάδη** και παρέλαβα το αναμνηστικό ασημένιο κανάτι. Η διεύθυνση του Ιδρύματος είχε αλλάξει.

Η Cyprus Weekly για την αφυπηρέτησή μου.

Τον Δεκέμβριο του 1988 πήρα την αφυπηρετική μου άδεια, που ήταν η μεγαλύτερη που μπορούσε να συγκεντρώσει ένας υπάλληλος, λόγω του ότι ελάχιστη άδεια έπαιρνα κάθε χρόνο.

Μερικές εφημερίδες ασχολήθηκαν με την αφυπηρέτησή μου και μερικές μου πήραν συνεντεύξεις. Θα παραθέσω μόνο το δημοσίευμα της αγγλόφωνης εφημερίδας "Cyprus Weekly" γιατί γράφτηκε από έναν Άγγλο δημοσιογράφο, τον **Ντάγκλας**

Γκραντ, τον οποίο γνώριζα από το 1954. Εργαζόταν στη μοναδική τότε αγγλόφωνη εφημερίδα “Cyprus Mail” που εξέδιδε ο φίλος μου **Ιάκωβος Ιακωβίδης**. Τον **Ντάγκλας Γκραντ** συνάντησα ως συνάδελφο πια στο Τμήμα Ειδήσεων του ΡΙΚ. Ήταν ένας εξαιρετος συνάδελφος με καταπληκτικό χιούμορ. Ήταν συνεργάτης της μεγαλύτερης Αγγλικής σατιρικής εφημερίδας “Punch”. Έτσι, όταν έγραφε για το πρόσωπο μου στη “Cyprus Weekly” στις 23 Δεκεμβρίου 1988, παρέθετε την προσωπική του εμπειρία και εκτίμηση, την οποία και σέβομαι.

Το σημείωμα του **Ντάγκλας Γκραντ** με τον τίτλο “**Ο Ανδρέας αποχωρεί**” γράφει τα ακόλουθα:

«**Ο Ανδρέας Κυριάκου** πρόκειται να αφυπηρητήσει από τη θέση του Διευθυντή Ειδήσεων της Κυπριακής Ραδιοφωνίας ύστερα από κάπου 30 χρόνια υπηρεσίας στο Τμήμα Ειδήσεων του Ραδιοφώνου και της Τηλεόρασης.

Ο **Κυριάκου** ή “**Τζιωνής**” όπως είναι γνωστός στους πολλούς φίλους του, προσελήφθη στην τότε Κυπριακή Ραδιοφωνική Υπηρεσία, λίγο πριν από την ανεξαρτησία του 1960, ως ο πρώτος Έλληνας Συντάκτης.

Αργότερα προήχθη σε Βοηθό Διευθυντή Ειδήσεων μέχρι το 1982, όταν έγινε ο Διευθυντής του Τμήματος Ειδήσεων. Το 1967 με χορηγία του Βρετανικού Συμβουλίου παρακολούθησε σειρά μαθημάτων στην τηλεοπτική δημοσιογραφία στη Γλασκόβη, όπου αποφοίτησε με διάκριση».

Αγώνας

Ο **Κυριάκου** ήταν υπεύθυνος του Τμήματος Ειδήσεων κατά τη διάρκεια των κρίσιμων καιρών του πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής του 1974, χωρίς να εγκαταλείψει τη θέση του ακόμη και κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών.

Σε όλη τη διάρκεια των πολλών χρόνων ως Διευθυντής Ειδήσεων αγωνίστηκε σκληρά για να διατηρήσει την ανεξαρτησία των ειδήσεων του ΡΙΚ από κάθε είδους κυβερνητική παρέμβαση, έστω και αν είχε να δυσανεχτήσει πολλούς υψηλά ισταμένους.

Ο **Κυριάκου**, που πρόκειται να αφυπηρητήσει τον Φεβρουάριο βρίσκεται τώρα με αφυπηρητική άδεια».

«Όταν πρωτοπήγα στην Κυπριακή Ραδιοφωνική Υπηρεσία, όπως ονομαζόταν τότε, υπό τον Κυβερνήτη **Αρμίτετζ**, Γενικός Διευθυντής ήταν ο Υποπλοίαρχος **Πράουντ**. Όμως η πραγματική “δύναμη” στο Τμήμα Ειδήσεων ήταν ο Ανδρέας. Γνώριζε το κάθε τι που συνέβαινε και μπορούσε να “μυριστεί” τις ειδήσεις, προτού συμβούν.

Ο Ανδρέας έχει ένα πολύ γοητευτικό χαμόγελο και ένα εξαιρετικά παραπλανητικό τρόπο, με τα οποία απομάκρυνε διάφορα παλλά ψάρια, που κολυμβούσαν στην Κ.Ρ.Υ. την εποχή εκείνη.

Ορισμένοι χαρακτήρες, τους οποίους θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε *Mr. Walkabout -Bush, Mr. Bedworthy Chambers John Pride* (πρόκειται για παραποίηση ονομάτων) και μια ομάδα άλλων, που πήγαν στην Κ.Ρ.Υ κυρίως λόγω της μικροφωνικής παρουσίας τους και ο Ανδρέας ουδέποτε επέτρεψε σε οποιοδήποτε απ’ αυτούς να του αφαιρέσει μια τρίχα από το κεφάλι του.

Ο κ. *Berdworthy - Chambers* (όχι το πραγματικό του όνομα) κάποτε μού είπε: Ο Ανδρέας φαίνεται ότι γνωρίζει τι πρόκειται να συμβεί προτού συμβεί. Είναι μήπως πνευματιστής; Όχι, του είπα, Ακριβώς έχει μια μύτη για τις ειδήσεις».

Ευχές

«Ο **Άλαν Πρόθερο**, πρώην Διευθυντής Ειδήσεων του *B.B.C.* και τώρα Διευθυντής του Ιδρύματος Ήχου και οπτικών και βοηθός Γενικός Διευθυντής του *B.B.C.* έγραψε στον Ανδρέα: ‘Η αφυπηρέτησή σου θα είναι μεγάλη απώλεια για το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου και στους Συμβούλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ραδιοφωνίας. Σου ευχόμαστε κάθε ευτυχία με την ευκαιρία της αφυπηρέτησής σου’».

Ο **John Appleby** που υπηρέτησε ως διευθυντής Ειδήσεων στο *C.B.C* γράφει:

«Χάσαμε ένα παιδί από την παλιά ταξιαρχία με την αποχώρηση του Ανδρέα. Ήταν ένας από τους πραγματικούς δημοσιογράφους, που αντιλαμβάνονταν τη φύση του προφορικού λόγου σε κάθε πτυχή του. Ο Κυριάκου γνώριζε από έν-

---

στικτο πώς να είναι επαγγελματίας στη Ραδιοτηλεόραση. Θα μας λείπει στο επάγγελμα του».

Επανερχόμαστε, όμως, στο νεοεκλεγέντα Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Γιώργο Βασιλείου.

Η εγκατάσταση του Γιώργου Βασιλείου στην Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Η εγκατάσταση του Γιώργου Βασιλείου στο προεδρικό αξίωμα έγινε στις 28 Φεβρουαρίου 1988, κατά τη διάρκεια τελετής στη Βουλή των Αντιπροσώπων, όπου έδωσε τη νεομισμένη διαβεβαίωση και σε ομιλία του, που κράτησε μια περίπου ώρα, ανέπτυξε τις προγραμματικές του θέσεις, που κάλυπταν κάθε πτυχή της ζωής του τόπου. Ιδιαίτερη αναφορά, ήταν φυσικό να γίνει στην προώθηση λύσης του Κυπριακού. Η ομιλία του στο θέμα αυτό ήταν απαλλαγμένη από ρητορισμούς και ευχολόγια. Υπογράμμισε τα δυσμενή δεδομένα που υπήρχαν για το Κυπριακό, με πρώτο παράγοντα των δυσχερειών για τη λύση του Κυπριακού, την τουρκική αδιαλλαξία.

Η επιδιωκόμενη λύση, είπε, καθορίζεται από τα σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, και τις συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου 1977 και 1979.

«Για να γίνει αποδεκτή οποιαδήποτε λύση του Κυπριακού προβλήματος αυτή η λύση πρέπει να προνοεί:

- 1. Την αποχώρηση όλων των Τουρκικών στρατευμάτων και εποίκων από την Κύπρο.***
- 2. Τη διασφάλιση των βασικών δικαιωμάτων της ελεύθερης διακίνησης, εγκατάστασης και ιδιοκτησίας όλων των πολιτών και ιδιαίτερα του δικαιώματος όλων των προσφύγων να επιστρέψουν στα σπίτια τους, και***
- 3. Την εξασφάλιση αποτελεσματικών διεθνών εγγυήσεων, που να αποκλείουν δικαιώματα μονομερούς επεμβάσεως».***

Για την αποτελεσματική διεξαγωγή του αγώνα για την απελευθέρωση της Κύπρου, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ενότητα του λαού, που θα επιδιωχθεί με την εφαρμογή χρηστής διοίκησης, της αξιοκρατίας και της σταθερής ανάπτυξης της κοινωνικής αλληλεγγύης. Ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή έγινε με το σχηματισμό Κυβέρνησης ευρείας αποδοχής.

Η Επανάδρωση του Εθνικού Συμβουλίου.

Στην ομιλία του ο Πρόεδρος Βασιλείου ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το θέμα της ομαλής λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου, το οποίο είχε ατυχήσει πολύ επί Προεδρίας Κυπριανού. Κατά τη δεκαετή προεδρία του Κυπριανού, το Εθνικό Συμβούλιο λειτούργησε μόνο έξη μήνες και διαλύθηκε κακήν κακώς. Η τελευταία συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου είχε πραγματοποιηθεί τρία ακριβώς χρόνια, πριν από την εγκατάσταση του νέου Προέδρου, στις 4 Φεβρουαρίου 1985. Αναφερόμενος στο θεσμό του Εθνικού Συμβουλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε:

«Το Εθνικό Συμβούλιο θα λειτουργεί σαν μόνιμος θεσμός και θα έχει στόχο τη χάραξη συλλογικής πολιτικής και τον προγραμματισμό της στρατηγικής και τακτικής του αγώνα για τη σωτηρία της Κύπρου.

Ως Πρόεδρος θεωρώ ότι έχω υποχρέωση να επιδιώκω τη δημιουργία των καταλλήλων συνθηκών, που θα επιφέρουν την αναγκαία ενότητα και σύμπνοια στις εργασίες του Εθνικού Συμβουλίου.

Βάση και θεμέλιο αυτής της ενότητας θα είναι η πλήρης, ουσιαστική, ειλικρινής και έγκαιρη ενημέρωση του Εθνικού Συμβουλίου. Η συνεννόηση, η επικοινωνία, ο σεβασμός των απόψεων και η πίστη στον πατριωτισμό όλων είναι βασικά στοιχεία για την εποικοδομητική λειτουργία του μόνιμου αυτού κέντρου επιτελικής καθοδήγησης του αγώνα μας. Χωρίς αυτά, ακόμα και επουσιώδεις διαφορές είναι αναπόφευκτο να

καταλήγουν σε διαμάχες και οξύτητα σχέσεων...

Κοινός στόχος και φιλοδοξία όλων μας θα πρέπει να είναι να καταστήσουμε το Εθνικό Συμβούλιο φορέα και οδηγό της θέλησης του Κυπριακού Ελληνισμού στον αγώνα για φυσική και εθνική επιβίωση και μέσο για την προώθηση διαμόρφωσης πανεθνικής πολιτικής».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου αναφέρθηκε και σε άλλες λεπτομέρειες, που θα διέπουν τη λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου και που θα το καθιστούν αποτελεσματικό. Είχε καθορίσει ως στόχο του Εθνικού Συμβουλίου την ετοιμασία ολοκληρωμένου σχεδίου για λύση του Κυπριακού, κάτι που έγινε με τις γνωστές ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου του Ιανουαρίου του 1989.

Για την προεδρία του *Γιώργου Βασιλείου* διατυπώθηκαν, ιδιαίτερα κατά την προεκλογική περίοδο του 1992, διάφορες κατηγορίες. Κανένας όμως δεν τόλμησε να αμφισβητήσει την ομαλή και αποτελεσματική λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου κατά τη διάρκεια της Προεδρίας του. Και ο ίδιος ο **Σπύρος Κυπριανού**, ο οποίος έφερε βαρέως τον εκτοπισμό του από την Προεδρία, ουδέποτε εξέφρασε παράπνομο για τη λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου, κάτι το οποίο έκαμνε συχνά και κατά την περίοδο της πενταετούς συγκυβερνήσεως του με τον Πρόεδρο Κληρίδη, για τον οποίο είχε πάντοτε σφοδρό παράπνομο ότι δεν τον ενημέρωνε και ότι δεν καλούσε όσο έπρεπε το Εθνικό Συμβούλιο.

Άμυνα και συνεργασία με την Ελλάδα.

Σημαντικό μέρος της ομιλίας του νέου Προέδρου αφιερώθηκε στον τομέα της Άμυνας, λέγοντας ότι θα δοθεί προτεραιότητα στον τομέα αυτό και θα ετοιμασθεί ολοκληρωμένο σχέδιο για την αμυντική θωράκιση της Κύπρου. Περιγράφοντας το πλαίσιο του σχεδίου, ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε μεταξύ άλλων ότι για την άμυνα θα αξιοποιηθεί όλος ο λαός και ιδιαίτερα οι έφεδροι για την αντιμετώπιση οποιασδήποτε απειλής. Επίσης ανεφέρθη σε θέματα, που αφορούν την αξιοκρατία στις ένοπλες

δυνάμεις.

Αναφορικά με τις σχέσεις με την Ελλάδα ο Πρόεδρος Βασιλείου τόνισε ότι θα προωθούσε στενή συνεργασία με την Ελληνική Κυβέρνηση *«που αποτελεί σταθερό υπόβαθρο του αγώνα του Κυπριακού Ελληνισμού»* Ωστόσο ο Πρόεδρος Βασιλείου υπογράμμισε ότι για την προώθηση του αντικατοχικού αγώνα ουσιαστικό μέλημα της Κυβέρνησης του ήταν η καλλιέργεια του σεβασμού και της υπερηφάνειας για την κρατική οντότητα της Κύπρου, αλλά και για την ελληνική εθνική υπόσταση των Ελλήνων με σεβασμό προς την πολιτιστική και εθνική ταυτότητα των άλλων εθνικών και θρησκευτικών κοινοτήτων και ομάδων της Κύπρου.

«Η μαχητική επιδίωξη των δικαίων σε όλα τα επίπεδα συμπληρώνεται και καθόλου δεν συγκρούεται με την ανάγκη δημιουργίας αμοιβαίας εμπιστοσύνης και επαναπροσέγγισης με τους Τουρκοκύπριους. Εχθρός μας είναι ο κατοχικός στρατός και όχι οι Τουρκοκύπριοι».

Αναφορικά με την εξωτερική πολιτική ο Πρόεδρος Βασιλείου διακήρυξε την προσήλωση στην αδέσμευτη, φιλειρηνική πολιτική με συνεπή προσήλωση στις αρχές των Ηνωμένων Εθνών και του Κινήματος των Αδεσμεύτων.

Δύο μόνο Προεδρικές Θητείες

Σχετικά με τα εσωτερικά θέματα, το πρώτο σημαντικό μέτρο που ανακοίνωσε ο Πρόεδρος Βασιλείου ήταν ότι ένας Πρόεδρος δεν έπρεπε να εκλέγεται για περισσότερες από δύο θητείες.

«Δύο θητείες πρέπει να είναι το μέγιστο της περιόδου διακυβέρνησης από τον Πρόεδρο. Η δημοκρατική ανανέωση βοηθά στην εισαγωγή νέων στοιχείων και ιδεών στην πολιτική ζωή του τόπου».

Επίσης διακήρυξε ότι θα κυβερνήσει υπεράνω κομματικών ή προσωπικών σκοπιμοτήτων και υποσχέθηκε ίση μεταχείριση των πολιτών.

Αφού αναφέρθηκε στην ανάγκη περισσότερο αποτελεσματικής Δημόσιας Υπηρεσίας, ανακοίνωσε την πρόθεση του για διορισμό Διοικητικών Συμβουλίων των Ημικρατικών Οργανισμών με αξιοκρατικά κριτήρια.

Τα οικονομικά

Οι θέσεις του Προέδρου Βασιλείου πάνω στα θέματα της Οικονομίας παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω της σοβαρής ενασχολήσεως του μ' αυτά, που τον ανέδειξε ένα από τους πιο διακεκριμένους οικονομολόγους της Κύπρου.

Αφού επεσήμανε τα βασικότερα προβλήματα της κυπριακής οικονομίας ανέπτυξε τις επιδιώξεις της νέας Κυβέρνησης σε ό,τι αφορά τον τομέα αυτό. Αυτές συνοψίζονται στην εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών και τον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος, τον περιορισμό του επιπρόσθετου εξωτερικού δανεισμού αποκλειστικά για παραγωγικές επενδύσεις, την αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό της βιομηχανίας και της γεωργίας, την ανάπτυξη του τουρισμού και του τομέα της παροχής υπηρεσιών στο εξωτερικό. Καταλήγοντας είπε:

«Η όλη οικονομική μας πολιτική αποσκοπεί στη δημιουργία των απαραίτητων πόρων, που θα επιτρέψουν στην Κυβέρνηση να εξασφαλίσει τη συνεχή και σημαντική βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του λαού και την ουσιαστική εξάλειψη της ανεργίας των νέων. Είναι υποχρέωση του κράτους να διασφαλίσει την καλύτερευση των συνθηκών διαβίωσης των ασθενέστερων οικονομικά ομάδων του πληθυσμού και να εξυψώσει το επίπεδο κοινωνικής πρόνοιας και φροντίδας για όσους έχουν ανάγκη».

Στην ομιλία του ο Πρόεδρος ασχολήθηκε επίσης με θέματα, που αφορούν την κοινωνική ανάπτυξη, την υγεία, την παιδεία, τις τέχνες και τον πολιτισμό.

Για μένα, ιδιαίτερη σημασία είχε η αναφορά και η δέσμευση του Προέδρου της Δημοκρατίας σχετικά με την πλήρη ανεξαρτησία του *Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου*. Για πρώτη φορά Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας αναφερόταν στο θέμα

αυτό και αναλάμβανε συγκεκριμένες δεσμεύσεις. Είπε σχετικά:

«Θέλουμε να αναπτύξουμε το δημοκρατικό διάλογο και τη δημιουργική κριτική. Αυτά αποτελούν στοιχεία υγιούς κοινωνίας που μια δημοκρατική διακυβέρνηση καλλιεργεί και προστατεύει. Προσδίδουμε μεγάλη σημασία στο δημοσιογραφικό έργο. Η δημοσιογραφία είναι η Τέταρτη Εξουσία, που ελέγχει εποικοδομητικά τις άλλες εξουσίες. Είναι η ζωντανή φωνή, που εκφράζει τις λαϊκές ανησυχίες. Θεωρούμε ανεπίτρεπτη οποιαδήποτε κρατική ή άλλη παρέμβαση στο έργο του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου. Το ΡΙΚ δεν έχει πετύχει στο ρόλο που του ανέθεσε μια αγωνιζόμενη για την ελευθερία της χώρα. Χρειάζεται νέα πολιτική στον τομέα αυτό, που θα εξυψώνει το αγωνιστικό φρόνημα του λαού και θα διαπαιδαγωγεί δημοκρατικά και ελεύθερα τους πολίτες».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου υποσχέθηκε ριζική αναδιάρθρωση του ΡΙΚ. Και ενώ είχαν τεθεί οι βάσεις για μια νέα πορεία της Ραδιοτηλεόρασης, τα πάντα ανακόπηκαν με την αλλαγή της Κυβέρνησης. Υπήρξε όμως ένα καλό. Η αλλαγή της Κυβέρνησης συνοδεύτηκε με την έλευση των ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών, τους οποίους έπρεπε να συναγωνιστεί το ΡΙΚ. Γι' αυτό, εκ των πραγμάτων, υποχρεώθηκε να ακολουθήσει τους ιδιωτικούς σταθμούς.

Το Υπουργικό Συμβούλιο του Γ. Βασιλείου.

Μετά την εγκατάσταση του στην Προεδρία σχημάτισε το Υπουργικό του Συμβούλιο. Για την επιλογή των μελών του Υπουργικού Συμβουλίου είχε πολλές επαφές και διαβουλεύσεις με κόμματα και διάφορα πρόσωπα, αμέσως μετά την εκλογή του κατά το δεύτερο γύρο των εκλογών.

Δυο βασικά στελέχη του νέου Υπουργικού Συμβουλίου είχαν προϋπηρεσία ως Υπουργοί. Και οι δυο συνέχισαν στα ίδια Υπουργεία, που κατείχαν προηγουμένως. Ο **Γεώργιος Ιακώβου** στο Υπουργείο Εξωτερικών και ο **Χριστόδουλος Βενιαμίν** στο Υπουργείο Εσωτερικών. Οι άλλοι ήσαν εντελώς καινούργιοι και

προέρχονταν από όλους τους χώρους. Αυτοί ήταν:

1. Υπουργός Εξωτερικών ο **Γεώργιος Ιακώβου**,
2. Εσωτερικών ο **Χριστόδουλος Βενιαμίν**,
3. Οικονομικών ο **Γιώργος Συρίμης**,
4. Άμυνας ο **Ανδρέας Αλωνεύτης**,
5. Παιδείας ο **Ανδρέας Φιλίππου**,
6. Συγκοινωνιών και Έργων ο **Νάκος Πρωτοπαπάς**,
7. Εμπορίου και Βιομηχανίας ο **Τάκης Νέμιτσας**,
8. Υγείας ο **Πανίκος Παπαγεωργίου**,
9. Γεωργίας και Φυσικών Πόρων ο **Ανδρέας Γαβριηλίδης**,
10. Εργασίας ο **Τάκης Χριστοφίδης**, και
11. Δικαιοσύνης ο **Χρύσανθος Χρυσάνθου**.

Στη μέση περίπου της θητείας του ο Πρόεδρος Βασιλείου προέβη σε ανασχηματισμό της Κυβέρνησης του. Το Υπουργείο Παιδείας ανέλαβε ο **Χριστόφορος Χριστοφίδης**, το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων ο **Παύλος Σαββίδης**, το Υπουργείο Εργασίας ο **Ιάκωβος Αριστείδου** και το Υπουργείο Δικαιοσύνης ο **Νίκος Παπαϊωάννου**.

Στο τέλος της θητείας του Υπουργικού Συμβουλίου δύο Υπουργοί υπέβαλαν παραιτήσεις για λόγους ευθιξίας, εξαιτίας των επιθέσεων, που υφίσταντο από την αντιπολίτευση. Πρόκειται για τους **Τάκη Νέμιτσα** και **Παύλο Σαββίδη**. Τις θέσεις τους ανέλαβαν, άλλοι συνάδελφοι τους.

Κυβερνητικός Εκπρόσωπος διορίστηκε ο **Άκης Φάντης**, ο οποίος είχε αναλάβει την προεκλογική εκστρατεία του Γιώργου Βασιλείου. Το τέλος του 1992 ο **Άκης Φάντης** υπέβαλε παραίτηση ύστερα από καταγγελίες για κακοδιαχείριση του Κονδυλίου της Διαφώτισης. Τελικά δικάστηκε για την υπόθεση αυτή και καταδικάστηκε σε φυλάκιση. Τον αντικατέστησε ο **Ανδρέας Μαυρομάτης**, ο οποίος υπηρετούσε ως αντιπρόσωπος της Κύπρου στα Ηνωμένα Έθνη.

Οι πρώτες ενέργειες του νέου Προέδρου της Δημοκρατίας.

Προτού εγκατασταθεί επίσημα στην Προεδρία ο **Γιώργος Βασιλείου** πραγματοποίησε συναντήσεις με την πολιτική ηγεσία και επέτυχε συμφωνία για την επαναλειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου. Αμέσως μετά την επίσημη εγκατάσταση του στην

Προεδρία μετέβη στην Αθήνα, όπου είχε συνομιλίες με τον Πρωθυπουργό **Ανδρέα Παπανδρέου** και την λοιπή πολιτική ηγεσία της Ελλάδας.

Η πρώτη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου πραγματοποιήθηκε στις 21 Μαρτίου 1988. Για λόγους ιστορίας αναφέρω τα μέλη του πρώτου Εθνικού Συμβουλίου κατά την Προεδρία Βασιλείου:

- Εκ μέρους του ΔΗΣΥ ο Πρόεδρος και ο Α΄ Αντιπρόεδρος **Γλαύκος Κληρίδης** και **Ιωάννης Μάτσης**,
- εκ μέρους του ΔΗΚΟ ο Πρόεδρος του Κόμματος και ο Κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του, **Σπύρος Κυπριανού** και **Αλέξης Γαλανός**,
- εκ μέρους του ΑΚΕΛ ο Γενικός Γραμματέας και ο Γραμματέας της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος, **Εζεκίας Παπαϊωάννου** και **Ντίνος Κωνσταντίνου**, και
- εκ μέρους της ΕΔΕΚ ο Πρόεδρος και ο Γενικός Γραμματέας **Βάσος Λυσαριδής** και **Τάκης Χατζηδημητρίου**.
- Παρών και ο Υπουργός Εξωτερικών **Γεώργιος Ιακώβου**.

Από την πρώτη στιγμή διαπιστώθηκε ένα νέο κλίμα στη λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου. Με καλή προετοιμασία εκ μέρους του Προέδρου, οι συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου ήσαν δημιουργικές και σ' αυτές λαμβάνονταν κατά κανόνα ομόφωνες αποφάσεις. Στην πρώτη κιόλας συνεδρία είχε γίνει διαπίστωση από όλους ότι ο νέος Πρόεδρος εννοούσε να εργασθεί και να έχει αποτελέσματα.

Η πρώτη επίσκεψη Βασιλείου στην Αθήνα.

Κατά την επίσκεψη του στην Αθήνα, που έγινε στις 14 Μαρτίου 1993, έθεσε τις βάσεις για αρμονική και δημιουργική συνεργασία Αθήνας - Λευκωσίας. Κατά τη συνάντησή του με τον Πρωθυπουργό **Ανδρέα Παπανδρέου** καθορίστηκε με σαφήνεια η βάση της συνεργασίας των δύο χωρών. Ξεκαθαρίστηκε ότι:

«Η Κύπρος αποφασίζει, δεν υπάρχει θέμα να γίνεται αλλιώς και η Ελλάδα συμπαρατάσσεται και βοηθά, αλλά εξυπα-

---

κούεται ότι για να φθάσουμε σε αποφάσεις, υπάρχει πάντοτε πρώτα μια ανταλλαγή απόψεων, υπάρχει σωστή πλήρης και συνεχής ενημέρωση και η γραμμή και των δύο Κυβερνήσεων είναι να αποφεύγονται οι αιφνιδιασμοί εκατέρωθεν».

Αυτή ήταν η βάση της συνεργασίας μεταξύ Λευκωσίας και Αθήνας και τηρήθηκε με ευλάβεια, με πολύ καλά αποτελέσματα για την υπόθεση της Κύπρου.

Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας *Ανδρέας Παπανδρέου* σε δηλώσεις του μετά τη συνάντησή του με τον Πρόεδρο της Κύπρου δήλωσε:

«Πρέπει να πω και το λέω χωρίς καμιά πρόθεση υπεκφυγής, ότι υπάρχει συμφωνία επί όλων των θεμάτων, από εκτιμήσεις μέχρι και σκέψεις για τη δραστηριοποίηση μας».

Στην περίοδο της Προεδρίας Βασιλείου καθιερώθηκε η στενή συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων των δύο χωρών, η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Ασφαλώς υπήρξαν διαφωνίες στην αντίκρουση διαφόρων θεμάτων. Εκείνο όμως που τελικά συνέβαινε ήταν να λαμβάνονται αποφάσεις σεβαστές και από τις δύο χώρες, αλλά το σημαντικότερο όλων ήταν ότι όλες ανεξαιρέτως οι αποφάσεις για το Κυπριακό λαμβάνονταν και φαινόταν ότι λαμβάνονταν από την Κυπριακή ηγεσία.

Το δόγμα, ας πούμε, αυτό διαφοροποιήθηκε με την άνοδο του Γλαύκου Κληρίδη με το δόγμα του συναποφασίζομεν. Επρόκειτο για δόγμα, που ηχούσε ωραία αλλά δεν είχε πρακτική σημασία. Η Κύπρος ως ανεξάρτητο κυρίαρχο κράτος εκαλείτο να παίρνει τις αποφάσεις που αφορούσαν το μέλλον της. Υπήρξε συναπόφαση για την παραγγελία των πυραύλων S300. Αλλά η μη εγκατάστασή τους στην Κύπρο αποφασίστηκε από την Ελληνική Κυβέρνηση με αποτέλεσμα να γελοιοποιηθεί και το δόγμα του συναποφασίζομεν και το άλλο δόγμα, που υιοθέτησαν οι Κληρίδης, Παπανδρέου για τον ενιαίο αμυντικό χώρο.

Επίσης κατά την πρώτη συνάντησή του Προέδρου Βασιλείου στην Αθήνα συμφωνήθηκε η εγκατάσταση απευθείας τηλεφωνικής γραμμής μεταξύ του Πρωθυπουργικού Γραφείου στην Αθήνα και του Προεδρικού Μεγάρου στη Λευκωσία και μεταξύ

των Υπουργείων Εξωτερικών της Ελλάδας και της Κύπρου. Οι τηλεφωνικές αυτές γραμμές χρησιμοποιήθηκαν πάρα πολύ κατά την πενταετία Βασιλείου.

Αλλά και το θέμα των αγνοουμένων ήταν ένα από τα πρώτα μελήματα του Προέδρου Βασιλείου. Ύστερα από συνάντηση, που είχε με τον **Wurth**, εκπρόσωπο του ΟΗΕ στην Επιτροπή για τους αγνοούμενους, διαπίστωσε ότι με τον τρόπο που λειτουργούσαν τα πράγματα για τους αγνοούμενους θα περνούσαν πολλές δεκαετίες για να σημειωθεί πρόοδος στο θέμα της εξακρίβωσης της τύχης των αγνοουμένων. Με δική του εισήγηση πραγματοποιήθηκε αργότερα ειδική συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, στην οποία πήραν μέρος και εκπρόσωποι της Επιτροπής Συγγενών Αγνοουμένων.

Κατά την πρώτη επίσκεψη του στην Αθήνα ο Πρόεδρος Βασιλείου επισκέφθηκε το Γενικό Επιτελείο Ενόπλων Δυνάμεων και εισηγήθηκε να γίνει επιτελική μελέτη με μηδενική βάση για το πώς θα ήταν η καλύτερη δυνατή οργάνωση της άμυνας της Κύπρου. Η μελέτη αυτή έγινε και από τότε τέθηκαν οι βάσεις αυτού που αποκαλούμε αμυντική θωράκιση.

Αναφορικά με τη συνάντηση του με τον **Κωνσταντίνο Καραμανλή** ο Γιώργος Βασιλείου είχε επανειλημμένα δηλώσει ότι ο Καραμανλής υποστήριζε ότι κατά τις διαπραγματεύσεις πρέπει να δίδεται βάρος στο εδαφικό, να εξασφαλίσει η Ελληνική Κυπριακή πλευρά όσο το δυνατό μεγαλύτερο ποσοστό εδάφους στη δική της πλευρά της ομοσπονδίας, έστω και αν ακόμη το θέμα που ετίθετο θα ήταν πιο αδύνατη Κεντρική Κυβέρνηση, αλλά μεγαλύτερη η υπό τον έλεγχο μας έκταση. Για τις συναντήσεις που είχε ο Καραμανλής με το Γιώργο Βασιλείου γράφει ο ίδιος με πολύ κολακευτικά λόγια στο Αρχείο του, του οποίου περίληψη των περί Κύπρου αποσπασμάτων του οποίου δημοσιεύεται ως **Παράρτημα** στο βιβλίο αυτό.

Αναπτύσσοντας τη φιλοσοφία του για το Κυπριακό, κατά την πρώτη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, ο Γιώργος Βασιλείου υπογράμμισε ότι δεν πρέπει να επιτρέπουμε να είμαστε ουραγοί και να αφήνουμε τον **Ραούφ Ντενκτάς** και την Τουρκία να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, αλλά πρέπει εμείς να αναλάβου-

---

με κάποιου είδους πρωτοβουλίες. Γενικά πρέπει να καταδεικνύουμε την ειλικρινή επιθυμία μας για γρήγορη λύση του Κυπριακού. Την επιθυμία αυτή τη διατύπωσε με δήλωση του για **λύση του Κυπριακού ΧΘΕΣ**.

Ομιλία του Γ. Βασιλείου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τις ολοκληρωμένες απόψεις του πάνω στο Κυπριακό ανέπτυξε στην ομιλία που έκανε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, κατά την αναγόρευση του σε επίτιμο διδάκτορα των Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου στις 30 Μαρτίου 1989, ένα περίπου χρόνο μετά την εγκατάσταση του στην Προεδρία. Άρχισε την ομιλία του με τα ακόλουθα:

«Για δεκαετίες τώρα αναφερόμαστε στο Κυπριακό πρόβλημα με τον κίνδυνο να εκλαμβάνεται τούτο σαν πρόβλημα, που δεν μπορεί να λυθεί για κάποιους υπερβατικούς λόγους. Το Κυπριακό στην πραγματικότητα υπήρξε η διαλεκτική σχέση ανάμεσα στην επιθυμία και στον αγώνα των Κυπρίων να ζήσουν ελεύθεροι και ασφαλείς και στα διαδοχικά διεθνή γεωστρατηγικά συμφέροντα, που σε διάφορες ιστορικές περιόδους αντιστρατεύονταν σχεδόν πάντα τους στόχους και τις επιδιώξεις των Κυπρίων. Οι κατά καιρούς διεθνείς συνθήκες και τα συμφέροντα, που αναφύονταν είχαν άμεση επίδραση πάνω στην Κύπρο».

Αφού έκανε μια σύντομη ιστορική αναδρομή ο Γιώργος Βασιλείου προέβη σε μια σημαντική και τολμηρή διαπίστωση λέγοντας τα πράγματα με το όνομα τους. Είπε:

«Ελληνισμός, δυστυχώς στο σύνολο του σε πλείστα κρίσιμα ιστορικά στάδια δεν εκτίμησε σωστά τους διεθνείς παράγοντες και τις δυνατότητες που υπήρχαν. Παρέμενε ιδεολογικά προσκολλημένος σε αρχές απόλυτης δικαιοσύνης, τις οποίες αναδιαμόρφωνε ή αναδίπλωνε μόνο ύστερα από εθνικές αποτυχίες, ήττες ή συρρικνώσεις».

Δεύτερη σημαντική διαπίστωση ήταν η απουσία ορθής εκτίμησης της ανεξαρτησίας της Κύπρου και η δημιουργία όλων

εκείνων των παράλογων κινήσεων, που αναπτύχθηκαν, μετά την ανεξαρτησία και οι οποίες κατέληξαν στο προδοτικό πραξικόπημα, το οποίο οδήγησε στην τουρκική εισβολή.

«Η χρήση», είπε, «από τους πραξικοπηματίες του συνθήματος της ένωσης θα μας είναι, ως ιστορική μνήμη μόνιμη προειδοποίηση ότι η διακήρυξη εθνικών προθέσεων, όταν αυτές συγκρούονται με τη λογική των διεθνών δεδομένων, δεν αποτελούν πατριωτισμό, αλλά μπορεί να καταλήξουν σε αναπόφευκτο εθνικό όλεθρο».

Στην ομιλία του αφού αναφέρθηκε στα παραδείγματα άλλων χωρών, που εμαστίζοντο από μακράιωνες διαμάχες κατέληξε στα συμπεράσματα του, που μπορεί να λεχθεί ότι αποτελούν τη φιλοσοφία και τις θέσεις του για τη λύση του Κυπριακού. Συνοπτικά:

«Μια δίκαιη, βιώσιμη και προσαρμοσμένη στα σύγχρονα διεθνή δεδομένα λύση του Κυπριακού εξυπηρετεί και τα στρατηγικά και οικονομικά συμφέροντα της Τουρκίας. Οι προσανατολισμοί της Τουρκίας προς την Ευρώπη και τον ανεπτυγμένο κόσμο δεν είναι δυνατόν να καρποφορήσουν, ενόσω παραμένει η μόνη χώρα, που κατέχει με τη βία των όπλων ευρωπαϊκό έδαφος. Δεν είναι δυνατό να πείσει για την απόφαση της να ακολουθήσει, να σεβαστεί τις αρχές που διέπουν τις σχέσεις ανάμεσα στα ανεπτυγμένα κράτη και τους πολίτες τους όταν παραβιάζει τις αρχές αυτές καθημερινά στην Κύπρο. Εκτός των άλλων, η ανάπτυξη μιας σύγχρονης οικονομίας απαιτεί σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών και των εργαζομένων που εδραιώνουν αυτή την οικονομία.

Βέβαια, πιο άμεσες και εμφανείς είναι οι επιπτώσεις που έχει το Κυπριακό στις σχέσεις της Τουρκίας με τους γείτονες της. Η διαιώνιση του προβλήματος ή η επιβολή διχοτομικής λύσης θα αποτελεί ένα συνεχές ηφαίστειο για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και την ειρήνη στη γύρω περιοχή. Αν η λύση δεν είναι δίκαιη, η κατάσταση θα χειροτερεύει και θα οξύνεται αφού η διαχωριστική γραμμή θα συνεχίσει στην ουσία να εί-

---

ναι γραμμή αντιπαράθεσης. Σε τέτοια περίπτωση το κυπριακό κράτος θα συνεχίσει, για ευνόητους λόγους, να ενισχύει την αμυντική του ικανότητα. Αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο της πολιτικής μας η επίτευξη υψηλού επιπέδου άμυνας, γιατί θέλουμε να διασφαλίσουμε την εθνική μας επιβίωση και να συνομιλούμε σε συνθήκες ασφάλειας και όχι υπό την απειλή των όπλων.

Σε καμιά περίπτωση, όμως, η ενίσχυση της άμυνας μας δεν μπορεί να εκληφθεί ως άρνηση του διαλόγου. Ο κυπριακός λαός παραμένει προσηλωμένος στις ειρηνικές διαδικασίες επίλυσης του Κυπριακού και με πραγματισμό και ωριμότητα θα συνεχίσει να αγωνίζεται για την εξεύρεση της λύσης, που θα κατοχυρώνει το μέλλον του.

Στην εκτίμηση του σήμερα και στον καθορισμό της πολιτικής μας, αυτό που ιστορικά προείχε και προέχει είναι η διασφάλιση της ενότητας της Κύπρου και του μέλλοντος του λαού της και όχι η διατήρηση του ενός ή του άλλου συστήματος διακυβέρνησης. Γι' αυτό προτείναμε λύση που να λαμβάνει υπόψη τις ανησυχίες όλων των Κυπρίων. Μια δικοινοτική και διπεριφερειακή ομοσπονδία, αποστρατικοποιημένη και αδέσμευτη, με διασφαλισμένες τις βασικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα και με λειτουργική δομή, αποτελεί μια εθνικά αξιοπρεπή λύση. Είναι μια λύση βιώσιμη με δικοινοτική συμμετοχή σε όλα τα επίπεδα και όργανα του κράτους, στην οποία όλοι οι Κύπριοι θα μπορούσαν να επενδύσουν. Η εμμονή μας στη βιωσιμότητα της λύσης αποτελεί απόδειξη της θέλησής μας να ζήσουμε πλέον ειρηνικά και σε συνθήκες ασφάλειας και συνεργασίας με τους συμπατριώτες μας Τουρκοκύπριους και εκφράζει την ανησυχία μας ότι μια μη βιώσιμη λύση μπορεί να οδηγήσει σε νέες προστριβές και κρίση».

Πρωτοφανής εκστρατεία από τον Γ. Βασιλείου για προώθηση λύσης στο Κυπριακό.

Όταν ανέλαβε την Προεδρία, το Κυπριακό βρισκόταν σε μια

μακρά στασιμότητα και χειμερία νάρκη, που συνεχιζόταν και τα καλοκαίρια. Μετά την επίσκεψη του στην Αθήνα, όπου τέθηκαν στερεές βάσεις για τη συνεργασία των Κυβερνήσεων των δύο χωρών, ο Γιώργος Βασιλείου άρχισε περιοδεία σε όλο τον κόσμο ξεκινώντας από τις χώρες που είχαν υποχρεώσεις έναντι της Κύπρου. Έχοντας πολύ ξεκάθαρες απόψεις αναφορικά με το Κυπριακό, επιδόθηκε σε μια πρωτοφανή εκστρατεία, για να πείσει το Διεθνή παράγοντα να ασκήσει την επιρροή του και να βοηθήσει στη λύση του Κυπριακού πάνω σε πολύ σαφείς αρχές, που εύκολα γίνονταν αποδεκτές.

Αποτέλεσμα των ενεργειών του Προέδρου Βασιλείου ήταν η ανάληψη από το Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών κ. **Ξαβιέ Πέρεζ ντε Κουεγιάρ** μιας νέας πρωτοβουλίας, η οποία παρά τις ενστάσεις και την τακτική κωλυσιεργίας του *Ραούφ Ντενκτάς*, οδήγησε σε μια νέα προσπάθεια για την επίλυση του Κυπριακού.

Συνάντηση με τη Μάργκαρετ Θάτσερ.

Στις 31 Μαρτίου 1988 πραγματοποίησε επίσκεψη στο Λονδίνο, όπου είχε μακρά συνάντηση με την πρωθυπουργό της Βρετανίας, την αποκαλούμενη *σιδηρά Κυρία*, με την οποία συζητήσε τις βασικές πτυχές του Κυπριακού. Υπογραμμίστηκε ιδιαίτερα η ανάγκη να αρχίσει διάλογος για το Κυπριακό και την άρση του υφιστάμενου από πολλού αδιεξόδου. Ο Πρόεδρος Βασιλείου έθεσε τις βασικές προτεραιότητες και ορισμένα θέματα, που έπρεπε να αντιμετωπισθούν στην προσπάθεια εξεύρεσης λύσης. Επίσης αναφέρθηκε στις ιδιαίτερες ευθύνες και υποχρεώσεις, που έχει η χώρα της ως εγγυήτρια δύναμη της ανεξαρτησίας της Κύπρου για τη λύση του Κυπριακού.

Η επίσκεψη του Προέδρου Βασιλείου στη Βρετανία αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης σε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που πραγματοποιήθηκε στις 29 Μαρτίου 1988. Μετά τη συνεδρία προέβη σε δήλωση μόνο ο Πρόεδρος Βασιλείου, ο οποίος αναφέρθηκε στο ρόλο, που θα πρέπει να διαδραματίζει το Εθνικό Συμβούλιο. Η θέση που διατύπωσε ο Πρόεδρος Βασιλείου, ήταν, όπως δήλωσε, και η θέση όλων των πολιτικών

ηγετών:

«Το Εθνικό Συμβούλιο είναι σώμα εργασίας, που θα συνέρχεται τακτικά για ανταλλαγή απόψεων και προβληματισμό και γι' αυτό το λόγο θα ήταν καλύτερο για όλους και κυρίως για το εθνικό θέμα να μη δίδεται στις συνεδρίες του ο χαρακτήρας του μεγάλου γεγονότος, όπως δεν δίδεται ο χαρακτήρας του μεγάλου γεγονότος, κάθε φορά που συνέρχεται η Βουλή. Όταν καταλήγουμε σε οποιεσδήποτε αποφάσεις που πρέπει να ανακοινωθούν, τότε αναμφίβολα, ανάλογα με την απόφαση θα είναι μεγάλο ή μικρό γεγονός».

Το Εθνικό Συμβούλιο (Ε.Σ.) συζήτησε τα αποτελέσματα της επίσκεψης του Προέδρου Βασιλείου σε συνεδρία του, που πραγματοποιήθηκε μετά την επιστροφή του στις 4 Απριλίου 1988. Η συνάντηση με την πρωθυπουργό **Μάργκαρετ Θάτσερ** ήταν ουσιαστική και ελάχιστος χρόνος αφιερώθηκε σε συστάσεις και φιλοφρονήσεις. Κράτησε δύο ώρες και δεκαπέντε λεπτά και σ' αυτή έγινε μια σε βάθος ανταλλαγή απόψεων πάνω σε όλες τις βασικές πτυχές του Κυπριακού. Εκείνο, που έχει σημασία στις περιπτώσεις αυτές δεν είναι οι απόψεις που εξέφρασε ο Πρόεδρος Βασιλείου, αλλά οι απόψεις της Βρετανίδας πρωθυπουργού.

Η κυρία **Θάτσερ** δήλωσε ότι δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι οι τρεις βασικές ελευθερίες, θα πρέπει να ισχύουν για όλη την επικράτεια της Κύπρου. Επίσης δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση το νόμιμο κυπριακό κράτος και δεν δέχεται ούτε καν να συζητήσει περίπτωση αναγνώρισης του ψευδοκράτους. Αναφορικά με την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων, τόσο η **Μάργκαρετ Θάτσερ** όσο και ο Υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας **Σερ Τζιέφρεϊ Χάου**, που παρευρίσκετο στη συνάντηση, δήλωσαν ότι όλοι πρέπει να εργασθούν για την πλήρη αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων.

Η Βρετανίδα Πρωθυπουργός αναφέρθηκε και στο θέμα της συνάντησης, που είχε ζητήσει ο Τουρκοκύπριος ηγέτης **Ραούφ Ντενκτάς** με τον Πρόεδρο Βασιλείου για λόγους εντυπωσιασμού. Η **Θάτσερ** υποστήριξε τη στάση που τήρησε ο Πρόεδρος Βα-

σιλείου, λέγοντας ότι μια συνάντηση πρέπει να ετοιμαστεί από όλες τις απόψεις. Επίσης η *Μάργκαρετ Θάτσερ* μίλησε για το θέμα των εποίκων, κατά τρόπο πολύ κατηγορηματικό. Η Κύπρος, είπε, είναι για τους Κυπρίους και όχι για τους ξένους. Η *Μάργκαρετ Θάτσερ* έθεσε στον Πρόεδρο Βασιλείου το θέμα της λήψεως μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης ή μέτρων καλής θελήσεως. Ήταν καλά προετοιμασμένος, γιατί στην προηγούμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου είχε αναπτύξει σειρά συγκεκριμένων μέτρων, τα οποία έπρεπε να μελετήσει το Εθνικό Συμβούλιο για το σκοπό αυτό. Οι εισηγήσεις του Προέδρου Βασιλείου για μέτρα εμπιστοσύνης διαβιβάστηκαν στην Ελληνική Κυβέρνηση. Με μήνυμα του τότε Υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας κ. **Παπούλια** τάχθηκε κατ' αρχή θετικά στις προτάσεις Βασιλείου και επεφυλάχθη να εκφράσει πιο συγκεκριμένες απόψεις, όταν θα έχει τις οριστικές εισηγήσεις της Κυπριακής Κυβέρνησης.

Φαίνεται ότι οι εισηγήσεις έτυχαν γενικής αποδοχής στο Εθνικό Συμβούλιο με εξαίρεση τον *Σπύρο Κυπριανού*, ο οποίος ζήτησε μετάβαση του Εθνικού Συμβουλίου στην Αθήνα. Ο *Γλαύκος Κληρίδης* αντιτάχθηκε στην εισηγήση Κυπριανού, λέγοντας ότι μια τέτοια ενέργεια θα ήταν μεγάλο σφάλμα. Επίσης θεώρησε σφάλμα να συζητηθεί στην Αθήνα το αποτέλεσμα της συνάντησης των πρωθυπουργών της Ελλάδας και της Τουρκίας *Ανδρέα Παπανδρέου* και **Τοργκούτ Οζάλ** στο Νταβός.

Ενδεικτική του νέου πνεύματος που επικρατούσε στο Εθνικό Συμβούλιο ήταν η δήλωση του Προέδρου της ΕΔΕΚ Βάσου Λυσσαρίδη, μετά τη συνεδρία του Εθνικού, κατά την οποία έγινε ενημέρωση για τη συνάντηση Βασιλείου - Θάτσερ. Ένας δημοσιογράφος δοκίμασε να αμφισβητήσει την αξιοπιστία του Προέδρου και υπέβαλε την ερώτηση, αν, από τα στοιχεία και την ενημέρωση, έχουν πεισθεί τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου, ότι ο Πρόεδρος Βασιλείου έθεσε επιτακτικά το θέμα της προτεραιότητας των βασικών πτυχών του Κυπριακού. Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* έδωσε την ακόλουθη απάντηση:

«Ο Πρόεδρος Βασιλείου έθεσε τα θέματα όπως αποφασίστηκαν στο Εθνικό Συμβούλιο. Το τι αναμένει κανείς από τη

Μεγάλη Βρετανία εξαρτάται από τις εκτιμήσεις, που κάμνει για την πολιτική της Μεγάλης Βρετανίας. Αυτό είναι άλλο θέμα. Αλλά ο κ. Βασιλείου πήγε εκεί για να θέσει τα θέματα προς την κα Θάτσερ και τα έθεσε όπως αποφασίστηκε».

Στο σημείο αυτό παρενέβη ο Ντίνος Κωνσταντίνου του ΑΚΕΛ για να πει πως η απόφαση ήταν ομόφωνη.

Οι προσπάθειες για αναγνώριση του ψευδοκράτους πέφτουν στο κενό.

Τον Απρίλιο του 1988 ο Ραούφ Ντενκτάς, σε μια προσπάθεια του να αντιμετωπίσει τη δραστηριοποίηση και τη γενική κινητικότητα στην ανακίνηση του Κυπριακού, άρχισε να παίρνει ορισμένα μέτρα, που αποσκοπούσαν στην αναγνώριση του “κράτους”, που είχε ανακηρύξει από το Νοέμβριο του 1983. Ανάμεσα στα μέτρα αυτά ήταν και το σφράγισμα των διαβατηρίων, όσων περνούσαν από το τουρκικό οδόφραγμα στην κατεχόμενη Λευκωσία.

Το θέμα αυτό καθώς και το θέμα της προσφυγής της Κύπρου στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών απασχόλησαν συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 25 Απριλίου 1988. Στη συνεδρία αυτή της αντιπροσωπείας του ΑΚΕΛ ηγείτο ο νέος Γενικός Γραμματέας του Κόμματος *Δημήτρης Χριστόφιας*. Δεν ήταν η πρώτη συμμετοχή του *Δημήτρη Χριστόφια* στο Εθνικό Συμβούλιο. Είχε συμμετάσχει και στην προηγούμενη συνεδρία, στην οποία ηγέτης της αντιπροσωπείας του ΑΚΕΛ ήταν ο *Ντίνος Κωνσταντίνου*. Στο μεταξύ όμως μεσολάβησε η εκλογή του *Δημήτρη Χριστόφια* ως του νέου Γενικού Γραμματέα του ΑΚΕΛ σε διαδοχή του *Εζεκία Παπαϊωάννου* και έκτοτε ο *Χριστόφιας* συμμετέχει στο Εθνικό Συμβούλιο ως ο επικεφαλής της αντιπροσωπείας του ΑΚΕΛ.

Για το θέμα των μέτρων του κατοχικού καθεστώτος έγιναν έντονα διαβήματα τόσο προς τα Ηνωμένα Έθνη όσο και προς τους διαπιστευμένους πρεσβευτές ξένων χωρών. Η άρση των μέτρων επιτεύχθηκε λόγω κυρίως της αντίδρασης των ξένων

πρεσβευτών.

Αναφορικά με την προσφυγή στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, είχε αποφασιστεί νωρίτερα ότι θα έπρεπε να γίνουν διαβουλεύσεις με την Ομάδα Επαφής των Αδεσμεύτων Χωρών, που ήταν το κύριο στήριγμα της Κύπρου στα Ηνωμένα Έθνη. Η αξίωση για προσφυγή στη Γενική Συνέλευση ήταν μόλιμο αίτημα του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΔΕΚ, το οποίο επανέρχεται τακτικά στις συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου. Ωστόσο το γενικότερο κλίμα που επικρατούσε τότε στο Εθνικό Συμβούλιο και εξακολουθεί να επικρατεί και σήμερα είναι ότι το αποτέλεσμα μιας νέας προσφυγής της Κύπρου στη Γενική Συνέλευση δεν πρόκειται να της προσφέρει ούτε καλύτερο ψήφισμα, από εκείνα που έχει ήδη εξασφαλίσει, αλλ' ούτε και θα προκαλέσει το αναμενόμενο ενδιαφέρον κατά τη συζήτηση του θέματος.

Για το 1988 υπήρχε μια πρόσθετη δυσκολία. Τον Σεπτέμβριο του 1988 επρόκειτο να πραγματοποιηθεί στη Λευκωσία η διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών των Αδεσμεύτων χωρών. Οι πιο έντονες επιφυλάξεις ως προς την ορθότητα συζήτησης του Κυπριακού στη Γενική Συνέλευση προήλθε από την Ομάδα Επαφής των Αδεσμεύτων. Ο αντιπρόσωπος της Αλγερίας ανέφερε ότι δεν μπορεί να έχουμε δύο συζητήσεις για το Κυπριακό μέσα σε διάστημα λίγων μηνών. Μια τον Μάιο ή τον Ιούνιο στη Γενική Συνέλευση καθιστά την Υπουργική Διάσκεψη των Αδεσμεύτων στη Λευκωσία άνευ σημασίας και το λιγότερο θα την εξασθενήσει.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* είπε ότι πρέπει να γίνει δεκτή η εισήγηση των αδεσμεύτων χωρών και ότι όλη η προσοχή θα πρέπει να στραφεί προς τη διάσκεψη των Αδεσμεύτων, που θα πραγματοποιούνταν στη Λευκωσία τον Σεπτέμβριο του 1988.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* εισηγήθηκε προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας για να συναντήσει την αντίθεση του *Γλαύκου Κληρίδη*, ο οποίος είπε ότι για να συγκληθεί το Συμβούλιο Ασφαλείας πρέπει να υπάρχουν σοβαρά θέματα, που θεωρούνται απειλή κατά της ειρήνης.

Το Εθνικό Συμβούλιο κατέληξε σε αναβολή της συζήτησης

της προσφυγής, μετά τη Διάσκεψη των Αδεσμεύτων. Με την απόφαση διαφώνησε η ΕΔΕΚ, που επέμενε ότι η συζήτηση έπρεπε να προηγηθεί της Διάσκεψης.

Οι πρώτες εκτιμήσεις του ΑΚΕΛ για τον Βασιλείου

Οι πρώτες εκτιμήσεις του ΑΚΕΛ για το έργο του Γιώργου Βασιλείου ήταν περισσότερο από ικανοποιητικές.

Στην πρώτη ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του Κόμματος που πραγματοποιήθηκε υπό την προεδρία του νέου Γενικού Γραμματέα *Δημήτρη Χριστόφια*, έγινε συζήτηση για τους πρώτους μήνες της παραμονής στην Προεδρία του Γ. Βασιλείου. Στην απόφαση της η ολομέλεια αφού χαιρέτισε τη θετική απάντηση του Προέδρου Βασιλείου στη νέα πρωτοβουλία του Γ.Γ του ΟΗΕ ανέφερε τα ακόλουθα:

«Η Κ.Ε του ΑΚΕΛ εκτιμά θετικά το έργο, που επιτελέστηκε στους πρώτους τέσσερις μήνες της διακυβέρνησης του Προέδρου της Δημοκρατίας. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και η κυβέρνηση του εκπλήρωσαν σε ικανοποιητικό βαθμό αρκετές από τις προγραμματικές τους εξαγγελίες. Έχουν γίνει θετικά βήματα όσον αφορά το Κυπριακό, τη λειτουργία του Εθνικού Συμβουλίου, την κοινωνική πολιτική, τη δημοκρατία και την αξιοκρατία.

Το Κόμμα μας θεωρεί καθήκον του να εξάρει τους χειρισμούς και το πνεύμα καλής θελησης, που επιδεικνύει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Γιώργος Βασιλείου στο διεξαγόμενο διάλογο.

Η Κ.Ε. εκφράζει επίσης ικανοποίηση για το πνεύμα συνεργασίας και συλλογικότητας, που αναπτύχθηκε στο Εθνικό Συμβούλιο υπό την Προεδρία του Προέδρου Βασιλείου και που ενδυναμώνει τη διαπραγματευτική θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς».

Η όλη στάση του ΑΚΕΛ έναντι του Γ. Βασιλείου ήταν πάντοτε θετική παρά τις επί μέρους διαφωνίες πάνω σε ορισμένα θέματα για τα οποία από την πρώτη στιγμή ο Βασιλείου είχε καταστήσει γνωστή τη διαφωνία του. Ιδιαίτερα έντονη διαφωνία υπήρ-

ξε στο θέμα της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το θέμα αυτό περιλαμβανόταν μέσα στις προγραμματικές θέσεις του Γ. Βασιλείου και το είχε υπόψη η Κ.Ε. του Κόμματος, όταν αποφάσισε να τον υποστηρίξει.

Απόδειξη της εκτίμησης, που έτρεφε το ΑΚΕΛ προς τον Γιώργο Βασιλείου, ήταν το γεγονός ότι χωρίς κανένα ενδοιασμό αποφάσισε να τον υποστηρίξει και για δεύτερη θητεία στις εκλογές του 1993.

Οι ζυμώσεις για την έναρξη διακοινοτικών συνομιλιών.

Το Εθνικό Συμβούλιο πραγματοποίησε νέα συνεδρία σε λιγότερο από ένα μήνα από την προηγούμενη. Συγκεκριμένα στις 11 Μαΐου 1988 ασχολήθηκε κυρίως με την έκθεση του Γάλλου Ευρωβουλευτή Κοστ Φλορέ για την κατάσταση στην Κύπρο, η οποία θα υποβαλλόταν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στις 19 Μαΐου 1988 για την έγκριση σχετικού ψηφίσματος. Πραγματικά στις 20 Μαΐου 1988 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθέτησε την **έκθεση Φλορέ** και ενέκρινε σχετικό ψήφισμα, που ζητεί την αποκατάσταση του Δικαίου στην Κύπρο. Η **έκθεση Φλορέ** ήταν πολύ ευνοϊκή για την Κύπρο και μιλούσε με σαφήνεια για κατοχικά στρατεύματα. Το Εθνικό Συμβούλιο αποφάσισε να ενισχύσει τις επαφές με όλες τις ομάδες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Την περίοδο αυτή άρχισαν να διαμορφώνονται προτάσεις του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ* για την επανέναρξη διαλόγου μεταξύ των ηγετών των δύο Κοινοτήτων. Η πρώτη εισήγηση του Γ.Γ του ΟΗΕ ήταν η πραγματοποίηση άτυπου γεύματος, στο οποίο να παρακαθήσουν οι Βασιλείου και Ντενκτάς. Η εισήγηση διαβιβάστηκε και στην ελληνική κυβέρνηση. Τόσο ο Πρόεδρος Βασιλείου όσο και ο Πρωθυπουργός *Ανδρέας Παπανδρέου* υπογράμμισαν ότι δεν υπάρχει άλλη επιλογή παρά η έναρξη ενός διαλόγου, ο οποίος είναι απαραίτητος.

Στη θέση αυτή εξέφρασε αντίθεση ο πρεσβευτής της Ελλάδας στην Κύπρο **Στοφορόπουλος**, ο οποίος με διάφορες δηλώσεις του τασσόταν εναντίον του διαλόγου. Η στάση αυτή του Έλληνα πρεσβευτή είχε ενοχλήσει τον *Ανδρέα Παπανδρέου*, ο οποίος τον κάλεσε στην Αθήνα και στη συνέχεια τον αντικατέστησε.

Την πρόταση του Πέρεζ μετέφερε στην Κύπρο ο Διευθυντής του Γραφείου των Βοηθών Γενικών Γραμματέων **Γκούσταβ Φεϊζέλ**, ο οποίος είχε συνάντηση με τον Πρόεδρο Βασιλείου, στην οποία συμμετέσχε και ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του Γ.Γ στην Κύπρο ο Αργεντινός διπλωμάτης **Όσκαρ Καμιλιόν**. Ο **Γκούσταβ Φεϊζέλ**, άριστος γνώστης του Κυπριακού εγκαταστάθηκε αργότερα στην Κύπρο ως Αναπληρωτής Αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα. Έμεινε στην Κύπρο μέχρι την αφυπηρέτησή του το 1999. Παρόλο ότι δεν έδωσε οριστική απάντηση, ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε στους εκπροσώπους του ΟΗΕ ότι είναι υπέρ του διαλόγου, αλλά υπογράμμισε ότι οι διαπραγματεύσεις πρέπει να είναι ουσιαστικές και να οδηγήσουν σε λύση.

Ο **Στοφορόπουλος** δεν εξέφραζε βέβαια μόνο τις δικές του απόψεις, όταν αντιτίθετο σε νέο διάλογο. Υπήρχαν πάντοτε Κύπριοι πολιτικοί που έβλεπαν με φόβο και καχυποψία τον διάλογο. Ο *Σπύρος Κυπριανού* επέμενε σταθερά στη θέση του για **πρόταξη**, εκφράζοντας το φόβο ότι υπάρχει το ενδεχόμενο να μπούμε σε μια διαδικασία, η οποία θα είναι η ίδια με τις παλιές, χωρίς να έχει ξεκαθαριστεί τι λένουν οι Τούρκοι πάνω στο θέμα των στρατευμάτων και των εποίκων, των βασικών ελευθεριών και των εγγυήσεων.

Την αντίθεση του στις θέσεις Κυπριανού εξέφρασε ο Γλαύκος Κληρίδης, ο οποίος μεταξύ άλλων τόνισε ότι όταν μπει κάποιος σε διάλογο και αρχίσει να συζητά δεν παίρνει κατ' ανάγκη μόνο, αλλά και δίνει. Και στενεύει τα περιθώρια πριν μπει στη διαπραγμάτευση, όταν αρχίζει να θέτει όρους. Ναι μεν, πρόσθεσε, ξεχωρίσαμε τρία βασικά θέματα, αλλά τα θέματα αυτά τα ξεχωρίσαμε πριν από δύο χρόνια και μείναμε στάσιμοι, ενώ τα γεγονότα αλλάζουν σε βάρος μας.

Υποστήριξη προς το διάλογο εξέφρασε και ο Δημήτρης Χριστόφιας, ο οποίος δήλωσε ότι η επανέναρξη του διαλόγου

μεταξύ των δύο Κοινοτήτων πάνω σε μια σωστή βάση, είναι κάτι που πρέπει να επιδιωχθεί, είναι κάτι αναγκαίο. Η στασιμότητα στο Κυπριακό θα μας δημιουργεί ολοένα και περισσότερα προβλήματα.

Συνεχής εκστρατεία για προώθηση του Κυπριακού.

Οι προτάσεις του Γενικού Γραμματέα για την έναρξη διακοινοτικού διαλόγου συζητήθηκαν σε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 24 Μαΐου 1988. Τέσσερις μέρες αργότερα, στις 28 Μαΐου 1988, ο Πρόεδρος Βασιλείου αναχώρησε για τη Νέα Υόρκη, όπου θα πραγματοποιούσε συνάντηση με το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και θα προσφωνούσε ειδική σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης για τον αφοπλισμό. Καθ' οδό στάθμευσε στην Αθήνα, όπου συναντήθηκε με τον Πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου. Τον ενημέρωσε για την τακτική, που θα ακολουθήσει η ελληνοκυπριακή πλευρά για την επανέναρξη του διαλόγου. Ο Παπανδρέου δηλώνει ότι «ο διάλογος με τον Πρόεδρο Βασιλείου ήταν εποικοδομητικός» και ότι «κινούμεθα στο ίδιο μήκος κύματος».

Δύο εβδομάδες νωρίτερα ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε επισκεφθεί τη Φινλανδία, όπου συνάντησε τον Πρόεδρο της, Κοϊβίστο, με το οποίο συζήτησε το Κυπριακό εν' όψει της συνάντησης κορυφής **Ρήγκαν-Γκορμπατσώφ**, που θα πραγματοποιείτο στη Φινλανδία. Κατά την επιστροφή του στην Κύπρο, πέρασε από το Άμστερνταμ, όπου είχε μακρά συνάντηση με τον Υπουργό Εξωτερικών της Ολλανδίας, τον οποίο ενημέρωσε για τις θέσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς στο Κυπριακό.

Κατά την παραμονή του στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Πρόεδρος Βασιλείου, εκτός από τη μακρά συνάντηση, που είχε με τον Γενικό Γραμματέα αναφορικά με την πιθανότητα επανέναρξης του διαλόγου για το Κυπριακό, είχε σειρά επαφών με ηγέτες άλλων χωρών, που συγκεντρώθηκαν στη Νέα Υόρκη, με την ευκαιρία της ειδικής συνόδου της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ για τον αφοπλισμό. Συναντήθηκε με τον Πρόεδρο της Αργεντινής **Αλφονσίν**, τον Πρόεδρο της Ζιμπάμπουε και Πρόεδρο τότε

του Κινήματος των Αδεσμεύτων **Μουκάμπε**, τον πρωθυπουργό της Σουηδίας **Κάρλσον**, τον Πρόεδρο της Βραζιλίας **Σάρνεί**, τον Πρόεδρο της Πορτογαλίας **Σοάρες**, τον Πρόεδρο του Μεξικού **Ντε λα Ματρίν** και τον πρωθυπουργό της Ινδίας **Γκάντι**. Επίσης είχε συναντήσεις με τους Υπουργούς Εξωτερικών της Γερμανίας **Γκένσερ**, της Ισπανίας **Ορτονέζ**, του Ιράν **Βελαγιατί**, της Αυστρίας **Μόκο** και της Σοβιετικής Ένωσης **Σεβαρνάτζε**.

Ιδιαίτερα σημαντικές ήσαν οι επαφές του Προέδρου Βασιλείου με την ηγεσία της Ομογένειας στις ΗΠΑ και με τον Αρχιεπίσκοπο Βορείου και Νοτίου Αμερικής **Ιάκωβο**.

Με όλους τους πολιτικούς ηγέτες που συναντούσε ο Πρόεδρος Βασιλείου δημιουργούσε φιλικές προσωπικές σχέσεις και επικοινωνούσε μαζί τους με μεγάλη άνεση, όσες φορές παρίστατο ανάγκη. Ιδιαίτερους δεσμούς είχε με τον Αρχιεπίσκοπο Ιάκωβο, ο οποίος πάντοτε μιλούσε πολύ κολακευτικά για τον Πρόεδρο Βασιλείου.

Γίνεται αποδεκτή η πρόταση Κουεγιάρ για την έναρξη συνομιλιών.

Στις 18 Ιουνίου 1988 πραγματοποιήθηκε μακρά συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία έγινε λεπτομερής συζήτηση πάνω στις προτάσεις του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, **Πέρεζ ντε Κουεγιάρ**.

Ύστερα από λεπτομερή ενημέρωση του Προέδρου, που κάλυψε τις επαφές του στις ΗΠΑ και τη συνάντηση που είχε στην Αθήνα με τον Πρωθυπουργό **Ανδρέα Παπανδρέου**, οι αντιπροσωπείες του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ συμφώνησαν, όπως γίνουν αποδεκτές οι προτάσεις του Γ.Γ., ενώ το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ αντιτάχθηκαν. Ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ, **Βάσος Λυσσαρίδης**, διαφώνησε με ορισμένες διαπιστώσεις του Προέδρου Βασιλείου και ανέπτυξε τους λόγους, για τους οποίους δεν πρέπει να γίνουν αποδεκτές οι προτάσεις. Επειδή, ωστόσο, θεωρούσε ότι η πλειοψηφία του Εθνικού Συμβουλίου θα τις δεχόταν, εισηγήθηκε ότι θα πρέπει να αφηθεί μια φορά να απαντήσει πρώτος ο

Ραούφ Ντενκτάς, προσθέτοντας ότι υπάρχουν προϋποθέσεις να αρνηθεί.

Όμως ο *Ραούφ Ντενκτάς* απάντησε θετικά.

Στην παρέμβαση του, ο *Σπύρος Κυπριανού* ανέπτυξε τις θέσεις του ΔΗΚΟ για την πρόταξη, λέγοντας ότι τα έγγραφα του Γενικού Γραμματέα δεν υιοθετούν την πολιτική αυτή. Επανέλαβε ότι συνομιλίες χωρίς την πρόταξη των ουσιωδών πτυχών θα καταλήξουν σε αποτυχία.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι για αρκετή ώρα γίνεται συζήτηση και λέγεται ότι θα εγκαταλείψουμε τις προτεραιότητες και το ερώτημα, που τίθεται, είναι αν δέχθηκε κανείς τις προτεραιότητες.

«Η τουρκική πλευρά δεν δέχεται αυτές τις προτεραιότητες. Καμιά χώρα δεν μας είπε να επιμένουμε σ' αυτές τις προτεραιότητες, απλώς μας παροτρύνουν να συνομιλήσουμε. Το να επιμένει κανείς σε μια θέση, διότι είπε ότι τις θεωρεί προτεραιότητες δεν σημαίνει ότι εξασφάλισε αυτή την προτεραιότητα. Και αν συνεχίσουμε να λέμε ότι επιμένουμε στην προτεραιότητα και οι Τούρκοι λεν ότι δεν συζητούν, ενώ η Ευρώπη η Ανατολή και η Δύση παροτρύνουν σε διάλογο, είμεθα εμείς, που εκτιθέμεθα, όχι οι Τούρκοι».

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας*, ο οποίος υποστήριξε αποδοχή των προτάσεων Κουεγιάρ, είπε ότι είναι δικαίωμα όλων των πλευρών να αναπτύξουν τις θέσεις τους πάνω στο θέμα αυτό, αλλά απηύθυνε έκκληση να συνεχισθεί το ήπιο κλίμα, που επικρατεί και να επιδειχθεί στον έξω κόσμο μια ταυτότητα και πάλιν.

Ενημερώνοντας ο Πρόεδρος Βασιλείου για τη συνάντηση του στην Αθήνα με τον *Ανδρέα Παπανδρέου*, ανέφερε ότι κατά τις συνομιλίες, που είχε ο Έλληνας Πρωθυπουργός με τον Τούρκο Πρωθυπουργό *Τοργκούτ Οζάλ*, ο οποίος επισκέφθηκε επίσημα την Αθήνα, υπογράμμισε στον Οζάλ ότι το Κυπριακό αποτελεί κλειδί για να υπάρξει πρόοδος στις συνομιλίες μεταξύ των δύο χωρών. Ο Οζάλ δεν έδωσε καμιά συγκεκριμένη υπόσχεση, αλλά φάνηκε ότι είχε δυσαρεστηθεί γιατί δεν υπεγράφησαν ορισμένα οικονομικά πρωτόκολλα, που είχαν ετοιμασθεί. Στον Οζάλ δηλώθηκε ότι δεν υπάρχει περίπτωση για υπογραφή οποιου-

---

δήποτε πρωτοκόλλου αν δεν υπάρξει πρόοδος στο Κυπριακό.

Η Κυπριακή Κυβέρνηση ανακοίνωσε στις 20 Ιουνίου 1988 ότι αποδέχεται τη διαδικαστική πρόταση του Γενικού Γραμματέα.

Η τουρκική πλευρά πρόβαλε διάφορες αντιρρήσεις και κατέβαλε προσπάθειες να καθυστερήσει η έναρξη της διαδικασίας του διαλόγου. Τελικά τα Ηνωμένα Έθνη ανακοίνωσαν, ένα μήνα αργότερα, στις 22 Ιουλίου 1988 την αποδοχή της πρότασης του Γ.Γ. και εκ μέρους της τουρκοκυπριακής πλευράς. Έτσι ορίστηκε συνάντηση του Γιώργου Βασιλείου με τον Ραούφ Ντενκτάς για τις 24 Αυγούστου 1988, στη Γενεύη, υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, *Ξαβιέ Πέρεζ ντε Κουεγιάρ*.

Η Συνάντηση Βασιλείου με τον Πρόεδρο Ρήγκαν.

Μια βδομάδα μετά την επίτευξη της συμφωνίας για την έναρξη συνομιλιών ο Πρόεδρος Βασιλείου αρχίζει μια εντατική εκστρατεία, για να εξασφαλίσει όσο το δυνατό περισσότερα στηρίγματα και υποστήριξη στις θέσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς. Στις 29 Ιουλίου 1988 ο Πρόεδρος Βασιλείου αρχίζει επίσκεψη στις Ηνωμένες Πολιτείες, που θα κρατήσει μέχρι τις 9 Αυγούστου. Κατά την επίσκεψη αυτή ο Πρόεδρος Βασιλείου συναντήθηκε με τον Πρόεδρο Ρήγκαν και είχε λεπτομερείς συνομιλίες με τον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών Σουλτς, που κράτησαν τέσσερις ώρες. Επίσης συναντήθηκε με τον **Μάικλ Δουκάκη**, ο οποίος είχε εξασφαλίσει το χρίσμα του Δημοκρατικού Κόμματος για τις προεδρικές εκλογές, που θα διεξήγοντο το Νοέμβριο του 1988.

Την επαύριον της επιστροφής του στην Κύπρο, στις 10 Αυγούστου 1988, πραγματοποιείται συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, το οποίο ενημέρωσε για τις επαφές του στις ΗΠΑ.

Αναφορικά με τη συνάντηση που είχε ο Πρόεδρος Βασιλείου με τον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών, η διαπίστωση του ήταν ότι δεν φαινόταν να είναι ενημερωμένος για το Κυπριακό ούτε και να επιδεικνύει ενδιαφέρον γι' αυτό. Η προσοχή του ήταν στραμμένη στη διαμόρφωση της πολιτικής των ΗΠΑ έναντι της Σοβιετικής Ένωσης, όπου εδραιουργείτο μια νέα κατάσταση, με

την ανάληψη της εξουσίας από τον **Μιχαήλ Κορμπασιώφ**. Σε εισήγηση του Προέδρου όπως η Κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών κάμει δήλωση για υποστήριξη της πρωτοβουλίας του Γ.Γ., ενώ ο **Σουτλς** δεν είχε καμιά αντίρρηση, η παριστάμενη Υφυπουργός Εξωτερικών, **Ρίτζγουεη**, διαφώνησε, λέγοντας ότι μια τέτοια δήλωση θα φαινόταν ότι αποτελούσε πίεση πάνω στην Τουρκία.

Αναφορικά με τη συνάντηση με τον Πρόεδρο Ρήγκαν σε συνέντευξη που πήρα από τον Γιώργο Βασιλείου μου δήλωσε τα ακόλουθα:

*«Τον συγχάρηκα για το καλό πνεύμα, που δημιουργήθηκε στον κόσμο ως αποτέλεσμα των πρωτοβουλιών του με τον Γκορμπασιώφ και είπα ότι και εμείς θέλουμε να υπάρξει κάτι ανάλογο και για την Κύπρο. Να φύγουν και από την Κύπρο τα ξένα στρατεύματα και να εφαρμοσθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο Ρήγκαν συμφώνησε απόλυτα. Επίσης ο Πρόεδρος Ρήγκαν υιοθέτησε την άποψη του στενού φίλου του **Στρατηγού Γουώλτερς** για συνάντηση με τον Πρόεδρο της Τουρκίας **Στρατηγό Εβρέν**».*

Ιδιαίτερη σημασία είχε η χωριστή συνάντηση, που είχε με τον **Αντιπρόεδρο Τζιώρτζ Μπους**, ο οποίος δεν είχε παραστεί στη συνάντηση με το Ρήγκαν, λόγω άλλων υποχρεώσεων του ως υποψηφίου του Ρεπουβλικανικού Κόμματος για τις προεδρικές εκλογές, τις οποίες και κέρδισε, νικώντας τον υποψήφιο του Δημοκρατικού Κόμματος **Μάικλ Δουκάκη**.

Σχετικά με τη συνάντησή του με τον Μπους, ο Πρόεδρος Βασιλείου μου ανέφερε ότι

«υπογράμμισε στον Αμερικανό Αντιπρόεδρο την παθητικότητα της αμερικανικής πολιτικής αναφορικά με το Κυπριακό και πρόσθεσε ότι η πολιτική αυτή δεν μπορεί να θεωρείται δίκαιη, διότι όταν είσαι παθητικός μεταξύ των δύο μερών, εκ των οποίων το ένα υφίσταται κατοχή, στην ουσία ευνοείς εκείνον, που διατηρεί την κατοχή».

Ο Μπους παραδέχθηκε ότι η πολιτική των ΗΠΑ έναντι του Κυπριακού ήταν παθητική και υποσχέθηκε ότι, αν εκλεγεί Πρόεδρος, θα ακολουθήσει πιο ενεργητική πολιτική. Όπως θα δού-

με αργότερα ο Μπους τήρησε σε μεγάλο βαθμό την υπόσχεση του.

Το Εθνικό Συμβούλιο, ύστερα από συζήτηση πάνω στην ενήμερωση του Προέδρου, αποφάσισε όπως οι Αρχηγοί των Κομμάτων συνοδεύσουν τον Πρόεδρο στις συνομιλίες που θα αρχίσουν στη Γενεύη στις 24 Αυγούστου 1988. Ύστερα από διάβημα του Προέδρου Βασιλείου ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών αποδέχθηκε παράκληση να έχει συνάντηση με τους αρχηγούς των Κομμάτων.

Στις δηλώσεις που έγιναν μετά τη συνεδρία, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε μεταξύ άλλων, ότι για πρώτη φορά έγιναν τόσες επαφές μέσα στο Αμερικανικό Κογκρέσσο για το Κυπριακό. Συναντήθηκε προσωπικά με 35 γερουσιαστές και 40 βουλευτές και μίλησε και στις δύο Επιτροπές που καθορίζουν την εξωτερική πολιτική. Εξέφρασε την πεποίθηση ότι η θέση του Κογκρέσσου έναντι του Κυπριακού είναι καλύτερη από προηγουμένως.

Την άποψη του Προέδρου Βασιλείου επιβεβαίωσε ο Γλαύκος Κληρίδης, ο οποίος δήλωσε ότι υπήρχε κάποια αδράνεια του αμερικανικού παράγοντα κατά τα τελευταία δύο χρόνια και εμφανίζεται αυτή τη στιγμή να υπάρχει κάποια πρόθεση δραστηριοποίησης του.

Ο Αλέξης Γαλανός δήλωσε ότι οι επαφές του Προέδρου Βασιλείου ήσαν χρήσιμες, όπως χρήσιμες ήσαν και οι επαφές του προηγούμενου Προέδρου όταν πήγαινε στις ΗΠΑ.

Ο Ντίνος Κωνσταντίνου ανέφερε ότι το ΑΚΕΛ έχει συμφωνήσει ότι η έναρξη του διαλόγου αποτελεί θετικό βήμα και ότι το ΑΚΕΛ θα δώσει κάθε βοήθεια στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Από τη συνεδρία αυτή του Εθνικού Συμβουλίου απουσίαζαν οι Δημήτρης Χριστόφιας και Σπύρος Κυπριανού, οι οποίοι είχαν μεταβεί στο εξωτερικό.

Οι προετοιμασίες για τη συνάντηση της Γενεύης.

Στις 12 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία συζητήθηκαν οι λεπτομέρειες της τακτικής, που θα ακολουθούσε ο Γιώργος Βασιλείου στις συνο-

μιλίες της Γενεύης στις 24 Αυγούστου. Είναι σημαντικό ότι στην τακτική αυτή κατέληξε ο Πρόεδρος Βασιλείου σε συνεργασία με τους συμβούλους του. Η συνάντηση της Γενεύης θα άρχιζε με γεύμα, στο οποίο θα γίνονταν και οι συνηγορούσες εναρκτήριοι δηλώσεις. Η τακτική, που ανέπτυξε ο Πρόεδρος Βασιλείου ότι η εναρκτήριοι δήλωση του θα πρέπει να είναι πολύ σύντομη και στη συνέχεια να επιτευχθεί συμφωνία ως προς την ημερομηνία επανέναρξης του διαλόγου και αν είναι δυνατόν ως προς τη συχνότητα των συναντήσεων. Υποστήριξε ότι δεν πρέπει να παρασυρθούμε σε συζητήσεις λεπτομέρειας.

Η συζήτηση στο Εθνικό ήταν λεπτομερής και σ' αυτή είχαν εγερθεί διάφορα διαδικαστικά θέματα καθώς και θέματα ουσίας. Περισσότερο ασχολήθηκαν όλοι σε θέματα ουσίας επαναλαμβάνοντας τις θέσεις τους πάνω στο Κυπριακό. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα η άποψη που εξέφρασε ο *Γλαύκος Κληρίδης* αναφορικά με το θέμα της ισοτιμίας. Είπε ότι δεν ευσταθεί η θεωρία περί δύο κρατών, που θα συμπυκνωθούν και θα έχουν ισοτιμία γιατί υπάρχει ήδη το Κυπριακό κράτος. Συνεχίζοντας ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε:

«Αλλά εξετάσαμε αυτό το Κυπριακό κράτος, που υπάρχει πάνω σε ποια βάση στηρίζεται; Δεχόμεθα αυτή τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται; Η βάση της ισοτιμίας υπάρχει σε ένα μεγάλο βαθμό στις συμφωνίες της Ζυρίχης και εκφράζεται μέσω των αρμοδιοτήτων του Προέδρου και του Αντιπροέδρου. Για να διορίσει ο Πρόεδρος Υπουργούς χρειάζεται και την υπογραφή του Αντιπροέδρου, για να ισχύουν οι νόμοι χρειάζεται και η υπογραφή του Αντιπροέδρου για να διοριστούν οι ανεξάρτητοι αξιωματούχοι χρειάζεται και η υπογραφή του Αντιπροέδρου, τα ίδια veto έχει και ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος, για να κηρυχθεί κατάσταση έκτακτης ανάγκης ή πολέμου χρειάζεται και η υπογραφή του Αντιπροέδρου. Το Κυπριακό κράτος είχε, δυστυχώς, αυτό το χαρακτηριστικό της Ζυρίχης, που η μόνη διαφορά μεταξύ του Προέδρου και του Αντιπροέδρου στις αρμοδιότητες ήταν ότι ο Πρόεδρος ετοιμάζει την ημερήσια διάταξη του Υπουργικού Συμβουλίου και εκπροσωπεί το κράτος στο εξωτερικό. Ακόμη και το δικα-

---

ίωμα να απονείμει χάρη ο Πρόεδρος ήταν και αυτό στη συγκυριαρχία. Επομένως όταν δεν δεχόμεθα την ισοτιμία πάμε και πέραν της Ζυρίχης, δηλαδή ανατρέπουμε όλα αυτά τα πράγματα; Διότι ο Ντενκτάς θα τα εγείρει αυτά τα θέματα και θα πει ότι με τη Ζυρίχη είχε αυτά τα δικαιώματα».

Η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στη Γενεύη.

Τον Πρόεδρο Βασιλείου συνόδευσαν στη Γενεύη οι ηγέτες των Κυπριακών πολιτικών κομμάτων.

Στις 22 Αυγούστου 1988 ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, με δήλωση του στη Γενεύη, καθόριζε τους σκοπούς των συνομιλιών, που θα άρχιζαν στις 24 Αυγούστου.

«Σκοπός της συνάντησης», είπε, *«είναι να επαναρχίσουμε τη διαπραγματευτική διαδικασία. Πρόκειται να έχουμε, ελπίζω ένα πολύ ευχάριστο γεύμα, στο οποίο οι δύο διακεκριμένοι Κύπριοι θα συναντηθούν και αναμένω απ' αυτούς ότι θα αποφασίσουν τη συγκεκριμένη ημερομηνία επανέναρξης των συνομιλιών. Στο παρόν στάδιο θα συζητήσουμε μόνο θέματα διαδικασίας».*

Το πρωί της 23^{ης} Αυγούστου πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου με τους ηγέτες των Κυπριακών πολιτικών κομμάτων, κατά την οποία, όπως ανακοινώθηκε επίσημα,

«συμφωνήθηκε ομόφωνα η στάση της πλευράς μας τόσο κατά τη σημερινή ιδιαίτερη συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου με το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ κ. Πέρεζ ντε Κουεγιάρ, όσο και με την αυριανή συνάντηση με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη Ραούφ Ντενκτάς».

Η πρώτη συνάντηση Βασιλείου-Ντενκτάς.

Την επαύριον, 24 Αυγούστου 1988, πραγματοποιήθηκε η πρώτη συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου με τον Τουρκοκύπ-

ριο ηγέτη Ραούφ Ντενκτάς κατά τη διάρκεια γεύματος, που παρέθεσε ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών.

Στη διάσκεψη το ΡΙΚ έδωσε εκτεταμένη κάλυψη και είχε κάμει διευθετήσεις μέσω της Γιουροβίζιον και μέσω δορυφόρου έπαιρνε πλήρη τηλεοπτική κάλυψη. Για την πρώτη συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου με τον Ραούφ Ντενκτάς ας αφήσουμε τον ίδιο το Γενικό Γραμματέα να μιλήσει. Σε δήλωση του μετά τη συνάντηση ανέφερε τα ακόλουθα:

«Γεύμα, που παρέθεσε σήμερα ο Γενικός Γραμματέας για τους ηγέτες των δύο πλευρών στην Κύπρο τους έδωσε την ευκαιρία να γνωριστούν και να ανταλλάξουν απόψεις πάνω στο Κυπριακό πρόβλημα. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων και οι δύο ηγέτες επαναβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους στις συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979 και σημείωσαν την εναρκτήρια δήλωση του Γενικού Γραμματέα του 1980, το Έγγραφο Αξιολόγησης του 1981 και τα Σημεία Εργασίας της Βιέννης του 1984 και ανάλογα εξέφρασαν την προθυμία τους να αναζητήσουν μια λύση, κατόπιν διαπραγματεύσεων, μέσω των προσπαθειών του Γενικού Γραμματέα. Αναγνώρισαν ότι αυτό θα απαιτήσει μια αποφασιστική και συνεχή προσπάθεια από μέρους και των δύο πλευρών καθώς και τη δημιουργία ατμόσφαιρας αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Αναγνώρισαν την ανάγκη να σεβαστεί ο ένας τις ανησυχίες του άλλου και να συζητήσουν με καλή θέληση πώς μπορούν να αντιμετωπισθούν οι ανησυχίες αυτές.

Οι δύο ηγέτες εξέφρασαν την προθυμία τους να συναντηθούν χωρίς εκ των προτέρων όρους και να προσπαθήσουν να επιτύχουν μέχρι την 1^η Ιουνίου 1989 ένα, κατόπιν διαπραγματεύσεων, διακανονισμό όλων των πτυχών του Κυπριακού προβλήματος. Και οι δύο επαναβεβαίωσαν την επιθυμία τους να συνεργασθούν με το Γενικό Γραμματέα στην αποστολή των καλών υπηρεσιών, που του ανατέθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας και χαιρέτησαν την πρόθεση του να αρχίσει συνομιλίες χωρίς καθυστέρηση. Οι δύο ηγέτες συμφώνησαν με το Γενικό Γραμματέα ότι οι συνομιλίες θα αρχίσουν στις 11 π.μ. της 15^{ης} Σεπτεμβρίου στο Ξενοδοχείο "Λήδρα

Πάλας” στη Λευκωσία. Αναγνώρισαν ότι η επιτυχία των συνομιλιών αυτών εξαρτάται από την προσωπική και συνεχή ανάμειξη τους και συμφώνησαν να συναντώνται συχνά αρχίζοντας με μια περαιτέρω συνάντηση τους στην κατοικία του Ειδικού Αντιπροσώπου του Γενικού Γραμματέα στη Λευκωσία στις 16 Σεπτεμβρίου 1988. Αποδέχθηκαν την πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα να τον συναντήσουν στη Νέα Υόρκη, μετά τους πρώτους γύρους των συναντήσεων στη Λευκωσία για ανασκόπηση της προόδου, που θα επιτευχθεί κατά τη διάρκεια του αρχικού αυτού σταδίου.

Μετά το γεύμα εξέφρασαν την εκτίμηση τους στο Γενικό Γραμματέα και την ικανοποίηση τους για την ανταλλαγή απόψεων, η οποία, όπως πιστεύουν, δημιούργησε μια νέα ευκαιρία για εξεύρεση μιας δίκαιης και διαρκούς λύσης του Κυπριακού προβλήματος».

Από την πρώτη αυτή συνάντηση προκύπτουν μερικά συμπεράσματα, τα οποία είναι πολύ χρήσιμα για τον μελετητή του Κυπριακού ζητήματος. Η δήλωση του Γενικού Γραμματέα δεν περιορίζει τις αναφορές του στις συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου (όχι κορυφής) του 1977 και του 1979, αλλά επεκτείνεται σε διάφορες δηλώσεις και έγγραφα Γενικών Γραμματέων των Ηνωμένων Εθνών, τα οποία αποτέλεσαν και εξακολουθούν να αποτελούν το πλαίσιο αναζήτησης λύσης του Κυπριακού. Συνεχίζοντας την τακτική αυτή τα Ηνωμένα Έθνη διαμόρφωσαν κατά τις συνομιλίες με τον Πρόεδρο Βασιλείου το **Πλαίσιο ή Δέσμη των Ιδεών** του Γενικού Γραμματέα **Μπούτρος Γκάλι**. Για κάθε αντικειμενικό κριτή το πλαίσιο αυτό είναι απείρως καλύτερο από το πλαίσιο που καθόριζαν η εναρκτήρια δήλωση του Γενικού Γραμματέα το 1980, το Έγγραφο Αξιολόγησης του 1981 και τα σημεία Εργασίας της Βιέννης του 1984. Το πλαίσιο αυτό είχε το μεγάλο προτέρημα ότι περιλάμβανε συγκεκριμένο χάρτη, που κάλυπτε το κρίσιμο σημείο της εδαφικής πτυχής του Κυπριακού. Ο Χάρτης εκείνος ήταν αναπόσπαστο μέρος του πλαισίου της **Δέσμης Ιδεών Γκάλι** αργότερα. Αλλά κάμνω την αναφορά αυτή κυρίως για να καταδείξω πόσο ανεδαφική ήταν η πολιτική, που ακολο-

ύθησε ο Γλαύκος Κληρίδης μετά την εκλογή του στην Προεδρία το 1993. Ενώ διακήρυξε στην αρχή ότι θα κατέβαλλε προσπάθειες για την άρση των αρνητικών σημείων της Δέσμης, στη συνέχεια μαζί με τους συγκυβερνήτες του επιδόθηκε σε μια δονκιχωτική προσπάθεια ενταφιασμού της Δέσμης. Η Δέσμη δεν ενταφιάστηκε όπως δεν ενταφιάστηκαν και τα προηγούμενα έγγραφα του ΟΗΕ. Ήταν αδύνατο των αδυνάτων να επιτευχθεί ο αρχικός στόχος για βελτίωση της όταν ο Πρόεδρος Κληρίδης αρνείτο να συζητήσει με βάση τη Δέσμη. Πώς θα τη βελτίωνε αν δεν τη συζητούσε;

Θεωρώ απαραίτητη αυτή την παρένθεση γιατί, όπως ανέφερα και στην αρχή του βιβλίου μου, επιθυμώ να δώσω την προσωπική μου μαρτυρία και εκτίμηση στα ιστορικά γεγονότα και όχι να γράψω ιστορία, η οποία πρέπει να μας διδάσκει.

Συνάντηση των Πολιτικών ηγετών με τον Πέρεζ ντε Κουεγιάρ.

Όπως είχε διευθετήσει ο Πρόεδρος Βασιλείου στις 23 Αυγούστου ο Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών είχε συνάντηση με τους ηγέτες των πολιτικών κομμάτων. Κατά τη συνάντηση οι πολιτικοί ηγέτες διαπίστωσαν πόσο σοβαρά εργαζόταν ο Πρόεδρος Βασιλείου και πόσο σωστή ήταν η ενημέρωση, που τους έκανε. Το σημαντικότερο, διαπίστωσαν τη μεγάλη εκτίμηση που έτρεφε ο Γενικός Γραμματέας στο νέο Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι πολιτικοί ηγέτες της Κύπρου γνώριζαν πολύ καλά τον *Ξαβιέ Πέρεζ ντε Κουεγιάρ*, γιατί υπηρέτησε για πολλά χρόνια ως ειδικός αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα στην Κύπρο. Γνώριζε πολύ καλά το Κυπριακό και η εκλογή του ως Γ.Γ. των Ηνωμένων Εθνών χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό στην Κύπρο. Χαιρετίστηκε και από τον Πρόεδρο Κυπριανού, έστω και αν αργότερα ο Κύπριος Πρόεδρος, όταν τα θαλάσσωσε το 1985, κατηγορήσει τον *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ* ως “*ρωσόφιλο και φίλο του*

Παπαϊωάννου”.¹

Οι εκτιμήσεις του Κουεγιάρ.

Έχει σημασία να δούμε πώς ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ έβλεπε το Κυπριακό και τους πολιτικούς ηγέτες της Κύπρου. Στο βιβλίο του που κυκλοφόρησε το 1997 *“Προσκύνημα για ειρήνη”*, ο πρώην Γ.Γ του ΟΗΕ αναφέρθηκε στις προσπάθειες, που κατέβαλε για την αντιμετώπιση φλεγόντων διεθνών προβλημάτων, ανάμεσα στα οποία και το Κυπριακό.

Το σχετικό κεφάλαιο, που αναφέρεται στο Κυπριακό, έχει τον χαρακτηριστικό τίτλο *“Κύπρος: Λαβύρινθος χωρίς έξοδο”*. Στο βιβλίο του ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ αναφέρει ότι κατά τη δεκαετή θητεία του ως Γ.Γ. του ΟΗΕ είχε περισσότερη *«άμεση και συνεχή ανάμιξη με την κατάσταση στην Κύπρο, παρά με οποιοδήποτε άλλο θέμα»*.

Τα όσα αναφέρει για το Κυπριακό ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ αποτελούν μια αντικειμενική περιγραφή των εξελίξεων, στην οποία παρατίθενται και τα προσωπικά σχόλια του, με την ελευθερία που του προσφέρει η απουσία οποιασδήποτε δέσμευσης της ιδιότητας του Γενικού Γραμματέα. Με σαφήνεια ο πρώην Γενικός Γραμματέας υπογραμμίζει ότι η παράταση της εκκρεμότητας του Κυπριακού οφείλεται στην απροθυμία της τουρκικής πλευράς για οποιαδήποτε διευθέτηση. Αξίζει να δούμε την εκτίμηση του Κουεγιάρ:

«Η τουρκοκυπριακή πλευρά, ειδικά ο ηγέτης της Ραούφ Ντενκτάς, έχει να χάσει περισσότερα παρά να κερδίσει από την ενσωμάτωση σε μια επανενωμένη Κύπρο. Οι τουρκοκύπριοι πρέπει να επιστρέψουν μεγάλο ποσοστό του εδάφους, που ελέγχουν, μέρος του οποίου είναι αγροτική γη. Θα χάσουν την ικανοποίηση ότι ζουν σε μια περιοχή, που βρίσκεται πλήρως υπό τουρκοκυπριακό έλεγχο. Οι ηγέτες, που λειτουργούν ως Πρόεδροι και Υπουργοί απολαμβάνουν ένα

---

¹ Βλέπε: *Αρχείο Καραμανλή*, Τόμος 12ος, σελ.434.

καθεστώς ελευθερίας δράσης, το οποίο δεν ελπίζουν ότι θα έχουν σε μια ενωμένη Κύπρο. Το μεγαλύτερο θέλητρο μιας λύσης θα ήταν η πιθανότητα συμμετοχής στην ευημερία του ελληνικού μέρους της Κύπρου, το οποίο έχει τώρα ένα από τους υψηλότερους ρυθμούς αναπτύξεως σε όλο τον κόσμο».

Από την εξιστόρηση του πρώην Γενικού Γραμματέα προκύπτουν πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία, τα οποία βοηθούν στην αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας, η οποία τόσο έχει δεινοπαθήσει τις τελευταίες δεκαετίες στην Κύπρο.

Σε ένα σημείο των απομνημονευμάτων του αναφέρεται στις προσπάθειες, που καταβλήθηκαν στα χρόνια 1988-1990 για την ετοιμασία ολοκληρωμένου πλαισίου για τη διεξαγωγή των διακοινοτικών συνομιλιών. Οι συνομιλίες αυτές συνεχίστηκαν από το διάδοχο του **Μπούτρος Γκάλι** και πήραν τη μορφή της Δέσμης Ιδεών. Η ακριβής περιγραφή, που κάμνει ο **Πέρεζ ντε Κουεγιάρ** διαψεύδει κατηγορηματικά τους ισχυρισμούς ορισμένων Κυπρίων πολιτικών ηγετών ότι η **Δέσμη Ιδεών** ήταν η λύση του Κυπριακού και όχι το πλαίσιο πάνω στο οποίο θα ανεζητείτο η λύση. Στην περιγραφή του ο Κουεγιάρ αναφέρεται και στον τρόπο, με τον οποίο είχε αντιμετωπίσει το θέμα της πολιτικής ισότητας με την διπλωματική εκείνη περιγραφή, που έδωσε και η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας, που εγκρίθηκαν έκτοτε, οσάκις αναφέρονται στο θέμα αυτό. Η ερμηνεία του Κουεγιάρ είναι γενικά αποδεκτή από όλη την κυπριακή ηγεσία. Επίσης αναφέρθηκε σε διάφορες άλλες ιδέες που είχε παρουσιάσει προηγουμένως πάνω σε μια βάση της μη δέσμευσης. Αυτή και μόνο η δήλωση του Κουεγιάρ είναι αρκετή να διαλύσει όλο τον μύθο, που αναπτύχθηκε γύρω από τη Δέσμη Ιδεών.

Αναφερόμενος στην πρώτη συνάντηση, που είχε με τον Πρόεδρο Βασιλείου και τον **Ραούφ Ντενκτάς** ο **Πέρεζ ντε Κουεγιάρ** γράφει στο βιβλίο του:

«Από την πρώτη συνεδρία η στάση του Ραούφ Ντενκτάς ήταν ανυπόφορη. Όταν τέλειωσα την εναρκτήρια δήλωσή μου, ανέφερε ότι στο κείμενο της δήλωσής μου είχα περιλάβει γεγονότα, που δεν ήταν ορθά. Ύστερα από μια έντονη αν-

---

ταλλαγή απόψεων πάνω στο θέμα ο Ντενκτάς διάβασε το δικό του προσχέδιο σχετικά με την εξεύρεση ολοκληρωμένης λύσης. Οι πρώτες του λέξεις αναφέρονταν **«στην πραγματικότητα της ύπαρξης δύο λαών ως συνεταιίρων στην κυριαρχία της Κύπρου και στο χωριστό δικαίωμα αυτοδιάθεσης των δύο αυτών λαών».**

Η εισαγωγή των προσεγγίσεων των δύο λαών και της αυτοδιάθεσης τους ήσαν αντίθετες με τις βασικές κατευθυντήριες γραμμές-αρχές Μακαρίου-Ντενκτάς του 1977 και της συμφωνίας Κυπριανού-Ντενκτάς του 1979. Και οι δύο προσεγγίσεις του ήταν εντελώς απαράδεκτες για την ελληνοκυπριακή πλευρά και ο Ντενκτάς το γνώριζε καλά. Η συνεδρία συνεχίστηκε για άλλες τρεις μέρες, αλλά ο Πρόεδρος Βασιλείου αρνήθηκε να συζητήσει οποιαδήποτε άλλα θέματα μέχρις ότου ο Ντενκτάς απέσυρε την εμμονή του στην περίληψη των προσεγγίσεων των “δύο λαών” και της «αυτοδιαθέσεως».

Στα απομνημονεύματα του ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ αναφέρεται σε συνάντηση, που είχε με τον Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Τζιωρτζ Μπους, από τον οποίο ζήτησε όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστηρίξουν την προσπάθεια του για το Κυπριακό. Γράφει ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ:

«Παρουσιάζοντας την εκτίμηση μου για την κατάσταση υπογράμμισα δύο σημεία. Πρώτο, ο ελληνοκύπριος ηγέτης Βασιλείου ήταν ένας λογικός άνθρωπος που ζητούσε λύση του Κυπριακού προβλήματος και δεύτερο ο τουρκοκύπριος ηγέτης ήταν τόσο αδιάλλακτος και έδιδε την εντύπωση ότι δεν θέλει λύση».

Από την περιγραφή αυτή προκύπτουν δύο σημαντικά στοιχεία για τους χειρισμούς του Προέδρου Βασιλείου. Ενώ ήταν ανυποχώρητος στην υπεράσπιση αρχών και στην υποστήριξη των θέσεων του συνόλου της πολιτικής ηγεσίας, ταυτόχρονα έπειθε τους συνομιλητές του για την ειλικρίνεια των προθέσεων του, που ήταν και οι προθέσεις της Ελληνικής Κυπριακής πλευράς.

Πως είδε ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ τους πολιτικούς ηγέτες της Κύπρου.

Στο βιβλίο του ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ κάμνει μια άκρως ενδι-αφέρουσα περιγραφή των προσωπικοτήτων της Κύπρου, με τις οποίες είχε επαφές κατά τη θητεία του ως αντιπροσώπου των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο και ως Γενικού Γραμματέα του Διεθνούς Οργανισμού.

Όταν πρωτοασχολήθηκε με το Κυπριακό ως αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Ιδού τι γράφει για τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο:

«Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ήταν σαφώς ο μόνος Ελληνοκύπριος, με το προσωπικό κύρος να καταλήξει σε συμφωνία με την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Ως εκ τούτου θεωρήσα ως πρώτο στόχο μου να τον φέρω μαζί με τον Ντενκτάς ώστε να ξαναρχίσουν οι συνομιλίες για το μέλλον της νήσου. Αυτό απαιτήσε αρκετή ήσυχη προσπάθεια να πεισθούν οι δύο άνδρες, αλλά τελικά ήμουν σε θέση να διευθετήσω μια συνάντηση σε ένα μικρό εστιατόριο στη γραμμή καταπαύσεως του πυρός, η οποία χωρίζει τα δύο μέρη της Κύπρου.

Ο Αρχιεπίσκοπος ήταν ένας επιβλητικός άνδρας του οποίου η αφοσίωση προς την Κύπρο ήταν τόσο μεγάλη ώστε να έχει πνευματική καθώς και πολιτική διάσταση. Απολάμβανε εξαιρετικού θαυμασμού και εκτίμησης μέσα στην ελληνική κοινότητα. Παρόλο ότι η καταγωγή του ήταν ταπεινή φάνταζε ηγεμόνας μέσα στα επισκοπικά άμφια του, σε τέτοιο βαθμό ώστε ο Τουρκοκύπριος συνομιλητής του Ραούφ Ντενκτάς, ο οποίος παρόλο, που δεν αντιμετώπιζε καμιά ανασφάλεια, ωστόσο φοβόταν ότι θα βρισκόταν σε μειονεκτική θέση όταν θα αντιμετώπιζε τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο με όλα τα εκκλησιαστικά του άμφια. Όταν όμως ο Αρχιεπίσκοπος άρχισε τις διαπραγματεύσεις αφαίρεσε τα άμφια του και άρχισε το έργο με μεγάλη δραστηριότητα ντυμένος με ένα απλό γαλάζιο ράσο. Μετά τις διαπραγματεύσεις του με τον Ντενκτάς τον Ιανο-

---

υάριο του 1977 πείστηκα ότι είχε αντιληφθεί, μερικώς, λόγω της προηγούμενης βίαιης ανατροπής της κυβέρνησης του, ότι μια διευθέτηση με την τουρκική κοινότητα ήταν αναγκαία για το μέλλον της Κύπρου. Αλλά ο αιφνίδιος θάνατος του Αρχιεπισκόπου άφησε ένα κενό το οποίο ουδέποτε έχει πληρωθεί».

Για τον Ραούφ Ντενκτάς οι εκτιμήσεις του κ Πέρεζ ντε Κουεγιάρ πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη, ιδιαίτερα από εκείνους τους αφελείς πολιτικούς μας ηγέτες, οι οποίοι τον θεωρούν ως ένα απλό πiónι της Τουρκίας. Να τι γράφει για τον Ραούφ Ντενκτάς:

«Ο **Ραούφ Ντενκτάς**, που παραμένει σήμερα ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης της τουρκοκυπριακής κοινότητας είναι επιβλητικός με το δικό του τρόπο όπως και ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος. Το μεγάλο πάχος του συνοδεύεται από ένα οξύ και λογικό μυαλό. Η όρεξη του για φαγητό είναι απεριόριστη και ενώ δεν μπορώ να το επιβεβαιώσω, παρουσιάζεται να ανακουφίζεται από τη ζέση του καλοκαιριού της Κύπρου με το να κάθεται σε παγωμένο νερό, απολαμβάνοντας ούζο. Ο Ντενκτάς ήταν συχνά υπερβολικά απεραντολόγος, αλλά ο ειρμός της σκέψης του ήταν πάντοτε λογικός και σαφής έστω και αν η πρόθεση του ήταν να εμποδίσει ή να αναβάλει μια λογική διευθέτηση. Σε μερικές περιπτώσεις ήταν έντονα επικριτικός στην προσφορά των καλών μου υπηρεσιών. Ωστόσο ουδέποτε έπαυσα να θαυμάζω τη διαύγεια της έκφρασης του, ακόμη και όταν ήταν υπερβολικά ανυπόμονος».

Για τον Γλαύκο Κληρίδη γράφει τα ακόλουθα:

«Η τρίτη πολιτική προσωπικότητα την εποχή εκείνη ήταν ο **Γλαύκος Κληρίδης**, ηγέτης των ελληνοκυπρίων συντηρητικών, ο οποίος από το 1993 είναι ο Πρόεδρος της Κύπρου. Ο Κληρίδης συμμετείχε κατά καιρούς άμεσα σε συνομιλίες και όταν ακόμη δεν βρισκόταν στην Κυβέρνηση συμμετείχε έμμεσα, εφ' όσον καμιά διευθέτηση δεν μπορούσε να εγκριθεί χωρίς τη συναίνεση του κόμματός του. Ο Κληρίδης είναι άνθρωπος της λογικής. Μετά το θάνατο του Μακαρίου είχε την

πεποίθηση ότι πρόσφερε την καλύτερη ελπίδα για ενδεχόμενη διευθέτηση, εφόσον ήταν ευθύς, δεν παρασυρόταν από συναισθηματικές εκρήξεις και προφανώς ήταν ανοικτός σε συμβιβασμό. Απολάμβανε σημαντικής εκτίμησης, πέραν του κόμματός του, ακόμη και μεταξύ των τουρκοκυπρίων. Αυτός και ο Ντενκτάς ήσαν φίλοι από την εποχή της βρετανικής αποικιακής διακυβέρνησης. Μια απόδειξη του πόσο δυσεπίλυτο είναι το κυπριακό πρόβλημα αποτελεί το γεγονός ότι τέσσερα χρόνια μετά την εκλογή του Γλαύκου Κληρίδη ως Προέδρου της Κύπρου, η διευθέτηση του Κυπριακού φαίνεται απομακρυσμένη όσο ποτέ προηγουμένως».

Για τον **Σπύρο Κυπριανού** ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ αναφέρεται σε πολλά σημεία των απομνημονευμάτων του, γιατί ήταν ο Πρόεδρος με τον οποίο είχε τις περισσότερες επαφές, από τότε που άρχισε να αναμειγνύεται στο Κυπριακό. Τις εκτιμήσεις του για τον Κυπριανού τις κάμνει στην αναφορά του για τις απευθείας συνομιλίες του Προέδρου Κυπριανού με τον *Ραούφ Ντενκτάς*, τον Ιανουάριο του 1985. Η αναφορά παρουσιάζει ενδιαφέρον γιατί παρατίθεται για πρώτη φορά η περιγραφή του πρώην Γ.Γ σε μια υπόθεση, που προκάλεσε κύμα αντιδράσεων στην Κύπρο και οδήγησε στη διάλυση του Εθνικού Συμβουλίου, μετά την αποχώρηση του Δημοκρατικού Συναγερμού. Η δήλωση που κάμνει ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ διαψεύδει τους ισχυρισμούς του Προέδρου Κυπριανού, ότι την επιστολή που επέδωσε στο Γ.Γ. την παραμονή της υπογραφής των εγγράφων, που είχαν συμφωνηθεί προηγουμένως, έγινε με τη σύμφωνη γνώμη του *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ*. Η ενέργεια του Κυπριανού συνιστούσε υπαναχώρηση από τα όσα είχαν συμφωνηθεί. Τα έγγραφα, τα οποία ετέθησαν στις απευθείας διαπραγματεύσεις περιλάμβαναν τα σημεία και τα στοιχεία μιας ολοκληρωμένης λύσης του Κυπριακού. Επρόκειτο για τα έγγραφα γνωστά ως “documentation”.

Γράφει ο *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ*:

«Όταν συνεκλήθη η διάσκεψη Υψηλού Επιπέδου στη Νέα Υόρκη, ο *Ραούφ Ντενκτάς* αποδέχθηκε το *documentation* ως

βάση για συμφωνία. Ωστόσο, παρά το γεγονός, ότι το *documentation* ήταν γνωστό εκ των προτέρων και στις δύο πλευρές, ο Πρόεδρος Κυπριανού διακήρυξε ότι ήταν απαράδεκτο στην παρούσα του μορφή. Θα συμφωνούσε σ' αυτό μόνο ως βάση για περαιτέρω διαπραγμάτευση. Ο Πρόεδρος είχε οδηγήσει με όλη τη σημασία της λέξης σε ναυάγιο τη συνάντηση. Έτσι η πρώτη απευθείας συνάντηση Υψηλού Επιπέδου σε διάστημα πέντε χρόνων κατέρρευσε. Πιστεύω ότι ο Κυπριανού αρνήθηκε να προχωρήσει σε σοβαρές διαπραγματεύσεις σ' αυτό το κρίσιμο σημείο, λόγω εσωτερικών υπολογισμών στην Κύπρο. Σε αντίθεση με τον Ντενκτάς ουδέποτε αισθανόταν ελεύθερος. Ο Κυπριανού, ο οποίος από τη φύση του δεν ήταν επιρρεπής προς την ευελιξία ή την περιπέτεια, διαρκώς είχε περιορισμούς από πιέσεις μέσα στην Κυβέρνηση του και την αντιπολίτευση. Αισθανόμενος πολιτικά τρωτός θεώρησε σκόπιμο να προστατεύσει τον εαυτό του από κατηγορίες, ότι έκαμε παραχωρήσεις στην άλλη πλευρά».

Τέλος ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ αναφέρεται στο διάδοχο του Σπύρου Κυπριανού, τον Γιώργο Βασιλείου για τον οποίο γράφει:

«Ο διάδοχός του, **Γιώργος Βασιλείου**, ο οποίος απολάμβανε ισχυρότερης πολιτικής στήριξης, ήταν περισσότερο ευέλικτος. Αλλά, στο μεταξύ, ο Ντενκτάς μετακινήθηκε σε θέση, στην οποία δύσκολα μπορούσε να υπάρξει συμβιβασμός. Ο Γιώργος Βασιλείου αντιπροσώπευε ένα ασυνήθη συνδυασμό: ένας επιτυχής επιχειρηματίας, ο οποίος ήταν γιος ενός ηγέτη του Κυπριακού Κομμουνιστικού Κόμματος. Πέρασε μέρος της νεαρής του ηλικίας στην Τσεχοσλοβακία² Ένας ευκολοσχέτιστος άνθρωπος με ένα στυλ ανεπίσημο και ραφινάτο. Τον βρήκα ότι αποτελεί πνοή φρέσκου αέρα, μετά τον Κυπριανού. Πολύ σύντομα συνομιλούσαμε με το πρώτο όνομα, παρόλο, που μετέπειτα, όταν οι διαπραγματεύσεις πάλιν παρέπαιαν άρχισε να με προσφωνεί με το Κύριε Γενικέ Γραμματέα».

² Ο Γ. Βασιλείου έζησε στην Ουγγαρία και όχι στην Τσεχοσλοβακία.

Ξεπέραςμα της επικίνδυνης στασιμότητας.

Με τη συνάντηση της Γενεύης, στις 24 Αυγούστου 1988, τίθεται τέρμα σε μια επικίνδυνη στασιμότητα στο Κυπριακό, που κράτησε πάνω από δύο χρόνια. Μια νέα διαδικασία αρχίζει, που κράτησε μέχρι τον Ιούλιο του 1989. Για την περίοδο αυτή, η οποία χωρίζεται σε τρεις φάσεις, ο Γιώργος Βασιλείου δίδει τη δική του περιγραφή στο βιβλίο του “Πορεία προς τη λύση”, που εκδόθηκε το 1992. Γράφει ο Γιώργος Βασιλείου:

«Η πρώτη φάση, που διήρκεσε από το Σεπτέμβριο μέχρι το Νοέμβριο του 1988, είχε κατά κύριο λόγο διερευνητικό χαρακτήρα. Η ελληνοκυπριακή πλευρά προσπάθησε να οδηγήσει τη διαδικασία σε μια ουσιαστική συζήτηση των Συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου, με στόχο την επίτευξη προόδου, αλλά ο κ. Ντενκτάς προσπάθησε να αποφύγει κάθε συζήτηση, που θα οδηγούσε στη δημιουργία προόδου και στην επίλυση θεμάτων. Κατά τη φάση αυτή ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε συναντήσεις με τον κ. Ντενκτάς συνολικής διάρκειας σαράντα περίπου ωρών. Η φάση αυτή έκλεισε με τις κοινές συναντήσεις με το Γενικό Γραμματέα, που έγιναν στη Νέα Υόρκη στις 22 και 23 Νοεμβρίου 1988.

Η δεύτερη φάση διήρκεσε από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάρτιο του 1989. Και σ’ αυτή τη φάση των συνομιλιών ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε με τον Ραούφ Ντενκτάς συνομιλίες συνολικής διάρκειας σαράντα ωρών. Και αυτή η φάση έληξε με κοινή συνάντηση με το Γενικό Γραμματέα στις 6 Απριλίου 1989. Στη φάση αυτή έγινε προσπάθεια να αναπτυχθεί πάνω σε μη δεσμευτική βάση ένα ευρύ φάσμα επιλογών για καθένα από τα θέματα, που συνιστούν το κυπριακό πρόβλημα.

Χαρακτηριστική της όλης διαδικασίας ήταν η προσπάθεια του κ. Ντενκτάς να αποφύγει κάθε συζήτηση πάνω σε θέματα ουσίας με συνεχείς αναφορές πάνω σε δευτερεύοντα θέματα, με μοναδικό στόχο την κωλυσιεργία. Παρά την κατ’ αρχή συμφωνία για μη υποβολή γραπτών προτάσεων στο στάδιο αυτό της διαδικασίας ο κ. Ντενκτάς επέμενε να υποβάλει γραπτές προτάσεις, πράγμα, που οδήγησε και τη δική μας

πλευρά να ετοιμάσει, με τη σειρά της και να υποβάλει τις ομόφωνες αποφάσεις του Ιανουαρίου του 1989. Οι προτάσεις εκείνες συνιστούσαν ένα σημαντικό βήμα προς τα μπρος και χαιρετίστηκαν από τη διεθνή κοινότητα σαν πολύ θετικές, αφού αποτελούσαν αξιοποίηση των Συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου, ελάμβαναν υπόψη τόσο τις τουρκικές, όσο και τις ελληνικές ανησυχίες και πρότειναν λύσεις σε διάφορα θέματα, που από καιρό έμεναν εκκρεμή. Τουναντίον, τόσο από τις προτάσεις, όσο και από την όλη στάση του κ. Ντενκτάς, διαφαίνεται καθαρά η πρόθεση του να παρουσιάσει το διχοτομικό status quo σαν μια επιλογή την οποία προωθεί σαν λύση του Κυπριακού.

Κατά την τρίτη φάση, που διήρκεσε μέχρι τον Ιούνιο του 1989 τα Ηνωμένα Έθνη επεδίωξαν να επικεντρώσουν την προσοχή των δύο πλευρών στην προετοιμασία ενός προσχεδίου περιγράμματος συνολικής συμφωνίας, στο οποίο θα περιγράφονταν οι λύσεις για κάθε ένα από τα στοιχεία του περιγράμματος.

Ανησυχώντας από την παρελκυστική πολιτική του κ. Ντενκτάς, η ελληνοκυπριακή πλευρά επέμενε να καθοριστεί το περίγραμμα μέσα στο οποίο θα έπρεπε να γίνουν οι διαπραγματεύσεις για να τερματιστεί η τάση της τουρκικής πλευράς να καταθέτει κατά καιρούς έγγραφα με περιεχόμενο, που ήταν τελείως έξω από το πνεύμα και το γράμμα των συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου και απέβλεπαν ουσιαστικά στη δημιουργία δύο ανεξαρτήτων κρατών ή στη διατήρηση και νομιμοποίηση του status quo.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες εξαντλείτο χωρίς ουσιαστική πρόοδο το χρονοδιάγραμμα, που είχε προηγουμένως τεθεί για επίλυση του προβλήματος. Η επιμονή της ελληνοκυπριακής πλευράς σε ένα πιο παραγωγικό διάλογο οδήγησε το Γενικό Γραμματέα στην υποβολή τον Ιούλιο του 1989 της δέσμης "ιδεών" η οποία, όπως τη χαρακτήρισε ο ίδιος, αποτελούσε "τροφή για σκέψη" και βασιζόταν στις προτάσεις που είχαν υποβάλει και οι δύο πλευρές. Η Τουρκία και ο Ντενκτάς απέρριψαν τις ιδέες και έθεσαν απαράδεκτες προϋποθέσεις για τη συνέχιση των συνομιλιών».

Η διάσκεψη των Αδεσμεύτων.

Αμέσως, μετά τη συνάντηση της Γενεύης στις 24 Αυγούστου 1988, μια πολύ σημαντική διάσκεψη πραγματοποιείτο στην Κύπρο, η διάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών του Κινήματος των Αδεσμεύτων χωρών. Οι εργασίες της διάσκεψης άρχισαν στη Λευκωσία στις 5 Σεπτεμβρίου και έληξαν στις 10 Σεπτεμβρίου 1988. Η Κύπρος, που ήταν ιδρυτικό μέλος του Κινήματος των Αδεσμεύτων διαδραμάτισε σοβαρό ρόλο στην πορεία του Κινήματος, κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, ο οποίος, ήταν ένας από τους ηγέτες του Κινήματος και διατηρούσε πολύ φιλικές σχέσεις με τις άλλες ηγετικές φυσιογνωμίες του Κινήματος, τον *Νάσσερ* της Αιγύπτου, τον *Τίτο* της Γιουγκοσλαβίας και το *Νεχρού* της Ινδίας. Στο Κίνημα των Αδεσμεύτων στήριζε πολλές προσδοκίες η Κύπρος και πράγματι σε πολλές περιπτώσεις οι χώρες του Κινήματος πρόσφεραν στην Κύπρο υποστήριξη και στήριξη σε διεθνή βήματα και κυρίως στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

Η Κυπριακή πολιτική ηγεσία επεδίωξε να εξασφαλίσει το καλύτερο δυνατό ψήφισμα και έχοντας στο χέρι το ψήφισμα αυτό να ζητήσει συζήτηση του Κυπριακού στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Γι' αυτό και το Εθνικό Συμβούλιο σε προηγούμενη συνεδρία του αποφάσισε να μη επιδιωχθεί συζήτηση στη Γενική Συνέλευση, στην εαρινή σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης για να προετοιμάσει καλύτερα το έδαφος με τους Αδέσμευτους, που θα ήσαν οι κύριοι υποστηρικτές της κυπριακής υπόθεσης. Η αναβολή της προσφυγής έγινε ύστερα από εισήγηση της Ομάδας Επαφής των Αδεσμεύτων.

Αλλά και στη διάσκεψη της Λευκωσίας οι υπουργοί εξωτερικών των Αδεσμεύτων χωρών είχαν πολλές επιφυλάξεις ως προς το περιεχόμενο του Ψηφίσματος. Τις απόψεις των Αδεσμεύτων μετέφερε στο Εθνικό Συμβούλιο ο Υπουργός Εξωτερικών της Κύπρου *Γεώργιος Ιακώβου*, ο οποίος είχε προεδρεύσει και της διάσκεψης των Αδεσμεύτων. Πολλές αδέσμευτες χώρες είχαν επιφυλάξεις για την ωφελιμότητα ενός λεγόμενου ισχυρού

ψηφίσματος, εν όψει της επανέναρξης του Διακοινοτικού διαλόγου. Οι χώρες αυτές υποστήριζαν ότι δεν πρέπει να γίνει κάτι, το οποίο να θεωρηθεί, έστω και από ορισμένους, ότι αποτελεί επίθεση εναντίον της διαδικασίας, η οποία ακολουθείται σήμερα για την επίλυση του Κυπριακού και τις καλές Υπηρεσίες του Γενικού Γραμματέα.

Μέσα σε μια μάλλον τεταμένη ατμόσφαιρα ο εισηγητής της προσφυγής *Βάσος Λυσσαρίδης* και ο *Σπύρος Κυπριανού* υποστήριξαν ότι πρέπει να επιδιωχθεί ένα πολύ πιο ισχυρό ψήφισμα, που είναι πιο εύκολο να επιτευχθεί σε διάσκεψη των αδεσμεύτων που πραγματοποιείται στην Κύπρο.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* προειδοποίησε για τους κινδύνους να επηρεασθεί ο αναμενόμενος διακοινοτικός διάλογος και ανέφερε ότι διπλωμάτες από δυτικές, ανατολικές και αδέσμευτες χώρες, τον προειδοποίησαν για τον κίνδυνο αυτό. Πρέπει να προσέξουμε, είπε, να μη ρίψουμε τη βάρκα πάνω στους βράχους και να μη διακινδυνεύσουμε και να δημιουργήσουμε ένα κλίμα, για το οποίο όλοι θα μας επιρρίπτουν ευθύνη, εφ' όσον το οποιοδήποτε ψήφισμα των αδεσμεύτων θα καταλήξει σε συνομιλίες για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος. Ο *Γλαύκος Κληρίδης* ανέφερε ότι μια επαναβεβαίωση προηγούμενων ψηφισμάτων ήταν αρκετή.

Παρατηρήθηκε η συνηθισμένη ρητορεία και οι ισχυρισμοί, ότι υποκύπτουμε στις πιέσεις της τουρκικής πλευράς και του *Ραούφ Ντενκτάς*. Ο *Γλαύκος Κληρίδης* απάντησε ότι δεν τον ενδιαφέρει καθόλου, πώς θα αντικρίσει το θέμα ο Ντενκτάς, αλλά πώς θα το αντικρίσουν εκείνες οι χώρες, που είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι οποίες ξεκάθαρα υπογράμμισαν ότι θα είναι σφάλμα τακτικής. Την ίδια συμβουλή έδωσαν και αδέσμευτες και μερικές ανατολικές χώρες, οι οποίες συμβουλεύουν να μη επιδιώξουμε ισχυρό ψήφισμα.

«*Με ενδιαφέρει*», είπε, «*πώς θα κρίνει εμάς, την Κύπρο στο μέλλον αυτός ο κόσμος, στον οποίο θα απευθυνθούμε για βοήθεια, διότι θα μας πουν ότι δεν ακολουθήσαμε τις συστάσεις τους σ' αυτή την περίοδο*».

Το προσχέδιο του ψηφίσματος, το οποίο θα υποβαλλόταν

στη διάσκεψη των Αδεσμεύτων, συζητήθηκε σε νέα συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 8 Σεπτεμβρίου. Έγιναν ορισμένες τροποποιήσεις και τελικά ενεκρίθη το τελικό κείμενο, που αργότερα υιοθετήθηκε και από την ομάδα επαφής και την ολομέλεια της διάσκεψης.

Οι διακοινοτικές συνομιλίες και η σημαία.

Στις 15 Σεπτεμβρίου πραγματοποιείται στην οικία του Αντιπροσώπου του Γ.Γ., του ΟΗΕ Αργεντινού διπλωμάτη Όσκαρ Καμιλιόν η πρώτη συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη *Ραούφ Ντενκτάς* στο πλαίσιο της συμφωνίας, που επιτεύχθηκε στη Γενεύη στις 24 Αυγούστου 1988. Οι συνομιλίες συνεχίζονται με συναντήσεις, που έγιναν στις 21, 26 και 27 Σεπτεμβρίου 1989.

Στις 29 Σεπτεμβρίου συνέρχεται το Εθνικό Συμβούλιο, το οποίο ενημερώνεται από τον Πρόεδρο Βασιλείου πάνω στην πορεία των συνομιλιών.

Το πρώτο θέμα που εγέρθηκε κατά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ήταν η μη ανάρτηση της Κυπριακής σημαίας στο αυτοκίνητο του Προέδρου που τον μετέφερε στον τόπο των συνομιλιών. Οι εφημερίδες, που στην τεράστια πλειοψηφία τους ήταν εχθρικές προς τον Πρόεδρο Βασιλείου, προκάλεσαν μεγάλο θόρυβο για το θέμα αυτό. Οι ίδιες εφημερίδες είχαν χαιρετήσει με ενθουσιασμό το γεγονός πως ο *Γλαύκος Κληρίδης* το 1993 τοποθέτησε στο αυτοκίνητο του την Κυπριακή σημαία χωρίς να ασχοληθούν και με το γεγονός πως και ο *Ραούφ Ντενκτάς* είχε τοποθετήσει τη σημαία του “κράτους” του στο δικό του αυτοκίνητο.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου εξήγησε ότι αποφάσισε να μη τοποθετήσει τη σημαία του Κυπριακού κράτους, ύστερα από συνεννόηση με τον Όσκαρ Καμιλιόν, ο οποίος τον πληροφόρησε ότι αν τοποθετούσε σημαία θα τοποθετούσε και ο *Ραούφ Ντενκτάς*. Αλλά το σημαντικότερο ήταν ότι οι διακοινοτικές συνομιλίες, με βάση τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, διεξάγονται μεταξύ των εκπροσώπων των δύο Κοινοτήτων και όχι μεταξύ του Προέδρου της

Κυπριακής Δημοκρατίας και του ηγέτη της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας.

Την πιο λογική υποστήριξη στο θέμα αυτό είχε ο Πρόεδρος Βασιλείου από τον Γλαύκο Κληρίδη, ο οποίος τόνισε ότι η σημασία του θέματος έγκειται στο ότι δεν δεχόμαστε να υπάρχει τουρκική σημαία στην κατεχόμενη περιοχή, αλλά την ανεχόμαστε γιατί δεν έχουμε τη δύναμη να τη σηκώσουμε.

«Το να παρουσιαστεί, όμως, εκείνη η σημαία στο χώρο, που είναι ουδέτερη ζώνη, που βρίσκεται υπό τον έλεγχο των Ηνωμένων Εθνών και να την δεχθούν τα Ηνωμένα Έθνη είναι κάποιου είδους αναγνώριση».

Αυτό το τετραγωνικά ορθό επιχείρημα ο Γλαύκος Κληρίδης το είχε λησμονήσει, όταν υποκύπτοντας στους παραλογισμούς του συνεταίρου του, πήγε σημαιοστολισμένος στο σπίτι του Καμιλιόν για να συναντήσει τον επίσης σημαιοστολισμένο Ραούφ Ντενκτάς. Υπήρξε, κατά τη λογική του Κληρίδη, αναγνώριση του ψευδοκράτους με την ενέργεια του αυτή.

Κατά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου προέβη σε λεπτομερή ενημέρωση. Διαπίστωσε με ικανοποίηση ότι τηρήθηκε η συμφωνία για τη μη διαρροή πληροφοριών στον τουρκοκυπριακό τύπο. Η ενημέρωση του Προέδρου κάλυψε τα διαμειφθέντα κατά τις τέσσερις συναντήσεις του με το Ραούφ Ντενκτάς, που ήσαν διερευνητικού χαρακτήρα.

Μεσολάβησε ένα κενό μεταξύ των συνομιλιών που έγιναν στο τέλος του Σεπτεμβρίου και των συνομιλιών που συνεχίστηκαν στα μέσα Οκτωβρίου. Στο διάστημα αυτό ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα.

Στις 4 Οκτωβρίου 1988 μεταβαίνει στη Νέα Υόρκη, για να προσφωνήσει τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Καθ' οδόν σταθμεύει στο Λονδίνο, όπου είχε τη δεύτερη συνάντησή του με την πρωθυπουργό Μάργκαρετ Θάτσερ, την οποία ενημέρωσε για την πορεία του διαλόγου, για την έλλειψη προόδου, που οφείλεται στη στάση του Ντενκτάς. Ζητά την παρέμβαση της βρετανικής κυβέρνησης για να διασφαλισθεί ουσιαστικός διάλογος.

Μετά την προσφώνηση της Γενικής Συνέλευσης στις 6 Οκ-

τωβρίου ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε μακρά συνάντηση με τον σοσιαλιστή Πρόεδρο της Γαλλίας **Φρανσουά Μιτεράν**, ο οποίος βρισκόταν στη Νέα Υόρκη. Η συνάντηση αυτή έθεσε τις βάσεις πολύ στενών φιλικών σχέσεων μεταξύ των δύο ηγετών. Το γεγονός ότι ο *Γιώργος Βασιλείου* γνωρίζει πολύ καλά τη γαλλική γλώσσα και η ικανότητα του να προσεγγίζει τους ανθρώπους, είχαν δημιουργήσει ένα εξαιρετικό κλίμα στις σχέσεις των δύο ανδρών και κατ' επέκταση στις σχέσεις των δύο χωρών. Έκτοτε και μέχρι το θάνατο του *Μιτεράν* ο *Γιώργος Βασιλείου* τόσο κατά τη διάρκεια της Προεδρίας του όσο και μετά το 1993, είχε τακτική τηλεφωνική επικοινωνία με τον *Φρανσουά Μιτεράν*. Ορισμένες φορές η επικοινωνία αυτή γινόταν με πρωτοβουλία του Γάλλου Προέδρου.

Στη Νέα Υόρκη είχε συναντήσεις και με ηγέτες άλλων χωρών, τους οποίους ενημέρωσε πάνω στις εξελίξεις του Κυπριακού.

Στις 4 Νοεμβρίου συνέρχεται το Εθνικό Συμβούλιο για να συζητήσει τα αποτελέσματα των νέων συναντήσεων, που είχε ο Πρόεδρος Βασιλείου με τον *Ραούφ Ντενκτάς* στις 17, 18, 24, 25 και 31 Οκτωβρίου, καθώς και την 1^η Νοεμβρίου. Το μόνο πράγμα, που επιτεύχθηκε κατά τις συναντήσεις αυτές ήταν να διασαφηνισθούν οι θέσεις των δύο πλευρών. Δεν έγινε διαπραγματευση στην ουσία του Κυπριακού. Έγινε κάποιος υπαινιγμός από το Ραούφ Ντενκτάς για άνοιγμα του αεροδρομίου Λευκωσίας. Όπως δήλωσε ο Πρόεδρος Βασιλείου αργότερα, απάντησε στο Ντενκτάς ότι θα μπορούσαν να σκεφθούν το θέμα αυτό και να λειτουργήσει το αεροδρόμιο με μικτό προσωπικό, όπως συνέβαινε και πριν από το 1963. Τα διαβατήρια των αφικνούμενων και αναχωρούντων από το αεροδρόμιο θα εσφραγίζοντο με τη σφραγίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Είπε στο *Ραούφ Ντενκτάς* ότι δεν ήταν σοβαρός, αν εννοούσε ότι θα αναγνωρίσουμε το “κράτος” του μέσω του αεροδρομίου. Ο Ραούφ δεν επανήλθε στο θέμα αυτό, το οποίο επανέφερε όταν ο νέος Πρόεδρος Κληρίδης εγκατέλειψε τις συνομιλίες πάνω στην ουσία του Κυπριακού και επιδόθηκε σε συζήτηση των λεγόμενων **Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης**, που έγιναν γνωστά ως

ΜΟΕ.

Κατά τη συνεδρία αυτή του Εθνικού Συμβουλίου όλα τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου εξέφρασαν ικανοποίηση για τους χειρισμούς του Προέδρου Βασιλείου. Αυτό εκφράζεται στις δηλώσεις, που έκαναν οι ηγέτες των Κομμάτων, μετά τη συνεδρία.

Κληρίδης: «Κατά τη σημερινή συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου έγινε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας μια εκτεταμένη αναλυτική και πλήρης ενημέρωση για την πορεία των ενδοκυπριακών συνομιλιών μέχρι σήμερα. Ακολούθησε μια ανταλλαγή απόψεων, η οποία ήταν και αυτή εκτεταμένη και έγινε εις βάθος ανάλυση των μέχρι τούδε αποτελεσμάτων και πολύ εποικοδομητική συζήτηση μεταξύ των μελών του Εθνικού Συμβουλίου. Πέραν τούτου δεν πρόκειται να πούμε οτιδήποτε ενόψει και της συναντήσεως, που αναμένεται να γίνει στη Νέα Υόρκη με το Γενικό Γραμματέα».

Κυπριανού: «Όπως και επισήμως αντιλαμβάνομαι έχει ανακοινωθεί, έγινε λεπτομερής ενημέρωση για τις συνομιλίες, που διεξάγονται και διεξοδική ανταλλαγή απόψεων. Αυτό στην παρούσα φάση θα μπορούσε να λεχθεί».³

Χριστόφιας: «Έχω την εντύπωση ότι θα επαναλάβω τους προηγούμενους. Έγινε μια εκτενής, θα έλεγα πλήρης ενημέρωση από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και μια ανταλλαγή σε βάθος απόψεων από μέρους των μελών του Εθνικού Συμβουλίου για την πορεία του διαλόγου, αλλά καταλήξαμε ότι τα τελικά μας συμπεράσματα θα πρέπει να τα βγάλουμε με την ευκαιρία της συνάντησης και στη Νέα Υόρκη και την παρεμβολή του κ. Κουεγιάρ».

³ Η σημασία των δηλώσεων του Σπύρου Κυπριανού έγκειται στο γεγονός ότι τόσο κατά την περίοδο της πενταετούς συγκυβερνήσεως όσο και αργότερα, το παράπονο του ήταν ότι δεν είχε πλήρη ενημέρωση από τον Πρόεδρο Κληρίδη, στον οποίο δεν έτρεφε εμπιστοσύνη, μέχρι του σημείου, που αξίωσε να συνοδεύσει τον Πρόεδρο Κληρίδη στη συνάντηση, που θα είχε με τον πρωθυπουργό Σημίτη, μετά τη διάσκεψη του ΟΑΣΕ στην Κωνσταντινούπολη και τις επίσημες επισκέψεις του Προέδρου Κλίντον στην Τουρκία και την Ελλάδα.

Λυσσαρίδης: «Έγινε μια ευρύτατη ανταλλαγή απόψεων και πλήρης ενημέρωση για τα όσα συζητήθηκαν μέχρι σήμερα στο Δικοινοτικό Διάλογο. Επί του παρόντος δεν μπορούμε να επεκταθούμε. Όπως ξέρετε η κάθε πλευρά έχει τις δικές της απόψεις όπως και η κυβέρνηση».

Προπαρασκευή εν όψει νέας συνάντησης Υψηλού Επιπέδου στη Νέα Υόρκη.

Η νέα συνάντηση Υψηλού Επιπέδου μεταξύ του *Γιώργου Βασιλείου* και του *Ραούφ Ντενκτάς* στην παρουσία του Γενικού Γραμματέα είχε ορισθεί για τις 22 Νοεμβρίου 1988.

Και το διάστημα αυτό χρησιμοποιείται από τον Πρόεδρο στο πλαίσιο της εντατικής διαφωτιστικής του εκστρατείας για την ενημέρωση και κινητοποίηση όσο το δυνατόν περισσοτέρων χωρών.

Έτσι στις 9 Νοεμβρίου επισκέφθηκε την Ιταλία, όπου είχε συνάντηση με τον πρωθυπουργό της Ιταλίας, με τον οποίο συζήτησε τους τρόπους με τους οποίους η Ιταλική Κυβέρνηση μπορεί να βοηθήσει την πρωτοβουλία του ΟΗΕ. Την ίδια μέρα μεταβαίνει στο Παρίσι και παρίσταται στην τελετή για τη μεταφορά της σορού του Εμπνευστή της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) **Jean Monnet** στο Πάνθεον. Η επίσκεψη αυτή του έδωσε την ευκαιρία να συναντηθεί με πολλούς ηγετικούς παράγοντες της ΕΟΚ και να διευθετήσει επίσκεψη στις Βρυξέλλες, το Κέντρο της Κοινότητας, στις 14 Νοεμβρίου.

Η επίσκεψη αυτή ήταν αποφασιστική, τόσο για τη δραστηριοποίηση της ΕΟΚ για το Κυπριακό όσο και για τις δυνατότητες της υποβολής ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ. Βαρυσημαντή ήταν η συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου με τον Πρόεδρο της Επιτροπής της Κοινότητας **Ζακ Ντελόρ**. Επίσης είχε συνομιλίες με πολλούς άλλους παράγοντες της ΕΟΚ. Το ενδεχόμενο υποβολής αίτησης συζήτησε ο Πρόεδρος Βασιλείου στο Λουξεμβούργο, όπου συναντήθηκε με τον Πρωθυπουργό **Ζακ Σαντέρ**, μετέπειτα Πρόεδρο της Κοινότητας. Επίσης το θέμα συζητήθηκε

σε συνομιλίες, που είχε με τον πρωθυπουργό του Βελγίου **Μάρτεν** και σημαντικά μέλη της βελγικής κυβέρνησης.

Το θέμα της υποβολής της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ.

Για το θέμα της υποβολής αίτησης για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση δημιουργήθηκε μεγάλος θόρυβος στην Κύπρο, κυρίως με αφορμή τη σχετική εισήγηση, που είχε κάμει ο τότε Υφυπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας **Θεόδωρος Πάγκαλος**, ο οποίος υποστήριξε ότι η αίτηση έπρεπε να υποβληθεί κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας της ΕΟΚ. Την άποψη αυτή είχε μεταφέρει από τον Μάιο του 1988 στον Πρόεδρο Βασιλείου ο πρεσβευτής της Ελλάδας στην Κύπρο, Στοφορόπουλος, του οποίου η συμπεριφορά και στάση έναντι του νέου Προέδρου της Κύπρου δεν ήταν καθόλου φιλική.

Εν πάση περιπτώσει ο Πρόεδρος Βασιλείου συζήτησε με κάθε σοβαρότητα το ενδεχόμενο αυτό σε μακρά συνάντηση, που είχε με τον Πρόεδρο των Κοινοτήτων, στην παρουσία του Επιτρόπου για Εξωτερικές υποθέσεις **Σεϋσόν**, που υπηρέτησε και ως Υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας.

Όπως ανέφερε αργότερα ο Πρόεδρος Βασιλείου, η πρώτη κουβέντα του Σεϋσόν ήταν ότι η Κύπρος δεν πρέπει να υποβάλει αίτηση για ένταξη στην ΕΟΚ. Σε ερώτηση του Προέδρου Βασιλείου γιατί υποστηρίζει τη θέση αυτή, ο Σεϋσόν απάντησε ότι *«επειδή είναι φίλος της Κύπρου και γνωρίζει ότι αυτή τη στιγμή η Κοινότητα δεν είναι σε θέση να μελετήσει νέες αιτήσεις, πιστεύει ότι δεν θα εξυπηρετούσε καθόλου την Κύπρο να υποβάλει αίτηση αυτή τη στιγμή και θα ήταν καλύτερα να προχωρήσει η Κύπρος να ενισχύσει τις σχέσεις της με την ΕΟΚ και να εξετάσει το θέμα της ένταξης αργότερα»*. Το ίδιο υποστήριξε ο Πρόεδρος της Κοινότητας **Ζακ Ντελόρ**, ο οποίος κατέστησε σαφές ότι η Κοινότητα δεν είναι σε θέση να συζητήσει ούτε καν είχε αποφασίσει αν θα διευρυνθεί και ποια μορφή θα πάρει η διεύρυνση της. Ωστόσο βεβαίωσε ότι η Κύπρος έχει τη θέση της στην ΕΟΚ και μάλιστα στο πλαίσιο μιας διευρυμένης Ευρώπης.

Εκτός των σοβαρών αυτών δεδομένων που ανάπτυσαν οι

ηγέτες της ΕΟΚ υπήρχε και το δεδομένο ότι η ΕΟΚ επρόκειτο να συζητήσει αίτηση της Τουρκίας, που υποβλήθηκε προηγουμένως. Και ήταν φυσικό ότι οποιαδήποτε απόφαση για την Τουρκία θα επηρέαζε αναπόφευκτα και την αίτηση της Κύπρου. Και η απόφαση διαφαινόταν αρνητική, όπως και τελικά ήταν αρνητική. Η γενική άποψη, που επικρατούσε στην ΕΟΚ, ήταν ότι όχι μόνο δεν θα βοηθούσε σε τίποτε μια αίτηση τώρα, αντίθετα θα είχε το μειονέκτημα ότι θα συνδεόταν η αίτηση της Κύπρου με εκείνη της Τουρκίας. Ενώ αργότερα θα διαμορφωνόταν μια νέα εντελώς κατάσταση αν υπάρξουν αιτήσεις της Αυστρίας, της Μάλτας και άλλων Ευρωπαϊκών χωρών, που η ΕΟΚ των δώδεκα τότε τις θεωρούσαν ως αναπόσπαστα μέλη μιας διευρυμένης Ευρώπης.

Η αίτηση της Κύπρου, για ένταξη στην Ευρώπη, υποβλήθηκε δύο χρόνια αργότερα μαζί με τις αιτήσεις της Αυστρίας και της Μάλτας. Οι αιτήσεις και των τριών χωρών έγιναν αποδεκτές. Και για τις τρεις εξεδόθησαν ευνοϊκές γνωμοδοτήσεις. Όμως οι συνομιλίες για ένταξη έγιναν μόνο με την Αυστρία, ενώ οι συνομιλίες για την ένταξη της Κύπρου και της Μάλτας θα γίνονταν αργότερα. Πολύ αργότερα υποβλήθηκαν οι αιτήσεις της Νορβηγίας και της Φινλανδίας. Παρά το γεγονός ότι οι αιτήσεις της Φινλανδίας και της Νορβηγίας έγιναν δύο ως τρία χρόνια μετά την αίτηση της Κύπρου, ωστόσο οι δύο χώρες μαζί με την Αυστρία ήσαν οι τρεις χώρες που αύξησαν τον αριθμό των μελών της ΕΟΚ από δώδεκα σε δεκαπέντε.

Η εξέλιξη αυτή απέδειξε πόσο ανεδαφική και ταυτόχρονα δημοκοπική ήταν η εκστρατεία και τα δάκρυα που χύθηκαν, γιατί η Κύπρος δεν υπέβαλε την αίτηση της δύο χρόνια νωρίτερα. Ως εάν η ΕΟΚ ήταν τα εξωτερικά ιατρεία του οποιοδήποτε νοσοκομείου, όπου οι ασθενείς εισέρχονται στο ιατρείο ανάλογα με τη σειρά που έχουν.

Το Εθνικό Συμβούλιο, που συνήλθε στις 18 Νοεμβρίου 1988 ενημερώθηκε λεπτομερώς για τις επισκέψεις του Προέδρου Βασιλείου σε Ευρωπαϊκές χώρες και για την επικείμενη μετάβαση του στη Νέα Υόρκη, για συνάντηση με τον Γ.Γ και τον Ραούφ Ντενκτάς. Επίσης έγινε λεπτομερής ενημέρωση για τις συνομι-

λίες, που είχε στις Βρυξέλλες για το θέμα της υποβολής της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ.

Από τις δηλώσεις των αρχηγών των Κομμάτων φαίνεται ότι κανένας δεν αμφισβήτησε τις απόψεις που εξέφρασε ο Πρόεδρος για το θέμα της ένταξης και ότι η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου επικεντρώθηκε κυρίως στο θέμα των επικείμενων συνομιλιών της Νέας Υόρκης και στο κατά πόσο οι ηγέτες των κομμάτων θα συνόδευαν τον Πρόεδρο.

Μετά τη συνεδρία ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε:

«Κατά τη συνεδρία απηύθυνα έκκληση στους αρχηγούς των κομμάτων να με συνοδεύσουν στη Νέα Υόρκη γιατί θεωρώ ότι αυτό είναι χρήσιμο και απαραίτητο. Ταυτόχρονα, πιστεύω, ότι βοηθά να δώσουμε την εικόνα της ενότητας και ενισχύει τον Πρόεδρο κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Αναφορικά με τη διεξαγωγή του διαλόγου και για τις απόψεις, που έχει εκθέσει η δική μας πλευρά είναι ομόφωνη άποψη, υπάρχει σύμπτωση απόψεων μεταξύ όλων των πολιτικών ηγετών, χωρίς καμιά εξαίρεση ότι είναι σωστές αυτές οι θέσεις και οι χειρισμοί».

Ο Γλαύκος Κληρίδης συμφώνησε πλήρως με την εκτίμηση του Προέδρου και ανέφερε ότι θα συνοδεύσει τον Πρόεδρο στη Νέα Υόρκη. Το ίδιο ανακοίνωσε και ο Δημήτρης Χριστόφιας.

Διαφορετική άποψη εξέφρασαν οι Πρόεδροι του ΔΗΚΟ και της ΕΔΕΚ, Σπύρος Κυπριανού και Βάσος Λυσσαρίδης.

Ο Σπύρος Κυπριανού είπε ότι κατά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου *«έγινε μια ενημέρωση πάνω στις τελευταίες συναντήσεις του Προέδρου στο εξωτερικό και μια ανταλλαγή απόψεων εν όψει της μεταβάσεως του Προέδρου στη Νέα Υόρκη»* Ο Σπύρος Κυπριανού δήλωσε ότι δεν κρίνει σκόπιμη τη μετάβαση των αρχηγών των κομμάτων στη Νέα Υόρκη.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης επανέλαβε την άποψη, ότι δεν επιβάλλεται μετάβαση των αρχηγών των κομμάτων στη Νέα Υόρκη και, απαντώντας σε σχετική ερώτηση, είπε και τα ακόλουθα:

«Όλοι μας εμμένουμε σε ορισμένες βασικές αρχές, που είναι γνωστές και οι οποίες πρέπει να αποτελέσουν τη βάση

της λύσης του Κυπριακού προβλήματος. Δεν υπάρχει πάνω σ' αυτό το θέμα καμιά διαφωνία. Απεναντίας θέλουμε να συνεχισθεί η πολιτική αυτή και να ενισχυθεί ακόμα και ο Πρόεδρος αναφορικά με την εμμονή πάνω σ' αυτές τις βασικές αρχές».

Νέα συνάντηση Υψηλού Επιπέδου στη Ν. Υόρκη.

Έτσι τον Πρόεδρο Βασιλείου συνόδευσαν κατά τη μετάβαση του στη Νέα Υόρκη οι Γλαύκος Κληρίδης και Δημήτρης Χριστόφιας.

Στη Νέα Υόρκη ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε ιδιαίτερη συνάντηση με το Γενικό Γραμματέα στις 21 Νοεμβρίου και στις 22 και 23 Νοεμβρίου είχε συναντήσεις με το Ραούφ Ντενκτάς και το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Και στις συναντήσεις αυτές δεν σημειώθηκε καμιά πρόοδος λόγω της αδιάλλακτης στάσης της τουρκικής πλευράς. Το μόνο που συμφωνήθηκε ήταν να αφιερωθεί ο δεύτερος γύρος των συνομιλιών στη διερεύνηση, χωρίς προδεσμεύσεις, των θέσεων κάθε πλευράς και στην ανάπτυξη μιας πλατιάς ακτίνας των επιλογών για κάθε ένα από τα θέματα, που συνθέτουν το κυπριακό πρόβλημα, όπως και την αξιολόγηση των επιλογών αυτών υπό το φως των συμφερόντων και ανησυχιών των δύο πλευρών. Ο δεύτερος γύρος των συνομιλιών αποφασίστηκε να αρχίσει στις 19 Δεκεμβρίου 1988. Νέα συνάντηση με το Γενικό Γραμματέα θα γινόταν στο πρώτο δεκαπενθήμερο του Μαρτίου του 1989.

Οι *Γλαύκος Κληρίδης* και *Δημήτρης Χριστόφιας* είχαν στενή συνεργασία με τον Πρόεδρο, υποστήριξαν πλήρως τους χειρισμούς του και του έδωσαν πολύτιμη βοήθεια.

Κατά την επιστροφή του από τη Νέα Υόρκη ο Πρόεδρος Βασιλείου στάθμευσε, στις 25 Νοεμβρίου, στο Λονδίνο, όπου είχε την τρίτη συνάντηση του με την Πρωθυπουργό *Μάργκαρετ Θάτσερ*, την οποία ενημέρωσε για την έλλειψη προόδου στο Κυπριακό. Η *Μάργκαρετ Θάτσερ* εξοργίστηκε για τη στάση του *Ραούφ Ντενκτάς* και απέστειλε σχετική επιστολή στον Πρωθυπουργό της Τουρκίας *Τοργκούτ Οζάλ*.

Στις 26 Νοεμβρίου 1998 ο Πρόεδρος Βασιλείου στάθμευσε στην Αθήνα όπου είχε συνάντηση με τον Πρωθυπουργό *Ανδρέα Παπανδρέου*, τον οποίο ενημέρωσε πάνω στα όσα συνέβησαν στη Νέα Υόρκη. Σε δήλωση του ο *Ανδρέας Παπανδρέου* αναφέρει:

«Βρισκόμαστε απόλυτα σύμφωνοι όχι μόνο για τη μέχρι τώρα, αλλά και για την ακολουθητέα πορεία. Ο διάλογος που διεξάγεται στα πλαίσια του ΟΗΕ και υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα θα συνεχισθεί».

Στις εννιά Δεκεμβρίου συνέρχεται το Εθνικό Συμβούλιο για να ενημερωθεί για τις συνομιλίες στη Νέα Υόρκη και για τις άλλες επαφές του Προέδρου Βασιλείου. Οι *Γλαύκος Κληρίδης* και *Δημήτρης Χριστόφιας* ήταν πλήρως ενημερωμένοι. Αλλά ενημερωμένος ήταν και ο *Σπύρος Κυπριανού*, με τον οποίο είχε ιδιαίτερη συνάντηση κατά την επιστροφή του. Τον Βάσο Λυσσαρίδη δεν μπόρεσε να ενημερώσει, γιατί απουσίαζε στην Ινδία. Η ενημέρωση του Προέδρου ήταν, ως συνήθως, λεπτομερής και κάλυψε και τις συνομιλίες που είχε στο Λονδίνο και την Αθήνα.

Παρ' ολίγον αποχώρηση Κυπριανού από το Εθνικό.

Η συζήτηση διεξήχθη σε τεταμένη ατμόσφαιρα. Αυτό διεφάνη και από τις δηλώσεις, που έγιναν μετά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* είπε ότι η μέθοδος που βρέθηκε για να συνεχισθεί ο διάλογος είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη.

«Μπαίνουμε, είπε, σε μια περιπέτεια η οποία αν σταθούμε εμείς αμετάθετοι, θα καταλήξει σε αδιέξοδο, αν αρχίσουμε να υποχωρούμε πράγμα αδιανόητο, στο τέλος θα βρεθούμε ενώπιον μιας τρομερής καταστάσεως, κάτω από τις πιέσεις των πάντων για υποχωρήσεις».

Ο *Κυπριανού* προχώρησε να επικρίνει με δριμύτητα τον *Γλαύκο Κληρίδη* γιατί σε δηλώσεις του στις εφημερίδες έδωσε

διαζευκτικές υπαλλακτικές προτάσεις.

Σε παρέμβαση του ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι η τακτική που ακολουθήθηκε τα τελευταία χρόνια στο Κυπριακό ήταν καταστροφική.

Ο Κυπριανού απάντησε ότι διαφωνεί ριζικά και ήταν έτοιμος να συζητήσουν και αυτό το θέμα. Επανερχόμενος ο Κληρίδης είπε:

«Το να λέγεται ότι δεν μπορεί να υπάρξει διάλογος αν δεν υπάρξει πρόταξη, αυτό κατά τη γνώμη μου ήταν καταστροφική πολιτική. Διότι σήμερα συζητούμε εκείνα που ήθελε ο Κυπριανού να προτάξει και έχουμε διάλογο».

Ο Κυπριανού απάντησε ότι διαφωνεί με την άποψη του Κληρίδη και υπάρχουν πολλά επιχειρήματα.

«Η διεθνής κοινότητα, είπε, αυτή τη στιγμή ενδιαφέρεται μόνο για τη συνέχιση του διαλόγου και για να πιεσθούν και οι δύο πλευρές ενδεχομένως σε συμβιβασμούς και όχι για πιέσεις επί της Τουρκίας αναφορικά με την ουσία του Κυπριακού».

Ο Κληρίδης είπε ότι κατά τη γνώμη του υπάρχει ένα σύμπλεγμα φοβίας και αυτό το έχουν εκείνοι, που δεν ξέρουν να συζητήσουν. Εκείνοι που ξέρουν να συζητήσουν διαπραγματεύονται χωρίς να φοβούνται.

Αντιδρώντας ο Κυπριανού είπε ότι ο Κληρίδης δεν έπρεπε να κάμνει υπαινιγμούς διότι *«αν επρόκειτο να υβρίζει ο ένας τον άλλο, καλύτερα να αποχωρήσω από το Εθνικό Συμβούλιο».*

Οι αντεγκλήσεις συνεχίστηκαν και τέλος ο Κυπριανού είπε ότι αν συνεχιζόταν αυτή η τακτική προσβολών θα έφευγε από το Εθνικό Συμβούλιο.

Ο Κληρίδης απάντησε στον Κυπριανού ότι, αν ήθελε να φύγει, ήταν δικαίωμα του. Στη συνέχεια εξέφρασε την άποψη ότι η διαδικασία που ακολουθήθηκε στη Νέα Υόρκη, ήταν η ορθή και ότι οποιαδήποτε άλλη προσπάθεια, που θα είχε την έννοια ότι δεν δεχόμαστε τη συνέχιση της συζήτησης, θα άφηνε εκτεθειμένη την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Επίσης είπε ότι θα ήταν λάθος, αν γινόταν προσφυγή στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, διό-

τι δεν πρόκειται να έχουμε τίποτε περισσότερο ή να εξασφαλίσουμε καλύτερο ψήφισμα από όσα έχουμε εξασφαλίσει μέχρι τώρα.

Παρά τις διαφωνίες και τις έντονες συζητήσεις, κατά τη συνεδρία αυτή λήφθηκε η απόφαση για την πραγματοποίηση συνεχών συνεδριών του Εθνικού Συμβουλίου στο τέλος Δεκεμβρίου για να ασχοληθεί με την ουσία και την στρατηγική της ελληνοκυπριακής πλευράς κατά το δεύτερο γύρο των ενδοκυπριακών συνομιλιών. Οι συνεδρίες αυτές οδήγησαν στην υιοθέτηση **των ομόφωνων προτάσεων του Ιανουαρίου του 1989**, της ελληνοκυπριακής πλευράς, οι οποίες εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι σήμερα. (έτος 2000).

Μετά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ο Σπύρος Κυπριανού σε δηλώσεις του προς τους δημοσιογράφους είπε ότι εξέφρασε διαφωνία με τη νέα διαδικασία την οποία θεωρεί φοβερά επικίνδυνη.

Δημοσιογράφος υπέβαλε στον Σπύρο Κυπριανού την ακόλουθη ερώτηση:

«Σε ανακίνωση του το ΔΗΚΟ αναφέρει ότι ο Σπύρος Κυπριανού συμφωνεί γιατί ο Πρόεδρος Βασιλείου ακολουθεί τη δική του πολιτική. Προωθεί ο Πρόεδρος Βασιλείου τη δική σας θέση στο διάλογο; Πώς διαφωνείτε τώρα;»

Κυπριανού : *«Αναφερόμαστε στα θέματα ουσίας μέχρι σήμερα. Το θέμα των στρατευμάτων, το θέμα των εγγυήσεων, των βασικών ελευθεριών, των προσφύγων, σ' αυτά τα θέματα. Και ελπίζω να εξακολουθήσει να υποστηρίζει τις ίδιες θέσεις».*

Από τα πιο πάνω προκύπτει ότι δεν ήταν μόνο ο ΔΗΣΥ και ο Πρόεδρος του Γλαύκος Κληρίδης, που υποστήριζαν ότι ο Βασιλείου ακολουθεί την πολιτική Κληρίδη. Και το ΔΗΚΟ και ο Πρόεδρος του Σπύρος Κυπριανού διεκδικούσαν πατρότητα της πολιτικής Βασιλείου. **Η αλήθεια είναι ότι ο Γιώργος Βασιλείου ακολουθούσε τη δική του πολιτική** αφού άκουε με προσοχή όλους τους συνομιλητές του. Προσωπικά έχω την πεποίθηση ότι ο Γιώργος Βασιλείου θα δεχόταν την άποψη ότι ακολουθούσε την πολιτική Κληρίδη, αλλά ουδέποτε θα δεχόταν ότι ήταν

δυνατόν να ακολουθεί την πολιτική Κυπριανού, η οποία εξάλλου ήταν ανύπαρκτη.

Συγκεκριμενοποιούνται οι θέσεις μας.

Στηριζόμενος στην ομάδα εργασίας, που είχε συστήσει ο Πρόεδρος Βασιλείου άρχισε τη συστηματική προετοιμασία, ώστε οι γενικόλογες αρχές, που διατυπώθηκαν στις δύο συναντήσεις Υψηλού Επιπέδου και τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών για την Κύπρο να διαμορφωθούν σε συγκεκριμένες προτάσεις, που θα κάλυπταν όλες τις πτυχές του κυπριακού προβλήματος.

Στο μεταξύ συνέχιζε τις δραστηριότητες του, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την ενεργό συμμετοχή των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας στις προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα. Η πρώτη εκδήλωση αυτής της ανάμειξης έγινε στις 15 Δεκεμβρίου 1988 με δήλωση του Προέδρου του Συμβουλίου Ασφαλείας, στην οποία τονίζεται ότι τα μέλη του Συμβουλίου εκφράζουν την υποστήριξη τους στην προσπάθεια του Γενικού Γραμματέα. Η εμπλοκή αυτή θα πάρει αργότερα μεγαλύτερες διαστάσεις.

Στις 28 Δεκεμβρίου το Εθνικό Συμβούλιο αρχίζει τη μεγαλύτερη συνεδρία, που είχε ποτέ στην ιστορία του. Η συνεδρία συνεχίστηκε στις 29 και 30 Δεκεμβρίου 1988 καθώς και στις 2 και 3 Ιανουαρίου 1989. Στις περισσότερες μέρες πραγματοποιούντο δύο σύνοδοι μια πρωινή και μια απογευματινή.

Η αίσια έκβαση των συνεδριών αυτών οφείλετο σε μεγάλο βαθμό στην καλή προετοιμασία τους και στην ορθή κατεύθυνση, που είχε δώσει από την πρώτη στιγμή ο Πρόεδρος Βασιλείου. Με εισήγηση του Προέδρου, η όλη συζήτηση χωρίστηκε σε δύο ενότητες. Η μια θα αφορούσε τη στρατηγική, τι ακριβώς επιδιώκουμε, χωρίς να γίνεται αναφορά σε λεπτομέρειες. Η δεύτερη θα αφορούσε τα θέματα τακτικής.

Ταυτόχρονα τέθηκε προς συζήτηση το θέμα της απαγκίστρωσης στη γραμμή αντιπαράταξης.

Οι προτάσεις της ΕΔΕΚ.

Οι αντιπροσωπείες των Κομμάτων προσήλθαν στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου έχοντας έτοιμα έγγραφα με συγκεκριμένες προτάσεις. Πρώτος κατέθεσε τις προτάσεις της ΕΔΕΚ ο Πρόεδρος της Βάσος Λυσσαρίδης. Ο Βάσος Λυσσαρίδης κατέθεσε έγγραφο που είχε ετοιμάσει η Κεντρική Επιτροπή του Κόμματος. Το έγγραφο, που περιελάμβανε τις προτάσεις της ΕΔΕΚ πάνω σε όλες τις πτυχές του Κυπριακού, διαπνεόταν από εμμονή και συνέπεια στις αρχές και τη φιλοσοφία, που επανειλημμένα είχε διακηρύξει το Κόμμα. Το συμπέρασμα των προτάσεων της ΕΔΕΚ, όπως το ίδιο το Κόμμα τις ανακεφαλαιώσε έχει ως ακολούθως:

«Υπάρχουν δύο θεωρήσεις.

Η μια ανεξάρτητα από φραστικές τοποθετήσεις αναζητεί λύση με βάση τον δήθεν διακοινοτικό χαρακτήρα του προβλήματος μέσω ενός ούτω καλουμένου διακοινοτικού διαλόγου.

Αυτή η θεώρηση στηρίζεται σε αυταπάτες. Η Τουρκία δεν εισέβαλε για να προστατεύσει τα τουρκοκυπριακά δικαιώματα, αλλά για να προωθήσει τους δικούς της επεκτατικούς σκοπούς.

Χρησιμοποιεί το διάλογο ως άλλοθι για να απαλλάσσεται πιέσεων και ως μια χρονοβόρα διαδικασία, για να χρησιμοποιεί την παθητική παρέλευση του χρόνου για εδραίωση των διχοτομικών τετελεσμένων.

Αυτή η τακτική ακολουθείται για πολλά χρόνια και οδήγησε σε συνεχή μετάθεση των αιτημάτων μας.

Η δεύτερη θεώρηση είναι ότι το Κυπριακό είναι θέμα κατοχής και τουρκικού επεκτατισμού.

Η τουρκοκυπριακή κοινότητα χρησιμεύει απλώς ως πρόσχημα, ενώ της ίδιας καταπατούνται τα δικαιώματα, ιδιαίτερα με το θέμα των εποίκων.

Έτσι θα πρέπει να υιοθετηθεί μέτρα, που θα καθιστούν τους τουρκικούς στόχους ανέφικτους και θα οδηγούν σε λευτε-

---

ριά των κατεχομένων περιοχών.

Επιγραμματικά αυτά είναι:

α) ουσιαστική διεθνοποίηση πάνω στον αντικατοχικό χαρακτήρα του προβλήματος και τα εσωτερικά προβλήματα της Τουρκίας.

β) Άμυνα (έτσι δίδονται και τα σωστά μηνύματα), με καθολική εμπλοκή του λαού.

γ) Αξιοποίηση των εμπλεκόμενων συμφερόντων».

Ο Σπύρος Κυπριανού εξέφρασε συμφωνία προς πολλά από τα σημεία των θέσεων της ΕΔΕΚ. Είπε ότι το Κυπριακό είναι **θέμα εισβολής και κατοχής** και ότι η επιδίωξη της Τουρκίας να το παρουσιάζει ως **διακοινοτική διαφορά** υποβοηθείται από τον άκαρπο διακοινοτικό διάλογο. Επανέλαβε την άποψη ότι θεωρεί σφάλμα την εγκατάλειψη της **πολιτικής της πρόταξης**.

Επίσης είπε ότι δεχθήκαμε την **Ομοσπονδία**, η οποία αποτελεί **ιστορικό συμβιβασμό**. Για πρώτη φορά ο Σπύρος Κυπριανού έθεσε επιτακτικά το θέμα της ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ υποστηρίζοντας ότι η σχετική αίτηση θα έπρεπε ίσως να υποβληθεί κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας.

Ο Γλαύκος Κληρίδης εξέφρασε αμφιβολία αν μερικοί υποστηρίζουν την Ομοσπονδία.

«Δεν θεωρώ, είπε, την Ομοσπονδία ως ιστορικό συμβιβασμό διότι έχει και πλεονεκτήματα. Δίδει εκ πρώτης όψεως στην Ελληνική πλευρά τη δική της αυτοδιοίκηση και μας απαλλάσσει από την κατηγορία εκ μέρους των Τούρκων ότι τους καταπιέζουμε οικονομικά».

Σε κατοπινές δηλώσεις του ο Γλαύκος Κληρίδης τόνισε ότι η Τουρκία σε καμιά περίπτωση δεν θα δεχθεί μια Ελληνική Κύπρο και δεν δέχεται την ένωση. Επίσης δεν δέχεται ανεξάρτητο κράτος με μια τουρκοκυπριακή μειονότητα. Αυτό φαίνεται και στις συμφωνίες της Ζυρίχης. Συγκεκριμένα είπε:

«Αν αναμένουμε ότι μέσω των συνομιλιών θα μετατρέψουμε τους Τουρκοκύπριους σε μειονότητα δεν θα το επιτύχουμε. Ούτε νομίζω ότι θα επιτύχουμε να αποστερήσουμε την Τουρκία από του να είναι εγγυήτρια της ανεξαρτησίας της Κύπρου μαζί με άλλους».

Στις 28 Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκε και απογευματινή συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

Στις 29 Δεκεμβρίου πραγματοποιήθηκαν πάλιν πρωινή και απογευματινή συνεδρία.

Η απαγκίστρωση.

Το θέμα της απαγκίστρωσης κυριάρχησε κατά τη συνεδρία αυτή. Το θέμα τούτο είχαν εγείρει τα Ηνωμένα Έθνη, και το ΓΕΕΦ είχε υποστηρίξει ότι η απαγκίστρωση θα ήταν προς το συμφέρον μας εφόσον η περιοχή, που θα εγκαταλειπόταν θα ήταν περιοχή, στην οποία η Ελληνοκυπριακή πλευρά δεν θέλει να υπάρχουν Τούρκοι. Την πρόταση είχαν δεχθεί αρχικά οι Τούρκοι. Υπαναχώρησαν, όμως αργότερα, ύστερα από παρέμβαση του Γενικού Επιτελείου Στρατού της Τουρκίας. Ο Πρόεδρος Βασιλείου υποστήριξε πως αν οι Τούρκοι αποδεχθούν τελικά την πρόταση των Ηνωμένων Εθνών, από την απαγκίστρωση μόνο ωφέλεια θα έχει η πλευρά μας.

Διαφορετικές εκτιμήσεις έκαναν οι ***Τάκης Χατζηδημητρίου*** και ***Σπύρος Κυπριανού***.

Ο ***Γλαύκος Κληρίδης*** επεσήμανε ορισμένα σημεία, που αφορούν την ***πράσινη γραμμή***, τα οποία φαίνεται ότι παραγνώριζαν οι ***Τάκης Χατζηδημητρίου*** και ***Σπύρος Κυπριανού***. Είπε ο ***Γλαύκος Κληρίδης*** ότι η πράσινη γραμμή προϋπήρχε της εισβολής και υπάρχει γραπτή συμφωνία υπογραμμένη από τον Μακάριο και τον ίδιο, που καθορίζει ποια είναι η πράσινη γραμμή. Η σημερινή γραμμή κατάπαυσης του πυρός που διαμορφώθηκε μετά τον πόλεμο του 1974, έχει καθορισθεί ύστερα από απόφαση της Ελληνικής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, η οποία έδωσε οδηγίες στους εδώ στρατιωτικούς να συμφωνήσουν με τους Τούρκους στρατιωτικούς και μέχρι τη «***δεύτερη Γενεύη***» να φέρουν χάρτη πάνω στον οποίο να είναι σημειωμένη η γραμμή καταπαύσεως του πυρός και η νεκρή ζώνη. Οι Τούρκοι ήθελαν δώδεκα μίλια νεκρής ζώνης και η νεκρή ζώνη συμφωνήθηκε τότε, στην απουσία της Κύπρου, και επικυρώθηκε αργότερα, στην παρουσία και της Κύπρου, κατά τη δεύτερη Βιέννη. Η

γραμμή καταπαύσεως του πυρός είναι καταγραμμένη σε χάρτη, που είναι κατατεθειμένος στα Ηνωμένα Έθνη. «Άρα, το να λέμε τώρα ότι, αν υπάρξει μια διαφοροποίηση δίδεται η συγκατάθεση μας, όλες αυτές οι συγκαταθέσεις υπάρχουν διότι τότε καθορίστηκαν αυτά τα θέματα».

Η συζήτηση του θέματος, αναβλήθηκε για μετά την περάτωση της συζήτησης πάνω στην ουσία του Κυπριακού.

Με εισήγηση του Προέδρου τοποθετήθηκαν οι διάφορες πτυχές του Κυπριακού κάτω από ορισμένες επικεφαλίδες και πάνω σ' αυτές θα έπρεπε να συνεχισθεί η συζήτηση. Ο Πρόεδρος, όπως ανέφερε σε επανειλημμένες δηλώσεις του, είπε ότι υπάρχει γενική συμφωνία, ότι το Κυπριακό είναι **θέμα εισβολής και συνεχιζόμενης κατοχής**, αλλά δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι υπάρχει και η **ενδοκυπριακή πτυχή**.

Ως πρώτο κεφάλαιο καθορίστηκε η εξακρίβωση και ο καθορισμός των στόχων της Τουρκίας, κάτι που θα βοηθούσε και στον καθορισμό της τακτικής που θα ακολουθείτο για την αντιμετώπιση των στόχων αυτών.

Οι Πολιτικοί ηγέτες συνέχισαν τις εκτιμήσεις τους, που συνιστούσαν, εν πολλοίς, επανάληψη των θέσεων τους. Σε κάποιο σημείο παρενέβη ο *Γλαύκος Κληρίδης*, για να εκφράσει διαφωνία στις εκτιμήσεις του Κυπριανού αναφορικά με την αφορμή της τουρκικής εισβολής του 1974.

«Ενώ», είπε ο Κληρίδης, «από το 1963 μέχρι το 1974 αντικαταστήσαμε πολλά άρθρα του συντάγματος, η Τουρκία δεν εξάσκησε δικαίωμα επέμβασης. Έγινε ένα πραξικόπημα και η Τουρκία πραγματοποίησε την εισβολή όχι ακριβώς για να ρίξει τον Σαμψών ή για να επαναφέρει τη συνταγματική τάξη, αλλά αν δεν την έκανε θα εκηρύσσεται η ένωση -και δεν υπήρχε αμφιβολία ότι αν ήξεραν ότι η Τουρκία δεν θα επενέβαινε θα ανακήρυσσαν την ένωση. Επομένως, ένας από τους λόγους, που το έκανε ήταν για να παρεμποδίσει και την ένωση. Και εκεί δεν είδαμε βιασύνη στις επεκτατικές της προθέσεις. Και παρακολουθώντας τα γεγονότα από το 1974 μέχρι σήμερα, και πάλιν δεν έδειξε βιασύνη στο να προσαρτήσει το

Βόρειο τμήμα της Κύπρου. Ούτε και θα το κάνει μετά δεκαπέντε χρόνια, για τον απλούστατο λόγο διότι δεν θέλει να έχει κοινό σύνορο στην Κύπρο».

Η απογευματινή συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 29 Δεκεμβρίου, ασχολήθηκε με άλλα θέματα, αφού επήλθε συμφωνία αναφορικά με την ομοσπονδία η οποία αποτελούσε συμβιβασμό και ότι κανένας δεν αναμένει ενιαίο κράτος εφόσον έγιναν δεκτές οι Συμφωνίες 1977 και 1979.

Το ίδιο και η συνεδρία της 30^{ης} Δεκεμβρίου 1988 διεξήχθη σε δύο συνόδους, πρωινή και απογευματινή.

Σε κάθε συνεδρία ο Πρόεδρος Βασιλείου έκανε ανακεφαλαίωση των όσων είχαν αναπτυχθεί προηγουμένως και έκανε εισηγητική ομιλία αναφορικά με τα θέματα της ημερήσιας διάταξης. Μετά τη συνεδρία της 30^{ης} Δεκεμβρίου εξεδόθη επίσημη ανακοίνωση δεδομένου ότι θα υπήρχε διάλειμμα μερικών ημερών λόγω των διακοπών για τον νέο χρόνο. Η επίσημη ανακοίνωση ανέφερε ότι κατά τις συνεδρίες, που άρχισαν στις 28 Δεκεμβρίου «έγινε αναλυτική συζήτηση της ουσίας του Κυπριακού, των επιδιωκόμενων στόχων, της διεθνούς κατάστασης και των επιδράσεων της στο Κυπριακό και άρχισε η συζήτηση για τη στρατηγική και τακτική που θα ακολουθηθεί».

Συνεχίζονται οι συνεδρίες του Εθνικού.

Οι συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου διακόπηκαν μόνο για δύο μέρες, δηλαδή για την παραμονή της πρωτοχρονιάς και την πρωτοχρονιά και συνεχίστηκαν στις 2 Ιανουαρίου 1989. Η συνεδρία αυτή άρχισε με τοποθέτηση του Γ.Γ. του ΑΚΕΛ *Δημήτρη Χριστόφια*, ο οποίος είπε ότι τώρα θα πρέπει να συζητηθούν θέματα τακτικής εφόσον είχε εξαντληθεί η συζήτηση πάνω στην στρατηγική. Για να διευκολύνει τη συζήτηση, ο *Δημήτρης Χριστόφιας* διαπίστωσε ομοφωνία πάνω στα βασικά θέματα, που αναφέρονται στους στόχους της Ελληνικής πλευράς και τις επιδιώξεις της Τουρκίας.

Οι απόψεις, που εκφράστηκαν στη συνεδρία αυτή, που ήταν

μόνο πρωινή αφορούσαν κυρίως την τακτική που θα ακολουθη-
ίτο εφεξής.

Η συνεδρία της 3^{ης} Ιανουαρίου ήταν η πιο μακρά της σειράς
αυτής. Ήταν πρωινή και απογευματινή και κατέληξε στην ομό-
φωνη έγκριση των προτάσεων της ελληνοκυπριακής πλευράς,
οι οποίες είναι γνωστές ως **προτάσεις του 1989**.

Και η συνεδρία αυτή άρχισε με μια ανακεφαλαίωση του Προ-
έδρου, στην οποία επεσήμανε τα διάφορα σημεία, όπου υπήρ-
χαν ακόμη διαφωνίες. Κατά την πρωινή συνεδρία, που κράτησε
πάνω από τρεις ώρες, τέθηκαν οι βάσεις πάνω στις οποίες θα
εστηρίζοντο οι προτάσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Η απογευματινή συνεδρία ασχολήθηκε ειδικά με την έκδοση
ανακοίνωσης, που θα αναφερόταν στις πέντε μέρες των συνεδ-
ριών του Εθνικού Συμβουλίου. Τελικά υιοθετήθηκε η ακόλουθη
επίσημη ανακοίνωση:

*«Κατά τη διάρκεια των συσκέψεων, που ήσαν ουσιαστικές
και εποικοδομητικές, μελετήθηκαν σε βάθος όλες οι πτυχές
του Κυπριακού προβλήματος.*

*Σαν αποτέλεσμα των συζητήσεων διαμορφώθηκε ομοφω-
νία όσον αφορά την ουσία του Κυπριακού, τους Τουρκικούς
στόχους και τους στόχους και επιδιώξεις της ελληνοκυπρια-
κής πλευράς. Έγινε εκτίμηση του ρόλου της Ελλάδας και του
διεθνούς παράγοντα και προέκυψε συναντίληψη όσον αφορά
την αξιοποίηση τους.*

*Συζητήθηκαν επίσης θέματα στρατηγικής και άμεσης τακ-
τικής και ενώ το κάθε κόμμα διατήρησε τις επιμέρους θέσεις
του συμφωνήθηκαν οι αρχές πάνω στις οποίες θα στηριχθεί
η πλευρά μας κατά τη διάρκεια της δεύτερης φάσης των δι-
απραγματεύσεων, που αρχίζουν στις 9 Ιανουαρίου.»*

Μετά τη συνεδρία έγιναν δηλώσεις από τον Πρόεδρο, τον
Γλαύκο Κληρίδη, τον Σπύρο Κυπριανού, τον Δημήτρη Χριστόφια
και τον Βάσο Λυσσαρίδη. Ο Γλαύκος Κληρίδης έκαμε την ακό-
λουθη δήλωση:

*«Πιστεύω ότι αυτές οι πέντε μέρες των συνεχών συνεδρι-
άσεων του Εθνικού Συμβουλίου ήταν πάρα πολύ χρήσιμες,*

γιατί κάναμε κοινές διαπιστώσεις πάνω σε ουσιαστικά θέματα, που επηρεάζουν την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος. Ήταν πράγματι μια ενδεδειγμένη και παρατεταμένη εξέταση του εθνικού μας προβλήματος, των τουρκικών στόχων και επιδιώξεων μια εκτίμηση του διεθνούς παράγοντα, ποιο ρόλο διαδραματίζει και πως μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στη συνέχεια έγινε ανταλλαγή απόψεων πάνω στα θέματα τακτικής, που πρέπει να ακολουθηθούν. Πάνω σε όλα τα θέματα, μπορεί να πει κανείς, προέκυψε κοινή συναντίληψη. Μπορεί να υπήρξαν ορισμένες διαφορές πάνω σε θέματα περαιτέρω χειρισμών, αλλά βασικά στα κυριότερα σημεία προέκυψε κοινή συναντίληψη για την αντιμετώπιση των προβλημάτων».

Στη δήλωση του ο Σπύρος Κυπριανού ανέφερε ότι το κοινό ανακοινωθέν δίδει την εικόνα αναφορικά με τις αποφάσεις, που πάρθηκαν. «Υπάρχει συμφωνία σχετικά με την ουσία του Κυπριακού, τους Τουρκοκυπριακούς στόχους και τους δικούς μας στόχους. Υπάρχει συμφωνία για το ρόλο της Ελλάδας». Ο Κυπριανού εξέφρασε τις επιφυλάξεις του αναφορικά με το διάλογο, ο οποίος κατά την άποψη του διεξάγεται πάνω σε λανθασμένη βάση. Απαντώντας σε σχετική ερώτηση ο Κυπριανού είπε: «Νομίζω ότι έγινε καλή δουλειά, έγινε ουσιαστική συζήτηση, κάλυψαμε όλες τις πτυχές του Κυπριακού προβλήματος, αλλά διατηρούμε, όπως είπα, τις θέσεις μας πάνω σε ορισμένα θέματα, όπως εκείνα της διαδικασίας του διαλόγου. Γενικά ήταν χρήσιμη η σειρά των συσκέψεων του Εθνικού Συμβουλίου». Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με το θέμα της απαγκίστρωσης ο Σπύρος Κυπριανού είπε ότι το ΔΗΚΟ διαφωνεί απόλυτα με την απαγκίστρωση.

«Εκείνο, που μπορώ να πω είναι ότι δεν πρέπει να τίθεται θέμα απαγκίστρωσης έξω από τα πλαίσια τουλάχιστον της πλήρους αποστρατικοποίησης της παλαιάς πόλης της Λευκωσίας».

Ο Δημήτρης Χριστόφιας έκαμε την ακόλουθη δήλωση:

«Θέλω να εκφράσω την ευαρέσκεια του κόμματός μου για τον εποικοδομητικό τρόπο με τον οποίο διεξήχθησαν οι συζητήσεις αυτό το πενθήμερο στο Εθνικό Συμβούλιο και για τα αποτελέσματα αυτών των συζητήσεων. Έχω την πεποίθηση ότι αν συνεχίσουμε έτσι ο Κυπριακός λαός μπορεί να ευελπιστεί σε καλύτερες μέρες».

Τέλος ο Βάσος Λυσσαρίδης επανέλαβε τις θέσεις της ΕΔΕΚ, που διαφέρουν διαμετρικά από εκείνες άλλων κομμάτων και είπε ότι η διαδικασία, που ακολουθήθηκε δημιουργήσε εκτροπή από το όλο πρόβλημα. Αναφερόμενος στο περιεχόμενο των συνεδριών του Εθνικού Συμβουλίου, που κράτησαν πέντε μέρες, ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε:

«Είναι η πρώτη φορά, που συζητούμε στην ολότητα του το θέμα και οφείλω να το ομολογήσω. Ήταν η άποψη μας ότι ευθύς εξ' αρχής αυτό έπρεπε να γίνει. Δεν έγινε. Για πρώτη φορά δεν περιοριστήκαμε στα θέματα επειγούσης φύσεως, που συνήθως συζητούνται στο Εθνικό Συμβούλιο, αλλά ξεκινήσαμε διαγνωστικά -για να χρησιμοποιήσω την ιατρική γλώσσα- πρώτα με το τι είναι το πρόβλημα, μετά θεραπευτικά πώς βλέπει η κάθε πλευρά τη θεραπεία. Υπάρχουν κάποιες διαφορές στον τρόπο της θεραπευτικής αγωγής, αλλά τουλάχιστον συμφωνήσαμε στη διάγνωση και αυτό είναι μια βασική τοποθέτηση».

Οι προτάσεις του 1989 και η Δέσμη Ιδεών Γκάλι.

Οι προτάσεις του Ιανουαρίου του 1989 αποτελούσαν και εξακολουθούν να αποτελούν την ολοκληρωμένη και λεπτομερή θέση της Ελληνικής Κυπριακής πλευράς για τη συγκρότηση του Ομοσπονδιακού κράτους, που θα διαδεχθεί το ενιαίο κράτος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Πολλοί από τους πολιτικούς μας, ενώ τις έχουν υιοθετήσει, δεν τις γνωρίζουν και πολλές φορές επικρίνουν με δριμύτητα πράγματα, τα οποία υποτίθεται ότι τα έχουν εγκρίνει και περιλαμβάνονται στις προτάσεις αυτές. Στο τέλος του βιβλίου δημοσιεύονται σε παραρτήματα τόσο το πλήρες κείμενο των προτά-

σεων της Ελληνοκυπριακής πλευράς όσο και το κείμενο της Δέσμης Ιδεών, που ετοίμασαν μετά δύο περίπου χρόνια τα Ηνωμένα Έθνη ως βάση για τη διεξαγωγή συνομιλιών. Ασφαλώς κανένας δεν είχε την ψευδαίσθηση ότι οι προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς θα υιοθετούντο ως η λύση του Κυπριακού. Οι προτάσεις αυτές αν εφαρμόζοντο ως είχαν θα διασφάλιζαν μια βιώσιμη λύση του Κυπριακού, η οποία σε καμιά περίπτωση δεν θα ήταν καλύτερη εκείνης της Ζυρίχης. Προνοούσαν για τη δημιουργία μιας διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας. Αλλά και η Δέσμη Ιδεών, που πήρε την ονομασία του τότε Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Μπούτρος Γκάλι, προνοούσε για τη δημιουργία μιας διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας. Και το ένα πλαίσιο και το άλλο λάμβαναν υπ' όψη τις συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου και τα σχετικά ψηφίσματα του ΟΗΕ. Η Δέσμη Ιδεών, όπως ήταν φυσικό, ήταν αδύνατο να υιοθετήσει τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου. Ωστόσο πρόσφεραν την καλύτερη βάση για διαπραγματεύσεις μεταξύ των δύο πλευρών.

***Η εγκατάλειψη της Δέσμης Ιδεών Γκάλι
από τον Πρόεδρο Κληρίδη θα αποδειχθεί,
ως το μεγαλύτερο σφάλμα
στην πολιτική του σταδιοδρομία.***

Οι **Ιδέες Γκάλι** είχαν διαμορφωθεί οριστικά τον Αύγουστο του 1992 και υιοθετήθηκαν από το ψήφισμα 774 του 1992. Οι προτάσεις, που περιελάμβανε η Δέσμη είχαν περιληφθεί νωρίτερα στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα προς το Συμβούλιο Ασφαλείας (S 23780) στις 3 Απριλίου 1992. Οι προτάσεις αυτές συζητήθηκαν εκτεταμένα στο Εθνικό Συμβούλιο, το οποίο μάλιστα αποφάσισε και την ετοιμασία μελέτης, που έκαμνε σύγκριση των προτάσεων αυτών με τις προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Στοιχεία της Συγκριτικής μελέτης παραθέτω στο σχετικό κεφάλαιο για τα γεγονότα του 1992. Ωστόσο η Συγκριτική αυτή μελέτη ισχύει και για τη Δέσμη Ιδεών, την οποία παραθέτουμε ολόκληρη ως **Παράρτημα 3** στο τέλος του πα-

ρόντος τόμου.

Οι δέσμες Ιδεών των Ηνωμένων Εθνών

Αναγκαστικά θα κάνουμε ένα πήδημα τριών σχεδόν χρόνων και να φθάσουμε στο 1992, όταν ύστερα από πολλές συνομιλίες εκ του σύνεγγυς και συνομιλίες Υψηλού Επιπέδου τα Ηνωμένα Έθνη διαμόρφωσαν τα δικά τους σχέδια/ πλαίσια αναζήτησης λύσης του Κυπριακού. Το πρώτο σχέδιο παρουσιάστηκε τον Ιούλιο του 1989 από τον Γενικό Γραμματέα **Ξαβιέ Πέρεζ ντε Κουεγιάρ**. Το σχέδιο αυτό δεν πολυαπασχόλησε τα ενδιαφερόμενα μέρη, γιατί πολύ σύντομα εξελέγη νέος Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, ο πολύ γνωστός στην Κύπρο πρώην Υφυπουργός Εξωτερικών της Αιγύπτου **Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι**, ο οποίος συνέχισε με πολύ ζήλο την προσπάθεια του **Πέρεζ ντε Κουεγιάρ** και στηρίχθηκε στην εργασία, που είχε κάνει ο προηγούμενος Γενικός Γραμματέας. Έτσι το 1991, ύστερα από επανειλημμένες επαφές και συζητήσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη άρχισε να ετοιμάζει τη δική του Δέσμη Ιδεών στην οποία περιέλαβε και στοιχεία της Δέσμης Κουεγιάρ. Μεταξύ των δύο δεσμών δεν υπάρχει ουσιαστική διαφορά. Εκείνο, που καθιστά τη **Δέσμη Ιδεών Γκάλι** ως πιο επίσημο έγγραφο από τη Δέσμη Κουεγιάρ, είναι το γεγονός ότι από την αρχή της διαμόρφωσης της μέχρι την οριστική της μορφή τον Αύγουστο του 1992 υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας με δύο ψηφίσματα: το 750 της 10^{ης} Απριλίου 1992 και το 774 λίγους μήνες αργότερα τον Αύγουστο του 1992.

Το ψήφισμα 750 του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Το ψήφισμα 750 του Σ.Α. του ΟΗΕ επαναλαμβάνει τη δυσάρεσκεια του Συμβουλίου Ασφαλείας για την έλλειψη προόδου στο Κυπριακό, πράγμα, που οφείλεται στην αρνητική στάση της τουρκικής πλευράς στις προσπάθειες του διεθνούς οργανισμού να εξασφαλίσει προσπέλαση του αδιεξόδου και ουσιαστική διαπραγμάτευση. Το Συμβούλιο ζητά από τον Γενικό Γραμματέα

να καταβάλει εντατικές προσπάθειες μέσα στα καθορισμένα χρονικά πλαίσια της διμηνίας Μαΐου- Ιουνίου 1992 με στόχο την εξεύρεση λύσης, ενώ παράλληλα το Συμβούλιο τίθεται στη διάθεση του για άμεση υποστήριξη. Το ψήφισμα απορρίπτει την εισαγωγή νέων αντιλήψεων στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων. Το μέρος αυτό του ψηφίσματος σκοπό είχε να θέσει τέρμα στην τακτική της τουρκικής πλευράς, που επεδίωκε καθυστέρηση της διαδικασίας και την αποφυγή της συζήτησης πάνω στην ουσία. Το ψήφισμα 750 καθόρισε για πρώτη φορά με σαφήνεια το περιεχόμενο της λύσης του Κυπριακού. Στην πρώτη παράγραφο τονίζεται ρητά και κατηγορηματικά ότι η διευθέτηση του προβλήματος της Κύπρου θα πρέπει να βασίζεται σ' ένα Κυπριακό κράτος με **«μία και μόνη κυριαρχία και διεθνή προσωπικότητα και μία και μόνη ιθαγένεια και με τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητάς του»**. Παράλληλα αποκλείει τόσο την ένωση ολόκληρης ή μέρους της Κύπρου με οποιαδήποτε άλλη χώρα όσο και οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης. Η πρόνοια αυτή επαναλήφθηκε σε κατοπινά ψηφίσματα και όταν περιλήφθηκε σε ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, που εγκρίθηκε στην αρχή της Προεδρίας Κληρίδης, θεωρήθηκε ως μεγάλο κατόρθωμα του Κληρίδη, κάτι που είχε επιτευχθεί επί της Προεδρίας Βασιλείου. Το ψήφισμα 750 τονίζει ότι οι ιδέες που περιέχονται στην Έκθεση του Γενικού Γραμματέα θεωρούνται ως βάση διαπραγμάτευσης για την επίτευξη συνολικού πλαισίου συμφωνίας.

Με βάση τις Ιδέες αυτές ο Γενικός Γραμματέας εξουσιοδοτήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας να καλέσει τις δύο πλευρές για συνομιλίες στη Νέα Υόρκη στις 18 Ιουνίου του 1992.

Οι Ιδέες του Μπούτρος Γκάλι, όπως υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας συνοψίζονται κάτω από οκτώ επικεφαλίδες.

α). Γενικοί στόχοι της Συμφωνίας.

β). Καθοδηγητικές αρχές της Ομοσπονδίας

γ). Συνταγματικές πτυχές της Ομοσπονδίας:

1. Εξουσίες και αρμοδιότητες της ομοσπονδιακής κυ-

βέρνησης.

ii. Δομή σύνθεση και λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.

iii. Θεμελιώδη δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των τριών ελευθεριών και πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα.

δ). Ασφάλεια και εγγυήσεις.

ε). Εδαφικές αναπροσαρμογές.

ζ). Εκτοπισμένοι.

η). Οικονομική Ανάπτυξη και διασφαλίσεις.

Επιστρέφουμε όμως στις πολιτικές εξελίξεις μετά την έγκριση των ομόφωνων αποφάσεων του Εθνικού Συμβουλίου τον Ιανουάριο του 1989, τις οποίες και παραθέτουμε ως **Παράρτημα 2** του παρόντος τόμου.

***Οι πολιτικές εξελίξεις μετά
την έγκριση των προτάσεων του 1989.***

Οι προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς θα ετίθεντο στην τράπεζα των συνομιλιών κατά τη συνάντηση, που θα είχε ο Πρόεδρος Βασιλείου με τον *Ραούφ Ντενκτάς* στις 30 Ιανουαρίου 1989.

Στις 27 Ιανουαρίου πραγματοποιήθηκε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου κατά την οποία έγινε λεπτομερής συζήτηση των κειμένων, που επρόκειτο να υποβάλει η Ελληνοκυπριακή πλευρά. Η συζήτηση έγινε παράγραφο με παράγραφο και λέξη προς λέξη.

Τελικά ο Πρόεδρος Βασιλείου με ανακούφιση δήλωνε ότι θα μπορούσε να λεχθεί ότι συμφωνήθηκε το έγγραφο με τις προτάσεις, που θα υποβάλλονταν από την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Αυτή την ικανοποίηση δεν του την επέτρεψαν ο *Βάσος Λυσσαρίδης* και ο *Σπύρος Κυπριανού*. Ο Λυσσαρίδης είπε ότι διατηρεί τις απόψεις του, ο δε Κυπριανού επανέλαβε για πολλοστή φορά την εμμονή του στην πρόταση. Ενοχλημένος ο

Πρόεδρος είπε ότι δεν διαπίστωσε αυτές τις επιφυλάξεις, ενώ διεξαγόταν η συζήτηση και ότι το κείμενο είχε εγκριθεί ομόφωνα.

Τον Πρόεδρο Βασιλείου υποστήριξε ο *Δημήτρης Χριστόφιας*, ο οποίος παρατήρησε ότι έχουν ληφθεί υπόψη όλες οι απόψεις κι υποδείξεις που έγιναν από όλες τις πλευρές και κατόπιν κατέληξαν στη διαμόρφωση του εγγράφου.

Τελικά διαμορφώθηκε η ανακοίνωση στην οποία αναφερόταν ότι έπειτα από διεξοδική ανταλλαγή απόψεων

«τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου αποφάσισαν ομόφωνα ότι κατά τη συνεδρία τους εκείνη μελέτησαν και συμφώνησαν το κείμενο των προτάσεων, που θα υποβάλλονταν από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Γιώργο Βασιλείου κατά τη συνάντηση της προσεχούς Δευτέρας με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη κ. Ντενκτάς. Το Δημοκρατικό Κόμμα και το Σοσιαλιστικό Κόμμα ΕΔΕΚ διατήρησαν τις γνωστές απόψεις τους».

Η συνεδρία αυτή του Εθνικού Συμβουλίου κράτησε πάνω από τρεις ώρες.

Οι προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς υποβλήθηκαν στη συνάντηση, που έγινε στις 30 Ιανουαρίου 1989. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά υποχρεώθηκε να επισπεύσει την ετοιμασία και την υποβολή των προτάσεων της γιατί ο Ραούφ Ντενκτάς παραβιάζοντας συμφωνία, που επετεύχθη στην παρουσία του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ είχε υποβάλει νωρίτερα προτάσεις της Τουρκοκυπριακής πλευράς.

Προηγήθηκε μια περίοδος επανειλημμένων συνομιλιών με το Ραούφ Ντενκτάς. Σε όλη την περίοδο υπήρχε μια έντονη καχυποψία και αμφισβήτηση εκ μέρους του ΔΗΚΟ μέχρι του σημείου, που η εφημερίδα του ΔΗΚΟ *“Ελευθεροτυπία”* κατηγορήσε τον Πρόεδρο Βασιλείου ότι είχε εξαπατήσει το Εθνικό Συμβούλιο, το οποίο δεν ενημέρωσε πάνω σε έγγραφο που είχε υποβάλει ο *Ραούφ Ντενκτάς* το Νοέμβριο του 1988. Πάνω στο θέμα αυτό διεξήχθη έντονη συζήτηση σε προηγούμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που έγινε στις 20 Ιανουαρίου 1989.

Τόσο ο Κυπριανού όσο και ο Λυσσαρίδης είπαν ότι ο Πρόεδρος έπρεπε να δώσει στα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου το

έγγραφο Ντενκτάς. Την πραγματική εικόνα έδωσε ο Πρόεδρος του ΔΗΣΥ *Γλαύκος Κληρίδης*, ο οποίος είπε ότι ο Πρόεδρος αναφέρθηκε στην ύπαρξη των εγγράφων που είχαν υποβάλει η τουρκοκυπριακή και η ελληνοκυπριακή πλευρά. Στα έγγραφα αυτά διατυπώνονταν οι απόψεις των δύο πλευρών και δεν περιλάμβαναν οποιεσδήποτε προτάσεις.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι από την ανάγνωση του τουρκικού εγγράφου **«δεν είδα τίποτε, το οποίο να μη ήξερα ως προς το ποια είναι η Τουρκική φιλοσοφία για τη λύση του Κυπριακού...»**.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι ασχέτως του αν θα έπρεπε να δώσει ή όχι το έγγραφο στο Εθνικό Συμβούλιο έγινε εκτενής συζήτηση για τη μορφή της ενημέρωσης και η ενημέρωση, που έγινε βρίσκεται στο πλαίσιο της απόφασης του Ε.Σ.

«Τι θέλουμε να αποφασίσουμε για το μέλλον είναι άλλο. Σημασία έχει ότι εγώ κατηγορήθηκα από το ΔΗΚΟ και τον κ. Κυπριανού ανοικτά -και εγώ δεν απάντησα - ότι ήμουν απατεώνας, έγραψε η "Ελευθεροτυπία" ότι εξαπάτησα το Εθνικό Συμβούλιο- μεταξύ μας ήταν ποινικό αδίκημα, αλλά είπα στο Γενικό Εισαγγελέα να μη προχωρήσει».

Παρενέβη ο Σπύρος Κυπριανού για να πει ότι δεν είναι σύμφωνος με εκείνα, που γράφτηκαν στην εφημερίδα του. Ο Πρόεδρος απάντησε ότι δεν είναι δυνατόν να εκδίδει κάποιος εφημερίδα και να επιτρέπει να γράφονται τέτοια πράγματα.

Νέα σειρά συναντήσεων Υψηλού Επιπέδου

Τον Μάρτιο του 1989 αρχίζει ένας νέος εντατικός γύρος συνομιλιών για την προετοιμασία της συνάντησης, που επρόκειτο να γίνει στη Νέα Υόρκη στις 6 Απριλίου 1989. Έγιναν συναντήσεις στις 7, 9, 12, 18, 20, 21, 27 και 28 Μαρτίου. Μετά τις συνομιλίες της 28^{ης} Μαρτίου ανακοινώθηκε ότι ο Πρόεδρος Βασιλείου και ο Ραούφ Ντενκτάς θα είχαν χωριστές συναντήσεις με το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και στις 6 και 7 Απριλίου θα είχαν κοινή συνάντηση με τον Γενικό Γραμματέα για να γίνει εκτίμηση του δεύτερου γύρου των συνομιλιών.

Στις 29 Μαρτίου ο Πρόεδρος Βασιλείου ενημερώνει το Εθνικό Συμβούλιο για την ως τότε πορεία του δευτέρου γύρου των διακοινοτικών συνομιλιών, εν όψει της συνάντησης του Απριλίου 1989 με το Γενικό Γραμματέα στη Νέα Υόρκη. Τον Πρόεδρο Βασιλείου θα συνοδεύσουν στην επίσκεψη του αυτή όλοι οι ηγέτες των πολιτικών κομμάτων της Κύπρου, περιλαμβανομένων και εκείνων που δεν ήσαν στη Βουλή, δηλαδή του Κόμματος των Φιλελευθέρων και του ΑΔΗΣΟΚ.

Στη συνεδρία αυτή είχαν εγερθεί πολλά ζητήματα, αλλά είχε αποδειχθεί και η άγνοια των μελών του Εθνικού Συμβουλίου για ορισμένους καθιερωμένους διπλωματικούς όρους, κάτι που καθιστούσε δύσκολη τη συνεννόηση. Ο Πρόεδρος άρχισε την ενημέρωση με μήνυμα που του έστειλε ο Γενικός Γραμματέας, με το οποίο ζητούσε να γίνουν πολύ εντατικές διαπραγματεύσεις, ενώ ο *Ραούφ Ντενκτάς* έδωσε έγγραφο, που ζητούσε όπως η όλη συζήτηση θα είναι **ad referendum**.⁴ Από τη συζήτηση, που έγινε διαφάνηκε ότι πολλοί Εθνοσύμβουλοι σύγχυσαν το *ad referendum* με το δημοψήφισμα.

Εν πάση περιπτώσει διαπιστώθηκε ότι οι πολλές συναντήσεις, που είχε ο Πρόεδρος Βασιλείου με τον *Ραούφ Ντενκτάς* μέσα στο Μάρτιο του 1989, βοήθησαν στο να διαπιστωθεί η αδιαλλαξία της τουρκικής πλευράς, αλλά και να διασαφηνισθούν πολλές από τις θέσεις και τις προθέσεις της

Την επαύριον της συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου, στις 30 Μαρτίου 1989, ο Πρόεδρος Βασιλείου επισκέφθηκε την Αθήνα, όπου ενημέρωσε τον πρωθυπουργό *Ανδρέα Παπανδρέου* για τις αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου. Από τις δηλώσεις, που έκανε ο πρωθυπουργός *Ανδρέας Παπανδρέου* διαπιστώθηκε ότι υπήρχε ουσιαστική συμφωνία μεταξύ των κυβερνήσεων των δύο χωρών αναφορικά με τους μελλοντικούς χειρισμούς του Κυπριακού. Μεταξύ άλλων ο *Ανδρέας Παπανδρέου* είπε:

«*Είχαμε την ευκαιρία να ανταλλάξουμε σε βάθος, θα έλεγα, απόψεις για την πορεία του Κυπριακού, αλλά εκείνο, που*

⁴ *ad referendum* σημαίνει **υπό αίρεση**.

Δημοψήφισμα στην αγγλική = *plebiscite* ή απλά *referendum*.

έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία είναι ότι συμφωνήσαμε την πορεία, που θα ακολουθηθεί από εδώ και πέρα και το συντονισμό σε διεθνές επίπεδο των ενεργειών των δύο χωρών μας».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου συναντήθηκε και με την υπόλοιπη πολιτική ηγεσία της Ελλάδας, από την οποία εξασφάλισε πλήρη υποστήριξη, προς τις αποφάσεις της Κυπριακής πολιτικής ηγεσίας.

Η νέα συνάντηση της Νέας Υόρκης.

Στις 6 Απριλίου 1989 πραγματοποιείται στη Νέα Υόρκη νέα συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου και του Ραούφ Ντενκτάς με το Γ.Γ του ΟΗΕ *Μπούτρος Γκάλι*. Και κατά τη συνάντηση αυτή διαπιστώθηκε η αδιαλλαξία της τουρκικής πλευράς και η προσπάθεια του Ραούφ Ντενκτάς να εκφυλίσει το διάλογο. Για να αντιμετωπίσει την κατάσταση αυτή ο *Μπούτρος Γκάλι* εισηγήθηκε τη συνέχιση των συνομιλιών με τη συνδρομή των βοηθών του Γενικού Γραμματέα, με στόχο να ετοιμαστεί προσχέδιο διαγράμματος, που θα αποτελεί τη βάση των περαιτέρω συνομιλιών για διευθέτηση του προβλήματος. Μάλιστα τέθηκε και ένας υπερβολικά αισιόδοξος στόχος για διευθέτηση του προβλήματος μέσα σε διάστημα δύο μηνών δηλαδή μέχρι τον Ιούνιο του 1989. Αυτή η εκτός πραγματικότητας στοχοθέτηση είχε γίνει και στις πρώτες συνομιλίες Βασιλείου-Ντενκτάς, που έγιναν στη Γενεύη ήταν στο πλαίσιο της πολιτικής, που είχε εξαγγείλει ο *Γιώργος Βασιλείου* ότι επιθυμεί **“λύση του Κυπριακού χθες”**. Ως εξαγγελία προθέσεων και της ειλικρινούς επιθυμίας της Ελληνοκυπριακής πλευράς για την ταχύτερη δυνατή λύση του Κυπριακού ήταν απόλυτα ορθή πολιτική, αλλά η αναφορά τέτοιων στόχων σε έγγραφα των Ηνωμένων Εθνών ήταν τουλάχιστον ανεδαφική και κατά κάποιο τρόπο υποδείκνυε ότι και η τουρκοκυπριακή πλευρά είχε την ίδια ειλικρινή επιθυμία. Αλλά χωρίς αλλαγή στην όλη συμπεριφορά της τουρκικής πλευράς, που μιλούσε πάντοτε από θέση ισχύος ήταν αδύνατον να επιτευχθεί αποδεκτή λύση μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα.

Ωστόσο η συμφωνία της 6ης Απριλίου 1989 έθεσε τη βάση για τη διεξαγωγή των διακοινοτικών συνομιλιών μέσα σε ένα πλαίσιο με συγκεκριμένες παραμέτρους, που θα αναφέρονταν σε κάθε πτυχή του προβλήματος. Από εδώ ξεκίνησε η όλη εργασία για την ετοιμασία του περιγράμματος για τη λύση του Κυπριακού, που τελικά πήρε τη μορφή της Δέσμης Ιδεών.

Κατά τις συνομιλίες, που ακολούθησαν, οι δύο βοηθοί Γ.Γ κατέβαλαν προσπάθεια να κωδικοποιήσουν τα σημεία πάνω

στα οποία είχε ήδη επιτευχθεί συμφωνία. Επίσης έγιναν εκτεταμένες συζητήσεις με αντικείμενο τη διερεύνηση ιδεών, που θα μπορούσαν να περιληφθούν σε μια συνολική συμφωνία. Οι συνομιλίες, μεταξύ των δύο πλευρών ήταν ως επί το πλείστον εκ του σύνεγγυς. Σε μερικές όμως περιπτώσεις πραγματοποιούνται και κοινές συναντήσεις των δύο πλευρών μαζί με εκπρόσωπο του Διεθνούς Οργανισμού. Οι συζητήσεις αυτές ήταν πολύ εντατικές μέχρι τις αρχές Μαΐου 1989. Έγινε και μια τελευταία συνάντηση στις 10 Ιουνίου στην παρουσία των εκπροσώπων του ΟΗΕ **Καμιλιόν** και **Φεϊζέλ** με σκοπό την προετοιμασία των κοινών συναντήσεων, που θα διεξάγονταν στη Νέα Υόρκη στις 28 και 29 Ιουνίου 1989.

Ξεκαθαρίζουν οι θέσεις του ΟΗΕ.

Ως αποτέλεσμα των εντατικών διαβουλεύσεων του Μαΐου και Ιουνίου 1989 επιτεύχθηκε διευκρίνιση και σαφής τοποθέτηση των Ηνωμένων Εθνών, πάνω σε ουσιαστικά θέματα του Κυπριακού. Σε επίμονη αξίωση του Προέδρου Βασιλείου αναφορικά με τη διεθνή προσωπικότητα της Κύπρου οι Εκπρόσωποι του ΟΗΕ υιοθέτησαν πλήρως τις θέσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς, δηλώνοντας **“Cyprus should have one international personality only”**. Η αρχή αυτή τελικά περιλήφθηκε στο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, που υιοθετήθηκε ομόφωνα τον Απρίλιο του 1992 και έκτοτε επαναλαμβάνεται σε διάφορα ψηφίσματα που ακολούθησαν.

Για το περιεχόμενο των συνομιλιών του με τους εκπροσώπους του ΟΗΕ ο Πρόεδρος Βασιλείου ενημέρωσε το Εθνικό Συμβούλιο σε συνεδρίες, που πραγματοποιήθηκαν στις 10 Μαΐου στις 13 και στις 14 Ιουνίου 1989. Στη συνεδρία της 13^{ης} Ιουνίου συζητήθηκε και το θέμα των αγνοουμένων με τη συμμετοχή αντιπροσωπείας της Επιτροπής Συγγενών Αγνοουμένων και Αδήλων Αιχμαλώτων.

Από την ενημέρωση του Προέδρου προέκυψε ότι ο Ραούφ εξακολουθούσε να είναι αδιάλλακτος και να προσπαθεί να εκφυλίσει τις διαπραγματεύσεις, εγείροντας θέματα, που ήταν εκ-

τός του πλαισίου των συμφωνιών μεταξύ των δύο πλευρών και των ψηφισμάτων του ΟΗΕ. Ωστόσο εξασφαλίστηκαν σημαντικές διευκρινίσεις από τους εκπροσώπους των Ηνωμένων Εθνών, που αναφέρονταν στη διεθνή προσωπικότητα της μελλοντικής Ομόσπονδης Δημοκρατίας της Κύπρου το προσφυγικό, τις τρεις βασικές ελευθερίες και άλλα θέματα. Οι εκπρόσωποι των Ηνωμένων Εθνών αποδέχθηκαν σε γενικές γραμμές τις θέσεις της ελληνικής κυπριακής πλευράς στο προσφυγικό. Αναφορικά με τις τρεις βασικές ελευθερίες υποστήριξαν ότι αυτές πρέπει να κατοχυρωθούν στο σύνταγμα και πρότειναν να λειτουργήσουν αμέσως η ελευθερία διακίνησης και η ελευθερία εξασφάλισης εργασίας. Το θέμα της ελευθερίας εγκατάστασης και περιουσίας το θεωρούσαν ως συνυφασμένο με το θέμα των προσφύγων.

Σε άλλα θέματα, οι εκπρόσωποι του ΟΗΕ εκφράζουν απόψεις, που ευνοούν τις ελληνικές θέσεις και σε άλλες συνιστούν συμβιβασμό.

Οι απόψεις αυτές δεν δόθηκαν γραπτώς στον Πρόεδρο Βασιλείου, αλλά θα διατυπώνονταν σε έγγραφο, που θα υποβαλλόταν στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης. Μερικοί στο Εθνικό Συμβούλιο φάνηκε ότι ήσαν δυσαρεστημένοι από το ότι ο Γενικός Γραμματέας θα παρουσίαζε κάποιο έγγραφο. Ωστόσο ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι οι Εθνοσύμβουλοι που εκφράζουν δυσαρέσκεια δεν ήσαν καθόλου δικαιολογημένοι, γιατί όλοι τους είχαν πάρει αντίγραφο επιστολής του Γ.Γ στην οποία αναφερόταν σαφώς ότι στη συνάντηση της Νέας Υόρκης θα υπέβαλλε ένα **draft outline**.

Στη συνεδρία της 14^{ης} Ιουνίου οι αντιπρόσωποι του ΔΗΚΟ και της ΕΔΕΚ ανέπτυξαν τις γνωστές θέσεις τους, χωρίς να έχουν υπόψη τις θέσεις των Ηνωμένων Εθνών, που θα παρουσιάζονταν στη Νέα Υόρκη.

Σε παρέμβαση του ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι δεν επρόκειτο να ασχοληθεί με ένα υποτιθέμενο κείμενο και εξέφρασε τη συμφωνία του με τον Πρόεδρο Βασιλείου, ότι είναι πολύ ενδεχόμενο να παρουσιαστεί διαφορετικό κείμενο απ' αυτό, που αναμένουν. Ο Γλαύκος Κληρίδης θεώρησε ότι είναι φυσικό στις θέσεις των Ηνωμένων Εθνών να υπάρχουν θετικά και αρνητικά

σημεία.

«Δεν μπορούμε, πρόσθεσε, να αναμένουμε ότι θα βρούμε λύση του Κυπριακού, που θα έχει όλα τα θετικά όπως τα θέλουμε. Επομένως να δούμε το κείμενο και να καταλήξουμε επί τόπου αν θα το δεχθούμε ή όχι».

Ο Δημήτρης Χριστόφιας υποστήριξε ότι η συζήτηση πρέπει να περιορισθεί σε θέματα διαδικασίας γιατί κανένας δεν γνωρίζει τι θα παρουσιαστεί στη Νέα Υόρκη.

Κατά τη συνεδρία συμφωνήθηκε όπως οι αρχηγοί των Κομμμάτων συνοδεύσουν τον Πρόεδρο Βασιλείου στη συνάντηση, που θα πραγματοποιηθεί στη Νέα Υόρκη στις 28 και 29 Ιουνίου 1989.

Αρχίζει η διαμόρφωση της Δέσμης Ιδεών.

Την παραμονή της άφιξης της πολιτικής ηγεσίας της Κύπρου λήγουν οι εργασίες της διάσκεψης κορυφής των χωρών μελών της *Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας*, που πραγματοποιήθηκε στη Μαδρίτη. Τα συμπεράσματα της διάσκεψης περιλαμβάνουν και αναφορά στο Κυπριακό, που ενισχύει τη θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Εκφράζεται ανησυχία για τη μη εξεύρεση λύσης του Κυπριακού, υποστηρίζεται η ενότητα του κυπριακού κράτους και διατυπώνεται η ανάγκη για πρόοδο στις συνομιλίες.

Στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης διαπιστώνεται για πολλοστή φορά η αδιαλλαξία του Ραούφ Ντενκτάς και η προσπάθεια του να εκφυλίσει τις συνομιλίες. Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Πέρεζ ντε Κουεγιάρ, στην προσπάθειά του να διασφαλίσει ουσιαστικές συνομιλίες επανέφερε την τακτική, που ακολούθησε στις συνομιλίες, που είχαν γίνει στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 80 με τους δείκτες και τις άλλες προτάσεις, που σκοπό είχαν να καθορίσουν ένα περίγραμμα, μέσα στο οποίο θα εκινούντο οι διαπραγματεύσεις.

Έτσι στην εναρκτήρια δήλωση του υπενθύμισε ότι σύμφωνα με τους όρους εντολής του αναμενόταν να διαδραματίσει ενεργό ρόλο, -κάτι, το οποίο αμφισβητούσε ο Ραούφ. Ο Γενικός Γραμ-

ματέας ανέφερε ότι στην προσπάθεια του αυτή έχει την πλήρη υποστήριξη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η ευέλικτη πολιτική, που ακολούθησε όλη αυτή την περίοδο η Ελληνοκυπριακή πλευρά εξασφάλισε την πιο ενεργό ανάμειξη του Συμβουλίου Ασφαλείας στη διαδικασία για αναζήτηση λύσης του Κυπριακού. Ο *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ* ανέπτυξε στην εναρκτήρια δήλωση του ιδέες, που θα μπορούσαν να περιληφθούν ως ενιαίο σύνολο, στο περίγραμμα συνολικής συμφωνίας. Οι ιδέες αυτές περιλάμβαναν και ιδέες που είχαν υποβληθεί και προηγούμενα διατυπωμένες κατά διαφορετικό τρόπο. Η νέα διατύπωση απασκοπούσε στην αντιμετώπιση της τακτικής κωλυσιεργίας του Ραούφ και στο να δοθεί μια συγκεκριμένη κατεύθυνση στις συνομιλίες. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά υποστηρίζει πλήρως τις ενέργειες του Γενικού Γραμματέα και εκφράζει την θέληση της για ουσιαστικό διάλογο και την ειλικρινή επιθυμία για την εξεύρεση λύσης. Η θέση αυτή τυγχάνει γενικής υποστήριξης από τη διεθνή κοινότητα και επιτυγχάνει ενεργότερη εμπλοκή των μεγάλων δυνάμεων.

Οι συνομιλίες της Νέας Υόρκης έληξαν στις 29 Ιουνίου 1989 με την έκδοση ανακοίνωσης, που αποτελούσε τον προάγγελο της ετοιμασίας της Δέσμης Ιδεών. Ο Εκπρόσωπος του Διεθνούς Οργανισμού δήλωσε ότι ο Γενικός Γραμματέας ζήτησε από τους κ.κ. Καμιλιόν και Φειζέλ να συνεχίσουν τις συνομιλίες τους με τους δύο ηγέτες **«και να τους φέρουν σε συνάντηση για να εξετάσουν το πλήρες περίγραμμα, που θα επιτευχθεί ως αποτέλεσμα του διαλόγου»**. Ο Γενικός Γραμματέας κάλεσε τους δύο συνομιλητές να τον ξανασυναντήσουν τον Σεπτέμβριο του 1989 για να εξετάσουν το συμπληρωμένο περίγραμμα της συμφωνίας.

Κατά την επιστροφή του από τη Νέα Υόρκη, ο Πρόεδρος Βασιλείου επισκέπτεται τις πρωτεύουσες ευρωπαϊκών χωρών και ενημερώνει τους ηγέτες τους για τις εξελίξεις του Κυπριακού και ζητά τη συμπαράστασή τους.

Στις 30 Ιουνίου 1989 μεταβαίνει στο Λονδίνο, όπου έχει συνομιλίες με τον Βρετανό Υπουργό Εξωτερικών **Σερ Τζέφρυ Χάου** και διευθετεί συνάντηση με την πρωθυπουργό **Μάργκαρετ Θάτσερ** και την Υφυπουργό Εξωτερικών κ. **Τσώκερ**, η οπο-

ία επρόκειτο να επισκεφθεί την Άγκυρα και να εγείρει το Κυπριακό. Η συνάντηση προγραμματίστηκε για τις 10 Ιουλίου, τις παραμονές της μετάβασης της κ. *Τσώκερ* στην Άγκυρα.

Στις 4 Ιουλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου εκτελεί επίσκεψη στη Βόννη, όπου είχε συνάντηση με τον **Πρόεδρο Βάϊζεκερ**, τον Καγκελάριο Κολ και τον Υπουργό Εξωτερικών **Γκένσερ**. Γίνεται εκτεταμένη συζήτηση πάνω στις εξελίξεις του Κυπριακού, με ιδιαίτερη έμφαση τις τελευταίες συνομιλίες της Νέας Υόρκης και την εναρκτήρια δήλωση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ.

Με τον Υπουργό Εξωτερικών *Γκένσερ*, ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε εγκαθιδρύσει τακτική συνεργασία και είχε αναπτύξει μαζί του στενή φιλία, η οποία συνεχίστηκε και διατηρείται μέχρι σήμερα. Ο *Γκένσερ* ήταν και είναι ένας από τους πιο θερμούς υποστηρικτές της υπόθεσης της Κύπρου.

Από τη Δυτική Γερμανία ο Πρόεδρος Βασιλείου πήγε στις 10 Ιουλίου 1989 στο Λονδίνο, όπου είχε μακρά και εγκάρδια συνάντηση με την πρωθυπουργό *Μάργκαρετ Θάτσερ*, της οποίας απέκτησε την εμπιστοσύνη. Ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ είχε ετοιμάσει προσχέδιο περιγράμματος, το οποίο την τελευταία στιγμή δεν παρουσίασε στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης. Ήταν μάλιστα βέβαιος, ότι οι Τούρκοι υπέβαλαν σχόλια επί του εγγράφου κατά την προετοιμασία του. Η *Μάργκαρετ Θάτσερ* έδωσε οδηγίες να εξασφαλισθεί το έγγραφο, πριν από οποιοσδήποτε επαφές με την Τουρκία. Στη συνέχεια συναντήθηκε με την Υφυπουργό Εξωτερικών κ. *Τσώκερ*, με την οποία είχε μακρά συζήτηση πάνω σε όλες τις πτυχές του Κυπριακού με ιδιαίτερη έμφαση στο εδαφικό. Η κ. *Τσώκερ* δήλωσε ότι θα επιμένει να πάρει κάποιες απαντήσεις από την τουρκική κυβέρνηση.

Στις 12 Ιουλίου 1989 ο Πρόεδρος Βασιλείου μεταβαίνει στο Παρίσι για να εκπροσωπήσει την Κύπρο στους πανηγυρικούς γιορτασμούς της 200^{ης} επετείου της Γαλλικής επανάστασης. Το γεγονός αυτό έφερε στο Παρίσι τους ηγέτες πολλών χωρών, ανάμεσα στους οποίους ο Πρόεδρος των ΗΠΑ *Τζιώρτζ Μπους*, η πρωθυπουργός της Βρετανίας *Μάργκαρετ Θάτσερ* και ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ*. Με

όλους αυτούς ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε συνομιλίες για το Κυπριακό.

Κατά τη συνάντηση του με τη *Μάργκαρετ Θάτσερ* η Βρετανίδα πρωθυπουργός τον πληροφόρησε ότι είχε εξασφαλίσει το προσχέδιο που ετοίμασε ο Γενικός Γραμματέας, δήλωσε ότι το μελέτησε και το θεωρεί πολύ καλό.

Η πρώτη συνάντηση στο Παρίσι έγινε με τον πρωθυπουργό της φιλοξενούσας χώρας Γαλλίας **Ροκάρ**. Η συνάντηση αυτή είχε ιδιαίτερη σημασία, γιατί ήταν η απαρχή μιας ενεργότερης ανάμειξης της Γαλλίας στο Κυπριακό. Η άνεση με την οποία ο Πρόεδρος Βασιλείου μιλά τα Γαλλικά, βοήθησαν στο να αναπτύξει πολύ στενές σχέσεις, τόσο με τον *Ροκάρ* όσο αργότερα και με τον Πρόεδρο *Μιτεράν*. Οι Γάλλοι κολακεύονται πολύ από τους ξένους εκείνους, που μιλούν τη γλώσσα τους. Αισθάνονται απέχθεια, όταν υποχρεώνονται να μιλούν άλλη γλώσσα, που συνήθως είναι τα αγγλικά.

Κατά τη συνάντηση με τον Πρόεδρο *Μπους* διευθετήθηκε περαιτέρω συζήτηση των εξελίξεων του Κυπριακού με τον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών κ. **Τζέιμς Μπέηκερ**, ο οποίος φαινόταν πολύ καλά ενημερωμένος πάνω στο Κυπριακό.

Όλοι τους συμφώνησαν να κάμουν διαβήματα στην Τουρκία για να δεχθεί το *draft outline agreement*.

Το προσχέδιο αυτό επρόκειτο να μετεξελιχθεί στη Δέσμη Ι-δεών. Την αντίθεση τους προς αυτό το ενδεχόμενο εξέφρασαν από την πρώτη στιγμή το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου δήλωσε ότι και το πρώτο περίγραμμα το γνωστό *draft outline agreement* ήταν αποδεκτό ως βάση για συζήτηση. Το ίδιο υποστήριξαν το ΑΚΕΛ και ο ΔΗΣΥ. Το προσχέδιο αυτό ελάχιστα διαφέρει από την τελική μορφή, που πήραν οι Ιδέες Γκάλι, οι οποίες αποτελούσαν πιο λεπτομερές και ολοκληρωμένο σχέδιο.

Το Εθνικό Συμβούλιο σε συνεδρία του στις 18 Ιουλίου, αφού ενημερώθηκε από τον Πρόεδρο Βασιλείου για τις επαφές του, άρχισε συζήτηση πάνω σε διάφορα θέματα, η οποία επρόκειτο να συνεχισθεί στις 24 Ιουλίου.

Τα επεισόδια στον Άγιο Κασιανό.

Όμως τα γεγονότα που συνέβησαν στον Άγιο Κασιανό, στις 19 Ιουλίου, με τις μαχητικές εκδηλώσεις που οργάνωσε η Κίνηση Γυναικών “*Επιστροφή*” απασχόλησαν τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου κατά την ημέρα αυτή. Οι κατοχικές δυνάμεις είχαν συλλάβει δεκάδες άτομα, τα περισσότερα από τα οποία ήταν γυναίκες, όταν πέρασαν τη γραμμή κατάπαυσης του πυρός. Ανάμεσα στους συλληφθέντες ήταν και ο **Μητροπολίτης Κιτίου Χρυσόστομος**.

Η εκδήλωση αυτή ήταν η δεύτερα σημαντική που οργάνωσε η Κίνηση Γυναικών και σ’ αυτή δόθηκε ευρεία κάλυψη με απευθείας συνδέσεις με τους τόπους των γεγονότων. Η Κίνηση των Γυναικών είχε αυτή τη φορά την ολόπλευρη συμπαράσταση και υποστήριξη όλων των κομμάτων, αλλά και της Κυβέρνησης, σε αντίθεση με την πρώτη πορεία των γυναικών προς τα κατεχόμενα, για την οποία υπήρχε επιφύλαξη εκ μέρους της Κυβέρνησης, η οποία δεν εκδηλώθηκε φανερά. Θα κάμω μια παρένθεση αναφερόμενος στην πρώτη αυτή μαχητική εκδήλωση των γυναικών, για να φανεί πόσο διαφορετικά συμπεριφέρονται ορισμένα κόμματα όταν βρίσκονται στην εξουσία και όταν βρίσκονται στην αντιπολίτευση.

Η Κυβέρνηση τότε του *Σπύρου Κυπριανού*, πολύ ορθά κατά τη γνώμη μου, δεν ενεδόρυνε την εκδήλωση των γυναικών, γιατί από τη στιγμή που παρεμβαίνει η Κυβέρνηση για την κινητοποίηση μαζών, τότε χάνεται ο αυθορμητισμός και η γνησιότητα των εκδηλώσεων αυτών. Κάτι τέτοιο συνέβαινε στα ετήσια πανηγύρια στην Πλατεία Ελευθερίας, με αφορμή την επέτειο της τουρκικής εισβολής, τα οποία οργανώνονταν από τις εκάστοτε κυβερνήσεις και στα οποία η λαϊκή συμμετοχή ήταν κατά κανόνα πενιχρή και το μήνυμα τους εξέφραζε το αλαλούμ της πολιτικής ζωής της Κύπρου.

Όμως η Κυβέρνηση Κυπριανού δεν περιορίστηκε σε ουδέτερη στάση. Προσπάθησε με κάθε τρόπο ν’ αποθαρρύνει τη συμμετοχή στην εκδήλωση αυτή και να μειώσει τη σημασία της. Έτσι τις παραμονές της εκδήλωσης μου διαβιβάστηκε παρά-

κλήση του Υπουργού Εσωτερικών **Ντίνου Μιχαηλίδη**, όπως η τηλεόραση μη καλύψει την εκδήλωση των γυναικών, με τη δικαιολογία ότι η εμφάνιση της κινηματογραφικής μηχανής θα ενεθάρρυνε τη συμμετοχή πολλών γυναικών, και υπήρχαν κίνδυνοι. Απέρριψα κατηγορηματικά την παράκληση αυτή, η οποία την παραμονή της εκδήλωσης έγινε διαταγή. Ο **Ντίνος Μιχαηλίδης** δεν τολμούσε να επικοινωνήσει μαζί μου, γιατί γνώριζε εκ των προτέρων την αντίδραση μου. Επικοινωνήσασα, όμως, με τον Διευθυντή Προγραμμάτων **Χαρίλαο Παπαδόπουλο**, ο οποίος μου διεβίβασε την οδηγία του Υπουργού. Απάντησα στο Χαρίλαο ότι ο **Ντίνος Μιχαηλίδης** ως ο αρμόδιος Υπουργός για το ΡΙΚ, θα μπορούσε, δυνάμει του Νόμου, να επιβάλει την απόφαση του, οπότε θα ασκούσα και εγώ το δικαίωμα που μου παρέχει ο Νόμος να μεταδώσω στα δελτία Ειδήσεων ότι δεν υπάρχει τηλεοπτική κάλυψη γιατί αυτό διέταξε ο Υπουργός Εσωτερικών. Βέβαια και ο Χαρίλαος και εγώ γνωρίζαμε πόσο ηλίθια ήταν η κυβερνητική άποψη.

Την ημέρα της εκδήλωσης, την οποία κάλυψε δημοσιογραφικά ο **Θέμης Θεμιστοκλέους**, ο οποίος ακολούθησε τις γυναίκες στην είσοδο τους στα κατεχόμενα, είχαμε τη δεύτερη σοβαρή παρέμβαση, αυτή την φορά από τον Κυβερνητικό Εκπρόσωπο **Πέτρο Βοσκαρίδη**. Ο Υπεύθυνος Συντάκτης, το μεσημέρι της ημέρας εκείνης, ήταν ο **Γιώργος Γεωργιάδης**, ο οποίος με ενημέρωσε για τα διαδραματισθέντα και συμφωνήσαμε ότι η είδηση θα ήταν πρώτη στο δελτίο με τη μεγαλύτερη δυνατή κάλυψη. Επρόκειτο για μια μεγάλη είδηση. Λίγο μετά τη λήξη του Ραδιοφωνικού Δελτίου Ειδήσεων στις 1.30 μ.μ. επικοινωνήσασα μαζί μου ο **Γιώργος Γεωργιάδης**, για να μου πει ότι ο **Πέτρος Βοσκαρίδης** διαμαρτυρήθηκε για την έμφαση, που δώσαμε στην είδηση και αξίωσε να υπάρξει περιορισμός. Η αντίδραση και των δυο μας ήταν «καλά κάμνει ο Κυβερνητικός Εκπρόσωπος να περιορίζεται στη δουλειά του».

Το βράδυ στο τηλεοπτικό δελτίο ειδήσεων μεταδώσαμε ένα από τα καλύτερα τηλεοπτικά ρεπορτάζ. Μάλιστα επειδή ο **Θέμης Θεμιστοκλέους**, που ετοίμασε το ρεπορτάζ ήταν και συντονιστής ειδήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση Ραδιοφωνίας, έστειλε το ρεπορτάζ του, το οποίο και μεταδόθηκε από όλους τους τη-

λεοπτικούς σταθμούς της Ευρώπης και από πάρα πολλούς σταθμούς των άλλων Ηπείρων.

Τη Δευτέρα το πρωί ο Γενικός Διευθυντής του ΡΙΚ **Δημήτρης Κυπριανού**, μου διαβίβαζε παράκληση της Κυβέρνησης να ετοιμάσουμε αντίγραφα του ρεπορτάζ, που μεταδώσαμε, για να τα χρησιμοποιήσει ως προπαγανδιστικό υλικό, αποστέλλοντας το σε διάφορους τηλεοπτικούς σταθμούς των ομογενών. Σε όλους άρεσε η κάλυψη, περιλαμβανομένων του *Πέτρου Βοσκαρίδη* και του *Ντίνου Μιχαηλίδη*.

Εδώ κλείει η παρένθεση για τις εκδηλώσεις των γυναικών.

Κατά τη συνεδρία της 24^{ης} Ιουλίου ο Πρόεδρος ενημέρωσε τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου για τις προσπάθειες, που καταβάλλονταν για την απελευθέρωση των κρατουμένων.

***Το “draft outline agreement” του Γ. Γ. του ΟΗΕ
και οι θέσεις των πολιτικών αρχηγών.
Τροφή για σκέψη.***

Στην επόμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου που πραγματοποιήθηκε στις 29 Ιουλίου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παρέδωσε στα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου το αναμενόμενο έγγραφο του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, το *draft outline agreement*, το οποίο ο Γενικός Γραμματέας χαρακτήρισε σαν “τροφή για σκέψη” με στόχο να δώσει συγκεκριμένη κατεύθυνση στη διαδικασία του διακοινοτικού διαλόγου. Για τη συζήτηση του εγγράφου του Γενικού Γραμματέα ορίστηκε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 31 Ιουλίου 1989.

Μέχρι τις 29 Ιουλίου δεν είχε επιτευχθεί η απελευθέρωση των κρατουμένων και αντιμετωπίστηκε θέμα προσφυγής στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου, ο οποίος είχε στο μεταξύ επισκεφθεί την Αθήνα, μετέφερε την ομόφωνη άποψη της Ελληνικής Κυβέρνησης και των κομμάτων, ότι δεν πρέπει να διακοπεί ο διάλογος και ότι πρέπει να συνεργασθούμε με τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ.

Το έγγραφο είχε δοθεί και στο *Ραούφ Ντενκτάς*, ο οποίος είχε εκδηλώσει από την πρώτη στιγμή έντονη αντίδραση στις ιδέες Κουεγιάρ και έφθασε μέχρι του σημείου να αμφισβητεί το δικαίωμα στο Γενικό Γραμματέα να υποβάλλει οποιοσδήποτε ιδέες ή εισηγήσεις. Την αντίθεση του ο *Ραούφ Ντενκτάς* κατέστησε γνωστή στις 23 Αυγούστου, όταν κατέθεσε τις “*Ιδέες*” Κουεγιάρ στη “*Συνέλευση*” του ψευδοκράτους του.

Η συνέλευση υιοθέτησε ψήφισμα, το οποίο ουσιαστικά ανέστειλε τη συμμετοχή της τουρκοκυπριακής πλευράς στο διακοινοτικό διάλογο και εξαπέλυσε επίθεση κατά του Γενικού Γραμματέα. Η απόφαση λήφθηκε με πλειοψηφία των ψήφων του κόμματος του Ραούφ και του Κόμματος των εποίκων. Τα άλλα κόμματα των Τουρκοκυπρίων αντιτάχθηκαν σ’ αυτή.

Η απόφαση έθετε όρους για συνέχιση του διαλόγου, ζητώντας, μεταξύ άλλων, να αποσυρθεί το έγγραφο, που υπέβαλε ο Γενικός Γραμματέας. Επίσης υπέβαλε την αξίωση για αναγνώριση χωριστού κράτους στα κατεχόμενα και χωριστό “**δικαίωμα αυτοδιάθεσης**” για τους τουρκοκύπριους. Όπως ήταν φυσικό η Τουρκική Κυβέρνηση εξέφρασε την πλήρη υποστήριξη προς την απόφαση της “*Συνέλευσης*”.

Οι πρώτες αντιδράσεις της Ελληνικής πλευράς διατυπώθηκαν στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που έγινε στις 31 Ιουλίου 1989. Οι αντιδράσεις, που εκφράστηκαν στη συνεδρία αυτή, που κράτησε τρεισήμισι ώρες, είναι χαρακτηριστικές, των αμετάκλητων απόψεων, που έχουν τα κυπριακά κόμματα στην αντιμετώπιση του Κυπριακού.

Ύστερα από μερικές προκαταρκτικές κουβέντες, η συζήτηση στο Εθνικό Συμβούλιο άρχισε με μια παρέμβαση εκπροσώπου του ΑΚΕΛ **Ντίνου Κωνσταντίνου** αναφορικά με τις επιδιώξεις του εγγράφου του Γενικού Γραμματέα. Ο *Ντίνος Κωνσταντίνου*, είπε ότι η επιδίωξη είναι σαφής: η σαφήνεια φαίνεται στην ίδια την επιστολή του Γ.Γ που αναφέρει ότι

*“these ideas are offered to help your task by providing food for thought and structure to your discussions”.*⁵

⁵ Οι Ιδέες αυτές προσφέρονται για να βοηθήσουν το έργο σας

Ο Σπύρος Κυπριανού επανέλαβε την αντίθεση του στο σημερινό διάλογο, λέγοντας ότι βρισκόμαστε εγκλωβισμένοι σε κάποια προκεχωρημένα στάδια ενός επικίνδυνου διαλόγου, τον οποίο κρίνοντας από το έγγραφο που έδωσε ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, είτε δεν θα οδηγήσει πουθενά είτε θα οδηγήσει σε εξελίξεις σε βάρος μας. Αναφερόμενος σε διάφορα σημεία του εγγράφου, ο Σπύρος Κυπριανού επεσήμανε ως πρώτο στοιχείο το θέμα του δημοψηφίσματος, το οποίο, κατά την άποψη, του θα εμφανισθεί ως εκβιασμός σε περίπτωση λύσης, κατά την οποία ο λαός θα έχει να εκλέξει μεταξύ κάποιας διευθετήσεως και ενός τίποτε. Εξέφρασε την άποψη ότι πρέπει να βρεθούν τα καίρια σημεία για να γίνει τώρα δημοψήφισμα, κατά πόσο εγκρίνεται η πολιτική που ακολουθείται και το τι επιδιώκεται. Το δεύτερο σημείο είναι η αμφιβολία κατά πόσο θα τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα για τον Σεπτέμβριο του 1989 και αν δεν τηρηθεί το χρονοδιάγραμμα τι γίνεται με την προσφυγή στη Γενική Συνέλευση ή τη διάσκεψη των Αδεσμεύτων που θα πραγματοποιηθεί τον Σεπτέμβριο. Ανεξάρτητα από το τί θα συμβεί ο Σπύρος Κυπριανού ζήτησε να αρχίσει η προετοιμασία για τη Γενική Συνέλευση με πρώτο βήμα τη διάσκεψη των Αδεσμεύτων. Καταλήγοντας, ο Κυπριανού είπε ότι το έγγραφο αυτό είναι το χειρότερο που έχει υποβληθεί ποτέ. Ένα από το χειρότερα σημεία του εγγράφου, ήταν οι αναφορές του στη διζωνικότητα, την καθαρή πλειοψηφία των πληθυσμών και της ιδιοκτησίας στα ομόσπονδα κράτη. Σε σχετική παρέμβαση του Προέδρου Βασιλείου ο Κυπριανού παραδέχθηκε ότι όλα αυτά περιλαμβάνονται στις προτάσεις, που υπέβαλε η Ελληνοκυπριακή πλευρά, αλλά παρατήρησε ότι κατά λάθος είχαν περιληφθεί στις σχετικές προτάσεις.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου τον ρώτησε κατά πόσο είχε δεχθεί και υπογράψει την Ομοσπονδία και τη συμφωνία του 1979, η οποία προέβλεπε ότι στο μέρος, που θα διέμεναν οι Τούρκοι θα υπήρχε πλειοψηφία ιδιοκτησίας τουρκική.

Ο Κυπριανού απάντησε ότι δεν το απέκλειε αυτό και είπε ότι

προσφέροντας **τροφή προς σκέψη** και συγκρότηση στις συνομιλίες σας.

το 1979 ο Γενικός Γραμματέας απλώς εισήγαγε ορισμένα στοιχεία της συμφωνίας του 1977. Ο Πρόεδρος Βασιλείου παρατήρησε ότι με τον τρόπο αυτό είχε επαναβεβαιωθεί η συμφωνία Μακαρίου-Ντενκτάς.

Συνεχίστηκε η διαλογική συζήτηση και στην ερώτηση του Προέδρου Βασιλείου, αν φανταζόταν στο Τουρκικό ομόσπονδο κράτος πλειοψηφία ελληνική, ο *Σπύρος Κυπριανού* απάντησε ότι μπορούσε να 'ναι και πλειοψηφία ελληνική, ιδιοκτησίας σίγουρα. Ο Πρόεδρος Βασιλείου ξανακάλεσε τον *Σπύρο Κυπριανού* να διευκρινίσει, αν αυτό το εννοούσε για το τουρκικό μέρος της Ομοσπονδίας και αν το είχε συζητήσει με τον Ντενκτάς. Διότι πρόσθεσε ο ίδιος συζητούσε με βάση εκείνα, που είχαν δεχθεί προηγουμένως εκείνοι που υπέγραψαν τις συμφωνίες.

Δεν υπήρξε ανταπόκριση από τον *Σπύρο Κυπριανού*, ο οποίος, αποφεύγοντας να απαντήσει στην ερώτηση, είπε ότι δεν είναι της ώρας να εισέλθει στο κεφάλαιο εκείνο. Ωστόσο είπε ότι στο παρελθόν δεν υπήρξαν συμφωνίες, που να δικαιολογούν τις σχετικές πρόνοιες του εγγράφου Κουεγιάρ. Σε άλλη παρατήρηση ο *Κυπριανού* ρώτησε αν υπάρχει ομοσπονδία στον κόσμο, όπου υπάρχει περιορισμός πληθυσμιακά ανάλογα με την εθνική προέλευση και την ιδιοκτησία.

Στην ερώτηση αυτή απάντησε ο *Γλαύκος Κληρίδης*, λέγοντας ότι υπάρχει ένα στοιχείο που έχει εισαχθεί στο Κυπριακό και αυτό είναι το δικοινοτικό.. Ο *Κυπριανού* διέκοψε τον *Κληρίδη*, λέγοντας ότι το δικοινοτικό θα έπρεπε να εξετασθεί σε σχέση με κάτι άλλο, σε σχέση με το δικαίωμα του «*ψηφίζειν και εκλέγειν*»⁶ και όχι με το δικαίωμα ιδιοκτησίας.

Ο *Κληρίδης* υπέδειξε στον *Κυπριανού* ότι, όταν δεχθήκαμε δύο ομοσπονδιακές περιοχές, σήμαινε ότι στη μια περιοχή θα είχαν την πλειοψηφία οι Τούρκοι για να μπορούν να κυβερνούν και στην άλλη εμείς. Δέχομαι, πρόσθεσε, ότι δεν έγινε καμιά συζήτηση για το θέμα της παρουσίας, αλλά ξεκάθαρα ότι στο βόρειο τμήμα οι Τούρκοι θα είχαν την πλειοψηφία, αυτό εθεωρείτο δεδομένο.

⁶ Γνωστό και ως δικαίωμα του «*εκλέγειν και εκλέγεσθαι*».

Ο **Τάσος Παπαδόπουλος** προέβη σε λεπτομερή εξέταση του εγγράφου Κουεγιάρ και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «*όλα τα θέματα, που υποβάλαμε, μη εξαιρουμένου κανενός είτε ρητά απορρίπτονται είτε ενώ λεκτικά προστατεύονται στην πράξη εξουδετερώνονται*».

Ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι ήθελε να διεξαχθεί συζήτηση για το τι εννοούμε με την ομοσπονδία τη διζωνική και δικοινοτική, προσθέτοντας ότι δεν είχε καμιά αμφιβολία ότι, όταν ήταν διαπραγματευτής, βάσει των όρων εντολής που είχε, ήταν αποδεκτή η αρχή, ότι στο βόρειο τμήμα θα είχαν πλειοψηφία οι τουρκοκύπριοι. Ο *Γλαύκος Κληρίδης* παρατήρησε ότι στο έγγραφο αυτό του Γενικού Γραμματέα υπάρχει βελτίωση, σε σύγκριση με το προηγούμενο έγγραφο, γνωστό ως ατζέντα. Στο νέο έγγραφο, είπε, περιλαμβάνονται δύο θέματα, τα οποία δεν ήταν μέσα στις αρμοδιότητες της Κεντρικής Κυβέρνησης. Το *immigration* και το *citizenship*. Επίσης είπε ότι με τα σημερινά δεδομένα, τα δικαιώματα, τα οποία κακώς ή καλώς δόθηκαν όσο αφορούσε τη μορφή του κράτους από τη Ζυρίχη, δεν μπορούν να αλλοιωθούν.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε:

«*Το έγγραφο του Γενικού Γραμματέα όχι μονάχα δεν αποτελεί ορθή βάση για λύση του Κυπριακού, αλλά ενέχει στοιχεία, τα οποία θα οδηγήσουν σε ανωμαλία, τα διαιρετικά, τα φυλετικά, της ξένης παρουσίας, των ξένων παρεμβάσεων και, γενικά θα αποτελέσει μια ωρολογιακή βόμβα στα θεμέλια της Κυπριακής Δημοκρατίας, που σημαίνει τελικά ότι θα εξαφανίσει τον Κυπριακό Ελληνισμό και κατά τη γνώμη μου, είναι εντελώς απορριπτέο ως βάση λύσης του Κυπριακού*».

Συνεχίζοντας ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ είπε ότι ο Πρόεδρος θα πρέπει να επιμένει στις απόψεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς, παρ' όλο, που ο ίδιος είχε διαφωνίες, όπως τελικά διαμορφώθηκαν οι προτάσεις και πρόσθεσε:

«*Εφ' όσον όμως υποβλήθηκαν εκείνες οι προτάσεις, ο Πρόεδρος πρέπει να επιμένει ότι δεν υπάρχει άλλη βάση από τις προτάσεις, που δώσαμε, οι οποίες ήδη έχουν περάσει και*

τα όρια ασφαλείας. Και αυτό θα κάμει και ο Ντενκτάς, ο οποίος, είμαι βέβαιος, θα υποβάλει τις απόψεις του σε ένα μακρό και εμπειριστατωμένο έγγραφο. Και εμείς πρέπει να επαναυποβάλουμε τις προτάσεις, τις οποίες δώσαμε, αλλά να μη δεχθούμε ότι η βάση από τώρα μέχρι το Σεπτέμβρη είναι αυτό το έγγραφο. Βάση είναι οι προτάσεις μας έστω και αν εγώ διαφωνώ».

Οι προβλέψεις του Λυσσαρίδη για τη στάση που θα τηρούσε η Τουρκοκυπριακή πλευρά διαψεύστηκαν, όπως είδαμε από την απόφαση της “Συνέλευσης” του ψευδοκράτους.

Ο Δημήτρης Χριστόφιας είπε πως:

«Αν το περίγραμμα αποτελούσε τη λύση του Κυπριακού θα απαντούσε ότι δεν το δεχόμαστε ως λύση του Κυπριακού, αλλά στο ερώτημα αν θα μπορούσαμε, έχοντας αυτό το περίγραμμα μπροστά μας, να συζητήσουμε για να επιτύχουμε μια λύση του Κυπριακού προβλήματος, όπως εμείς την εννοούμε, θα απαντούσα θετικά και είναι γι’ αυτό το λόγο, που εμείς δεν ζητήσαμε από τον Πρόεδρο να διακόψει το διάλογο».

Ο Χριστόφιας έκαμε διάφορες παρατηρήσεις πάνω στο έγγραφο, λέγοντας, μεταξύ άλλων, ότι παρασπονδεί ο Γενικός Γραμματέας όταν προτείνει:

«Να συζητήσουμε στα πλαίσια της λύσης και την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Δεν ξέρω αν σ’ αυτό έχει συμβάλει και η Ελληνοκυπριακή πλευρά, αν συμβαίνει κάτι τέτοιο, εκφράζω τη λύπη μου. Ασφαλώς σέβομαι τις τοποθετήσεις του κάθε κόμματος και του Προέδρου πάνω στο θέμα αυτό».

Το ΑΚΕΛ αντιδρούσε έντονα σε οποιαδήποτε σκέψη για ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ. Ίσχυε τότε το σύνθημα «**ΕΟΚ ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο**». Η αιχμή που έκαμε για την τοποθέτηση του Προέδρου πάνω στο θέμα της ένταξης στην ΕΟΚ ήταν πολύ ατυχής, δεδομένου ότι στη συμφωνία, που έκαμε ο Βασιλείου με το ΑΚΕΛ για την υποστήριξη της υποψηφιότητας του, διατυπώθηκε, κατά τον πιο σαφή τρόπο, η πλήρης διαφωνία του ΑΚΕΛ με τον Βασιλείου πάνω στο θέμα της ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ.

Ο Χριστόφιας έκαμε μια γενική παρατήρηση, που αφορούσε όλες τις συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου, οι οποίες κατατούν τυπικές, δεδομένου ότι όλοι τοποθετούνται ανοικτά πριν από το Εθνικό Συμβούλιο.

Σε δήλωση του μετά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι εκείνο που θέλει να τονίσει είναι ότι έχουμε μπροστά μας συνέχιση του διαλόγου.

«Εμείς πάμε σ' αυτό το διάλογο με όλη την καλή θέληση γιατί θέλουμε να φθάσουμε με επιτυχία στο στόχο, που καθόρισε ο Γενικός Γραμματέας, δηλαδή να οδηγηθούμε σε ένα περίγραμμα λύσης μέχρι τη συνάντηση του Σεπτέμβρη».

Ο Πρόεδρος είπε επίσης ότι με τη διαδικασία αυτή συμφωνούν η Ελληνική Κυβέρνηση και τα πολιτικά κόμματα της Ελλάδας.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ήταν πράγματι χρήσιμη, γιατί έγινε μια πρώτη ανταλλαγή απόψεων πάνω στις βασικές αρχές, που διέπουν το έγγραφο Κουεγιάρ.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* είπε ότι είναι γνωστές οι διαφωνίες του αναφορικά με το διεξαγόμενο διάλογο και ότι, με το τελευταίο έγγραφο του Γενικού Γραμματέα, τα πράγματα έχουν οδηγηθεί σε μια κατάσταση, που είναι φοβερά επικίνδυνη για την ελληνοκυπριακή πλευρά.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* μίλησε για εκτροπή, υπό την έννοια ότι συζητούνται όλα δημόσια, τοποθετούνται τα διάφορα κόμματα, θετικά ή αρνητικά, και το Εθνικό Συμβούλιο έρχεται εκ των υστέρων να συζητήσει αυτά, τα οποία έχουν ήδη συζητηθεί έξω από το Εθνικό Συμβούλιο.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* είπε ότι οι απόψεις της ΕΔΕΚ αναφορικά με την ευρύτερη στρατηγική, που πρέπει να ακολουθηθεί σχετικά με το Κυπριακό πρόβλημα, είναι γνωστές. Το ίδιο είναι γνωστές και οι απόψεις για το ποια πρέπει να είναι η βάση συζήτησης του Κυπριακού.

Από τη συζήτηση που έγινε στο Εθνικό Συμβούλιο διαφάνηκε ότι τα δύο μεγαλύτερα κόμματα το ΑΚΕΛ και ο ΔΗΣΥ υποσ-

τήριξαν όπως οι Ιδέες του Γ.Γ υιοθετηθούν ως βάση για συζήτηση. Την ίδια στάση τήρησαν όταν πρωτοδιαμορφώθηκαν οι **Ιδέες Γκάλι**. Η στάση του ΔΗΣΥ άλλαξε έξη περίπου μήνες πριν από τις Προεδρικές εκλογές του 1993.

Και πάλιν νέο αδιέξοδο.

Η αρνητική στάση της τουρκικής πλευράς δημιούργησε ένα νέο αδιέξοδο στο διακοινοτικό διάλογο. Την κατάσταση, που δημιουργήθηκε, μετά την απόφαση της “*Βουλής*” του Ντενκτάς να απορρίψει τις Ιδέες Κουεγιάρ, συζήτησε το Εθνικό Συμβούλιο σε συνεδρία του, που πραγματοποιήθηκε στις 31 Αυγούστου 1989.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου ενημέρωσε το Εθνικό Συμβούλιο πάνω στις διάφορες επαφές, που είχε με τους εκπροσώπους των Ηνωμένων Εθνών και τους πρεσβευτές διαφόρων χωρών, μετά την απόφαση της “*Βουλής*”. Γενικά οι αντιδράσεις του Διεθνούς παράγοντα ήταν καταδικαστικές για την ενέργεια του καθεστώτος Ντενκτάς. Πολύ εξοργισμένος ήταν ο αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα στην Κύπρο **Όσκαρ Καμιλιόν**, ο οποίος είχε σφοδρά παράπονα με τον *Ραούφ Ντενκτάς*, ότι τον είχε ξεγελάσει και ότι συμπεριφέρθηκε ανέντιμα. Κατά τις επαφές του ο Πρόεδρος Βασιλείου υπέδειξε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας πρέπει να επιβεβαιώσει το ρόλο του Γενικού Γραμματέα και να κληθούν η Τουρκία και ο Ντενκτάς να επιστρέψουν στις διαπραγματεύσεις χωρίς όρους. Πάντως ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ είχε διαβεβαιώσει τον Πρόεδρο Βασιλείου, ότι δεν πρόκειται να αποσυρθούν οι Ιδέες του.

Το Εθνικό Συμβούλιο προχώρησε σε συζήτηση εφ’ όλης της ύλης. Για όσους απέρριπταν τις Ιδέες Κουεγιάρ ήταν μια ευκαιρία να πείσουν ότι η αρνητική στάση της τουρκικής πλευράς έδιδε το δικαίωμα στην Ελληνοκυπριακή πλευρά να θέσει εξ ύπαρξης και πάνω σε νέα βάση το Κυπριακό.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης*, αφού επεσήμανε ότι δεν υπάρχει οποιαδήποτε αλλαγή στους στόχους της Τουρκίας, διαφώνησε με την εισήγηση του Προέδρου για εμμονή στο έγγραφο του

Γ.Γ. Μεταξύ άλλων υποστήριξε ότι το αίτημα να τεθεί το έγγραφο προς συζήτηση σημαίνει ότι εκ των προτέρων αποδεχόμαστε το έγγραφο, έστω και αν αυτή δεν είναι η πρόθεση μας. Επανέλαβε ότι λύση με βάση το έγγραφο ισοδυναμεί με εξαφάνιση του Ελληνισμού από την Κύπρο.

Με την τοποθέτηση του Λυσσαρίδη συμφώνησε ο Σπύρος Κυπριανού, ο οποίος υπογράμμισε την ανάγκη για ριζικές αποφάσεις και ξεκάθαρες, όπως είπε, σκέψεις.

Ο Γλαύκος Κληρίδης διαφώνησε με το Βάσο Λυσσαρίδη και τον Σπύρο Κυπριανού, αν θα έπρεπε να ληφθούν αποφάσεις στη συνεδρία εκείνη του Εθνικού Συμβουλίου, λέγοντας ότι με τη γνωστοποίηση των αποφάσεων θα εβοηθείτο ο Ντενκτάς να ξεπεράσει τη δύσκολη θέση, στην οποία βρίσκεται, με την τακτική της πλήρους αρνήσεως, που ακολουθεί.

Επανερχόμενος, ο Κυπριανού είπε ότι υπάρχουν ριζικές διαφωνίες και παρατήρησε ότι ένα έγγραφο καθαρά φιλοτουρκικό έγινε λάβαρο μας.

Ο Κληρίδης απέρριψε τον ισχυρισμό του Κυπριανού, λέγοντας ότι ουδέποτε υιοθετήθηκε ο ισχυρισμός, που εξέφρασε ο Κυπριανού. Αφού επανέλαβε τη διαπίστωση, ότι υπάρχει γενική κατακραυγή κατά του Ντενκτάς, ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι πρέπει να αφηθεί το θέμα να εξελιχθεί μόνο του και υπέβαλε το ακόλουθο ερώτημα.

«Αντιλαμβανόμαστε τι σημαίνει να πάει ο Γενικός Γραμματέας στο Συμβούλιο Ασφαλείας και να πει ότι δεν μπορούν να συνεχισθούν οι καλές του υπηρεσίες, διότι η Τουρκική πλευρά δεν δέχεται να συζητήσει μερικές εισηγήσεις, τις οποίες έκαμε χωρίς να είναι δεσμευτικές;»

Ο Κυπριανού πρόβλεψε ότι ο Γενικός Γραμματέας δεν θα προβεί σε τέτοιο διάβημα.

Σε παρέμβαση του ο Πρόεδρος Βασιλείου κατέστησε σαφές ότι ουδέποτε έδωσε την εντύπωση ότι δέχεται τις ιδέες του Γ.Γ και ότι αντίθετα υποστηρίζει ότι υπάρχουν πολλά αρνητικά σημεία για μας.

Ο Γλαύκος Κληρίδης ανεφέρθη σε συνάντηση, που είχε με τον Αμερικανό Συντονιστή για το Κυπριακό Λέτσκυ, ο οποίος

απέφυγε να τοποθετηθεί πάνω στο έγγραφο και συνέχισε:

«Υπάρχουν αρκετά σημεία τα οποία θεωρούμε αρνητικά στο έγγραφο. Αλλά άλλο είναι να το δεχθούμε και άλλο να δεχθούμε να συζητήσουμε πάνω σ' αυτό. Εάν ο Γ.Γ μας έλεγε ότι είναι βάση προς συζήτηση για λύση θα λέγαμε όχι. Εφ' όσον όμως δεν το λέει αυτό και η άλλη πλευρά απαντά αρνητικά γιατί να χάσουμε αυτό το πλεονέκτημα; Όχι το πλεονέκτημα των προτάσεων, αλλά ότι μπορούμε να εκθέσουμε τον Ντενκτάς ότι είναι αδιάλλακτος, που αρνείται να συζητήσει τις σκέψεις του Γενικού Γραμματέα. Πώς να συνεννοηθούμε με αυτό τον άνθρωπο; Έτσι το βλέπω εγώ το ζήτημα. Γι' αυτό είπα να μη παρουσιαστούμε τώρα με τοποθετήσεις. Έχουμε ένα προβάδισμα διεθνώς για πρώτη φορά σ' αυτά τα θέματα, όλοι υποδεικνύουν τον Ντενκτάς ως τον αδιάλλακτο και αρνητικό. Δεν έχουμε ανάγκη να συζητήσουμε την ουσία του εγγράφου αυτή τη στιγμή».

Ο Δημήτρης Χριστόφιας εξέφρασε την άποψη ότι ο Ντενκτάς βρίσκεται στριμωγμένος στη γωνιά στη διεθνή κοινότητα

«αλλά το μεγαλύτερο επίτευγμα για πρώτη φορά είναι ότι μέσα στην τουρκοκυπριακή κοινότητα υψώνεται φωνή κατάδικης της διχοτομικής ανικυπριακής πολιτικής του Ντενκτάς. Αυτό κατά τη γνώμη μου έγινε με τη βοήθεια των χειρισμών μας στο χρόνο, που διαρκεί η πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών».

Ο Χριστόφιας είπε ότι κατά τις επαφές και συνομιλίες του ο Πρόεδρος Βασιλείου δεν έχει ξεφύγει από τις αρχές, που καθόρισε το Εθνικό Συμβούλιο. Επίσης ζήτησε εμπλοκή του Συμβουλίου Ασφαλείας για να πεισθεί η Τουρκία να υποχωρήσει από απαράδεκτες θέσεις.

Ο Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του ΑΚΕΛ Ντίνος Κωνσταντίνου ήταν περισσότερο σαφής στις εκτιμήσεις του αναφορικά με τη συμπεριφορά του Προέδρου Βασιλείου. Είπε κατά τη συζήτηση:

«Έχω τη γνώμη ότι δεν υπάρχουν παραδείγματα ή περι-

πτώσεις, όπου παρουσιάστηκε οποιαδήποτε υποχώρηση από τις προτάσεις, τις οποίες καταθέσαμε στο τραπέζι των συνομιλιών και γενικότερα τη στρατηγική και τακτική, που χάραξε το Εθνικό Συμβούλιο. Το μόνο καινούργιο σημείο, πάνω στο οποίο έγιναν αρκετές συζητήσεις είναι οι ιδέες Κουεγιάρ. Το ερώτημα, που τίθεται είναι το εξής: Οι ιδέες αυτές έγιναν αποδεκτές από κάποιο από εμάς; Νομίζω ότι σ' αυτό το ερώτημα η απάντηση είναι αρνητική. Δεν τις αποδέχθηκε κανένας, κανένα Κόμμα και πολύ περισσότερο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν είπαν ότι δέχονται αυτές τις ιδέες Κουεγιάρ. Μάλιστα ούτε ο ίδιος ο Κουεγιάρ ζητεί κάτι τέτοιο, αλλά εκείνο, που λέει είναι ότι και ο ίδιος θέτει ορισμένες σκέψεις, οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν τροφή για προετοιμασία ενός περιγράμματος. Και είναι αυτό που έχει αποδεχθεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ως τροφή για συζήτηση. Και εμείς το είπαμε αυτό και νομίζω ότι ήταν σωστός χειρισμός».

Σε δήλωση του, μετά τη συνεδρία ο Πρόεδρος Βασιλείου μεταξύ άλλων είπε:

«Εμείς, επειδή πιστεύουμε ότι η σημερινή κατάσταση δεν μπορεί να συνεχισθεί και είναι εις βάρος όλων και των Ελλήνων και των Τούρκων της Κύπρου, θα συνεχίσουμε εντατικά τις προσπάθειες μας σε όλα τα επίπεδα τόσο στην Κύπρο όσο και διεθνώς για να καταστεί δυνατή η ύπαρξη ενός ουσιαστικού διαλόγου, ο οποίος θα μπορέσει να μας οδηγήσει σε λύση».

Ο Γλαύκος Κληρίδης περιορίστηκε να πει ότι έγινε εκτεταμένη σε βάθος ανάλυση των θέσεων των Κομμάτων, εξετάστηκε η παρούσα φάση του Κυπριακού προβλήματος και έγινε μια πρώτη ανταλλαγή απόψεων ως προς τους μελλοντικούς χειρισμούς.

Ο Σπύρος Κυπριανού είπε ότι οι εξελίξεις επιβεβαίωσαν τις ενστάσεις αντιρρήσεις και φόβους του για το διάλογο.

«Βρισκόμαστε, είπε, σε ένα τραγικό αδιέξοδο και πρέπει να βρεθεί τρόπος να βγούμε από το αδιέξοδο. Θα πρέπει να

πάμε σε μια διεθνοποίηση τεράστιας κλίμακας αρχίζοντας από τη Διάσκεψη των Αδεσμεύτων, που να προλειάνει το έδαφος για μια ουσιαστική συζήτηση στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ».

Ο Δημήτρης Χριστόφιας είπε ότι είναι σκόπιμο να ενισχύσουν όλοι τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην προσπάθεια να ξεσκεπαστεί η τουρκική αδιαλλαξία ιδιαίτερα εν όψει της Διάσκεψης Κορυφής των Αδεσμεύτων.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι το θέμα δεν είναι αν θα προσέλθει ή όχι στο διάλογο ο Ντενκτάς. Το θέμα είναι ποια μορφή λύσης θα δώσουμε στο Κυπριακό. Εξέφρασε την πεποίθηση ότι τώρα είναι η ώρα, που θα πρέπει να εφαρμοσθεί μια στρατηγική, που θα στοχεύει στο να κάνει τους στόχους της Τουρκίας ανέφικτους.

Περίοδος διεθνούς κινητοποίησης, αλλά και παράτασης του αδιεξόδου.

Η περίοδος, που ακολουθεί μέχρι το τέλος του 1989 είναι περίοδος κινητοποιήσεως του Διεθνούς παράγοντα για να συμβάλει στην κάμψη της τουρκικής αδιαλλαξίας και τη συνέχιση των συνομιλιών για το Κυπριακό.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου συμμετέχει στην 9η Διάσκεψη Κορυφής του Κινήματος των Αδεσμεύτων, που έγινε στις 9 Σεπτεμβρίου 1989 στην Τζακάρτα της Ινδονησίας. Η διάσκεψη υιοθετεί ψήφισμα, που εκφράζει ανησυχία για τα εμπόδια, που παρεμβάλλονται στη διαδικασία εξεύρεσης λύσης του Κυπριακού και ζητά άμεση αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων και εποίκων.

Μέσα στο Οκτώβριο πραγματοποίησε επισκέψεις στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου είχε συναντήσεις με τον Πρόεδρο Μπους και άλλους Αμερικανούς επισήμους, με το Γ.Γ του ΟΗΕ και προσφώνησε τη Γενική Συνέλευση του Διεθνούς Οργανισμού.

Η επόμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου γίνεται με καθυστέρηση μερικών μηνών στις 27 Νοεμβρίου 1989.

Την καθυστέρηση αυτή επεσήμανε ο Σπύρος Κυπριανού, ο

οποίος παρατήρησε ότι από τις 31 Αυγούστου, που έγινε η τελευταία συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου μεσολάβησαν εξελίξεις, που έπρεπε να συζητηθούν από το Εθνικό Συμβούλιο.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε ότι αποπειράθηκε πολλές φορές να συγκαλέσει συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, αλλά λόγω της απουσίας των αρχηγών των κομμάτων δεν προχώρησε στη σύγκληση συνεδρίας. Πρόσθεσε όμως πως αν δεν υπάρχει ένσταση, θα μπορεί να συγκαλέει συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου και στην απουσία των αρχηγών των Κομμάτων. Ο *Γλαύκος Κληρίδης* παρατήρησε ότι απέκειται στον ίδιο τον αρχηγό ενός κόμματος να αποφασίσει αν μπορούσε να γίνει συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου και κατά τη διάρκεια της απουσίας του.

Λόγω των πολλών επαφών που είχε στο μακρό αυτό διάστημα η ενημέρωση του Προέδρου πήρε πολύ χρόνο.

Σχετικά με τη συνάντηση του με τον *Πρόεδρο Μπους* ο Βασιλείου διαπίστωσε μεγαλύτερο ενδιαφέρον του Αμερικανού Προέδρου, ο οποίος υποστήριξε τη διεξαγωγή ουσιαστικού διαλόγου χωρίς οποιοσδήποτε όρους.

Το πιο σημαντικό που προέκυψε από τη συνάντηση του Προέδρου με τον Γ. Γ του ΟΗΕ ήταν η δήλωση του *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ*, ότι δεν μπορεί να δεχθεί τους όρους, που έθεσε ο Ντενκτάς. Επίσης διαβιβάστηκε πρόσκληση στον Πρόεδρο Βασιλείου να παρακαθήσει σε γεύμα με τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Παρόμοια πρόσκληση διαβιβάστηκε και στο *Ραούφ Ντενκτάς*.

Στις 17 Οκτωβρίου μετέβη στην Κουάλα Λουμπούρ, πρωτεύουσα της Μαλαισίας, όπου πραγματοποιήθηκε η διάσκεψη κορυφής των χωρών της Κοινοπολιτείας. Εκεί είχε μακρά συνομιλία με την πρωθυπουργό της Βρετανίας *Μάργκαρετ Θάτσερ*, η οποία εξήρε τη συμπεριφορά της Ελληνοκυπριακής πλευράς, αλλά εξέφρασε την άποψη, ότι πρέπει να δοθεί κάποιος χρόνος στον *Οζάλ* να εκλεγεί και να σταθεροποιηθεί και υποσχέθηκε ότι στην αρχή του 1990 θα ασκούσε με τον Πρόεδρο των ΗΠΑ συντονισμένη πολιτική για να πείσουν την Τουρκία ότι πρέπει να προχωρήσει σε λύση.

Τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου, κατά τη συζήτηση που ακολούθησε ασχολήθηκαν περισσότερο με την ουσία του Κυπριακού, με τους *Βάσο Λυσσαρίδη* και *Σπύρο Κυπριανού* να ζητούν ριζική αλλαγή στη στάση, που ακολουθείτο.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* επανέλαβε την αξίωση για ριζική αλλαγή της πολιτικής. Υποστήριξε ότι πρέπει να διαφοροποιηθεί η θέση έναντι του διαλόγου. Στόχος, είπε, δεν πρέπει να είναι η επανέναρξη του διαλόγου, αλλά η λύση του προβλήματος, αν είναι δυνατόν, μέσω ενός διαλόγου. Είπε επίσης ότι χάσαμε την ευκαιρία να επαναφέρουμε το Κυπριακό στο προσκήνιο μέσω μιας προσφυγής στον ΟΗΕ. Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* συμβούλευσε τον Πρόεδρο, όταν παρακαθίσει στο γεύμα με τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας να έχει υπόψη ότι δεν πρέπει μόνο να αρχίσει ουσιαστικός διάλογος, αλλά τι πρέπει να προωθηθεί για λύση.

«Και αυτό θα μας απαλλάξει από την έννοια του να συζητούν τις προτάσεις Κουεγιάρ. Θα πρέπει να συζητούν τις προτάσεις του Προέδρου τις δικές μας προτάσεις».

Ο *Σπύρος Κυπριανού* είπε ότι η απόφαση της “*Βουλής*” του Ντενκτασικού καθεστώτος και η συμπεριφορά του Ντενκτάς να διακόψει το διάλογο ήταν μια θαυμάσια ευκαιρία να απεγκλωβιστούμε από το έγγραφο Κουεγιάρ, το οποίο, πρόσθεσε, εξακολουθεί να θεωρεί φοβερά επικίνδυνο. Ο *Σπύρος Κυπριανού* υποστήριξε όσα ανέφερε ο *Λυσσαρίδης* για εκείνα, που έπρεπε να πει στο γεύμα ο Πρόεδρος Βασιλείου. Για πρώτη φορά ο *Σπύρος Κυπριανού* ήγειρε με συγκεκριμένη πρόταση το θέμα της υποβολής αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ. Είπε ο *Κυπριανού*:

«Υπό το φως των εξελίξεων στον κόσμο δεν θα πρέπει να καθυστερήσουμε άλλο για την υποβολή της αίτησης για την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Πιστεύω ότι με το νέο κλίμα που δημιουργείται, είναι ένας επιπρόσθετος λόγος να προωθήσουμε την ένταξη διότι θα μας βοηθήσει σε ότι αφορά την αναβάθμιση των ευθυνών της Ευρώπης έναντι της Κύπρου και εισηγούμαι να μη υπάρξει άλλη καθυστέρηση».

Ο Γλαύκος Κληρίδης αναφέρθηκε στο χειρισμό του εγγράφου Κουεγιάρ, λέγοντας:

«Ανεξάρτητα του αν κάποιος το θεωρεί απαράδεκτο και άλλος μερικώς χρήσιμο και μερικώς άχρηστο γιατί περιέχει αρνητικά σημεία, πιστεύω ότι αυτή τη στιγμή έχουμε ένα πολύ ισχυρό πλεονέκτημα: Το ότι το έγγραφο απορρίφθηκε από την τουρκική πλευρά και όχι από εμάς. Αν εμείς δώσουμε την εντύπωση ότι το απορρίπτουμε, θα τεθούμε πάνω στην ίδια βάση, αρνητική βάση και οι δύο πλευρές. Και αυτό δεν θα εξυπηρετήσει καθόλου. Μια ορθή εκτίμηση των πραγμάτων είναι ότι ο Ντενκτάς θα συνεχίσει να το απορρίπτει. Και δεν υπάρχει λόγος να τον βγάλουμε από τη δύσκολη θέση».

Ο Δημήτρης Χριστόφιας μίλησε για τις εξελίξεις, που σημειώνονται στον ευρωπαϊκό χώρο και διεθνώς, μετά την κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου και τον αντίκτυπο, που μπορούν να έχουν στις εξελίξεις του Κυπριακού. Ο Χριστόφιας επανέλαβε την έντονη αντίθεση του ΑΚΕΛ για ένταξη στην ΕΟΚ και υποστήριξε ενεργότερη ανάμειξη και εμπλοκή του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Ο Τάσος Παπαδόπουλος είπε ότι υποστηρίζει την εμπλοκή των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας στη διαδικασία λύσης του Κυπριακού.

«Εάν η εμπλοκή τους περιορίζεται ή προσανατολίζεται προς συγκεκριμένους στόχους, που είναι ευνοϊκοί για μας αυτό είναι θετικό. Εάν όμως ο σκοπός της εμπλοκής τους είναι για να προσδώσουν περισσότερο κύρος και περισσότερη αποτελεσματικότητα ενός διαγράμματος λύσης με δική τους συμμετοχή αυτό είναι κατά τη γνώμη μου επικίνδυνο. Εάν η βασική τους επιδίωξη είναι πως θα επιτύχουν επανέναρξη του διαλόγου με βάση το έγγραφο Κουεγιάρ αυτή η εμπλοκή πρέπει να κριθεί απαράδεκτη».

Σε άλλο σημείο της παρέμβασης του ο Τάσος Παπαδόπουλος είπε:

«Εγώ, τουλάχιστον, έχω εμπιστοσύνη και στην κρίση και στη διπλωματικότητα του Προέδρου και γι' αυτό πιστεύω ότι

μπορεί να μεταφέρει αυτό το μήνυμα σαφέστατα και κατηγορηματικά».

Τα γεύματα με τα μόνιμα μέλη.

Στις 9 Νοεμβρίου ο Πρόεδρος Βασιλείου συναντάται στη Νέα Υόρκη με τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και παρακάθεται σε γεύμα εργασίας, που παρέθεσε η Γενική Γραμματεία, στο οποίο μετέσχαν, μέσω αντιπροσώπων τους, τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου. Η συνάντηση αυτή είναι η πρώτη του είδους της και από τη φύση της μαρτυρά ενεργότερη εμπλοκή των μονίμων μελών στην αναζήτηση λύσης του Κυπριακού. Κατά τη διάρκεια του γεύματος ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέπτυξε και υπεράσπισε τις θέσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς και η ανταπόκριση, που βρήκε, ήταν γενικά θετική.

Παρόμοιο γεύμα παρετέθη και για τον *Ραούφ Ντενκτάς* στις 3 Δεκεμβρίου 1989. Ο *Ντενκτάς* δεν περιορίζεται να υποστηρίξει τις απορριπτικές θέσεις του, προχωρεί να υποβάλει και νέους όρους, που ουσιαστικά ισοδυναμούν με αναγνώριση του ψευδοκράτους του.

Από τα γεύματα αυτά είχε προκύψει μια ευνοϊκή για την ελληνοκυπριακή πλευρά έκθεση του Γενικού Γραμματέα, η οποία υποβλήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 1989 και αναφερόταν στην αποστολή των καλών υπηρεσιών, που του έχει αναθέσει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Στην έκθεση του περιγράφει τις εξελίξεις στο Κυπριακό από το 1988, όταν πραγματοποιήθηκε η συνάντηση Υψηλού Επιπέδου στη Γενεύη και αναφέρεται άμεσα στο *Ραούφ Ντενκτάς*, ο οποίος αμφισβητεί τη συμφωνημένη διαδικασία του διαλόγου και παρεμβάλλει εμπόδια στη συνέχιση της διαδικασίας.

Το Συμβούλιο Ασφαλείας καλεί τον Γενικό Γραμματέα να συνεχίσει την αποστολή καλών υπηρεσιών και στις 12 Δεκεμβρίου 1989 ο Γενικός Γραμματέας καλεί τα δύο μέρη σε νέα συνάντηση για συνομιλίες στις αρχές του 1990. Ο Πρόεδρος Βασιλείου αποδέχεται την πρόσκληση, αλλά ο *Ραούφ Ντενκτάς* προτείνει την υιοθέτηση κοινής διακήρυξης πριν από τις συνομιλίες. Το

τέχνασμα του Ραούφ να εκτρέψει τις συνομιλίες από την πορεία τους απορρίπτεται ασυζητητί.

Στις 13 Δεκεμβρίου ο Πρόεδρος Βασιλείου μεταβαίνει στην Αθήνα, όπου έχει επαφές με την Κυβέρνηση, την πολιτική ηγεσία και τον **τέως Πρόεδρο Κωνσταντίνο Καραμανλή**.

Η συνάντηση με τον Πρωθυπουργό *Ανδρέα Παπανδρέου* ήταν αρκετά μακρά. Μετά τη συνάντηση ο Έλληνας πρωθυπουργός δήλωσε:

«Μπορώ να τονίσω ότι υπάρχει απόλυτη συμφωνία, συναντίληψη και η ίδια εκτίμηση για τις εξελίξεις και για την πολιτική και τακτική, την οποία πρέπει να ακολουθήσομε».

Η δήλωση αυτή του αρχηγού του ΠΑΣΟΚ ουδόλως επηρεάζει τη στάση του αδελφού κόμματος στην Κύπρο ΕΔΕΚ. Εξακολουθεί να ασκεί την ίδια έντονη αντιπολίτευση, παρά το γεγονός ότι ο αρχηγός της ΕΔΕΚ και άλλα στελέχη του Κόμματος επισκέπτονται συχνά την Αθήνα και έχουν συναντήσεις τόσο με τον *Α. Παπανδρέου* όσο και με άλλα στελέχη του ΠΑΣΟΚ. Δεν εξασφαλίζεται κανένας αλληλοεπηρεασμός. Η Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ υποστηρίζει και στηρίζει πλήρως την πολιτική της Κυπριακής Κυβέρνησης και του *Γιώργου Βασιλείου*, η δε ΕΔΕΚ ασκεί την πιο έντονη αντιπολίτευση και σε πλείστες περιπτώσεις ανοίγει αντιπολιτευτικούς δρόμους και στο ΔΗΚΟ και τον αρχηγό του *Σπύρο Κυπριανού*, ο οποίος αντλεί τα επιχειρήματα του από τον *Βάσο Λυσαριδίδη*.

Οι εξελίξεις μέσα στο 1990.

Με την είσοδο του νέου χρόνου υπήρξε η πρώτη παρέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών, η οποία διατυπώθηκε στην καθιερωμένη διμηνιαία έκθεση του Αμερικανού Προέδρου για το Κυπριακό. Όπως αναφέρθηκε ήδη, στις αρχές Οκτωβρίου του 1989, ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε συνάντηση με τον Αμερικανό Πρόεδρο *Μπους*, με τον οποίο είχε αναπτύξει μια ιδιαίτερη σχέση κυρίως λόγω της φιλίας που συνέδεε τον **τέως Πρωθυπουργό Κωνσταντίνο Μητσοτάκη** με τον Αμερικανό Πρόεδρο. Οι σχέσεις

του Προέδρου Βασιλείου με τον *Κωνσταντίνο Μητσοτάκη* ήσαν και εξακολουθούν να είναι ιδιαίτερα θερμές, λόγω της πλήρους ταυτίσεως τους πάνω στους χειρισμούς του Κυπριακού. Στην έκθεση του ο Πρόεδρος Μπους τόνισε ότι δεν θεωρεί τη συνέχιση του *status quo* στην Κύπρο σαν λύση του Κυπριακού προβλήματος και εξέφρασε την υποστήριξη του για την επανέναρξη ουσιαστικών συνομιλιών υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. Η έκθεση του Προέδρου Μπους κυκλοφόρησε στις 2 Ιανουαρίου 1990 και στις 11 Ιανουαρίου 1990 ο Γενικός Γραμματέας απηύθυνε πρόσκληση προς τον Πρόεδρο Βασιλείου και προς τον τουρκοκύπριο ηγέτη *Ραούφ Ντενκτάς* για συνομιλίες στη Νέα Υόρκη διάρκειας 15 ημερών. Η ημερομηνία για την έναρξη των συνομιλιών τελικά ορίστηκε για τις 26 Φεβρουαρίου 1990.

Μετά την πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα ο Πρόεδρος Βασιλείου συνεκάλεσε το Εθνικό Συμβούλιο σε διήμερη συνεδρία στις 17 και 18 Ιανουαρίου 1990. Η συνεδρία ήταν μακρά, γιατί σ' αυτή έγινε μια σε βάθος συζήτηση του θέματος των αγνοουμένων, με τη συμμετοχή αντιπροσωπείας της *Επιτροπής Συγγενών Αγνοουμένων και Αδελφών Αιχμαλώτων*. Θα αποφύγω να κάμω οποιαδήποτε αναφορά στο θέμα των αγνοουμένων, εφόσο υπάρχει μια διαδικασία για τη διερεύνηση της τύχης τους.

Σε ό,τι αφορά τις εξελίξεις του Κυπριακού ο Πρόεδρος Βασιλείου αναφέρθηκε στις πολλές επαφές, που είχε στο διαρρεύσαν μεγάλο διάστημα και ιδιαίτερα στη συνάντηση, που είχε με τον Γ.Γ το τέλος του Νοεμβρίου του 1989, από την οποία φαίνεται ότι προέκυψε η πρόσκληση, που απηύθυνε ο Γ.Γ προς τις δύο πλευρές. Ο *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ* ανακοίνωσε τότε στον Πρόεδρο Βασιλείου την πρόθεση του να συγκαλέσει συνομιλίες Υψηλού επιπέδου στις αρχές του νέου χρόνου. Στόχος των συνομιλιών θα ήταν η διαμόρφωση του *draft outline agreement* και να εργασθούν οι δύο ηγέτες κατά τη φράση του Γ.Γ «*based on all ideas that have emerged or discussed*» κατά τη διάρκεια των συναντήσεων που είχαν ως τώρα. Ο Πρόεδρος απάντησε ότι είναι υπέρ της συνάντησης, εξέφρασε όμως την ελπίδα ότι τη φορά αυτή ο Γ.Γ του ΟΗΕ θα έχει το θάρρος να επιρρίψει ευθύ-

νη σε εκείνο, που φταίει σε περίπτωση διαφωνίας. Ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ θεώρησε λογική την άποψη του Προέδρου, χωρίς όμως να αναλάβει οποιαδήποτε δέσμευση.

Ο Πρόεδρος προέβη σε λεπτομερή ενημέρωση σε όλες τις επαφές του για τις οποίες έγινε αναφορά προηγουμένως.

Στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που έγινε την επόμενη 18 Ιανουαρίου 1990 ανακοινώθηκε ότι υπήρχαν όλες οι ενδείξεις ότι ο *Ραούφ Ντενκτάς* θα δεχόταν την πρόσκληση του Γ.Γ. Έτσι η συζήτηση διεξήχθη με τη βεβαιότητα της πραγματοποίησης της συνάντησης.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* σε μια ασυνήθιστα μακρά ομιλία του επανέλαβε τις θέσεις του ΔΗΚΟ με την κατάληξη ότι δεν έβλεπε τον λόγο μετάβασης της πολιτικής ηγεσίας στη Νέα Υόρκη. Μεταξύ άλλων ο *Σπύρος Κυπριανού* είπε ότι χάθηκε μια ευκαιρία καθορισμού μιας νέας στρατηγικής, μετά την άκρως αρνητική στάση της τουρκικής πλευράς. Μπορούσαμε, είπε, να προσφύγουμε στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και να καταγγείλουμε την τουρκική αδιαλλαξία, μπορούσαμε να ακολουθήσουμε μια άλλη τακτική πορεία με άλλους χειρισμούς. Επεξηγώντας τι εννοεί με τους άλλους χειρισμούς, ο Κυπριανού αναφέρθηκε στη θεωρία του για την πρόταξη.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* υποστήριξε αποδοχή της πρόσκλησης του Γ.Γ, γιατί οποιαδήποτε αρνητική τοποθέτηση θα άφηνε εκτεθειμένη την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Επίσης υποστήριξε όπως οι πολιτικοί ηγέτες συνοδεύσουν τον Πρόεδρο στη Νέα Υόρκη. Ο Γ.Γ του ΑΚΕΛ ανεφέρθη στο ρόλο του συντονιστή για το Κυπριακό **Νέλσων Λέτσκι**, λέγοντας ότι τον προβληματίζει το γεγονός ότι κατά τις επαφές του στην Κύπρο αποφεύγει να έχει συναντήσεις με κάποιες πολιτικές δυνάμεις, κάτι που δημιουργεί υποψία.

Στην ομιλία του ο *Βάσος Λυσσαρίδης*, αφού προέβη σε ανάλυση των διεθνών εξελίξεων και ιδιαίτερα των εξελίξεων στη Γερμανία, ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το ρόλο της Βρετανίας και των ΗΠΑ στο Κυπριακό. Κατά πολύ σαφή τρόπο ο Λυσσαρίδης ζήτησε να εγερθεί το θέμα των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο. Είπε ότι αν εκβιασθεί σωστά η Βρετανία στο θέμα των βά-

σεων, είναι πολύ πιο αισιόδοξος γιατί η Αμερική δεν έχει τα ίδια συμφέροντα με την Αγγλία, που έχει τις βάσεις.

«Τα συμφέροντα, τα οποία προσπαθεί να διατηρήσει στην Κύπρο η Αμερική είναι τέτοια, που δεν συγκρούονται άμεσα με τις προοπτικές του κυπριακού ελληνισμού, εκείνο, που εμποδίζει την Αμερικανική πολιτική να είναι θετική είναι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει το ρόλο της Τουρκίας».

Ο Βάσος Λυσσαρίδης υποστήριξε τη μετάβαση των πολιτικών αρχηγών στη Νέα Υόρκη. Ο Γλαύκος Κληρίδης αφού πρόβλεψε ότι ο Ντενκτάς θα μεταβεί στη Νέα Υόρκη, αλλά ο διάλογος δεν θα αποδώσει, υποστήριξε τη μετάβαση όλων των πολιτικών αρχηγών στη Νέα Υόρκη.

Σε δήλωση του μετά τη συνεδρία ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε απόλυτη ικανοποίηση από τη διήμερη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, γιατί υπήρξε συμφωνία για την ανάγκη του διαλόγου, για το πώς πρέπει να γίνει ο χειρισμός των θεμάτων και τι πρέπει να επιδιωχθεί. Επίσης εξέφρασε ικανοποίηση, γιατί θα μεταβεί στη Νέα Υόρκη ενισχυμένος, συνοδευόμενος από την πολιτική ηγεσία.

Απαντώντας σε ερωτήσεις των δημοσιογράφων, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι είναι λάθος να μεταβαίνουμε σε διάλογο, λέγοντας από τώρα ότι θα αποτύχει, αν η άλλη πλευρά τον οδηγήσει σε αποτυχία. Εμείς, είπε, έχουμε υποχρέωση να κάμουμε ό,τι μπορούμε για να οδηγήσουμε και την άλλη πλευρά να συνεργασθεί για να επιτύχουμε πρόοδο. Τέλος επεσήμανε ότι το διεθνές ενδιαφέρον για το Κυπριακό είναι αναβαθμισμένο στο μεγαλύτερο βαθμό από ποτέ προηγουμένως.

Ο Γλαύκος Κληρίδης δήλωσε ότι έγινε εκτεταμένη ανασκόπηση της θέσης του Κυπριακού και συζητήθηκαν τα διάφορα προβλήματα, τα οποία μπορούν να εγερθούν κατά τη διάρκεια των συνομιλιών της Νέας Υόρκης. Γενικά είπε ότι έγινε μια πολύ εποικοδομητική εργασία πάνω στην τοποθέτηση, που πρέπει να γίνει στη Νέα Υόρκη.

Ο Σπύρος Κυπριανού είπε ότι είναι γνωστές οι απόψεις του πάνω στο διάλογο και πρόσθεσε ότι βρισκόμαστε προ τετελεσ-

μένου γεγονότος. Τα πράγματα, συνέχισε, δεν έπρεπε να εξελιχθούν, όπως εξελίχθηκαν, και είπε ότι δεν αναμένει τίποτε το θετικό από τη συνάντηση της Νέας Υόρκης. Τέλος εξέφρασε την πεποίθηση ότι έπρεπε προ πολλού να είχε χαραχθεί και εφαρμοσθεί άλλη στρατηγική.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* παρατήρησε ότι στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου έγινε διεξοδική ανταλλαγή απόψεων, ότι συμφωνά με τους χειρισμούς του Προέδρου, ο οποίος φυσιολογικά έχει αποδεχθεί την πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα. Ο Χριστόφιας εξέφρασε την άποψη ότι ο Πρόεδρος πρέπει να τύχει της υποστήριξης όλων των πολιτικών ηγετών.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* δήλωσε ότι δεν μπορεί να πει ότι είναι αισιόδοξος για τα αποτελέσματα της συνάντησης της Νέας Υόρκης. Στη Νέα Υόρκη, πρόσθεσε, θα πρέπει να ακολουθηθεί η γραμμή της εμμονής πάνω σε ορισμένες βασικές αρχές ώστε ή πετυχαίνουμε πράγματι μια ρήξη του αδιεξόδου με βάση αρχές, ή, αν υπάρξει αδιέξοδο, να είναι σαφές ποιος ευθύνεται γι' αυτό το αδιέξοδο.

Εντατική προετοιμασία.

Την περίοδο, που μεσολαβεί μέχρι τις 26 Φεβρουαρίου 1990, ο Πρόεδρος Βασιλείου την χρησιμοποιεί για μια εντατική διεθνή εκστρατεία προβολής των θέσεων της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Στο τέλος Ιανουαρίου 1990, μεταβαίνει στο Στρασβούργο, όπου προσφωνεί την ολομέλεια της *Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου Ευρώπης*. Την επαύριον, 1 Φεβρουαρίου, μεταβαίνει στο Νταβός της Ελβετίας, όπου πραγματοποιείται κάθε χρόνο σημαντική Οικονομική Διάσκεψη. Στο πλαίσιο της Διάσκεψης οργανώνεται ειδική παρουσίαση της Κύπρου. Συνήθως στο Νταβός μεταβαίνουν ηγέτες κρατών και σημαντικές προσωπικότητες από όλο τον κόσμο. Και επειδή ο Βασιλείου είναι από τα παλαιότερα μέλη της Λέσχης Νταβός, δεν έχει καμιά δυσκολία να μιλήσει με τον καθένα. Σημαντικές ήσαν οι συνομιλίες, που είχε με τον τότε Καγκελάριο της Δυτικής Γερμανί-

ας **Κολ** και τον Πρωθυπουργό της Αυστρίας **Βρανίσκου**. Με τον Αυστριακό πρωθυπουργό συζητά κυρίως τον συντονισμό μεταξύ των δύο χωρών στην υποβολή της αίτησης τους για ένταξη στην ΕΟΚ. Αυτό έγινε και μετά την υποβολή της αίτησης της Κύπρου, όταν ο Πρόεδρος Βασιλείου πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Αυστρία. Για το πολυθρύλητο θέμα της υποβολής της αίτησης για ένταξη θα αναφερθούμε αργότερα.

Η σημαντικότερη όμως συνάντηση, που είχε στο Νταβός ο Πρόεδρος Βασιλείου, ήταν με τον Αντιπρόεδρο της Τουρκικής Κυβέρνησης **Αλή Μποζέρ**. Αναφερόμενος στη συνάντηση του αυτή, ο *Γιώργος Βασιλείου* μου δήλωσε ότι το πρώτο πράγμα, που τον ρώτησε ήταν τότε επιτέλους η Τουρκία θα πάρει την απόφαση για τη λύση του Κυπριακού. Ο *Μποζέρ* απάντησε ότι και οι Τούρκοι θέλουν τη λύση. Ο Βασιλείου του απάντησε ότι με τη συμπεριφορά τους αποδεικνύουν ότι ούτε θέλουν τη λύση ούτε και δείχνουν ότι την θέλουν.

Η συζήτηση με τον Αντιπρόεδρο της Τουρκικής Κυβέρνησης συνεχίστηκε αναφορικά με το είδος της λύσης, που επιδιώκεται, και για τη στάση που τηρεί ο *Ραούφ Ντενκτάς*.

Η Τουρκία είχε υποβάλει αίτηση για ένταξη στην ΕΟΚ και αναμενόταν η απόφαση για την αποδοχή ή μη της αίτησης. Βέβαιος ο Βασιλείου ότι δεν θα γινόταν αποδεκτή η αίτηση της Τουρκίας, δήλωσε στον *Μποζέρ* ότι θα πρέπει επιτέλους να αντιληφθεί η Τουρκία ότι δεν περνά στην Ευρώπη η πολιτική του Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών να θέλει να οδηγήσει την Τουρκία στην Ευρώπη και ταυτόχρονα να έχει ανοικτό το Κυπριακό. Αν θέλουν, του είπε, να μπουν στην Ευρώπη θα πρέπει να πάρουν την απόφαση ότι πρέπει να λύσουν το Κυπριακό και ότι γι' αυτό πρέπει να διεξαχθεί ουσιαστικός διάλογος. Αυτό, πρόσθεσε, εξαρτάται αποκλειστικά από την Τουρκία και όχι από τον Ντενκτάς.

Στις 20 Φεβρουαρίου 1989 πραγματοποιείται συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία συζητούνται λεπτομερειακά οι χειρισμοί εν όψει της συνάντησης Υψηλού Επιπέδου, που θα γινόταν στις 26 Φεβρουαρίου.

Στη συνεδρία αυτή του Εθνικού Συμβουλίου υπήρξε μια ση-

μαντική αλλαγή σε ό,τι αφορούσε τη σύνθεση της αντιπροσωπείας του ΑΚΕΛ. Ο *Ντίνος Κωνσταντίνου* που ήταν Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του Κόμματος, αποχώρησε μαζί με άλλους βουλευτές από την Κοινοβουλευτική ομάδα του ΑΚΕΛ και φυσικά και από το Κόμμα. Τον αντικατέστησε τόσο στη θέση του Κοινοβουλευτικού Εκπροσώπου όσο και στη θέση του στο Εθνικό Συμβούλιο ο *Μιχάλης Πουμπουρής*. Ο *Δημήτρης Χριστόφιας*, ο οποίος κέρδισε τη μάχη της διαδοχής του *Εζεκία Παπαϊωάννου*, εξακολουθούσε να ηγείται της αντιπροσωπείας.

Η συνεδρία της 20^{ης} Φεβρουαρίου ήταν μια από τις μακρότερες, που είχε το Εθνικό Συμβούλιο. Διήρκεσε 4 ώρες και σ' αυτή επαναλήφθηκαν αναλλοίωτες οι θέσεις και απόψεις των κομμάτων.

Μετά τη συνεδρία ο Πρόεδρος Βασιλείου δήλωσε ότι υπάρχει κοινή γραμμή αναφορικά με τους χειρισμούς κατά τη συνάντηση της Νέας Υόρκης και πρόσθεσε ότι δεν πρόκειται να αποδεχθεί κανένα όρο από τον *Ραούφ Ντενκτάς*. Στη Νέα Υόρκη θα τον συνόδευαν και πάλιν οι αρχηγοί των κομμάτων, περιλαμβανομένου και του *Σπύρου Κυπριανού*, ο οποίος πάντοτε ήταν διατακτικός να συνοδεύει τον Πρόεδρο Βασιλείου.

Έτσι στις 26 Φεβρουαρίου πραγματοποιείται στη Νέα Υόρκη συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου με τον *Ραούφ Ντενκτάς*. Στην εναρκτήρια δήλωση του ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Πέρεζ ντε Κουεγιάρ έθεσε τη βάση για την έναρξη ουσιαστικών συνομιλιών, η οποία σε γενικές γραμμές είναι η ίδια με εκείνη, που διαγράφεται στο έγγραφο, που υπέβαλε ο Γ.Γ τον Ιούλιο του 1989. Στόχος του, είπε, είναι να προετοιμασθεί σχέδιο περιγράμματος συμφωνίας.

Την επαύριον, 27 Φεβρουαρίου, πραγματοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη έκτακτη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία γίνεται μια τελευταία ανταλλαγή απόψεων και συμφωνούνται οι χειρισμοί της ελληνοκυπριακής πλευράς κατά τη Συνάντηση Υψηλού Επιπέδου.

Και η Συνάντηση αυτή είχε την τύχη των άλλων συναντήσεων. Οδηγήθηκε σε ναυάγιο λόγω της αδιαλλαξίας και της απροθυμίας του Ραούφ να προέλθει σε συμφωνία. Γενική όμως ήταν

η εκτίμηση ότι ως αποτέλεσμα της τακτικής που ακολούθησε η ελληνοκυπριακή πλευρά ήταν να αποτύχουν οι στόχοι του *Ντενκτάς*, ο οποίος επεδίωκε αναγνώριση του “κράτους” του. Είναι επίσης σημαντικό το γεγονός ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας συνήλθε για πρώτη φορά ύστερα από προσφυγή του ιδίου του Γενικού Γραμματέα. Το ψήφισμα 649 (90), που ενέκρινε, βελτίωσε σημαντικά τη βάση των περαιτέρω συνομιλιών. Απέρριψε τις τουρκικές θέσεις για διχοτόμηση και απόσχιση και επαναβεβαίωσε την ενότητα του κράτους και ως την κύρια βάση των συνομιλιών για λύση τις Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου, του 1977 και του 1979. Τέλος επανέλαβε ότι ο Γενικός Γραμματέας έχει κάθε δικαίωμα να υποβάλλει προτάσεις για τη λύση του Κυπριακού. Το δικαίωμα αυτό το είχε αμφισβητήσει πολλές φορές ο *Ραούφ Ντενκτάς*.

Την κατάσταση, που δημιουργήθηκε μετά τη συνάντηση της Νέας Υόρκης, συζήτησε το Εθνικό Συμβούλιο σε συνεδρία του στις 20 Μαρτίου 1989. Στη συνεδρία αυτή του Εθνικού Συμβουλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου ανακοίνωσε για πρώτη φορά την πρόθεση για υποβολή αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ και ανέφερε ότι γίνεται μια σοβαρή μελέτη γι’ αυτό. Οι λόγοι για την υποβολή της αίτησης θα εσχετίζοντο πρωτίστως με την προώθηση του Κυπριακού.

Η διακυβέρνηση της Κύπρου από τους μαθητές της.

Για μια μεγάλη περίοδο είχε αναπτυχθεί μια ατμόσφαιρα υπερπατριωτισμού, η οποία ταυτιζόταν με την πολιτική του απορριπτισμού και της εμμονής σε ακραίες θέσεις. Η τακτική αυτή οδηγούσε τους μαθητές σε διαδηλώσεις και σε πολλές περιπτώσεις σε συγκρούσεις με τις δυνάμεις Ασφαλείας του Κράτους, στη γραμμή αντιπαράταξης. Ο σοβαρός κίνδυνος από τις εκδηλώσεις αυτές ήταν ο παραμερισμός του Κράτους και όπως είχα αναφέρει σε άρθρο μου στο Φιλελεύθερο επιτρέψαμε να αναλάβουν τη διακυβέρνηση της Κύπρου, η Συντονιστική Επιτροπή των μαθητών, που έκλεισε το οδόφραγμα στο Λήδρα Πάλας και δεν επέτρεπε την διακίνηση κανενός.

Ο κίνδυνος αυτός απασχόλησε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που έγινε στις 22 Μαρτίου 1989. Η συνεδρία συνεκλήθη για να συνεχιστεί η συζήτηση, που είχε αρχίσει δυο μέρες νωρίτερα, αλλά τα γεγονότα δεν μπορούσαν να παραμείνουν απαρατήρητα από το Εθνικό Συμβούλιο. Έτσι το Εθνικό Συμβούλιο πραγματοποίησε και απογευματινή συνεδρία, γιατί μεγάλο μέρος της πρωινής συνεδρίας αφιερώθηκε στη συζήτηση σχετικά με τις μαθητικές εκδηλώσεις στο οδόφραγμα του Λήδρα Πάλας.

Υπήρξε ομόφωνη διαπίστωση ότι οι εκδηλώσεις αυτές προκαλούν ζημιά, αλλά συμφωνήθηκε ότι δεν πρέπει να υπάρξει άμεση αντίδραση. Στη συνέχεια έγινε διεξοδική συζήτηση πάνω στην έκθεση που υπέβαλε ο Πρόεδρος Βασιλείου σχετικά με τις τελευταίες εξελίξεις του Κυπριακού και της μελλοντικής πορείας. Αξίζει να αναφερθούμε στις απόψεις, που εκφράστηκαν στη συνεδρία, γιατί είναι ενδεικτικές του τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζουν τα διάφορα κόμματα το Κυπριακό.

Υπήρχε μια γενική διαπίστωση ότι η έκθεση που υπέβαλε ο Πρόεδρος ήταν πλήρης. Όπως ανέφερε ο *Βάσος Λυσσαρίδης*,

«ήταν η πρώτη φορά, κατά την οποία ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είχε παρουσιάσει μια σφαιρική ανάλυση και επομένως υπήρχε μια ολοκληρωμένη ημερήσια διάταξη πάνω στην οποία μπορούσαν να τοποθετηθούν όλοι».

Τη συζήτηση άρχισε ο *Σπύρος Κυπριανού*, ο οποίος εξέφρασε διαφωνία με πολλές από τις εκτιμήσεις του Προέδρου, προσθέτοντας ότι ενώ συμφωνεί ότι δημιουργήθηκε στη Νέα Υόρκη το κλίμα ότι ευθύνεται η Τουρκική πλευρά, ωστόσο υπήρξαν κάποιες σοβαρές ζημιές γιατί δόθηκε η ευκαιρία στην Τουρκική πλευρά να θέσει επί τάπητος ορισμένα θέματα, όπως το θέμα της αυτοδιάθεσης και των χωριστών λαών.

Ο *Σπύρος Κυπριανού*, ο οποίος ήταν ο πρώτος που είχε εγείρει το θέμα της ένταξης στην ΕΟΚ επανέλαβε ότι

«Χωρίς κανένα δισταγμό θα πρέπει να υποβάλουμε αίτηση για ένταξη στην Κοινότητα, για να αξιοποιήσουμε και εμείς αυτό το θέμα. Και εγώ λέω αυτό, που έχει ήδη λεχθεί: ότι η

υποβολή της αίτησης για ένταξη δεν εξυπακούει άμεση ένταξη, μπορεί να χρειαστεί πολύς καιρός για την ένταξη, αλλά η αίτηση αυτή καθ' εαυτή αναβαθμίζει τις ευθύνες της Ευρώπης έναντι της Κύπρου και του Κυπριακού προβλήματος».

Ο Κυπριανού εισηγήθηκε μετάβαση του Εθνικού Συμβουλίου στην Αθήνα για να συζητηθεί η όλη κατάσταση, λέγοντας και τα ακόλουθα:

«Δυστυχώς μιλάμε για lobby στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά φαίνεται ότι χρειαζόμαστε lobby στην Αθήνα, όπως εξελίχθηκαν τα πράγματα. Είναι μια αδιανόητη κατάσταση».

Ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι θα απέφευγε να αναφερθεί στο κατά πόσο έπρεπε να γίνει η συνάντηση της Νέας Υόρκης γιατί είναι κάτι που είχε συμβεί και πάνω στο οποίο έγιναν τοποθετήσεις πριν από τη συνάντηση. Συνοπτικά, πρόσθεσε, πιστεύω ότι ο Γ.Γ δεν έπρεπε να είχε καλέσει τις συνομιλίες, γιατί δεν υπήρχε περίπτωση να προκύψει πρόοδος του Κυπριακού από μια τέτοια συνάντηση. Αλλά δεν είχαμε καμιά επιλογή παρά να πάμε.

Ο Γλαύκος Κληρίδης έκαμε την εκτίμηση ότι εν όψει των ραγδαίων εξελίξεων, που σημειώνονται στο χώρο της Ευρώπης, δεν υπάρχει μεγάλη διάθεση να ασχοληθούν με το Κυπριακό σαν θέμα προτεραιότητας.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε, μεταξύ άλλων, ότι ο ρόλος του Γ.Γ του ΟΗΕ δεν είναι μόνο η παροχή καλών υπηρεσιών στο διακοινοτικό διάλογο, αλλά και στο να εφαρμοσθεί το διεθνές δίκαιο. Ο Λυσσαρίδης αναφέρθηκε στην εισαγωγή του όρου δικοινοτικός και διζωνικός, με τον οποίο είχε διαφωνήσει στο παρελθόν, αλλά και για τον όρο πολιτική ισότητα.

Παρενέβη ο Γλαύκος Κληρίδης, ο οποίος ρώτησε τον Λυσσαρίδη κατά πόσο εισηγείτο να εγκαταλειφθούν οι όροι δικοινοτική, διζωνική ομοσπονδία κ.λπ.

Ο Λυσσαρίδης απάντησε ότι παρά το γεγονός ότι ο ίδιος είχε διαφωνήσει τότε, ωστόσο είχε πει ότι και οι διαφωνούντες κάποτε θα βρεθούν δεσμευμένοι με ορισμένες καταστάσεις.

Τέλος συμφώνησε με την εισήγηση Κυπριανού για μετάβαση

του Εθνικού Συμβουλίου στην Αθήνα, όπου, όπως προέβλεψε, θα υπήρχε Κυβέρνηση Συνασπισμού.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* επαίνεσε τον Πρόεδρο Βασιλείου «για την σφαιρική ανάλυση, στην οποία είχε προβεί κατά την συνεδρία του Σώματος στις 20 Μαρτίου». Επίσης είπε ότι οι χειρισμοί που έγιναν στο Κυπριακό από τότε, που υιοθετήθηκαν οι προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς τον Ιανουάριο του 1989, είναι ενταγμένοι στο πλαίσιο εκείνης της στρατηγικής και τακτικής.

Αναφερόμενος στο ρόλο της Ελλάδας, ο Χριστόφιας διαπίστωσε μείωση του ενδιαφέροντος και επικράτηση της άποψης ότι τα προβλήματα του Ελληνικού λαού οφείλονται στο ότι έχουν «στη ράχη» και τους Κυπρίους.

Την άποψη του Χριστόφια συμμερίστηκε και ο Γλαύκος Κληρίδης, ο δε Πρόεδρος Βασιλείου ανακοίνωσε ότι ζήτησε επίσημα από την Ελληνική κυβέρνηση να σταματήσει την παροχή οικονομικής βοήθειας προς την Κύπρο από τον Σεπτέμβριο του 1989, πράγμα, που έγινε.

Η συζήτηση πάνω στην έκθεση του Προέδρου Βασιλείου συνεχίστηκε σε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου που πραγματοποιήθηκε στις 27 Μαρτίου 1990. Στις παρεμβάσεις τους τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου ασχολήθηκαν κυρίως με το κατά πόσο οι ιδέες Κουεγιάρ έπρεπε να αποτελέσουν βάση για συζήτηση.

Ο *Τάσος Παπαδόπουλος* είπε ότι η κατάσταση σήμερα είναι πολύ χειρότερη από τον Αύγουστο του 1988 γιατί το έγγραφο Κουεγιάρ έχει μεταβληθεί σε βάση για συζήτηση. Πρόσθεσε ότι δεν πρέπει να δεχθούμε απλή επανέναρξη του διαλόγου, χωρίς να υπάρξουν συγκεκριμένες ενδείξεις για ουσιαστική αλλαγή στη στάση της Τουρκίας.

Ο Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του ΑΚΕΛ *Μιχάλης Πομπουρής* είπε ότι δεν συμφέρει στην Ελληνοκυπριακή πλευρά να κάμει οποιαδήποτε προσπάθεια για ανατροπή του εγγράφου Κουεγιάρ, γιατί θα χάσει τη μάχη. Πρέπει, είπε, να εμπλέξουμε σε μεγαλύτερο βαθμό το Συμβούλιο Ασφαλείας. Ο *Τάσος Παπαδόπουλος* παρατήρησε ότι εφόσο δημιουργείται η εντύπωση

ότι το έγγραφο αυτό είναι αποδεκτό ως βάση για συζήτηση θα ασκηθεί πίεση στην Ελληνοκυπριακή πλευρά να αποδεχθεί το έγγραφο. Ο Μ. Πουμπουρής απάντησε ότι στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων θα μπορούσαμε να απορρίψουμε ό,τι δεν μας συμφέρει.

Παρεμβαίνοντας, ο Γλαύκος Κληρίδης είπε:

«Η πλευρά μας διαπράττει από τον καιρό, που άρχισαν οι διαπραγματεύσεις ένα βασικό σφάλμα: Σπεύδει και απορρίπτει προτού η άλλη πλευρά εκδηλωθεί. Εδώ είναι φανερό ότι δεν υπάρχει ούτε ένα τοις χιλίοις ο Ντενκτάς να δεχθεί τις προτάσεις του Γενικού Γραμματέα ούτε οι Τούρκοι. Αν τις δέχονταν δεν θα έκαμνε όλη αυτή τη φασαρία. Και επομένως, γιατί να συμμαριστούμε αυτή την ευθύνη της απόρριψης;»

Σε άλλο σημείο της παρέμβασης του ο Γλαύκος Κληρίδης παρατήρησε ότι ο Πρόεδρος Βασιλείου, εν γνώσει του Εθνικού Συμβουλίου, είχε δηλώσει και στο Γενικό Γραμματέα και τα Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά δέχεται το έγγραφο αυτό ως βάση για συζήτηση.

«Τι εισηγείστε τώρα; Να πάμε πίσω και να πούμε ότι δεν το δεχόμαστε; Ασφαλώς θα είναι σφάλμα ολέθριο».

Ο Τάσος Παπαδόπουλος είπε ότι η θέση του Κόμματος του ήταν ότι κακώς δεχτήκαμε ότι το έγγραφο Κουεγιάρ μπορούσε να θεωρηθεί έστω ως βάση για συζήτηση. Εφόσον όμως η Κυβέρνηση και μερικά κόμματα το δέχτηκαν ως βάση για συζήτηση, τουλάχιστον στις επαφές μας το κύριο βάρος πρέπει να δίνεται στις θέσεις μας, χωρίς όμως να παραλείπουμε να λέμε ότι το έγγραφο Κουεγιάρ περιέχει αυτές τις απαράδεκτες θέσεις.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι θεωρεί αυταπάτη την άποψη ότι μπορούμε να βελτιώσουμε το έγγραφο Κουεγιάρ. Αν θα γίνουν οποιοσδήποτε τροποποιήσεις, αυτές θα είναι προς το χειρότερο. Αν με την τακτική, που εισηγήθηκε ο ίδιος, να κρατηθεί το έγγραφο νεκρό, μόνο με τον τρόπο αυτό θα κρατηθεί έτσι. Διότι, αν πάμε με αίτημα να επαναρχίσει ο διάλογος, θα επαναρχίσει με βάση το έγγραφο του Γενικού Γραμματέα.

Το θέμα ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ (ΕΕ).

Στο τέλος της συνεδρίας ο Σπύρος Κυπριανού επανέφερε το θέμα της υποβολής αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ για να πάρει την απάντηση από τον Πρόεδρο Βασιλείου ότι η αίτηση για ένταξη είναι σίγουρο ότι θα γίνει και ότι διεξάγεται πολλή εργασία πάνω σ' αυτό. Ωστόσο πρόσθεσε ότι δεν μπορεί να λεχθεί πότε θα υποβληθεί.

Στο σημείο αυτό παρενέβη ο Δημήτρης Χριστόφιας, για να εκφράσει την έντονη αντίδραση του ΑΚΕΛ στην υποβολή αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ λέγοντας και τα ακόλουθα:

«Άφησα εσάς, που συμφωνείτε να γίνει η αίτηση να συζητείτε και να διαφωνείτε, πως θα γίνει η συζήτηση. Σέβομαι το δικαίωμα σας, αλλά για λόγους πρακτικών θέλω να επαναλάβω -διότι την προηγούμενη φορά δεν μίλησα επ' αυτού και, επειδή τώρα που τελειώνουμε ο Πρόεδρος μιλά ότι υπάρχει ομοφωνία στο θέμα και της αίτησης ακόμα για ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ - ότι εμείς πιστεύουμε ότι δεν πρέπει να κάμουμε αίτηση για ένταξη. Πιστεύουμε ότι πρέπει να αξιοποιήσουμε στο μεγαλύτερο βαθμό την ΕΟΚ χωρίς αίτηση για ένταξη. Δηλαδή πιστεύουμε ότι θα είναι αποτυχία και η αίτηση ένταξης. Θα μας αρνηθούν, δηλαδή, ουσιαστική συζήτηση πάνω στο θέμα με το επιχείρημα που προβάλλουμε ότι θα χρησιμοποιήσουμε τους μηχανισμούς, δεν θα μπορέσουμε να το αξιοποιήσουμε. Και προτιμώ παρά να κάμουμε αίτηση και να αποτύχουμε να μη την κάμουμε».

Προετοιμασία για την υποβολή της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ

Για μια μεγάλη περίοδο δεν υπήρχαν σημαντικές εξελίξεις στο Κυπριακό, υπό τη μορφή οποιωνδήποτε πρωτοβουλιών των Ηνωμένων Εθνών ή οποιωνδήποτε χωρών. Στη διεθνή κοινότητα ήταν σαφής η διαπίστωση ότι για την απραξία την ευθύνη έφερε η τουρκική πλευρά. Η κατάσταση αυτή δημιουργούσε

ευνοϊκές συνθήκες για εντατικοποίηση των επαφών για την προετοιμασία της υποβολής της αίτησης για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Θα αναφερθώ συνοπτικά στις εξελίξεις της περιόδου από την τελευταία συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 27 Μαρτίου 1990 μέχρι την 4^η Ιουλίου, οπότε αποφασίστηκε η υποβολή τη αίτησης για ένταξη στην *Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα*.

Στις 29 Μαρτίου 1990 η Επιτροπή Εξωτερικών της Αμερικανικής Βουλής των Αντιπροσώπων υιοθέτησε ψήφισμα, το οποίο επισημαίνει τη στάση του Ντενκτάς κατά τη διάρκεια των συνομιλιών της Νέας Υόρκης και κάλεσε τον Πρόεδρο Μπους να ακολουθήσει ενεργό πολιτική, που να αποσκοπεί στην αποχώρηση από την Κύπρο όλων των ξένων στρατευμάτων, που δεν προνοούνται βάσει διεθνών συμφωνιών. Επίσης δεν ζήτησε την αποχώρηση των εποίκων.

Την 1^η Απριλίου πραγματοποιεί επίσκεψη στην Κύπρο ο πρωθυπουργός της Ιταλίας Αντρεόττι. Επρόκειτο για μια πολύ σημαντική επίσκεψη από τον πρωθυπουργό μιας ηγετικής χώρας της ΕΟΚ, που μαρτυρούσε το καλό επίπεδο της προετοιμασίας για την υποβολή της αίτησης. Ο Ιταλός πρωθυπουργός δήλωσε ξεκάθαρα ότι η χώρα του θα υποστηρίξει την ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ. Τον Αντρεόττι είχε συναντήσει νωρίτερα στη Ρώμη ο Πρόεδρος Βασιλείου.

Στις 6 Απριλίου 1990 μετά την Επιτροπή Εξωτερικών της Αμερικανικής Βουλής η ίδια η ολομέλεια της Βουλής υιοθέτησε με συντριπτική πλειοψηφία ψήφισμα, με το οποίο καλούσε τον Πρόεδρο των ΗΠΑ να εργαστεί για την αποκατάσταση της κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στις 7 Απριλίου 1990 η Διακοινοβουλευτική Ένωση υιοθέτησε ψήφισμα με το οποίο ζητούσε την αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων από την Κύπρο.

Στις 25 Απριλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου συναντήθηκε στη Νέα Υόρκη με το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, με τον οποίο συζήτησε την στασιμότητα στο Κυπριακό.

Μετά την επιστροφή του στην Κύπρο προγραμμάτισε σειρά επισκέψεων σε χώρες της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότη-

τας, όπου συζήτησε λεπτομέρειες σχετικά με την επικείμενη αίτηση της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ.

Στις 10 Μαΐου πραγματοποίησε επίσκεψη στις Βρυξέλλες, όπου είχε σημαντικές συνομιλίες με τον Πρόεδρο της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων **Ζιακ Ντελόρ** και τον Υπουργό Εξωτερικών του Βελγίου **Εϋσκενς**.

Στις 14 Μαΐου επισκέπτεται την Αθήνα, όπου συναντάται με όλη την πολιτική ηγεσία της χώρας και ανταλλάσσει απόψεις, που αφορούν το Κυπριακό, αλλά και την επικείμενη υποβολή της αίτησης για ένταξη. Είχε συναντήσεις με τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας **Κωνσταντίνο Καραμανλή**, με τον Πρωθυπουργό **Κωνσταντίνο Μητσοτάκη**, τον Πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ **Ανδρέα Παπανδρέου**, το **Λεωνίδα Κύρκο** του Συνασπισμού της Αριστεράς και της προόδου, το **Χαρίλαο Φλωράκη** του Κ.Κ.Ε. και τον **Κωστή Στεφανόπουλο** της ΔΗΑΝΑ.

Ο Μητσοτάκης δήλωσε μετά τη συνάντηση που είχε με τον Πρόεδρο Βασιλείου:

«Συμπίπτουμε στη βασική γραμμή, που είναι η γραμμή του διαλόγου και της αναζήτησης λύσης μέσα στα πλαίσια της πραγματικότητας. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρέπει να συντονίσουμε τις προσπάθειες μας, Ελλάδα και Κύπρος και αυτό αποτέλεσε το κύριο θέμα με το οποίο ασχοληθήκαμε».

Στις 27 Μαΐου ο Πρόεδρος Βασιλείου πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Πορτογαλία, ύστερα από πρόσκληση του **Προέδρου Σοάρες**. Στις συνομιλίες που είχε, τόσο με τον Πρόεδρο Σοάρες όσο και με τον **Πρωθυπουργό Σίλβα**, συζητήθηκε κυρίως το θέμα της υποβολής της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ. Επίσης είχε συναντήσεις με μέλη του Πορτογαλικού Κοινοβουλίου της συμπολίτευσης και της αντιπολίτευσης. Από όλους εξασφάλισε την υπόσχεση για υποστήριξη της αίτησης της Κύπρου.

Μέσα στον Ιούνιο του 1990 οι εκπρόσωποι το Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ αρχίζουν στη Νέα Υόρκη επαφές με εκπροσώπους της τουρκικής κυβέρνησης για το Κυπριακό. Είναι η πρώτη φορά, κατά την οποία η Τουρκία συζήτησε απευθείας με τα

Ηνωμένα Έθνη το Κυπριακό.

Την 1^η Ιουνίου πραγματοποιείται συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου κατά την οποία συζητήθηκε εισήγηση, που ετοίμασε ο Υπουργός Εξωτερικών *Γεώργιος Ιακώβου* για πρόγραμμα δράσης και προώθησης του Κυπριακού, σε διεθνές επίπεδο. Στην αρχή συζητήθηκε αίτηση του ΑΔΗΣΟΚ για συμμετοχή στο Εθνικό Συμβούλιο. Η αίτηση απορρίφθηκε, γιατί το ΑΔΗΣΟΚ δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις που είχε θέσει με προηγούμενη απόφαση του το Εθνικό Συμβούλιο. Ο Πρόεδρος Βασιλείου υποστήριξε ότι με βάση τις προϋποθέσεις αυτές το ΑΔΗΣΟΚ θα έπρεπε να δικαιούται συμμετοχή, γιατί διαθέτει αρκετούς βουλευτές. Ωστόσο, πρόσθεσε, υπάρχει η ερμηνεία ότι αντιπροσωπεύεται μεν στη Βουλή, αλλά όχι κατόπιν συμμετοχής σε εκλογές, γι' αυτό και ζητούσε τις απόψεις των άλλων μελών του Εθνικού Συμβουλίου.

Όπως είναι γνωστό, ως αποτέλεσμα των σαρωτικών αλλαγών στη Σοβιετική Ένωση και τις άλλες χώρες του λεγόμενου υπαρκτού σοσιαλισμού, μερικά στελέχη του ΑΚΕΛ, περιλαμβανομένων και βουλευτών, αποχώρησαν από το Κόμμα. Οι αποχωρήσαντες από το Κόμμα βουλευτές αποχώρησαν και από την κοινοβουλευτική ομάδα του ΑΚΕΛ. Οι αποχωρήσαντες ήταν οι ***Ανδρέας Φάντης, Ανδρέας Ζιαρτίδης, Ντίνος Κωνσταντίνου, Παύλος Δίγκλης*** και ***Μιχάλης Παπαπέτρου***.

Αναφορικά με το κύριο θέμα της ημερήσιας διάταξης του Εθνικού Συμβουλίου, οι αρχηγοί ή άλλα μέλη των αντιπροσωπειών των κομμάτων άρχισαν να διατυπώνουν τις απόψεις τους, οι οποίες σε τίποτε δεν διέφεραν από τις απόψεις που είχαν εκφράσει σε προηγούμενες συνεδρίες. Αποφασίστηκε να συνεχιστεί η συζήτηση στις 11 Ιουνίου.

Οι Μπους και Γκορμπασιώφ συζητούν το Κυπριακό.

Η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 11 Ιουνίου άρχισε με ενημέρωση του Προέδρου Βασιλείου για την πρώτη συνάντηση που είχαν οι Πρόεδροι των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης *Μπους* και *Γκορμπασιώφ* στο Ρέικιαβικ της Ισλανδίας. Ο

Πρόεδρος Βασιλείου είχε ζητήσει όπως το Κυπριακό απασχολήσει τους δύο ηγέτες. Και πράγματι, όπως του ανέφερε ο πρεσβευτής της Σοβιετικής Ένωσης στην Κύπρο **Φώκιν**, το Κυπριακό απασχόλησε τους δύο ηγέτες, οι οποίοι συμφώνησαν όπως εξευρεθεί σύντομα αμοιβαία αποδεκτή λύση πάνω στη βάση του σεβασμού της ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Και οι δυο εξέφρασαν υποστήριξη στις προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα για πρόοδο μέσω του διακοινοτικού διαλόγου.

Εξάλλου ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Κ. Μητσotάκης πληροφόρησε τον Πρόεδρο Βασιλείου ότι υπάρχει αναβάθμιση του Αμερικανικού ενδιαφέροντος. Ο Κ. Μητσotάκης πραγματοποιούσε επίσκεψη στην Ουάσιγκτον, όπου, σύμφωνα με την ενημέρωση που έκαμε στον Πρόεδρο Βασιλείου, διαπίστωσε την ύπαρξη ενδιαφέροντος για το Κυπριακό, ότι υπήρχε γενική κατανόηση για τις ευθύνες της Τουρκίας και ότι είναι ανάγκη να γίνει κάτι ώστε να υπάρξει πρόοδος στο Κυπριακό.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, χαρακτηριστική ήταν η παρέμβαση του *Σπύρου Κυπριανού*, ο οποίος ζήτησε να μάθει από τον Πρόεδρο Βασιλείου περισσότερες λεπτομέρειες. Είπε ότι η συζήτηση του Κυπριακού από τους *Μπους* και *Γκορμπασιώφ* δεν είναι αμελητέα εξέλιξη, αλλά το πιο σημαντικό είναι τι είδους συζήτηση έγινε.

«Λέχθηκαν πολλά; Μπήκαν στην ουσία του Κυπριακού ή περιορίστηκαν απλώς στο να αναφέρονται στην ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου και στην επανέναρχη του διαλόγου μέσω του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών..... Εάν οι δύο υπερδυνάμεις ικανοποιούνται με μια απόφαση υποστήριξης της διαδικασίας Κουεγιάρ για την επανάληψη του διακοινοτικού διαλόγου, αυτό δεν είναι αρκετό. Μάλιστα θα έφταναν μέχρι του βαθμού να ανησυχώ έχοντας υπόψη τις προτάσεις Κουεγιάρ, τις οποίες εμείς θεωρούμε εντελώς απαράδεκτες».

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι όλοι κατέληξαν στο ό,τι θα λέγουν ότι δεν πρόκειται να προσέλθουμε σε διάλογο, αν δεν υ-

πάρξουν ουσιαστικές ενδείξεις της τουρκικής αλλαγής. Θα εξετάσουμε το θέμα αυτό, όταν μας καλέσει ο Γενικός Γραμματέας. Οι υπερδυνάμεις, πρόσθεσε, υποστηρίζουν τη συνέχιση της πρωτοβουλίας του Γενικού Γραμματέα και δεν μπορούμε να αλλάξουμε τη θέση των υπερδυνάμεων για να αρχίσει ένας νέος διάλογος.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* παρατήρησε ότι δεν υπάρχει πραγματικά συγκεκριμένη γραμμή πλεύσης για το Κυπριακό και υπήρχε προχειρολογία και στις κινήσεις και στην πολιτική μας.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* είπε ότι δεν χρειάζεται να θριαμβολογούμε για το αμερικανικό ενδιαφέρον, προσθέτοντας ότι η πολιτική των Αμερικανών είναι η ίδια, η οποία είχε εκφρασθεί μέσω της Υφυπουργού *Ρίτζγουέη*. Ο Χριστόφιας παρατήρησε ότι και από τις δηλώσεις του πρωθυπουργού Μητσοτάκη εδημιουργείτο μια λανθασμένη ευφορία για το αμερικανικό ενδιαφέρον. Αναφερόμενος στο θέμα του νέου διαλόγου, ο Γ.Γ του ΑΚΕΛ είπε ότι θα πρέπει να εμποδίσουμε το Γενικό Γραμματέα ή οποιαδήποτε άλλη ενδιαφερόμενη πλευρά να αρχίσει διάλογος χωρίς να αναιρεθούν οι όροι του Ντενκτάς και ταυτόχρονα να δοθούν ενδείξεις ή αποδείξεις ότι οι Τούρκοι θα συζητήσουν την ουσία του Κυπριακού στη βάση των συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου.

Η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου συνεχίστηκε το απόγευμα και επίκεντρο της συζήτησης ήταν το θέμα της προσφυγής της Κύπρου στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, με την ΕΔΕΚ και το ΔΗΚΟ να υπερθεματίζουν υπέρ της προσφυγής. Τελικά αποφασίστηκε να ετοιμασθεί το κείμενο τη προσφυγής για να παρουσιασθεί σε νέα συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου. Κατ' αρχή αποφασίστηκε όπως η προσφυγή γίνει στα μέσα Ιουλίου.

Έγινε διεξοδική συζήτηση πάνω σε διάφορα κεφάλαια του Σχεδίου Δράσης, το οποίο έτυχε γενικά καλής υποδοχής. Ο Δημήτρης Χριστόφιας εισηγήθηκε να εγκριθούν οι εισηγήσεις του Σχεδίου Δράσης, γιατί, εκτός από τα θέματα προσφυγής στο Συμβούλιο της Ευρώπης και στη Γενική Συνέλευση, στα οποία υπήρχαν κάποιες αποχρώσεις απόψεων, τα υπόλοιπα ήσαν απλά.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης ήγειρε θέμα για τις βρετανικές βάσεις στην Κύπρο, λέγοντας ότι είναι βέβαιος ότι η παρατήρηση του δεν θα γινόταν αποδεκτή. Είπε ο Βάσος Λυσσαρίδης ότι *«είναι καιρός να εκβιαστεί η Αγγλία ότι δεν μπορεί να κρατεί εκατόν τετραγωνικά μίλια Κυπριακής γης-αυτή ήταν μόνιμη θέση μου-γιατί όπως ανέφερε ο Πρόεδρος πρέπει να δείξουμε κι εμείς κάποτε αποφασιστικότητα»*.

Ο Σπύρος Κυπριανού ήγειρε και πάλιν το θέμα της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ.

Ο Πρόεδρος απάντησε ότι υποστηρίζει την υποβολή αίτησης για ένταξη και ότι γίνονται μια σειρά επαφών και διεργασιών και ότι τη στιγμή εκείνη δεν ήταν σε θέση να πει κάτι το συγκεκριμένο.

Ο Κυπριανού ρώτησε σε τι χρειάζονται οι διεργασίες.

Ο Πρόεδρος απάντησε ότι πιστεύει πως η προετοιμασία είναι απαραίτητη.

Ο Κυπριανού παρατήρησε ότι αυτό λέχθηκε πολλές φορές και ότι συμβαίνει μια άσκοπη καθυστέρηση.

«Ποιος είναι ο πραγματικός λόγος; Είναι γιατί, όπως φημολογείται, μας συμβουλευεί η κυρία Θάτσερ και κάποιοι άλλοι να μη προχωρήσουμε; Εφόσον ο Πρόεδρος είναι υπέρ γιατί καθυστερούμε;»

Ο Πρόεδρος απάντησε ότι δεν υπάρχει καμιά καθυστέρηση και ότι το θέμα θα μπορούσε να συζητηθεί σε άλλη συνεδρία.

Ο Κυπριανού είπε ότι το θέμα είναι πολύ σοβαρό και δεν υπήρχε λόγος αναβολής της συζήτησής του.

Ο Πρόεδρος διευκρίνισε ότι δεν υπήρχε τίποτε περισσότερο να αναφέρει στο Εθνικό Συμβούλιο, κατά την ώρα εκείνη, και δεν μπορούσε να πείσει τον Κυπριανού ότι χρειάζεται προετοιμασία, όπως και δεν μπορούσε να τον πείσει ο Κυπριανού ότι δεν χρειάζεται προετοιμασία.

Και πράγματι η προετοιμασία εντατικοποιήθηκε και η υπόσχεση που έδωσε ο Πρόεδρος Βασιλείου για συζήτηση του θέματος εκπληρώθηκε στην επόμενη κιόλας συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που έγινε στις 4 Ιουλίου 1990.

Η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 4 Ιουλίου 1990 ασ-

χολήθηκε αποκλειστικά με το θέμα της υποβολής της αίτησης για ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ.

Ενημερώνοντας τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου, ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι προηγήθηκε έκτακτη συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου, το οποίο ομόφωνα αποφάσισε την υποβολή αίτησης, για ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ. Ο Υπουργός Εξωτερικών **Γεώργιος Ιακώβου** βρισκόταν στις Βρυξέλλες και ανέμενε οδηγίες για την υποβολή της αίτησης εκτός αν ομόφωνα το Εθνικό Συμβούλιο αποφάσισε να μη γίνει. Και πρόσθεσε ο Πρόεδρος Βασιλείου:

«Για λόγους υπευθυνότητας και σοβαρότητας θα πρέπει να δοθούν εξηγήσεις στο Εθνικό Συμβούλιο γιατί η αίτηση μας θα υποβληθεί σήμερα και όχι χθες ή πριν από ένα μήνα, ή μετά τρεις μήνες π.χ. Γι' αυτό θα ήθελα να προβώ σε μια ενημέρωση γύρω από το θέμα και σε συνέχεια να γίνει συζήτηση ως προς την εκτίμηση μας αν συμφέρει στην πλευρά μας να υποβάλουμε αίτηση και ποιες είναι οι πιθανές επιπτώσεις-για τους κινδύνους, που φημολογούνται και υπεύθυνα ο καθένας, εν γνώσει αυτών των πιθανών επιπτώσεων να εκφράσει απόψεις και να πάρει θέση».

Η ομιλία του Προέδρου Βασιλείου.

Στη μακρά ομιλία του ο Πρόεδρος Βασιλείου τόνισε ότι ήταν πάντοτε υπέρ της υποβολής αίτησης και απέρριψε όλους τους ισχυρισμούς ότι καθυστέρησε να υποβάλει αίτηση, κατά την περίοδο που η Ελλάδα προήδρευε της ΕΟΚ. Αφού αναφέρθηκε λεπτομερειακά στις διάφορες επαφές που είχε, ανέφερε ότι συνεζήτησε το όλο θέμα με τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας *Παπανδρέου* και τον Υπουργό Εξωτερικών *Παπούλια*.

«Αφού μελετήσαμε όλα τα σχετικά σημεία και συμφωνήσαμε ότι θα ήταν λάθος να υποβληθεί η αίτηση, λαμβάνοντας υπόψη τις θέσεις της ΕΟΚ και για δύο άλλους λόγους: Πρώτο, διότι δεν ήταν ωραίο να φαίνεται ότι μόνο η Ελλάδα υποστηρίζει την Κύπρο και, δεύτερο, εκκρεμούσε τότε η απάντηση

της Επιτροπής στην Τουρκία. Διότι, αν υποβάλλαμε τότε την αίτηση μας θα την επισύναπταν με την Τουρκική και μ' αυτό τον τρόπο θα δημιουργούσαμε την προϋπόθεση να μας λεχθεί ότι εφ' όσον απάντησαν στους Τούρκους, με τον ίδιο τρόπο θα απαντούσαν και σε μας και στο διηνεκές θα εξέταζαν το θέμα μας μαζί με της Τουρκίας, πράγμα που θα ήταν σε βάρος μας. Έπρεπε, δηλαδή, σίγουρα να υπάρξει μια απόσταση και διαφοροποίηση της τουρκικής αίτησης από τη δική μας. Αυτή ήταν η θέση, λοιπόν, και μείναμε έτσι για το υπόλοιπο του 1988 και τις αρχές του 1989. Η δεύτερη φάση στο όλο θέμα διαμορφώθηκε, μετά που υπέβαλε η Αυστρία την αίτηση της, πράγμα, που άνοιξε το δρόμο στο να υποβληθούν νέες αιτήσεις, αργότερα δε, έπειτα από μερικούς μήνες, απάντησαν στην Τουρκία. Προτού απαντήσουν στην Τουρκία, επαναλαμβάνω ότι ήταν λάθος να υποβάλουμε δική μας αίτηση για να μη την συνδέσουν με εκείνη της Τουρκίας. Αλλά εκτός αυτού, όλοι μας έλεγαν-και ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας το είχε συστήσει πολύ έντονα, ότι, αν υποβάλλαμε αίτηση ενώ διεξαγόταν διάλογος η προσπάθεια για συνέχιση του διαλόγου και προετοιμασία της συνάντησης της Νέας Υόρκης, το αποτέλεσμα θα ήταν να χρησιμοποιήσει την αφορμή αυτή ο Ντενκτάς για να αποχωρήσει από το διάλογο, όπως και το απειλεί, αλλά, αν το έκαμνε τότε, δεν θα φαινόταν ότι η ευθύνη για τη διακοπή του διαλόγου βαρύνει την Τουρκία και την τουρκική πλευρά και θα θόλωνε τα νερά και θα δημιουργούσε ένα κλίμα, που δεν θα μας εξυπηρετούσε. Και μ' αυτή τη σκέψη και κατόπιν πλήρους ανταλλαγής απόψεων με την Ελληνική Κυβέρνηση αποφασίσαμε ότι δεν είναι σωστό να κάνουμε τίποτε προτού ολοκληρωθεί και η πρόσφατη συνάντηση της Νέας Υόρκης, η οποία πραγματοποιήθηκε φέτος το Φεβράρη. Γι αυτό και δεν τέθηκε θέμα υποβολής αίτησης το περασμένο Φθινόπωρο. Αυτή ήταν η θέση της Γαλλίας, η οποία είχε πέρσι την προεδρία της ΕΟΚ, και θα ήταν τραγικό λάθος να το κάναμε παρά τη θέληση τους».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι με το νέο χρόνο και με την προοπτική αποτυχίας του δικαιοδικού διαλόγου άρχισε να προετοιμάζει το έδαφος για την υποβολή της αίτησης της Κύπ-

ρου. Προς το σκοπό αυτό είχε επαφές με όλους σχεδόν τους ηγέτες των χωρών μελών της ΕΟΚ, ανάμεσα στους οποίους και τον Πρόεδρο της Γαλλίας *Φρανσουά Μιτεράν*, τον οποίο έπεισε να υποστηρίξει την αίτηση της Κύπρου. Το ίδιο θέμα συζητήσε με τους ηγετικούς παράγοντες της ΕΟΚ και με τον **πρωθυπουργό της Ιταλίας κ. Αντρεότι**, ο οποίος και συνεβούλεψε όπως η αίτηση της Κύπρου υποβληθεί κατά την περίοδο που θα προεδρεύει της ΕΟΚ η Ιταλία, μια από τις κύριες χώρες της ΕΟΚ. Ούτω και έγινε.

Συζήτηση για ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ.

Μετά την έκθεση του Προέδρου πρώτος πήρε το λόγο ο Γλαύκος Κληρίδης ο οποίος είπε:

«Συμφωνούμε πλήρως με την απόφαση, που λήφθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο ότι πρέπει να υποβληθεί η αίτηση για ένταξη της Κύπρου. Ορθά τοποθετήθηκε το Υπουργικό Συμβούλιο ότι, αν υποκύψουμε σε οποιοδήποτε εκβιασμό ή απειλή από μέρους του Ντενκτάς τώρα και δεν υποβάλουμε την αίτηση, θα έχουμε συνεχείς απειλές όχι μόνο για τα ταξίδια του Προέδρου, αλλά αν θα προσφύγουμε στη Γενική Συνέλευση για όλα».

Ο *Σπύρος Κυπριανού* υποστήριξε πλήρως την απόφαση για την υποβολή της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ και συμφώνησε με την επιχειρηματολογία που ανέπτυξε ο Πρόεδρος αναφορικά με τις τουρκικές απειλές και τους κινδύνους. Ωστόσο παρατήρησε ότι τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου έπρεπε να ετηρούντο περισσότερο ενήμερα για τις δραστηριότητες του Προέδρου σχετικά με το θέμα αυτό.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε ότι ο κ. Κυπριανού είχε δίκαιο στο σημείο αυτό, αλλά απέφυγε την ενημέρωση, γιατί ήθελε να είναι εξασφαλισμένο το απόρρητο για τους λόγους που ανέφερε στην ενημέρωσή του.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* είπε ότι λαμβάνεται σήμερα από την

πλειοψηφία του Εθνικού Συμβουλίου και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας μια ιστορική, κατά την άποψη του απόφαση. Διότι θα έχει αμεσότητες επιπτώσεις στους χειρισμούς του κυπριακού προβλήματος και από την άλλη αφορά την προοπτική. Ο Χριστόφιας είπε πως η αίτηση ένταξης σήμερα ή σε ένα-δύο χρόνια δεν προσθέτει τίποτε το ουσιαστικό. Αφού προέβη σε ανάλυση των δεδομένων, εξέφρασε τη διαφωνία του κόμματος του για την υποβολή της αίτησης.

Στη συνέχεια οι Κληρίδης, Κυπριανού και Τ. Χατζηδημητρίου εξουσιοδότησαν τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να διαβιβάσει στον Υπουργό Εξωτερικών στις Βρυξέλλες το μήνυμα για υποβολή της αίτησης για ένταξη.

Ο *Τάκης Χατζηδημητρίου* αντικαθιστούσε τον απουσιάζοντα *Βάσο Λυσσαρίδη*. Σε παρέμβαση του είπε ότι έχει κάθε λόγο να πιστεύει στην ειλικρίνεια της τοποθέτησης του Προέδρου και της σχετικής αιτιολόγησης που έκαμε. Ωστόσο συμφώνησε με τον Σπύρο Κυπριανού για την απουσία ενημέρωσης.

Ο Ντενκτάς αντιτίθεται στην απόφαση για υποβολή αίτησης ένταξης στην Ε.Ε. και απειλεί.

Η αντίδραση του *Ραούφ Ντενκτάς* στην απόφαση για υποβολή της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ εκδηλώθηκε την ίδια μέρα. Η αντίδραση του εκδηλώθηκε με απειλές για τη λήψη μέτρων, περιλαμβανομένου και του εποικισμού της Αμμοχώστου.

Η καλή προετοιμασία της διεθνούς κοινής γνώμης προτού υποβληθεί η αίτηση είχε ως αποτέλεσμα να καταδικάσουν τις τουρκικές απειλές. Τα Ηνωμένα Έθνη οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Βρετανία προέβησαν στις 16 Ιουλίου 1990 σε έντονο διάβημα προς την Τουρκία προς αποτροπή του εποικισμού της Αμμοχώστου. Ταυτόχρονα η Ευρωπαϊκή Κοινότητα απέρριψε τις τουρκικές αντιρρήσεις σχετικά με την αίτηση της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ.

Προηγήθηκε στις 12 Ιουλίου η υιοθέτηση ψηφίσματος από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο καταδίκασε την, εκ μέρους της Τουρκίας, παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην

Κύπρο. Επίσης ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ σε έκθεση για την αποστολή των καλών του υπηρεσιών στην Κύπρο επέρριψε κατά σαφή τρόπο ευθύνη στον *Ραούφ Ντενκτάς* για το ναυάγιο των διακοινοτικών συνομιλιών.

Τις τουρκικές απειλές και εκβιασμούς συζήτησε το Εθνικό Συμβούλιο σε συνεδρία του στις 17 Ιουλίου 1990. Υπήρχαν πληροφορίες ότι ο *Ραούφ Ντενκτάς* ανέμενε οδηγίες από την Τουρκική Κυβέρνηση να προχωρήσει στο άνοιγμα των ξενοδοχείων της Αμμοχώστου για εκμετάλλευση και αργότερα στον εποικισμό της πόλης.

Κατά τη συζήτηση που έγινε στο Εθνικό Συμβούλιο πρυτάνευσε η λογική και δεν υιοθετήθηκε εισήγηση για προσφυγή της Κύπρου στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Αντί τούτου υιοθετήθηκε η άποψη να σταλεί επιστολή στον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας, στην οποία ετέθη το όλο θέμα και ζητήθηκε σύγκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας από τον ίδιο, προς αντιμετώπιση μιας κατάστασης, που απειλεί την ειρήνη. Μ' αυτό τον τρόπο δόθηκε η ορθή διάσταση στη νέα διένεξη. Επρόκειτο για διένεξη μεταξύ της Τουρκίας και του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Στο διάβημα της Κύπρου υπήρξε άμεση ανταπόκριση. Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Ασφαλείας προέβη στις 19 Ιουλίου σε δήλωση, με την οποία υιοθετείται η έκθεση του Γενικού Γραμματέα και το Σχέδιο Δράσης του και κάλεσε τα μέρη να αποφύγουν οποιαδήποτε ενέργεια, που θα επιδείνωνε την κατάσταση. Στη δήλωση έγινε αναφορά στο ψήφισμα 550(1984), όπου χαρακτηρίζεται ως απαράδεκτη οποιαδήποτε προσπάθεια εποικισμού της Αμμοχώστου.

Το θέμα του εποικισμού της Αμμοχώστου ήταν μεταξύ των θεμάτων που συζήτησε ο Πρόεδρος Βασιλείου με τον Γερμανό Υπουργό Εξωτερικών Γκένσερ. Στις 23 Ιουλίου 1990 ο Πρόεδρος πραγματοποίησε επίσκεψη στη Βόννη, ύστερα από πρόσκληση του Γερμανού Υπουργού Εξωτερικών Γκένσερ. Συζητήθηκαν οι εξελίξεις του Κυπριακού και η αίτηση της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ. Η βοήθεια και συμπαράσταση, που έδωσε ο Γκένσερ στην Κύπρο και ιδιαίτερα στο θέμα της ένταξης της στην ΕΟΚ, ήταν πολύ σημαντική. Ο Γκένσερ ήταν ένας από τους πολιτικούς ηγέτες της Ευρώπης, με τον οποίο ο Πρόεδρος

Βασιλείου εγκαθίδρυσε στενές σχέσεις φιλίας, που συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Και οι δύο ανήκουν στα Συμβούλια Διεθνών μη Κυβερνητικών Οργανισμών, στα οποία συμμετέχουν προσωπικότητες από όλο τον κόσμο.

Η μόνη πρακτική αντίδραση της τουρκικής πλευράς στην υποβολή της αίτησης για ένταξη ήταν η συμφωνία που υπεγράφη μεταξύ της Τουρκίας και του κατοχικού καθεστώτος στην Κύπρο, που προνοεί συνεργασία στον “οικονομικό και πολιτικό τομέα”, “κατάργηση των διαβατηρίων”, και “αμυντικό σύμφωνο”. Η συμφωνία αυτή δεν αλλάζει καθόλου την κατάσταση σε ό,τι αφορά τις σχέσεις της Τουρκίας με το κατοχικό καθεστώς. Ήταν μια προσπάθεια να δοθεί η εικόνα του κράτους στο καθεστώς του Ραούφ Ντενκτάς. Το ότι υπάρχει κατοχικό καθεστώς κανένας δεν το αμφισβητεί. Το γεγονός όμως είναι ότι μόνο η Τουρκία αναγνωρίζει το ψευδοκράτος και συνάπτει μαζί του διάφορες συμφωνίες, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις δεν έχουν κανένα νόημα, όπως είναι το “αμυντικό σύμφωνο”. Το “σύμφωνο” δεν αλλάζει καθόλου την κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο από τον Ιούλιο του 1974 με την παρουσία ενός πανίσχυρου κατοχικού στρατού στο βόρειο τμήμα της Κύπρου.

Τις εξελίξεις, μετά την υπογραφή της “συμφωνίας”, συζήτησε το Εθνικό Συμβούλιο σε συνεδρία του στις 31 Ιουλίου 1990.

Κατά τη συνεδρία αυτή ο Υπουργός Εξωτερικών Γ. Ιακώβου ανέφερε ότι εξασφάλισε αντίγραφο της επιστολής του Ραούφ Ντενκτάς προς το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Στην επιστολή του ο Ραούφ Ντενκτάς σχολίαζε την τελευταία έκθεση του Γενικού Γραμματέα και παρατηρούσε ότι στην έκθεση αυτή δεν γίνεται καμιά αναφορά στην υποβολή της αίτησης της “Ελληνοκυπριακής” πλευράς για ένταξη στην ΕΟΚ, κάτι το οποίο, κατά την άποψη του Τουρκοκύπριου ηγέτη, καθιστούσε άνευ σημασίας τη βάση πάνω στην οποία μπορούν να διεξαχθούν οι διαπραγματεύσεις.

Σε διάφορες επαφές του με διπλωμάτες ο Ραούφ Ντενκτάς δήλωνε ότι εν’ όσω υπάρχει η αίτηση στην ΕΟΚ δεν επρόκειτο να προσέλθει σε διάλογο.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης διάβασε ένα πολύ σημαντικό εμπιστε-

υτικό έγγραφο που απευθυνόταν στο Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών από την αντιπροσωπεία της Ελλάδας στις Βρυξέλλες. Το έγγραφο αναφερόταν στη μελέτη της αίτησης της Κύπρου για ένταξη και τις απόψεις που εκφράστηκαν στην πρώτη συνεδρία του αρμοδίου οργάνου της ΕΟΚ για μελέτη της αίτησης του λεγόμενου *Coreper*. Ο Πρόεδρος του Σώματος Ιταλός **Di Roberto** ανέφερε ότι το κυπριακό αίτημα θέτει μια σειρά σοβαρών προβλημάτων στις σχέσεις της Κοινότητας με ένα σύμμαχο μέλος του NATO. Η ελληνική αντιπροσωπεία υποστήριξε με σθένος ότι η Κυπριακή αίτηση πρέπει να εξετασθεί το ταχύτερο με τις ίδιες διαδικασίες, που είχε ακολουθήσει το Συμβούλιο στις άλλες αιτήσεις για ένταξη. Ο Βρετανός αντιπρόσωπος είπε ότι δεν έπρεπε να δραματοποιηθεί η κατάσταση και πρόσθεσε ότι, άνκαι το Κυπριακό αίτημα δημιουργεί προβλήματα, ωστόσο δεν απαιτείται ειδική διαδικασία για την εξέταση του.

Κατά τη συζήτηση, που ακολούθησε, ο *Σπύρος Κυπριανού* επανέλαβε την εισήγηση του για σύσκεψη στην Αθήνα, μια ιδέα, όπως είπε, η οποία τείνει σιγά-σιγά να εγκαταλειφθεί. Ο Κυπριανού διαφώνησε ριζικά με τις εκτιμήσεις του Προέδρου Βασιλείου αναφορικά με την κατάσταση που δημιουργείται γύρω από το Κυπριακό. Δεν πρέπει, είπε, να επαναπαυόμαστε και να μη νομίζουμε ότι θα καταρρεύσει η τουρκική διπλωματία.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι επιβάλλεται να γίνει συνάντηση με την Ελληνική Κυβέρνηση, όπου βολεύει και βολεύει καλύτερα στην Αθήνα. Στην εκτίμηση του γύρω από τις εξελίξεις και τη θέση της Τουρκίας υποστήριξε ότι το κύριο θέμα που απασχολεί την Τουρκία δεν είναι το Κυπριακό, αλλά, άλλα πολύ πιο ευρύτερα συμφέροντα και, σε ό,τι αφορά το Κυπριακό, δεν επιθυμεί καμιά εξέλιξη στο παρόν στάδιο.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* αναφέρθηκε στην έκθεση του Γ.Γ του ΟΗΕ, η οποία είπε θα ήταν καλύτερη αν στο σημείο, που γίνεται αναφορά στις δύο Κοινότητες και στην ισότητα συμπληρώνονταν με όσα είπε ο Πρόεδρος. Απαντώντας σε σχετική ερώτηση του *Σπύρου Κυπριανού*, ο Χριστόφιας είπε ότι δεν θεωρεί επίσημο διάλογο τις χωριστές συνομιλίες, που έχουν τα Ηνωμένα Έθνη με τα ενδιαφερόμενα μέρη. Επανέλαβε επίσης τη θέση του ΑΚΕΛ, ότι δεν έπρεπε να υποβληθεί η αίτηση για

ένταξη στην ΕΟΚ.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι το ψήφισμα 649 ήταν το χειρότερο για την Κύπρο, διότι ασχολείται με την εσωτερική πτυχή του Κυπριακού, υποστηρίζοντας ότι τούτο αποτελεί την απαρχή της χωριστής αναγνώρισης δύο καταστάσεων. Επίσης υιοθετεί έμμεσα τις σκέψεις Κουεγιάρ, τις οποίες όλα τα κόμματα έχουν απορρίψει ως βάση για λύση και όχι ως βάση συζήτησης. Αναφορικά με την κατάσταση στην Τουρκία ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ είπε ότι υπάρχει ένας ευσεβοποθισμός,

«ότι η Τουρκία είναι απομονωμένη, ότι καταρρέει, ότι έχει νευρικότητα και ότι αυτή τη στιγμή περίπου αναγκάζεται να αμυνθεί στις δικές μας πρωτοβουλιακές κινήσεις. Η Τουρκία έχει μια πλήρη και ολοκληρωμένη στρατηγική και εμείς τρέχουμε να αντιμετωπίσουμε τις διάφορες πρωτοβουλίες της Τουρκίας».

Ο Πόλεμος στον Κόλπο.

Δύο μέρες μετά τη συνεδρία αυτή του Εθνικού Συμβουλίου, δηλαδή στις 2 Αυγούστου 1990, το Ιράκ εισέβαλε και κατέλαβε το Κουβέιτ. Ακολούθησε ο πόλεμος του Κόλπου, στον οποίο ήταν στραμμένη η προσοχή της ανθρωπότητας. Η Κύπρος υιοθέτησε το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας, με το οποίο επιβαλλόταν οικονομικός αποκλεισμός στο Ιράκ, και υποστήριξε τις επιχειρήσεις κυρίως των Αμερικανών για τον εξαναγκασμό των Ιρακινών δυνάμεων να αποχωρήσουν από το Κουβέιτ.

Όπως ήταν φυσικό, ο πόλεμος σε μια γειτονική περιοχή της Κύπρου είχε σοβαρές επιπτώσεις στην πολιτική και την οικονομική ζωή της Κύπρου. Αναφορικά με τις πολιτικές επιπτώσεις, όπως ανέφερε ο Πρόεδρος Βασιλείου σε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 19 Σεπτεμβρίου 1990, η κρίση στον Κόλπο είχε θετικές επιπτώσεις υπό την έννοια ότι η ενέργεια του Ιράκ ομοιάζει με την ενέργεια της Τουρκίας στην Κύπρο. Μια άλλη θετική πτυχή ήταν η δήλωση του Μπους και του Γκορμπατσιώφ, ότι μετά τη λήξη της κρίσης στον Κόλπο η Ρωσία και οι ΗΠΑ σε συνεργασία με τις άλλες χώρες θα προχωρήσουν να

λύσουν και τα άλλα προβλήματα της περιοχής. Το αρνητικό σημείο ήταν η γειτνίαση της Τουρκίας με το Ιράκ και ο ρόλος της κατά τον επακολουθήσαντα πόλεμο που ήταν αποφασιστικός. Ο ρόλος αυτός της Τουρκίας είχε υπερισχύσει των διαφανέντων μερικών θετικών σημείων αναφορικά με το μέλλον της Κύπρου. Και πράγματι στις σκέψεις των ΗΠΑ η Τουρκία ήταν πάντοτε και εξακολουθεί να είναι ένας σημαντικός σύμμαχος, του οποίου δεν μπορεί να χαλάσει τα χατίρια.

Όταν στις 25 Σεπτεμβρίου ο Πρόεδρος Βασιλείου προσφώνουσε τη 45^η Σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, συνέδεσε την εισβολή και κατοχή του Κουβέιτ με την κατάσταση που επικρατεί στην Κύπρο και υπογράμμισε την ανάγκη εφαρμογής όλων των ψηφισμάτων των Ηνωμένων Εθνών χωρίς διακρίσεις. Η σύνδεση αυτή της κατάστασης στο Ιράκ με την κατάσταση στην Κύπρο, ενώ ήταν ορθή από την άποψη του Διεθνούς Δικαίου, δεν είχε καμιά σχέση με την άποψη των πολιτικών σκοπιμοτήτων, που στηρίζονται πρωτίστως πάνω σε συμφέροντα.

Αλλά η κρίση στον Κόλπο διευκόλυνε την Κυβέρνηση να μη προχωρήσει στην υλοποίηση της απόφασης, που πήρε νωρίτερα το Εθνικό Συμβούλιο υπό την πίεση της ΕΔΕΚ για προσφυγή στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Η Ομάδα Επαφής των Αδεσμεύτων για το Κυπριακό προειδοποίησε ότι θα ήταν μεγάλο σφάλμα η επιμονή στη συζήτηση της προσφυγής της Κύπρου. Μάλιστα ο αντιπρόσωπος της Αλγερίας, που προήδρευε της ομάδας των Αδεσμεύτων, συμβούλευσε τον Πρόεδρο Βασιλείου, όχι μόνο να μη ζητήσει τον καθορισμό ημερομηνίας για συζήτηση της προσφυγής, αλλά και να αποσύρει τη αίτηση για συζήτηση. Ο Αλγερινός αντιπρόσωπος εξέφρασε την άποψη ότι η Κύπρος δεν θα επιτύχει τίποτε με την προσφυγή της, γιατί, εν' όσω η κρίση διατηρείται στον Κόλπο, θα είναι πολύ δύσκολο για πολλές χώρες να πάρουν θέση εναντίον της Τουρκίας. Ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση στον κόσμο και την περιοχή, όταν γίνεται αναφορά σε προσφυγή στη Γενική Συνέλευση.

Κατά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 19 Σεπτεμβρίου 1990 ανακοινώθηκε η απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, με την οποία παραπέμπεται η

Κυπριακή αίτηση για ένταξη στην Επιτροπή για μελέτη, σύμφωνα με την καθιερωμένη διαδικασία.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι η απόφαση αυτή ήταν καλύτερη από εκείνη που έλπιζε η Κύπρος και εξήρε τη στάση, που τήρησε η Γερμανία και ιδιαίτερα ο Υπουργός Εξωτερικών Γκένσερ, ο οποίος κατέβαλε πολλές προσπάθειες για να μειωθεί η αντίδραση της Τουρκίας.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* συμφώνησε με τον Πρόεδρο ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η κατάσταση στον κόσμο και την περιοχή της Κύπρου, όταν μιλάμε για προσφυγή. Το ίδιο όμως δεν έγινε όταν αποφασίστηκε η υποβολή της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ και επανέλαβε την άποψη του ΑΚΕΛ ότι ο χρόνος της υποβολής της αίτησης ήταν ο πιο ακατάλληλος.

Η συζήτηση στη συνεδρία αυτή συνεχίστηκε δέκα μέρες αργότερα στις 29 Σεπτεμβρίου 1990, μετά την επιστροφή του από τη Νέα Υόρκη, όπου είχε προσφωνήσει τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και είχε συναντήσεις με τους Υπουργούς Εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης **Έντβαρτ Σεβαρνάτζε** και των ΗΠΑ κ. *Τζέιμς Μπέηκερ*.

Κατά την επιστροφή του στάθμευσε στο Λονδίνο, όπου είχε συνάντηση με την Βρετανίδα Πρωθυπουργό *Μάργκαρετ Θάτσερ*.

Για τη συνάντηση του με τον *Σεβαρνάτζε* ο Πρόεδρος ανέφερε ότι τον είχε προσκαλέσει να επισκεφθεί τη Μόσχα, για δε τη συνάντηση του με τον *Μπέηκερ* ανέφερε ότι τον βρήκε πολύ φιλικό.

Στη συνάντηση του με τη *Θάτσερ* η Βρετανίδα Πρωθυπουργός ήγειρε το θέμα της αίτησης της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ. Ο Πρόεδρος Βασιλείου την υπενθύμισε ότι το θέμα αυτό το είχε εγείρει ο ίδιος στην πρώτη κιόλας συνάντηση, που είχαν μετά την εκλογή του στην Προεδρία, και ανέπτυξε τους λόγους γιατί η αίτηση υποβλήθηκε τώρα. Η *Θάτσερ* βρήκε δικαιολογημένα την αίτηση της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ.

Στη συζήτηση που ακολούθησε οι ομιλητές επανέλαβαν τις θέσεις τους.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* είπε ότι διαφωνεί τόσο με τις εκτιμήσε-

ις του Προέδρου όσο και του Σεβαρνάτζε, ότι πρέπει να περάσει πρώτα η κρίση στον Κόλπο και μετά να εξετασθεί το Κυπριακό.

«Όπως ξέρετε, η δική μου τοποθέτηση είναι ακριβώς η αντίθετη. Πρέπει να γίνει άμεση σύνδεση του Κυπριακού και του Αραβικού».

Ο Σπύρος Κυπριανού είπε ότι υποστήριξε προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας εν όψει των απειλών για εποικισμό της Αμμοχώστου.

«Αν δεν είμαστε απόλυτα βέβαιοι ότι δεν θα γίνουν αυτά τα πράγματα, τότε πρέπει να επανεξετάσουμε το θέμα της άμεσης προσφυγής στο Συμβούλιο Ασφαλείας». Είπε επίσης ότι πρέπει να προσέξουμε να μη παίξει ο Κουεγιάρ το παιγνίδι, που έπαιξε «*δύο τρεις φορές όταν ήμουν εγώ Πρόεδρος, ώστε να δημιουργήσει ένα κλίμα εναντίον της συζήτησης στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών».*

Ο Σπύρος Κυπριανού έτρεφε μεγάλη δυσπιστία έναντι του Γ.Γ. του ΟΗΕ, τον οποίο, όπως αναφέρει στο Αρχείο του ο Κ. Καραμανλής, θεωρούσε πράκτορα της Σοβιετικής Ένωσης και φίλο του Εζεκία Παπαϊωάννου.

Ο Δημήτρης Χριστόφιας εξέφρασε ανησυχία για τις προσπάθειες που καταβάλλουν οι ΗΠΑ για ένταξη της Τουρκίας στην ΕΟΚ. Οι Αμερικανοί, είπε, προσπαθούν να βοηθήσουν την Τουρκία και δεν τους νοιάζει αυτή την περίοδο το Κυπριακό και οι εξελίξεις του.

Ο Γλαύκος Κληρίδης στις εκτιμήσεις του ανέφερε ότι ο κίνδυνος εποικισμού της Αμμοχώστου υπήρχε, υπάρχει και θα εξακολουθήσει να υπάρχει και πρέπει πάντοτε να παρακολουθούμε στενά την κατάσταση. Από επαφές που είχε ο ίδιος διαπίστωσε ότι οι Τούρκοι δεν πρόκειται να κάμουν εποικισμό τώρα.

Η 30^η επέτειος της Κυπριακής ανεξαρτησίας.

Τα τριάντα χρόνια της ανεξαρτησίας της Κύπρου γιορτάζονται με λαμπρές εκδηλώσεις, που αποβλέπουν στην προβολή της κρατικής οντότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ο Πρόεδ-

ρος προσφώνησε πανηγυρική συνεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων την 1^η Οκτωβρίου, μέρα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ταυτόχρονα έγινε η στρατιωτική παρέλαση και επιβλητικός γιορτασμός στο Μακάρειο στάδιο.

Οι εξελίξεις στον Κόλπο, οι οποίες προμηνύουν την έναρξη πολέμου, συγκεντρώνουν την προσοχή όλων. Οι κινήσεις για το Κυπριακό είναι περιορισμένες.

Στις 7 Νοεμβρίου 1990 κυκλοφορεί έκθεση του Γ.Γ του ΟΗΕ για την αποστολή των καλών υπηρεσιών του, στην οποία περιγράφει τις προσπάθειες του για προώθηση λύσης του Κυπριακού μέσα σε μια συνεχιζόμενη αρνητική ατμόσφαιρα. Στην έκθεση του Γ.Γ καταγράφεται και ένα προσχέδιο Περιγράμματος Συμφωνίας "*Draft Outline Agreement*" του οποίου οι διάφορες πτυχές δεν είχαν συζητηθεί με την Κυπριακή Κυβέρνηση. Στην έκθεση περιλαμβάνονταν γεγονότα που δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα. Ο ίδιος ο αντιπρόσωπος του Γ.Γ στη Κύπρο *Όσκαρ Καμιλιόν* παραδέχθηκε ότι η έκθεση αυτή δεν ήταν εκείνη που έπρεπε να ήταν.

Στις 9 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία έγινε ενημέρωση πάνω στις εξελίξεις, έστω και ασήμαντες του Κυπριακού.

Ο Υπουργός Εξωτερικών *Γ. Ιακώβου* αναφέρθηκε σε δραστηριότητες του στην έδρα του ΟΗΕ, όπου είχε πραγματοποιηθεί συνεδρία της Ομάδας Επαφής των Αδεσμεύτων για το Κυπριακό σε επίπεδο Υπουργών Εξωτερικών. Ο *Ιακώβου* κατέστησε σαφές στους ομολογούς του ότι η Κύπρος θα προσφύγει στον ΟΗΕ, αν δεν σημειωνόταν πρόοδος. Ο *Γ. Ιακώβου* διαπίστωσε την αρξαμένη αποσύνθεση του Κινήματος των Αδεσμεύτων και γενική διαπίστωση ήταν ότι λόγω των εξελίξεων στον Κόλπο έχει ενισχυθεί η θέση της Τουρκίας και αμφισβητείται πολύ η αξία μιας προσφυγής.

Εξάλλου κατά τη μετάβαση του στην Αθήνα ο *Γ. Ιακώβου* συναντήθηκε με τον Πρωθυπουργό Μητσοτάκη, τον Υπουργό Εξωτερικών *Αντώνη Σαμαρά*, τον Πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ *Α. Παπανδρέου* και τον πρώην Υπουργό Εξωτερικών *Παπούλια*. Όλοι τους εξέφρασαν την άποψη ότι η προσφυγή στα Ηνωμένα

Έθνη αποτελεί δυσχερές εγχείρημα. Ο μόνος που υποστήριξε την προσφυγή ήταν ο Γ.Γ του ΚΚΕ *Χαρίλαος Φλωράκης* ο οποίος είπε ότι θα πρέπει να γίνει σύζευξη με το θέμα του Κουβέ-ΙΤ.

Συμπληρωματικά ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι οι Αμερικανοί προέβησαν σε επίσημο διάβημα ότι δεν θα υποστηρίξουν συζήτηση στη Γενική Συνέλευση και, ενώ θέλουν να βοηθήσουν στο Κυπριακό, δεν θέλουν να ενοχλήσουν την Τουρκία λόγω του Ιράκ. Την ίδια θέση εξέφρασε και ο Βρετανός Ύπατος Αρμοστής. Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα δεδομένα, ο Πρόεδρος είπε ότι θα ήταν λάθος να γίνει προσφυγή εκείνη τη στιγμή.

Η συζήτηση συνεχίστηκε σε νέα συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 17 Νοεμβρίου, μετά την επιστροφή του Προέδρου Βασιλείου από το Τόκιο, όπου παρέστη στις τελετές για την ενθρόνιση του νέου **Αυτοκράτορα της Ιαπωνίας Ακιχίτο**. Κατά την επίσκεψη του στο Τόκιο ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε συναντήσεις με ηγέτες διαφόρων χωρών, που συγκεντρώθηκαν στην Ιαπωνία, καθώς και με το Γ.Γ του ΟΗΕ.

Ενδιαφέρουσα ήταν η συνομιλία που είχε με τον Γ.Γ, προς τον οποίο έκαμε διάφορες παρατηρήσεις σχετικά με την τελευταία έκθεση του για το Κυπριακό. Ο Γενικός Γραμματέας φάνηκε ότι είχε θιγεί από τις παρατηρήσεις του Προέδρου, λέγοντας ότι μπορεί να αποφεύγει να περιλαμβάνει ορισμένα πράγματα στις εκθέσεις του, αλλά σε όλους τους συνομιλητές του και ιδιαίτερα στα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας λέει ξεκάθαρα την αλήθεια και ότι την ευθύνη για την έλλειψη προόδου έχει η Τουρκία και ο Ντενκτάς.

Παρενέβη ο *Σπύρος Κυπριανού*, για να πει ότι διατηρούσε πολλές επιφυλάξεις για όσα λέγει ο Γενικός Γραμματέας.

Ο Πρόεδρος απάντησε ότι από τις συζητήσεις του με μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και άλλους ηγέτες η διαβεβαίωση αυτή του Γ.Γ. ανταποκρίνεται στην αλήθεια. Αναφερόμενος στο θέμα της προσφυγής ο Γενικός Γραμματέας είπε ότι αυτή τη στιγμή η προσοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας και των Ηνωμένων Εθνών είναι στραμμένη στην κρίση στον Αραβικό Κόλπο. Πρόσθεσε, πως, αν διακοπτόταν ο διάλογος ή η προσπάθεια

που καταβάλλει για να προωθήσει κάποια λύση, τότε ο μόνος, που θα ευνοηθεί απ' αυτό θα είναι ο Ντενκτάς, ο οποίος επιθυμεί το αδιέξοδο. Σε κάποιο σημείο ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ ρώτησε τον Πρόεδρο γιατί «θέλουμε να παίξουμε το παιγνίδι του Ντενκτάς και να του δώσουμε αφορμή να διακοπεί κάθε πίεση και προσπάθεια για πρόοδο και να παραμείνει εκεί που είναι ανενόχλητος».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου υποστήριξε τη θέση ότι δεν πρέπει να γίνει προσφυγή της Κύπρου, η οποία θα «εθεωρείτο περιπλοκή του έργου του Γενικού Γραμματέα και έτσι θα μας έφερνε ουσιαστικά αντιμέτωπους με την ομόφωνη τοποθέτηση του Συμβουλίου Ασφαλείας».

Ο Σπ. Κυπριανού είπε ότι οι λόγοι που οδήγησαν στην απόφαση για προσφυγή ισχύουν και σήμερα και το γεγονός ότι πολλοί μας συμβουλεύουν να μη προσφύγουμε σήμερα δεν αποτελεί επιχείρημα. Αυτό, είπε, πάντοτε συνέβαινε, αλλά είναι ανάγκη να συζητηθεί η ουσία του Κυπριακού ιδιαίτερα σήμερα, που υπάρχει η ευαισθησία εξαιτίας του Κόλπου.

Ο Β. Λυσσαρίδης είπε ότι η απόφαση για προσφυγή ήταν ομόφωνη και πρόσθεσε ότι δεν υπήρξαν μη αναμενόμενες αλλαγές που επιβάλλουν επαναπροσέγγιση του θέματος. Το ελατήριο των προσπαθειών για τη μη προσφυγή είναι «να προφυλακτεί η Τουρκία από οποιοσδήποτε μοιραίες επιθέσεις, που θα γίνουν στη Γενική Συνέλευση» Ο Λυσσαρίδης πρόσθεσε ότι το κλίμα στον ΟΗΕ θα είναι πιο ευνοϊκό, γιατί θα είναι υποχρεωμένοι να στραφούν εναντίον αρχών, τις οποίες επικαλούνται όταν πρόκειται να ζητούν διεθνή συμπαράσταση για τα θέματα του Κουβέιτ. Επίσης υποστήριξε να γίνει σύνδεση του Κυπριακού με την εισβολή στο Κουβέιτ.

Ο Δημήτρης Χριστόφιας μίλησε για άσχημη διεθνή κατάσταση, όπως έχει διαμορφωθεί, με τις ΗΠΑ να «παίζουν το πρώτο βιολί». Επέκρινε το Γενικό Γραμματέα για ασυνέπεια που επέδειξε και αθέτησε υποσχέσεις του. «Πιστεύω ακράδαντα ότι ο Γενικός Γραμματέας έχει ολισθήσει. Έπρεπε να μιλήσει τώρα και να πει ότι ναυαγεί η πρωτοβουλία του ένεκα της αδιαλλαξίας της μιας πλευράς». Επίσης είπε ότι οι Αμερικανοί έχουν καταφέρει

να μας “*τουμπάρουν*” και ότι αυτή είναι η απογοητευτική πραγματικότητα σε ό,τι αφορά την προσφυγή.

Ο Γλαύκος Κληρίδης αναφέρθηκε στις πολύ δυσμενείς συνθήκες που υπάρχουν διεθνώς, σε ότι αφορά την προσφυγή, με όλες τις χώρες, περιλαμβανομένων της Σοβιετικής Ένωσης και των σοσιαλιστικών χωρών, που μας συμβουλεύουν να μην πάμε στη Γενική Συνέλευση. Ο Κληρίδης είπε ότι αυτή τη στιγμή δεν πρέπει να φανεί ότι αποφασίσαμε να μην πάμε στη Γενική Συνέλευση και πρέπει να συνεχιστεί η συζήτηση και η μελέτη τρόπων για αντιμετώπιση της όλης κατάστασης.

Τελικά το Εθνικό Συμβούλιο αποφάσισε, κατά πλειοψηφία, να μη επιδιωχθεί συζήτηση του Κυπριακού κατά την παρούσα τακτική σύνοδο της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Επρόκειτο για πολλοστή περίπτωση κατά την οποία, ενώ το Εθνικό Συμβούλιο αποφάσιζε προσφυγή στη Γενική Συνέλευση, αργότερα αναιρούσε την απόφαση του, γιατί διαπιστωνόταν πάντοτε ότι οι συνθήκες δεν ευνοούσαν την προσφυγή. Η πραγματικότητα είναι ότι και όταν αποφασίζετο η προσφυγή οι συνθήκες δεν συνηγορούσαν σε τέτοια ενέργεια. Αλλά για καθαρά λόγους σκοπιμότητας, τα δύο μεγάλα κόμματα το ΑΚΕΛ και ο ΔΗΣΥ έδιδαν τη συγκατάθεση τους στην υποβολή προσφυγής και αργότερα την αναιρούσαν. Το αίτημα της προσφυγής στη Γενική Συνέλευση είναι μόνιμο αίτημα της ΕΔΕΚ και έχει μόνιμο υποστηρικτή το ΔΗΚΟ.

Περίοδος ανάπαυλας στο Κυπριακό.

Η κρίση στην περιοχή του Αραβικού Κόλπου είχε αποσπάσει όλη την προσοχή της διεθνούς Κοινότητας, με αποτέλεσμα να υπάρχει στασιμότητα στις εξελίξεις περί το Κυπριακό. Το Εθνικό Συμβούλιο πραγματοποίησε την επόμενη συνεδρία του, δύο σχεδόν μήνες μετά την προηγούμενη συνεδρία του. Κατά την περίοδο αυτή πραγματοποιείται στις 19 Νοεμβρίου 1990, στο Παρίσι, η *Διάσκεψη Κορυφής της ΔΑΣΕ*, στην οποία πήρε μέρος και ο Πρόεδρος Βασιλείου. Κατά τη διάσκεψη αυτή το Κυπ-

ριακό ήταν το μοναδικό ειδικό θέμα που συζητήθηκε. Το ήγειρε στην ομιλία του ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ, ο οποίος κάλεσε τις χώρες μέλη της ΔΑΣΕ να βοηθήσουν στην επίλυση του Κυπριακού. Στο Κυπριακό επικεντρώθηκε, όπως ήταν φυσικό, η ομιλία του Προέδρου Βασιλείου. Μάλιστα δημιουργήθηκε επεισόδιο, όταν ο αντιπρόσωπος της Τουρκίας ζήτησε να απαντήσει στην ομιλία του Κύπριου Προέδρου. Η Γαλλική Προεδρία υπέδειξε στην Τουρκία, ότι, προτού απαντήσει στην ομιλία του Προέδρου Βασιλείου, έπρεπε να απαντήσει στην ομιλία του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. Αυτό ήταν αρκετό να αναγκάσει την Τουρκία να μη ασκήσει το δικαίωμα της απάντησης.

Κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης κορυφής ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε ιδιαίτερες συναντήσεις με τον Πρόεδρο Μπους, τον Πρόεδρο της Γαλλίας *Μιτεράν* και άλλους ηγέτες που πήραν μέρος στη Διάσκεψη.

Στις 6 Δεκεμβρίου 1990 ο Πρόεδρος Βασιλείου πήγε στην Αθήνα, όπου είχε επαφές με την ελληνική κυβέρνηση και ολόκληρη την ελληνική πολιτική ηγεσία.

Στις 11 Ιανουαρίου 1991 πραγματοποιήθηκε ολοήμερη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου κατά την οποία συζητήθηκαν οι εξελίξεις στο διάστημα των τελευταίων δύο μηνών.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου προέβη σε εκτεταμένη ανάλυση των εξελίξεων και επεσήμανε ιδιαίτερα την μεγάλη κρίση που περνούσε το Κίνημα των Αδεσμεύτων. Ο Βασιλείου είπε ότι, παρά τις προσπάθειες που καταβάλλει η Κύπρος, θα ήταν λάθος να εκτιμηθεί ότι ο ρόλος του Κινήματος δεν έχει περιορισθεί σημαντικά.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι σε γενικές γραμμές συμφωνά με την ανάλυση της διεθνούς κατάστασης, στην οποία προέβη ο Πρόεδρος και τόνισε ότι η Κυπριακή πολιτική ηγεσία πρέπει να συγκεντρωθεί πάνω στα μέτρα που μπορεί να ληφθούν, ώστε να αρθεί το αδιέξοδο στο Κυπριακό.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* εξέφρασε εκτίμηση για την ανάλυση του Προέδρου και αναφέρθηκε σε έγγραφο που ενέκρινε το Πολιτικό Γραφείο του Κόμματος και το οποίο απέστειλε στους αρχηγούς των Κομμάτων. Το έγγραφο του ΑΚΕΛ χωρίζεται σε δύο

μέρη. Το ένα αφορά τα διεθνή δεδομένα, που επηρεάζουν το Κυπριακό και το άλλο είναι η κρίση στον Κόλπο και οι οικονομικές επιπτώσεις από την κρίση. Αναφορικά με τα διεθνή δεδομένα η εκτίμηση του ήταν ότι το νέο κλίμα στις διεθνείς σχέσεις απομάκρυνε αισθητά τον ψυχρό πόλεμο.

«Αυτό επηρεάζει θετικά το Κυπριακό, γιατί η Κύπρος εξ αντικειμένου, παύει να είναι προγεφύρωμα για το ΝΑΤΟ ενάντια στο ανύπαρκτο πια σύμφωνο της Βαρσοβίας. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η Κύπρος παύει να είναι προπύργιο ενάντια σε άλλες χώρες».

Η συνεδρία συνεχίστηκε και το απόγευμα, οπότε ανέπτυξε πρώτος τις εκτιμήσεις και τις θέσεις του ο Βάσος Λυσσαρίδης. Στην αναφορά του για το Κυπριακό ο Λυσσαρίδης εισηγήθηκε εγκατάλειψη του ψηφίσματος 649 του Συμβουλίου Ασφαλείας, κάτι, το οποίο κατά τη γνώμη του μπορούσε να γίνει εύκολα. Αν δεν βρούμε τρόπο να ξεφύγουμε, είπε, θα έλθει η ώρα να παρακαλούμε να μην είμαστε στα χέρια του ΟΗΕ.

Στην ομιλία του ο Σπύρος Κυπριανού υποστήριξε τη θέση του Β. Λυσσαρίδη για εξουδετέρωση του ψηφίσματος 649, αλλά και των προτάσεων Κουεγιάρ. Ο Σπ. Κυπριανού επανέλαβε την άποψη του ότι επιβάλλεται μια σε βάθος συζήτηση μεταξύ της πολιτικής ηγεσίας της Κύπρου και της Ελλάδας. *«Πρέπει να αναλάβουμε τις ευθύνες μας και να απαιτήσουμε από την Ελληνική Κυβέρνηση να μας πληροφορήσει τι προτίθεται και τι μπορεί να κάμει για να βοηθήσει την Κύπρο».*

Ο Τάσος Παπαδόπουλος είπε ότι έχει ένα συναίσθημα ύπαρξης κενού στη συζήτηση. *«Ακούσαμε αναλύσεις αρκετά πλήρεις, σφαιρικές θα έλεγα, αναφέρθηκαν πολλά αξιοσημείωτα θέματα, αλλά δεν αντιλήφθηκα πώς όλα αυτά συνδυάζονται με το κύριο θέμα που έχουμε μπροστά μας σήμερα».* Αναφερόμενος στις διάφορες απόψεις, που εκφράστηκαν κατά τη συζήτηση ο Τ. Παπαδόπουλος είπε πως, όταν ακούει ότι μόλις τελειώσει κρίση στον Κόλπο θα επικεντρωθούν οι προσπάθειες για σύντομη λύση του Κυπριακού, *«αυτό και μόνο με ανησυχεί».*

Κατά την επακολουθήσασα συζήτηση εγέρθηκαν διάφορα θέματα, μεταξύ των οποίων και το ενδεχόμενο προσφυγής της Κύπρου στο *Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης*. Πάνω στο θέμα αυτό μίλησαν διάφοροι, λέγοντας ότι μια προσφυγή στο Δικαστήριο αυτό θα πρέπει να στηρίζεται στη συνθήκη εγγυήσεως, την οποία η Κύπρος δεν έχει καταγγείλει με οποιαδήποτε νομική πράξη καταγγελίας.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι είχαμε καταγγείλει τη Συνθήκη Συμμαχίας, όταν η ΕΛΔΥΚ και η ΤΟΥΡΔΥΚ βγήκαν από τα στρατόπεδα τους, η Συνθήκη όμως Εγγυήσεως, παρ' όλο ότι η Κύπρος υπέστη εισβολή και παρ' όλο ότι υπήρξε παραβίαση της Συνθήκης, δεν καταγγέλλθηκε. Και αυτό δημιουργεί ένα πρόβλημα.

Ο *Β. Λυσσαρίδης* υποστήριξε ότι, εάν γίνει προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο, θα πρέπει να γίνει επί τη βάση των προηγούμενων και όχι επί τη βάση της Συνθήκης Εγγυήσεως, γιατί αυτό είναι πολύ επικίνδυνο.

Αρχίζει ο πόλεμος στον Κόλπο

Στις 17 Ιανουαρίου 1991 αρχίζει ο πόλεμος στον Κόλπο, ο πρώτος πόλεμος που μεταδίδεται απευθείας από την τηλεόραση. Ενώ διεξαγόταν ο πόλεμος, ακούστηκαν και μερικές φωνές για το Κυπριακό. Στο τέλος Ιανουαρίου 1991 ο Πρόεδρος Μπους, ύστερα από συνάντηση του με τον Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών Αντώνη Σαμαρά, δήλωσε ότι επιθυμεί λύση του Κυπριακού σύμφωνα με τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών.

Την 1^η Φεβρουαρίου 1991 στην τακτική διμηνιαία έκθεση του για το Κυπριακό ο Πρόεδρος Μπους αναφέρει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι πρόθυμες να ενεργήσουν σαν “*καταλύτης*” στις προσπάθειες για επίλυση του Κυπριακού.

Η πρώτη έξοδος του Προέδρου Βασιλείου μέσα στο νέο χρόνο 1991 γίνεται στο Νταβός, όπου πραγματοποιείται κάθε χρόνο η *Διεθνής Οικονομική Διάσκεψη*, στην οποία συμμετέχουν ηγετικές προσωπικότητες από όλο τον κόσμο. Ο Γ. Βασιλείου γνωρίζει πολύ καλά το Νταβός, το οποίο επισκεπτόταν συχ-

νά προτού εκλεγεί Πρόεδρος. Συμμετέσχε τακτικά στις ετήσιες Οικονομικές Διασκέψεις, με την ιδιότητα του οικονομολόγου, και εδώ δημιούργησε τις περισσότερες σχέσεις του με διάφορες προσωπικότητες, που τον βοήθησαν σημαντικά κατά την περίοδο της Προεδρίας του.

Η επίσκεψη του στο Νταβός άρχισε την 1^η Φεβρουαρίου 1991 και κατά τη διάρκεια της είχε ιδιαίτερες συνομιλίες με τους ηγέτες πολλών χωρών, αλλά και με τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας *Κ. Μητσοτάκη*.

Η πιο θεαματική εκδήλωση τον Φεβρουάριο του 1991 ήταν η δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών του Λουξεμβούργου και του Προέδρου του εξ Υπουργών Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας κ. *Πόος*, με την οποία ανακοίνωσε πρωτοβουλία της Κοινότητας με στόχο την προώθηση λύσης του Κυπριακού.

Λεπτομέρειες για την πρωτοβουλία αυτή ανέπτυξε ο Υπουργός Εξωτερικών *Γ. Ιακώβου* σε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που έγινε στις 25 Φεβρουαρίου 1991.

Ο *Γ. Ιακώβου* είχε συνάντηση με τον κ. *Πόος*, προτού υποβάλει την πρόταση του στις 5 Φεβρουαρίου 1991.

Ο κ. *Πόος* ανέφερε ότι είχε συνομιλίες με το Βρετανό Υπουργό Εξωτερικών κ. *Χερτ*, ο οποίος με πολλή επιμονή υπογράμμισε ότι το Κυπριακό θέμα είναι πολύπλοκο και το Λουξεμβούργο δεν το γνωρίζει καλά και θα ήταν φρόνιμο να λαμβάνει υπόψη του τους Βρετανούς, που το γνωρίζουν. Το θέμα, κατά τον Βρετανό Υπουργό Εξωτερικών, είναι δικοινοτικό και δεν πρέπει να έλθει σε αντιπαράθεση με το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Επίσης του είπε ότι δεν θα έπρεπε να ακούει μόνο τους Ελληνοκύπριους, αλλά να βρει τρόπο να συνομιλήσει και με τους Τουρκοκύπριους.

Κατά τον *Γ. Ιακώβου* ο Υπουργός Εξωτερικών του Λουξεμβούργου *έθεσε το θέμα των εξοπλισμών της Κύπρου, λέγοντας ότι έχει πληροφορίες ότι η Κύπρος δαπανά 300 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο για την άμυνα της και διερωτήθηκε πώς η Κύπρος με το μικρό της εθνικό εισόδημα, που είναι μικρότερο του Λουξεμβούργου, μπορεί να δαπανά τόσο μεγάλα ποσά για την άμυνα. Ο Γ. Ιακώβου του α-*

πάντησε, εξηγώντας του ποιο είναι το αμυντικό δόγμα της Κύπρου. Ο κ. Πόος απάντησε ότι όλα αυτά είναι ανεδαφικά πράγματα και ότι η Τουρκία δεν πρόκειται να εξαπολύσει οποιαδήποτε επίθεση. Οι διεθνείς καταστάσεις, είπε, είναι σήμερα εντελώς διαφορετικές από το παρελθόν και απλώς σπαταλούμε τα χρήματα μας.

Επίσης ο Γ. Ιακώβου ενημέρωσε το Εθνικό Συμβούλιο για το περιεχόμενο επιστολών που ανταλλάγηκαν με τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Η ουσία των επιστολών αφορά την προσπάθεια της Κύπρου όπως ο Γ.Γ. αποφύγει οποιαδήποτε πρωτοβουλία χωρίς τη συγκατάθεση της Κυπριακής Κυβέρνησης. Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την επανέναρξη των συνομιλιών.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε μίλησε ο Βάσος Λυσσαρίδης, ο οποίος, μεταξύ άλλων, είπε ότι κατά τη γνώμη του ο διάλογος με το Ντενκτάς πρέπει να αποκλείεται οριστικά και τελεσίδικα. Επανελάβε την άποψη για τη σύγκληση διεθνούς διάσκεψης

«που θα πρέπει να είναι ταυτόχρονη, θα έχει δύο σκέλη: Οι Μεγάλες Δυνάμεις θα μετέχουν και στα δύο σκέλη, αλλά βέβαια όταν συζητούν το Παλαιστινιακό δεν θα μετέχουν π.χ. η Ελλάδα και η Κύπρος και όταν συζητούν το Κυπριακό δεν θα μετέχει η Σαουδική Αραβία. Εμείς δεν έχουμε να λύσουμε το πρόβλημα μας με τον Ντενκτάς, όπως και δεν έχουν να λύσουν το πρόβλημα με το Κουβέιτ, αν υπάρχουν άνθρωποι του Σατάμ Χουσέιν στο Κουβέιτ και αν υπάρχουν άλλοι εναντίον του. Εδώ πρόκειται για εφαρμογή των ψηφισμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Και αυτό δεν γίνεται πλέον με διάλογο με το Ντενκτάς, αλλά σε μια διεθνή διάσκεψη, στην οποία θα ληφθούν σαφείς αποφάσεις γύρω απ' αυτό το θέμα».

Ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι συμφωνά με τα κείμενα των επιστολών ότι δεν πρέπει να επαναληφθεί ο διάλογος, εάν δεν υπάρξουν ουσιαστικές αλλαγές των τουρκικών θέσεων. Ωστόσο προειδοποίησε ότι θα ήταν σφάλμα χειρισμού, αν αυτή τη στιγμή απομακρυνθούμε απ' αυτή τη θέση και πούμε ότι και αν υ-

πάρχουν τουρκικές αλλαγές εμείς δεν δεχόμαστε να συνομιλήσουμε και επιμένουμε σε διεθνή διάσκεψη.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* είπε ότι δεν μπορεί να υπάρξει επανάληψη του διακοινοτικού διαλόγου, αν δεν υπάρξει ουσιαστική αλλαγή στην τουρκική στάση. Επίσης είπε ότι μετά την κρίση στον Κόλπο θα εδημιουργούνται συνθήκες, μια νέα τάξη πραγμάτων, η οποία θα διευκόλυνε τη λύση του Κυπριακού στη βάση της ουσίας του και όχι συνέχιση με τα συνταγματικά θέματα.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* είπε, ότι η τοποθέτηση του ΑΚΕΛ είναι διαφοροποιημένη από τους άλλους. Μόνο εικασίες, είπε, μπορούν να γίνουν και σίγουρα συμπεράσματα θα εξαχθούν, όταν έλθει στην Κύπρο ο Φειζέλ. Ο Χριστόφιας πρόσθεσε, ότι δεν θα πρέπει να δώσουμε το μήνυμα ότι απεμπολούμε τη διαδικασία του διαλόγου γιατί κάτι τέτοιο θα δώσει ερείσματα στην Τουρκία και τους φίλους της να στραφούν προς την κατεύθυνση, που εκείνοι θέλουν.

Ο *Τάκης Χατζηδημητρίου* ήγειρε το θέμα των σχέσεων με την Ελλάδα και των χειρισμών πάνω στο Κυπριακό. Πρέπει, είπε, να αντιμετωπίσουμε με κάποια μεγαλύτερη υπευθυνότητα μια κοινή πολιτική, γιατί πράγματι εξασθενεί την Κύπρο η ύπαρξη διαφορετικών εκτιμήσεων πάνω στο όλο θέμα.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* παρατήρησε ότι από την εποχή που άρχισε να υφίσταται το Κυπριακό πρόβλημα μέχρι σήμερα δεν υπήρξε καμιά περίοδος, κατά την οποία ήταν δυνατό να διαμορφωθεί κοινή πολιτική και να έχει διάρκεια. «Αυτό ήταν ένα από τα χαρακτηριστικά του Κυπριακού προβλήματος, ότι πάντοτε υπήρχαν διακυμάνσεις έστω και όταν λέγαμε ότι συμφωνήσαμε. Και θα υπάρχουν ότι και αν κάμουμε».

Προσπάθειες για σύγκλιση Διεθνούς Διασκέψεως για το Κυπριακό.

Για μια μακρά περίοδο, που άρχισε τον Μάρτιο του 1991 και κράτησε μέχρι τον Οκτώβριο του 1991, όλη η προσοχή επικεντρώθηκε στο ενδεχόμενο σύγκλησης διεθνούς διάσκεψης για το

Κυπριακό. Στην ιδέα για διεθνή διάσκεψη έδωσαν ώθηση οι συναντήσεις που είχε στην Ουάσιγκτον ο Πρόεδρος *Μπους* με τον Πρόεδρο της Τουρκίας **Τοργκούτ Οζάλ** και τον Πρόεδρο Βασιλείου. Σε δήλωση του που έκαμε στον κήπο του Λευκού Οίκου ο Πρόεδρος *Μπους* ανακοίνωσε ότι σύντομα θα συγκληθεί διεθνής διάσκεψη για το Κυπριακό. Η πρωτοβουλία του Αμερικανού Προέδρου έτυχε της πλήρους υποστηρίξεως του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ.

Προηγήθηκαν επισκέψεις του Προέδρου *Μπους* στην Ελλάδα και την Τουρκία.

Οι ελπίδες και η κάποια ευφορία, που δημιουργήθηκαν ως αποτέλεσμα της Αμερικανικής πρωτοβουλίας, διαψεύστηκαν πολύ σύντομα. Προφανώς λόγω των επικείμενων εκλογών στην Τουρκία ο τότε πρωθυπουργός της χώρας **Μεσούτ Γιλμάζ** σε συνάντηση του με τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας στο Παρίσι ανακοίνωσε υπαναχώρηση από τις υποσχέσεις που είχε δώσει η Τουρκία στον Πρόεδρο *Μπους*.

Ας παρακολουθήσουμε χρονολογικά τα γεγονότα. Στις 4 Μαρτίου 1991 ο ειδικός αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα στην Κύπρο **Όσκαρ Καμιλιόν** συναντάται με τον Πρόεδρο Βασιλείου, εγκαινιάζοντας ένα γύρο επαφών για το Κυπριακό.

Στις 14 Μαρτίου 1991 σε κοινή δήλωση οι Πρόεδροι *Μπους* και *Μιτεράν* αναφέρονται στο Κυπριακό και την αναγκαιότητα επίλυσης του. Την ίδια μέρα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθετεί ομόφωνα ψήφισμα, με το οποίο καλεί το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας να επέμβει ενεργά και να λάβει τα απαραίτητα μέτρα, ώστε να επιτευχθεί άμεση συμμόρφωση προς τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών για την Κύπρο.

Στις 23 Μαρτίου 1991 ο Πρόεδρος των ΗΠΑ *Μπους* συναντήθηκε με τον Πρόεδρο της Τουρκίας **Οζάλ**, προς τον οποίο υπογραμμίζει την ανάγκη προόδου στο Κυπριακό.

Στις 27 Μαρτίου 1991 ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών **Πέρεζ ντε Κουεγιάρ**, σε προφορική έκθεση του στο Συμβούλιο Ασφαλείας, αναφέρθηκε σε επαφές, που είχαν τα Ηνωμένα Έθνη με την Τουρκική Κυβέρνηση σε μια προσπάθεια να έλθουν οι ενδιαφερόμενες πλευρές, μέσα από τη διαδικασία των

συνομιλιών, σε ακτίνα συμφωνίας σε όλα τα θέματα που συνθέτουν το Κυπριακό, για να γίνει κατορθωτή η συμφωνία ενός περιγράμματος διευθέτησης σε διάστημα μερικών μηνών.

Την επαύριον το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε την έκθεση του Γενικού Γραμματέα και επαναβεβαίωσε τη βάση των συνομιλιών και της αποστολής του Γενικού Γραμματέα.

Στις 8 Απριλίου 1991 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκφράζει την υποστήριξη του στις προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα για να μπορέσει η Κύπρος να ανακτήσει την ενότητα και την κυριαρχία της και εκφράζει την επιθυμία, όπως οι προσπάθειες για λύση καταλήξουν στους επόμενους μήνες.

Στις 11 Απριλίου 1991 ο Πρόεδρος Βασιλείου πήγε στο Λονδίνο, όπου είχε την πρώτη συνάντησή του με το νέο Πρωθυπουργό της Βρετανίας **Τζων Μέητσορ**, ο οποίος διαδέχθηκε τη **Μάργκαρετ Θάτσερ**. Η συνάντησή τους είναι μακρά και σ' αυτή γίνεται ενημέρωση του νέου Βρετανού Πρωθυπουργού πάνω σε όλες τις πτυχές του Κυπριακού.

Στις 18 Απριλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου επεσκέφθη και πάλιν την Αθήνα, για συνομιλίες με την Ελληνική Κυβέρνηση και την πολιτική ηγεσία. Η Ελληνική Κυβέρνηση, αλλά και η πολιτική ηγεσία εκφράζουν υποστήριξη στους χειρισμούς της Κυπριακής Κυβέρνησης.

Στις 4 Μαΐου δημοσιεύεται η διμηνιαία έκθεση του Προέδρου Μπους σχετικά με το Κυπριακό. Στην έκθεση παρέχεται η υποστήριξη των ΗΠΑ για διευκόλυνση της διαδικασίας εξεύρεσης λύσης του Κυπριακού. Ακολουθεί στις 9 Μαΐου συνάντηση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Πέρεζ ντε Κουεγιάρ με τον Πρόεδρο Μπους στην παρουσία και του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών **Τζ. Μπέηκερ**. Ένα από τα θέματα της συνάντησης είναι και το Κυπριακό.

Στις 24 Μαΐου ο Πρόεδρος Βασιλείου επισκέφθηκε τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου συναντήθηκε με το Γενικό Γραμματέα **Πέρεζ ντε Κουεγιάρ**, ο οποίος ανέφερε στον Κύπριο Πρόεδρο ότι, ενώ τα Ηνωμένα Έθνη ανέμεναν από την Τουρκία προτάσεις στο εδαφικό και στο θέμα της επιστροφής των προσφύγων, οι Τούρκοι πήγαν με τις γνωστές θέσεις τους, οι οποίες, πρόσθε-

σε, ήσαν τόσο αρνητικές, ώστε τις απέρριψε.

Στο τέλος Μαΐου 1991 ο Πρόεδρος Βασιλείου μετέβη από τη Νέα Υόρκη στην Ουάσιγκτον, όπου είχε δύο συναντήσεις, μια με τον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών και άλλη με τον Πρόεδρο *Μπους*. Και στις δύο συναντήσεις οι Αμερικανοί επίσημοι περιορίστηκαν να ακούσουν τον Κύπριο Πρόεδρο και απέφυγαν να εκφράσουν τις θέσεις και απόψεις τους. Ο Πρόεδρος Βασιλείου υπέβαλε στους Αμερικανούς επισήμους ότι, αν οι Ηνωμένες Πολιτείες πάρουν την απόφαση να πιέσουν την Τουρκία, τότε θα σημειωθεί πρόοδος στο Κυπριακό. Επίσης ανέπτυξε διάφορα βασικά στοιχεία του Κυπριακού, όπως είναι το εδαφικό και το πρόβλημα των εκτοπισμένων.

Η επίσκεψη του Πρωθυπουργού Μητσοτάκη στην Κύπρο.

Στις 5 Ιουνίου, τρεις περίπου μήνες μετά την προηγούμενη συνεδρία, πραγματοποιείται ειδική συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, για να μελετήσει το πρόγραμμα της επικείμενης επίσκεψης του Πρωθυπουργού της Ελλάδας *Κωνσταντίνου Μητσοτάκη*. Τα εκτός Βουλής Κόμματα, των Φιλελευθέρων και το ΑΔΗΣΟΚ, ζήτησαν να συμμετάσχουν στο Εθνικό Συμβούλιο. Ο Νίκος Ρολάνδης του Κόμματος των Φιλελευθέρων ζήτησε, όπως το Κόμμα του θεωρηθεί Κοινοβουλευτικό, δεδομένου ότι ο Πρόεδρος του ήταν μέλος της Βουλής. Βέβαια την έδρα στη Βουλή εξασφάλισε το Κόμμα των Φιλελευθέρων, συνεργαζόμενο με τον ΔΗΣΥ. Ο *Γλαύκος Κληρίδης*, για να εκβιάσει τη συμμετοχή του Κόμματος των Φιλελευθέρων, δήλωσε ότι, εάν δεν εκπροσωπηθεί το Κόμμα των Φιλελευθέρων στο Εθνικό Συμβούλιο, τότε ο ΔΗΣΥ θα εκπροσωπείτο στο μέλλον από τον Αναπληρωτή Πρόεδρο του Κόμματος κ. ***Γιαννάκη Μάτση*** και τον ***Νίκο Ρολάνδη***.

Τόσο ο Πρόεδρος Βασιλείου όσο και τα άλλα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου υποστήριξαν ότι δεν ήταν ορθή μια τέτοια ενέργεια του *Γλ. Κληρίδη*. Ωστόσο ο Κληρίδης επέμενε ότι το θέμα αφορά αποκλειστικά το Κόμμα του. Ο *Δημήτρης Χριστόφιας*

παρατήρησε ότι, στο βαθμό που αφορούσε τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου το ΑΚΕΛ θεωρεί απαραίτητη την παρουσία του Κληρίδη στο Σώμα. Ο *Σπύρος Κυπριανού* ανέφερε ότι ο Συνασπισμός των δύο Κομμάτων ήταν εκλογικός και ως εκ τούτου έχει λήξει.

Τελικά επιστρατεύτηκε η νομική ικανότητα του *Τάσου Παπαδοπούλου*, ο οποίος αναφέρθηκε στην απόφαση με την οποία συνεστήθη το Εθνικό Συμβούλιο και η οποία, στο σημείο που κάλυπτε τη συμμετοχή των κομμάτων στο Εθνικό Συμβούλιο, προνοούσε *“τη συμμετοχή του αρχηγού ενός Κόμματος μεθ’ ετέρου μέλους”*.

Σε καμιά περίπτωση την εποχή εκείνη ο *Γλαύκος Κληρίδης* δεν επρόκειτο να παραδώσει την αρχηγία του Κόμματος του στο *Γιαννάκη Μάτση*.

Την αίτηση του ΑΔΗΣΟΚ υπέβαλε ο Πρόεδρος του Κινήματος *Παύλος Δίγκλης*. Με την αίτηση του ο *Π. Δίγκλης* ζητούσε *“τη συμμετοχή του ΑΔΗΣΟΚ τουλάχιστον στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου με τον Πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη”*.

Τελικά το Εθνικό Συμβούλιο απέρριψε και τις δύο αιτήσεις.

Συζητήθηκαν λεπτομέρειες για την συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου με τον Πρωθυπουργό *Μητσοτάκη*, η οποία επρόκειτο να πραγματοποιηθεί στις 8 Ιουνίου, και αποφασίστηκε η συμμετοχή στη συνεδρία αυτή του Προέδρου της Βουλής *Αλέξη Γαλανού* ως παρατηρητή.

Η συνεδρία του Ε. Σ. της 8^{ης} Ιουνίου 1991 παρουσία του πρωθυπουργού της Ελλάδας Κ. Μητσοτάκη.

Με κοινή συμφωνία αποφασίστηκε να μη τηρηθούν πρακτικά για τη συνεδρία αυτή του Εθνικού Συμβουλίου. Ωστόσο τόσο ο Πρόεδρος Βασιλείου όσο και ο Πρωθυπουργός Μητσοτάκης προέβησαν σε δηλώσεις, που αναφέρονταν στις εργασίες του Εθνικού Συμβουλίου. Επίσης εξεδόθη κοινό ανακοινωθέν για τη συνεδρία, του οποίου το περιεχόμενο είναι ένα από τα σημαντικότερα που αναφέρονται στο Κυπριακό.

Στη δήλωση του ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι η συνεδρία

ήταν πολύ εποικοδομητική και ότι υπήρξε σε βάθος ανάλυση και εκτίμηση των διεθνών εξελίξεων και πώς επηρεάζουν το Κυπριακό πρόβλημα. Όλοι, είπε, συμφωνούμε ότι η έλλειψη προόδου στο Κυπριακό οφείλεται αποκλειστικά στην αποτυχία της τουρκικής πλευράς να ανταποκριθεί εποικοδομητικά στα ερωτήματα, που έθεσε ο Γενικός Γραμματέας. Ο Πρόεδρος Βασιλείου αναφέρθηκε ειδικά στην πρόταση, που περιλαμβάνεται στο κοινό ανακοινωθέν, για τη συγκρότηση διεθνούς διασκέψεως με τη συμμετοχή των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και των Κυβερνήσεων Ελλάδας Τουρκίας και Κύπρου, καθώς και των αντιπροσώπων των δύο Κοινοτήτων υπό την αιγίδα του Γ.Γ του ΟΗΕ. Στην πρόταση αυτή υπήρξε επιφύλαξη εκ μέρους της ΕΔΕΚ, ότι δεν έπρεπε να συμμετάσχουν οι δύο Κοινότητες, αλλά να κληθούν να εκφράσουν τις απόψεις τους. Επίσης το ΑΚΕΛ εξέφρασε επιφύλαξη αναφορικά με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ.

Εξάλλου ο Πρωθυπουργός Μητσοτάκης εξέφρασε πλήρη ικανοποίηση για τη συνεδρία στην οποία, όπως είπε, έγινε μια σε βάθος ανταλλαγή απόψεων, που κατέληξε σε πλήρη συμφωνία με δύο ασήμαντες, κατά την άποψη του, εξαιρέσεις.

Το Κοινό ανακοινωθέν για τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

«Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Γιώργος Βασιλείου και ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας κ. Κωνσταντίνος Μητσοτάκης προήδρευσαν σήμερα στο Προεδρικό Μέγαρο ειδικής συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία έγινε σε βάθος συζήτηση και εκτίμηση της πορείας του εθνικού μας θέματος.

Κατά τη συνεδρία διαπιστώθηκε ομόφωνα ότι, παρά τα πολλαπλά δείγματα καλής θέλησης και τις έντονες προσπάθειες κατά τρόπο συγκεκριμένο, που επέδειξε η Ελληνοκυπριακή πλευρά και την αμέριστη συνδρομή της προς το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών δεν σημειώθηκε πρόοδος λόγω της συνεχιζόμενης αδιαλλαξίας της

Τουρκικής πλευράς.

Επαναβεβαιώθηκε ότι μόνο ειρηνικά διπλωματικά μέσα προσφέρονται για επιδίωξη λύσης του Κυπριακού. Συγχρόνως, όμως, επαναβεβαιώθηκε και η ανάγκη για συνέχιση της προσπάθειας ενίσχυσης της αμυντικής θωράκισης της Κύπρου και η ετοιμότητα της Ελλάδας να της συμπαρασταθεί με όλα τα μέσα σε περίπτωση περαιτέρω επιβουλής.

Ομόφωνα υποστηρίχθηκε ότι η λύση, που θα δοθεί στο Κυπριακό θα πρέπει να συνάδει με τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και τις Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου. Θα συνεχισθεί η επιδίωξη μιας τέτοιας λύσης με βάση τις προτάσεις, που εγκρίθηκαν από το Εθνικό Συμβούλιο τον Ιανουάριο του 1989.

Το Εθνικό Συμβούλιο προέβη σε ανάλυση των σημερινών διεθνών δεδομένων και συγκυριών και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το κλίμα που επικρατεί είναι ευνοϊκό για την εφαρμογή των αρχών του διεθνούς δικαίου και συνεπώς εξυπηρετικό των στόχων της δίκαιης υπόθεσης της Κύπρου. Είναι γι' αυτό που επιβάλλεται να συνεχιστούν και να εντατικοποιηθούν οι ολόπλευρες ενέργειες και προσπάθειες για διεθνοποίηση του Κυπριακού σε όλα τα διεθνή θέματα, αξιοποιώντας στον πληρέστερο δυνατό βαθμό τις σημερινές διεθνείς εξελίξεις.

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά θα συνεχίσει, όπως γινόταν μέχρι τώρα να υποστηρίζει τις προσπάθειες του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για προώθηση δίκαιης λύσης του κυπριακού προβλήματος, με βάση τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και τις Συμφωνίες Κορυφής. Για να μπορέσουν να αποδώσουν αυτές οι προσπάθειες, θα πρέπει η Τουρκική πλευρά να απαντήσει αμέσως, ευθέως και με λογικές προτάσεις στα ερωτήματα ουσίας, που έθεσε ο Γενικός Γραμματέας. **Επιβεβαιώνοντας την πιο πάνω θέση, το Εθνικό Συμβούλιο αποφάσισε να προτείνει στο Γενικό Γραμματέα να συγκαλέσει διάσκεψη υπό την προεδρία του με τη συμμετοχή των Κυβερνήσεων των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, της Ελλάδας,**

της Τουρκίας και της Κύπρου, και στην οποία θα κληθούν να συμμετάσχουν οι δύο κυπριακές κοινότητες. Η σύγκληση μιας τέτοιας διάσκεψης πρέπει να γίνει μετά από κατάλληλη προετοιμασία, ούτως ώστε να διασφαλίζει πραγματικές δυνατότητες προόδου. Σκοπός της διάσκεψης αυτής θα είναι η συζήτηση και επίλυση όλων των βασικών πτυχών του κυπριακού προβλήματος.

Το Εθνικό Συμβούλιο επαναβεβαίωσε, επίσης, την πολιτική μας για μια χωρίς διακοπή συνέχιση των προσπαθειών μας στα πλαίσια της Ευρώπης. Η προώθηση λύσης και η προώθηση της αίτησης ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ θα συνεχισθούν σαν κύριοι, παράλληλοι, αλληλενισχυόμενοι άξονες της πολιτικής μας, ωστόσο πετύχουμε στο στόχο μας, που δεν είναι άλλος **από την ομόσπονδη Κύπρο ενταγμένη στην Ευρώπη, προς όφελος όλου του πληθυσμού της.**

Διαπιστώθηκε ότι κάθε μέτρο, που διευκολύνει την επαναπροσέγγιση μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων συμβάλλει στη λύση του Κυπριακού. Θα ενθαρρυνθούν τέτοια μέτρα με μόνο όριο την αποφυγή βημάτων, που μπορεί να ερμηνευθούν σαν αναγνώριση του παράνομου “κράτους”.

Διαπιστώθηκε ότι στις παρούσες διεθνείς συνθήκες, εκτός από την πολύπλευρη διεθνοποίηση, επιβάλλεται η ενίσχυση των προσπαθειών μας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και στις Ηνωμένες Πολιτείες με την αξιοποίηση στο μέγιστο δυνατό βαθμό της προσφοράς των αποδήμων αδελφών μας.

Αναφορικά με το μέγα ανθρωπιστικό θέμα των αγνοουμένων, το Εθνικό Συμβούλιο ανέθεσε στους Υπουργούς Εξωτερικών να παρακολουθήσουν το θέμα και να λάβουν όλα τα ενδεικνυόμενα μέτρα για προώθηση του.

Στην κοινή συνεδρία πήραν μέρος ο Πρόεδρος και ο Αναπληρωτής Πρόεδρος του ΔΗΣΥ κ.κ. Γλαύκος Κληρίδης και Ιωάννης Μάτσης, ο Γενικός Γραμματέας και ο Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του ΑΚΕΛ κ.κ. Δημήτρης

Χριστόφιας και Ανδρέας Χρίστου, ο Πρόεδρος και ο Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος του ΔΗΚΟ κ.κ. Σπύρος Κυπριανού και Τάσος Παπαδόπουλος και ο Πρόεδρος και ο Γενικός Γραμματέας του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΔΕΚ κ.κ Βάσος Λυσαριδής και Τάκης Χατζηδημητρίου. Στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου παρακάθησε επίσης ο Πρόεδρος της Βουλής κ. Αλέξης Γαλανός και παρίσταντο οι Υπουργοί Εξωτερικών της Κύπρου και της Ελλάδας κ.κ. Γεώργιος Ιακώβου και Αντώνης Σαμαράς».

Το λάθος του κοινού ανακοινωθέντος.

Προτού περάσουν λίγες μέρες από την ιστορική συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, με τη συμμετοχή του Πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη, διαπιστώθηκε η διάπραξη ενός σοβαρού σφάλματος στο κοινό ανακοινωθέν, το οποίο σχετιζόταν με το θέμα της ένταξης της Κύπρου στην ΕΟΚ. Το σχετικό απόσπασμα του ανακοινωθέντος μιλούσε με σαφήνεια για την ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ, μετά τη λύση του πολιτικού της προβλήματος. Το ανακοινωθέν ανέφερε ότι πρέπει να προωθηθούν παράλληλα οι προσπάθειες για λύση και ένταξη στην ΕΟΚ *«ωσότου πετύχουμε στο στόχο μας, που δεν είναι άλλος από την ομόσπονδη Κύπρο ενταγμένη στην Ευρώπη, προς όφελος όλου του πληθυσμού της».*

Έτσι στην επόμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που πραγματοποιήθηκε στις 5 Ιουλίου 1991, υπήρξε ομόφωνη διαπίστωση ότι ήταν λάθος η διατύπωση στο κοινό ανακοινωθέν η αναφορά για την ένταξη της Ομόσπονδης Κύπρου στην ΕΟΚ.

Ο *Τάκης Χατζηδημητρίου*, ενώ συμφώνησε ότι διεπράχθη λάθος, ωστόσο, είπε ότι η διατύπωση στο Κοινό Ανακοινωθέν

«προήλθε και ως συμπέρασμα από τη συζήτηση, διότι κατ' αυτή επικράτησε η άποψη ότι πριν από τη λύση του Κυπριακού είναι αδύνατη η ένταξη στην ΕΟΚ. Δηλαδή, ήταν μεν λάθος, αλλά δεν ήταν άσχετο και με τη συζήτηση».

Αυτή η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ήταν μια από τις πιο ενδιαφέρουσες.

Ο Σπύρος Κυπριανού, σε μια προσπάθεια να αμφισβητήσει την ειλικρίνεια του Προέδρου Βασιλείου, ρώτησε κατά πόσο ο Βασιλείου είχε οποιοσδήποτε διαπραγματεύσεις με τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ εν αγνοία του Εθνικού Συμβουλίου. Παρά τις ρητές διαβεβαιώσεις του Προέδρου Βασιλείου, ότι δεν είχε καμιά διαπραγμάτευση με τον Γ.Γ., ο Κυπριανού επέμενε. Επίσης επέμενε, ζητώντας διευκρινίσεις για δηλώσεις του Προέδρου, ότι το 2001 ο συσχετισμός στρατιωτικών δυνάμεων Ελλάδας Τουρκίας θα είναι καλύτερος για την Τουρκία. Για τον Σπύρο Κυπριανού ήταν αδιανόητη μια τέτοια εκτίμηση. Ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε ότι η εκτίμηση αυτή δεν είναι δική του, αλλά του Πρωθυπουργού της Ελλάδας Μητσοτάκη. Και πρόσθεσε: «Ο συσχετισμός δυνάμεων το 1991 ήταν χειρότερος για την Ελλάδα εν σχέσει με το 1981 και θα είναι ακόμη χειρότερος το 2001».

Παρενέβη ο Γλαύκος Κληρίδης για να πει ότι δεν ήταν μόνο επί χούντας, που η Ελλάδα αισθανόταν ότι βρισκόταν σε μειονεκτική στρατιωτική θέση έναντι της Τουρκίας.

«Το είδαμε επί Γεωργίου Παπανδρέου, όταν γίνονταν τα επεισόδια της Μανσούρας, στα οποία δεν επενέβη η Ελληνική αεροπορία, για να αποφευχθεί ελληνοτουρκικός πόλεμος. Το είδαμε όταν απεσύρθη η μεραρχία για να αποφευχθεί ελληνοτουρκικός πόλεμος. Το είδαμε όταν έγινε η εισβολή. Όπως πιστεύω και σ' αυτό που μου είπε ο κ. Καραμανλής, μετά την επάνοδο του στην Ελλάδα, ότι βασική επιδίωξη του ήταν να μπει η Ελλάδα στην Ευρώπη, ακριβώς γιατί έβλεπε ότι η στρατιωτική σχέση μεταξύ των δύο χωρών θα ήταν δυσανάλογη και ότι αυτή θα αυξανόταν με την πάροδο του χρόνου».

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι βρισκόταν σε διαφορετικό μήκος κύματος από την όλη συζήτηση και είχε την εντύπωση ότι, αν δεν υιοθετηθεί μια συγκεκριμένη στάση σήμερα, ίσως να μη προλαβαίνουμε πλέον τα γεγονότα. Ο Λυσσαρίδης επανέλαβε ότι ήταν λάθος του Συμβουλίου Ασφαλείας να ασχολείται με συνταγματικά εσωτερικά προβλήματα και ότι ο ρόλος της διε-

θνούς διάσκεψης είναι να συζητήσει την εξωτερική πτυχή του Κυπριακού. Αναφερόμενος στο λάθος για τη διατύπωση του ανακοινωθέντος για ένταξη της Ομόσπονδης Κύπρου στην ΕΟΚ, ο Β. Λυσσαρίδης ομολόγησε ότι, ενώ είχε αντιληφθεί το λάθος, *“μέσα σε εκείνο τον κυκεώνα μου διέφυγε”*. Ωστόσο υποστήριξε ότι δεν είναι ικανοποιητικά τα βήματα που γίνονται για την Ευρώπη. Αναφέρθηκε συγκεκριμένα στο θέμα της ένταξης της Αυστρίας, λέγοντας ότι αποτελεί υπαναχώρηση της Ελλάδας να λέει ότι άλλο είναι η Αυστρία και άλλο η Κύπρος.

«Εάν η Ελλάδα θέλει να βοηθήσει την Κύπρο θα πει ότι δεν μπορούν να περιλάβουν την Αυστρία μέσα στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και να αφήσουν πίσω την Κύπρο. Είναι η ώρα του εκβιασμού. Και αν δεν μάθουμε και εμείς εκεί που μπορούμε και όσο μπορούμε να εκβιάζουμε, θα χαθεί και αυτή η ευκαιρία, διότι όταν περιλάβουν και την Αυστρία δεν μπορώ να γνωρίζω πόσο θα πρέπει να αναμένουμε για την ένταξη της Κύπρου».

Ο Δημήτρης Χριστόφιας ανέπτυξε τις θέσεις του ΑΚΕΛ σχετικά με τη διαμορφούμενη διεθνώς κατάσταση, η οποία δεν είναι ευνοϊκή για την υπόθεση της Κύπρου. Ο Χριστόφιας πρόσθεσε ότι, με βάση την ενημέρωση που έγινε από τον Πρόεδρο, δεν θεωρεί ότι ο Πρόεδρος έχει υπερβεί τα όρια από τις θέσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Στη συζήτηση επανήλθε δριμύτερος ο Σπύρος Κυπριανού, λέγοντας ότι συμφωνεί ότι παρατηρείται κινητικότητα στο Κυπριακό, αλλά αυτή δεν είναι προς την ορθή κατεύθυνση. Είπε ότι θα πρέπει να υποδειχθούν στον Πέρεζ ντε Κουεγιάρ τα σημεία, στα οποία διαφωνούμε, χωρίς να έχουμε οποιαδήποτε ανησυχία ότι είναι δυνατόν να μας θεωρήσουν αδιάλλακτους. Επίσης εισηγήθηκε να σταλεί επιστολή στον Πρόεδρο Μπους, με την οποία να καλείται ο Αμερικανός Πρόεδρος να στρέψει την προσοχή του προς την κατεύθυνση ότι το Κυπριακό είναι περισσότερο θέμα εισβολής και κατοχής και θέμα αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων και εποίκων.

Απογευματινή συνεδρία

Η συνεδρία συνεχίστηκε το απόγευμα με κύριο ομιλητή τον *Τάσο Παπαδόπουλο*, ο οποίος έθεσε με σαφήνεια θέμα απεμπλοκής από τη σημερινή διαδικασία συζήτησης του Κυπριακού.

«Για μας το θέμα τώρα για συζήτηση είναι το πώς θα ξεμπλέξουμε απ' αυτή τη διαδικασία. Θα λεχθεί ίσως ότι αν τώρα θέσουμε τέτοιους όρους προς τον Κουεγιάρ για τη συνέχιση της διαδικασίας, χωρίς εμείς να φέρουμε την πλήρη ευθύνη-κάποιος βαθμός ευθύνης θα μας αποδοθεί... Ας πάρουμε την απόφαση αρχής και συζητούμε τους τρόπους για να επιτευχθεί ο στόχος της απεμπλοκής μας. Να συζητήσουμε εδώ αυτούς τους στόχους και τους τρόπους ώστε να γίνει πιο ανώδυνα η απαλλαγή».

Μετά την παρέμβαση άλλων ομιλητών ο *Τάσος Παπαδόπουλος* επανήλθε, υπογραμμίζοντας ότι το βασικό θέμα είναι αν θέλουμε να ξεμπλέξουμε απ' αυτή τη διαδικασία ή όχι.

Η απάντηση του Προέδρου Βασιλείου ήταν κατηγορηματική:

«Δεν υπήρχε τέτοια διάθεση. Τη διαδικασία εμείς την επιδιώξαμε, γιατί χωρίς αυτή δεν θα υπάρξει λύση. Αν εμείς σήμερα δείξουμε ότι δεν θέλουμε να προχωρήσει η διαδικασία καταστρεφόμαστε και το ψευδοκράτος αναγνωρίζεται σε διάστημα έξι μηνών».

Ο *Τάσος Παπαδόπουλος* είπε ότι δεν εννοούσε κάτι τέτοιο. Εκείνο, είπε, που πρέπει να κάμουμε είναι να θέσουμε όρους, που να είναι βάσιμοι και να δικαιολογούνται, ακριβώς για να στραφεί η διαδικασία στη σωστή κατεύθυνση.

Διεξήχθη μακρά συζήτηση κατά πόσο ο Πρόεδρος έπρεπε να γράψει επιστολή στο Γ.Γ. του ΟΗΕ για να σχολιάσει την τελευταία έκθεση του.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι δεν είναι με τις επιστολές, που μπορεί να επιτευχθεί οτιδήποτε, αλλά με τις επαφές και τη συνεχή εργασία. Ωστόσο εισηγήθηκε στους *Βάσο Λυσσαρίδη* και *Σπύρο Κυπριανού*, αν οι ίδιοι επιθυμούσαν, να γράψουν στο

Γενικό Γραμματέα, πράγμα, που θα αποτελούσε ηθική πίεση και θα διευκόλυne και τη δική του θέση.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* απάντησε ότι για εκείνον δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα. Ο *Σπ. Κυπριανού* είπε ότι θα το σκεφτόταν.

Σε δήλωση του προς τους δημοσιογράφους μετά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου, αφού είπε ότι έγινε μια πολύ χρήσιμη συζήτηση, πρόσθεσε τα ακόλουθα:

«Εκείνο, που έχει σημασία είναι οι εξελίξεις, οι οποίες αναμένονται. Το γεγονός είναι ότι ο Γενικός Γραμματέας, όπως τονίζει στην επιστολή του, θέλει να αξιοποιήσει στον ανώτατο δυνατό βαθμό το χρόνο, που μεσολαβεί από σήμερα μέχρι τις 30 Αυγούστου, οπότε και θα υποβάλει την επόμενη έκθεση του στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Στην επιστολή του ο κ. Κουεγιάρ τονίζει ότι προτού προχωρήσει σε μια διάσκεψη, σημασία έχει να ετοιμαστεί το έδαφος κατά τέτοιο τρόπο ώστε μια τέτοια διάσκεψη να έχει δυνατότητες επιτυχίας. Εμείς από την πρώτη στιγμή στηρίξαμε όλη αυτή την προσπάθεια γιατί θέλουμε λύση και φυσικά είμαστε έτοιμοι να συνεργαστούμε με τα Ηνωμένα Έθνη. Κατά πόσο όμως θα υπάρξει πρόοδος θα εξαρτηθεί αποκλειστικά και μόνο από τη στάση, που θα τηρήσει η Τουρκική πλευρά, η οποία μέχρι σήμερα περιορίζεται σε δηλώσεις εκ μέρους του Τούρκου Προέδρου κ. Οζάλ περί επιθυμίας για λύση, αλλά δεν υπάρχει τίποτε το συγκεκριμένο, που να πείθει ότι αυτή η επιθυμία είναι κάτι το οποίο εννοούν και ότι μπορεί να μεταφραστεί σε πραγματικότητα».

Οι επισκέψεις Μπους στην Άγκυρα και στην Αθήνα προκαλούν φλούδες ελπίδες για εξεύρεση λύσης.

Η περίοδος του Ιουλίου 1991 είναι περίοδος επισκέψεων ανωτάτων αξιωματούχων των Ηνωμένων Εθνών, αλλά κυρίως του Αμερικανού Προέδρου *Μπους*, στην Άγκυρα και την Αθήνα.

Στις 6 Ιουλίου 1991 ο *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ* πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Άγκυρα, όπου συναντήθηκε με τον Πρόεδρο της Τουρκίας *Τοργκούτ Οζάλ*, στον οποίο έθεσε το

Κυπριακό και υπογράμμισε την ανάγκη για πρόοδο.

Από τις 18 μέχρι τις 21 Ιουλίου 1991 ο Πρόεδρος *Μπους* πραγματοποιεί επισκέψεις στην Ελλάδα και την Τουρκία, με το Κυπριακό να είναι ένα από τα βασικά θέματα των συζητήσεων που είχε με τις Κυβερνήσεις των δύο χωρών. Όπως ανακοινώθηκε και από αμερικανικής πλευράς, στις συνομιλίες του με την Τουρκική Κυβέρνηση ο Πρόεδρος *Μπους* επέμενε στην αναγκαιότητα για προώθηση λύσης του Κυπριακού και τόνισε στην τουρκική πλευρά ότι πρέπει να υπάρξει πρόοδος στο εδαφικό και στο προσφυγικό, για να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις σύγκλησης διεθνούς διάσκεψης.

Στις συνομιλίες του στην Αθήνα ο Πρόεδρος *Μπους* χαρακτηρίζει σαν απαράδεκτη την κατάσταση στην Κύπρο.

Λίγο μετά την αποπεράτωση της επίσκεψης του Προέδρου *Μπους* στην Αθήνα και στην Άγκυρα επισκέπτονται τις δύο πρωτεύουσες ο Ειδικός Αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο *Όσκαρ Καμιλιόν* και ο αξιωματούχος της Γενικής Γραμματείας του Διεθνούς Οργανισμού *Γκούσταβ Φεϊζέλ*. Μετά την επιστροφή τους στην Κύπρο στις 29 Ιουλίου ενημέρωσαν τον Πρόεδρο Βασιλείου για τις προσπάθειες που κατέβαλαν, ώστε να παρακαμφθεί η πρόταση του *Τοργκούτ Οζάλ* για σύγκληση τετραμερούς Διάσκεψης για το Κυπριακό, στην οποία δεν θα συμμετείχε η Κυπριακή Δημοκρατία, αλλά οι δύο Κοινότητες της Κύπρου.

Η πρόταση αυτή τελικά είχε παρακαμφθεί, ύστερα από εντατικές διαβουλεύσεις με τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και τη Γραμματεία του ΟΗΕ.

Ωστόσο την πρόταση αυτή υιοθέτησαν τελικά ο Πρωθυπουργός *Μητσοτάκης* και ο Πρόεδρος *Οζάλ*. Σχετική δήλωση έκαμε στις 2 Αυγούστου 1991 ο Πρόεδρος *Μπους*, λέγοντας ότι οι ηγέτες της Τουρκίας και της Ελλάδας συμφώνησαν να πάρουν μέρος σε Διάσκεψη για το Κυπριακό εφόσον θα υπήρχε πρόοδος σε όλα τα ουσιώδη θέματα που συνθέτουν το Κυπριακό. Η προϋπόθεση για πρόοδο σε όλα τα ουσιώδη θέματα του Κυπριακού προεξοφλούσε τη μη πραγματοποίηση της διάσκεψης και απάλλαττε την κυπριακή πολιτική ηγεσία από τον πονοκέ-

---

φαλο να πραγματοποιηθεί Διεθνής Διάσκεψη, χωρίς τη συμμετοχή της Κύπρου ως ανεξάρτητης χώρας.

Λεπτομέρειες για τις εξελίξεις που οδήγησαν στη δήλωση του Αμερικανού Προέδρου αναφέρθηκαν στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου που πραγματοποιήθηκε στις 3 Αυγούστου 1991.

Εν όψει της μεταβάσεως του Προέδρου *Μπους* στην Άγκυρα ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ* του έγραψε επιστολή, με την οποία του ζητούσε, όπως επιμένει σε υποχωρήσεις των Τούρκων στο εδαφικό και στο θέμα των προσφύγων. Για το εδαφικό ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ ζητούσε όπως η συζήτηση γίνει μέσα στο περιθώριο 25%-29% του εδάφους της Κύπρου να τεθεί υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση.

Ο αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα *Όσκαρ Καμιλιόν* ήταν πολύ ενθουσιασμένος με την επίσκεψη του στην Άγκυρα. Διαπίστωσε διάθεση για συνεργασία και ετοιμότητα για λύση του Κυπριακού. Όπως ανέφερε ο *Όσκαρ Καμιλιόν*, ο Πρόεδρος *Οζάλ* υποσχέθηκε ότι θα είναι διαλλακτικός στο εδαφικό, χωρίς όμως να αναλάβει συγκεκριμένη δέσμευση. Ωστόσο οι επίσημοι του Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών ανέφεραν στον *Όσκαρ Καμιλιόν* ότι είναι έτοιμοι να διαπραγματευθούν στο περιθώριο του 25%-30% και άφησαν να εννοηθεί ότι ίσως να είναι αποδεκτή διευθέτηση που να είναι γύρω από τη γραμμή Γκόμπι, κάπου 27.5%.

Αναφορικά με την πρόταση του Αμερικανού Προέδρου ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε, ότι, πριν από την επίσκεψη του Αμερικανού Προέδρου στην Αθήνα και Άγκυρα από τις 18 μέχρι τις 21 Ιουλίου 1991, είχε επικοινωνήσει με τον Πρωθυπουργό *Μητσοτάκη*, ο οποίος τον πληροφόρησε ότι ο Αμερικανός πρεσβευτής στην Αθήνα εισηγήθηκε όπως κατά την επίσκεψη του *Μπους* στην Αθήνα υπάρξει ανακοίνωση στην Ουάσιγκτον με την προοπτική κάποιας συνάντησης για το Κυπριακό. Ο Πρόεδρος Βασιλείου διαφώνησε με την εισήγηση, λέγοντας ότι αν δεχθεί κάτι τέτοιο θα υποσκάψει τον εαυτό του και την όλη διαδικασία για λύση του Κυπριακού. Την άποψη του Κύπριου Προέδρου αποδέχθηκε ο Πρωθυπουργός *Μητσοτάκης*. Τελικά η εισήγηση αποσύρθηκε για να επανέλθει στις 2 Αυγούστου

1991.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε στο Εθνικό Συμβούλιο κύριο θέμα ήταν η δήλωση του Προέδρου *Μπους*.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* είπε, ότι οι τουρκικές θέσεις είναι απαράδεκτες και ότι δεν έχει σημειωθεί οποιαδήποτε μεταβολή σ' αυτές. Επίσης χαρακτήρισε βεβιασμένη την ενέργεια του Προέδρου *Μπους*.

Ο *Τάσος Παπαδόπουλος* διαφώνησε με την άποψη για βεβιασμένη ενέργεια του *Μπους*. Οι Αμερικανοί, είπε, δεν προβαίνουν σε ενέργειες παρορμητικές. Υπήρξε είτε προσυνηννόηση, είτε δεν υπήρξε σωστή αντίδραση από την Ελλάδα.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* είπε ότι υπάρχει εκτροπή του Κυπριακού και ότι το πρόβλημα προβάλλεται διεθνώς σαν μια απλή διευθέτηση εδαφικών αναπροσαρμογών και αριθμού επανερχομένων προσφύγων, κάτι που υπονομεύει το καθολικό δικαίωμα της επιστροφής.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* επανέλαβε, ότι θεωρεί όλη τη διαδικασία επικίνδυνη και ότι πρέπει να καταστεί σαφές, ότι δεν δεχόμαστε τετραμερή διάσκεψη και ότι επιμένουμε σε διεθνή διάσκεψη.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* ανέφερε ότι, νοούμενου ότι θα υπήρχε ουσιαστική πρόοδος, για την οποία θα υπήρχε συμφωνία στο Εθνικό Συμβούλιο ο Δημοκρατικός Συναγερμός υποστήριζε μια Διεθνή Διάσκεψη, η οποία όμως δεν θα είχε τη μορφή της τετραμερούς.

Στη συνεδρία αυτή του Εθνικού Συμβουλίου διαφάνηκαν οι πρώτες ενδείξεις διαφωνιών μεταξύ του ΑΚΕΛ και του Προέδρου Βασιλείου, αλλά και ταυτόχρονα μιας ιδιαίτερης εκτίμησης του ΑΚΕΛ προς τον Υπουργό Εξωτερικών *Γεώργιο Ιακώβου*.

Συνεζητείτο τότε θέμα νέου Προέδρου της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών και ο *Γεώργιος Ιακώβου* ήταν μεταξύ των υποψηφίων.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* τόνισε ότι η Κύπρος πρέπει να εμμελίνει στην υποψηφιότητα του *Γ. Ιακώβου* για τη θέση του Προέδρου της Γενικής Συνέλευσης.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι η Κύπρος θα κάμει ό,τι

μπορεί, για να εξασφαλισθεί η μεγαλύτερη δυνατή υποστήριξη στο δικό της υποψήφιο, παρατήρησε όμως ότι, από τη στιγμή που πήρε μέρος και η Σαουδική Αραβία στο θέμα της υποψηφιότητας, η Κύπρος θα χάσει το παιγνίδι.

Παρενέβη ο *Γ. Ιακώβου* για να πει ότι θα χάσει η Σαουδική Αραβία.

Ο Πρόεδρος απάντησε ότι θα κάμουμε ό,τι μπορούμε, αλλά η Σαουδική Αραβία θα κερδίσει. Τελικά δικαιώθηκε ο Πρόεδρος Βασιλείου.

“Ενθαρρυντικά” σημεία από την Άγκυρα.

Μετά το ναυάγιο της *πρότασης Μπους* για τετραμερή διάσκεψη τα Ηνωμένα Έθνη συνέχισαν τις προσπάθειες τους για την εξεύρεση διεξόδου.

Στο τέλος Αυγούστου οι αξιωματούχοι του ΟΗΕ στην Κύπρο *Όσκαρ Καμιλιόν* και *Γκούσταβ Φειζέλ* επισκέφθηκαν και πάλιν την Άγκυρα και κατά την επιστροφή τους στην Κύπρο μίλησαν στον Πρόεδρο Βασιλείου για την ανταπόκριση που βρήκαν στην τουρκική πρωτεύουσα.

Η ανταπόκριση αυτή ήταν το θέμα της συζήτησης σε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που έγινε στις 29 Αυγούστου 1991.

Οι αντιπρόσωποι των Ηνωμένων Εθνών ήσαν ενθουσιασμένοι από την επίσκεψη τους στην Άγκυρα. Είπαν στον Πρόεδρο, ότι βρήκαν ανταπόκριση, κατανόηση και συνεργασία και εξέφρασαν την πεποίθηση, ότι η Άγκυρα αποφάσισε να λύσει το Κυπριακό.

Σε ό,τι αφορά το εδαφικό, δέχονται μια λύση γύρω στο 27% και ότι η Μόρφου θα είναι στην Ελληνοκυπριακή περιοχή. Τους Τούρκους, όπως ανέφεραν οι επίσημοι του ΟΗΕ, απασχολεί η Λεύκα και το νερό, το οποίο πηγαίνει από την περιοχή Μόρφου στον τουρκοκυπριακό τομέα.

Για την περιοχή της Λουρουτζίνας και της Καρπασίας οι Τούρκοι εισηγήθηκαν *Special status*, χωρίς να αναφέρουν τι εννοούν με τον όρο αυτό.

Ένα άλλο σημείο από την ενημέρωση των Καμιλιόν, Φεϊζέλ είναι ότι η Άγκυρα συμφωνά, ότι η Κύπρος μπορεί να προχωρήσει και να γίνει μέλος της ΕΟΚ, ενώ έντονη αντίθεση εκφράζει ο Ντενκτάς. «*Δηλαδή εμφανίζεται ο Ντενκτάς πιο Τούρκος από τους Τούρκους*». Για τα θέματα ασφαλείας η Άγκυρα επιμένει στη διατήρηση των συμφωνιών της Ζυρίχης.

Η Άγκυρα δέχθηκε επίσης τη σύσταση Μηχανισμού προς επίλυση διαφορών και την αναλογία 7 προς 3, αλλά επιμένει στην εκ περιτροπής ανάληψη όχι μόνο των βασικών αλλά όλων ανεξαιρέτως των Υπουργείων. Αλλά στο σημείο, που η Άγκυρα είναι εντελώς αμετατόπιστη από τις θέσεις της είναι η εκ περιτροπής εκλογή Προέδρου από την Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Οι αντιπρόσωποι των Ηνωμένων Εθνών έρριψαν για πρώτη φορά την ιδέα να εκλέγονται ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος με ψηφοφορία από κοινό εκλογικό κατάλογο, αλλά αν ο Αντιπρόεδρος προέρχεται από τη μικρότερη κοινότητα να γίνονται (*weighted*) οι ψήφοι των Ελλήνων. Αν η αναλογία είναι 20 με 80 για μεν τον Πρόεδρο ψηφίζουν όλοι κανονικά και το βάρος της ψήφου είναι το ίδιο για όλους τους ψηφοφόρους. Για τον Αντιπρόεδρο θα ψηφίζουν κανονικά όλοι οι ψηφοφόροι, αλλά το βάρος των ψήφων των Ελλήνων, αν είναι Τούρκος ο Αντιπρόεδρος δεν θα είναι 80% αλλά 20% των Τουρκικών ψήφων, δηλαδή γίνεται αντίστροφα *weighted*.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε τόσο ο Πρόεδρος όσο και τα άλλα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου διαπίστωσαν ότι δεν υπάρχουν συγκεκριμένες προτάσεις και ότι πρέπει να γνωστούν και οι απόψεις του *Ραούφ Ντενκτάς*, προτού γίνει οποιαδήποτε συζήτηση. Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* επέμενε ότι έπρεπε να διεξαχθεί συζήτηση και πάνω σ' αυτά που μετέφεραν οι εκπρόσωποι του ΟΗΕ από την Άγκυρα. Ο *Γλαύκος Κληρίδης* εξέφρασε την άποψη, ότι μπορεί να είναι μια πεπονόφλουδα της Τουρκίας για να τοποθετηθούμε πρόωρα και να λεχθεί ότι φταίνουν οι Έλληνες.

Η ιδέα για τη σύγκληση διεθνούς διάσκεψης με τη συμμετοχή της Κυπριακής Δημοκρατίας και εκπροσώπων των δύο Κοινοτήτων φαίνεται να αποκτά μεγαλύτερη υποστήριξη.

Έτσι στις 6 Σεπτεμβρίου 1991 οι αξιωματούχοι του ΟΗΕ Καμιλιόν και Φειζέλ αρχίζουν στη Λευκωσία τρίτο γύρο διαπραγματεύσεων σε μια προσπάθεια σμίκρυνσης των διαφορών ανάμεσα στις δύο πλευρές, ώστε να καταστεί εφικτή η σύγκληση διεθνούς διάσκεψης για το Κυπριακό.

Στις 11 Σεπτεμβρίου πραγματοποιείται στο Παρίσι συνάντηση των Πρωθυπουργών της Ελλάδας και της Τουρκίας *Μητσotάκη* και *Γιλμάζ*. Οι ελπίδες για τη σύγκληση διεθνούς διάσκεψης εξανεμίζονται λόγω της αρνητικής στάσης που τήρησε ο Τούρκος πρωθυπουργός. Ο Έλληνας Πρωθυπουργός παραπονέθηκε ότι η τουρκική κυβέρνηση υπαναχώρησε από προηγούμενες δεσμεύσεις και υποσχέσεις της στον Πρόεδρο *Μπους*. Η αποτυχία της συνάντησης του Παρισιού σημειώνει και το τέλος μιας περιόδου σχετικά καλών σχέσεων μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Στις 19 Σεπτεμβρίου 1991 πραγματοποιήθηκε νέα συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία έγινε λεπτομερής ενημέρωση πάνω στις τελευταίες εξελίξεις, Με δεδομένο ότι η στάση της τουρκικής πλευράς δεν δικαιολογεί οποιαδήποτε προσδοκία για πρόοδο, η ελληνοκυπριακή πλευρά τροχοδρομεί τις εξελίξεις προς την υιοθέτηση ψηφίσματος από το Συμβούλιο Ασφαλείας για άρση των Τουρκικών όρων για χωριστή κυριαρχία και το δικαίωμα απόσχισης.

Η συνεδρία άρχισε με κάτι που χαρακτήριζε πάντοτε τις σχέσεις του *Σπύρου Κυπριανού* με τον *Πρόεδρο Βασιλείου*. Δεν ανέχθηκε ποτέ το γεγονός ότι ο Γιώργος Βασιλείου, ένας πρωτάρης στην πολιτική, τον είχε εκτοπίσει από το Προεδρικό Μέγαρο, το οποίο πάντοτε θεωρούσε ως μόνιμη κατοικία του. Ο *Σπύρος Κυπριανού* διαμαρτυρήθηκε έντονα, γιατί, κατά τη διάρκεια δημοσιογραφικής διάσκεψης που έγινε στις 17 Σεπτεμβρίου, άφησε υπαινιγμούς ότι το 1984 και 1985 είχε δεχθεί να παραμείνουν στην Κύπρο η ΕΛΔΥΚ και η ΤΟΥΡΔΥΚ. Βέβαια δεν επρόκειτο για υπαινιγμούς αλλά για την πραγματικότητα.

Η ενημέρωση του Προέδρου ήταν ως συνήθως πολύ λεπτομερής. Η ουσία της ήταν, ότι, ενώ όλοι ανέμεναν ποια θα ήταν η θέση του Ντενκτάς, μετά τις θέσεις της Τουρκίας, τις οποίες μετέφεραν οι εκπρόσωποι του ΟΗΕ, ο μεν Ραούφ αρνήθηκε να δει

τους εκπροσώπους του ΟΗΕ με τον ισχυρισμό ότι ασθενούσε, η δε Τουρκία υπαναχώρησε από τις θέσεις, τις οποίες ανέφερε στους εκπροσώπους του ΟΗΕ. Αυτό το κατέστησε σαφές ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας *Γιλμάζ* στη συνάντησή του με τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας *Μητσοτάκη*, στο Παρίσι. Είπε καθαρά στον *Μητσοτάκη* ότι οι Τούρκοι δεν είχαν δεσμευτεί, ούτε για τη **γραμμή Γκόμπι**, ούτε για τη Μόρφου, ούτε για τίποτε.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* είπε ότι είχε προβλέψει όσα συνέβησαν και τόνισε ότι πρέπει να αλλάξει εντελώς το σκηνικό πάνω στο οποίο κινείται το Κυπριακό και επανέλαβε την άποψη του για προσφυγή στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Ο *Λυσσαρίδης* επέκρινε την Κυβέρνηση, ότι δεν έγινε καλή προεργασία για την αίτηση ένταξης στην ΕΟΚ και ότι η αίτηση έμεινε “ορφανή”. Υπογράμμισε και πάλιν την ανάγκη για ριζική αλλαγή στην στρατηγική μας. *«Να παύσουμε να συζητούμε συνταγματικά και εδαφικά, αν δεν λυθούν με την ιεράρχηση, που κάναμε, πρώτα αυτά που αφορούν τη διεθνή κοινότητα».*

Ο *Σπύρος Κυπριανού* εισηγήθηκε να γραφεί επιστολή στο Γ.Γ., με την οποία να λέγουμε ότι φθάσαμε σε αδιέξοδο και ότι, αν συνεχιστεί η προσπάθεια αυτή, πρέπει να συνεχιστεί πάνω σε άλλη βάση. Επανέφερε τη θέση του για την πρόταξη και ζήτησε να κληθεί ο Γ.Γ. να αναφέρει στην έκθεση του την πραγματικότητα και το ποιος ευθύνεται. Επίσης εισηγήθηκε προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στη Γενική Συνέλευση.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι για να είναι εποικοδομητική η συζήτηση δεν πρέπει να επαναλαμβάνουμε τους εαυτούς μας και τις γνωστές μας θέσεις. Αναφερόμενος στην εισήγηση του Σπ. Κυπριανού για την πρόταξη ο *Γλ. Κληρίδης* είπε, ότι έχουν συζητηθεί τα θέματα της πρόταξης, χωρίς να καμφθεί η τουρκική αδιαλλαξία. Για την επανατοποθέτηση, είπε ότι δεν πρέπει να εγείρεται τέτοιο θέμα, γιατί αυτό μπορεί να ερμηνευθεί ότι εγκαταλείπουμε τις συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου και πηγαίνουμε σε μια νέα κατάσταση. Για το θέμα της προσφυγής στη Γενική Συνέλευση πρέπει να διαπιστωθεί το κλίμα που επικρατεί από την επικείμενη επίσκεψη του Προέδρου και του Υπουργού Εξωτερικών στα Ηνωμένα Έθνη.

Ο Δημήτρης Χριστόφιας παρατήρησε ότι πρέπει να προσεχθεί η αυξανόμενη επίθεση εναντίον της Ομοσπονδίας, που παρατηρείται στο εσωτερικό. Επίσης είπε ότι το κλίμα αισιοδοξίας που είχε καλλιεργηθεί προερχόταν από την Ουάσιγκτον, τα Ηνωμένα Έθνη και την Αθήνα. «*Νομίζω ότι ο Πρόεδρος δεν προέβη ποτέ σε δήλωση που να εξέφραζε αισιοδοξία*». Ο Δημήτρης Χριστόφιας πρόσθεσε ότι δεν αποδίδει στον Μητσοτάκη κακές προθέσεις.

Οι τελευταίες παρατηρήσεις του Δημήτρη Χριστόφια προκάλεσαν την έντονη αντίδραση του Προέδρου Βασιλείου, ο οποίος είπε ότι δεν είναι διατεθειμένος να επιτρέψει να λεχθούν για την Ελλάδα πράγματα, που δεν έκαμε και πρόσθεσε ότι οι χειρισμοί του κ. Μητσοτάκη ήταν πολύ ορθοί. «*Και ειλικρινά δεν βλέπω τι μας ωφελεί εμάς ή τι εξυπηρετεί να κάνουμε κριτική του κ. Μητσοτάκη. Δεν είναι θέμα του Εθνικού Συμβουλίου*».

Χριστόφιας: *Κύριε Πρόεδρε, αυτό που θα πω θέλω να γραφτεί στα πρακτικά. Θεωρώ ότι είναι απόλυτο δικαίωμα μου σαν εκπροσώπου ενός Κόμματος να πω την άποψη μου για τους χειρισμούς του Κυπριακού από οποιονδήποτε γίνονται. Όχι από τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας, αλλά από το Θεό και αν γίνονται θεωρώ ότι είναι δικαίωμα μου και δεν δέχομαι τη φράση σας κ. Πρόεδρε ότι δεν είστε διατεθειμένος να επιτρέψετε.*

Πρόεδρος: *Ασφαλώς αν θέλετε να γραφτεί κάτι, έχετε το δικαίωμα να το κάμετε και να πάρετε την ευθύνη. Και επειδή λέχθηκαν διάφορα, άλλα **off the record** και άλλα **on the record**, συνεχίστε λέγοντας ότι θέλετε έχοντας υπόψη οτιδήποτε λέγεται είναι **on the record**.*

Χριστόφιας: *Δεν είμαι ευτυχής για ορισμένες δηλώσεις του κ. Μητσοτάκη. Και αναφέρομαι σε συγκεκριμένες δηλώσεις: “**Η θα λυθεί τώρα ή ποτέ**”, “**θα γίνει διάσκεψη ως το τέλος του Σεπτεμβρη**”, αυτά με κάμνουν όχι ευτυχή.*

Πρόεδρος: *Τη δεύτερη δήλωση δεν την έκαμε πουθενά δημόσια.*

Χριστόφιας: *Εγώ την άκουσα.*

Πρόεδρος: *Εγώ δεν την άκουσα.*
Χριστόφιας: *Άκουσα και αναλαμβάνω ευθύνη γι' αυτό που λέω.*

Η συνέχιση της συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου αναβάλλεται για να πραγματοποιηθεί μετά την επιστροφή του Προέδρου Βασιλείου από τη Νέα Υόρκη, όπου στις 27 Σεπτεμβρίου προσφώνησε τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Μπέηκερ είχε χωριστές συναντήσεις με τον Πρόεδρο Βασιλείου και τον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών **Γκιράι**. Μετά τις συναντήσεις ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών απηύθυνε έκκληση ώστε η πρόσφατη κινητικότητα περί το Κυπριακό να αποδώσει καρπούς.

Στις 28 Σεπτεμβρίου τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας πραγματοποιούν ειδική συνεδρία για το Κυπριακό, πράγμα το οποίο χαιρέτησε η κυπριακή κυβέρνηση.

Κατά τη επιστροφή του από τη Νέα Υόρκη ο Πρόεδρος Βασιλείου στάθμευσε στην Αθήνα, όπου είχε συνάντηση με τον Πρωθυπουργό **Μητσοτάκη**, τον οποίο ενημέρωσε για τις συζητήσεις και επαφές του στα Ηνωμένα Έθνη.

Στις 8 Οκτωβρίου 1991 ο Γενικός Γραμματέας σε έκθεση του προς το Συμβούλιο Ασφαλείας κατηγορεί άμεσα τον Τουρκοκύπριο ηγέτη **Ραούφ Ντενκτάς** ότι προβάλλει εμπόδια στην αποστολή του. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, επηρεασμένο από την έκθεση του Γ.Γ., εγκρίνει ένα από τα σημαντικότερα ψηφίσματα του το 716. Στο ψήφισμα υπάρχει έμμεση προειδοποίηση προς την τουρκική πλευρά να μη θέτει εμπόδια στη διαδικασία για εξεύρεση λύσης του Κυπριακού. Το ψήφισμα επαναβεβαιώνει τις αρχές της κυριαρχίας, ανεξαρτησία, εδαφικής ακεραιότητας της Κυπριακής Δημοκρατίας, τις οποίες η Τουρκία αμφισβητεί. Το ψήφισμα απέρριψε τη θέση της τουρκικής πλευράς για χωριστή κυριαρχία και επανέφερε το συμφωνηθέν πλαίσιο διαπραγματεύσεων για την επίτευξη λύσης.

Στις 10 Οκτωβρίου, μια μέρα πριν από την έγκριση του ψηφίσματος 716, πραγματοποιήθηκε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία κύριο θέμα συζήτησης ήταν η έκθεση

του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ.

Η εκτίμηση του Προέδρου Βασιλείου είναι ότι η έκθεση του Γ.Γ. είναι γενικά ικανοποιητική. Επιρρίπτει ξεκάθαρα την ευθύνη στο Ντενκτάς και έμμεσα στην Τουρκία. Επίσης απορρίπτει τις θέσεις της τουρκικής πλευράς σε ό,τι αφορά την κυριαρχία. Η Τουρκία είχε εκφράσει απογοήτευση για την έκθεση του Πέρεζ ντε Κουεγιάρ, η οποία κατά την άποψη της τουρκικής κυβέρνησης, περιέχει παραπλανητικές πληροφορίες.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* είπε ότι η έκθεση του Γ.Γ. είναι από τις λίγες, τις οποίες ο ίδιος προσωπικά θεωρεί ότι περιέχει θετικά στοιχεία και ότι άλλοτε ήταν περισσότερο αρνητική από ό,τι είναι σήμερα. Ωστόσο παρατήρησε ότι αναφέρεται σε κείμενο ιδεών, το οποίο είναι άγνωστο στα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου. Ρώτησε τον Πρόεδρο, αν υποβλήθηκε τέτοιο κείμενο.

Ο Πρόεδρος ζήτησε να του υποβληθούν και άλλες ερωτήσεις, προτού απαντήσει.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* συμφώνησε ότι είναι καλύτερα να απαντήσει ο Πρόεδρος σε όλα και ότι ο ίδιος είχε γενικά ερωτήματα, που απευθύνονται προς τον Πρόεδρο και τον Γ.Γ.. Η εκτίμηση του για την έκθεση του *Πέρεζ ντε Κουεγιάρ* είναι αντίθετη από εκείνη του ΔΗΚΟ. «*Δεν ήταν η αναμενόμενη και ασφαλώς δεν είναι ικανοποιητική*». Ο Λυσσαρίδης υποστήριξε ότι ο Γενικός Γραμματέας, όχι μόνο δεν καταλογίζει ευθύνες στην Τουρκία, αλλά έμμεσα επαινεί τη στάση της. Στην ανάλυση της έκθεσης ο Β. *Λυσσαρίδης* επεσήμανε όλα τα αρνητικά της σημεία.

Απαντώντας στις ομιλίες του *Σπύρου Κυπριανού* και του *Βάσου Λυσσαρίδη* ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι απ' αυτές προκύπτει ότι υπάρχει παρεξήγηση και εξέφρασε την πεποίθηση, ότι αυτές δεν λέχθηκαν για λόγους αντιπολίτευσης.

Παρενέβη ο Κυπριανού για να ρωτήσει αν υπάρχει κείμενο ή όχι.

Ο Πρόεδρος απάντησε ότι δεν υπάρχει κείμενο και ο Κυπριανού είπε: «*Εντάξει, πήρα την απάντησή μου*».

Πρόεδρος: *Ναι αλλά το θέμα είναι το εξής: Δεν μπορώ δημόσια να φωνάζω, αλλά όταν αμφισβητείται η ίδια η εντιμότητα μου -δεν λέω ότι αυτός ήταν ο στόχος σας- και λέω μια φορά ότι*

δεν υπάρχει κείμενο και με διάφορους τρόπους προσπαθείτε να με πείσετε ότι υπάρχει, τότε πρέπει να αρχίσω να σκέφτομαι ότι...

Κυπριανού: *Τότε θα κάμω δήλωση ότι λέει ψέματα ο ντε Κουεγιάρ.*

Πρόεδρος: *Δεν λέγει ψέματα κανένας, αυτό είναι που προσπαθώ να σας εξηγήσω.*

Στη συνέχεια προέβη σε λεπτομερή ανάλυση διαφόρων σημείων της έκθεσης για να υποστηρίξει ότι οι Λυσσαρίδης και Κυπριανού μιλούν για πράγματα ανύπαρκτα. Ακολούθησε συζήτηση για το τι σημαίνει ο όρος ιδέες.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι το θέμα των ιδεών έχει πολλή προϊστορία και ξεκίνησε από το αν τα Ηνωμένα Έθνη μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις. Οι Τούρκοι υποστήριξαν ότι δεν μπορούν να υποβάλλουν προτάσεις και τελικά το Συμβούλιο Ασφαλείας αποφάνθηκε ότι, στο πλαίσιο των καλών του υπηρεσιών, ο Γενικός Γραμματέας μπορεί να υποβάλλει και "**Ιδέες**". Επίσης παρατήρησε ότι από την έκθεση του Γ.Γ. δεν προκύπτει ότι τα Ηνωμένα Έθνη έδωσαν προτάσεις ή έγγραφο ιδεών.

Ο Δημήτρης Χριστόφιας μίλησε εκτεταμένα για την έκθεση και κατέληξε, λέγοντας ότι θεωρεί την έκθεση αντικειμενική και δέχεται τις διευκρινίσεις, που δόθηκαν στα ερωτήματα που υποβλήθηκαν.

*«Εμένα με ικανοποιούν οι εξηγήσεις, που δίνει ο Πρόεδρος, θεωρώ ότι δεν υπάρχουν προτάσεις των Ηνωμένων Εθνών, ότι είναι φυσικό να κρατούν τις σημειώσεις τους και το ότι αναφέρεται σε **full text of ideas** ο Γ.Γ., το οποίο διευκρινίζεται, ότι είναι αρκετό μέχρι αυτού του σημείου. Όσον αφορά το μέλλον, πιστεύω ότι πρέπει να αναμεινουμε το Συμβούλιο Ασφαλείας να συνεχίσουμε τις προσπάθειες μας να τοποθετηθεί με ψήφισμα και όχι με δήλωση του Προέδρου του και το ψήφισμα να περιέχει ακριβώς τέτοιες θέσεις, οι οποίες να καλύπτουν την πλευρά μας και να αποτελούν πίεση προς την Τουρκία. Μετά απ' αυτό θα σκεφθούμε για τα περαιτέρω».*

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι η έκθεση περιέχει αρκετά θετι-

κά στοιχεία και ότι είναι σημαντικά αυτά που λέγει ο Γ.Γ., διότι
«αποκλείει χωριστό τουρκικό κράτος, χωριστό δικαίωμα αυτοδιάθεσης, αποκλείει αναγνώριση τουρκικής κυριαρχίας, επαναβεβαιώνει ότι ένα κράτος υπάρχει, ότι υπάρχει κράτος και θα γίνει εσωτερική διαμόρφωση ενός Συντάγματος, πράγμα, που ήταν η θέση μας και όχι ότι διαλύθηκε το κράτος και θα ξαναρχίσουμε να κάμνουμε ένα νέο καθεστώς».

Ο Γλ. Κληρίδης είπε επίσης ότι από την έκθεση φαίνεται καθαρά ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν έδωσαν κανένα κείμενο ιδεών.

Αποφασίζεται να συνεχισθεί η συζήτηση στις 24 Οκτωβρίου, μετά την επιστροφή του Προέδρου από τη Χαράρε της Ζιμπάμπουε, όπου είχε πραγματοποιηθεί η διάσκεψη κορυφής της Κοινοπολιτείας. Στη διάσκεψη αυτή ο Πρόεδρος Βασιλείου απέδειξε τις ικανότητες του στις δημόσιες σχέσεις. Πέτυχε να εξασφαλίσει την πραγματοποίηση της επόμενης διάσκεψης κορυφής της Κοινοπολιτείας στην Κύπρο. Ήταν μια αποφασιστική ενέργεια, που ενίσχυε στον υπέρτατο βαθμό την κρατική οντότητα της Κύπρου.

Όπως είχε ανακοινωθεί προηγουμένως, στις 24 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε νέα συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, κατά την οποία συνεχίστηκε η συζήτηση, που είχε αρχίσει στις 10 Οκτωβρίου. Υπήρχαν στο μεταξύ τα νέα δεδομένα της έγκρισης του ψήφισματος 716 από το Συμβούλιο Ασφαλείας στις 11 Οκτωβρίου και της απόφασης της διάσκεψης κορυφής της Κοινοπολιτείας στις 21 Οκτωβρίου 1991. Το ψήφισμα της Κοινοπολιτείας αναφορικά με το Κυπριακό ήταν παρόμοιο με προηγούμενα ψήφισμα της Κοινοπολιτείας και ήταν ενδεικτικό της σταθερής αλληλεγγύης των χωρών της Κοινοπολιτείας προς την Κύπρο. Το ψήφισμα ψηφίστηκε και από τις Ισλαμικές χώρες της Κοινοπολιτείας. Το σημαντικότερο όμως ήταν η απόφαση για τη συγκρότηση της επόμενης διάσκεψης κορυφής στην Κύπρο.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε την άποψη, ότι το ψήφισμα 716 ήταν ένα πολύ θετικό ψήφισμα, ίσως το σημαντικότερο κατά τα τελευταία χρόνια. Το ψήφισμα αυτό καθώς και η έκθεση του Γενικού Γραμματέα τον βοήθησαν σημαντικά κατά τη διάσ-

κεψη της Κοινοπολιτείας. Του πρόσφεραν όλα τα επιχειρήματα, για να καταδείξει την τουρκική αδιαλλαξία και την ειλικρινή επιθυμία της Κύπρου για λύση. Αναπτύσσοντας τη γενικότερη φιλοσοφία της πολιτικής του, ο Γιώργος Βασιλείου είπε:

«Να δείχνουμε ότι είμαστε έτοιμοι για διαπραγματεύσεις, αλλά από την άλλη να είμαστε σταθεροί στις αρχές μας. Πρακτικά αυτό σημαίνει ότι πρέπει να δώσουμε το μήνυμα ότι είμαστε έτοιμοι να συνεργαστούμε με τα Ηνωμένα Έθνη με το Συμβούλιο Ασφαλείας στην προσπάθεια τους να πετύχουν πρόοδο. Και αυτό σημαίνει ότι σκέψη για προσφυγή στη Γενική Συνέλευση, που κάναμε στις αρχές του Σεπτέμβρη, δεν πρέπει να γίνεται αυτή τη στιγμή, διότι το ψήφισμα 716 είναι το πιο ισχυρό που μπορούσαμε να πάρουμε».

Ο Σπύρος Κυπριανού, ο οποίος δεν μπορούσε να υποτιμήσει τη σημασία της απόφασης που πέτυχε ο Βασιλείου για την πραγματοποίηση της διάσκεψης κορυφής της Κοινοπολιτείας στην Κύπρο, προσπάθησε να αμφισβητήσει κατά πόσο η διάσκεψη θα γινόταν οριστικά στην Κύπρο και ζήτησε από τον πρόεδρο Βασιλείου να του δώσει όλα τα σχετικά έγγραφα για τη διάσκεψη της Κοινοπολιτείας.

Πρόεδρος: *Είναι οριστική απόφαση.*

Κυπριανού: *Σε κάποια φάση, όμως, είναι δυνατόν να επικαλεστούν ορισμένα πράγματα και να αλλάξουν απόφαση.*

Πρόεδρος: *Δεν υπάρχει τέτοιο ενδεχόμενο.*

Κυπριανού: *Κάποτε γίνεται.*

Όπως ήταν φυσικό ο Σπύρος Κυπριανού δεν συμμερίστηκε τις απόψεις του Προέδρου Βασιλείου σχετικά με το ψήφισμα 716.

Η διάσκεψη κορυφής της Κοινοπολιτείας πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο και είχε μεγάλη επιτυχία. Επηρεάστηκε από ορισμένες “πατριωτικές εκδηλώσεις”, που σχετιζοντο με την παρουσία της Βασίλισσας της Αγγλίας στην Κύπρο.

Μιλώντας στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ο Δημήτρης Χριστόφιας είπε ότι η άποψη του ΑΚΕΛ για το ψήφισμα είναι θετική:

«Συνολικά, λοιπόν, εμείς εκτιμούμε θετικά το ψήφισμα, όπως βέβαια θεωρώ σημαντική επιτυχία της Κύπρου, την παρουσία μας στη διάσκεψη κορυφής της Κοινοπολιτείας στη Χαράρε και τα αποτελέσματα της προσπάθειας μας. Ένα άλλο σημαντικό αποτέλεσμα βέβαια είναι η σύγκληση της επόμενης διάσκεψης κορυφής της Κοινοπολιτείας στην Κύπρο».

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι έχει την εντύπωση ότι βρίσκεται σε κάπως διαφορετικό μήκος κύματος και αυτό προκύπτει και από τη γενική τοποθέτηση, που είχε από την εποχή της ύπαρξης του Κυπριακού προβλήματος. Εξέφρασε αμφιβολία και για τη σημασία του ψηφίσματος 716, το οποίο χαρακτήρισε καταθλιπτικό *“ίσως πιο καταθλιπτικό και από την έκθεση του Γ.Γ.”*. Ο Βάσος Λυσσαρίδης έκαμε εισήγηση εκ 13 σημείων για τις μελλοντικές ενέργειες της ελληνοκυπριακής πλευράς. Τα παραθέτω γιατί αυτά συμπυκνώνουν την πολιτική του Βάσου Λυσσαρίδη στο Κυπριακό.

1. Άμεση προσφυγή στη Γενική Συνέλευση
2. Άμεση κινητοποίηση και ενεργοποίηση της Ευρώπης βάσει των δικών της ψηφισμάτων.
3. Κινητοποίηση των φίλων μας σε όλα τα Κοινοβούλια.
4. Απαίτηση από την Ελλάδα να υποβαθμίσει τις σχέσεις της με την Τουρκία.
5. Να γίνουν επισκέψεις σε όσο το δυνατό περισσότερες χώρες με απαίτηση την εφαρμογή του διεθνούς δικαίου στην Κύπρο.
6. Να οξύνουμε το θέμα του εποικισμού, το οποίο παραλείφθηκε από τον Κουεγιάρ.
7. Να επαναφέρουμε το θέμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
8. Να ενεργοποιήσουμε την αίτηση μας για ένταξη στην ΕΟΚ.
9. Να κινητοποιήσουμε το λαό εδώ και στην Ελλάδα για να δώσει το μήνυμα ότι δεν θα δεχθεί λύση έξω από τις προτάσεις του 1989.
10. Να αναθερμάνουμε τις σχέσεις μας με τους Αδέσμευτους.
11. Να αλλάξουμε το ψυχολογικό κλίμα στην Κύπρο. Αντί να εμπλέξουμε το λαό, γελοιοποιήσαμε και την εμπλοκή του

λαού στην άμυνα. Να αλλάξουμε τη νοοτροπία μας στο στρατό, στα σχολεία, στα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

12. Να γίνει η επιστολή προς το Γ.Γ., όπως είχε λεχθεί, και προς το Συμβούλιο Ασφαλείας και,
13. Να προβάλουμε τις δικές μας θέσεις παγκόσμια, ούτως ώστε η συζήτηση να γίνεται επί τη βάση των προτάσεων του 1989 και όχι επί τη βάση των προτάσεων της Τουρκίας, τις οποίες υιοθέτησε ο Γενικός Γραμματέας.

Από τις εισηγήσεις του Β. Λυσσαρίδη απουσιάζει οποιαδήποτε αναφορά στους Τουρκοκύπριους.

Ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι θα ξεκινήσει με εκείνα, που είπε στο τέλος ο Β. Λυσσαρίδης, ότι δηλαδή τα Ηνωμένα Έθνη, το Συμβούλιο Ασφαλείας και ο Γ.Γ. υιοθέτησαν τις τουρκικές θέσεις και όχι τις δικές μας.

«Αφού υποστηρίζει ότι οι προτάσεις των Ηνωμένων Εθνών είναι οι προτάσεις των Τούρκων τότε διερωτώμαι: Ήταν η θέση των Τούρκων ότι θα εμειώνετο το ποσοστό τους στο 27%; διότι από ό,τι ξέρω παρακολουθώντας το Κυπριακό, έλεγαν 29% plus. Ήταν η θέση των Τούρκων ότι το δικαίωμα της μονομερούς επέμβασης δεν θα εξασκείται κατά την κρίση των Τούρκων και ότι θα υπάρχει μια αντιπροσωπεία, η οποία θα αποτελείται από εκπροσώπους της ΔΑΣΕ των Ηνωμένων Εθνών και ούτω καθεξής; Ήταν η θέση των Τούρκων στην οποία ξέραμε ότι ήσαν αμετακίνητοι, ότι δεν δέχονται στην τουρκική περιοχή να επιστρέψουν πρόσφυγες υπό τουρκική διοίκηση; Άρα δεν μπορούμε να ισχυριζόμαστε ότι υιοθέτησαν τις θέσεις των Τούρκων».

Σχετικά με το ψήφισμα 716 ο Γλαύκος Κληρίδης είπε, ότι το ύτο, όπως και όλα τα ψηφίσματα, περιέχει αρκετά θετικά στοιχεία, περιέχει όμως και ορισμένα αρνητικά. Επίσης επανέλαβε τις θέσεις του αναφορικά με τα θέματα, πλειοψηφίας-μειοψηφίας, που δεν υπήρχαν ούτε στο σύνταγμα της Ζυρίχης.

Αρχίζει Νέα Περίοδος Στασιμότητας.

Από τον Οκτώβριο του 1991 μέχρι τα μέσα του νέου χρόνου 1992, παρατηρείται μια στασιμότητα στο Κυπριακό, που οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στην αναμονή της εκλογής και της σύστασης της νέας τουρκικής κυβέρνησης, ενώ στο τέλος του 1991 με τη λήξη της δεύτερης θητείας του Πέρεζ ντε Κουεγιάρ εξελέγη Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ ο πολύ γνωστός στην Κύπρο Αιγύπτιος πολιτικός **Δρ. Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι**.

Με την έναρξη του νέου χρόνου αρχίζει μια προσπάθεια από την τουρκική πλευρά για να παρακαμφθεί το ψήφισμα 716 ενώ ακούονται εκκλήσεις από διάφορες πλευρές για επανέναρξη των συνομιλιών από το σημείο από όπου διακόπηκαν πριν από την υπαναχώρηση της Τουρκίας, που εκδηλώθηκε στη συνάντηση *Μητσοτάκη-Γιλμάζ* στο Παρίσι.

Μέχρις ότου εκδηλωθεί πρωτοβουλία από το νέο Γενικό Γραμματέα η Ελληνοκυπριακή πλευρά συνεχίζει τις προσπάθειες της για επανάληψη ουσιαστικών συνομιλιών. Οι προσπάθειες αυτές έχουν ως αποτέλεσμα την έγκριση του ψηφίσματος 750, το οποίο κάμνει σαφή αναφορά στην ενότητα που θα πρέπει να έχει η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Κύπρου. Πρόκειται για τη γνωστή πρόνοια, που αναφέρεται στη μια κυριαρχία, μια ιθαγένεια κ.λπ. Σημαντικό είναι επίσης το ψήφισμα αυτό, γιατί προνοεί ενεργότερη εμπλοκή του Συμβουλίου Ασφαλείας και ιδιαίτερα των πέντε μόνιμων μελών του στην προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού.

Θα αναφερθούμε συνοπτικά στην περίοδο αυτή μέχρι τις 8 Ιανουαρίου του 1992, που πραγματοποιήθηκε η επόμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

Στις 28 Οκτωβρίου 1991 ο Πρόεδρος Βασιλείου εκτέλεσε επίσημη επίσκεψη στη Σοβιετική Ένωση ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου *Γκορμπασιώφ*, με τον οποίο είχε μακρά συνάντηση. Ίσως να ήταν ο τελευταίος ηγέτης ξένης χώρας που εκτέλεσε επίσημη επίσκεψη στη Σοβιετική Ένωση, προτού αυτή διαλυθεί. Ο *Γκορμπασιώφ* υποσχέθηκε να θέσει το Κυπριακό στη συνάντηση Κορυφής, που θα είχε αργότερα στη Μαδρίτη με

τον Αμερικανό ομόλογο του *Μπους*. Ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε τότε ιδιαίτερη συνάντηση με τον αναδυόμενο νέο ισχυρό ηγέτη, τον Πρόεδρο της Ρωσικής Δημοκρατίας **Μπορίς Γέλτσιν**, ο οποίος έμελλε να διαλύσει τη Σοβιετική Ένωση διαδεχόμενος τον *Γκορμπασιώφ*. Επίσης είχε συναντήσεις με ηγέτες διαφόρων Ρωσικών Δημοκρατιών, με τους οποίους συζήτησε θέματα οικονομικής συνεργασίας με την Κύπρο. Τότε είχαν τεθεί οι βάσεις για την οικονομική συνεργασία που υπάρχει για την ανάπτυξη της περιοχής Γκρασονντάρ.

Στις 17 Νοεμβρίου 1991 ο Ειδικός Συντονιστής στο Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών **Νέλσων Λέτσκι** δήλωσε ότι ήταν δυνατό να συγκληθεί στη Νέα Υόρκη είτε μέσα στο Δεκέμβριο του 1991 είτε τον Ιανουάριο του 1992, ειρηνευτική διάσκεψη για το Κυπριακό. Ο *Λέτσκι* ήταν ένας από τους πιο δραστήριους συντονιστές που είχαν οι Ηνωμένες Πολιτείες για το Κυπριακό. Ορισμένες από τις δηλώσεις και ενέργειες του είχαν προκαλέσει την αγανάκτηση των επαγγελματιών πατριωτών, οι οποίοι σε μια εκτονωτική εκδήλωση τους έκαυσαν το ομοίωμα του στο χώρο του Προεδρικού Μεγάρου, το οποίο διάφοροι διαμαρτυρόμενοι μετέτρεψαν σε κατασκηνωτικό χώρο. Ο *Γλαύκος Κληρίδης*, φρονίμως ποιών μετέτρεψε το χώρο αυτό σε παιδική χαρά.

Στις 3 Δεκεμβρίου 1991 εκλέγεται νέος Γενικός Γραμματέας του Ο.Η.Ε. ο Αιγύπτιος πολιτικός *Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι*. Την επαύριον ο Πρόεδρος Βασιλείου μεταβαίνει στη Νέα Υόρκη για να συναντήσει και αποχαιρετήσει τον απερχόμενο Γενικό Γραμματέα και να συναντήσει το νέο Γενικό Γραμματέα. Είχε επίσης συνάντηση με τον Ειδικό Συντονιστή στο Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών *Λέτσκι*.

Από την πρώτη στιγμή ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε δημιουργήσει μια πολύ εγκάρδια σχέση με τον *Μπούτρος Γκάλι*. Η σχέση αυτή διατηρείται μέχρι σήμερα.

Παρενθετικά θέλω να αναφέρω εδώ ότι ο *Γκάλι* προέρχεται από μια πλούσια χριστιανική οικογένεια της Αιγύπτου, η οποία παραθέριζε τακτικά στην Κύπρο, στο ξενοδοχείο 'Φόρεστ Παρκ' των Πλατρών. Μέσα στο 1993 ο διευθυντής του 'Φόρεστ Παρκ'

απέστειλε στον Γ. Βασιλείου ένα βιβλίο με ποιήματα στη Γαλλική, το οποίο είχε ξεχάσει πριν από πολλά χρόνια η μητέρα του Μπούτρος Γκάλι στο υπνοδωμάτιο που διέμενε. Ο Γ. Βασιλείου φρόντισε και έστειλε το βιβλίο αυτό με τον βοηθό ειδικό αντιπρόσωπο του Γενικού Γραμματέα Γκούσταβ Φείζελ στο Μπούτρος Γκάλι. Το βιβλίο συνοδεύτηκε με ιδιόχειρο σημείωμα του Γ. Βασιλείου. Η απάντηση ήταν πραγματικά πολύ συγκινητική.

Στις 19 Δεκεμβρίου 1991 δημοσιεύεται η τελευταία έκθεση του απερχόμενου Γενικού Γραμματέα Πέρεζ ντε Κουεγιάρ. Σ' αυτήν εκφράζει την απογοήτευση του για την αβεβαιότητα και ανασφάλεια που επικρατεί στην Κύπρο και χαρακτηρίζει απaráδεκτο το **status quo**.

Στις 23 Δεκεμβρίου το Συμβούλιο Ασφαλείας με δήλωση του Προέδρου του υιοθετεί πλήρως την έκθεση του Πέρεζ ντε Κουεγιάρ και καλεί τα ενδιαφερόμενα μέρη να συνεργαστούν με το διάδοχο του Γενικού Γραμματέα με στόχο την επίτευξη μιας συνολικής διευθέτησης του Κυπριακού.

Στις 8 Ιανουαρίου 1992 πραγματοποιείται συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, το οποίο ασχολείται κυρίως την έκθεση του Γ.Γ. και την επακολουθήσασα δήλωση του Προέδρου του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε απογοήτευση από το κείμενο της έκθεσης του Πέρεζ ντε Κουεγιάρ, γιατί ανέμενε ότι θα έπρεπε να δείχνει ξεκάθαρα τις ευθύνες της Άγκυρας και του Ντενκτάς και να ασχολείται με περισσότερη λεπτομέρεια με τα διάφορα θέματα του Κυπριακού, ιδιαίτερα για εκείνα που έχουν προτεραιότητα για την ελληνοκυπριακή πλευρά. Ωστόσο έκρινε τη δήλωση του Προέδρου του Συμβουλίου Ασφαλείας ως θετική, η οποία έγινε πιο θετική ύστερα από την επιμονή της Κύπρου για αναφορά στα ψηφίσματα, που δεν υπήρχε στο αρχικό κείμενο.

Το τέλος του παλαιού και η αρχή του νέου χρόνου σημαδεύτηκε με την κοσμοϊστορική εξέλιξη της διάλυσης της Σοβιετικής Ένωσης και τον πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία. Ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι κανένας δεν χαιρετίζει τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Σε ό,τι αφορά τις εξελίξεις στη Γιουγκοσλαβία, ο Πρό-

εδρος Βασιλείου εξέφρασε μια άποψη, που διέφερε σημαντικά από την επικρατούσα στον ελληνικό κόσμο. Είπε ότι πρόκειται για μια πολύ τραγική εξέλιξη και παρ' όλο ότι η Ελλάδα ακολουθεί μια πολύ «φιλοσερβική πολιτική», κανένας δεν έχει αμφιβολίες, ότι η βασική αιτία οφείλεται στην προσπάθεια για τη δημιουργία της *Μεγάλης Σερβίας* με όλες τις αρνητικές επιπτώσεις που παρατηρούνται.

Ο Υπουργός Εξωτερικών *Γ. Ιακώβου* σε ενημέρωση του για την πορεία της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ είπε, ότι η προσπάθεια για ένταξη αποτελεί υψίστη προτεραιότητα για την Κύπρο και ακρογωνιαίιο λίθο της εξωτερικής πολιτικής. «*Ανεξάρτητα από την έκβαση των διαδικασιών για λύση του Κυπριακού, η προσπάθεια και επιδίωξη για πλήρη ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ θα συνεχισθεί*». Ο Ιακώβου παρατήρησε ότι πολλές χώρες, με τις οποίες συζήτησε το θέμα, θεωρούν το Κυπριακό ως εμπόδιο για την αίτηση και ότι το Κυπριακό θα είναι μια από τις παραμέτρους, που θα λάβουν οι χώρες μέλη υπόψη, όταν θα εξετάζουν την αίτηση της Κύπρου.

Σε παρέμβαση του ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι θα είναι μεγάλο κατόρθωμα να εκδοθεί γνωμοδότηση καθαρά πάνω σε τεχνικά θέματα. Η πρόβλεψη του επιβεβαιώθηκε με τη γνωμοδότηση, που δημοσιεύτηκε στα μέσα του 1993.

Ο *Τάκης Χατζηδημητρίου* είπε ότι «*η μόνη διεθνής εξέλιξη μέσα στην οποία μπορούμε να βάλουμε το Κυπριακό για να πάρει κάποιες διαστάσεις και να διαγραφούν κάποιες προοπτικές λύσεως είναι η πορεία προς την Ευρώπη και ιδιαίτερα προς την ΕΟΚ*».

Εισήγηση του *Σπύρου Κυπριανού* για ειδική συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου για αποκλειστική συζήτηση του θέματος της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ έγινε ομόφωνα αποδεκτή.

Ωστόσο η συζήτηση συνεχίστηκε με εισηγήσεις που αφορούσαν την καλύτερη δυνατή προετοιμασία της Κύπρου.

Ο *Τάσος Παπαδόπουλος* παρατήρησε ότι η Ελλάδα δεν συμφωνεί με την προσέγγιση, την οποία είχε υποστηρίξει και ο ίδιος, ότι θα θέσει βέτο για την εισδοχή της Αυστρίας.

«*Δεν είναι διατεθειμένη, είπε, να καταβάλει το τίμημα, οι-*

κονομικό ή δυσαρέσκεια άλλων χωρών της ΕΟΚ, προβάλλοντας βέτο για την εισδοχή της Αυστρίας, όταν την ίδια ώρα δεν παύει να δηλώνει ότι το Κυπριακό είναι το ύψιστο εθνικό θέμα του ελληνισμού;»

Ο Δημήτρης Χριστόφιας είπε ότι στο ζήτημα της αξιοποίησης της ΕΟΚ βάζουμε το αμάξι μπροστά από το άλογο.

«Εφ’ όσο έγινε η αίτηση, θα πρέπει να αξιοποιηθεί στην προσπάθεια μας να πείσουμε τους ηγέτες της ΕΟΚ και την ΕΟΚ σαν σύνολο να συμβάλουν σε μια δίκαιη λύση του Κυπριακού. Και το λέω αυτό, αγαπητοί φίλοι, γνωρίζοντας ότι δεν είναι διαθέσιμοι -όσο και αν δεν θέλουμε εμείς να το παραδεχθούμε- να μας δεχθούν πριν από τη λύση του Κυπριακού».

Ο Χριστόφιας εξέφρασε διαφωνία ως προς τις εκτιμήσεις του Προέδρου αναφορικά με τις διεθνείς εξελίξεις ιδιαίτερα αναφορικά με τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Ο Δ. Χριστόφιας ανέφερε ότι δεν έκαμε εκτενή αναφορά στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα, γιατί το ΑΚΕΛ είχε υποβάλει σχετικό μνημόνιο στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, το οποίο και διανεμήθηκε στα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι *«βρισκόμαστε μπροστά σε μια δραματική αρνητική εξέλιξη αναφορικά με το Κυπριακό»*, προσθέτοντας ότι πρέπει να μας προβληματίζει πλέον ο ρόλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. *«Από λανθασμένη τοποθέτηση αρχίζει να γίνεται αρνητική».*

Αναφερόμενος στις διεθνείς εξελίξεις, συμφώνησε εν πολλοίς με τις εκτιμήσεις του Χριστόφια. Για το θέμα της ένταξης στην ΕΟΚ ο Λυσσαρίδης συμφώνησε με άλλους ομιλητές προσθέτοντας:

«Θα πρέπει η Ελλάδα, παρά τα προβλήματα της εφ’ όσον λέει ότι ιεραρχεί το Κυπριακό ως το πρώτο εθνικό θέμα, να κάνει σαφές ότι θα ασκήσει βέτο για την Αυστρία. Είναι ο μόνος εκβιασμός που μπορεί να κάμει ο Ελληνισμός σήμερα».
Ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι θεωρητικολογούμε σε μεγάλο

βαθμό εάν προσπαθήσουμε τώρα να καθορίσουμε ποιες θα είναι οι διεθνείς εξελίξεις.

«Γίνονται με τόσο γοργό ρυθμό, είναι τόσα τα απρόοπτα, που κανένας δεν ξέρει πώς θα καταλήξει η κατάσταση. Το σημαντικό είναι να γνωρίζουμε πώς οι άλλοι βλέπουν το Κυπριακό κι όχι όπως εμείς το βλέπουμε και ποιες είναι οι δυνατότητες μας να τους πείσουμε να το βλέπουν όπως το βλέπουμε εμείς».

Το τέλος της συνεδρίας σημαδεύτηκε από αντιδικία με αφορμή την αναφορά του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, ότι έδωσε στους Βασιλείου και Ντενκτάς κείμενο με προτάσεις ή ιδέες. Τόσο ο Σπύρος Κυπριανού όσο και ο Τάσος Παπαδόπουλος επέμεναν ότι θα πρέπει να κληθεί ο Γενικός Γραμματέας από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, να δηλώσει ότι δεν ανταποκρίνονται στην αλήθεια όσα αναφέρει στην τελευταία έκθεση του.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου απέρριψε την εισήγηση αυτή και δηλώνει ξεκάθαρα:

«Δεν γράφω γράμμα στο νέο Γενικό Γραμματέα, στο οποίο να εκφράζω τη διαφωνία μου προς τον απελθόντα Γενικό Γραμματέα. Δεν είναι σωστό πριν ακόμη γνωρίσουμε τον άνθρωπο να μπορούμε σε τέτοιου είδους αντιδικίες».

Συμφωνήθηκε να πραγματοποιηθεί νέα συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου σε τρεις μέρες, δηλαδή στις 11 Ιανουαρίου 1992.

Έτσι συνεχίστηκε η συζήτηση που άρχισε στην προηγούμενη συνεδρία.

Η αρχή της νέας συνεδρίας έγινε με αντιδικία μεταξύ του Σπύρου Κυπριανού και του Προέδρου Βασιλείου. Ο Κυπριανού ρώτησε τον Πρόεδρο Βασιλείου, αν είχε συνάντηση με τον Αμερικανό συντονιστή Λέτσκι. Ο Πρόεδρος ανέφερε ότι πήρε έκθεση από τον πρεσβευτή της Κύπρου στην Ουάσιγκτον **Μιχάλη Σιερίφη**, στην οποία αναφερόταν ότι ο Λέτσκι δήλωσε ότι είναι πολύ ευχαριστημένος από τις επαφές του στην Άγκυρα.

Ανκαι δέχθηκε τη διαβεβαίωση του Προέδρου ότι δεν συναν-

τήθηκε με το Λέτσκι, ωστόσο ο Σπ. Κυπριανού υπέβαλε ερωτήσεις σχετικά με τις δηλώσεις Λέτσκι, ως εάν ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε συναντηθεί με τον Αμερικανό επίσημο. Παρατίθεται ενδεικτικός διάλογος του Προέδρου με τον Σπ. Κυπριανού:

Κυπριανού: Δεν μπορώ να ψεύδομαι κ. Πρόεδρε.

Πρόεδρος: Να μη λέτε ψέματα κ. Κυπριανού αλλά δεν μπορώ να ψεύδομαι.

Κυπριανού: Μπορεί να μη αντιλαμβάνομαι. Εγώ δεν είμαι πεπεισμένος αυτή τη στιγμή ότι τα ξέρω όλα, σας μιλώ με κάθε ειλικρίνεια. Υπάρχουν δηλώσεις Κουεγιάρ, υπάρχουν δηλώσεις Λέτσκι και άλλες διάφορες ότι έγινε ουσιαστική πρόοδος πάνω στα άλλα θέματα. Ποια είναι αυτή η πρόοδος; Εγώ δεν την ξέρω εκτός αν δεν πρόσεχα όταν μιλούσατε.

Πρόεδρος: Αγαπητέ κ. Κυπριανού αν διαβάσετε τα πρακτικά των προηγούμενων συνεδριών του Εθνικού Συμβουλίου θα δείτε ότι σας έκαμα απολογισμό του τι συζητήθηκε με τα Ηνωμένα Έθνη, με τον κ. Καμιλιόν και τον κ. Φειζέλ και όπως ανέφερα δεν ήμουν μόνος μου. Από εκεί και πέρα δεν βρίσκω σωστό να επαναλάβω για μια ακόμα φορά αυτά που είπα.

Κυπριανού: Γιατί δεν έχει νόημα; Αν ένας από μας το ζητήσει;

Πρόεδρος: Τι να επαναλάβω. Εμείς προσπαθήσαμε να προβάλουμε τις θέσεις μας και δεν υπάρχει τίποτε πέρα απ' αυτό.

Πολύ ενδιαφέρουσα ήταν η ομιλία του Τάσου Παπαδοπούλου, ο οποίος αναφέρθηκε στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα, στην οποία, όπως είπε, δεν βρήκε κανένα θετικό στοιχείο. Έκαμε ανάλυση της έκθεσης και παρατήρησε ότι το σχέδιο των ΗΠΑ και άλλων είναι να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι μέσα στα πλαίσια των εκθέσεων του Γενικού Γραμματέα έχει προκύψει περίπου το αποδεκτό διάγραμμα λύσης και αυτό υιοθετήθηκε με απόφαση του Γενικού Γραμματέα. Αυτή η πορεία, πρόσθεσε, οδηγεί αναπόφευκτα και σύντομα σε μια αναμέτρηση με το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Αναφερόμενος στο θέμα της ένταξης στην ΕΟΚ, ο **Τ. Παπαδόπουλος**, ανάμεσα σ' άλλα, είπε:

«Θεωρώ ότι έχουμε εμείς δικαίωμα και έχει η Ελλάδα υποχρέωση να πει στους συνεταιρούς της στην ΕΟΚ ότι δεν

θα επιτρέψει την εισδοχή οποιουδήποτε άλλου κράτους στην ΕΟΚ αν δεν μπει ταυτόχρονα και Κύπρος... Δεν μπορεί η Ελλάδα να λέει από τη μια ότι το Κυπριακό είναι το υπέρτατο θέμα της Ελλάδας και από την άλλη να παίρνουν προτεραιότητα άλλες ανάγκες και απαιτήσεις που έχει από την ΕΟΚ. Αν θέλουμε παράδειγμα, αυτό είναι το θέμα του χρηματοδοτικού πρωτοκόλλου. Μας είπε ο κ. Λυσσαρίδης ότι σε κάποιο στάδιο υπηρεσιακοί παράγοντες εξέταζαν κάποιου είδους συμβιβαστική λύση και τότε η έντονη και αποφασιστική παρέμβαση της Κύπρου απέτρεψε τις τάσεις των υπηρεσιακών παραγόντων να αρθεί το βέτο της Ελλάδας για να ελπίζει η Ελλάδα να πάρει δανειοδότηση που ανέμενε από την ΕΟΚ... Επιβάλλεται μια σαφής τοποθέτηση της Ελλάδας πάνω στο αίτημα μας. Να ζητήσουμε επιτακτικά από την Ελλάδα να κάμει σαφές στους εταίρους στην ΕΟΚ ότι θα ασκήσει τις θεσμικές εξουσίες, που έχει, για να αποτρέψει συζήτηση αίτησης άλλης χώρας, εκτός αν αυτή γίνει παράλληλα με την εξέταση της αίτησης της Κύπρου».

Κληρίδης: Πώς θα τοποθετηθεί η Ελλάδα; Επειδή η Τουρκία διέπραξε το έγκλημα της εισβολής στην Κύπρο, θα πει ότι δεν δέχεται να γίνει δεκτή η Αυστρία ή η Μάλτα;

Παπαδόπουλος: Όχι δεν θα πει κάτι τέτοιο. Θα πει ότι επειδή η Κύπρος είναι κατά τη γνώμη της έτοιμη οικονομικά θεσμικά από πάσης πλευράς να ενταχθεί, δεν δέχεται η εκκρεμότητα του πολιτικού θέματος της Κύπρου να αποτελεί εμπόδιο για την ένταξη της Κύπρου. Διότι η Κύπρος τιμωρείται δύο φορές. Τόσο από την τουρκική εισβολή όσο και από την αναβολή της ένταξης της.

Αφού μίλησαν οι Τ. Χατζηδημητρίου και Γ. Μάτσης, ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι δεν χρειάζονται πλέον τοποθετήσεις και ότι ήλθε η ώρα των εισηγήσεων. Υπέβαλε συνολικά 20 εισηγήσεις. Σε γενικές γραμμές ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ επανέλαβε τις προηγούμενες θέσεις του Κόμματος του, που περιλαμβάνουν επαναβεβαίωση από το Εθνικό Συμβούλιο ότι μοναδική βάση για λύση του Κυπριακού αποτελούν οι προτάσεις του 1989. Επίσης

υποστήριξε την εισήγηση του Σπ. Κυπριανού, όπως ο Πρόεδρος γράψει στο Γ.Γ. του ΟΗΕ. Στην επιστολή του ο Πρόεδρος να επανατοποθετηθεί γενικά επί του Κυπριακού. Όπως ανέφερε με τις θέσεις του αυτές κάλυψε τα τρία από τα είκοσι σημεία που εισηγείται.

Η Τέταρτη εισήγηση είναι η επανάληψη της θέσης για διεθνή διάσκεψη

Η Πέμπτη είναι ότι πρέπει να πάμε στην Αθήνα,

*«για πολλούς λόγους. Θέλετε να το ονομάσετε **πανεθνική**; Σε μένα δεν αρέσουν οι όροι διότι αν την ονομάσουμε πανεθνική, μπορεί να μας πουν ότι δεν γίνεται γιατί θα μετέχουν όλα τα κόμματα και μπορεί να υπάρχουν και άλλες δυσχέρειες. Γι' αυτό να πάμε να δούμε την Κυβέρνηση. Μπορούμε να δούμε μετά και τους ηγέτες των Κομμάτων, αλλά εμάς μας ενδιαφέρει κυρίως η σύσκεψη με την Κυβέρνηση. Αν μπορούσε να γίνει από κοινού, βεβαίως ευχαρίστως θα συνυπογράφαμε. Ποιος είναι ο στόχος αυτής της σύσκεψης;*

α) Να ξεκαθαρίσει η Ελληνική Κυβέρνηση την τοποθέτηση της πάνω στο Κυπριακό ύστερα από τις επιστολές Μπους δηλαδή πάνω σ' αυτά που το Εθνικό Συμβούλιο αποδέχεται. Και για τετραμερή και για τη μορφή λύσης του Κυπριακού.

β) *Ν' αναλάβει ευθύνες ότι αν συμφωνήσουμε, -διότι δεν μπορούμε να επιβάλουμε στην Ελληνική Κυβέρνηση τις δικές μας απόψεις, αλλά αν πείσουμε την Ελληνική Κυβέρνηση- θα πρέπει και προς την Αμερική πλέον να μιλήσει αυτή τη γλώσσα και προς την Ευρώπη. Και είναι εδώ που θα επαναλάβω και την εισήγηση που έκαμα και στην προηγούμενη συνεδρία και την ανέφερε σήμερα και ο κ. Παπαδόπουλος. Ότι ένα επί μέρους αίτημα είναι ότι η Ελλάδα δεν μπορεί να ιεραρχεί το Κυπριακό ως πρώτο εθνικό θέμα, αλλά να λέει ότι δεν είναι σε θέση να πει ότι είναι αδιανόγη η εισδοχή οποιασδήποτε άλλης χώρας στην Ευρώπη χωρίς και την Κύπρο, η οποία είναι στο πιο προχωρημένο στάδιο σχέσεων με την Ευρώπη αυτή τη στιγ-*

μή.....».

Η Έκτη είναι να μεταβεί όλη η ηγεσία στη Νέα Υόρκη και να κάμει διάβημα στο νέο Γενικό Γραμματέα. Στο νέο Γενικό Γραμματέα θα πρέπει να λεχθεί ότι δεν πρέπει να συνεχισθεί ο διάλογος από εκεί που έμεινε,

«διότι εκεί είναι η τελευταία έκθεση του Γενικού Γραμματέα, ή έστω όταν διακόπηκαν οι συνομιλίες με τη δέσμη ιδεών. Και είναι εδώ που πρέπει να τοποθετηθούμε και για τη δέσμη ιδεών με σαφήνεια. Αν δεν θέλετε δημόσια δεν επιμένω, αν και πρέπει να γίνει. Είναι λίγο-να μου επιτραπεί η έκφραση-στρουθοκαμηλισμός να ισχυριζόμαστε ότι δεν υπάρχουν αυτές οι προτάσεις. Ο Γενικός Γραμματέας μιλά για δέσμη ιδεών. Αυτή η δέσμη ιδεών, την οποία, έστω, δεν μας έδωσαν γραπτώς, αλλά μας ανέγνωσαν, οφείλουμε να πούμε ότι είναι απαράδεκτη ότι δεν μας ικανοποιεί».

Η Έβδομη είναι η πραγματοποίηση Κοινοβουλευτικής επίσκεψης στην Ουάσιγκτον για συναντήσεις με το Αμερικανικό Κογκρέσο.

Η Ογδοη προτείνει την πραγματοποίηση επίσκεψης στο Ευρωκοινοβούλιο για να πεισθεί το Ευρωκοινοβούλιο να υλοποιήσει αμέσως την απόφαση του για διορισμό παρατηρητών στις διάφορες πολιτικές ομάδες.

Η Ένατη αναφέρεται στη στάση της Μεγάλης Βρετανίας, η οποία διαπιστώνεται ότι είναι η πιο αρνητική επί του Κυπριακού.

«Να πάμε και να τούς πούμε ότι ή αλλάζουν τη στάση τους ή θα θέσουμε θέμα Βρετανικών βάσεων στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, ότι με την ύπαρξη τους στην Κύπρο γίνεται παραβίαση του Διεθνούς Δικαίου και ότι είναι κατά σύγκρουση με το ψήφισμα εναντίον της αποικιοκρατίας. Και αν δεν αλλάξουν τη στάση τους να το κάμουμε».

Η Δέκατη αναφέρεται στη λήψη απόφασης ότι αποκλείεται συνάντηση Προέδρου και Ντενκτάς, διότι όπως ανέφερε ο κ. Λυσσαρίδης αντιλαμβάνεται ότι ο Γ.Γ. μπορεί να καλέσει τέτοια συνάντηση στη Νέα Υόρκη,

Η Ενδέκατη εισήγηση είναι η άμεση δημιουργία στο Υπουργείο Εξωτερικών Γραφείου Τουρκικών Υποθέσεων.

Η Δωδέκατη εισήγηση αφορά την πραγματοποίηση επισκέψεων στις χώρες της περιοχής, που έχουν θέματα με την Τουρκία.

Η Δέκατη τρίτη είναι η πραγματοποίηση επισκέψεων στις πρώην Δημοκρατίες της Σοβιετικής Ένωσης.

Η Δέκατη τέταρτη, αφορά τη λήψη κατηγορηματικής απόφασης για προσφυγή στη γενική Συνέλευση του ΟΗΕ.

Η Δέκατη πέμπτη εισήγηση είναι η λήψη απόφασης ότι θα φέρουμε στην επιφάνεια όλα τα Βήματα, στα οποία έχουν ανακινηθεί θέματα Τουρκίας και ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Αναφέρεται κυρίως στο Συμβούλιο της Ευρώπης.

Η Δέκατη έκτη εισήγηση αφορά το θέμα των αγνοουμένων.

«Πρέπει να μεταβούμε στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών σε μια προσπάθεια ν' αλλοιώσουμε πλέον, όσο μπορούμε, το όλο σκηνικό πάνω στο θέμα των αγνοουμένων και να αναληφθεί και μια διεθνής εκστρατεία γύρω απ' αυτό σε όλα τα δυνατά βήματα με τη συμμετοχή και των ιδίων των ενδιαφερομένων».

Η Δέκατη έβδομη εισήγηση είναι η εφαρμογή επιθετικής πολιτικής, όπου η Τουρκία να βρίσκεται στο εδώλιο του κατηγορουμένου αντί να βρισκόμαστε εμείς υπό αμφισβήτηση.

Η Δέκατη όγδοη. Να εφαρμοσθεί πλήρως η συμφωνία της τρίτης Βιέννης.

Η Δέκατη ένατη να γίνει ειδική συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου,

«για να μελετήσουμε πώς αλλάζουμε τη νοοτροπία Κυπριακά. Διότι δεν νομίζω να διαφωνεί οποιοσδήποτε ότι τα καταναλωτικά πρότυπα έχουν διαβρώσει σε τέτοιο σημείο την κοινωνία ώστε δεν επιτρέπουν πράγματι ουσιαστικό αγώνα».

Η Εικοστή και τελευταία εισήγηση, είναι, να λεχθεί στον Αμερικανό συντονιστή Λέτσκυ να ξεχάσει τη δέσμη ιδεών. Επίσης να του υποδειχθεί να ξεχάσει την τετραμερή και ότι δεν είμαστε διατεθειμένοι να υπονομεύσουμε την κρατική μας οντότητα.

Ο Σπύρος Κυπριανού, πού μίλησε στη συνέχεια, είπε ότι νο-

μίξει «ότι σε γενικές γραμμές συμφωνώ με τις εισηγήσεις του κ. Λυσσαρίδη».

Ο Γλαύκος Κληρίδης ανέφερε ότι, εφόσον ο Γενικός Γραμματέας κάλεσε τον Πρόεδρο να τον συναντήσει, δεν νοείται να του στείλει γράμμα προτού τον δει και του αναλύσει προφορικά τις θέσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς. «Όταν θα πραγματοποιηθεί η συνάντηση να έχει ο Πρόεδρος ένα Μνημόνιο, προσεκτικά συνταγμένο, που να το αφήσει σ' αυτόν».

Σχετικά με τις είκοσι εισηγήσεις του Β. Λυσσαρίδη ο Γλ. Κληρίδης παρατήρησε ότι αυτές συνιστούν ριζική αλλαγή της πολιτικής στο Κυπριακό και θα ήταν άσκοπο να ληφθούν αυτές στην Κύπρο και μετά να μεταβεί η πολιτική ηγεσία στην Αθήνα. Θα πρέπει να συζητηθούν με την Ελληνική Κυβέρνηση και τα Κόμματα της Ελλάδας, προτού μεταβούμε στην Αθήνα.

Ο Χριστόφιας ζήτησε από το Γλαύκο Κληρίδη να εκφράσει την άποψη του στην εισήγηση του Λυσσαρίδη, όπως η Ελλάδα πει στην ΕΟΚ ότι δεν δέχεται να μπει άλλη χώρα, αν δεν γίνει δεκτή η Κύπρος.

Κληρίδης: Δεν θα κρατήσει ούτε ένα λεπτό η θέση της Ελλάδας μέσα στην ΕΟΚ. Θα μας πουν ότι δεν θεωρούν το Κυπριακό εμπόδιο για την εισδοχή της Αυστρίας ή οποιασδήποτε χώρας, η οποία από οικονομικής πλευράς είναι έτοιμη ενώ η Κύπρος να μη είναι. Είναι απόλυτο το θέμα αυτό. Και αυτό πρέπει να το συζητήσουμε και να ακούσουμε και τις απόψεις της Ελλάδας.

Ο Γλαύκος Κληρίδης αναφέρθηκε στο θέμα των αγνοουμένων και σε συνάντηση που είχε με το τρίτο μέλος της Διερευνητικής Επιτροπής Γουρθ, ο οποίος εξέφρασε δυσαρέσκεια από τη μη επίτευξη προόδου της Επιτροπής. Ο Γλ. Κληρίδης αποκάλυψε ότι ο Γουρθ του είπε να μη έχουμε αμφιβολίες ότι αν τα παρατούσε θα έριχνε την ευθύνη μόνο στην Τουρκική πλευρά.

«Έχει πεισθεί ότι κατά τον ίδιο τρόπο που δεν συνεργάζεται η τουρκική πλευρά για τη διακρίβωση της τύχης δικών μας αγνοουμένων, κατά τον ίδιο τρόπο δεν συνεργαζόμαστε

και εμείς για την αντιμετώπιση του θέματος των δικών τους αγνοουμένων».

Συμφωνήθηκε όπως το θέμα των αγνοουμένων συζητηθεί στην επόμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

Στη συνέχεια έγινε εκτεταμένη συζήτηση για το τι θα περιλάμβανε το Μνημόνιο, το οποίο επρόκειτο να δώσει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κατά την πρώτη συνάντηση του με το νέο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου υποστήριξε ότι το Μνημόνιο πρέπει να περιλαμβάνει τις προτάσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς. *«Μνημόνιο στο οποίο να κάμνω κριτική στον απερχόμενο Γενικό Γραμματέα δεν εξυπηρετεί σε τίποτε την υπόθεση μας».*

Από τους Κληρίδη και Χριστόφια λέχθηκε, όταν ο Πρόεδρος συναντηθεί με τον Γενικό Γραμματέα να του επιδώσει ένα Μνημόνιο, στο οποίο χωρίς να φαίνεται ότι ερχόμαστε σε αντιπαράθεση με ορισμένα πράγματα, να επιμένουμε σε σεβασμό των βασικών αρχών προηγούμενων ψηφισμάτων του ΟΗΕ.

Στην ανακοίνωση που εξεδόθη και η οποία κάλυψε και τις δύο συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου αναφέρεται ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο Υπουργός Εξωτερικών προέβησαν σε ενημέρωση για την πορεία της αίτησης για ένταξη στην ΕΟΚ. Επίσης αναφέρεται ότι έγινε ανταλλαγή απόψεων πάνω στη σημερινή πορεία του Κυπριακού μέσα στα πλαίσια των νέων και συνεχώς διαμορφούμενων διεθνών εξελίξεων. Εξάλλου συζητήθηκε η τελευταία έκθεση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και η δήλωση του Προέδρου του Συμβουλίου Ασφαλείας και τα κόμματα εξέφρασαν τις απόψεις τους.

Σε δήλωση του μετά τη συνεδρία ο Πρόεδρος Βασιλείου χαρακτήρισε πολύ χρήσιμη και εποικοδομητική τη σειρά των συνεδριάσεων αυτών. Ο Πρόεδρος απάντησε σε διάφορες ερωτήσεις δημοσιογράφων. Μεταξύ άλλων ο Πρόεδρος Βασιλείου κλήθηκε να σχολιάσει τη θέση δύο Κομμάτων, ότι με βάση το εκδηλούμενο αμερικανικό ενδιαφέρον και την τελευταία έκθεση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών προδιαγράφεται καταστροφική λύση του Κυπριακού. Πρόκειται για το ΔΗΚΟ και

την ΕΔΕΚ. Η απάντηση του Προέδρου ήταν:

«Αν αυτή είναι η άποψη των δύο Κομμάτων αυτή είναι. Τα δύο άλλα Κόμματα έκδηλα έχουν ακριβώς την αντίθετη άποψη. Εκείνο, που πιστεύω είναι ότι παρά να προσπαθούμε να ζωγραφίσουμε το διάβολο στον τοίχο, δηλαδή να προσπαθούμε να υποβάλουμε ότι επίκειται κάποια κακή λύση, καλό και ορθό θα ήταν εμείς να κάνουμε ό,τι είναι δυνατό για να πετύχουμε να προωθήσουμε τις θέσεις μας και μια λύση, η οποία αν δεν ανταποκρίνεται ακριβώς στις προτάσεις μας του Γενάρη του 1989 να τις προσεγγίζει όσο το δυνατό περισσότερο. Η λύση αυτή πρέπει να είναι τέτοια ώστε να θεωρείται αποδεκτή από το λαό μας»

Περαιτέρω σκλήρυνση της τουρκικής στάσης.

Ο πόλεμος στον Κόλπο και ο σημαντικός ρόλος, που διαδραμάτιζε η Τουρκία με το αεροδρόμιο του Ιντζιηλίκ ως μια από τις κυριότερες βάσεις για εξορμήσεις εναντίον του Ιράκ, επέτρεψαν στην Τουρκία να σκληρύνει τη στάση της μέχρι του σημείου, ώστε ο *Ραούφ Ντενκτάς* να αρνείται οποιαδήποτε συνάντηση με τους εκπροσώπους των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο. Έτσι μια μεγάλη περίοδος παρέρχεται χωρίς καμιά ουσιαστική κίνηση για το Κυπριακό, παρά το γεγονός ότι παρατηρούνται μερικές κινήσεις, είτε από τις ΗΠΑ είτε από τον ΟΗΕ, σε μια προσπάθεια να ταραχθούν τα λιμνάζοντα ύδατα.

Το Εθνικό Συμβούλιο πραγματοποιεί στις 18 Φεβρουαρίου 1992 νέα συνεδρία, σαράντα μέρες μετά την προηγούμενη συνεδρία του.

Κατά τη συνεδρία αυτή εκτός από την ενημέρωση του Προέδρου πάνω στις επαφές και ενέργειες του κατά το μεσολαβήσαν διάστημα και κυρίως για την πρώτη συνάντηση του με το νέο Γενικό Γραμματέα *Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι*, διεξήχθη συζήτηση πάνω σε διάφορα θέματα.

Η συνάντηση του Προέδρου Βασιλείου με τον Γενικό Γραμματέα έγινε στις 20 Ιανουαρίου 1992. Όπως είχε συμφωνηθεί

στην προηγούμενη συνεδρία ο Πρόεδρος επέδωσε στον Μπούτρος Γκάλι Μνημόνιο, στο οποίο αναπτύσσονται οι θέσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Ο *Τάσος Παπαδόπουλος* παρατήρησε ότι στο Μνημόνιο δεν περιλήφθηκαν εισηγήσεις του αναφορικά με την κυριαρχία, ωστόσο πρόσθεσε το Μνημόνιο «*παραθέτει με αρκετή σαφήνεια τις κυριότερες από τις θέσεις μας, αλλά δεν απαντά πάνω σ' αυτό και άλλα σημεία*».

Η συνάντηση του προέδρου Βασιλείου με τον *Μπούτρος Γκάλι* έγινε σε πολύ καλό κλίμα και διαφάνηκε ότι ο νέος Γ.Γ. ήταν πιο δυναμικός και πιο αποφασισμένος από τον προκατόχο του στην αντιμετώπιση του Κυπριακού.

Από τη Νέα Υόρκη ο πρόεδρος Βασιλείου πήγε στο Νταβός, όπου παρέστη στην τακτική ετήσια Οικονομική διάσκεψη που πραγματοποιείται στην Ελβετική αυτή πόλη. Στο πλαίσιο της διάσκεψης συναντήθηκε με τους ηγέτες διαφόρων χωρών και κυρίως με ηγέτες χωρών, που προέκυψαν μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης.

Την 1^η Φεβρουαρίου 1992 έγινε στο Νταβός συνάντηση του Πρωθυπουργού της Ελλάδας *Μητσοτάκη* με τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας **Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ**. Παρά την αντίθεση του Προέδρου Βασιλείου εκδόθηκε κοινό ανακοινωθέν για τη συνάντηση, το οποίο δημιουργούσε την εντύπωση ότι η Ελλάδα επιθυμεί την υπογραφή συμφώνου φιλίας με την Τουρκία ανεξαρτήτως του Κυπριακού. Σε δήλωση του στο Νταβός ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι δεν μπορεί να υπάρξει σύμφωνο φιλίας μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, αν δεν προηγηθεί λύση του Κυπριακού-θέση με την οποία συμφώνησε ο Έλληνας Πρωθυπουργός.

Μέσα στο 1992 είχαν ενταθεί οι κινητοποιήσεις γύρω από το Μακεδονικό, το οποίο είχε εγείρει ο τότε Υπουργός Εξωτερικών *Αντώνης Σαμαράς*.

Μιλώντας στο Εθνικό Συμβούλιο, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι άνκαι το Μακεδονικό δεν είναι θέμα που πρέπει να απασχολεί το Εθνικό Συμβούλιο, ωστόσο θεωρεί καταστροφική για την Κύπρο την όλη κίνηση που γίνεται γύρω από το ζήτημα,

«διότι πρώτο απομονώνει την Ελλάδα και δεύτερο μειώνει την ικανότητα της Ελλάδας να πείθει σε διεθνή χώρο. Κι' εδώ είναι το αστείο της όλης υπόθεσης. Όταν μιλώ με τον κ. Μητσοτάκη συμφωνεί ότι είναι λάθος να επιμένουν να αλλάξει το όνομα, ο κ. Παπανδρέου, με τον οποίο μίλησα ψες έχει την ίδια γνώμη, το ΚΚΕ, όταν ήλθε εδώ ο Συνασπισμός δια του κ. Κύρκου, με τον οποίο μίλησα στη Θεσσαλονίκη, συμφωνεί ότι είναι λάθος να επιμένουν να αλλάξει το όνομα, αλλά σύσσωμη η Ελλάδα υποστηρίζει να αλλάξει το όνομα και οδηγούν την Ελλάδα σε μια διπλωματική απομόνωση και ήττα, που θα είναι μεγάλης ολκής».

Επρόκειτο για ακόμη μια πρόβλεψη, που επαληθεύτηκε πλήρως.

Κατά τη συζήτηση που επακολούθησε ο *Γλαύκος Κληρίδης* ανέφερε ότι σε συνάντηση του με τους Ευρωβουλευτές **Ρωμαίο** και **Λαμπρία** εξέφρασαν την ανησυχία τους ότι λόγω του Κυπριακού η Κύπρος δεν μπορεί να γίνει δεκτή στην ΕΟΚ. Επίσης ο Βρετανός Επίτροπος **Sir Leo Brittan** του δήλωσε καθαρά ότι η Επιτροπή δεν πρόκειται να περιορισθεί μόνο στο τεχνικό μέρος.. Θα ασχοληθεί και με το πολιτικό.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* παραπονέθηκε, ότι το Εθνικό Συμβούλιο, αντί να ασχοληθεί με τη σειρά των εισηγήσεων που υπέβαλε στην προηγούμενη συνεδρία του και να πάρει συγκεκριμένα μέτρα, περιορίζεται σε ενημερώσεις και θεωρητική ανταλλαγή απόψεων. Σχετικά με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις ο Πρόεδρος της ΕΔΕΚ είπε ότι η Ελληνοτουρκική φιλία είναι επιθυμητή, αλλά έπεται της λύσης των διαφορών. Δεν προηγείται. Επίσης επανέλαβε την εισηγήση για μετάβαση της πολιτικής ηγεσίας στην Αθήνα και να έχει έστω χωριστές συναντήσεις με την Κυβέρνηση και τα Κόμματα. Για την αίτηση της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ ο Λυσσαρίδης είπε ότι, αν η Ελληνική Κυβέρνηση θεωρεί το Κυπριακό ως πρώτη προτεραιότητα, οφείλει να συνδέσει την ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ με την πρώτη ομάδα χωρών, η οποία θα μπει στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* υποστήριξε τις θέσεις του *Βάσου*

Λυσσαρίδη και ο Γλαύκος Κληρίδης εισηγήθηκε να γίνει ειδική συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου για να συζητηθούν οι 20 εισηγήσεις του *Βάσου Λυσσαρίδη*. Ο *Γλαύκος Κληρίδης* τόνισε ότι η Ελλάδα δεν πρόκειται να ασκήσει το βέτο για την εισδοχή άλλων χωρών στην ΕΟΚ, όσες πιέσεις και αν δεχθεί.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* είπε ότι δεν έχουμε καμιά επιλογή παρά από του να αρχίσουμε τη διαδικασία από εκεί που έμεινε και ότι ήταν η επιλογή του Συμβουλίου Ασφαλείας με το ψήφισμα 716, την *έκθεση Κουεγιάρ* και τη δήλωση του τότε Προέδρου του Συμβουλίου. *«Η πιο ανώδυνη θέση είναι να ξεκινήσουμε από εκεί που μείναμε εφόσον διευκρινιστεί πού μείναμε»*. Επίσης αναφέρθηκε στις εκτιμήσεις σχετικά με το ρόλο, που μπορεί να διαδραματίσει η Ελλάδα και δήλωσε ότι στις εκτιμήσεις αυτές ξεκινούμε από ένα δικαιολογημένο συναισθηματισμό. Επεσήμανε ότι για την Ελλάδα το Κυπριακό *«πέραν από εθνικό θέμα είναι και εθνικός πονοκέφαλος»*. Επίσης εξέφρασε την άποψη, ότι η Ελλάδα συνειδητά δεν θα δημιουργήσει ενιαίο αμυντικό χώρο, γιατί δεν μπορεί και δεν θέλει. Σχετικά με το θέμα της αίτησης για ένταξη επανέλαβε τη θέση του ΑΚΕΛ, ότι *«το κύριο θέμα τώρα δεν είναι η ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ αλλά το κύριο στη στρατηγική μας θα πρέπει να είναι η δημιουργία προϋποθέσεων για λύση στο Κυπριακό πρόβλημα»*.

Η πρώτη έκθεση του Μπούτρος Γκάλι.

Καθ' όλη τη διάρκεια του Φεβρουαρίου και του Μαρτίου του 1992 πραγματοποιούνται σειρά επαφών και επισκέψεων του Προέδρου Βασιλείου σε διάφορες χώρες με κύρια επιδίωξη να επαναληφθούν ουσιαστικές συνομιλίες για το Κυπριακό για να φθάσουμε στις αρχές Απριλίου, οπότε αρχίζει η τελική διαμόρφωση της *Δέσμης Ιδεών Γκάλι*,

Αναφέρω συνοπτικά τις σημαντικότερες εξελίξεις αυτής της περιόδου.

Στις 25 Φεβρουαρίου αρχίζουν επαφές των εκπροσώπων του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών με τις δύο πλευρές στην Κύπρο.

Στις 28 Φεβρουαρίου ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας *Αντώνης Σαμαράς* συναντάται με τους εκπροσώπους του Γενικού Γραμματέα που πήγαν στην Αθήνα.

Στις 10 Μαρτίου ο Πρόεδρος Βασιλείου επεσκέφθη τη Γερμανία, όπου συναντήθηκε με τον Πρόεδρο Βάιτσεκερ, τον *Καγκελάριο Κολ* και τον φίλο του *Υπουργό Εξωτερικών Γκένσερ*. Κατά τις συνομιλίες του συζητούνται οι τελευταίες εξελίξεις του Κυπριακού και ζητά τη συμπαράσταση της Γερμανίας για προώθηση της αίτησης της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ. Στις 11 Μαρτίου μιλά σε πολυπληθή συγκέντρωση στη Γερμανική Εταιρεία Εξωτερικής Πολιτικής με θέμα :

***“Το Κυπριακό Πρόβλημα,
σχέσεις Γερμανίας-Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την Κύπρο
και η γενική κατάσταση στην περιοχή”.***

Η ομιλία του Προέδρου διαρκείας μιας περίπου ώρας, είχε προκαλέσει εξαιρετική εντύπωση ανάμεσα στους ακροατές, στους οποίους περιλαμβάνονταν σημαντικές προσωπικότητες της Γερμανίας. Η ομιλία, που έγινε λίγο μόνο χρόνο μετά την κατάρρευση του τείχους και την επανένωση της Γερμανίας, κάλυψε παράλληλα προβλήματα της Κύπρου και της Γερμανίας. Πριν από την επανένωση της Γερμανίας όσοι ανεφέροντο σε διεθνή προβλήματα είχαν υπόψη το Γερμανικό και το Κυπριακό. Ξεκινώντας από το σημείο αυτό ο Πρόεδρος Βασιλείου παρατήρησε ότι το Γερμανικό έχει λυθεί και παραμένει το Κυπριακό. Η εντύπωση που δημιουργήθηκε από τη σημαντική αυτή ομιλία ήταν ότι η συνεχιζόμενη διαίρεση της Κύπρου είναι αναχρονιστική, αντίθετη με το πνεύμα που επικρατεί στον κόσμο και σε αντίθεση με τους βασικούς κανόνες της ανθρωπίνης δικαιοσύνης.

Στην ομιλία του ανέπτυξε ορισμένες θέσεις, που αποτελούν σήμερα σταθερό σημείο αναφοράς στις προσπάθειες για τη λύση του Κυπριακού. Υπογράμμισε ότι η ασφάλεια αφορά τόσο τους Τουρκοκύπριους όσο και τους Ελληνοκύπριους.

«Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει από καιρό υποστηρίξει την αποστρατικοποίηση της Κύπρου και είναι διατεθειμένη να διαλύσει τις ένοπλες δυνάμεις της. Η Κύπρος δέχεται να επιβλέψει διεθνές επιτηρητικό σώμα τέτοιες διαδικασίες. Τέλος, η Κυπριακή Δημοκρατία υποστηρίζει με συνέπεια τη συνέχιση μιας διεθνούς παρουσίας, που να αποσκοπεί στη διατήρηση της ειρήνης και της τάξης, ίσως υπό τη μορφή μιας παραλλαγής της ΟΥΝΦΙΚΥΠ».

Στις 19 Μαρτίου 1992 ο Πρόεδρος Βασιλείου πραγματοποιεί νέα επίσκεψη στην Αθήνα, όπου έχει διαβουλεύσεις με την Κυβέρνηση και την πολιτική ηγεσία της χώρας.

Στις 26 Μαρτίου πραγματοποιεί τη δεύτερη συνάντηση του με το Γενικό Γραμματέα *Μπούτρος Γκάλι* και την επαύριον μεταβαίνει στην Ουάσιγκτον, όπου συναντάται με τον Πρόεδρο Μπους και με μέλη του αμερικανικού Κογκρέσου.

Παράλληλα κατά την περίοδο αυτή δραστηριοποιείται ο Αμερικανός Συντονιστής *Νέλσον Λέτσκι*, ο οποίος πραγματοποιεί επισκέψεις στις πρωτεύουσες των ενδιαφερομένων χωρών.

Στις 3 Απριλίου 1992 ο *Μπούτρος Γκάλι* ετοιμάζει την πρώτη έκθεση του για το Κυπριακό εν όψει της συνεδρίας του Συμβουλίου Ασφαλείας, που επρόκειτο να συνέλθει στις 10 Απριλίου 1992, όταν εγκρίθηκε ένα από τα πιο σημαντικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας για το Κυπριακό το ψήφισμα 750. Για το ψήφισμα αυτό θα αναφερθούμε πιο κάτω, αφού στο μεταξύ ασχοληθούμε με τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που έγινε στις 8 Απριλίου 1992.

Η συνεδρία αυτή έμεινε ημιτελής, γιατί λίγη ώρα μετά την έναρξη της και ενώ μιλούσε ο *Σπύρος Κυπριανού* αισθάνθηκε αδιαθεσία και η συνεδρία διακόπηκε για να συνεχιστεί σε τέσσερις συνεδρίες που πραγματοποιήθηκαν στις 20 και 21 Απριλίου 1992. Και στις δύο αυτές μέρες έγιναν πρωινή κι απογευματινή συνεδρία.

Ο χρόνος που μεσολάβησε από τις 8 Απριλίου μέχρι τη νέα συνεδρία στις 20 Απριλίου έδωσε την ευκαιρία σε όλους να μελετήσουν τόσο την έκθεση του Γενικού Γραμματέα όσο και το

ψηφισμα 750, που υιοθετήθηκε στις 10 Απριλίου.

Η έκθεση του Μπούτρος Γκάλι που εισάγει τη Δέσμη Ιδεών.

Όπως ανέφερα και προηγουμένως η έκθεση αυτή του Μπούτρος Γκάλι σημείωνε την έναρξη της προετοιμασίας της Δέσμης Ιδεών, όπως τελικά διαμορφώθηκε το Νοέμβριο του 1992 και δημοσιεύεται στο παράρτημα 3.

Στην έκθεση του ο Μπούτρος Γκάλι δεν περιορίστηκε στην περιγραφή των όσων μεσολάβησαν από τότε που ανάλαβε ο ίδιος τους χειρισμούς του Κυπριακού. Παρέθεσε και στοιχεία λύσης, τα οποία δεν διαφέρουν καθόλου από στοιχεία που υπήρχαν σε προηγούμενες εκθέσεις και τα οποία είχαν εγερθεί σε διάφορους γύρους συνομιλιών.

Η έκθεση του Μπούτρος Γκάλι χωριζόταν σε τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος περιέγραψε την προσπάθεια για την προετοιμασία δέσμης ιδεών για ένα συνολικό περίγραμμα λύσης, το δεύτερο μέρος αφιερώνεται στις ιδέες που έχουν συζητηθεί και στο τρίτο μέρος υποβάλλει τα συμπεράσματα και τις εισηγήσεις του.

Στο πρώτο μέρος γίνεται μια αναλυτική αναφορά στις προσπάθειες, μετά την αποτυχία των συνομιλιών των ηγετών των δύο Κοινοτήτων, που έγιναν με τον προκάτοχο του Πέρεζ ντε Κουεγιάρ μεταξύ 26 Φεβρουαρίου 2 Μαρτίου 1990 και την έγκριση του ψηφίσματος 649 (1990). Προς το ψήφισμα αυτό δεσμεύτηκαν και οι δύο πλευρές. Και η έκθεση συνεχίζει:

- 4. Κατά το δεύτερο ήμισυ του 1990 άρχισαν χωριστές συναντήσεις μεταξύ των αντιπροσώπων του Γενικού Γραμματέα και των αρχηγών των δυο Κοινοτήτων για να διερευνήσουν ιδέες που μπορούσαν να φέρουν τις δύο πλευρές σε ακτίνα συμφωνίας σε κάθε μια από τις ακόλουθες επικεφαλίδες μιας συνολικής συμφωνίας.**
- α). Γενικοί στόχοι της Συμφωνίας.**
  - β). Καθοδηγητικές αρχές της Ομοσπονδίας.**
  - γ). Συνταγματικές πτυχές της Ομοσπονδίας.**

-
- (1) Εξουσίες και αρμοδιότητες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.**
  - (2) Δομή σύνθεση και λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.**
  - (3) Θεμελιώδη δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των τριών ελευθεριών και πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα.**
- δ). Ασφάλεια και εγγυήσεις**
  - ε). Εδαφικές αναπροσαρμογές.**
  - ζ). Εκτοπισμένοι.**
  - η). Οικονομική ανάπτυξη και διασφαλίσεις**
  - θ). Μεταβατικές διευθετήσεις**

Η έκθεση του Γενικού Γραμματέα αναφέρει ότι κατά τις επαφές των αντιπροσώπων του με τους ηγέτες των δύο Κοινοτήτων διαψεύστηκαν οι προσδοκίες για τη συγκρότηση μια νέας συνάντησης Υψηλού Επιπέδου τον Σεπτέμβριο του 1991. Στο ψήφισμα 716 (1990) το Συμβούλιο Ασφαλείας επιβεβαίωσε κατά σαφή τρόπο τον ορισμό της πολιτικής ισότητας. Επρόκειτο για μια πολύ σημαντική εξέλιξη, που πρόσφερε μια ισορροπημένη λύση πάνω στο πολυσυζητημένο και ακανθώδες θέμα της πολιτικής ισότητας. Τον ορισμό αυτό είχε δώσει σε προηγούμενη έκθεση του ο Πέρεζ ντε Κουεγιάρ και είχε χαιρετιστεί γενικά από την Ελληνοκυπριακή Κοινότητα. Για πρώτη φορά η διευκρίνιση του Γενικού Γραμματέα αναφορικά με τον ορισμό της πολιτικής ισότητας υιοθετείτο ως επίσημη θέση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η διατύπωση έχει ως ακολούθως:

«Άνκαι πολιτική ισότητα δεν σημαίνει ίση αριθμητική εκπροσώπηση σε όλους τους κλάδους της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και διοίκησης, πρέπει να αντανακλάται μεταξύ άλλων με διάφορους τρόπους: Στην απαίτηση ότι το ομοσπονδιακό σύνταγμα του κυπριακού κράτους πρέπει να εγκρίνεται ή να τροποποιείται με τη συγκατάθεση των δύο Κοινοτήτων: Στην αποτελεσματική συμμετοχή και των δύο κοινοτήτων σ' όλα τα όργανα και αποφάσεις της ομοσπονδιακής κυβέρνησης: Σε εγγυήσεις που διασφαλίζουν ότι η ομοσπονδιακή κυ-

---

βέρνηση δεν θα έχει εξουσία να υιοθετήσει οποιαδήποτε μέτρα εναντίον των συμφερόντων μιας κοινότητας: Και στην ισότητα και τις ταυτόσημες εξουσίες των δύο ομοσπονδιακών κρατών».

Ο Μπούτρος Γκάλι περιέγραψε τις προσπάθειες που ανέλαβε ο ίδιος, μετά την εκλογή του στη θέση του Γενικού Γραμματέα με συναντήσεις, που είχε με τους ηγέτες των δύο Κοινοτήτων, με δραστηριότητες των αντιπροσώπων του για το Κυπριακό, στη Λευκωσία, την Αθήνα και την Άγκυρα και τέλος στις νέες συναντήσεις, που είχε ο ίδιος στις 26 και 30 Μαρτίου με τον Πρόεδρο Βασιλείου και τον Ραούφ Ντενκτάς. Για τις συναντήσεις αυτές ανέφερε τα πιο κάτω χαρακτηριστικά:

«Και οι δύο ηγέτες μου μίλησαν για την επιθυμία τους να συνεχίσουν να εργάζονται μαζί μου και με τους αντιπροσώπους μου. Υπενθυμίζω ότι το περασμένο καλοκαίρι φάνηκε ότι μπορούσε να επιτευχθεί συμφωνία, αλλά από τότε αυτές οι προσδοκίες διαφεύστηκαν. Όχι μόνο δεν επιτεύχθηκε πρόοδος, αλλά σε μερικά θέματα υπήρξε οπισθοδρόμηση».

Οι Αρχές της Δέσμης Ιδεών.

Στην έκθεση του ο Μπούτρος Γκάλι παραθέτει τις πρώτες σκέψεις της Δέσμης Ιδεών και αναφέρει ότι η δέσμη αυτή είχε προκύψει από τις συνομιλίες, που έγιναν κατά το 1991 και κατά την άποψη του, περιέχουν τα στοιχεία για μια δίκαιη λύση πάνω σε ένα σημαντικό αριθμό στοιχείων μιας συνολικής συμφωνίας. Ο Μπούτρος Γκάλι έβλεπε σημαντικά εμπόδια στο θέμα των εδαφικών αναπροσαρμογών και στο θέμα των εκτοπισμένων.

Όπως αναφέρει ο Μπούτρος Γκάλι *“οι ιδέες ενσωματώνουν τις συμφωνημένες αντιλήψεις, που αποτελούν τη βάση μιας συμφωνίας”*. Συγκεκριμένα είπε τα πιο κάτω:

«Η Κύπρος είναι το κοινό σπίτι της Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής Κοινότητας. Η σχέση τους δεν είναι σχέση

πλειοψηφίας και μειοψηφίας, αλλά η σχέση δύο κοινοτήτων στο Κυπριακό κράτος. Η εντολή που μου δόθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας καθιστά σαφές ότι η αποστολή καλών υπηρεσιών είναι με τις δύο κοινότητες. Η εντολή μου είναι σαφής ότι η συμμετοχή των δύο κοινοτήτων στη διαδικασία αυτή γίνεται πάνω σε ίση βάση. Η λύση, που επιδιώκεται είναι λύση, που πρέπει να αποφασισθεί και πρέπει να είναι αποδεκτή και από τις δύο κοινότητες. Πρέπει επίσης να σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική κοινωνική και γλωσσική ταυτότητα της κάθε κοινότητας.

Οι συμφωνίες υψηλού επιπέδου 1977 και 1979 μεταξύ των δύο κοινοτήτων και η εντολή που μου εμπιστεύτηκε το Συμβούλιο Ασφαλείας καθόρισαν το πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να εξευρεθεί λύση. Οι δύο κοινότητες και το Συμβούλιο Ασφαλείας έχουν δεσμευθεί για μια λύση, η οποία θα διασφαλίζει την κυριαρχία, ανεξαρτησία, εδαφική ακεραιότητα και το αδέσμευτο της Κύπρου. Με τη συμφωνία υψηλού επιπέδου του 1979 οι δύο κοινότητες έχουν συγκεκριμένα απορρίψει τις επιλογές της ένωσης ολόκληρης ή μέρους της νήσου με οποιαδήποτε άλλη χώρα καθώς και οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης. Οι δύο κοινότητες δήλωσαν ότι επιθυμούν να εγκαθιδρύσουν μια ομοσπονδία, που να είναι δικοινοτική σε ό,τι αφορά τις συνταγματικές πτυχές και διζωνική σε ό,τι αφορά τις εδαφικές πτυχές.

19. Ενσωματώνει επίσης την αντίληψη της πολιτικής ισότητας των δύο κοινοτήτων την οποία προσυπέγραψε το Συμβούλιο Ασφαλείας με το ψήφισμα 716(1991).
20. Η διζωνικότητα της ομοσπονδίας αντανakλάται στο γεγονός ότι κάθε ένα από τα ομόσπονδα κράτη θα διοικείται από μια κοινότητα και θα υπάρχει εγγύηση για μια σαφή πλειοψηφία του πληθυσμού και ιδιοκτησίας γης στην περιοχή της. Αντανakλάται επίσης το γεγονός ότι δεν επιτρέπεται στην ομοσπονδιακή Κυβέρνηση να οικειοποιηθεί τις εξουσίες και αρμοδιότητες των ομόσπονδων κρατών ούτε θα μπορεί ένα ομόσπονδο κράτος να οικειοποιηθεί τις εξουσίες και αρμοδιότητες του άλλου.
21. Η ενότητα της χώρας διασφαλίζεται από το ότι το κρά-

τος της Κύπρου θα έχει μόνο μια διεθνή προσωπικότητα και κυριαρχία όπως και μόνο μια ιθαγένεια, καθώς και από τη διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας.

22. Οι εξουσίες και αρμοδιότητες της ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, όπως προβλέπονται, πρέπει να διασφαλίζουν την αποτελεσματική συμμετοχή των δύο κοινοτήτων όπως και την αποτελεσματική λειτουργία της Κυβέρνησης και να περιλαμβάνουν κατάλληλο μηχανισμό επίλυσης αδιεξόδων.

Προβλέπει μια νομοθετική εξουσία με δύο Βουλές, με την Κάτω Βουλή να έχει αναλογία 70 με 30 Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και την Άνω Βουλή με αναλογία 50 προς 50. Συζητήθηκε επίσης η επιλογή να υπάρχουν ξεχωριστές πλειοψηφίες στην Κάτω Βουλή για ορισμένα μεγάλης σημασίας θέματα. Ως μέρος της ομοσπονδιακής εκτελεστικής εξουσίας συζητήθηκε το θέμα ύπαρξης ενός Υπουργικού Συμβουλίου στο οποίο οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι θα αντιπροσωπεύονται σε αναλογία 7 προς 3 και ένα από τα τρία κύρια Υπουργεία να δοθεί σε Τουρκοκύπριο. Προβλέπεται επίσης ότι όλες οι εξουσίες που δεν ανατίθενται στην ομοσπονδιακή Κυβέρνηση θα ασκούνται από τις δύο ομόσπονδες πολιτείες.

23. Συζητήθηκαν πρόνοιες που θα διασφαλίζουν τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων των πολιτών, περιλαμβανομένων των πολιτικών, οικονομικών κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων. Συναφώς αυτά τα δικαιώματα πρέπει να αναγνωρίζονται στο ομοσπονδιακό σύνταγμα και να εφαρμόζονται από τις ομόσπονδες πολιτείες με συμφωνημένο τρόπο, που να συνάδει με το ομοσπονδιακό σύνταγμα. Η ελευθερία διακίνησης πρέπει να εφαρμοστεί μόλις εγκαθιδρυθεί η ομοσπονδιακή δημοκρατία. Η ελευθερία εγκατάστασης και το δικαίωμα ιδιοκτησίας πρέπει να εφαρμοστούν μόλις συμπληρωθεί η επανεγκατάσταση που θα προκύψει από τις εδαφικές προσαρμογές και θα ρυθμίζεται από τα ομόσπονδα κράτη με συμφωνημένο τρόπο, που να συνάδει με το ομοσπονδιακό σύνταγμα.

-
24. Η ασφάλεια και των δύο κοινοτήτων πρέπει να τύχει εγγύησης, μέσω της Συνθήκης Εγγύησης και Συμμαχίας του 1960, που θα συμπληρωθούν και οι δύο κατάλληλα. Πρέπει να προβλέπουν, με την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημοκρατίας, για την αποχώρηση όλων των μη κυπριακών δυνάμεων που δεν προβλέπονται από τη Συνθήκη Συμμαχίας και για μηχανισμό, που να ικανοποιεί αποτελεσματικά τις ανησυχίες και των δύο κοινοτήτων.
  25. Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω υπολείπεται να γίνει επείγουσα εργασία στο θέμα των εδαφικών προσαρμογών και των εκτοπισμένων. Τα στοιχεία, που συζητήθηκαν για το θέμα των εκτοπισμένων πρέπει να δώσουν την ουσία μιας λύσης. Το θέμα αυτό θα πρέπει να αντανakλάται σε γενικό πλαίσιο συμφωνίας, μέσω ενός χάρτη, που θα καθορίζει την έκταση των δύο ομόσπονδων κρατών, ούτως ώστε ένας ουσιαστικός αριθμός ελληνοκυπρίων εκτοπισμένων να μπορέσει να επιστρέψει στην περιοχή, που θα βρίσκεται υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση. Θα αντιμετωπίζει επίσης αποτελεσματικά τις ανάγκες των Τουρκοκυπρίων, που θα επηρεασθούν από τις εδαφικές αναπροσαρμογές.
  26. Συζητήθηκαν πρόνοιες για την ανάπτυξη μιας ισορροπημένης οικονομίας που θα ωφελεί εξίσου και τις δύο ομόσπονδες πολιτείες. Θα καταρτισθεί ένα σημαντικό πρόγραμμα δράσης για διόρθωση των υφισταμένων οικονομικών ανισορροπιών και για προώθηση της ανάπτυξης της ομοσπόνδου πολιτείας, που θα διοικείται από την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Το θέμα της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα πρέπει να υποβληθεί προς έγκριση στις δύο κοινότητες σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα.
  27. Τέλος συζητήθηκαν μεταβατικές διευθετήσεις για την εφαρμογή του πλαισίου συνολικής συμφωνίας και διαδικασίες, που θα εφαρμοστούν κατά την περίοδο αυτή και που ανταποκρίνονται στις ανησυχίες και των δύο κοινοτήτων. Ένα πρόγραμμα δράσης για προαγωγή της καλής θέλησης και των στενότερων δεσμών μεταξύ των δύο κοινοτήτων θα εφαρμοστεί μόλις εγκριθεί από τις δύο κοινό-

τητες σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας».

Με βάση τις αρχές αυτές διατυπώθηκε αργότερα **“Η Δέσμη Ιδεών για ένα πλαίσιο συνολικής συμφωνίας για το Κυπριακό”**. Ο τίτλος και μόνο του εγγράφου της Δέσμης Ιδεών καταδεικνύει ότι η Δέσμη δεν αποτελούσε τη λύση του Κυπριακού αλλά ήταν απόψεις, που θα οδηγούσαν σε **“ένα πλαίσιο συμφωνίας για το Κυπριακό”**.

Η βαρυσήμαντη αυτή έκθεση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ τον Απρίλιο του 1992 κατέληγε με συμπεράσματα που είναι δύσκολο για οποιοδήποτε να αμφισβητήσει την αντικειμενικότητά τους. Μερικά από τα συμπεράσματα αυτά ήταν φυσικό να ενοχλήσουν τη μια ή την άλλη πλευρά. Τα παραθέτουμε πιο κάτω:

Συμπεράσματα και εισηγήσεις.

28. *Η προσπάθεια για ετοιμασία δέσμης ιδεών για ένα πλαίσιο συνολικής συμφωνίας συνεχίζεται για αρκετά χρόνια. Πριν από ένα χρόνο συμφωνήθηκε ότι αν τα θέματα των εδαφικών αναπροσαρμογών και των εκτοπισμένων μπορούν να διευκρινιστούν επαρκώς, θα μπορούσε να επιτευχθεί μια συνολική συμφωνία. Μετά τις συνομιλίες στην Άγκυρα, τον Αύγουστο του 1991, δημιουργήθηκαν δικαιολογημένες προσδοκίες ότι μπορούσε να επιτευχθεί μια συμφωνία και μια συνάντηση Υψηλού Επιπέδου για οριστικοποίηση της συμφωνίας θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί το Σεπτέμβριο του 1991. Όπως εξηγήθηκε στην έκθεση στις 8 Οκτωβρίου 1991 αυτές οι ελπίδες διαψεύστηκαν. Παρά τις διαβεβαιώσεις υποστήριξης από όλους τους ενδιαφερομένους η ανανεωμένη προσπάθεια, που καταβλήθηκε τον Φεβρουάριο του 1992 αποδείχθηκε εξίσου μη υποβοηθητική.*
29. *Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες δεν σημειώθηκε πρόοδος και όπως ανέφερα πιο πάνω σε ορισμένους τομείς υπήρξε ακόμη και οπισθοδρόμηση. Αυτό αποτελεί*

λόγο σοβαρής ανησυχίας. Η σημερινή προσπάθεια δεν αναμένεται να συνεχιστεί επ' άπειρον αν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη δεν είναι πρόθυμα να συμβάλουν στην επίτευξη μιας συμβιβαστικής λύσης. Είναι ουσιώδες όπως τα μέρη είναι πρόθυμα να διασαφηνίσουν εξίσου όλα τα στοιχεία της συμφωνίας και να επιδεικνύουν πιστή προσήλωση στις αρχές που καθόρισε το Συμβούλιο Ασφαλείας. Όπως υποδείχθηκε πριν από ένα χρόνο η χρησιμότητα της υποστήριξης που δίνουν τα μέρη προς τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας υπονομεύεται από τις ερμηνείες, που τους δίνουν. Είναι ουσιώδες οι απόψεις των μερών να εναρμονίζονται με τη θέση του Συμβουλίου πάνω στο Κυπριακό.

30. Η έλλειψη προόδου στην αποστολή των καλών υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα επιβαρύνεται από τις εξελίξεις σχετικά με την Ειρηνευτική Δύναμη στην Κύπρο, που καθιστούν απίθανο να μπορέσουν τα Ηνωμένα Έθνη να συνεχίσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα την ειρηνευτική τους παρουσία στην Κύπρο, εν πάση περιπτώσει στη σημερινή τους κλίμακα.
31. Από το 1974 η Ειρηνευτική Δύναμη ήταν πολύ επιτυχής στον έλεγχο της ουδέτερης ζώνης και στην αποτροπή επανάληψης των εχθροπραξιών. Με την πάροδο του χρόνου όμως, οι Κυβερνήσεις που συνεισφέρουν αποσπάσματα άρχισαν να δυσφορούν για την έλλειψη προόδου για μια δίκαιη και μόνιμη λύση και για την επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης της Δύναμης. Αυτοί οι παράγοντες οδήγησαν τη Σουηδία στο να αποσύρει το τάγμα της το 1987. Πολλές φορές έχει επισυρθεί η προσοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας στην έλλειψη ικανοποιητικής εθελοντικής χρηματοδότησης και υποβλήθηκε εισήγηση όπως τα έξοδα της Δύναμης, για την οποία υπεύθυνα είναι τα Ηνωμένα Έθνη, πρέπει να χρηματοδοτούνται από καθορισμένες εισφορές. Εξαντλητική μελέτη της Ειρηνευτικής Δύναμης το 1990 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν μπορούν να γίνουν περαιτέρω μειώσεις στην αριθμητική της δύναμη, χωρίς να επηρεασθεί η ικανότητα της να ε-

λέγχει την ουδέτερη ζώνη και να παρεμποδίζει την κλιμάκωση των μικροεπείσοδων. Με βάση τη μελέτη αυτή και με τη συνεργασία των Κυβερνήσεων, που συνεισφέρουν αποσπάσματα προτάθηκε η αναδιάρθρωση της Δύναμης, πράγμα που θα μείωνε τις δαπάνες κατά 30 περίπου τοις εκατόν (30%) χωρίς τούτο να επηρεάζει την επιχειρησιακή της αποτελεσματικότητα. Κατατέθηκε προσχέδιο ψηφίσματος με το οποίο το Συμβούλιο Ασφαλείας θα αποφάσιζε ότι οι μελλοντικές δαπάνες για τη Δύναμη, για την οποία υπεύθυνα είναι τα Ηνωμένα Έθνη πρέπει να χρηματοδοτούνται με καθορισμένες εισφορές, αλλά σε ανεπίσημες διαβουλεύσεις που έγιναν στις 12 Δεκεμβρίου 1991 διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχε η αναγκαία συμφωνία για να γίνει αυτή η αλλαγή.

32. Υπό το φως αυτού του συμπεράσματος, η δυσαρέσκεια των Κυβερνήσεων, που συνεισφέρουν αποσπάσματα έχει αυξηθεί περαιτέρω. Δύο από τις τέσσερις κύριες χώρες που συνεισφέρουν αποσπάσματα έχουν δώσει ενδείξεις ότι είναι απίθανο να μπορέσουν να διατηρήσουν την παρουσία τους για περίοδο μεγαλύτερη ακόμα μιας θητείας και μια τρίτη κυβέρνηση μας πληροφόρησε ότι επανεξετάζει το ρόλο της στη Δύναμη. Αν οποιαδήποτε από τις χώρες που συνεισφέρουν αποσπάσματα αποσύρει το τάγμα της δεν πιστεύω ότι θα είναι δυνατό να βρεθεί άλλο κράτος-μέλος, που να είναι πρόθυμο να πληρώσει το κενό με βάση τις σημερινές οικονομικές διευθετήσεις. Επομένως φαίνεται απίθανο να μπορέσω να διατηρήσω την Ειρηνευτική Δύναμη στη σημερινή της μορφή πέραν του τέλους του τρέχοντος έτους. Ετοιμάζω εναλλακτικές πιθανότητες και θα υποβάλω έκθεση γι' αυτές στο Συμβούλιο Ασφαλείας κατά τη διάρκεια του Μαΐου.
33. Εκτός από τις καθόλου ικανοποιητικές οικονομικές διευθετήσεις η θέση των Κυβερνήσεων, που συνεισφέρουν αποσπάσματα αντανακλούν την πλατιά διαδεδομένη άποψη, την οποία συμμερίζομαι, ότι τώρα υπάρχει πολύ αυξημένη απαίτηση για ειρηνευτικές επιχειρήσεις, πρέπει

να γίνει κριτική εξέταση επιχειρήσεων, που έχουν μακρά διάρκεια ζωής, όπως εκείνη της ΟΥΝΦΙΚΥΠ και της ειρηνευτικής διαδικασίας, που υποστηρίζουν. Αν μια Δύναμη για 28 χρόνια διατήρησε συνθήκες μέσα στις οποίες μπορούσε να υπάρξει ειρηνική διευθέτηση μιας διένεξης με διαπραγματεύσεις, αλλά οι διαπραγματεύσεις δεν πέτυχαν, εγείρεται το ερώτημα κατά πόσο η Δύναμη αυτή δικαιούται να έχει προτεραιότητα πάνω στους λιγοστούς πόρους τους οποίους διαθέτουν τα κράτη-μέλη για ειρηνευτικές δραστηριότητες του Οργανισμού. Αυτή η σοβαρή κατάσταση καθιστά ακόμα περισσότερο επείγον για όλους τους ενδιαφερόμενους να αφιερώσουν όλη τη δραστηριότητα τους στην προσπάθεια για επίτευξη προόδου για μια ταχεία διευθέτηση του κυπριακού.

34. Η δέσμη ιδεών, νοουμένου ότι διευκρινίζει επαρκώς τα εκκρεμή θέματα κι' ιδιαίτερα εκείνα των εδαφικών αναπροσαρμογών και των εκτοπισμένων θα πρόσφερε μια δίκαιη βάση πάνω στην οποία μπορεί να επιτευχθεί μια συμφωνία. Πιστεύω ότι ακόμα μια αποφασιστική προσπάθεια, την οποία είμαι διατεθειμένος να αναλάβω, θα βοηθηθεί, αν το Συμβούλιο Ασφαλείας συμφωνούσε να υποστηρίξει ενεργά την προσπάθεια μου και να εργαστεί απ' ευθείας μαζί μου και με τους αντιπροσώπους μου και όλους τους ενδιαφερομένους για να επιτύχουμε το σκοπό μας. Αν δεν επιτύχει αυτή η προσπάθεια πρέπει να μελετηθεί ένας εναλλακτικός τρόπος δράσης σχετικά με το Κυπριακό πρόβλημα».

Οι διευκρινίσεις που ζητούνται με την τελευταία παράγραφο της έκθεσης του Μπούτρος Γκάλι ικανοποιήθηκαν με την περίληψη του Χάρτη με τις εδαφικές αναπροσαρμογές στη Δέσμη Ιδεών και με την ενεργότερη ανάμειξη των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και ιδιαίτερα των μονίμων.

Η συζήτηση στο Εθνικό Συμβούλιο.

Όταν επραγματοποιείτο η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 8 Απριλίου 1992, η βαρυσήμαντη αυτή έκθεση του *Μπούτρος Γκάλι* μόλις είχε κυκλοφορήσει και έτσι οι απόψεις που εκφράστηκαν δεν μπορούσαν να ήταν το αποτέλεσμα σοβαρής μελέτης της έκθεσης.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου, χωρίς να μπει στις λεπτομέρειες της έκθεσης, υποστήριξε ότι τα στοιχεία της έκθεσης αυτής δεν διαφέρουν από προηγούμενα στοιχεία. Όμως ο *Τάσος Παπαδόπουλος* διαφώνησε με την εκτίμηση του Προέδρου και είπε ότι υπάρχει ένα πολύ σημαντικό νέο στοιχείο. *«Μέχρι τώρα οι ιδέες, παρουσιάζονταν ως βάση για συζήτηση, τώρα είναι βάση για λύση, αναβαθμίστηκαν από ιδέες για συζήτηση σε ιδέες για λύση»*.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι δεν υπήρχε τέτοιο θέμα.

Και πράγματι από την προσεκτική ανάγνωση της έκθεσης αυτής δεν προκύπτει τέτοιο θέμα.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* είπε ότι η έκθεση του Γ.Γ. είναι καταπέλτης για τη δική μας πλευρά. *«Είναι ίσως το πιο αρνητικό έγγραφο, που έχει να συζητήσει το Εθνικό Συμβούλιο»*. Αναφέρθηκε σε προηγούμενα έγγραφα και επανέλαβε τις θέσεις του. Σε ανάλυση, που έκαμε της έκθεσης, επεσήμανε τα, κατά την άποψη του, αρνητικά σημεία και υπογράμμισε την θέση του για επαναπροθέτηση. *«Πρέπει να επαναπροσαρμόσουμε τις απαιτήσεις μας. Αν θέλετε να τις ονομάσετε μηδενική βάση ονομάστε τις. Εκείνο, που με ενδιαφέρει είναι να ξεκινήσουμε πάνω στην ουσία του προβλήματος»*.

Το Ψήφισμα 750

Η συνέχιση της συζήτησης έγινε στις 20 Απριλίου, οπότε εκτός από την έκθεση του Γ.Γ. βρισκόταν ημερήσια διάταξη και το ψήφισμα 750, το οποίο ενέκρινε το Συμβούλιο Ασφαλείας στις

---

10 Απριλίου 1992. Το εγκριθέν ψήφισμα ήταν σαφώς βελτιωμένο σε σύγκριση με το προσχέδιο που είχε ετοιμαστεί. Οι βελτιώσεις έγιναν με την παρέμβαση της Κυπριακής Κυβέρνησης. Ποια είναι τα βασικά σημεία του ψηφίσματος 750/92;

- ❖ Το ψήφισμα επαναλαμβάνει με έμφαση τη δυσaréσκεια του Συμβουλίου Ασφαλείας για την έλλειψη προόδου στο Κυπριακό, πράγμα που οφείλεται στην αρνητική στάση της τουρκικής πλευράς έναντι των προσπαθειών του Διεθνούς Οργανισμού να επιτύχει προσπέλαση του αδιεξόδου και ουσιαστική διαπραγμάτευση.
- ❖ Από τις παραγράφους 7 και 8 του ψηφίσματος διαφαίνεται η αποφασιστικότητα του Συμβουλίου να παραμείνει αναμειγμένο στο Κυπριακό και να εργαστεί εντατικά για να ξεπεραστεί το αδιέξοδο και **να επιτευχθεί γενικό πλαίσιο συμφωνίας.**
- ❖ Το Συμβούλιο Ασφαλείας κάλεσε το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει εντατικές προσπάθειες μέσα στα καθορισμένα χρονικά πλαίσια της διμηνίας Μαΐου Ιουνίου 1992 με στόχο την εξεύρεση λύσης ενώ παράλληλα το Συμβούλιο τίθεται στη διάθεση του για άμεση υποστήριξη του έργου του.
- ❖ Το ψήφισμα απορρίπτει την εισαγωγή νέων αντιλήψεων στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων, κάτι, που αποκλείει την τακτική της τουρκικής πλευράς να εισάγει νέα στοιχεία και να επιτυγχάνει καθυστέρηση της διαδικασίας και αποφυγή της συζήτησης επί της ουσίας.
- ❖ Το πιο σημαντικό στο νέο ψήφισμα είναι η πρώτη παράγραφος του, που αναφέρεται στην επιδιωκόμενη λύση του Κυπριακού. Τονίζεται ρητά και κατηγορηματικά ότι η διευθέτηση του προβλήματος θα πρέπει να βασίζεται σε ένα κυπριακό κράτος με **“μία και μόνη κυριαρχία και διεθνή προσωπικότητα και μία και μόνη ιθαγένεια και με τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας του”**. Παράλληλα αποκλείει τόσο την ένωση ολόκληρης ή μέρους της Κύπρου με οποιαδήποτε άλλη χώρα, όσο και οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης.
- ❖ Με το ψήφισμα διευκρινίζεται με σαφήνεια ότι οι ιδέες που

περιέχονται στην Έκθεση του Γενικού Γραμματέα θεωρούνται βάση για διαπραγμάτευση για την επίτευξη συνολικού πλαισίου συμφωνίας και όχι βάση για λύση ή το χειρότερο ως τη λύση.

Η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου της 20^{ης} Απριλίου, που συνεχίστηκε το απόγευμα, αλλά και σε δύο συνεδρίες στις 21 Απριλίου, άρχισε με τοποθέτηση του Προέδρου Βασιλείου κυρίως πάνω στα διάφορα σημεία του ψηφίσματος 750. Ο Πρόεδρος είπε ότι το Εθνικό Συμβούλιο έχει να απαντήσει πάνω σε δύο ερωτήματα. Το πρώτο, κατά πόσο διαφωνούμε με τις ιδέες του Γενικού Γραμματέα και να ζητήσουμε να γίνουν αλλαγές και δεύτερο κατά πόσο πρέπει να τονίσουμε στο Συμβούλιο Ασφαλείας και το Γενικό Γραμματέα ότι

«είμαστε έτοιμοι να συνεργαστούμε μαζί του μέσα στα πλαίσια της διαδικασίας που διαγράφεται, με ειλικρίνεια και ότι ελπίζουμε ότι η τουρκική πλευρά, θα δείξει σημεία καλής θέλησης και εφ' όσο αρχίσει η διαδικασία, τότε να επιμένουμε να επιτύχουμε περίγραμμα λύσης, το οποίο να είναι με βάση τις δικές μας θέσεις. Αυτό είναι το ερώτημα που ουσιαστικά τίθεται μπροστά μας. Συνεργαζόμαστε ή όχι. Και σε συνέχεια εφ' όσο συνεργαστούμε πώς προωθούμε τους στόχους μας;»

Ο Δημοκρατικός Συναγερμός σε έκτακτο συνέδριο που πραγματοποίησε στην Αγία Νάπα, εν όψει των Προεδρικών εκλογών στις αρχές του 1993, διαφοροποίησε τις θέσεις του, ώστε να μη είναι οι ίδιες με εκείνες του προέδρου Βασιλείου. Ήθελε να διεκδικήσει τις Προεδρικές εκλογές με τον Πρόεδρο του Κόμματος *Γλαύκο Κληρίδη* και άρχισε να διαφοροποιείται όχι ως προς την ουσία, αλλά ως προς την τακτική.

Στη συνεδρία της 20^{ης} Απριλίου ο Γλαύκος Κληρίδης δεν διαφώνησε καθόλου με τον Πρόεδρο Βασιλείου, τον οποίο και υποστήριξε, όταν δήλωσε ότι δεν είχε αναλάβει καμιά δέσμευση με τις ιδέες που περιλάμβανε η έκθεση του Μπούτρος Γκάλι. Ο Κληρίδης είπε ότι είναι λάθος να μιλούμε για δέσμευση όταν υπάρχει κατηγορηματική δήλωση του Προέδρου ότι δεν υπήρξε

καμιά δέσμευση. Η προσπάθεια μας, είπε, θα πρέπει να είναι να μη περάσουν οι αρνητικές ιδέες, όπως είναι διατυπωμένες σε ένα περίγραμμα. Επίσης πρέπει να προσπαθήσουμε η διαφωνία μας να μη είναι με τα Ηνωμένα Έθνη, αλλά με την Τουρκική πλευρά.

Επίσης είπε ότι η συζήτηση για τα αρνητικά σημεία πρέπει να γίνεται στο Εθνικό Συμβούλιο και όχι δημόσια και πρέπει να ανταποκριθούμε στην πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα για διαβουλεύσεις ή όταν στείλει τους αντιπροσώπους του να είναι ξεκάθαρο στο μυαλό μας τι μπορεί να περιληφθεί ή όχι στο περίγραμμα και να το διαπραγματευθούμε τώρα αυτή τη στιγμή χωρίς να πούμε ότι απορρίπτουμε το κάθε τι.

Η θέση αυτή διαφοροποιήθηκε στη συνέχεια όταν πλησιάζαμε στις Προεδρικές εκλογές. Το πώς θα αναφερθούμε αργότερα. Ο *Σπύρος Κυπριανού* συνέχισε από το σημείο, στο οποίο είχε διακόψει κατά την προηγούμενη συνεδρία, λόγω της αδιαθεσίας που είχε αισθανθεί. Είπε ξεκάθαρα ότι οι ιδέες είναι απαράδεκτες.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* είπε ότι δεν είχε καμιά αμφιβολία και δέχεται τις δηλώσεις του Προέδρου, ότι δεν έχουν αναληφθεί δεσμεύσεις και πρόσθεσε, ότι το ΑΚΕΛ δεν θεωρεί το 750 και την *έκθεση Γκάλι* σωτήρια για την Κύπρο, αλλά ταυτόχρονα δεν είναι και η καταστροφή της.

Ο *Β. Λυσσαρίδης* είπε ότι το έγγραφο των Ηνωμένων Εθνών δημιουργεί εντονότερες δεσμεύσεις για τη δική μας πλευρά και στη συνέχεια κατέθεσε το πλήρες κείμενο απόφασης του Πολιτικού Γραφείου του Κόμματος του. Είπε ότι οι ιδέες είναι εντελώς απαράδεκτες. Αναφέρθηκε λεπτομερειακά σε διάφορα σημεία για να καταλήξει με τα ακόλουθα:

«Υπάρχει μια κατ' αρχήν συμφωνία και η κατ' αρχήν συμφωνία με βρίσκει πλήρως διαφωνούντα».

Μεσολάβησε μακρά παρέμβαση του Τάσου Παπαδόπουλου με λεπτομερή αναφορά στα απαράδεκτα σημεία των ιδεών.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* υπέβαλε ερώτηση για να ακολουθήσει ένας ενδιαφέρων διάλογος. Τον παραθέτω:

Χριστόφιας: Ένα ερώτημα θα ήθελα να υποβάλω αν μπορώ κ. Παπαδόπουλε. Το 1985 με επιστολή μας αποδεκτήκαμε το ενοποιημένο έγγραφο, το οποίο φυσιολογικά.....

Παπαδόπουλος: Το αποδεκτήκατε.

Χριστόφιας: Το αποδεκτήκαμε σαν κυβέρνηση σαν επίσημη πλευρά κι' εμείς το αποδεκτήκαμε. Περιείχε και εκείνο το έγγραφο μια σειρά αρνητικών πραγμάτων, που περιέχουν και οι ιδέες.

Πρόεδρος: Πολύ χειρότερα.

Χριστόφιας: Πώς το ανατρέψαμε εκείνο το έγγραφο στην πορεία; Γιατί δεν καταλήξαμε σε συμφωνία με βάση εκείνο το έγγραφο;

Κυπριανού: Γιατί γίνεται ψίθυρος γύρω απ' αυτό το έγγραφο. Τούτα τα θέματα, που συζητούμε σήμερα... Λυτούμαι πάρα πολύ, δεν έχει καμιά σχέση το ένα με το άλλο, πέρα από το γεγονός ότι εκείνο δεν μας δεσμεύει εν πάση περιπτώσει διότι αποσύραμε τη δέσμευσή μας, μετά την απόρριψη του από τουρκικής πλευράς.

Πρόεδρος: Ξέρετε πολύ καλά κ. Κυπριανού, ότι το μόνο, που δεν μπορεί να κάμει κάποιος σε διεθνείς συναλλαγές είναι να αρχίσει ξανά διαγράφοντας τα προηγούμενα. Από τη στιγμή, που δέχθηκες, εάν η Τουρκία πει σήμερα ότι το δέχεται, είσαι υπόχρεος να πεις ότι το δέχεσαι ή ότι υπαναχωρείς.

Κυπριανού: Θα συνεχίσουμε τη συζήτηση και θα φέρουμε εδώ εκείνο το έγγραφο του 1985, να μας υποδείξετε σε ποια σημεία είναι χειρότερο απ' αυτό.

Πρόεδρος: Δεν υπάρχει λόγος.

Κυπριανού: Γιατί δεν υπάρχει λόγος;

Πρόεδρος: Διότι δεν εξυπηρετεί σε τίποτε.

Κυπριανού: Το να λέτε σε διάφορες ομάδες, που έρχονται και σας βλέπουν υπάρχει λόγος. Τι προπαγάνδα που γίνεται!

Πρόεδρος: Γιατί θυμώνετε; Δεν υπάρχει κανένας λόγος να θυμώνετε.

Ο Σπύρος Κυπριανού ζήτησε να μιλήσει ο Υπουργός Εξωτερικών Γεώργιος Ιακώβου, ο οποίος είχε διαπραγματευθεί το έγ-

---

γραφο του 1985 και να πει αν υπάρχουν αυτά τα πράγματα, που υπάρχουν στο σημερινό έγγραφο.

Παρενέβη ο *Τάσος Παπαδόπουλος*, ο οποίος διένειμε φωτοτυπίες του εγγράφου στο οποίο είχε αναφερθεί, αλλά ο Πρόεδρος παρατήρησε ότι το έγγραφο, που διένειμε ο *Παπαδόπουλος* δεν είναι το ενοποιημένο έγγραφο του 1985, αλλά το έγγραφο του 1986 και δεν είχε καμιά σχέση με ό,τι συζητήθηκε προηγουμένως. Είπε ότι θα έδιδε στους συνέδρους, αν ήθελαν, το ενοποιημένο έγγραφο.

Η συνεδρία συνεχίστηκε το απόγευμα της 20^{ης} Απριλίου. Επρόκειτο για ακαδημαϊκή συζήτηση πάνω στο κατά πόσο η δέσμη ιδεών αποτελεί το περίγραμμα λύσης, κατά πόσο πρέπει να λεχθεί στο Γ.Γ. ότι δεν το έχουμε αποδεχθεί και τελικά κατέληξαν στο να ετοιμασθεί προσχέδιο επιστολής προς το Γ.Γ., αλλά να μη γίνει ανακοίνωση ότι ελήφθη τέτοια απόφαση.

Η συνεδρία συνεχίστηκε την επαύριον 21η Απριλίου 1992 με συζήτηση πάνω στο προσχέδιο της επιστολής που θα απέστειλλαν στο Γενικό Γραμματέα. Την έναρξη της συζήτησης έκαμε ο *Χριστόφιας*, εγείροντας το θέμα της εμπιστευτικότητας των συνεδριάσεων του Εθνικού Συμβουλίου.

Και ενώ διεξαγόταν συζήτηση ως προ τη διατύπωση της επιστολής προς το Γ. Γ., προέκυψε θέμα για την επικείμενη συζήτηση του Κυπριακού στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Αν δηλαδή εδικοιολογείτο μια τέτοια συζήτηση. Η τελική διαπίστωση της πλειοψηφίας ήταν ότι δεν εδικοιολογείτο τέτοια συζήτηση.

Κατά την απογευματινή συνεδρία ο *Βάσος Λυσσαρίδης* σε μακρά ομιλία του επανέλαβε τις απόψεις του σχετικά με την έκθεση του Γ.Γ. και τις ιδέες που περιλαμβάνει. Ταυτόχρονα εξέφρασε έντονη αντίθεση στην απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου για αναβολή της συζήτησης στη Βουλή. Αυτό, είπε, θα είναι πλήγμα κατά των θεσμών.

«Δηλαδή αν κάθε φορά, που εμείς αποφασίζουμε ότι δεν πρέπει να γίνει στη Βουλή δεν γίνεται, η Βουλή πλέον μετατρέπεται σε Σώμα χωρίς σημασία. Μόνο η Βουλή με δική της απόφαση μπορεί να αποφασίσει συνέχιση ή μη της συζήτη-

σης».

Με βάση τη συζήτηση που διεξήχθη σχετικά με την επιστολή προς το Γ.Γ. ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέλαβε να την διατυπώσει.

Τελικά διατυπώθηκε η ανακοίνωση αναφορικά με την μακρά συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που πραγματοποιήθηκε στις 8, 20 και 21 Απριλίου 1992. Η ανακοίνωση αναφέρει ότι συζητήθηκε διεξοδικά η έκθεση του Γ.Γ. και το ψήφισμα 750 του Συμβουλίου Ασφαλείας και κατέληξαν στα ακόλουθα:

1. *Επαναβεβαίωσαν τη θέση τους ότι το Κυπριακό μπορεί και πρέπει να λυθεί με βάση τις αποφάσεις και προτάσεις του Ιανουαρίου 1989, που στηρίζονται στις Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου 1977 και 1979 και τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών για το Κυπριακό.*
2. *Έπειτα από σχετική ενημέρωση θεωρούν ότι δεν υπήρξε δέσμευση από μέρους του Προέδρου της Δημοκρατίας αναφορικά με τις Ιδέες, που περιλαμβάνονται στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα κ. Γκάλι.*
3. *Ότι πρέπει να ανταποκριθούμε θετικά σε πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα για διαβουλεύσεις μαζί του ή με τους εκπροσώπους του καθώς και με το Συμβούλιο Ασφαλείας με στόχο την προώθηση λύσης του Κυπριακού με βάση τις προτάσεις μας.*

Μετά τη συνεδρία ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε σε ερωτήσεις δημοσιογράφων, χαρακτηρίζοντας ως πολύ εποικοδομητικό το διάλογο που έγινε στο Εθνικό Συμβούλιο και ότι μπορεί τώρα να προχωρήσει στις διαβουλεύσεις με το Γενικό Γραμματέα, ενισχυμένος με την ομόφωνη υποστήριξη του Εθνικού Συμβουλίου όσο αφορά τους στόχους, τους οποίους επιδιώκει η ελληνοκυπριακή πλευρά.

Απαντώντας σε σχετική ερώτηση, ο Πρόεδρος είπε ότι βασικός στόχος της επιστολής προς το Γ.Γ. είναι η διαβεβαίωση της επιθυμίας μας να υπάρξει ουσιαστικός διάλογος και η έκφραση της επιθυμίας του να συνεργαστεί με το Γ.Γ. και το Συμβούλιο Ασφαλείας για την επιτυχία του στόχου μας.

Απαντώντας σε άλλη ερώτηση, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε:

«Εκείνο, που θέλω να τονίσω είναι ότι η κυβέρνηση έχοντας τη στήριξη όχι όλων των Κομμάτων, αλλά των δύο μεγαλύτερων Κομμάτων, είναι έτοιμη να διαπραγματευθεί με βάση τις Ιδέες, οι οποίες επαναλαμβάνω θεωρούνται σαν βάση για διαπραγμάτευση και όχι σαν βάση λύσης».

Στον Πρόεδρο Βασιλείου υποβλήθηκε η ερώτηση ότι τα Κόμματα, που υποστηρίζουν την πολιτική του ο ΔΗΣΥ και το ΑΚΕΛ σε ανακοινώσεις τους μιλούν για αρνητικά σημεία στη Δέσμη Ιδεών.

«Αναρωπιόμαστε κατά πόσο αυτά τα αρνητικά σημεία μπορούν να βελτιωθούν στην εξέλιξη, τη στιγμή, που τα υιοθετεί και τα υποστηρίζει το Συμβούλιο Ασφαλείας».

Απάντηση Προέδρου Βασιλείου: *«Το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν υιοθέτησε τίποτε σαν λύση. Αυτό είναι ξεκάθαρο. Το Συμβούλιο υιοθέτησε τις ιδέες αυτές με στόχο να διαμορφωθεί ένα περίγραμμα λύσης. Άρα από τη στιγμή, που αρχίζεις να διαπραγματεύεσαι είναι φυσικό και λογικό ότι μέσα σ' αυτές τις διαπραγματεύσεις κάνεις ό,τι μπορείς για να προωθήσεις τις θέσεις σου. Πιστεύω ότι έχουμε περιθώρια να προωθήσουμε τις θέσεις μας. Εξάλλου, θέσεις μας τις οποίες υποστηρίζαμε, όπως το θέμα της κυριαρχίας και της ενότητας του Κυπριακού Κράτους, για τις οποίες πολεμήσαμε έντονα και με πεποίθηση έχουν γίνει αποδεκτές αν και κάποτε ήταν υπό αμφισβήτηση. Αυτό και μόνο δείχνει ότι υπάρχουν όλες οι δυνατότητες για να αγωνιστείς για το σωστό, αλλά δεν θέλω να κάνω προβλέψεις για το τι θα γίνει».*

Η ουσία της τριήμερης συνεδρίας του Εθνικού Συμβουλίου ήταν ότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά πρέπει να ανταποκριθεί θετικά σε πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα για διαβουλεύσεις μαζί του ή με τους εκπροσώπους του, καθώς και με το Συμβούλιο Ασφαλείας, του οποίου η ανάμειξη στη διαδικασία για λύση

του Κυπριακού κατέστη ενεργότερη, όπως αναφέρεται στο ψήφισμα 750(1992).

Εντατική προετοιμασία εν όψει νέων συνομιλιών.

Η ομάδα εργασίας για το Κυπριακό, που είχε συσταθεί από τον Πρόεδρο Βασιλείου, άρχισε να προετοιμάζεται για τον προβλεπόμενο νέο γύρο συνομιλιών. Στις 22 Μαΐου 1992 ο Πρόεδρος Βασιλείου πραγματοποιεί νέα επίσκεψη στην Αθήνα, όπου είχε σημαντικές επαφές με τον Πρωθυπουργό *Κωνσταντίνο Μητσοτάκη* και την ελληνική πολιτική ηγεσία. Σύσσωμη η πολιτική ηγεσία στην Ελλάδα επικρότησε τους χειρισμούς του Προέδρου Βασιλείου. Ο πρωθυπουργός Μητσοτάκης υιοθέτησε και την τελευταία λεπτομέρεια των χειρισμών αυτών και έκτοτε παρέμεινε σταθερός στις θέσεις του, τις οποίες διατύπωσε με σαφήνεια στον νεοεκλεγέντα στις αρχές του Μαρτίου του 1993 Πρόεδρο Κληρίδη. Οι απόψεις που διατύπωσε ο πρωθυπουργός Μητσοτάκης συνιστούσαν υιοθέτηση της τακτικής που ακολουθούσε ο Πρόεδρος Βασιλείου. Ο Μητσοτάκης κάλεσε τον Πρόεδρο Κληρίδη να συνεχίσει από εκεί που έμεινε ο προκάτοχος του με το Τρίπτυχο και το ψήφισμα 789, το οποίο θεωρείται το ισχυρότερο ψήφισμα, που εξασφάλισε ποτέ η Κύπρος.

Στη Λευκωσία ο Πρόεδρος Βασιλείου συνέχισε τις επαφές του με τους εκπροσώπους των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίοι αποκάλυψαν ότι παρουσίασαν στον *Ραούφ Ντενκτάς* χάρτη, ο οποίος είναι περίπου στη ***γραμμή Γκόμπι***. Ο Ραούφ Ντενκτάς αρνείτο επίμονα να δει τον ***Χάρτη***. Τελικά όμως τον είδε και τον φωτοτύπησε. Αργότερα ο *Χάρτης* αυτός περιλήφθηκε στη *Δέσμη Ιδεών*.

Συγκριτική μελέτη

Στο μεταξύ ετοιμάστηκε η σοβαρότερη ίσως ως τότε επιστημονική συγκριτική μελέτη, που διαπίστωνε σε ποια σημεία η *Δέσμη Ιδεών*, όπως περιγραφόταν στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα, ταυτιζόταν ή συγκρουόταν με τις προτάσεις της ελ-

ληνοκυπριακής πλευράς του Ιανουαρίου του 1989. Για την ετοιμασία της μελέτης είχε αποφασίσει στην προηγούμενη του συνεδρία το Εθνικό Συμβούλιο.

Η μελέτη διανεμήθηκε στα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου και συμφωνήθηκε να τηρηθούν εμπιστευτικές οι παρατηρήσεις που διαπιστώνονταν σ' αυτή, γιατί, κατά την άποψη του Προέδρου Βασιλείου, η δημοσίευση τους θα παρείχε διαπραγματευτικά όπλα στην τουρκοκυπριακή πλευρά. Δεν νομίζω ότι η τουρκική πλευρά θα ανέμενε τη δημοσίευση των συμπερασμάτων της μελέτης για να εξασφαλίσει διαπραγματευτικά όπλα. Η ίδια η τουρκική πλευρά είχε κάμει τη δική της μελέτη και απέρριψε τις ιδέες που περιλάμβανε η Έκθεση του Γενικού Γραμματέα.

Η συγκριτική αυτή Μελέτη, ετοιμάστηκε από την Ομάδα Εργασίας για το Κυπριακό, της οποίας ηγείτο η Συνταγματολόγος Κλαιρ Πάλλεϋ. Η Μελέτη σε γενικές γραμμές κατεδείκνυε ότι στις Ιδέες του ο Γενικός Γραμματέας υιοθετούσε τα πλείστα σημεία των προτάσεων της ελληνοκυπριακής πλευράς του Ιανουαρίου του 1989.

Η **Μελέτη** κατέγραφε σε μια στήλη τις **“Ιδέες”** του Γενικού Γραμματέα, όπως αναφέρονταν στην έκθεση του Απριλίου 1992, και σε παράλληλη στήλη τις ανάλογες προτάσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς. Για κάθε πρόταση ακολουθούσε το σχόλιο, που διαπίστωνε την ταυτότητα ή τη σύγκρουση μεταξύ των δύο εγγράφων. Πρέπει να τονισθεί και πάλιν ότι οι **“Ιδέες”** της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα δεν διαφέρουν από τις **Ιδέες**, που διατυπώθηκαν κατά πιο συγκεκριμένο τρόπο στη **“Δέσμη Ιδεών”**.

Αναφέρω ορισμένα από τα σχόλια της συγκριτικής μελέτης.

Στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα οι παράγραφοι που αναφέρονται στις **Ιδέες** αρχίζουν από την **παράγραφο 17** και τελειώνουν στην **παράγραφο 26**.

Οι πρώτες δύο παράγραφοι 17 και 18 αναφέρουν ότι οι **Ιδέες** έχουν προκύψει από τις συνομιλίες που διεξήχθησαν μέσα στο 1991 και παρέχουν **τα στοιχεία** μιας δίκαιης λύσης πάνω **σε αριθμό στοιχείων** μιας συνολικής λύσης και προ-

βαίνει στη διαπίστωση, πως αν σημειωθεί παρόμοια πρόοδος σε εκκρεμή θέματα **και ιδιαίτερα στις εδαφικές αναπροσαρμογές και τους εκτοπισμένους**, θα πλησιάσουμε μια συνολική λύση.

Τα σχόλια που συνοδεύουν τις δύο αυτές παραγράφους συνοψίζονται στο ότι οι προτάσεις του Γενικού Γραμματέα καλύπτουν όλα τα μεγάλα θέματα, αλλά όχι λεπτομερώς. Υπογραμμίζουν ότι το εδαφικό είναι ζωτικής σημασίας στην επίτευξη λύσης. Η πιο σημαντική παρατήρηση που γίνεται είναι ότι η πρώτη παράγραφος των προτάσεων του Γενικού Γραμματέα καταδεικνύει ότι η Δέσμη Ιδεών δεν είναι πλήρης. Περιγράφονται μόνο **στοιχεία** μιας δίκαιης λύσης **από αριθμό στοιχείων ή θεμάτων**.

Τα σχόλια παραθέτουν συγκεκριμένα στοιχεία, που καταδεικνύουν την ταυτότητα που υπάρχει με ανάλογες προτάσεις των Ελληνοκυπριακών προτάσεων και επισημαίνει και ορισμένες διαφορές

Το γενικό σχόλιο σχετικά για τις γενικές προϋποθέσεις, που αναφέρονται στις πρώτες δύο ιδέες στην έκθεση του Γ. Γ. είναι ότι αυτές βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο των αρχών που υιοθέτησε η Ελληνοκυπριακή πλευρά, είτε στις 12 Μαρτίου 1975, όταν υποστήριξε τη νέα αποστολή καλών υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα ή με τις συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979, ή όταν περιλήφθηκαν τέτοιες αρχές στις προτάσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς του Ιανουαρίου του 1989.

Η παράγραφος 19 των **Ιδεών Γκάλι**, που αναφέρεται στην πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων, την αποτελεσματική συμμετοχή των δύο κοινοτήτων σε όλα τα όργανα και τις αποφάσεις της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης και τις εξουσίες που παραχωρούνται στην Κεντρική Κυβέρνηση και τις Κυβερνήσεις των ομόσπονδων κρατών συγκρίνεται με ανάλογες παραγράφους των προτάσεων της Ελληνοκυπριακής πλευράς.

Τα σχόλια από τη σύγκριση συνοψίζονται στη διαπίστωση ότι ο Γενικός Γραμματέας απορρίπτει οποιαδήποτε αρχή αριθμητικής ισότητας.

Η παράγραφος 20 των ιδεών Γκάλι συσχετίζεται με τη διζωνικότητα της Ομοσπονδίας και αναφέρει ότι «η διζωνικότητα αντανακλάται από το γεγονός ότι το κάθε Ομόσπονδο κράτος θα κυβερνάται από μια κοινότητα, στην οποία **θα διασφαλίζεται καθαρή πλειοψηφία του λαού και της περιουσίας μέσα στην περιοχή της**. Αντανακλάται επίσης από το γεγονός ότι η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση δεν μπορεί να επεμβαίνει σε εξουσίες και λειτουργίες των ομόσπονδων κρατών, ούτε και οποιοδήποτε ομόσπονδο κράτος θα επεμβαίνει στις εξουσίες και λειτουργίες του άλλου ομόσπονδου κράτους».

Τα σχόλια από τη σύγκριση, που γίνεται με τις ελληνικές προτάσεις περιλαμβάνουν ορισμένες διαπιστώσεις, οι οποίες δεν είναι ευχάριστες για την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Πιστεύω ότι την ώρα που γράφεται αυτό το βιβλίο δεν πρέπει να αναφερθώ λεπτομερώς στα διάφορα σημεία των σχολίων, που είναι εκτεταμένα και προσφέρουν πολλά επιχειρήματα στην Ελληνοκυπριακή πλευρά, αλλά και στην άλλη πλευρά εν όσω συνεχίζονται οι συνομιλίες για το Κυπριακό. Ωστόσο υπογραμμίζουν ότι η κατευθυντήρια γραμμή 2 της συμφωνίας Υψηλού Επιπέδου Μακαρίου-Ντενκτάς δεν επιτρέπει οποιαδήποτε αντίρρηση αναφορικά με την άποψη για περιοχή που θα βρίσκεται υπό τη διακυβέρνηση της κάθε κοινότητας. Και η κατευθυντήρια αυτή γραμμή αντανακλάται στις προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς.

Η παράγραφος 21 αναφέρεται στη διασφάλιση της ενότητας του κράτους μέσω της μιας και μοναδικής διεθνούς προσωπικότητας και κυριαρχίας καθώς και της μιας ιθαγένειας και της διατήρησης της εδαφικής της ακεραιότητας.

Τα σχόλια διαπιστώνουν εκείνο, που είναι ολοφάνερο ότι δηλαδή η διατύπωση αυτή υποστηρίζει πλήρως τις Ελληνοκυπριακές θέσεις. Η θέση αυτή υιοθετείται από το ψήφισμα 750 του 1992 το οποίο στη δεύτερη παράγραφο του υποστηρίζει τη Δημοκρατία πάνω στο κρίσιμο αυτό σημείο μιλώντας “για μια κυριαρχία” και μ’ αυτό τον τρόπο απορρίπτει τον τουρκοκυπ-

ριακό ισχυρισμό ότι και τα Ομόσπονδα κράτη έχουν κυριαρχία. Η διατύπωση του Γενικού Γραμματέα για διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας του Κυπριακού κράτους απορρίπτει οποιοδήποτε ισχυρισμό ότι η Κύπρος έχει διαμελισθεί. Η Κύπρος είναι εδαφικά ακέραιη και η ακεραιότητα της πρέπει να εξακολουθήσει να διατηρείται.

Η παράγραφος 22 παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον. Αναφέρεται στις εξουσίες και λειτουργίες της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, της αποτελεσματικής συμμετοχής των δύο κοινοτήτων και της δημιουργίας μηχανισμού επιλύσεως αδιεξόδων. Αναφέρεται επίσης στη νομοθετική εξουσία με τις δύο Βουλές και υποστηρίζει κάτι, που προκαλεί σοβαρές συζητήσεις. Ότι δηλαδή όλες οι εξουσίες που δεν παραχωρούνται στην Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση θα ασκούνται από τα Ομόσπονδα κράτη.

Και στην περίπτωση αυτή γίνεται σύγκριση με τις ανάλογες παραγράφους των ελληνοκυπριακών προτάσεων και διατυπώνονται εκτεταμένα σχόλια, τα οποία συνίστανται στη διαπίστωση ότι τίποτε από την παράγραφο αυτή των Ιδεών του Γενικού Γραμματέα δεν έρχεται σε αντίθεση με τις ελληνικές προτάσεις. Ωστόσο διαπιστώνεται η ανάγκη για διευκρίνιση ορισμένων σημείων, που θα πρέπει να επιδιωχθούν σε περαιτέρω διαπραγματεύσεις. Αφού γίνεται λεπτομερής αναφορά σε διάφορα σημεία των προτάσεων του Γ. Γ και των τρόπων περαιτέρω διευκρινίσεων τα σχόλια καταλήγουν με τη διαπίστωση ότι σε γενικές γραμμές οι προτάσεις του Γενικού Γραμματέα είναι τέτοιες, ώστε να επιτρέπουν ευελιξία σε συνταγματικά θέματα σε κατάλληλη στιγμή, πιθανόν πάνω στη βάση παρόμοιων γραμμών, που έγιναν δεκτές το 1984 και το 1985.

Η παράγραφος 23 αναφέρεται στη διασφάλιση βασικών δικαιωμάτων για όλους τους πολίτες και ότι τα δικαιώματα αυτά πρέπει να αναγνωρίζονται στο Ομοσπονδιακό σύνταγμα και να εφαρμόζονται από τα Ομόσπονδα κράτη.

Στα σχόλια γίνονται ορισμένες παρατηρήσεις χρήσιμες για τις διαπραγματεύσεις.

Η παράγραφος 24 αναφέρεται στο κρίσιμο σημείο των εγγυή-

σεων, όπου υποστηρίζεται η διατήρηση των Συνθηκών Εγγυήσεως και Συμμαχίας των συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου, οι οποίες θα πρέπει να “συμπληρωθούν καταλλήλως”. Επίσης αναφέρεται στην αποχώρηση των στρατευμάτων που δεν προβλέπονται από τις συνθήκες αυτές.

Γίνονται πολλά σχόλια για το σημείο αυτό των προτάσεων του Γ.Γ. Το σημαντικότερο από όλα τα σχόλια, που καλύπτει και τα άλλα, αναφέρει ότι σύμφωνα με την έκθεση του Γενικού Γραμματέα οι Συνθήκες θα “συμπληρωθούν καταλλήλως. ”Μια τέτοια κατάλληλη συμπλήρωση, προσθέτει το σχόλιο, θα είναι ο σαφής αποκλεισμός μονομερούς στρατιωτικής επέμβασης λόγω της εμπειρίας, που είχε η Κύπρος. Σε δήλωση, που έκαμε ο Γενικός Γραμματέας στις 27 Ιουνίου 1991, υπογράμμισε ότι οι συνθήκες πρέπει να συνάδουν με τους σκοπούς και τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη του ΟΗΕ. “Κατάλληλη” συμπλήρωση μπορεί να σημαίνει επίσης προσθήκη και άλλων εγγυητριών δυνάμεων ή και αναφορά σε περιφερειακές διευθετήσεις ασφαλείας.

Η παράγραφος 25 αναφέρεται στις εδαφικές αναπροσαρμογές και το θέμα των εκτοπισμένων.

Τα σχόλια είναι και πάλιν εκτεταμένα, γιατί αναφέρονται σε ένα από τα πιο κρίσιμα σημεία του Κυπριακού. Η κυριότερη διαπίστωση που γίνεται είναι ότι η διαδικασία που ακολουθήθηκε τότε πρόσφερε προτερήματα σε σύγκριση με την προηγούμενη διαδικασία, που άφηνε το θέμα αυτό να συζητηθεί σε ομάδα εργασίας, λίγους μήνες μετά τη γενική συμφωνία, ενώ με τη νέα διαδικασία θα υπήρχε βεβαιότητα σε οποιοδήποτε χρόνο της συμφωνίας. Αυτό οδήγησε στην ετοιμασία του Χάρτη Γκάλι, που αποτέλεσε μέρος της Δέσμης Ιδεών και ήταν σταθερό πλαίσιο αναφοράς και συζητήσεως.

Η παράγραφος 26 αναφέρεται στην ανάγκη για ισορροπημένη οικονομική ανάπτυξη, προς όφελος και των δύο ομόσπονδων κρατών και ιδιαίτερα του Τουρκοκυπριακού. Επίσης γίνεται αναφορά στο θέμα της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο έχει ξεπεραστεί ήδη από τα γεγονότα και ιδιαίτερα μετά τη διάσκεψη κορυφής του Ελσίνκι.

Ωστόσο τα σχόλια αντιμετωπίζουν και το θέμα της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τονίζουν ότι το θέμα των στενότερων σχέσεων με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες είναι αποκλειστικά θέμα της ΕΟΚ και της Κύπρου. Η αναφορά στις Ιδέες για χωριστά κοινοτικά δημοψηφίσματα για έγκριση της ένταξης είναι άσχετη υπό το φως ψηφίσματος κατά το οποίο το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών το οποίο υιοθέτησε τη στάση της ΕΟΚ ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν επεμβαίνουν σε θέματα στην περιοχή που καλύπτει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η 27^η και τελευταία παράγραφος της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα αναφέρεται σε Μέτρα Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης, **“μόλις οι δύο κοινότητες εγκρίνουν σε χωριστά δημοψηφίσματα ένα συνολικό πλαίσιο συμφωνίας”**.

Τα σχόλια υπογραμμίζουν ότι δεν προκύπτει κανένα πρόβλημα από την παράγραφο αυτή. Επειδή η παράγραφος 2 του ψηφίσματος 750 (1992) έχει επιβεβαιώσει την μόνη κυριαρχία του Κυπριακού Κράτους δεν πρόκειται να υπάρξουν μεταβατικά προβλήματα στηριγμένα στους τουρκοκυπριακούς ισχυρισμούς ότι είτε εκείνοι είτε η λεγόμενη Τουρκοκυπριακή Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου έχουν ή μοιράζονται κυριαρχία.

Νέα συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

Όταν το Εθνικό Συμβούλιο πραγματοποίησε νέα συνεδρία στις 6 Ιουνίου 1992 μερικά από τα μέλη του δήλωσαν ότι δεν ήσαν έτοιμα να εκφράσουν απόψεις πάνω στη συγκριτική μελέτη. Ωστόσο στο τέλος της συνεδρίας, που κράτησε 4 ώρες, ο Πρόεδρος έκαμε λεπτομερή ανάλυση της και έγινε λεπτομερής συζήτηση. Η συνεδρία άρχισε με την ανασκόπηση των τελευταίων εξελίξεων και την επικείμενη μετάβαση του στη Νέα Υόρκη για συνομιλίες με το Γενικό Γραμματέα.

Από την ενημέρωση του Προέδρου προέκυψε ένα σημαντικό σημείο. Οι αντιπρόσωποι των Ηνωμένων Εθνών που επισκέφθηκαν την Άγκυρα διαπίστωσαν “πλήρη αλλαγή του κλίματος σε σύγκριση με την κατάσταση που επικρατούσε εκεί, όταν πήγαν

τον περασμένο Φεβρουάριο”. Ο Πρωθυπουργός Ντεμιρέλ τους είπε ότι η Τουρκία έχει πάρει την πολιτική απόφαση να λύσει το Κυπριακό, διότι της συμφέρει να το λύσει. Τα συμφέροντα της Τουρκίας μετατοπίζονται στο βορρά και στην ανατολή από τον Καύκασο και πέρα στην Κεντρική Ασία και η Τουρκική ηγεσία θεωρεί το Κυπριακό σαν ένα εμπόδιο, που θέλει να παραμεριστεί. Ωστόσο ο Ντεμιρέλ δεν συζήτησε με τους εκπροσώπους του ΟΗΕ τις διάφορες πτυχές του ζητήματος. Δεν συζήτησαν κατά πόσο δέχεται τη γραμμή Γκόμπι ή οτιδήποτε άλλο. Γενικά έλεγε ότι η Τουρκία είναι έτοιμη να λύσει το Κυπριακό.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου παρατήρησε ότι δεν υπάρχει τίποτε το σαφές και καμιά δέσμευση, υπάρχουν μόνο ενδείξεις. Οι ενδείξεις των Τούρκων προς τους εκπροσώπους του Γ.Γ. είναι ότι θέλουν να λύσουν το Κυπριακό, αλλά δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι έχουν δεσμευθεί προς την κατεύθυνση αυτή. *«Παρ’ όλα αυτά»*, πρόσθεσε ο Πρόεδρος, *«οι Καμιλιόν, Φείζελ και Κάβανο θεώρησαν ότι το κλίμα ήταν αρκετά θετικό, υπήρξε σημαντική αλλαγή στη στάση των δύο πλευρών, εννοώ Άγκυρας και Ντενκτάς, ώστε να δικαιολογεί συνέχιση της προσπάθειας στη Νέα Υόρκη.»*

Αναπτύσσοντας τη θέση του επί του προκειμένου ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε:

«Θα πάμε στη Νέα Υόρκη, θα επιμένουμε ότι πρέπει να υπάρξει πρόοδος προτού γίνουν συνομιλίες εκ του σύνεγγυς και γι’ αυτό το λόγο από πλευράς τακτικής, σ’ αυτό το στάδιο δεν θα πρέπει να πάει άλλος στη Νέα Υόρκη εκτός από τον Υπουργό Εξωτερικών και τον Πρόεδρο. Εάν υπάρξει τέτοια πρόοδος, που να σημαίνει ότι μπαίνουμε σε ουσιαστική συζήτηση του Κυπριακού για πακέτο κ.λπ. τότε ο Πρόεδρος θα εκφράσει την επιθυμία να μεταβεί στη Νέα Υόρκη η πολιτική ηγεσία. Θα ήταν λάθος τακτικής να δηλωθεί από τώρα ότι θα πάν όλοι γιατί θα εδίδετο η εντύπωση ότι θεωρούμε πως σημειώθηκε πρόοδος».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου έκαμε πολύ σύντομη αναφορά στη συγκριτική μελέτη λέγοντας ότι οι παρατηρήσεις έχουν το στοιχείο ότι δείχνουν σε ποια σημεία οι Ιδέες συμφωνούν με τις προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς και σε ποια σημεία

υπήρχε διαφωνία.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* υιοθέτησε την άποψη του Προέδρου να μη μεταβούν οι αρχηγοί των κομμάτων από την αρχή στη Νέα Υόρκη. Να πάει ο Πρόεδρος μόνος και να μη μπει σε απευθείας συνομιλίες αν δεν υπάρξει ουσιαστική μετατόπιση στο εδαφικό. Επίσης είπε ότι ο Πρόεδρος πρέπει να διαβουλευτεί σε μια προσπάθεια να βελτιωθούν οι ιδέες, να αφαιρεθούν τα αρνητικά και να προχωρήσουμε. Ο Πρόεδρος, συνέχισε ο *Κληρίδης*, δεσμεύεται μόνο από ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου. Τις κατά πλειοψηφία μπορεί να τις σεβαστεί, αλλά δεν δεσμεύεται απ' αυτές.⁷ Καταλήγοντας ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι ο ΔΗΣΥ δεν δέχεται τις ιδέες, όπως είναι, δέχεται όμως να διαπραγματευθούμε και να γίνει μια προσπάθεια να απαλλαγούμε των αρνητικών πτυχών.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* ζήτησε να **ξεκαθαριστεί** ένα θέμα διαδικασίας. «*Δηλαδή, αν υποθέσουμε, ότι η πλειοψηφία είναι αντίθετη με μια γνώμη ο Πρόεδρος δεν έχει υποχρέωση να ακολουθήσει την πλειοψηφία;*»

Ο Πρόεδρος, ο *Γλ. Κληρίδης* και ο *Τ. Παπαδόπουλος* απάντησαν ότι σίγουρα αυτές είναι οι αρχές που καθόρισε το Εθνικό Συμβούλιο

Έγινε συζήτηση κατά πόσο το ψήφισμα 750 ταυτίζεται με την έκθεση του Γενικού Γραμματέα.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* παρατήρησε ότι το ψήφισμα υιοθετεί τις ιδέες σαν βάση για τη λύση του Κυπριακού.

Ο Πρόεδρος απάντησε ότι η υιοθέτηση των ιδεών είναι σαν βάση για συζήτηση.

Ο *Κυπριανού* είπε ότι οι Ιδέες δεν μπορούν να γίνουν αποδεκτές ούτε σαν βάση για συζήτηση.

Παρεμβαίνοντας ο *Κληρίδης* είπε:

«Όταν πήγαμε στην Αγγλία, για να υπογράψει ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος τις συμφωνίες, θυμάστε την προσπάθεια, που έκαμε να πει ότι δέχεται να τις υπογράψει σαν βάση για

⁷ Υπάρχει μεγάλη αλλαγή από τις θέσεις που ανέπτυξε ο *Γλαύκος Κληρίδης* επί προεδρίας *Σπύρου Κυπριανού*.

συζήτηση και πόση αντίρρηση έφεραν οι Άγγλοι και είπαν ότι πρέπει να τις υπογράψει όπως έχουν και όχι σαν βάση. Όταν υπογράψω κάτι σαν βάση για συζήτηση σημαίνει ότι συζητώ αυτό το θέμα, δεν σημαίνει ότι το αποδέχομαι».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου επανήλθε στο θέμα της *Συγκριτικής Μελέτης* και εξέφρασε αναλυτικά τις απόψεις του. Συμφωνήθηκε ωστόσο, όπως μη κυκλοφορήσει το μέρος των πρακτικών στο οποίο θα καταγραφόταν η συζήτηση σχετικά με τη *Συγκριτική Μελέτη*.

Στο επίσημο ανακοινωθέν αναφέρεται ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ενημέρωσε τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου για τις τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό και ανέλυσε το περιεχόμενο του *συγκριτικού εγγράφου για τις ιδέες Γκάλι*.

Τα κόμματα, διατηρώντας τις γνωστές θέσεις τους, διατύπωσαν τις απόψεις τους πάνω στο συγκριτικό έγγραφο και ακολούθησε λεπτομερής συζήτηση.

Νέες συνομιλίες αρχίζουν στη Νέα Υόρκη το 1992

Μια εβδομάδα μετά τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 6 Ιουνίου 1992 ο Πρόεδρος Βασιλείου συνοδευόμενος από τον Υπουργό Εξωτερικών *Γεώργιο Ιακώβου* και υπηρεσιακούς παράγοντες πήγε στη Νέα Υόρκη για ένα νέο γύρο συνομιλιών εκ του σύνεγγυς που ήταν ενδεχόμενο να καταλήξουν σε απευθείας συνομιλίες. Επρόκειτο για την πιο σοβαρή προσπάθεια, που αναλαμβανόταν για τη λύση του Κυπριακού και είχε αρκετές προϋποθέσεις να επιτύχει. Η έκθεση του *Μπούτρος Γκάλι* του Απριλίου του 1992 έθετε ένα πλαίσιο, μέσα στο οποίο θα διεξαγόταν η συζήτηση για τη διαμόρφωση του οριστικού πλαισίου λύσης του Κυπριακού.

Στην επιστολή του που απέστειλε στον Πρόεδρο Βασιλείου και τον *Ραούφ Ντενκτάς* διευκρίνιζε ότι οι συνομιλίες θα διεξάγονταν πάνω σε όλες τις επικεφαλίδες, όπως καταγράφονται στην έκθεση του Απριλίου 1992 και ότι θα άρχιζαν με το εδαφικό και το προσφυγικό.

Αν η κοινή συνάντηση των δύο ηγετών κατέληγε σε επιτυχία, τότε θα καλούσε ανωτάτου επιπέδου διεθνή συνάντηση για ολοκλήρωση του περιγράμματος συμφωνίας. Η αναφορά αυτή του *Μπούτρος Γκάλι* για τη σύγκληση Διεθνούς Διάσκεψης για ολοκλήρωση του περιγράμματος απεδείκνυε πέραν πάσης αμφιβολίας ότι η Δέσμη Ιδεών δεν ήταν το τελικό έγγραφο για τη λύση του Κυπριακού και ότι τούτο υπόκειτο σε τροποποιήσεις, και θα υποβαλλόταν προς περαιτέρω συζήτηση και ολοκλήρωση σε διεθνή διάσκεψη.

Η σοβαρότητα, με την οποία ο Γενικός Γραμματέας έβλεπε τη νέα προσπάθεια, καταφαίνεται και από το γεγονός ότι ενημέρωσε τους Πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Τουρκίας και τους κάλεσε να αποστείλουν στη Νέα Υόρκη ανώτερους επισήμους τους, κατά τη διάρκεια των συνομιλιών. Η παράκληση του Γ.Γ. έγινε αποδεκτή και από τους δύο Πρωθυπουργούς.

Αλλά και άλλες χώρες έστειλαν τους αντιπροσώπους τους για να παρακολουθήσουν και να επέμβουν, αν παρίστατο ανάγκη.

Έτσι στη Νέα Υόρκη συγκεντρώθηκαν εκτός από τους συνομιλητές και τους συμβούλους τους, εκ μέρους των ΗΠΑ ο ειδικός συντονιστής στο Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών *Νέλσον Λέτσκι*, η βοηθός του *Τζόαν Χωλς* και ο υπεύθυνος του Κυπριακού Γραφείου στο Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών Τόμας Γκούκιτς, εκ μέρους της Βρετανίας ο βοηθός Υφυπουργός *Τζέρεμι Γκρίντοκ* και ο πρεσβευτής στην Κύπρο Ντέιβιντ Ντέην, ενώ την αντιπροσωπεία της Ρωσίας αποτελούσαν ο Ρώσος αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη *Πιοτρ Ντοπροσέρσοφ* και ο ρώσος πρεσβευτής στη Λευκωσία *Μπόρις Ζένκοφ*. Από πλευράς Γαλλίας ήταν ο μόνιμος αντιπρόσωπος *Ζαν Μπερνάρ Μεριμέ*. Η Ελλάδα έστειλε τον πρεσβευτή της στο Λονδίνο *Παπούλια*.

Τα γεγονότα σχετικά με το γύρο αυτό των συνομιλιών, περιγράφει με πολλή λεπτομέρεια ο *Παναγιώτης Παπαδημήτρης* στο βιβλίο του *“Σύγχρονη ιστορία της Κύπρου”*. Αναφέρει το βιβλίο:

«Την παραμονή των συνομιλιών η εκπρόσωπος των Η-

νωμένων Εθνών Νάντια Γιούνες έδωσε στη δημοσιότητα λεπτομέρειες των σκέψεων του Μπούτρος Γκάλι. Είπε ότι οι εκ του σύνεγγυς συνομιλίες θα έχουν μια λογική διάρκεια απαραίτητη για την επίτευξη συμφωνίας πάνω στη Δέσμη Ιδεών για ένα περίγραμμα συνολικής συμφωνίας.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου παρουσιάστηκε συγκρατημένος λέγοντας ότι όταν θα άρχιζε η διαδικασία θα ήταν συνεχής. Σε δήλωση του προς το ΡΙΚ είπε ότι μετά την πρώτη συνάντηση θα υπάρξουν συναντήσεις με τον Ραούφ Ντενκτάς και εφ' όσο υπάρξει πρόοδος πάνω στα θέματα, που καθορίζει το ψήφισμα 750, δηλαδή το εδαφικό και το προσφυγικό θα μπορέσει να προχωρήσει η συζήτηση σαν ένα ενιαίο σύνολο...».

Στις συνομιλίες αυτές έπαιζαν για πρώτη φορά ενεργό ρόλο τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Αναφερόμενος στην έναρξη των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών, ο Παπαδημήτρης γράφει:

«Ο Πρόεδρος Βασιλείου πήγε στην πρώτη του συνάντηση με τον Μπούτρος Γκάλι εκφράζοντας την ελπίδα ότι με τη νέα προσπάθεια του Γενικού Γραμματέα θα υπήρχε επί τέλους πρόοδος στο Κυπριακό. Πιστεύουμε ότι το διεθνές ενδιαφέρον και η ενεργός ανάμειξη του Συμβουλίου Ασφαλείας δημιουργούν θετικές προϋποθέσεις για την όλη προσπάθεια. Δεκαοκτώ χρόνια κατοχής είναι πολλά και είναι καιρός, πλέον να λυθεί το Κυπριακό. Πήγαινε, είπε, στη συνάντηση με καλή διάθεση και θέληση και αποφασισμένος να συνεργασθεί με το Γενικό Γραμματέα για να υπάρξει μια δίκαιη κι βιώσιμη λύση και εξέφρασε την ελπίδα ότι η νέα προσπάθεια δεν θα είχε την τύχη των προηγούμενων».

Μετά τη συνάντηση με τον Μπούτρος Γκάλι ο Πρόεδρος Βασιλείου δήλωσε ότι δεν είναι ούτε αισιόδοξος ούτε απαισιόδοξος. Επίσης ανέφερε ότι ο Μπούτρος Γκάλι τον διαβεβαίωσε για το ενδιαφέρον του και το ενδιαφέρον του Συμβουλίου Ασφαλείας καθώς και των ηγετών της Διεθνούς Κοινότητας, τους οποίους συνάντησε στη διεθνή διάσκεψη του Ρίο για το περιβάλλον.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι έπειτα από παράκληση του Γενικού Γραμματέα θα αποφεύγει τις δηλώσεις, μέχρις ότου τελώσει η διαδικασία.

«Ο Ραούφ Ντενκτάς ήταν όλο υποσχέσεις. Σε δήλωση του ύστερα από συνάντηση με τον Πρόεδρο του Συμβουλίου Ασφαλείας Βέλγο αντιπρόσωπο Πωλ Νότερταμ, στις 18 Ιουνίου, ανέφερε ότι η τουρκοκυπριακή πλευρά επιθυμεί την επίλυση του Κυπριακού και ότι παρίσταται στις συνομιλίες με καλή θέληση. Είπε επίσης ότι ελπίζει πως και η ελληνοκυπριακή πλευρά προσέρχεται με καλή θέληση και ότι θα βοηθήσει η μια πλευρά την άλλη για την εξεύρεση λύσης.

Το ίδιο ζήτησε ο Μπούτρος Γκάλι και από τον Ραούφ Ντενκτάς και είχε τους λόγους του.

Την επομένη θα έμπαινε στο ψητό και θα άρχιζε η συζήτηση του εδαφικού. Και το σχέδιο του ήταν να παρουσιάσει χάρτη, στον οποίο θα έκαμνε συγκεκριμένες εισηγήσεις. Και ήθελε προτού αρχίσει η συζήτηση του, μέσω των εφημερίδων, να πληροφορηθεί τις αντιδράσεις των δύο πλευρών.

Ο Μπούτρος Γκάλι παρουσίασε το χάρτη στο Ραούφ Ντενκτάς στη συνάντηση της 15^{ης} Ιουνίου. Ο Γκάλι παρουσίασε το χάρτη ως “μη χάρτη” ως να μη υπήρχε. Ωστόσο ο “μη χάρτης” έδειχνε σαφώς την πορεία, που θα ακολουθούσε στις επόμενες επαφές του.

Ο Μπούτρος Γκάλι εισηγείτο επιστροφή της Αμμοχώστου και της Μόρφου υπό ελληνοκυπριακή διοίκηση και μια σειρά από χωριά στο ενδιάμεσο της γραμμής αυτής, πράγμα, που ο Ντενκτάς δεν δέχθηκε από την πρώτη στιγμή».

Τι περιλάμβανε ο Χάρτης Γκάλι;

(Ποιες περιοχές επιστρέφονταν στους Έλληνες;)

Ο Ραούφ Ντενκτάς φρόντισε να γίνει διαρροή του Χάρτη στην τουρκοκυπριακή εφημερίδα “Κιπρίς”, η οποία δημοσίευσε όλες τις λεπτομέρειες του στις 30 Ιουνίου, πράγμα που προκάλεσε την έντονη διαμαρτυρία της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Παραθέτω και πάλιν από το βιβλίο του Παπαδημήτρη τις

λεπτομέρειες του **Χάρτη Γκάλι**, ο οποίος προνοούσε :

1. Δημιουργία δύο καντονίων -ενός ελληνοκυπριακού στην Καρπασία και ενός τουρκοκυπριακού στις περιοχές Λευκωσίας – Λάρνακας.

Το ελληνοκυπριακό καντόνιο θα περιλάμβανε τον Απόστολο Ανδρέα και τα χωριά Αγία Τριάδα, Μελάναρκα, Ριζοκάρπασο και Γιαλούσα. (Στο χάρτη, που δημοσίευσε η τουρκοκυπριακή εφημερίδα “Κιπρίς” τα χωριά παρατίθενται με τα τουρκικά ονόματα, που δόθηκαν από το καθεστώς Ντενκτάς μετά την εισβολή. Ήσαν *Sirahi, Adacay, Dirkarparaz* και *Yeni Erenkoy*).

Το τουρκοκυπριακό καντόνιο θα περιλάμβανε περιοχές από τη Λευκωσία και τη Λάρνακα και τα χωριά Άρσος, Αγία, Κούκλια, Λουρουτζίνα, Μελούσια και Πέργαμος. (*Yiyitler, Dilekkaya, Korpu, Akincilar, Eremli, Beyarmudu*) και θα επαφτόταν με το Πέργαμος με τη βρετανική βάση Δεκέλειας.

2. Επιστροφή της Αμμοχώστου και της Μόρφου στην ελληνοκυπριακή πλευρά.
3. Επιστροφή στην ελληνοκυπριακή πλευρά των πιο κάτω πόλεων κωμοπόλεων και χωριών. Σε παρένθεση το τουρκικό όνομα.

Στην Ανατολική περιοχή θα επέστρεφαν τα ακόλουθα:

Βαρώσια (*maras*), Δερύνεια (*Derinya*), Αχερίτου (*Gureninlik*), Καλοψίδα (*Cayonu*), Άχνα (*Duzce*), Μακράσσυκα (*Inciril*), Κοντέα (*Turkmenkoy*), Λύση (*Akdogan*), Βατυλή (*Vadili*), Ασια (*Asha*), Αφάνεια (*Cazikoy*), Τύμπου (*Kirkklar*) και Πυρόι (*Caziler*).

Στη Δυτική περιοχή θα επιστρέφονταν τα χωριά:

Φιλιά (*Serhatkoy*), Μάσαρι (*Sahiner*), Κυρά (*Mevlevi*), Αυλώνα (*Gayretkoy*), Κατωκοπιά (*Zumrutkoy*), Αργάκι (*Akcaay*), Χρυσηλιού (*Yuvacik*) Μόρφου (*Guzelyurt*), Κάτω και Πάνω Ζώδια (*Asagi-Yukari Bostanci*), Νικήτας (*Guneskoy*). Πραστεϊό (*Aydinkoy*), Πέτρα (*Taskoy*), Άγιος Γεώργιος -Άγιος Νικόλαος (*Camlikoy guney bolgesi*), Ποταμός του Κάμπου (*Yedidalga*), Γαληνή (*Omerli*), Βαρίσια (*Sirinkoy*), Λουτρός (*Bademnlkoy*), Ξερόβουνος

(Kurutepe), Σελέμανι (Sulemaniye), Λιμνίτης, (Yesilirmak), Αμμαθικιές (Gunebakan), και Κόκκινα (Erenkoy).

Ο Μπούτρος Γκάλι παρέθεσε στο χάρτη του επεξήγηση, στην οποία αναφερόταν ότι η γραμμή Γκάλι αρχίζει από το σημείο της επαφής των Βαρωσίων και της Αμμοχώστου, αγγίζει τα όρια της βάσης του Αγίου Νικολάου (Βρετανική βάση Δεκέλειας) και συνεχίζει βόρεια της Αχερίτου σε νοτιοδυτική κατεύθυνση, βόρεια του Γαϊδουρά, μεταξύ του Πραστειού και του δρόμου Αμμοχώστου, νότια της Σίντας, μεταξύ της Βατυλής και Στρογγυλού, μεταξύ Αγκαστίνας και του δρόμου Αμμοχώστου, νότια της Μόρας, μεταξύ του χωριού Τύμππου και του αεροδρομίου της Τύμππου και ενώνεται με τη γραμμή αντιπαράθεσης την οποία ακολουθεί μέχρι τις δυτικές παρυφές της Λευκωσίας.

Από εκεί συνεχίζει σε βορειοδυτική κατεύθυνση, πάνω από το Γερόλακκο, τον Άγιο Βασίλειο, τη Σκυλλούρα και την Αγία Μαρίνα, προχωρεί νότια των δύο Ποταμών, βόρεια της Κυράς, και της Μόρφου, από όπου ακολουθεί νότια κατεύθυνση, ανατολικά του Συριανοχωριού μεταξύ του Πραστειού και των Καζιβερών, νότια της Πεντάγιας, της Ελιάς και του Αγκολεμιού, βόρεια του Αγίου Γεωργίου και ανατολικά του Καλού Χωριού, αγγίζει τη γραμμή αντιπαράθεσης και συνεχίζει δυτικά του Αμπελικού.

Από το σημείο αυτό συνεχίζει βόρεια και μετά νότια του Καραβοστασίου, μέχρι τον κόλπο της Μόρφου.

Τα χωριά Άρσος, Κούκλια, Λουρουτζίνα, Μελούσια και Πέργαμος θα εξακολουθήσουν να κατοικούνται από τον τουρκοκυπριακό πληθυσμό τους, ενώ η Αγία Τριάδα, η Μελάναρκα, το Ριζοκάρπασο και η Γιαλούσα, μπορούν να κατοικηθούν από τους πρώην κατοίκους τους.

Στην περιγραφή του βιβλίου του Παπαδημήτρη αναφέρεται ότι ο Ντενκτάς βγήκε από τη συνάντηση με το Μπούτρος Γκάλι ύστερα από μια ώρα και είκοσι λεπτά και, όταν ρωτήθηκε αν του άρεσε ο χάρτης που του παρουσίασε ο Μπούτρος Γκάλι, απέφυγε να απαντήσει, λέγοντας “Όλα είναι ωραία σήμερα”.

Οι επόμενες συναντήσεις στις 20 Ιουνίου δεν βοήθησαν καθόλου στη διευκρίνιση της κατάστασης και εκείνα, που μεταδίδουν οι Ελληνοκύπριοι ανταποκριτές που μετέβησαν στη Νέα Υόρκη συγκλίνουν στη δημιουργία μιας όχι και τόσο καλής κατάστασης. Οι περισσότερες διαπιστώσεις μιλούν για βιασύνη των Ηνωμένων Εθνών και ότι δεν έγινε η κατάλληλη προετοιμασία από τη Γραμματεία του Διεθνούς Οργανισμού.

Σε ανταπόκριση του ο **Δημήτρης Αντρέου** του ΡΙΚ ανέφερε και τα ακόλουθα:

«Φαίνεται ότι οι αξιωματούχοι των Ηνωμένων Εθνών έπεισαν το Γενικό Γραμματέα να συγκαλέσει τις συνομιλίες, χωρίς προηγουμένως να έχουν εξασφαλίσει από τον Ραούφ Ντενκτάς και την Άγκυρα οτιδήποτε συγκεκριμένο και χειροπιαστό, που θα επέτρεπε την άρση του αδιεξόδου. Οι αξιωματούχοι φαίνεται να έτρεφαν την ελπίδα ότι η μετακίνηση της τουρκικής πλευράς από τις θέσεις της θα σημειώνετο στη Νέα Υόρκη, παρουσία του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών».

Ο Γενικός Γραμματέας, παρά το δυσάρεστο κλίμα που είχε δημιουργηθεί, κατέβαλε ύστατη προσπάθεια για να διατηρήσει τουλάχιστον ζωντανή τη διαδικασία των συνομιλιών και σε νέες συναντήσεις, που είχε με τους Βασιλείου και Ντενκτάς στις 22 και 23 Ιουνίου, εξασφάλισε τη συμφωνία στις 15 Ιουλίου και να συνεχιστούν “για όσο χρόνο λογικά μπορεί να χρειασθεί για συμπλήρωση του έργου”. Σε σχετικό ανακοινωθέν των Ηνωμένων Εθνών δικαιολογήθηκε η διακοπή των συνομιλιών, επειδή ο Γενικός Γραμματέας θα απουσίαζε από τη Νέα Υόρκη.

Το ανακοινωθέν εξέφραζε την πεποίθηση του Γενικού Γραμματέα, ότι με την αναγκαία πολιτική θέληση όλων των ενδιαφερομένων οι συνομιλίες για τη λύση του Κυπριακού θα επιτύχουν. Επίσης ανέφερε ότι κατά τις πέντε συναντήσεις, που είχε με τον κάθε ηγέτη άρχισαν συζητήσεις πάνω στις διάφορες πτυχές ενός Γενικού Περιγράμματος συμφωνίας σύμφωνα με το ψήφισμα 750 του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Υπήρξε και μια απευθείας συνάντηση του Προέδρου Βασι-

λείου με τον *Ραούφ Ντενκτάς*. Πραγματοποιήθηκε στο τέλος των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών με πρωτοβουλία του *Μπούτρος Γκάλι*. Χαρακτηρίστηκε ως καθαρά εθιμοτυπική και κράτησε δέκα μόνο λεπτά.

Μετά τη συνάντηση, ο Πρόεδρος Βασιλείου, απαντώντας σε ερώτηση αν τέθηκε θέμα εναλλασόμενης Προεδρίας, είπε ότι δεν τέθηκε κανένα θέμα και ούτε ήθελε να απαντήσει σε ερωτήσεις που είχαν σχέση με τις πτυχές των διαπραγματεύσεων.

Εξάλλου ο *Ραούφ Ντενκτάς*, όταν ρωτήθηκε αν θα επιστραφεί η Αμμόχωστος και η Μόρφου, απάντησε: “Ο καιρός είναι πολύ καλός σήμερα”.

Αργότερα ο Πρόεδρος Βασιλείου απαντώντας σε ερωτήσεις του απεσταλμένου του ΡΙΚ *Δημήτρη Αντρέου* (Δ.Α.), έδωσε ορισμένες πληροφορίες, που δεν αποκάλυπταν πολλά για το γύρο αυτό των συνομιλιών.

Σε ερώτηση του Δ. Α. για τα αποτελέσματα των συνομιλιών και ποια τα σημαντικά στοιχεία που προέκυψαν ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε:

«Νομίζω ότι, όπως ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας χαρακτήρισε το γύρο αυτό ήταν και εποικοδομητικός και βοηθητικός. Αλλά εγώ θα έλεγα ότι το πιο σημαντικό στοιχείο του γύρου αυτού είναι ότι άρχισε, ότι θα συνεχιστεί και ότι η όλη δουλειά, που έγινε κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων, βρισκόταν υπό τη συνεχή παρακολούθηση των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, που δείχνει το τεράστιο ενδιαφέρον του Συμβουλίου Ασφαλείας και της Διεθνούς Κοινότητας για πρόοδο στο Κυπριακό. Εκείνο που θα ήθελα να τονίσω, όμως, είναι κάτι το οποίο ίσως πολλοί από τους Κυπρίους να μη έχουν συνειδητοποιήσει, είναι ότι συζήτηση του εδαφικού και του προσφυγικού σε επίπεδο Γενικού Γραμματέα δεν έχει γίνει ποτέ προηγουμένως. Είναι η πρώτη φορά, που γίνεται τέτοια συζήτηση και φυσικά έγινε ουσιαστική συζήτηση».

Ερώτηση Δ.Α.: Προγραμματίζονται οποιεσδήποτε επαφές, κύριε Πρόεδρε από τώρα μέχρι την 15η Ιουλίου, που θα επαναληφθεί η προσπάθεια;

Βασιλείου: Πρώτα από όλα θα ήθελα να τονίσω ότι όταν έλθουμε πίσω στις 15 Ιουλίου, όπως λέει το ανακοινωθέν, οι συνομιλίες θα συνεχιστούν για όσο καιρό χρειάζεται για να υπάρξει πρόοδος ή δυνατό λύση. Άρα μιλούμε για προσπάθεια ουσιαστική με στόχο να υπάρξει πραγματική πρόοδος. Και είναι έκδηλο ότι αυτό είναι και επιδίωξη των πέντε Μονίμων Μελών και του Συμβουλίου Ασφαλείας. Δεν μπορώ να μιλήσω για τα μόνιμα μέλη εγώ, αλλά είμαι σίγουρος ότι θα συνεχιστούν οι διεργασίες και οι επαφές μας μεταξύ τους και οι επαφές με την τουρκική Κυβέρνηση, με την ελληνική Κυβέρνηση γενικά με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, με στόχο να διασφαλίσουν ότι όταν επιστρέψουμε θα υπάρξει πρόοδος.

Ο Δημήτρης Αντρέου επέμενε να μάθει από τον Πρόεδρο αν είναι ικανοποιημένος από τα αποτελέσματα των συνομιλιών για να πάρει την άκρως διπλωματική απάντησή του:

«Εάν έπρεπε να απαντήσω με μια λέξη θα έπρεπε να πω ότι δεν είμαι δυσαρεστημένος».

Συνάντηση με το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Συγκεκριμένες πληροφορίες για το τί συζητήθηκε στις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες προήλθαν από το Βοηθό Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Βλαντιμίρ Πετρόφσκυ, ο οποίος ενημέρωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο μετά το πέρας των συνομιλιών πραγματοποίησε σειρά άτυπων συνομιλιών, στις οποίες παρέστησαν χωριστά οι Γ. Βασιλείου και Ρ. Ντενκτάς.

Μετά τη συνεδρία στην οποία παρέστη ο Πρόεδρος Βασιλείου, απαντώντας σε σχετική ερώτηση είπε:

«Το γεγονός ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο αντιλαμβάνομαι ότι θα έχει σήμερα το απόγευμα και μια ειδική συνεδρίαση για να συζητήσει το Κυπριακό ασχολείται τόσο πολύ με το Κυπριακό είναι η καλύτερη απόδειξη για όλους ότι μετέχει πράγματι ουσιαστικά. Και πιστεύω ότι αυτό είναι ένα στοιχείο το οποίο και εμείς, αλλά κυρίως η τουρκική πλευρά

πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη της».

Απαντώντας σε ερώτηση του ανταποκριτή του Ρώτερ ο Πρόεδρος Βασιλείου διέψευσε κατηγορηματικά τις φήμες ότι αποδέχθηκε την **εκ περιτροπής προεδρία** και τόνισε ότι τέτοιες φήμες, απ' όπου και αν προέρχονται, μόνο κακό μπορούν να προξενήσουν στην πορεία των διαπραγματεύσεων.

Η δήλωση Πετρόφσκυ

Στη δήλωση του, που έκαμε ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας ο βοηθός Γενικός Γραμματέας **Βλαντίμιρ Πετρόφσκυ**, ανακοίνωσε για πρώτη φορά επίσημα ότι ο *Μπούτρος Γκάλι* παρουσίασε στις δύο πλευρές χάρτη, υπό την άτυπη μορφή του **non paper**. Αξίζει τον κόπο να αναφέρουμε το πλήρες κείμενο της δήλωσης Πετρόφσκυ:

«Ο Γενικός Γραμματέας, που αναχώρησε σήμερα από την έδρα των Ηνωμένων Εθνών για επίσημη απασχόληση στο εξωτερικό (πήγε στο Ντακάρ της Σενεγάλης) μου ζήτησε να σας ενημερώσω, κύριε Πρόεδρε και όλα τα μέλη του Συμβουλίου, σχετικά με την αποστολή του Καλών Υπηρεσιών στο Κυπριακό. Επιθυμεί να κάμω κάτι τέτοιο υπό το φως της παραγράφου 8 του ψηφίσματος του Συμβουλίου 750(1992) με το οποίο ζητήθηκε από το Γενικό Γραμματέα να επιδιώξει εντατικές προσπάθειες για συμπλήρωση της Δέσμης Ιδεών, που αναφέρονται στην παράγραφο 4 του ίδιου ψηφίσματος στη διάρκεια του Μαΐου και Ιουνίου 1992 για να τηρείται το Συμβούλιο στενά πληροφορημένο για τις προσπάθειες και να επιδιώκει οποτεδήποτε είναι αναγκαίο την απ' ευθείας στήριξη του Συμβουλίου.

Ύστερα από την υιοθέτηση του ψηφίσματος 750 της 10ης Απριλίου 1992, ο Γενικός Γραμματέας ζήτησε από τους αντιπροσώπους του να επισκεφθούν την περιοχή στα μέσα Μαΐου για συνομιλίες με τις δύο πλευρές στο Κυπριακό και με τις Κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας. Οι αντιπρό-

---

σωπιοι του έκαμαν κάτι τέτοιο στην περίοδο από 8 μέχρι 15 Μαΐου.

Υπό το φως αυτών των συζητήσεων, ο Γενικός Γραμματέας έγραψε την 1^η Ιουνίου 1992 στους ηγέτες των δύο κοινοτήτων, προσκαλώντας τους να τον συναντήσουν στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών στις 18 Ιουνίου, για τέτοια λογική διάρκεια, που δυνατό να ήταν αναγκαία για να καταλήξουν σε συμφωνία στη **Δέσμη Ιδεών** για **ένα περίγραμμα συνολικής συμφωνίας**. Στην επιστολή του ο Γενικός Γραμματέας υπενθύμιζε ότι η **Δέσμη Ιδεών** προέκυψε στη βάση σειράς διαπραγματεύσεων, κατά τις οποίες οι αντιπρόσωποι του παρουσίασαν **Ιδέες** με διάφορες επικεφαλίδες για μια τέτοια συμφωνία.

Σε περαιτέρω συζήτηση αυτές οι **Ιδέες** αναπτύχθηκαν και τροποποιήθηκαν σε μια προσπάθεια να ανταποκρίνονται στα νόμιμα συμφέροντα και τις λογικές ανησυχίες των δύο μερών. Ο Γενικός Γραμματέας υπέδειξε στους δύο ηγέτες την πρόθεση του να συνεχίσει την ίδια διαδικασία στις συναντήσεις στη Νέα Υόρκη. Εξέφρασε την άποψη στους δύο ηγέτες ότι στη βάση των τελευταίων συζητήσεων και του ψηφίσματος 750 του Συμβουλίου Ασφαλείας θα ήταν τώρα δυνατό να παράσχει **Δέσμη Ιδεών**, η οποία να καλύπτει μια εκάστη από τις οκτώ επικεφαλίδες με ίση καθαρότητα και ότι αυτό θα βοηθήσει τους ηγέτες να συζητήσουν τη **Δέσμη Ιδεών** ως ένα ολοκληρωμένο σύνολο.

Στην επιστολή του της 1^{ης} Ιουνίου ο Γενικός Γραμματέας πρότεινε επίσης στους δύο ηγέτες ότι ύστερα από χωριστές εισαγωγικές συναντήσεις με τον καθένα απ' αυτούς την Πέμπτη 18 Ιουνίου, οι επόμενες μέρες θα αφιερωθούν σε εκ του σύνεγγυς συνομιλίες στη **Δέσμη Ιδεών** καλύπτοντας με ίση καθαρότητα, όλες τις οκτώ επικεφαλίδες, για να διαπιστωθεί η πιθανότητα να επιτευχθεί μια συμφωνία ως ένα ολοκληρωμένο σύνολο.

Σύμφωνα με το ψήφισμα 750, ο Γενικός Γραμματέας, πρόσθεσε ότι η αρχική προσοχή θα επικεντρωθεί στα υπάρχοντα θέματα, ιδιαίτερα στις εδαφικές αναπροσαρμογές και τα εκτοπισμένα άτομα.

Ο Γενικός Γραμματέας πρότεινε περαιτέρω ότι εάν οι δύο ηγέτες βρεθούν σε ακτίνα (range) συμφωνίας, οι προγραμματισμένες εκ του σύνεγγυς συνομιλίες θα ακολουθηθούν αμέσως με κοινή συνάντηση για ολοκλήρωση του έργου. Μια επιτυχής κοινή συνάντηση, πρόσθεσε, θα επέτρεπε τη σύγκληση υψηλού επιπέδου διεθνούς συνάντησης, όπως προβλέπεται από το Συμβούλιο Ασφαλείας για περάτωση ενός ολοκληρωμένου περιγράμματος συμφωνίας.

Και οι δύο ηγέτες αποδέχθηκαν την πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα και άρχισαν οι συναντήσεις, όπως προβλεπόταν, εδώ στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών στις 18 Ιουνίου 1992.

Την 1^η Ιουνίου ο Γενικός Γραμματέας έγραψε επίσης στους Πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Τουρκίας εισηγούμενος ότι θα ήταν βοηθητικό εάν ο καθένας όριζε ανώτερο επίσημο να βρίσκεται στη Νέα Υόρκη καθ' όλη την περίοδο των συναντήσεων, που θα άρχιζαν στις 18 Ιουνίου.

Και οι δύο Πρωθυπουργοί απάντησαν θετικά και έτσι ο καθένας διατηρούσε ανώτατο αντιπρόσωπο του στη Νέα Υόρκη στη διάρκεια των συναντήσεων.

Κύριε Πρόεδρε,

Ο Γενικός Γραμματέας άρχισε τις χωριστές συναντήσεις του με τις Εξοχότητες, τον Πρόεδρο Βασιλείου και τον κ. Ντενκτάς στις 18 Ιουνίου και συνέχισε μέχρι τις 23 Ιουνίου 1992. Είχε συνολικά πέντε συναντήσεις με τον κάθε ηγέτη. Επιπρόσθετα, ύστερα από πρόσκληση του, οι δύο ηγέτες πραγματοποίησαν φιλοφρονητική συνάντηση με το Γενικό Γραμματέα στο γραφείο του το βράδυ της 23^{ης} Ιουνίου.

Εν όψει της απουσίας του Γενικού Γραμματέα από την έδρα των Ηνωμένων Εθνών για επίσημη αποστολή στο εξωτερικό και λόγω της ανάγκης όπως ο κ. Ντενκτάς υποβληθεί σε ιατρική θεραπεία στην αμέσως προσεχή περίοδο, ο Γενικός Γραμματέας διέκοψε τις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες στις 23 Ιουνίου.

Και οι δύο ηγέτες συμφώνησαν να επαναλάβουν τις συνομιλίες εδώ στη Νέα Υόρκη την Τετάρτη 15 Ιουλίου και συμ-

---

φώνησαν περαιτέρω ότι οι συνομιλίες θα συνεχισθούν για τέτοια λογική περίοδο, που θα καταστεί αναγκαία για ολοκλήρωση του έργου.

Οι ηγέτες ανέλαβαν να αποφεύγουν από του να προβαίνουν σε οποιοσδήποτε δημόσιες δηλώσεις στην περίοδο, που οδηγεί μέχρι την επανάληψη των συνομιλιών και στη διάρκεια της περιόδου των συνομιλιών.

Κύριε Πρόεδρε,

Αρχίζοντας με την περίοδο των χωριστών συναντήσεων του με τους δύο ηγέτες την περασμένη εβδομάδα, ο Γενικός Γραμματέας άνοιξε τη συζήτηση των εδαφικών αναπροσαρμογών και των εκτοπισμένων προσώπων. Έκανε κάτι τέτοιο σύμφωνα με τις πρόνοιες του ψηφίσματος 750. Ακολούθησε εξέταση των άλλων έξη επικεφαλίδων, οι οποίες λαμβανόμενες με τις προαναφερθείσες δύο σχηματίζουν τη Δέσμη Ιδεών ενός περιγράμματος συνολικής συμφωνίας.

Σχετικά με το θέμα των εδαφικών αναπροσαρμογών, ο Γενικός Γραμματέας παρουσίασε στους δύο ηγέτες χάρτη, τον οποίο ετοίμασε με τη μορφή του μη εγγράφου για χρήση στη συζήτηση και τον οποίο χαρακτήρισε “μη χάρτη”. Ο χάρτης αυτός ετοιμάστηκε με βάση ορισμένα κριτήρια που αφορούν το εδαφικό που οι δύο πλευρές έθεσαν ενώπιον των αντιπροσώπων του Γενικού Γραμματέα σε προηγούμενες συζητήσεις στην περιοχή.

Σε ότι αφορά το θέμα των εκτοπισμένων ο Γενικός Γραμματέας προχώρησε σε μια ανταλλαγή απόψεων με αμφοτέρους τους ηγέτες στη βάση της Δέσμης Ιδεών, που επικύρωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Κύριε Πρόεδρε,

Ο Γενικός Γραμματέας μου ζήτησε να σας εκφράσω ιδιαίτερα την πεποίθηση του ότι,

✓ ύστερα από πολύχρονες συζητήσεις των θέσεων των δύο πλευρών σχετικά με όλες τις πτυχές που θα περιλαμβάνονται σε μια συνολική συμφωνία, έχουμε τώρα μια **Δέσμη Ιδεών** εδραιωμένη σε στερεή βάση (**a solid based set of ideas**), που καλύπτει όλα τα νόμιμα συμφέροντα

και τις λογικές ανησυχίες αμφοτέρων των πλευρών.

- ✓ ότι οι **Ιδέες** προσφέρουν μια επαρκώς σαφή εικόνα των διαφόρων πτυχών, ώστε οι δύο ηγέτες να μπορούν να τις δουν σαν ένα ολοκληρωμένο σύνολο.
- ✓ και ότι έφθασε επομένως η ώρα για τους δύο ηγέτες να αποφασίσουν **κατά πόσον είναι δυνατόν να επιτευχθεί συμφωνία βασισμένη στη Δέσμη Ιδεών.**

Επομένως σαν αποτέλεσμα ο Γενικός Γραμματέας θεωρεί πρωταρχικής σημασίας όταν οι συνομιλίες επαναληφθούν στις 15 Ιουλίου, οι δύο ηγέτες να είναι έτοιμοι να πάρουν θέσεις επί όλων των θεμάτων.

Σχετικά με αυτό ο Γενικός Γραμματέας πιστεύει ότι οι δύο ηγέτες πρέπει να έχουν κατά νουν ότι μια δίκαιη και συμφωνημένη λύση δεν είναι δυνατόν να ικανοποιήσει πλήρως τις καλύτερες θέσεις (**optimal positions**) της κάθε πλευράς. Αμφότεροι οι ηγέτες θα πρέπει, κατά τη γνώμη του Γενικού Γραμματέα, να μελετήσουν την αξία ολόκληρης της **Δέσμης των Ιδεών** σαν ένα ολοκληρωμένο σύνολο».

Ο Πετρόφσκυ κατέληξε με ευχαριστίες του Γενικού Γραμματέα προς τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας για την υποστήριξη που του παρέχουν.

Η συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου του Ιουνίου 1992.

Αμέσως μετά την επιστροφή του στην Κύπρο ο Πρόεδρος Βασιλείου συνεκάλεσε συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου για τις 29 Ιουνίου 1992.

Η συνεδρία άρχισε με παράκληση του Προέδρου να τηρηθεί η έκκληση του Γενικού Γραμματέα για πλήρη συσκότιση για τα όσα συζητήθηκαν στη Νέα Υόρκη και για όσα θα γίνουν στο μέλλον. Βέβαια η έκθεση του βοηθού Γενικού Γραμματέα, που δόθηκε στη δημοσιότητα πέντε μέρες προτού συνέλθει το Εθνικό Συμβούλιο στις 24 Ιουνίου ήταν αρκετά διαφωτιστική για το περιεχόμενο των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών της Νέας Υόρκης.

Το πιο σημαντικό που προέκυψε από τις συνομιλίες ήταν η

απόφαση για συνέχιση των συνομιλιών στις 15 Ιουλίου 1992. Η απόφαση αυτή δημιουργούσε αυτόματα θέμα συμμετοχής των αρχηγών των κομμάτων στις συνομιλίες που θα άρχιζαν στις 15 Ιουλίου. Το πρώτο σοβαρό θέμα που απασχόλησε το Εθνικό Συμβούλιο ήταν κατά πόσο θα πήγαιναν στη Νέα Υόρκη και οι ηγέτες των μη κοινοβουλευτικών κομμάτων του ΑΔΗΣΟΚ και του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε δηλώσει ότι θα καλούσε και τους ηγέτες των κομμάτων αυτών να τον συνοδεύσουν στη Νέα Υόρκη. Και τα δύο κόμματα υποστήριζαν πλήρως την πολιτική του στο Κυπριακό.

Η αντίδραση του *Βάσου Λυσσαρίδη* ήταν άμεση. Θεώρησε την ενέργεια αυτή ως διεύρυνση του Εθνικού Συμβουλίου και υποστήριξε ότι εν τοιαύτη περιπτώσει πρέπει να κληθούν οι δύο ηγέτες να συμμετάσχουν στη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

Διευκρινίστηκε ότι άλλο είναι η συμμετοχή στο Εθνικό Συμβούλιο και άλλο η μετάβαση των ηγετών των δύο κομμάτων, οι οποίοι θα μπορούσαν να τον βοηθήσουν.

Ενημερώνοντας τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου για τις συνομιλίες, που έγιναν στη Νέα Υόρκη, ο Πρόεδρος ανέφερε ότι η πρόταξη της συζήτησης του εδαφικού και του προσφυγικού επετεύχθη ύστερα από επίμονη και μακρά συζήτηση. Επίσης αποκάλυψε ότι απέρριψε πρόταση του Γ.Γ. για γεύμα εργασίας με τον *Ραούφ Ντενκτάς*, αν δεν υπάρξει ουσιαστική πρόοδος. Και επειδή δεν υπήρξε τέτοια πρόοδος στις συνομιλίες η μόνη επαφή που είχαν οι δύο συνομιλητές ήταν μια δεκάλεπτη συνάντηση στο Γραφείο του Γ.Γ., η οποία χαρακτηρίστηκε εθιμοτυπική.

Άλλα σημεία που προέκυψαν από την ενημέρωση ήταν η πεισματική άρνηση του *Ραούφ Ντενκτάς* να δεχθεί τον χάρτη, ο οποίος παραδόθηκε υπό τη μορφή του μη εγγράφου, αλλά τελικά περιλήφθηκε στη Δέσμη Ιδεών. Με το Χάρτη το ποσοστό του εδάφους, που θα παρέμενε υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση αναλογούσε με 27.5 % του εδάφους της Δημοκρατίας.

Επίσης υπήρξε έντονη αντίθεση αναφορικά με το προσφυγικό. Ο *Ραούφ Ντενκτάς*, με το θράσος που τον διακρίνει, ήθελε

την ελληνοκυπριακή πλευρά να καταβάλει αποζημιώσεις για ελληνικές περιουσίες που θα κρατούσε στην υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση περιοχή.

Αναφορικά με τις συνομιλίες της 15ης Ιουλίου συμφωνήθηκε ότι θα αρχίσει πάλιν η συζήτηση με το εδαφικό και το προσφυγικό, αλλά ήταν φανερό ότι σε κάποια στιγμή θα γινόταν συζήτηση για όλα τα θέματα.

Ο Δημήτρης Χριστόφιας είπε ότι ο Πρόεδρος δεν είχε καμιά επιλογή παρά να ανταποκριθεί στην πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα και να μεταβεί στη Νέα Υόρκη και να υπερασπισθεί τις θέσεις της πλευράς μας. Εξέφρασε την πεποίθηση ότι ο Πρόεδρος υπερασπίστηκε την πλευρά μας και δεν υπήρξε καμιά υποχώρηση. Ο Χριστόφιας υποστήριξε ότι οι αρχηγοί των κομμάτων πρέπει να συνοδεύσουν από την αρχή τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και όχι στις 18 Ιουλίου, όπως είχε εισηγηθεί ο Πρόεδρος.

Ο Βάσος Λυσσαρίδης ήταν κατηγορηματικός στην αντίθεση του στη διαπραγμάτευση με βάση τις *Ιδέες Γκάλι*. Το γεγονός, είπε, ότι οι *Ιδέες Γκάλι* θεωρούνται από το Εθνικό Συμβούλιο ως ακατάλληλες για λύση του Κυπριακού σημαίνει ότι θα βρεθούμε προ οδυνηρών εκπλήξεων.

«Εμπλοκή του Συμβουλίου Ασφαλείας σχεδόν με μαθηματική ακρίβεια θα οδηγήσει σε πρόταση του Γενικού Γραμματέα στη βάση των Ιδεών Γκάλι και αυτοί, που θα μείνουν εκτεθειμένοι θα είμαστε εμείς».

Ο Λυσσαρίδης επέκρινε την Κυβέρνηση Μητσοτάκη, γιατί ήρε τις επιφυλάξεις της όσο αφορά τη μεσογειακή πολιτική της ΕΟΚ. Το ίδιο επέκρινε και την Κυπριακή Κυβέρνηση γιατί δεν έκαμε κανένα διάβημα προς την Ελληνική Κυβέρνηση και πρόσθεσε: *«Αναμένω έστω και τώρα να γίνουν τα ορθά διαβήματα ότι δεν μπορεί η Ελληνική κυβέρνηση να εγκαταλείπει τον Κυπριακό Ελληνισμό έρμαιο στον Τουρκικό επεκτατισμό δίνοντας δείγματα καλής γειτονίας και καλής συμπεριφοράς προς τον κατακτητή της Κύπρου»* Το ίδιο επικριτικός ήταν και για την απόφαση της Λισσαβόνας αναφορικά με την ένταξη της Κύπρου στην ΕΟΚ. Υποστήριξε ότι με την απόφαση αυτή η Κύπρος έχει

τεθεί στην ίδια μοίρα με τη Μάλτα και την Τουρκία

«και πανηγυρίζουμε για τις εξελίξεις αυτές. Πανηγυρίζουμε γιατί ο Ντενκτάς είδε χάρτη και θεωρούμε αυτό επιτυχία. Πανηγυρίζουμε γιατί μπήκαμε στη δεύτερη ομάδα χωρών, ενώ ο στόχος μας ήταν να μπούμε στην πρώτη. Πανηγυρίζουμε διότι η Ελληνική Κυβέρνηση εξάσκησε τη γνωστή πολιτική της και τη συγχάιρουμε για τις ενέργειες της. Μ' αυτό τον τρόπο θα πανηγυρίσουμε και την καταστροφή της Κυπριακής υπόθεσης, γιατί εγώ πιστεύω ότι όλα αυτά τα βήματα είναι καταστροφικά».

Στη συνέχεια είπε ότι δεν έπρεπε να αρχίσουμε διαπραγματεύσεις πάνω σ' αυτή τη βάση. *«Έγιναν διαπραγματεύσεις και ο Πρόεδρος έχει δεσμευθεί να πάει ξανά στη Νέα Υόρκη. Εμείς διαφωνήσαμε και με την πρώτη και με τη δεύτερη μετάβαση όχι για το γεγονός της μετάβασης, αλλά για τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μεταβαίνει».* Ο Βάσος Λυσσαρίδης υπογράμμισε ότι είναι αδύνατον να βελτιωθούν οι Ιδέες Γκάλι και κάλεσε το Εθνικό Συμβούλιο να προβεί σε κοινή δήλωση για τις αρχές, πάνω στις οποίες θα πρέπει να στηριχθεί η λύση του Κυπριακού.

Ο Γλαύκος Κληρίδης είπε ότι οι θέσεις του ΔΗΣΥ είναι εκείνες, που περιλαμβάνονται στις ομόφωνες αποφάσεις του 1989. *«Το τί θα επιτύχουμε θα το δούμε στην εξέλιξη. Διότι, αν πούμε ότι αυτές είναι οι θέσεις μας και τίποτε άλλο δεν δεχόμαστε, τότε είναι ως εάν να στέλλουμε ένα τελεσίγραφο στην άλλη πλευρά ρωτώντας αν τις δέχεται ή όχι».* Ο Γλαύκος Κληρίδης αναφέρθηκε στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα, η οποία, κατά την άποψη του, αποδεικνύει τρία πράγματα για τα οποία υπήρχαν εσφαλμένες εντυπώσεις.

«Η πρώτη εσφαλμένη εντύπωση είναι ότι οι Ιδέες Γκάλι ήταν “take it or leave it” Δεν είναι έτσι διότι αναφέρει μέσα ότι θα διαμορφωθούν νέες ολοκληρωμένες προτάσεις, που να μη επιδέχονται παρερμηνείες επί κάθε πτυχής. Άρα έχουμε υποχρέωση να πάμε να συζητήσουμε για να δούμε τι είδους περίγραμμα μπορεί να διαμορφωθεί, διότι αυτή τη στιγ-

μή έχουμε μια νέα πρόταση του Γενικού Γραμματέα προς το Συμβούλιο Ασφαλείας ότι, αρχίζοντας από το εδαφικό και το προσφυγικό, πρέπει να δούμε όλα τα κεφάλαια για να διαμορφωθούν νέες ιδέες. Άρα αρνούμαστε να συζητήσουμε με το Γενικό Γραμματέα να δούμε αυτές τις νέες ιδέες; Φοβούμαστε τη συζήτηση; Επομένως δεν μπορούμε παρά να πάμε».

Από τη συζήτηση που ακολούθησε διαφάνηκε ότι οι *Βάσος Λυσσαρίδης* και *Σπύρος Κυπριανού* ήσαν απρόθυμοι να συνοδεύσουν τον Πρόεδρο στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* εξέφρασε την άποψη, ότι η στάση της Ελληνικής Κυβέρνησης ζημιώνει την υπόθεση της Κύπρου και ενισχύει την τουρκική αδιαλλαξία. Αναφερόμενος στη νέα φάση των συνομιλιών της Νέας Υόρκης είπε ότι η φάση αυτή θα είναι πιέσεις προς τη δική μας πλευρά για παραχωρήσεις πάνω στα υπόλοιπα θέματα. Ο *Κυπριανού* είπε ότι η άποψη του ΔΗΚΟ ήταν ότι ο Πρόεδρος δεν έπρεπε να πάει καθόλου στη Νέα Υόρκη, ούτε την πρώτη φορά για να συζητήσει τις ιδέες Γκάλι, τις οποίες θεωρεί απαράδεκτες και ως βάση διαλόγου, όχι μόνο ως βάση λύσης.

Ωστόσο ο *Τάσος Παπαδόπουλος* διαφοροποιήθηκε ελαφρά από τον *Σπύρο Κυπριανού* αναφορικά με τη νέα μετάβαση του Προέδρου στις 15 Ιουλίου. Ανέφερε ότι, ενώ προηγουμένως είχε συμβουλευσει τον Πρόεδρο να μη πάει στη Νέα Υόρκη, τώρα είναι εξωπραγματικό να επαναλάβουμε ότι ο Πρόεδρος δεν πρέπει να πάει στις 15 Ιουλίου. Μπορούν, είπε, να ληφθούν μερικά προληπτικά μέτρα και υιοθέτησε την εισήγηση του *Β. Λυσσαρίδη*, όπως το Εθνικό Συμβούλιο εγκρίνει κοινή διακήρυξη, ότι δεν είναι λογικό να αναμένεται από εμάς ότι θα εμπλακούμε στη συζήτηση άλλων θεμάτων, αν η τουρκική πλευρά δεν δώσει αποδείξεις ή ενδείξεις για αλλαγή της αδιαλλαξίας της πάνω στα πρώτα δύο θέματα.

Σε κάποιο σημείο ο Αναπληρωτής Πρόεδρος του ΔΗΣΥ *Γιαννάκης Μάτσης*, παρουσίασε τα πρώτα σημεία της αντιπολίτευσης, που θα ασκούσε το Κόμμα του εν όψει των επικείμενων προεδρικών εκλογών. Η στάση αυτή είχε καθορισθεί στο έκτακ-

το συνέδριο του Κόμματος, που έγινε νωρίτερα στην Αγία Νάπα.

Ο *Μάτσης* ήγειρε θέμα για το περιεχόμενο της επιστολής του Προέδρου προς το Γενικό Γραμματέα, με την οποία αποδεχόταν την πρόσκληση του για συνομιλίες στη Νέα Υόρκη.

Παρενέβη ο *Δημήτρης Χριστόφιας*, ο οποίος ήγειρε θέμα τάξης, επικαλούμενος το γεγονός ότι:

«Είμαστε και εμείς παρόντες και συναποφασίσαντες. Εγώ δεν δέχομαι, με όλο το σεβασμό προς τον κ. Μάτση, αυτή την αμφισβήτηση. Έχουμε αποφασίσει κ. Μάτση ύστερα από μι-άμιση μέρα συζητήσεων και διαφόρων απόψεων και καταλήξαμε ότι είχαμε διαφορά στην προσέγγιση, άρα ο Πρόεδρος άκουσε όλες τις πλευρές και ανέλαβε να διατυπώσει ένα γράμμα».

Τελικά ο Πρόεδρος Βασιλείου διάβασε το γράμμα προς το Γενικό Γραμματέα και όλα τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου ομόφωνα κατέληξαν ότι το γράμμα περιλάμβανε τις εκφρασθείσες απόψεις των κομμάτων και έθιγε βασικά σημεία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ό,τι άλλο είχε υποδειχθεί κατά τη συζήτηση.

Η αμφισβήτηση που εκφράστηκε από το *Γιαννάκη Μάτση* ήταν μια από τις πολλές αντιπολιτευτικές εκδηλώσεις, που παρουσίαζε και ο Δημοκρατικός Συναγερμός εν όψει των επικείμενων προεδρικών εκλογών. Για να αποδειχθεί το μέγεθος της καχυποψίας που εξέφρασε ο Γ. Μάτσης, παραθέτω το πλήρες κείμενο της επιστολής του Προέδρου Βασιλείου προς τον Γενικό Γραμματέα με ημερομηνία 29 Απριλίου 1992.

«Αγαπητέ κ. Γενικό Γραμματέα,

Γράφω για να σας ευχαριστήσω για την ευκαιρία, που μου δώσατε τον περασμένο μήνα να συζητήσω μαζί σας όλες τις πτυχές του Κυπριακού προβλήματος. Εκ μέρους της Κύπρου σας ευχαριστώ για όλες σας τις προσπάθειες.

Μετά την έγκριση του ψηφίσματος 750 (1992), επιβεβαιώνω την ετοιμότητα της Ελληνοκυπριακής πλευράς να συνεχίσει, όπως πάντοτε, τη συνεργασία μαζί σας και το Συμβούλιο Ασφαλείας για την επίτευξη συμφωνίας για ένα ολικό περίγραμμα. Όπως εξήγησα στο Εθνικό Συμβούλιο, η Δέσμη Ιδεών δεν αποτελεί, αφ' εαυτής, περίγραμμα συμφωνίας, αλλά μια βάση για συνέχιση των συνομιλιών για την επίτευξη δίκαιης λύσης, η οποία θα καλύπτει όλα τα θέματα σαν ενιαίο σύνολο και στο οποίο κανένα στοιχείο δεν θα είναι δεσμευτικό εκτός αν επιτευχθεί συμφωνία πάνω σε όλα τα στοιχεία.

Γνωρίζω ότι συμμερίζεσθε την πεποίθησή μου για την εξεύρεση ολικού πλαισίου συμφωνίας τούτο πρέπει να συνάδει με τον Καταστατικό Χάρτη τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και το διεθνές δίκαιο και να προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες για όλους τους πολίτες και ότι όλες οι πρόνοιες του πλαισίου πρέπει να είναι σε αρμονία με τις αρχές αυτές. Οι απόψεις μας πάνω στη δέσμη Ιδεών θα εκφραστούν στους αντιπροσώπους σας και σε εσάς τον κατάλληλο χρόνο.

Με τις καλύτερες ευχές μου,

Γιώργος Βασιλείου.

Εκείνοι, που σκόπιμα άρχισαν να εκδηλώνουν τάσεις δυσπιστίας προς τον Πρόεδρο αισθάνθηκαν την ψυχρολουσία, αλλά αισθάνοντο ασφαλείς από το γεγονός ότι η επιστολή αυτή δεν θα έβλεπε το φως της δημοσιότητας. Ωστόσο η επιστολή αποτελεί δείγμα πολιτικότητας και υπευθυνότητας, που έδειξε ο Γιώργος Βασιλείου σε όλη τη διάρκεια της Προεδρίας του.

Δηλώσεις και ανακοινώσεις Κομμάτων μετά το πέρας της συνεδρίας του Ε.Σ.

Η επίσημη ανακοίνωση για τη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου στις 29 Ιουνίου ήταν μια μόνο γραμμή: «Κατά τη σημερινή

συνεδρία έγινε ενημέρωση και ευρεία ανταλλαγή απόψεων».

Όμως οι Αρχηγοί των Κομμάτων απάντησαν σε ερωτήσεις των Δημοσιογράφων.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ

ΕΡΩΤΗΣΗ: Υπήρξε πρόοδος στις συνομιλίες;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αν εννοείτε ότι υπάρχουν μετακινήσεις, είτε της μιας πλευράς είτε της άλλης, όχι.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Θα πάτε τη Νέα Υόρκη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αν μας καλέσει ο Πρόεδρος Βασιλείου τότε το κάθε κόμμα θα αποφασίσει αν θα πάει.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ο Γενικός Γραμματέας έχει καλέσει τις δύο πλευρές να είναι έτοιμες να πάρουν αποφάσεις στις 15 Ιουλίου, πάνω σε όλα τα θέματα. Ποιος θα τις πάρει, ο Πρόεδρος μόνος του;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Οι αποφάσεις είχαν ήδη παρθεί και στην προηγούμενη συνεδρίαση του Εθνικού Συμβουλίου είχαμε εκδώσει και ανακοινωθέν, ότι παραμένουμε στις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Δηλαδή η πλευρά μας θα πάει στη Νέα Υόρκη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ασφαλώς θα πάει.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Θα ήταν σφάλμα αν δεν πηγαίναμε;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Βεβαιότατα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ

ΕΡΩΤΗΣΗ: Από τη σημερινή ενημέρωση βρίσκετε ότι δικαιολογείται η μετάβαση του Προέδρου της Δημοκρατίας και της πολιτικής ηγεσίας του τόπου στις 15 Ιουλίου στη Νέα Υόρκη;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Θα σας πω τι θα κάμει το ΑΚΕΛ αν κληθεί από τον Πρόεδρο να πάει στη Νέα Υόρκη. Αν κληθούμε θα πάμε. Εμείς θα ανταποκριθούμε στην πρόσκληση του Προέδρου.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Δηλαδή μέχρι τώρα, κύριε Χριστόφια, δεν έχετε διαπιστώσει ότι πρέπει να πάτε ή δεν κατέληξε ο Πρόεδρος Βασιλείου ότι πρέπει να σας καλέσει να πάτε από την αρχή;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Επαναλαμβάνω ότι εμείς σαν ΑΚΕΛ κρίνουμε ότι αν

κληθούμε από τον Πρόεδρο θα πρέπει να ανταποκριθούμε θετικά.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Διαπιστώσετε ότι επετεύχθη πρόοδος με βάση την ενημέρωση που είχατε;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Έχω δηλώσει προηγουμένως ότι τα πράγματα ακόμα είναι σε τέτοιο σημείο, που δεν μπορεί κανείς να μιλά ούτε για πρόοδο, ούτε για οπισθοδρόμηση. Αυτό το διατύπωσε και το Πολιτικό Γραφείο του ΑΚΕΛ.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Σας έχει κάμει γνωστό τον άτυπο Χάρτη ο Πρόεδρος Βασιλείου σήμερα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δεν μπορώ να κάμω τέτοιες δηλώσεις με την έννοια ότι έχουμε δεσμευθεί να μη κάμουμε δηλώσεις αυτή την ώρα.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Το κόμμα σας θα τοποθετηθεί επίσημα μετά τη σημερινή ενημέρωση από τον Πρόεδρο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Θα συζητήσουμε αύριο στη Γραμματεία της Κεντρικής Επιτροπής κατά πόσο χρειάζεται να τοποθετηθούμε ή όχι.

ΒΑΣΟΣ ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ

ΔΗΛΩΣΗ: Νομίζω πως τις απόψεις μου τις έχετε.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Τώρα όμως ενημερωθήκατε κύριε Λυσσαρίδη.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δεν νομίζω πως προσετέθη τίποτε διότι η ενημέρωση ήταν η ίδια, που είχαμε, μετά την επιστροφή του Προέδρου Βασιλείου από τη Νέα Υόρκη.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Το ερώτημα είναι αν διαπιστώθηκε πρόοδος στη Νέα Υόρκη και αν δικαιολογείται η συνέχιση των συνομιλιών;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Επιμένω ότι επ' αυτού εξεφράστηκα και θα εκφραστώ και πάλι.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Δεν μάθατε τίποτε καινούργιο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Τίποτα.

Ο Σπύρος Κυπριανού ήταν ο μόνος ηγέτης που δεν έκαμε δηλώσεις και περιορίστηκε να πει ότι το Κόμμα θα εκδώσει ανακοίνωση αργότερα.

Και πράγματι τα συλλογικά όργανα όλων ανεξαιρέτως των Κομμάτων συνεδρίασαν την επαύριον της συνεδρίας του Εθνι-

κού Συμβουλίου, δηλαδή στις 30 Ιουνίου. Στις θέσεις των κομμάτων **διαφαίνονται σκοπιμότητες**, εξαιτίας των επικείμενων προεδρικών εκλογών.

Η Ανακοίνωση του ΔΗΣΥ.

Η Πολιτική Επιτροπή του ΔΗΣΥ, που συνεδρίασε στις 30 Ιουνίου, διαπίστωσε ότι ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε απόψεις και πάνω σε ορισμένες άλλες ιδέες της έκθεσης Γκάλι, που δεν συνάδουν με τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου, προς τις οποίες και επαναβεβαίωσε τη σταθερή εμμονή του.

Από την ανακοίνωση του ΔΗΣΥ προκύπτει ότι ο Πρόεδρος συζήτησε και άλλα θέματα εκτός από το εδαφικό και το προσφυγικό ύστερα από σχετική πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ. Σε κανένα σημείο της ανακοίνωσης δεν αναφέρεται σε ποιο σημείο οι εκφρασθείσες από τον Πρόεδρο απόψεις ήταν αντίθετες με τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου.

Η ανακοίνωση του ΔΗΣΥ αναφέρει μεταξύ άλλων:

«Σήμερα υπό το φως των προσφάτων διαβουλεύσεων της Νέας Υόρκης η Πολιτική Επιτροπή πιστεύει ότι για το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ η ορθή θέση θα ήταν να μη προχωρήσει στη διερεύνηση των άλλων πτυχών του Κυπριακού αν δεν εσημειώνετο πρόοδος στο εδαφικό και το προσφυγικό.

Και στο σημείο αυτό η Πολιτική Επιτροπή προσθέτει ότι ο Πρόεδρος Βασιλείου παρέλειψε να επιδείξει τη δέουσα σταθερότητα και να εφαρμόσει σωστή τακτική προκειμένου να αποφύγει την πιο πάνω εξέλιξη».

Ωστόσο ο ΔΗΣΥ υποστήριξε τη συνέχιση του διαλόγου, εφόσον ο Πρόεδρος είχε δεσμευθεί για τη συνέχιση του διαλόγου στις 15 Ιουλίου Η ανακοίνωση του ΔΗΣΥ καταλήγει με μια θέση, που είχε ληφθεί στο συνέδριο της Αγίας Νάπας και η οποία εισάγει την πολιτική του Κοινού Εδάφους, η οποία ακολουθήθηκε με τα γνωστά αποτελέσματα για την υπόθεση της Κύπρου στα πρώτα χρόνια της Προεδρίας Κληρίδη. Αναφέρει η ανακοίνωση:

«Η Πολιτική Επιτροπή επαναλαμβάνει ακόμα τη θέση της που περιλαμβάνεται στην απόφαση της 18ης Απριλίου 1992 ότι “δεν βλέπει να υπάρχει οποιαδήποτε σκοπιμότητα για απ’ ευθείας διάλογο μεταξύ του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας και του κ. Ντενκτάς ή μεταξύ ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής πλευράς εφ’ όσον δεν υπάρχει ουσιαστική αλλαγή των τουρκικών θέσεων γιατί το αποτέλεσμα ενός τέτοιου διαλόγου θα είναι μια νέα αποτυχία».

Την ώρα που γράφεται αυτό το βιβλίο έχουν συμπληρωθεί δύο γύροι συνομιλιών εκ του σύνεγγυς στη Νέα Υόρκη και τη Γενεύη και θα ακολουθήσει και τρίτος γύρος, χωρίς να έχει υπάρξει έστω και επουσιώδης αλλαγή στη στάση της τουρκικής πλευράς. Τουναντίον υπάρχει σκλήρυνση και προβολή της αναγνώρισης χωριστής κρατικής οντότητας στο ψευδοκράτος και της συνομοσπονδίας ως λύσης του Κυπριακού.

Η Ανακοίνωση του ΑΚΕΛ

Η ανακοίνωση του ΑΚΕΛ, ύστερα από συνεδρία της Κεντρικής του Γραμματείας στις 30 Ιουνίου, εκθειάζει τις προσπάθειες που κατέβαλε ο Πρόεδρος Βασιλείου στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης και προσθέτει:

«Το ΑΚΕΛ εκτιμά ότι κατά τη διάρκεια αυτών των συνομιλιών ο Πρόεδρος Βασιλείου υπερασπίστηκε με συνέπεια τις θέσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς, όπως αυτές εκφράζονται στις προτάσεις του Γενάρη του 1989. Θεωρούμε θετικό το γεγονός ότι η Γραμματεία του ΟΗΕ πρόταξε στις συνομιλίες που είχε με τον Πρόεδρο Βασιλείου και τον τουρκοκύπριο ηγέτη κ. Ραούφ Ντενκτάς το εδαφικό και το προσφυγικό υποβάλλοντας μάλιστα συγκεκριμένο χάρτη».

Η ανακοίνωση του ΑΚΕΛ τονίζει ότι ο Πρόεδρος ορθά έχει αποδεχθεί την πρόσκληση του Γ.Γ. για δεύτερο γύρο των συνομιλιών, δεδομένου ότι επρόκειτο για την ίδια διαδικασία, που συνεχίζεται.

Αφού υπογραμμίζει την ανάγκη για μετακίνηση στις θέσεις της τουρκοκυπριακής πλευράς αναφέρει ότι το κλειδί της λύσης του Κυπριακού βρίσκεται στην Άγκυρα, προς την οποία πρέπει να στρέψουν την προσοχή τους όσοι ενδιαφέρονται για δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού.

Η ανακοίνωση του ΑΚΕΛ καταλήγει με τα ακόλουθα:

«Είναι πεποίθηση μας ότι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δίδει τη μάχη για μια τέτοια ακριβώς λύση. Το ΑΚΕΛ δηλώνει απερίφραστα ότι είναι έτοιμο να συνοδεύσει τον Πρόεδρο Βασιλείου στη Νέα Υόρκη και να συμβάλει στην καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση όλων των εξελίξεων.

Σ' αυτή την κρίσιμη και οριακή στιγμή που ίσως κριθεί η τύχη της πατρίδας μας διεξάγεται εκστρατεία ενάντια στη λύση της Ομοσπονδίας, ακούονται φωνές ενάντια στη μετάβαση του Προέδρου Βασιλείου στη Νέα Υόρκη καθώς και συνεχείς επικρίσεις των χειρισμών του Προέδρου. Έχουμε την ισχυρή άποψη ότι αυτές οι ενέργειες αποδυναμώνουν τη διαπραγματευτική θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς.

Πιστεύουμε ακράδαντα ότι στις δύσκολες τούτες ώρες, λαός και ηγεσία, πρέπει να δώσουμε σαν ένας άνθρωπος τη μάχη της Κύπρου, με βάση τις αρχές λύσης του Κυπριακού του Δεκέμβρη 1988 και τις προτάσεις μας του Γενάρη 1989 και με στόχο να πετύχουμε λύση όσο γίνεται πιο κοντά σ' αυτές.

Η Ανακοίνωση του ΔΗΚΟ

Στις 30 Ιουνίου εξεδόθη μακρά ανακοίνωση του ΔΗΚΟ, με την οποία υποστηρίζεται η σύγκληση πανεθνικής στην Αθήνα, πριν από τις συνομιλίες της 15^{ης} Ιουλίου ή τουλάχιστον συνάντηση των μελών του Εθνικού Συμβουλίου με την Κυβέρνηση της Ελλάδας, με σκοπό να χαραχθεί κοινή γραμμή και τακτική στις εξελίξεις που διαγράφονται. Η ανακοίνωση ισχυρίζεται ότι, από την απόφαση του Προέδρου Βασιλείου να μεταβεί στη Νέα Υόρκη και να αρχίσει διαπραγματεύσεις με βάση το ψήφισμα 750 και τις Ιδέες Γκάλι, έχει προκληθεί ζημιά, **«ίσως ανεπανόρθω-**

τη και μη αναστρέψιμη».

Η ανακοίνωση του ΔΗΚΟ υπενθυμίζει τη σαφή διαφωνία του Κόμματος

«με την εμπλοκή της Ελληνοκυπριακής πλευράς σε συνομιλίες ή διαπραγματεύσεις με βάση τις Ιδέες Γκάλι, που κατά γενική ομολογία διαγράφουν ένα απαράδεκτο και εθνικά ολέθριο πλαίσιο λύσης του Κυπριακού. Ήταν και παραμένει η εκτίμηση και άποψη του Δημοκρατικού Κόμματος ότι μια και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δέχτηκε να διαπραγματευθεί με βάση το ψήφισμα 750, που υιοθετεί και ενσωματώνει τις Ιδέες Γκάλι, ελάχιστα περιθώρια υπάρχουν για σημαντικές ή ουσιαστικές βελτιώσεις των Ιδεών αυτών».

Το ΔΗΚΟ αναφέρει ότι έχουν επιβεβαιωθεί οι προβλέψεις του από τις εξελίξεις και εκτιμά ότι ελάχιστα περιθώρια υπάρχουν για βελτίωση των Ιδεών Γκάλι

«αναπόφευκτο είναι το συμπέρασμα ότι από τους λανθασμένους χειρισμούς και εκτιμήσεις, που έγιναν, συρόμαστε εκόντες-άκοντες σε περαιτέρω κατολίσθηση και φοβερά αδιέξοδα με συνέπειες καταστροφικές για τον Ελληνισμό της Κύπρου».

Η ανακοίνωση του ΔΗΚΟ καταλήγει στις πιο κάτω εισηγήσεις:

- *«Ο Πρόεδρος Βασιλείου να μη δεχθεί να εμπλακεί σε διαπραγμάτευση των Ιδεών Γκάλι, αν η Τουρκική πλευρά δεν υποβάλει ουσιαστικές και σαφείς προτάσεις, που να συνιστούν δίκαιη και αποδεκτή λύση πάνω στα θέματα του εδαφικού και της επιστροφής όλων των εκτοπισμένων».*
- *«Για να μη κατηγορηθούμε για υπαναχώρηση και για να μη αποδοθεί ευθύνη στην πλευρά μας για το βέβαιο ναυάγιο του νέου γύρου διαπραγματεύσεων απευθυνθεί από τώρα από τον Πρόεδρο Βασιλείου ή από το Εθνικό Συμβούλιο επίσημη προειδοποίηση στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών ότι δεν θα δεχτούμε συζήτηση οποιουδήποτε κεφαλαίου των Ιδεών Γκάλι, που να αντιστρατεύεται τα ανθρώπινα δικαιώματα τις βασικές ελευθερίες και τις αρχές, που υποτίθεται ότι*

προασπίζει και κατοχυρώνει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών».

- *«Προτού συγκληθούν οι συνομιλίες στη Νέα Υόρκη στις 17.7.92 να συγκληθεί Πανεθνική Σύσκεψη στην Αθήνα ή τουλάχιστον συνάντηση των μελών του Εθνικού Συμβουλίου με την Κυβέρνηση της Ελλάδας, με σκοπό να χαραχθεί κοινή γραμμή και τακτική στις κρίσιμες εξελίξεις, που διαγράφονται».*

Η Ανακοίνωση της ΕΔΕΚ

Κάθετη διαφωνία με τους χειρισμούς του Προέδρου Βασιλείου εξέφρασε, επίσης, στις 30 Ιουνίου, το Πολιτικό Γραφείο του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΔΕΚ.

Αφού επισημαίνει την απουσία καλής θέλησης από μέρους της Άγκυρας και του Ντενκτάς υπογραμμίζει ότι ο Γενικός Γραμματέας θα «έπρεπε να πάρει τις αποφάσεις του και να ζητήσει έστω και καθυστερημένα ευθύνες από την Άγκυρα και το Ντενκτάς. Τούτο δεν συμβαίνει, γεγονός, που επιτείνει την ανησυχία ότι οι πιέσεις είναι δυνατό να στραφούν προς τη δική μας πλευρά».

Η ανακοίνωση της ΕΔΕΚ διαπιστώνει συνεχείς υποχωρήσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς, οι οποίες είναι ενσωματωμένες στις προτάσεις που ενέκρινε το Εθνικό Συμβούλιο τον Ιανουάριο του 1989. Στις υποχωρήσεις αυτές περιλαμβάνονται η αποδοχή των τουρκικών απαιτήσεων για Ομοσπονδία και διζωνικότητα. Στην ανακοίνωση επαναλαμβάνονται πάγιες θέσεις της ΕΔΕΚ που αναφέρονται στις προϋποθέσεις για λύση του Κυπριακού και καταλήγει:

«Περνούμε μια δραματική ώρα της ιστορίας μας. Τώρα, όσο ποτέ, χρειάζεται συστράτευση δυνάμεων και ένα ισχυρό εσωτερικό μέτωπο για την επιδίωξη κοινών στόχων και επιδιώξεων, που δεν είναι άλλοι από τη σωτηρία του Κυπριακού Ελληνισμού.

Χρειάζεται ακόμη η αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων του Έθνους γιατί εδώ στην Κύπρο γίνεται η αναμέτρηση με

τον τουρκικό επεκτατισμό. Δηλώσεις, όπως αυτές που έγιναν πρόσφατα και που αποδίδουν καλή θέληση στην Τουρκία δεν εξυπηρετούν ούτε την Κύπρο ούτε τα ευρύτερα ελληνικά συμφέροντα.

Η Τουρκική αδιαλλαξία εκφράζεται πλέον με τόση σαφήνεια, που θέτει ουσιαστικά νέα ερωτηματικά για την πολιτική της Τουρκίας στην Κύπρο. Τώρα θα πρέπει Κύπρος και Ελλάδα να σταθμίσουν τα δεδομένα για να ληφθούν αποφάσεις ανάλογες με τις στιγμές, που περνούμε. Υπάρχουν οι δυνατότητες και οι ευκαιρίες για μια νέα πιο δυναμική πορεία προάσπισης της Κύπρου».

Ο Πρόεδρος ενημερώνει την Ιερά Σύνοδο

Στις δύο Ιουλίου ο Πρόεδρος ενημέρωσε την Ιερά Σύνοδο πάνω στις τελευταίες εξελίξεις του Κυπριακού.

Σε δηλώσεις του ο **Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος** ανέφερε ότι η Εκκλησία της Κύπρου με κανένα τρόπο δεν είναι δυνατό να δεχθεί απάρνηση εδαφών και εκχώρηση γης «ποτισμένης με αίματα μαρτύρων και ηρώων της πίστεως για τρεις χιλιάδες χρόνια».

«Την Κυπριακή γη την κράτησαν οι πρόγονοί μας και μας την έδωσαν ελληνική μέσα από κατοχές, ερημώσεις και σφαγές. Και σήμερα εμείς ελαφρά τη καρδία είμαστε έτοιμοι να την απαρνηθούμε με την υπογραφή μας».

Σε παρατήρηση δημοσιογράφου ότι ο πρώτος χάρτης για το εδαφικό είχε υποβληθεί από τον Πρόεδρο Μακάριο, ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος είπε ότι είχε εκφράσει τότε τη διαφωνία του και επικαλέστηκε προς τούτο τη μαρτυρία του Μητροπολίτη Πάφου, ενώπιον του οποίου είχε αναφέρει, όπως είπε, «ότι αυτό που έκαμε ο Μακάριος θα γίνει παντιέρα για κάποιους, που θέλουν να δώσουν τη μισή Κύπρο στους Τούρκους».

Η τουρκική αντίδραση στη Δέσμη Ιδεών και το Χάρτη.

Έντονες αντιδράσεις, τόσο για τη Δέσμη Ιδεών όσο και για το Χάρτη, εξέφρασε και η τουρκοκυπριακή πλευρά.

Παρά τη δέσμευση που ανέλαβε ο *Ραούφ Ντενκτάς* να μη προβαίνει σε δηλώσεις, έβρισκε διαρκώς ευκαιρίες για να αναφέρεται στο περιεχόμενο των συνομιλιών και στο Χάρτη. Είναι γεγονός ότι ο Χάρτης του *Μπούτρος Γκάλι* δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στην τουρκοκυπριακή εφημερίδα “*Κιπρίς*” με σκοπό να προκαλέσει τις αντιδράσεις των τουρκοκυπρίων. Προτού ακόμη τελειώσουν οι εκ του σύνεγγυς συνομιλίες ο *Ραούφ Ντενκτάς* δήλωνε, στις 22 Ιουνίου 1992 στο “*τουρκοκυπριακό πρακτορείο ειδήσεων*”, ότι δεν θα επιστραφούν στους Ελληνοκύπριους η Αμμόχωστος ή η Μόρφου και χωριά κάτω από τον παλιό δρόμο Λευκωσίας-Αμμοχώστου. Απαντώντας σε σχετική ερώτηση ο Ντενκτάς είπε: «*Είναι λάθος να γίνεται σκέψη ότι θα αποδεχθώ εδαφικές παραχωρήσεις. Δεν έχω τέτοια εξουσία*».

Μετά τη δημοσίευση του Χάρτη εκδηλώθηκαν έντονες αντιδράσεις από τα Κόμματα που υποστήριζαν το Ντενκτάς.

Ο αρχηγός του Κόμματος των Ελευθέρων Δημοκρατών ***Ισμέτ Κοτάκ*** είπε ότι ο Χάρτης Γκάλι οδήγησε τις συνομιλίες σε αδιέξοδο. Ανάλογη ήταν και η αντίδραση του Κόμματος της Αναγέννησης των εποίκων και του Κόμματος της Δικαιοσύνης. Και τα δύο Κόμματα κατηγόρησαν τον Γενικό Γραμματέα για μεροληπτική στάση.

Αντίθετα ο αρχηγός του αντιπολιτευόμενου Ρεμπουπλικανικού Τουρκικού Κόμματος ***Οζκιέρ Οζκιούρ*** δήλωσε ότι ο θόρυβος που προκλήθηκε για το χάρτη αποτελεί κατευθυνόμενη ενέργεια. Είπε ότι στην τράπεζα των διαπραγματεύσεων συζητούνται τα πάντα, περιλαμβανομένου και του χάρτη.

Ο Δεύτερος γύρος των συνομιλιών του 1992.

Στις 15 Ιουλίου 1992 αρχίζει ο δεύτερος και ο πιο παρατεταμένος γύρος συνομιλιών, που έγιναν στην όλη ιστορία του Κυπριακού προβλήματος. Κράτησαν ένα μήνα και διακόπηκαν στις 14 Αυγούστου 1992, με συμφωνία όπως πραγματοποιηθεί και τρίτος γύρος μέσα στον Οκτώβρη του ίδιου χρόνου.

Με τη βοήθεια και πάλιν του βιβλίου του Παναγιώτη Παπαδημήτρη “Σύγχρονη ιστορία της Κύπρου” παραθέτουμε συνοπτικά τα γεγονότα, πριν από τις συνομιλίες, κατά τη διάρκεια των συνομιλιών και μετά.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου, μιλώντας στις 4 Ιουλίου στο πέμπτο τακτικό συνέδριο της Παγκύπριας Ενώσεως Κοινοτήτων, αποκάλυψε τις προθέσεις και επιδιώξεις του κατά το δεύτερο γύρο των συνομιλιών, στον οποίο θα είχε τη συμπαράσταση των αρχηγών όλων των κομμάτων, περιλαμβανομένων και των μη κοινοβουλευτικών.

Αναφέρουμε τα βασικά σημεία της ομιλίας του:

- *Μεταβαίνουμε στη Νέα Υόρκη με αυτοπεποίθηση γιατί γνωρίζουμε ότι υπάρχει η ανάμειξη και η αποφασιστικότητα των Ηνωμένων Εθνών και του ίδιου του Γενικού Γραμματέα, που βλέπουν την ανάγκη λύσης του Κυπριακού. Μας ενθαρρύνει το ενεργό ενδιαφέρον και η εμπλοκή του Συμβουλίου Ασφαλείας και ιδίως των πέντε Μονίμων Μελών.*
- *Οι φωνές που ακούονται εναντίον της Ομοσπονδίας, πρόκειται για μεμονωμένες και αντιπροσωπεύουν ένα ελάχιστο ποσοστό του λαού. Μιλούν για προδοσία εγκατάλειψη πατριδών, εδαφών κ.λπ. Η αλήθεια είναι ότι η επιλογή που βρίσκεται μπροστά μας σήμερα δεν είναι μεταξύ της Ομοσπονδίας και επιστροφής στη Ζυρίχη ή, ακόμη, μεταξύ Ομοσπονδίας και Ένωσης. Η επιλογή που βρίσκεται μπροστά μας είναι απλούστατα μεταξύ Ομοσπονδίας και διχοτόμησης σε πρώτο βήμα και καταστροφής της Κύπρου σε δεύτερο βήμα.*

- *Μεταβαίνουμε στη Νέα Υόρκη για να επιδιώξουμε μια λύση, η οποία να συνάδει όσο το δυνατό περισσότερο με τις ομόφωνες αποφάσεις του 1989. Θέλουμε να επανενώσουμε τη νήσο σε ένα κράτος με μια διεθνή προσωπικότητα, με μια υπηκοότητα, με μια κυριαρχία, με πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Θέλουμε να έχει ένα κρατικό μηχανισμό, που να λειτουργεί, να έχει ενιαία οικονομία να υπάρχουν συνθήκες ασφαλείας, κάτι που προϋποθέτει την αποχώρηση των στρατευμάτων κατοχής και των εποίκων. Θέλουμε μια λύση προς όφελος όλων των Κυπρίων, Ελλήνων και Τούρκων. Πιστεύουμε ότι μια τέτοια λύση μπορεί να επιτευχθεί γιατί ανταποκρίνεται όχι μόνον στο συμφέρον της Κύπρου, αλλά και στα συμφέροντα της Ελλάδας, της Τουρκίας, της περιοχής μας και όλου του κόσμου.*

Στην Αθήνα καταβάλλεται προσπάθεια, για να βοηθηθεί το έργο του Προέδρου Βασιλείου κατά τις επικείμενες συνομιλίες.

Σε δήλωση του ο εκπρόσωπος του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών **Δημήτρης Αβραμόπουλος** τόνισε ότι η Ελλάδα συναρτά την ενεργοποίηση του τέταρτου χρηματοδοτικού Πρωτοκόλλου Τουρκίας-Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την αποχώρηση των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο.

Οι Κυβερνήσεις Κύπρου-Ελλάδας καταρτίζουν πρόγραμμα επαφών και επιθετικής πολιτικής για άσκηση πιέσεων στην Τουρκία. Καθ' οδόν προς το Ελσίνκι, όπου πραγματοποιήθηκε η Διάσκεψη της ΔΑΣΕ, ο Πρόεδρος Βασιλείου σταθμεύει στην Αθήνα και από εκεί συνεχίζει μαζί με τον Πρωθυπουργό *Κ. Μητσοτάκη* το ταξίδι προς την Φινλανδική πρωτεύουσα. Κατά τη διάρκεια της πτήσης ολοκλήρωσαν το σχέδιο κοινής δράσης. Δεν υπήρξε καμιά δυσκολία. Οι σχέσεις των δύο ανδρών ήσαν και εξακολουθούν να είναι άριστες.

Στο Ελσίνκι ο Έλληνας πρωθυπουργός συναντήθηκε με τον Πρόεδρο *Μπους* και, όπως μετέδωσε ο απεσταλμένος του ΡΙΚ *Θέμης Θεμιστοκλέους*, έθεσε τα θέματα της Κύπρου και των Σκοπίων. Η συνταύτιση των θεμάτων αυτών απέβαινε πάντοτε σε βάρος του Κυπριακού. Ούτε ο Πρόεδρος *Μπους* ούτε και η

Διεθνής Κοινότητα ήταν δυνατόν να αντιληφθούν τη λογική πατριωτικών απαιτήσεων, που έφταναν μέχρι του σημείου να αμφισβητείται το όνομα, που για πάνω από μισό αιώνα έχει μια χώρα.

Ο Πρόεδρος *Μπους* έδωσε υποσχέσεις μόνο σε ό,τι αφορούσε το Κυπριακό και αυτό γιατί ήθελε να εξασφαλίσει τις ψήφους των Ελλήνων στις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ, που θα γίνονταν σε μερικούς μήνες το Νοέμβριο του 1992. Το ενδιαφέρον του Προέδρου *Μπους* εκδηλώθηκε με επιστολή που έστειλε ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών *Τζέιμς Μπέηκερ* στον Τούρκο ομόλογο του ***Χικμέτ Τσιετίν***. Την επιστολή δημοσίευσε η τουρκική εφημερίδα “*Χουριέτ*”, η οποία την παρομοίασε με εκείνη, που είχε στείλει ο Πρόεδρος ***Λύντον Τζιόνσον*** στον Πρωθυπουργό της Τουρκίας ***Ισμέτ Ινονού*** το καλοκαίρι του 1964, για να αποτρέψει τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Η επιστολή έχει ως ακολούθως:

«Εξοχότατε,

Ως γνωστόν το Κυπριακό βρίσκεται στο τελικό του στάδιο. Η τελευταία και πιο σημαντική φάση των συνομιλιών της Νέας Υόρκης θα αποτελέσει ένα βήμα για την επίλυση του. Η τουρκοκυπριακή πλευρά έχει το δικαίωμα της πολιτικής ισότητας, των εγγυήσεων, της συμμετοχής στην εκτελεστική εξουσία και δικής της Κυβέρνησης. Έναντι αυτών, η τουρκική πλευρά θα πρέπει να αποδεχτεί τις εδαφικές διευθετήσεις.

Στο στάδιο, που έφθασαν οι συνομιλίες θα ήταν ευεργετικότερο οι πλευρές να ενεργήσουν με όσο το δυνατό περισσότερο ηπιότητα και ελαστικότητα.

Ο κ. Ντενκτάς, προτού έλθει στη Νέα Υόρκη και κατά την αναχώρηση του προέβη σε κάποιες δηλώσεις. Τα αρνητικά αυτά μηνύματα μας δημιούργησαν την εντύπωση ότι δεν επιθυμεί την επίλυση του προβλήματος. Φυσικά ο κ. Ντενκτάς δικαιούται να διεξαγάγει τις διαπραγματεύσεις, αλλά δεν μπορεί να ενεργεί με κωλυσιεργό διάθεση. Ως εκ τούτου δεν μπορεί να αγνοηθεί η δραστηριότητα του για

αποτροπή των προσπαθειών. Θέλω να πιστεύω ότι θα επιδείξετε τη δέουσα ευαισθησία».

Στην **επιστολή Μπέηκερ** εκδηλώθηκε αντίδραση, τόσο εκ μέρους του Πρωθυπουργού της Τουρκίας *Ντεμιρέλ* όσο και εκ μέρους του *Ραούφ Ντενκτάς*. Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης βρισκόταν στην Άγκυρα, όπου είχε συνομιλίες με τον Πρωθυπουργό *Ντεμιρέλ* εν όψει της μεταβάσεως του στη Νέα Υόρκη για τις συνομιλίες της 15^{ης} Ιουλίου.

Η αντίδραση του *Ντεμιρέλ* ήταν πολύ μετρημένη. Σε δήλωση του στην εφημερίδα “*Κιπρίς*” είπε ότι η επιστολή τονίζει το ενδιαφέρον των Ηνωμένων Πολιτειών για την επίτευξη ειρήνης στην Κύπρο και τίποτε άλλο. Ο *Ντεμιρέλ* αποκάλυψε ότι στις συνομιλίες που είχε με τον Πρόεδρο *Μπους* και άλλους Αμερικανούς επίσημους του υποδείχθηκε ότι ο *Ντενκτάς* οδηγεί το Κυπριακό σε δυσκολίες και ότι σε περίπτωση που θα παρουσιαστεί οποιαδήποτε επιπλοκή δεν θα μπορέσουν να κάνουν οτιδήποτε. Η απάντηση του Τούρκου Πρωθυπουργού ήταν ότι το Κυπριακό δεν μπορεί να επιλυθεί χωρίς το *Ντενκτάς* και ότι είναι αδύνατη η λύση χωρίς τον *Ντενκτάς*.

Η αντίδραση του *Ραούφ Ντενκτάς* στην *επιστολή Μπέηκερ* ήταν πιο έντονη. Σε δήλωση του πάλι στην “*Κιπρίς*” ο *Ραούφ Ντενκτάς* χαρακτήρισε την επιστολή σαν την πιο μεγάλη πίεση και πρόσθεσε ότι μεταβαίνει στη Νέα Υόρκη με καλή θέληση και ότι επιθυμεί να έχουν αυτές αποτελέσματα. Σε ερώτηση, αν ασκείται πίεση προτού αναχωρήσει για τη Νέα Υόρκη ο *Ντενκτάς* απάντησε: «*Κοιτάξτε την επιστολή Μπέηκερ και αποφασίστε. Μπορεί να υπάρξει πιο καταφανής πίεση απ’ αυτή;*»

Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με τον Χάρτη Γκάλι, ο *Ραούφ Ντενκτάς* είπε ότι με το Χάρτη αυτό αναγνωρίζεται το δικαίωμα στους Ελληνοκυπρίους να προσφυγοποιήσουν 50, 000 Τουρκοκύπριους. «*Δεν γνωρίζουμε όμως ποιο θα είναι το αντίκρισμα. Δεν μας έχουν πει ούτε σε μια από τις Αρχές που συζητούμε το “Ναι”. Μια τέτοια διαδικασία δεν οδηγεί σε αποτέλεσμα. Θέλουμε να μας ακούσουν να μας καταλάβουν να δουν την πραγματικότητα».*

Η δήλωση αυτή του *Ραούφ Ντενκτάς* διέψευθε με τον κατηγορηματικότερο τρόπο τον ισχυρισμό του ΔΗΣΥ, που περιέχεται στην ανακοίνωση του Πολιτικού Γραφείου του στις 30 Ιουνίου 1992, ότι δήθεν ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε αναπτύξει στις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες “*ύποπτες*” θέσεις.

Παραμονές των συνομιλιών.

Ενώ ο Πρόεδρος Βασιλείου και ο *Ραούφ Ντενκτάς* κατευθύνονταν στη Νέα Υόρκη, το Συμβούλιο Ασφαλείας συνερχόταν στις 13 Ιουλίου σε άτυπη συνεδρία για να καθορίσει τι ανέμενε από τους δύο συνομιλητές. Σε δήλωση του ο Πρόεδρος του Συμβουλίου Ασφαλείας ανέφερε ότι τα μέλη του Συμβουλίου επαναβεβαίωσαν τη θέση τους, ότι η *Δέσμη Ιδεών Γκάλι* αποτελεί κατάλληλη βάση για ένα συνολικό περιγράμμα λύσης του Κυπριακού και καλούσαν οι ηγέτες των δύο πλευρών να πάρουν τις αναγκαίες αποφάσεις για επίτευξη συμφωνίας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας επικρότησε την πρόθεση του *Μπούτρος Γκάλι* να καλέσει τους Βασιλείου και Ντενκτάς σε κοινή συνάντηση, μόλις διαφανεί ότι από τις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες οι δύο πλευρές βρίσκονται σε ακτίνα συμφωνίας και παράλληλα να συγκαλέσει συνάντηση υψηλού επιπέδου για ολοκλήρωση του περιγράμματος λύσης, νοουμένου ότι θα έχει ολοκληρωθεί η εργασία στις κοινές συναντήσεις.

Την παραμονή της έναρξης των συνομιλιών, στις 14 Ιουλίου 1992, ο Γενικός Γραμματέα του ΟΗΕ συναντήθηκε με τους αντιπροσώπους των πέντε Μονίμων Μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, οι οποίοι εξέφρασαν την αμέριστη υποστήριξη τους στις προσπάθειες για επίλυση του Κυπριακού και την ελπίδα, ότι οι συνομιλίες θα έχουν αυτή τη φορά ευτυχή κατάληξη.

Φθάνοντας στη Νέα Υόρκη, ο Πρόεδρος Βασιλείου προειδοποίησε ότι οι συνομιλίες δεν θα είναι ένας περιπάτος αλλά ένας δύσκολος αγώνας. Θα χρειασθεί, πρόσθεσε, πολύ σκληρή διαπραγμάτευση και θα χρειασθεί να έχουμε τις ικανότητες και τη βοήθεια όλων, για να αντιμετωπισθούν τα διάφορα προβλήματα που θα προκύψουν.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου επεσήμανε ιδιαίτερα δύο άλλα σημεία: Τη διάρκεια των συνομιλιών, που προβλεπόταν μακρά, και την ανάμιξη του διεθνούς παράγοντα στις προσπάθειες για επίλυση του Κυπριακού.

Ο *Ραούφ Ντενκτάς* έφθασε στη Νέα Υόρκη υπό το βάρος της πίεσης της επιστολής του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών. Σε συνέντευξη του στον **Σταύρο Αγγελίδη**, απεσταλμένο της εφημερίδας “*Ο Φιλελεύθερος*” στη Νέα Υόρκη, ο Ραούφ μισάνοιξε για πρώτη φορά τα χαρτιά του για το εδαφικό, για το οποίο δεν είχε δώσει καμιά απάντηση από το 1974. Μίλησε αφηρημένα για εδαφικά κριτήρια, παρά για το ποσοστό του εδάφους που θα ήθελε να παραμείνει υπό τον έλεγχο του τουρκοκυπριακού ομόσπονδου κράτους. Ο Ντενκτάς έθετε ως πρώτο θέμα το συνταγματικό παρά το εδαφικό. Δήλωσε στον *Σταύρο Αγγελίδη*, πώς, αν επιτευχθεί συμφωνία στη συνταγματική πτυχή, τότε οι συνομιλίες θα λήξουν σύντομα.

Η έναρξη των συνομιλιών.

Οι συνομιλίες άρχισαν, όπως είχαν προγραμματισθεί στις 15 Ιουλίου με μια πρώτη συνάντηση του *Μπούτρος Γκάλι* με τον *Γιώργο Βασιλείου*. Ακολούθησε συνάντηση με το *Ραούφ Ντενκτάς*. Πρώτο θέμα το εδαφικό και σε επόμενο στάδιο το προσφυγικό.

Στις συναντήσεις των πρώτων ημερών ο Γενικός Γραμματέας επέμενε να εξαντληθεί η συζήτηση πάνω στο εδαφικό με την εξασφάλιση μιας κατ’ αρχή συμφωνίας. Σε ανταπόκριση του από τη Νέα Υόρκη ο απεσταλμένος του ΡΙΚ ***Γιάννης Καρεκλάς***, επικαλούμενος έγκυρες πηγές της Γραμματείας των Ηνωμένων Εθνών, μιλούσε για τεράστιο ενδιαφέρον από το Γενικό Γραμματέα και το Συμβούλιο Ασφαλείας για επίτευξη προόδου. Ανέφερε ότι επικρατεί ομοφωνία πως η σημερινή κατάσταση πραγμάτων στην Κύπρο δεν μπορεί να συνεχισθεί, ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα των συνομιλιών. Ο *Μπούτρος Γκάλι* τροποποίησε ελαφρά τις προτάσεις του που περιείχοντο στη *Δέσμη Ιδεών*, τόσο στο εδαφικό όσο και στο συνταγματικό.

Στο εδαφικό υπέβαλε πρόταση, που θα επέτρεπε την επιστροφή 100, 000 προσφύγων στη Μόρφου το Βαρώσι και σε διάφορα χωριά στις δύο περιοχές. Ο κατάλογος των χωριών που περιλάμβανε ο αρχικός χάρτης παρέμενε ο ίδιος, υπήρχε όμως μια ελαφρά τροποποίηση στη διαχωριστική γραμμή. Οι προτάσεις του Γ.Γ. προνοούσαν κατοχύρωση του δικαιώματος των προσφύγων για επιστροφή στα σπίτια τους, κατάργηση των εγγυημένων πλειοψηφιών γης και περιουσίας, αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων πριν από την εγκαθίδρυση της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης και παραμονή μικρών αποσπασμάτων, κατά το πρότυπο της ΕΛΔΥΚ και της ΤΟΥΡΔΥΚ.

Στο συνταγματικό πρότεινε μεταβατική περίοδο δεκαοκτώ μηνών για εφαρμογή της συμφωνίας που θα επιτευχθεί, χωρίς την κατάλυση του υφισταμένου κράτους, το οποίο θα υπάρχει μέχρι την τελευταία μέρα της μεταβατικής περιόδου.

Οι προτάσεις του Γενικού Γραμματέα περιείχοντο σε έγγραφο, που έδωσε στους δύο συνομιλητές από την πρώτη μέρα των συνομιλιών στις 15 Ιουλίου.

Ο *Μπούτρος Γκάλι* κατέστησε σαφές ότι δεν βιαζόταν να μεταπηδήσει από το εδαφικό και το προσφυγικό σε άλλα θέματα. Ωστόσο ο Ραούφ Ντενκτάς προσπαθούσε να βρει διάφορα προσχήματα για την παρελκυστική τακτική του. Παρέθεσε πολλά στοιχεία και αριθμούς, με τα οποία προσπαθούσε να “κατατοπίσει” το Γενικό Γραμματέα, ενώ απέφευγε να τοποθετηθεί σαφώς στο εδαφικό και το προσφυγικό.

Μια βδομάδα μετά την έναρξη των συνομιλιών στις 23 Ιουλίου 1992, τα πράγματα δεν πήγαιναν καθόλου καλά και, ενώ άρχισαν να διαφαίνονται προσπάθειες για αμεσότερη παρέμβαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, ο *Ραούφ Ντενκτάς* επέμενε ότι δεν μπορούσε να κάμει παραχωρήσεις, γιατί είναι ενδεχόμενο να γίνει προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Επίσης είπε ότι με βάση το Χάρτη που ετοίμασε ο Γενικός Γραμματέας πενήντα με εξήντα χιλιάδες άνθρωποι θα μείνουν άστεγοι και ακτήμονες και έτσι η γραμμή με βάση το Χάρτη δεν μπορεί να είναι έγκυρη.

Παρατηρήθηκε έντονη παρασκηνιακή δραστηριότητα για να

πεισθεί ο Ντενκτάς να αλλάξει τη στάση του. Μάλιστα στην Αθήνα ο Πρωθυπουργός *Κωνσταντίνος Μητσοτάκης* εξέφρασε τη βεβαιότητα, ότι η Άγκυρα θα επηρεάσει την τελική στάση του Ντενκτάς και πρόσθεσε ότι, όπως πιστεύει, η Τουρκία δεν είπε ακόμα την τελευταία λέξη. Φαίνεται ότι ο Έλληνας πρωθυπουργός είχε επηρεασθεί από δηλώσεις που έκαμε ο Τούρκος Πρωθυπουργός *Ντεμιρέλ*, στις οποίες ανέφερε ότι ένα αδιέξοδο στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης θα σήμαινε ζημιά για την Άγκυρα, ενώ ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών *Χικμέτ Τσιετίν* είπε ότι δόθηκαν οδηγίες στην τουρκική αντιπροσωπεία στον ΟΗΕ να είναι πιο διαλλακτική.

Για να εκβιάσει τα πράγματα ο *Μπούτρος Γκάλι* όρισε το βράδυ της 24^{ης} Ιουλίου συνάντηση με τα πέντε Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, για να τα ενημερώσει πάνω στην πορεία των συνομιλιών. Το ίδιο βράδυ ορίστηκε συνάντηση των πέντε μονίμων μελών με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη.

Οι Κυβερνήσεις της Βρετανίας και της Ρωσίας, σε διάβημα τους προς τον *Ραούφ Ντενκτάς*, του ανέφεραν ότι κανένας δεν μπορούσε να του επιτρέψει να κρατήσει περισσότερα εδάφη από εκείνα που δικαιούται.

Υπό την πίεση αυτή ο *Ραούφ Ντενκτάς* υποχρεώθηκε να κάμει πρόταση στο εδαφικό και να δώσει “μη Χάρτη” που πρόβλεπε μείωση του υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση εδάφους στο 29% + (συν). Σε δηλώσεις του στο “*τουρκοκυπριακό πρακτορείο ειδήσεων*” είχε προαναγγείλει τις προτάσεις του και πρόβαλε τα επιχειρήματα του.

Η αναλογία 29% + (συν), είπε ο Ντενκτάς, προβλέπεται στο προσχέδιο λύσης, που υπέβαλε ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ το 1986. Η πρόταση του, είπε, είναι ευέλικτη και ότι με τις προτάσεις του έπραξε αυτό που έπρεπε να πράξει και εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του. Και προχώρησε στο ψητό. «*Να δούμε έναντι αυτών τι θα γίνει στο συνταγματικό*».

Μετά τη συνάντηση που είχε με τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, ο Ντενκτάς επιβεβαίωσε ότι είχε δείξει το μη χάρτη του με το 29%+ (συν), λέγοντας ότι το ποσοστό αυτό είναι η υπόσχεση, που έδωσαν στο παρελθόν ο Γενικός

Γραμματέας και το Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών. Ο Ραούφ φάνηκε πολύ εκνευρισμένος από την παρέμβαση των μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας δηλώνοντας:

«Δεν πρέπει να ξεγελιόμαστε ότι ο ΟΗΕ, αυτοί που δεν ξέρουν καν που πέφτει η Κύπρος θα μπορέσουν να λύσουν το πρόβλημα μας. Το πρόβλημα θα λυθεί μόνον όταν οι ηγέτες των μερών, ο κ. Βασιλείου και ο κ. Ντενκτάς, καθήσουν πρόσωπο με πρόσωπο στο τραπέζι και συζητήσουν τις διαφορές τους. Το πρόβλημα έχει ανθρωπιστικό, κυρίως, χαρακτήρα και για να λυθεί θα πρέπει να οικοδομηθεί το κλίμα εμπιστοσύνης, που υπήρχε άλλοτε μεταξύ μας».

Ο Ραούφ είπε τα ίδια στο Μπούτρος Γκάλι, κατά την ιδιαίτερη συνάντηση που είχαν στις 24 Ιουλίου. Όμως, όπως μετέδωσε ο απεσταλμένος του “Φιλελευθέρου” Σταύρος Αγγελίδης, ο Μπούτρος Γκάλι κάλεσε τον Τουρκοκύπριο ηγέτη να τοποθετηθεί σαφώς πάνω στο “μη Χάρτη” του. Τον κάλεσε να αποδεχθεί το χάρτη Γκάλι, λέγοντας ότι η Μόρφου δεν είναι υπό διαπραγμάτευση και τον προειδοποίησε ότι θα αντιμετώπιζε το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Στην ανταπόκριση του ο Σταύρος Αγγελίδης ανέφερε ότι ο Ντενκτάς απάντησε ότι για την τουρκική πλευρά δεν είναι επίσης διαπραγματεύσιμη η επιστροφή της Αμμοχώστου γιατί δεν υπάρχει σχετική απόφαση των τουρκοκυπρίων και της λεγόμενης Βουλής του “κράτους” του, ότι η περιοχή Μόρφου είναι η πιο εύφορη, που υπάρχει στο βόρειο τμήμα της Κύπρου και διαθέτει το 90% των υδάτινων πόρων, ότι εκεί διαβιούν 20.000 Τουρκοκύπριοι, των οποίων η μετακίνηση θα δημιουργούσε τεράστιο ανθρωπιστικό πρόβλημα. Σύμφωνα με τον Σταύρο Αγγελίδη ο Ντενκτάς ανέφερε ότι η πρόταση που έκαμε για ποσοστό 29% + (συν) είναι μεγίστη παραχώρηση, προσθέτοντας, ότι υπάρχει ενδεχόμενο να παραχωρήσει τις Ζώδιες και ένα ή δύο άλλα χωριά, αλλά όχι τη Μόρφου.

Παιχνίδι με ένα παίκτη.

Για μερικές μέρες οι συνομιλίες στη Νέα Υόρκη αφορούσαν μόνο τον *Ραούφ Ντενκτάς*. Χαρακτηριστική της κατάστασης που υπήρχε αναφορικά με τις συνομιλίες ήταν η δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου *Άκη Φάντη* στο Πρωινό Δρομολόγιο του ΡΙΚ στις 29 Ιουλίου. Απαντώντας σε σχετική ερώτηση, ο *Άκης Φάντης* είπε:

«Εκείνο, που προκύπτει, θα έλεγα είναι ότι εδώ παίζεται ένα παιχνίδι με ένα παίκτη. Αυτός ο παίκτης είναι ο κ. Ντενκτάς. Ήδη από το τέλος της περασμένης εβδομάδας η δική μας πλευρά έχει κατά κάποιο τρόπο “αποκλειστεί” από την όλη διαδικασία. Εμείς έχουμε ξεκαθαρίσει τις θέσεις μας, έχουμε ικανοποιήσει το Γενικό Γραμματέα και το Συμβούλιο Ασφαλείας με τις τοποθετήσεις μας και από την περασμένη Παρασκευή, θα έλεγα, που έγινε η συνάντηση του κ. Ντενκτάς με τα πέντε Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας μέχρι και σήμερα η όλη προσπάθεια επικεντρώνεται προς την κατεύθυνση της τουρκικής πλευράς».

Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος ήταν πολύ αποκαλυπτικός και έδωσε λεπτομέρειες για το περιεχόμενο των συνομιλιών του *Ραούφ Ντενκτάς* με τον *Μπούτρος Γκάλι* και τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ανέφερε ότι οι αλληπάλληλες συσκέψεις του Γενικού Γραμματέα, των βοηθών του με τον Ντενκτάς, όσο και των εκπροσώπων των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, τόσο με τον Ντενκτάς όσο και με τον αντιπρόσωπο της Τουρκίας στις συνομιλίες Ουλούτσεβικ σκοπό είχαν να υποχρεώσουν τον Τουρκοκύπριο ηγέτη να τοποθετηθεί κατά τρόπο ικανοποιητικό για τα Ηνωμένα Έθνη πάνω στο εδαφικό, αποδεχόμενος στη βάση του τον Χάρτη Γκάλι. Αποκάλυψε επίσης ότι ο Ντενκτάς στις διάφορες συναντήσεις του έκαμνε ορισμένες ανεπαίσθητες εδαφικές “*παραχωρήσεις*”. Όλες οι προτάσεις του Ντενκτάς απορρίφθηκαν από τους εκπροσώπους του ΟΗΕ. Τα Ηνωμένα Έθνη κατέστησαν σαφές, ότι σημασία στο εδαφικό δεν έχουν οι αριθμοί, αλλά οι περιοχές και τόνισαν ότι ο Χάρτης Γκάλι περιλαμβάνει και τη Μόρφου και άλλα χωριά δυτικά της Λευκωσίας.

Ο Άκης Φάντης απέρριψε κατηγορηματικά πληροφορίες ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας, το οποίο επρόκειτο να συνέλθει εκτάκτως για να συζητήσει την πορεία των συνομιλιών, ήταν ενδεχόμενο να στραφεί και προς την Ελληνοκυπριακή πλευρά για συζήτηση άλλων θεμάτων, σε περίπτωση κατά την οποία ο Ντενκτάς προέβαινε σε κάποια “παραχώρηση” στο εδαφικό. Απαντώντας σε σχετική ερώτηση, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος είπε:

«Αυτή είναι μια φανταστική περίπτωση, ένας μύθος, ο οποίος δεν αντιμετωπίζεται εδώ στη Νέα Υόρκη. Χθες ο Πρόεδρος Βασιλείου ενημερώνοντας τους πολιτικούς αρχηγούς και εγώ τους δημοσιογράφους, τους έχω υποδείξει ότι αυτές τις θεωρίες τις κυκλοφορούν εν πολλοίς οι Τούρκοι για να διοχετεύσουν κάποια παραπλανητικά πράγματα γύρω από το τι συμβαίνει εδώ στη Νέα Υόρκη. Η εικόνα είναι ξεκάθαρη όσο ποτέ άλλοτε. Ούτε ο Γενικός Γραμματέας, ούτε τα πέντε μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν είναι διατεθειμένα να παίξουν παιχνίδι γύρω από τις συνομιλίες. Δεν υπάρχει περίπτωση, και το λέω κατηγορηματικά αυτό το πράγμα, να έλθουν και να παίξουν ένα παιχνίδι κάποιων υποχωρήσεων στο εδαφικό, που όπως σας είπα το όνομα του παιχνιδιού δεν είναι αριθμοί αλλά οι περιοχές και να πουν ότι δεν θα περιλαμβάνει τη Μόρφου, να το αφήσουμε αυτό και να περάσουμε παρακάτω».

Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος αναφέρθηκε στο πνεύμα που επικρατούσε στην αντιπροσωπεία της Ελληνοκυπριακής πλευράς, στην οποία συμμετείχαν και οι έξι αρχηγοί των Πολιτικών κομμάτων της Κύπρου, κοινοβουλευτικών και μη. Παρά τις διαφορές που υπήρχαν αναφορικά με τις Ιδέες Γκάλι, ωστόσο, από τη φύση των εξελίξεων, που ήταν αποκλειστικά και μόνο η συζήτηση του εδαφικού, με βάση το Χάρτη Γκάλι, η πολιτική ηγεσία παρείχε πολύτιμη βοήθεια στην προσπάθεια του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Την ίδια μέρα στις 29 Ιουλίου ο Πρόεδρος Βασιλείου, σε συνέντευξη του προς τον απεσταλμένο του ΡΙΚ στη Νέα Υόρκη, έδιδε μια ολοκάθαρη εικόνα για το τι συνέβαινε στη Νέα Υόρκη.

Σε ερώτηση του απεσταλμένου του ΡΙΚ, ποιες ήταν οι εκτιμήσεις για το διαφαινόμενο ναυάγιο των συνομιλιών λόγω της αδιαλλαγίας του Ντενκτάς, ο Πρόεδρος απάντησε:

«Είναι γεγονός ότι ο κ. Ντενκτάς όλες αυτές τις μέρες αρνείται να δεχθεί το χάρτη που υπέβαλε ο Γενικός Γραμματέας ως βάση για τις διαπραγματεύσεις και αυτό έχει δημιουργήσει προβλήματα. Είναι όλα γνωστά για τη συνάντησή μου με τα πέντε Μόνιμα Μέλη και με το Γενικό Γραμματέα και εκφράζομαι από όλους η ελπίδα ότι έστω και την τελευταία στιγμή θα δει ότι πρέπει να δεχθεί τις απόψεις του Γενικού Γραμματέα και των Ηνωμένων Εθνών για να μπορέσουμε να προχωρήσουμε παραπέρα. Μέχρι αυτή τη στιγμή, αυτό δεν έχει γίνει και αναμφίβολα, αν ο κ. Ντενκτάς επιμένει σ' αυτή τη γραμμή ως το τέλος, τότε θα πρέπει τα Ηνωμένα Έθνη να δουν τι θα πρέπει να κάνουν απ' εδώ και πέρα. Αλλά σίγουρα εκείνο το οποίο θέλω να τονίσω είναι ότι εμείς η δική μας πλευρά, εκείνο που ζητά από τα Ηνωμένα Έθνη είναι να υπάρξει πρόοδος. Σωστά, όμως, τα Ηνωμένα Έθνη δε προχωρούν παραπέρα, αν δεν κλείσει το εδαφικό, που αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά σημεία».

ΕΡΩΤΗΣΗ: Έχει λεχθεί κ. Πρόεδρε ότι αν συνεχισθεί αυτή η αδιαλλαξία θα επέμβει το Συμβούλιο Ασφαλείας. Τι αναμένουμε εμείς από το Συμβούλιο Ασφαλείας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αυτό που είπατε. Να επέμβει. Να επέμβει την κατάλληλη στιγμή για να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για να μπορέσει, αν όχι αμέσως τώρα, λίγο πιο αργά να υπάρξει πρόοδος.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Μήπως εγκρίνοντας ένα νέο ψήφισμα στη σειρά των άλλων ψηφισμάτων;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δεν είναι έτσι, που πρέπει να το βλέπουμε. Δεν είναι θέμα ενός νέου ψηφίσματος. Είναι θέμα επέμβασης του Συμβουλίου Ασφαλείας. Και σήμερα το Συμβούλιο Ασφαλείας, όπως όλοι ξέρουμε, είναι σε θέση να επέμβει αποτελεσματικά σε ένα θέμα.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Είναι γεγονός ότι για πρώτη φορά τόσο ενεργά και έντονα η Γενική Γραμματεία, τα πέντε Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, αλλά και ο διεθνής γενικά παράγοντας έχουν κινητοποιηθεί για λύση του Κυπριακού, χωρίς μέχρι τη στιγμή αποτέλεσμα. Τι απομένει άλλο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δεν θα συμφωνούσα μαζί σας. Αυτό που είπατε δείχνει ότι ήδη υπάρχει αποτέλεσμα. Αυτή η κινητοποίηση, η θέση την οποία πήραν, η επιμονή των Ηνωμένων Εθνών και των πέντε Μονίμων Μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας στην ανάγκη να γίνει αποδεκτή η πρόταση του Γενικού Γραμματέα για το εδαφικό δείχνει ότι πολλά έχουν γίνει. Φυσικά συμφωνώ ότι, σε τελευταία ανάλυση για μας να πούμε ότι έγινε κάτι όταν φθάσει η ευλογημένη εκείνη μέρα, που θα υπογράψουμε συμφωνία. Σίγουρα δεν είναι κάτι το εύκολο. Αν ήταν εύκολο θα είχε ίσως γίνει κι από καιρό. Θέλει τρομερή δουλειά, προσπάθεια, πίεση υπομονή και αν ακόμα τα πράγματα δείχνουν ότι δεν υπάρχει πρόοδος πάλι πρέπει να επιμένουμε. Είναι αρκετό να σας πω ένα παράδειγμα για να δείτε πώς πρέπει να βλέπουμε τα πράγματα. Τον Φεβράρη φέτος κανένας δεν μπορούσε να διανοηθεί ότι θα γινόταν αυτό που γίνεται αυτή τη στιγμή. Τότε φαινότουσαν όλα μαύρα. Μετά υπήρξε όλη αυτή η κινητοποίηση την οποία ξέρουμε. Σήμερα πάλι βρίσκουμε δυσκολίες. Η απάντηση η δική μας είναι να μη δεχόμεθα το όχι σαν απάντηση. Να επιμένουμε γνωρίζοντας ότι αυτό είναι προς το συμφέρον όλων των Κυπρίων, Ελλήνων και Τούρκων, προς το συμφέρον της Τουρκίας και της Ελλάδας, της περιοχής μας των Ηνωμένων Εθνών και γι' αυτό είναι που στέκονται δίπλα μας.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Αν ο κ. Ντενκτάς εξακολουθήσει και τη δωδεκάτη να τηρεί αυτή τη στάση και μετά την επέμβαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, θα επιστρέψουμε στην Κύπρο με την ίδια κατάσταση;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Καλύτερα να μη βιαζόμαστε. Να το παίρνουμε βήμα με βήμα και να κάνουμε εκείνο το οποίο είναι σωστό. Και εκείνο, που είναι σωστό αυτή τη στιγμή είναι ό,τι είπα προηγουμένως. Να επιμένουμε και να εμμένουμε γνωρίζοντας ότι αυ-

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1988 – 1993 - Η ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

τό είναι προς το συμφέρον όλων.

Αποφασιστική παρέμβαση του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Στις 30 Ιουλίου πραγματοποιήθηκε συνεδρία του Συμβουλίου Ασφαλείας στο πλαίσιο συζήτησης για την παγκόσμια ειρήνη. Όμως το Κυπριακό κυριάρχησε στη συζήτηση, με τα πέντε Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου να επαναβεβαιώνουν πλήρη υποστήριξη προς τους χειρισμούς του Γενικού Γραμματέα και των συνεργατών του. Κατά τη συνεδρία αυτή τοποθετήθηκαν και άλλα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα οποία εξέφρασαν την πλήρη υποστήριξη τους προς το Γενικό Γραμματέα. Επρόκειτο για την Ινδία, τον Ισημερινό και τη Βενεζουέλα.

Τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας εξουσιοδότησαν τον αντιπρόσωπο των ΗΠΑ **Τομ Πίκεριγκ** να έλθει σε επαφή με την τουρκική πλευρά για να μεταφέρει τις αποφάσεις τους, οι οποίες, όπως δήλωσε ο αντιπρόσωπος της Βρετανίας **Σερ Ντέηβιτ Χάνι**, θα υπενθύμιζαν τα σημεία, που είχαν θέσει στην προηγούμενη συνάντησή τους οι πέντε με το Ντενκτάς ότι δηλαδή ο Χάρτης Γκάλι συνιστούσε αναπόσπαστο τμήμα στο εδαφικό και έπρεπε να τον αποδεχθεί για να προχωρήσει η συζήτηση στο συνταγματικό.

Στη συνεδρία του Συμβουλίου Ασφαλείας ο **Μπούτρος Γκάλι** χρησιμοποίησε σκληρή γλώσσα, λέγοντας καθαρά ότι το αδιέξοδο οφείλεται στην άρνηση του **Ραούφ Ντενκτάς** να δεχθεί παραχωρήσεις, που συνεπάγονται, όπως είπε, μετακινήσεις πληθυσμού. Είναι απαραίτητο, τόνισε ο Γ.Γ., όπως η τουρκική πλευρά πάρει το μήνυμα με τον πιο επίσημο τρόπο, ότι δεν μπορεί να γίνει ανεκτή η τακτική Ντενκτάς, διότι, αν τελικά δεν υπάρξει πρόοδος, στο τέλος της διαδικασίας, όπως διαφαίνεται σήμερα, θα επανέλθουμε στο σημερινό στάτους κβο, το οποίο είναι απαράδεκτο.

Οι απόψεις του Συμβουλίου Ασφαλείας διαβιβάστηκαν, τόσο στο Ντενκτάς όσο και στον παρατηρητή της τουρκικής Κυβέρνησης **Τουγκάϋ Ουλούτιεβικ**.

Παράλληλες ενέργειες έγιναν από τον Αμερικανό Υπουργό

Εξωτερικών *Τζέιμς Μπέηκερ* προς τον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών *Χικμέτ Τσιετίν*.

Στις ενέργειες αυτές η αντίδραση του *Ραούφ Ντενκτάς* ήταν οργίλη. Σε συνέντευξη του στην τουρκική τηλεόραση είπε ότι

«αυτό που συμβαίνει στη Νέα Υόρκη δεν είναι διαπραγματεύσεις, αλλά μάλλον προσπάθεια να επιβληθούν γεγονότα στην τουρκοκυπριακή πλευρά. Κανένας δεν δικαιούται να απαιτεί από μας να δώσουμε περισσότερα από όσα μπορούμε».

Βοηθούμενος προφανώς από τη διπλωματία της Τουρκίας, ο *Ραούφ Ντενκτάς* πίστεψε ότι βρήκε διέξοδο από το στρίμωγμα, στο οποίο βρισκόταν, με δήλωση που έκαμε στις 31 Ιουλίου, λέγοντας ότι δεν αποδέχεται μείωση της περιοχής που έλεγχε και ιδιαίτερα την επιστροφή της Μόρφου. Ανέφερε ότι θεωρούσε το εδαφικό ως ενιαίο σύνολο με το συνταγματικό και επομένως αν τα δύο θέματα δεν παρουσιάζονταν ως πακέτο δεν θα έδινε ούτε και θα έπαιρνε τίποτε.

Κοινές συναντήσεις των δύο συνομιλητών.

Το παιχνίδι με τον ένα παίκτη συνεχιζόταν στη Νέα Υόρκη μέχρι τις αρχές του Αυγούστου 1992. Στις 7 Αυγούστου ο *Ραούφ Ντενκτάς* είχε την τελευταία μοναχική συνάντηση του με το Γενικό Γραμματέα *Μπούτρος Γκάλι*. Προτού αρχίσει η συνάντηση, ο *Ντενκτάς* δήλωσε στην τουρκική τηλεόραση ότι η διαδικασία που ακολουθεί το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι εσφαλμένη και ότι θα πρέπει να ακολουθηθεί διαδικασία νέας αξιολόγησης της κατάστασης.

Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, προφανώς για να ολοκληρώσει την εικόνα των απόψεων των δύο πλευρών, συνεκάλεσε κοινές συναντήσεις των δύο συνομιλητών για τις 12 και 13 Αυγούστου 1992.

Ερμηνεύοντας την ενέργεια αυτή του Γενικού Γραμματέα, ο Πρόεδρος του Δημοκρατικού Συναγερμού *Γλαύκος Κληρίδης* δήλωσε στον ανταποκριτή του ΡΙΚ στη Νέα Υόρκη ***Αποστόλη Ζουμπανιώτη*** ότι ο *Μπούτρος Γκάλι* έκαμε την κίνηση αυτή για

να απαντήσει σε τουρκικές διαμαρτυρίες ότι περιορίζεται στη διερεύνηση θεμάτων, για τα οποία ενδιαφέρεται η ελληνοκυπριακή πλευρά και αγνοεί θέματα, για τα οποία ενδιαφέρεται η τουρκοκυπριακή πλευρά. Ο Κληρίδης είπε πώς, αν από τη συζήτηση διαφανεί ότι βρισκόμαστε σε ακτίνα συμφωνίας στα δύο θέματα, δηλαδή στο εδαφικό και το προσφυγικό, τότε θα πρέπει να συνεχιστούν οι συζητήσεις και για άλλες πτυχές του Κυπριακού.

Ο Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ *Δημήτρης Χριστόφιας* δήλωσε ότι δεν ήταν ήταν ευτυχής από το γεγονός ότι ο *Μπούτρος Γκάλι* έκρινε σκόπιμο να αρχίσουν διαβουλεύσεις οι εκπρόσωποι του πάνω σε θέματα πέραν του εδαφικού και του προσφυγικού. Αν στις συναντήσεις αυτές, είπε, ο Ντενκτάς εξακολουθήσει να επιμένει σε απαράδεκτες θέσεις, είναι καθήκον του να διακόψει το διάλογο και να καταλογίσει ευθύνες στην αδιάλλακτη πλευρά.

Ριζική διαφωνία για την πραγματοποίηση των κοινών συναντήσεων εξέφρασαν οι Πρόεδροι του ΔΗΚΟ και της ΕΔΕΚ *Σπύρος Κυπριανού* και *Βάσος Λυσσαρίδης*.

Ο *Σπύρος Κυπριανού* δήλωσε, ότι είναι πολύ εσφαλμένη τακτική και χειρισμός, να γίνει συζήτηση της συνταγματικής πτυχής και άλλων θεμάτων προτού ξεκαθαρίσει η κατάσταση στο εδαφικό και το προσφυγικό.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* δήλωσε ότι μια κοινή συνάντηση έπρεπε να γίνει όταν τα δύο μέρη θα βρίσκονταν σε ακτίνα συμφωνίας.

Ο *Νίκος Ρολάνδης*, Πρόεδρος του Κόμματος των Φιλελευθέρων, δήλωσε ότι ήταν πια καιρός για απευθείας συνομιλίες στο εδαφικό και το προσφυγικό και πρόσθεσε, ότι, παρ' όλο ότι τα αποτελέσματα δεν ήταν απόλυτα ικανοποιητικά, ωστόσο άνοιγαν το δρόμο για περαιτέρω συνομιλίες.

Ο *Μιχάλης Παπαπέτρου*, Πρόεδρος του ΑΔΗΣΟΚ, δήλωσε ότι δεν συμεριζόταν τις διαφωνίες και τους δισταγμούς, που διατυπώνονταν για την πορεία που ακολουθείτο και πρόσθεσε ότι, από τη στιγμή που στόχος παρέμενε η λύση του Κυπριακού και η ανατροπή των κατοχικών τετελεσμένων, θα ήταν αδιανόη-

το να εμπλακεί η πλευρά μας σε διαδικαστικούς λαβυρίθους και να χάσει την ουσία.

Την απόφαση για τη συγκρότηση κοινών συναντήσεων των Βασιλείου και Ντενκτάς με το *Μπούτρος Γκάλι* ανακοίνωσε ο εκπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα με δήλωση του προς τους δημοσιογράφους. Στη δήλωση του ανέφερε ότι:

«Μετά την ανασκόπηση των συζητήσεων που πραγματοποιήθηκαν τις τελευταίες εβδομάδες με τους ηγέτες των δύο κοινοτήτων της Κύπρου και σύμφωνα με τη συμφωνημένη διαδικασία των συνομιλιών αυτών, οι δύο ηγέτες αποδέχθηκαν την πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα να παρακαθήσουν σε κοινή συνάντηση στη Νέα Υόρκη αρχίζοντας την Τετάρτη 12 Αυγούστου 1992, για τη διαπραγμάτευση μιας συμφωνίας με βάση τη Δέσμη Ιδεών, περιλαμβανομένων των εισηγήσεων του Γενικού Γραμματέα για εδαφικές αναπροσαρμογές και τους εκτοπισμένους».

Ο Εκπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα απάντησε σε ερωτήσεις των Δημοσιογράφων.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Η δήλωση για το Κυπριακό αναφέρεται στις εισηγήσεις του Γενικού Γραμματέα για τις εδαφικές αναπροσαρμογές. Μπορείτε να επιβεβαιώσετε ότι αυτές οι εισηγήσεις είναι ο Χάρτης που υποβλήθηκε από το Γενικό Γραμματέα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: *Ναι μπορώ να το επιβεβαιώσω.*

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ο Χάρτης είναι αναπόσπαστο μέρος της Δέσμης Ιδεών του Γενικού Γραμματέα;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: *Είναι μέρος της Δέσμης Ιδεών.*

ΕΡΩΤΗΣΗ: Μπορείτε να επιβεβαιώσετε κατά πόσο υπάρχει πρόοδος στο θέμα των εκτοπισμένων στις διαπραγματεύσεις για το Κυπριακό; Ο κ. Ντενκτάς έχει εγκαταλείψει την ιδέα του μηδενισμού των περιουσιών;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: *Εκείνο που μπορώ να πω πάνω σ' αυτό είναι ότι μέσα στα πλαίσια της Δέσμης Ιδεών ως ενιαίου συνόλου, οι δύο ηγέτες αποδέχονται την αρχή του δικαιώματος επιστροφής και του δικαιώματος περιουσίας, λαμβάνοντας υπόψη πρακτικές δυσκολίες τις οποίες η Τουρκοκυπριακή πλευρά έχει εξηγήσει*

στο Γενικό Γραμματέα.

Η σαφής αυτή δήλωση του εκπροσώπου του Γενικού Γραμματέα δικαιολογούσε πλήρως την απόφαση του Προέδρου Βασιλείου να πάρει μέρος στις συνομιλίες, παρά την αρνητική στάση που τήρησαν ορισμένοι από τους αρχηγούς των κομμάτων.

Σε δήλωση του στον απεσταλμένο του ΡΙΚ στις 13 Αυγούστου 1992 ο Πρόεδρος Βασιλείου θεωρούσε πως το γεγονός, ότι ο Ντενκτάς είχε αποδεχθεί τα δικαιώματα της επιστροφής και της περιουσίας, αποτελούσε μεγάλο βήμα, το οποίο έπρεπε να διευκρινιστεί. Απαντώντας σε ερώτηση, αν υπήρξε ουσιαστική πρόοδος που να δικαιολογεί τις κοινές συναντήσεις, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε:

«Όπως όλοι ξέρουμε, όλα αυτά τα χρόνια ο κ. Ντενκτάς πρόβαλλε το σύνθημα: Κανένας να μη επιστρέψει, να ζήσουμε χωριστά. Πρόβαλλε επίσης τη γνωστή θέση για ανταλλαγή των περιουσιών πάνω σε μηδενική βάση, δηλαδή για να το πούμε απλά, οτιδήποτε υπάρχει μέσα στην Τουρκοκυπριακή ομόσπονδη πολιτεία ανήκει στους τουρκοκύπριους και αυτό σε αντάλλαγμα για τις περιουσίες, που οι Τουρκοκύπριοι θα χάσουν στο νότιο τμήμα της Κύπρου. Η ουσία του θέματος ήταν ότι οι Ελληνοκύπριοι έχαναν όλες τις περιουσίες τους που είχαν στα κατεχόμενα. Το ίδιο συνέβαινε και για τους Τουρκοκύπριους στις ελεύθερες περιοχές.

Τώρα ο κ. Ντενκτάς έρχεται και λέει. Αναγνωρίζω δικαίωμα επιστροφής και περιουσίας, υπάρχουν όμως πρακτικές δυσκολίες. Σίγουρα ο κ. Ντενκτάς θα αναφέρει πολλές πρακτικές δυσκολίες και υπό την έννοια αυτή η διαπραγματέυση θα είναι δύσκολη, αν πραγματικά εννοεί ότι αναγνωρίζει τα δύο αυτά δικαιώματα.

Όμως για μας έχει τεράστια σημασία η αποδοχή της αρχής και η εγκατάλειψη από μέρους του, του συνθήματος του μηδενισμού των περιουσιών, δηλαδή της εξίσωσης τους πάνω σε μηδενική βάση. Αυτή η εξίσωση ήταν απαράδεκτη για μας γιατί είναι παράλογη και γιατί οι περιουσίες των Ελληνοκυπρίων στην Τουρκοκυπριακή πολιτεία μιας μελλοντικής ομοσ-

---

πονδίας, είναι υπερδιπλάσιες σε έκταση από εκείνες των Το-
ύρκων στην Ελληνοκυπριακή πολιτεία, ενώ η διαφορά της α-
ξίας σε τιμές 1974 είναι ακόμη μεγαλύτερη.

Εν πάση περιπτώσει αυτό για μας είναι ζήτημα ανθρωπί-
νων δικαιωμάτων και βασική αρχή για την οποία δουλέψαμε
σκληρά και πολεμήσαμε έντονα. Άρα το γεγονός ότι αυτή τη
στιγμή έρχεται η τουρκική πλευρά να αναγνωρίσει τις αρχές
αυτές είναι αναμφίβολα κάτι πολύ σημαντικό».

Μερικές λεπτομέρειες των κοινών συναντήσεων.

Η πρώτη κοινή συνάντηση στις 12 Αυγούστου άρχισε με έν-
τονη αντιπαράθεση του Τουρκοκύπριου ηγέτη με τον Γενικό
Γραμματέα του ΟΗΕ.

Από το βιβλίο του Παναγιώτη Παπαδημήτρη “Σύγχρονη ισ-
τορία της Κύπρου” παραθέτω τις λεπτομέρειες των συναντήσε-
ων:

«Στην αρχή της πρώτης συνάντησης ο Μπούτρος Γκάλι
προέβη σε ευρεία ανασκόπηση των συνομιλιών μέχρι τη
στιγμή εκείνη και στη συνέχεια ανακοίνωσε ότι η φάση αυτή
των απ’ ευθείας συνομιλιών θα άρχιζε με συζήτηση του
προσφυγικού. Στη συνέχεια οι συζητήσεις θα προχωρούσαν
στο Συνταγματικό και αφού ξεκαθάριζε το θέμα θα προχωρο-
ύσαν στο εδαφικό και στα άλλα θέματα.

Στόχος του Μπούτρος Γκάλι ήταν οι δύο συνομιλητές να
διαπραγματευτούν μια συμφωνία με βάση τη Δέσμη Ιδεών.

Σύμφωνα με το νέο απεσταλμένο του ΡΙΚ Δημήτρη Αντρέ-
ου ο Ντενκτάς αντέδρασε έντονα μόλις πληροφορήθηκε ότι οι
συζητήσεις θα άρχιζαν και πάλιν με το προσφυγικό και όχι με
το συνταγματικό, στο οποίο είχε επίμονες θέσεις, ιδιαίτερα
στην εκ περιτροπής Προεδρία και τη μεταβατική Κυβέρνηση.

Ο Γενικός Γραμματέας απάντησε ότι αυτό θα καθοριζόταν
όταν ολοκληρωνόταν η συζήτηση για το προσφυγικό και ότι
εν πάση περιπτώσει, το τι θα ακολουθούσε ήταν της δικής
του αρμοδιότητας και δικαιοδοσίας.

Ο Μπούτρος Γκάλι γνώριζε ότι μόνο πρόοδος στο προσ-

φυγικό, που συνδεόταν άμεσα με το εδαφικό, ένα θέμα, που επεδίωκε η ελληνοκυπριακή πλευρά να πάρει κάποια δέσμευση από το Ραούφ Ντενκτάς από το 1974-75, θα άνοιγε το δρόμο για παρά πέρα συνομιλίες και ξεπέραςμα των δυσκολιών.

Στη συνέχεια ο Μπούτρος Γκάλι ανακοίνωσε ότι θα παρουσίαζε στους δύο συνομιλητές περίγραμμα των όσων είχαν επιτευχθεί μέχρι τη στιγμή εκείνη με τη μορφή άτυπου εγγράφου, πράγμα, που προκάλεσε την αντίδραση του Ραούφ Ντενκτάς, ο οποίος διαμαρτυρήθηκε λέγοντας στο Γενικό Γραμματέα ότι άρχισε τις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες με μη Χάρτη στο εδαφικό, που τελικά έγινε Χάρτης και ότι τώρα ετοίμαζε εκτιμήσεις με μορφή και πάλι άτυπου εγγράφου, που θα γινόταν και αυτό έγγραφο. Ο Ντενκτάς ζήτησε αναβολή δύο ωρών για να διαβουλευθεί και όταν επανήλθε ανακοίνωσε ότι το πρόβλημα ξεπεράστηκε. Ωστόσο ο Ντενκτάς επέμενε να είναι αρνητικός και όταν τέλειωσε η συνάντηση είχε ιδιαίτερη συνάντηση με το Νέλσον Λέτσκι. Μετά τη συνάντηση δήλωσε ότι δεν υπήρξε αλλαγή στη θέση του στο εδαφικό για διατήρηση του 29%+ (συν) και στα θέματα της Μόρφου και των προσφύγων».

Συνέντευξη του Βασιλείου στην Τουρκική τηλεόραση.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου προέβη σε δηλώσεις στον ανταποκριτή της Τουρκικής τηλεόρασης, οι οποίες είναι ενδεικτικές των επιχειρημάτων που ανέπτυξε κατά τις συνομιλίες που είχε, είτε με το Γενικό Γραμματέα είτε και με τον Ραούφ Ντενκτάς. Παραθέτω το πλήρες κείμενο της συνέντευξης, την οποία θεωρώ σαν μια από τις καλύτερες, που είχε δώσει ο Πρόεδρος Βασιλείου. Απαντώντας σε ερώτηση του Τούρκου δημοσιογράφου, γιατί δεν μπόρεσε να αρχίσει η πραγματική συζήτηση για το Κυπριακό απάντησε :

«Όταν ήλθαμε εδώ, στις 15 Ιουλίου, ο Γενικός Γραμματέας μας υπέβαλε τη Δέσμη Ιδεών και τον Χάρτη. Μας είπε ότι πρέπει να διαπραγματευτούμε στη βάση αυτού του εγγράφο-

---

υ. Ωστόσο το ψήφισμα 750, με βάση το οποίο ήλθαμε εδώ και το οποίο ο κ Ντενκτάς γνώριζε πολύ καλά, διευκρίνιζε σαφώς ότι πρώτα έπρεπε να υπάρξει πρόοδος στο εδαφικό και το προσφυγικό για να φέρουμε αυτά τα δύο θέματα στη βάση, όπως και τα άλλα θέματα. Αυτός είναι ο λόγος, που ο Γενικός Γραμματέας ήθελε να προχωρήσουμε σε αυτά τα θέματα. Δυστυχώς ο κ. Ντενκτάς δεν αποδέχθηκε το Χάρτη, όχι ως λύση, αλλ' ούτε ως βάση για διαπραγμάτευση. Συνεπώς υπήρξε μια περίοδος, κατά την οποία πηγαίνοερχόταν κάνοντας εισηγήσεις και πέρασε πολύς χρόνος χωρίς να μπορέσουμε να σημειώσουμε πραγματική πρόοδο».

ΕΡΩΤΗΣΗ: Η Τουρκική πλευρά έκαμε παραχωρήσεις στο εδαφικό. Ως μέσα μαζικής ενημέρωσης διερωτόμαστε κατά πόσο εσείς είστε έτοιμοι να κάνετε παραχωρήσεις στο Συνταγματικό.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Πρώτα απ' όλα ας θέσουμε σωστά το θέμα. Από τη στιγμή που θέλεις να επιτύχεις συμφωνία εξυπνοείται ότι είσαι έτοιμος να κάνεις παραχωρήσεις πάνω σ' αυτά που αρχικά ζητούσες. Κανείς δεν μπορεί να έχει λύση, που να τον ικανοποιεί 100 %, γιατί και η άλλη πλευρά έχει τις απαιτήσεις της.

Πιστεύω ότι είναι λάθος να λέγεται ότι ο κ. Ντενκτάς έκαμε παραχωρήσεις. Παραχωρήσεις σε τι; Το έδαφος, που κατέχει ο τουρκικός στρατός από το 1974 δεν ανήκει στον κ. Ντενκτάς. Η Τουρκία είπε πολύ καθαρά ότι το 1974 ήρθε για να επέμβει γιατί όπως ισχυρίστηκε, ήθελε να αποκαταστήσει τη συνταγματική τάξη.

Επίσης η Τουρκία ψήφισε υπέρ του ψηφίσματος 3212 της Γενικής Συνέλευσης, το οποίο επιβεβαιώθηκε αργότερα από το Συμβούλιο Ασφαλείας και έλεγε ότι τα ξένα στρατεύματα θα έπρεπε να φύγουν και όλοι οι εκτοπισμένοι να γυρίσουν στα σπίτια τους.

Το ψήφισμα σαφώς δεν έλεγε ότι υπάρχει περιοχή που ανήκει στη μια ή την άλλη πλευρά. Αναφερόταν σε μια Κύπρο. Κατόπιν τούτου υπήρξε συμφωνία μεταξύ του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και του κ. Ντενκτάς -που επιβεβαιώθηκε

αργότερα από τον κ. Κυπριανού και τον κ. Ντενκτάς -ότι η Κύπρος σε κάποιο στάδιο θα γινόταν ομοσπονδία. Αυτό ήταν πάγιο αίτημα των Τουρκοκυπρίων, το οποίο αποδεχθήκαμε ως παραχώρηση προς την τουρκοκυπριακή πλευρά.

Για να έχεις ομοσπονδία χρειάζεσαι έδαφος. Πρέπει να συμφωνήσουμε στο εδαφικό. Το να μιλά κάποιος για παραχωρήσεις, ως εάν το έδαφος, που ελέγχεται από τον τουρκικό στρατό τώρα ανήκει στον κ. Ντενκτάς δεν είναι ορθό.

Η συμφωνία στην οποία θα καταλήξουμε για το εδαφικό θα πρέπει να είναι δίκαιη και σωστή. Αυτό είναι που προσπαθούμε να κάνουμε. Μέχρι τώρα όμως, ο κ. Ντενκτάς, δεν αποδέχθηκε εκείνο, που τα Ηνωμένα Έθνη θεωρούν ως δίκαιη λύση. Και να πούμε την αλήθεια δεν πιστεύουμε ότι αυτό είναι και τόσο δίκαιο.

Για να σας εξηγήσω, ο τουρκοκυπριακός πληθυσμός είναι περίπου το 18% ολοκλήρου του πληθυσμού της νήσου. Το ποσοστό, που προτείνουν τα Ηνωμένα Έθνη δεν είναι 18% αλλά 28%. Συνεπώς, ήδη μιλούμε για ποσοστό εδάφους σχεδόν διπλάσιο από το ποσοστό πληθυσμού. Το ποσοστό ιδιοκτησίας γης των τουρκοκυπρίων ήταν περίπου το 15 % ενώ το ποσοστό των παράλιων περιοχών, που σε ένα νησί είναι οι πιο σημαντικές και που σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών θα βρίσκεται υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση, ξεπερνά το 50% ολόκληρης της παράλιας περιοχής της Κύπρου. Συνεπώς αν κάποιος πρέπει να παραπονεθεί, αυτός είμαι εγώ και όχι ο κ. Ντενκτάς.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ποια η θέση σας σχετικά με την εκ περιτροπής προεδρία;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Αυτή είναι μια ιδέα που έχει ο κ Ντενκτάς και η οποία δεν υπάρχει πουθενά στον κόσμο. Καινοτομίες σε τέτοια θέματα προκαλούν προβλήματα. Η εμπειρία όσων κατάρτισαν συντάγματα σε όλο τον κόσμο είναι ότι τα κράτη πρέπει να είναι είτε ενιαία είτε ομόσπονδα και το σύστημα προεδρικό ή κοινοβουλευτικό. Όμως η ιδέα της εκ περιτροπής προεδρίας δεν υπάρχει πουθενά. Ο ίδιος ο κ. Ντενκτάς αναφέρθηκε σε δύο παραδείγματα εκείνο της Ελβετίας και εκείνο της Μαλαι-

---

σίας. Και σας λέω ότι είμαστε έτοιμοι να αποδεχθούμε ένα ομοσπονδιακό σύνταγμα στην Κύπρο που θα είναι 100% το ίδιο με το Ελβετικό Σύνταγμα.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Θα υπάρχει μεταβατική κυβέρνηση;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Μας ζητήθηκε να συζητήσουμε όχι πάνω σε ό,τι μπορούμε να φαντασθούμε, αλλά πάνω στη Δέσμη Ιδεών. Και στη Δέσμη Ιδεών δεν υπάρχει πρόνοια για Μεταβατική Κυβέρνηση. Εκείνο, που λέει είναι ότι η κατάσταση θα συνεχισθεί ως έχει. Βέβαια θα υπάρξει μεγάλη συνεργασία και συντονισμός μέχρις ότου αναλάβει η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Δεν πιστεύετε όμως, ότι η Δέσμη Ιδεών είναι ανοικτή για συζητήσεις και διαπραγματεύσεις;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Φυσικά όλα είναι ανοικτά για διαπραγματεύσεις. Προκειμένου όμως να έχεις επιτυχή διαπραγμάτευση σε οποιαδήποτε περίπτωση, πρέπει να συμφωνήσεις πάνω σε κοινή βάση. Αν δεν συμφωνήσεις πάνω σε κοινή βάση, τότε δεν υπάρχει πιθανότητα να σημειώσεις πρόοδο. Και ο κ. Ντενκτάς είπε ότι αποδέχθηκε τη Δέσμη Ιδεών ως βάση για διαπραγμάτευση. Αν αυτό αληθεύει τότε δεν πρέπει να μιλά για Μεταβατική Κυβέρνηση.

***Δυστυχώς οι συνομιλίες του 1992
δεν φτάνουν στην πολυπόθητη λύση.
Τι δήλωσαν οι συνομιλητές.***

Στις 13 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε η δεύτερη κοινή συνάντηση των δύο ηγετών με το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ. Στη συνάντηση αυτή προσήλθε εκνευρισμένος ο Ραούφ Ντενκτάς, κρατώντας ένα πεντασέλιδο έγγραφο. Στην αρχή δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι το έγγραφο αυτό θα αποτελούσε την αναμενόμενη από πολλούς τοποθέτηση του Τουρκοκύπριου ηγέτη πάνω στα θέματα που του έθεσαν με επιμονή ο Γενικός Γραμματέας και τα μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αποδείχθηκε ότι το έγγραφο του ήταν μη έγγραφο και ένας προπαγαν-

διστικός λόγος που επαναλάμβανε τα ίδια και τα αυτά. Το έγγραφο διαβάστηκε από τον Τουρκοκύπριο ηγέτη.

Στις 14 Αυγούστου πραγματοποιήθηκε η τελευταία πολύ σύντομη κοινή συνάντηση. Κράτησε μόνο 20 λεπτά. Όπως ανέφερε σε κατοπινή έκθεση του, ο Μπούτρος Γκάλι εισηγήθηκε όπως οι κοινές συναντήσεις «εισέλθουν σε ανάπαυλα για προβληματισμό και συμφωνήθηκε από όλους τους ενδιαφερομένους όπως οι κοινές συναντήσεις επαναληφθούν στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτωβρίου 1992». Ο Μπούτρος Γκάλι δεν απέκρυψε την οργή του για την αδιάλλακτη και παρελκυστική στάση του Ραούφ Ντενκτάς.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι κατά την επανάληψη των συνομιλιών πρέπει να διασφαλισθεί ότι αυτές θα διεξαχθούν σε κοινή βάση, δηλαδή πάνω στο έγγραφο Γκάλι. Τα δε Ηνωμένα Έθνη εξέδωσαν μια πολύ σύντομη ανακοίνωση, που ανέφερε:

«Ύστερα από τις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες μεταξύ των ηγετών των δύο κοινοτήτων στην Κύπρο, οι οποίες επαναλήφθηκαν στη Νέα Υόρκη στις 15 Ιουλίου 1992 ο Γενικός Γραμματέας είχε κοινές συνομιλίες μεταξύ των δύο ηγετών στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη στις 12, 13 και 14 Αυγούστου.

Στόχος αυτών των συνομιλιών παρέμενε η διαπραγμάτευση μιας συμφωνίας στη βάση της Δέσμης Ιδεών, περιλαμβανομένης και εισήγησης του Γενικού Γραμματέα στις εδαφικές αναπροσαρμογές και τα εκτοπισμένα άτομα.

Οι κοινές συνομιλίες θα επαναληφθούν στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών τη Δευτέρα 26 Οκτωβρίου 1992.

Ο Γενικός Γραμματέας θα υποβάλει έκθεση στο Συμβούλιο Ασφαλείας για τις συνομιλίες που διεξήχθησαν τις περασμένες εβδομάδες και για τις θέσεις των δύο πλευρών».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου, φανερά απογοητευμένος από την κατάληξη του νέου γύρου των συνομιλιών, δήλωσε στο Πρακτορείο "Ρώϋτερ" ότι η αποτυχία των συνομιλιών οφειλόταν στην εμμονή του Ντενκτάς να επιτύχει αναγνώριση από τη διεθνή κοινότητα σε ένα χωριστό κράτος στα κατεχόμενα. Είπε ακόμα

ότι η υποστήριξη της τουρκικής πλευράς στα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών είναι λεκτική και όχι πραγματική.

Ωστόσο ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε την πεποίθηση ότι η Δέσμη Ιδεών προσφέρει το πλαίσιο για τη διεξαγωγή ουσιαστικών συνομιλιών, που μπορούν να οδηγήσουν στη λύση.

Πιο αναλυτικά ο Πρόεδρος Βασιλείου μίλησε για τις συνομιλίες στη Νέα Υόρκη σε συνέντευξη του προς την Ελληνική Τηλεόραση και αργότερα στις 28 Αυγούστου, μετά την επιστροφή του στην Κύπρο. Ο Ραούφ Ντενκτάς μίλησε επίσης αναλυτικά για τις συνομιλίες της Νέας Υόρκης, ενημερώνοντας τη λεγόμενη Βουλή των Τουρκοκυπρίων στις 4 Σεπτεμβρίου 1992.

Ευρεία περίληψη των όσων ανέφεραν οι Πρόεδροι Βασιλείου και ο Τουρκοκύπριος ηγέτης θα παραθέσουμε πιο κάτω.

Η συνέντευξη του Προέδρου Βασιλείου.

Απαντώντας σε ερώτηση αν έχει μετανιώσει γιατί πήγε στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι αντίθετα, παρά το γεγονός ότι δεν έχουν υλοποιηθεί οι προσδοκίες ωστόσο η διαδικασία ήταν απαραίτητη και προς όφελος της υπόθεσης της Κύπρου. Δεν έτρεφε ψευδαισθήσεις αναφορικά με τη συμπεριφορά του Ραούφ Ντενκτάς, γι' αυτό και απέφυγε να κάμει οποιεσδήποτε αισιόδοξες δηλώσεις. Περιορίστηκε να εκφράσει την αποφασιστικότητα της ελληνοκυπριακής πλευράς να συνεργαστεί και να βοηθήσει στην επίτευξη προόδου, αυτό όμως εξαρτάτο από τη στάση της άλλης πλευράς, η οποία παρέμεινε αρνητική και έτσι δεν υπήρξαν αποτελέσματα.

«Το γεγονός όμως ότι έγινε αυτή η συνάντηση βοήθησε στην ουσιαστική διεθνοποίηση του Κυπριακού, μάλιστα σε εποχή, που ο κόσμος αντιμετωπίζει πάρα πολλά προβλήματα. Το γεγονός ότι ο Γενικός Γραμματέας και τα πέντε Μόνιμα Μέλη διέθεσαν τόσο χρόνο συζητώντας και παρακολουθώντας το Κυπριακό, βοήθησε στο να περάσει το μήνυμα ότι τα Ηνωμένα Έθνη και οι ηγέτες αυτού του κόσμου σήμερα θέλουν να λυθεί το Κυπριακό και πιστεύουν ότι μπορεί να λυθε-

ί».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε τη βεβαιότητα ότι οι συνομιλίες στη Νέα Υόρκη δεν συνιστούσαν οπισθοδρόμηση.

«Παρ' όλη την απογοήτευση και την πικρία που νοιώθουν πολλοί, πιστεύω ότι σίγουρα πήγαμε ένα βήμα μπροστά για τρεις λόγους: Πρώτο, γιατί ενεργοποιήθηκε το διεθνές ενδιαφέρον και το Κυπριακό τοποθετήθηκε στον κατάλογο των προβλημάτων, που πρέπει να επιλυθούν, Δεύτερο, γιατί για πρώτη φορά στην ιστορία του Κυπριακού έχουμε την πολύ σημαντική και συγκεκριμένη πρόταση των Ηνωμένων Εθνών για επίλυση του εδαφικού, Τρίτο, γιατί ύστερα από πολλές πιέσεις και δυσκολίες ο κ. Ντενκτάς αποδέχθηκε τις βασικές αυτές αρχές».

Η δημοσιογραφική διάσκεψη στη Λευκωσία.

Μετά την επιστροφή του στην Κύπρο και αφού είχε ετοιμασθεί η έκθεση του Γενικού Γραμματέα και εγκριθεί το ψήφισμα 774 του 1992, ο Πρόεδρος Βασιλείου έδωσε δημοσιογραφική διάσκεψη, η οποία, μεταξύ άλλων, φανέρωσε πόσο άσχετοι είναι ορισμένοι δημοσιογράφοι και πολύ περισσότερο τη διαστρέβλωση ορισμένων γεγονότων για την εξυπηρέτηση προεκλογικών σκοπιμοτήτων.

Η πρώτη κιόλας ερώτηση αποτελούσε την αυθαίρετη ερμηνεία του δημοσιογράφου για όσα συνέβησαν στη Νέα Υόρκη. Κατά την άποψη του

- α) η Δέσμη Ιδεών μετατράπηκε από βάση για διαπραγματεύση σε βάση για λύση και ως εκ τούτου δεν μπορούσε να γίνει αλλαγή στη Δέσμη, και
- β) ότι οι προτάσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς του 1989 δεν αποτελούν τη βάση των διαπραγματεύσεων αλλά το πλαίσιο της Δέσμης Ιδεών και ότι μ' αυτό τον τρόπο η ελληνοκυπριακή πλευρά ξεφεύγει από τις προτάσεις της.

Η απάντηση του Προέδρου ήταν μακρά και συνιστούσε σεμινάριο για το τι σημαίνει να διαπραγματεύεσαι, τη διαφορά που

υπάρχει μεταξύ της βάσης για διαπραγμάτευση και της βάσης για λύση και τα βασικά σημεία στα οποία η **Δέσμη Ιδεών** δεν διαφέρει από τις ελληνοκυπριακές προτάσεις του 1989.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου παρατήρησε ότι ορισμένα από τα συμπεράσματα του δημοσιογράφου δεν ανταποκρίνονται καθόλου στην πραγματικότητα και ότι γίνεται ένα παιχνίδι με τις λέξεις. Με συγκεκριμένα επιχειρήματα απέδειξε ότι

- α) η **Δέσμη Ιδεών** ήταν και εξακολουθεί να είναι **βάση για διαπραγμάτευση** και **όχι βάση για λύση**, και
- β) στις βασικές αρχές δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ **των προτάσεων της Ελληνοκυπριακής πλευράς και της Δέσμης Ιδεών**.

Αναφορικά με το πρώτο θέμα ο Πρόεδρος Βασιλείου επικαλέστηκε και τα δύο τελευταία ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας 750 και 774, που μιλούν καθαρά «για διαπραγματεύσεις για επίτευξη συμφωνίας. (reaching an overall agreement) Για να επιτευχθεί μια συμφωνία πρέπει να διαπραγματευθείς. Στη διαπραγμάτευση αυτή εμείς θα προσπαθήσουμε να προβάλουμε τις θέσεις μας, έχοντας πάντα ως βασικό καθοδηγητή μας τις προτάσεις μας του 1989, τις οποίες έχω πάντοτε μαζί μου».

Αναφορικά με το δεύτερο θέμα ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε τέσσερις βασικές αρχές, στις οποίες δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ των Ελληνοκυπριακών προτάσεων και της Δέσμης Ιδεών. Αυτές αφορούν:

Πρώτο, την επιστροφή του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού προσφύγων στις υπό Ελληνοκυπριακή διοίκηση περιοχές. *“Ποτέ στο παρελθόν δεν υπήρξε συζήτηση για αριθμό πάνω από 80.000. Συνήθως μιλούσαν για 40.000, 30.000 κ.λπ. Τελικά ο Χάρτης προβλέπει για περίπου 82.000”.*

Δεύτερο, στο θέμα της αναγνώρισης του δικαιώματος επιστροφής και περιουσίας, στο παρελθόν κατεβάλλετο προσπάθεια για το θέμα της επιστροφής, με το ψήφισμα 774 αναγνωρίζονται τα δικαιώματα επιστροφής και περιουσίας.

Τρίτο, η Δέσμη Ιδεών δίδει τη δυνατότητα για να δημιουργηθεί ένα λειτουργήσιμο κράτος. Στις πλείστες πρόνοιες της

δεν διαφέρει από το σύνταγμα της Ζυρίχης. *“Μπορεί σήμερα να υπάρχουν αντιδράσεις από ορισμένους πάνω στην ιδέα της ομοσπονδίας, αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ομοσπονδία και μάλιστα η δικαιοδική ομοσπονδία δεν τέθηκε ποτέ υπό αμφισβήτηση. Ήταν η βάση των Συμφωνιών Μακαρίου-Ντενκτάς και Κυπριανού-Ντενκτάς”*.

Τέταρτο, η Δέσμη Ιδεών προσφέρει μια σειρά προτάσεων που καλύπτουν το θέμα της αποχώρησης των στρατευμάτων κατοχής. Πάνω στις προτάσεις αυτές η ελληνοκυπριακή πλευρά έχει τις απόψεις της. Ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε την πεποίθηση, ότι μπορεί να επιτευχθεί συμφωνία, η οποία να διασφαλίζει τα βασικά αιτήματα της ελληνοκυπριακής πλευράς. Όλες οι βασικές αρχές που έχει θέσει η ελληνοκυπριακή πλευρά μπορούν να επιτευχθούν με διαπραγματεύσεις στη βάση της Δέσμη Ιδεών.

Απαντώντας σε άλλες ερωτήσεις, ο Πρόεδρος Βασιλείου κατέστησε σαφές, ότι όλα ανεξαιρέτως τα θέματα που αναφέρονται στη Δέσμη βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση και ότι, με σοβαρότητα και επιμονή, μπορούν να επέλθουν πολλές βελτιώσεις και ότι έχει τεθεί με κατηγορηματικό τρόπο το θέμα της αποχώρησης των εποίκων. Στον Πρόεδρο Βασιλείου υποβλήθηκε η πιο κάτω ερώτηση:

ΕΡΩΤΗΣΗ: Έχουμε τη δυνατότητα να αλλάξουμε τη Δέσμη Ιδεών ή, για να επικαλεσθώ χθεσινοβραδινή τηλεοπτική δήλωση του κ. Χριστόφια, μόνο περιθωριακές αλλαγές μπορούν να γίνουν στη Δέσμη Ιδεών; Αυτή είναι η λύση του Κυπριακού προβλήματος;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: *Η λύση του Κυπριακού προβλήματος θα είναι εκείνη που θα συμφωνήσουμε κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων. Τη λύση αυτή, όπως είναι φυσικό, η Κυβέρνηση θα συζητά συνεχώς με την πολιτική ηγεσία. Εξάλλου θα υποβληθεί για έγκριση στον Κυπριακό λαό, που θα κρίνει αν είναι κατάλληλη και σωστή. Εκείνη θα είναι η λύση. Οποιαδήποτε προσπάθεια να παρουσιασθούν τα πράγματα διαφορετικά δεν εξυπηρετεί σε τίποτε.*

Απαντώντας σε ερώτηση, γιατί είχε αποδεχθεί παρέκκλιση

του Γενικού Γραμματέα από τη συμφωνηθείσα διαδικασία των συνομιλιών της Νέας Υόρκης, ο Πρόεδρος Βασιλείου τόνισε:

«Πρέπει να γνωρίζετε ότι ποτέ δεν είναι σοφό όταν πας σε μια διαπραγμάτευση να παραιτείσαι ή να φεύγεις για θέματα διαδικασίας. Εκείνο, που πάντα έχει σημασία είναι η ουσία. Μόνο όταν μπαίνεις σε θέματα αρχών μπορείς να διαφωνήσεις.

Αν π.χ. μου έλεγαν ότι πρέπει να παραιτηθούμε του δικαίωματος επιστροφής και περιουσίας ή ότι δεν πρέπει να διακριβωθεί η τύχη των αγνοουμένων μας-ένα θέμα, που έθεσα πολύ έντονα και που δεν είναι τυχαίο ότι περιελήφθη στη Δέσμη Ιδεών-τότε οπωσδήποτε θα έφευγα από τις συνομιλίες. Όταν τίθενται θέματα αρχών δικαιούσαι να διαφωνήσεις όχι όμως και σε θέματα διαδικασίας.

Σε θέματα διαδικασίας τις αποφάσεις τις παίρνει εκείνος, που έχει την ευθύνη για τη διαδικασία και αυτός είναι ο Γενικός Γραμματέας. Ο Γενικός Γραμματέας αποφάσισε να προχωρήσει σε απ' ευθείας συνομιλίες, μετά τη θεαματική στροφή του κ. Ντενκτάς πάνω στο θέμα της περιουσίας και της επιστροφής των προσφύγων. Αυτή η στροφή έκανε το Γενικό Γραμματέας να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι εδικοιολογείτο να προχωρήσει σε απ' ευθείας συνομιλίες. Από εκείνη τη στιγμή και πέρα η επιλογή μας ήταν απλουστάτη. Είτε φεύγουμε από τις συνομιλίες, πράγμα, που κανένας δεν πρότεινε είτε δεχόμαστε να προχωρήσουμε».

Η επόμενη ερώτηση που υποβλήθηκε στον Πρόεδρο Βασιλείου ήταν η ακόλουθη:

ΕΡΩΤΗΣΗ: Μήπως είσατε δέσμιος της διαδικασίας των συνομιλιών και δεν μπορείτε να απεμπλακείτε; Αν και ο νέος γύρος των συνομιλιών αποτύχει και το Συμβούλιο αποφασίσει να υιοθετήσει τη Δέσμη Ιδεών ως βάση λύσης του Κυπριακού, πώς μπορείτε να αντιδράσετε;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ένα επιχείρημα, που ανέφερα από την αρχή ήταν ότι στις συνομιλίες έπρεπε να υπάρχουν “κανόνες του παιγ-

νιδιού". Έπρεπε να υπάρχει ένα περίγραμμα μέσα στο οποίο γίνονται διαπραγματεύσεις. Γιατί αν ο καθένας εκφράζει οποιαδήποτε στιγμή νέες ιδέες που θα βρίσκονται έξω από τη βάση λύσης δεν μπορούμε να προχωρήσουμε. Μέχρι της στιγμής η δική μας πλευρά δεν έχει θέσει θέματα εκτός του περιγράμματος, ενώ ο κ. Ντενκτάς συνεχώς θέτει θέματα εκτός περιγράμματος.

Ο Πρόεδρος απάντησε επίσης σε πολλές άλλες ερωτήσεις και έδωσε διευκρινίσεις σε θέματα, που προκύπτουν από τον Χάρτη Γκάλι και σε ορισμένες από τις προτάσεις της Δέσμης Γκάλι που αφορούν τη συνταγματική πτυχή του Κυπριακού.

Η αντίδραση του Ραούφ Ντενκτάς.

Η αντίδραση του Τουρκοκύπριου ηγέτη εκδηλώθηκε με λεπτομερή αναφορά σ' όλα τα στάδια των συνομιλιών της Νέας Υόρκης, σε ομιλία του ενώπιον της λεγόμενης Βουλής των Τουρκοκυπρίων στις 4 Σεπτεμβρίου 1992. Η ομιλία του Ραούφ Ντενκτάς αποδεικνύει και στους πιο κακόπιστους ότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά είχε χειρισθεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις συνομιλίες. Στην ομιλία του περιέγραψε τις μεγάλες δυσκολίες που αντιμετώπισε και τη δυσχερή θέση στην οποία βρέθηκε. Από την πρώτη κιόλας στιγμή δήλωσε :

«Δεν διαπραγματευθήκαμε με την ελληνοκυπριακή πλευρά για τέσσερις εβδομάδες. Διαπραγματευθήκαμε με τον κ. Μπούτρος Γκάλι και τους σημαίνοντες πέντε αρχηγούς των αντιπροσωπειών των πέντε μονίμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας».

Θα ήθελα να κάμω μια παρένθεση στο σημείο αυτό. Ουδέποτε στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας οποιοσδήποτε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας αισθάνθηκε την ανάγκη να μιλήσει μπροστά στην ολομέλεια της Βουλής και να αναπτύξει στους εκπροσώπους της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας, όπως είναι ουσιαστικά τα μέλη της Βουλής, για τις εξελίξεις και

την πολιτική του επί του Κυπριακού. Έγιναν συζητήσεις του Κυπριακού στη Βουλή, αλλά στην απουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας. Επίσης έγιναν ενημερώσεις βουλευτών από τον Πρόεδρο. Όμως ουδέποτε υπήρξε συζήτηση ανάλογη με αυτή των Τουρκοκυπρίων.

Μετά την παρένθεση αυτή παραθέτω το κείμενο της ομιλίας του Ραούφ Ντενκτάς, το ποίο είναι πολύ αποκαλυπτικό. Το παίρνω από το βιβλίο του Παναγιώτη Παπαδημήτρη “Σύγχρονη ιστορία της Κύπρου”.

«Για τέσσερις εβδομάδες είχαμε να αντιμετωπίσουμε μια κατάσταση υπέρ των Ελληνοκυπρίων, όπου το Συμβούλιο Ασφαλείας έδινε προτεραιότητα στο εδαφικό και το προσφυγικό και εξέδιδε οδηγίες να μη συζητήσουμε το συνταγματικό προτού διευθετηθούν τα άλλα δύο θέματα. Για τέσσερις βδομάδες είμαστε αναγκασμένοι να διαπραγματευθούμε πάνω σ’ αυτά τα δύο θέματα. Τελικά, με μια αλλαγή, που κάναμε μας δήλωσαν το εξής: Τα κυριότερα σημεία του εδαφικού και του προσφυγικού έχουν συζητηθεί αρκετά. Οι διαπραγματεύσεις στο συνταγματικό θα αρχίσουν αύριο στις 10 π.μ. Η δήλωση έλεγε ότι ο Ντενκτάς και ο Βασιλείου θα συζητούσαν τα θέματα αυτά πρόσωπο με πρόσωπο. Με άλλα λόγια, έλεγε ότι εκείνο που θέλαμε από την αρχή θα άρχιζε να γίνεται.

Όταν συμφωνήσαμε πάνω σ’ αυτό υποβάλαμε και εμείς ένα έγγραφο. Λέγαμε: Θα αρχίσουμε αυτές τις διαπραγματεύσεις. Ωστόσο υπάρχουν τα έξι σημεία στο συνταγματικό, τα οποία τονίζουμε και στα οποία αναμένουμε μια απάντηση. Μη τα ξεχάσετε. Εμείς δεν τα ξεχάσαμε όταν καθίσαμε στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και δεν θα διαπραγματευθούμε μόνο στο πλαίσιο του δικού μας εγγράφου.

Επιδώσαμε το έγγραφο μας στο Γενικό Γραμματέα και το στείλαμε και στα πέντε μόνιμα μέλη. Νιώθαμε ικανοποίηση που οι απ’ ευθείας διαπραγματεύσεις θα άρχιζαν την επόμενη μέρα.

Το απόγευμα ο Γενικός Γραμματέας μας είπε ότι είχε προκύψει η ακόλουθη κατάσταση: Είχε μιλήσει στο Συμβούλιο

Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και το Συμβούλιο μου ζητούσε να συζητήσω με τον Βασιλείου τα θέματα, τα οποία συζητούσα προηγουμένως με τη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών και άλλους επισήμους, κατά τη διάρκεια των τεσσάρων τελευταίων εβδομάδων και στα οποία είχαμε φθάσει σε ένα ορισμένο σημείο. Με άλλα λόγια, μου ζητούσε να συζητήσω και πάλι τον Χάρτη και το θέμα των εκτοπισμένων, και μάλιστα από την αρχή με τον Βασιλείου. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έλεγε ότι, όταν θα συμφωνούσαμε σ' αυτά τα σημεία, ο Βασιλείου και εγώ θα μπορούσαμε να αρχίσουμε τη συζήτηση των συνταγματικών θεμάτων.

Είπα στο Γενικό Γραμματέα ότι έτσι θα έπαιζε το παιχνίδι των Ελληνοκυπρίων. Του είπα ότι είχαμε συζητήσει αυτά τα θέματα σε λεπτομέρεια και με μεγάλη υπομονή για τέσσερις εβδομάδες και ότι την προηγούμενη μέρα οι άνθρωποι του μου έδειξαν τη διακήρυξη, που επρόκειτο να εκδοθεί, ότι είχαν πάρει τη συγκατάθεση μου γι' αυτή τη διακήρυξη, ότι είχαμε απογοητευθεί πολύ από αυτή την εξέλιξη των γεγονότων, καθώς περιμέναμε την έκδοση διακήρυξης και ότι δεν θα τη δεχόμαστε.

Ο Γενικός Γραμματέας είπε: Εγώ είμαι ο δικαστής εδώ. Εγώ είμαι ο μεσολαβητής. Εκείνο, που λέω γίνεται. Πρέπει να προσέξετε εκείνο, που λέγω εγώ και οι άνθρωποι μου, όχι εκείνο που λένε τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας. Εγώ είμαι ο τελικός κριτής.

Του υπενθύμισα ότι πρώτα από όλα δεν ήταν μεσολαβητής, αλλά πρόσωπο, στο οποίο είχε ανατεθεί αποστολή καλών υπηρεσιών και ότι η αποστολή του ήταν να φέρει τις δύο πλευρές μαζί και ότι αν και μπορούσε να υποβάλει προτάσεις δεν ήταν μεσολαβητής. Τότε ζήτησα χρόνο 2 ωρών. Είπα ότι η απάντησή μου θα είναι **όχι**, αλλά έχω συμβούλους και θα ζητήσω τη γνώμη της Τουρκίας γιατί γνωρίζω ότι η Τουρκία είναι στο πλευρό μου, αλλά θα ήθελα να το επιβεβαιώσω. Έπειτα απ' αυτό, έπειτα από δύο ώρες θα έρθω να σου δώσω την τελική μου απάντηση.

Τηλεφωνήσαμε στους Αμερικανούς και τους Βρετανούς.

Τους είπα ότι ετοιμαζόμαστε να φύγουμε από τη Νέα Υόρκη την επόμενη μέρα και τους εξήγησα τους λόγους. Τηλεφωνήσαμε στην Άγκυρα. Στείλαμε μηνύματα. Τους είπαμε ότι υπό το φως των σημερινών συνθηκών επρόκειτο να φύγουμε από τη Νέα Υόρκη και ότι αν δεν παρενέβαιναν να θέσουν τέρμα σ' αυτή τη αδικία δεν θα υπήρχε λόγος να μείνουμε στη Νέα Υόρκη.

Όλα αυτά συνέβησαν με επτά ώρες διαφορά και οι επαφές έγιναν πολύ γρήγορα. Δύο ώρες αργότερα, όταν πήγα στο Γενικό Γραμματέα, μου είπε: Εν τάξει όλοι με θεωρούν φίλο του Βασιλείου υποστηρικτή του και ακόμη και συντάιρο του. Γίνονται τέτοιοι ισχυρισμοί στον τουρκικό τύπο. Αυτό δεν είναι αλήθεια. Είμαι αμερόληπτος. Όπως βλέπεις άλλαξα την ημερήσια διάταξη. Θα αρχίσετε διαπραγματεύσεις με το θέμα των εκτοπισμένων, κατά τη διάρκεια των οποίων η συζήτηση του συνταγματικού είναι αναπόφευκτη. Στη συνέχεια θα συζητήσετε το συνταγματικό και μετά θα συζητήσετε το εδαφικό και τον Χάρτη.

Συμφωνήσαμε σ' αυτή την πρόταση. Μ' αυτό τον τρόπο παρακαθήσαμε με τον Βασιλείου στο ίδιο τραπέζι. Αρχισα να διαβάζω το έγγραφο μου, το οποίο ήταν 2-3 σελίδες. Αυτό το έγγραφο περιλάμβανε τους όρους υπό τους οποίους οι εκτοπισμένοι θα μπορούσαν να επιστρέψουν στο βορρά. Αυτοί οι όροι θεωρήθηκαν πολύ σκληροί. Είπαμε ότι δεν μπορούσαμε να τους αλλάξουμε. Το σημείο αφετηρίας μας ήταν η εδαφική εξίσωση. Η εδαφική εξίσωση δεν απορρίπτει την ιδιοκτησία ακίνητης περιουσίας, αλλά ζητά αμοιβαίες εδαφικές προσαρμογές. Ο λόγος για την προσέγγιση μας ήταν να εμποδίσουμε τους Ελληνοκύπριους να έρθουν στο βορρά και να πουν στους Τουρκοκύπριους: Αυτό είναι το σπίτι μου και είναι γραμμένο στο όνομα μου. Γι' αυτό φύγε.

Με άλλα λόγια η προσέγγιση μας απέβλεπε στην αποτροπή συγκρούσεων από την πρώτη μέρα και στη διατήρηση των εγγυήσεων, που δώσαμε με τους νόμους μας στο λαό μας που εγκαταστάθηκε σ' αυτά τα μέρη -εγγυήσεις, που ο λαός μας τις αξίζει και απέβλεπαν στη διασφάλιση της ηρεμίας του.

Μπροστά στο αντίθετο επιχείρημα και στην πίεση ότι αυτά μπορούν να διασφαλισθούν με άλλους τρόπους, και αν είμαστε ευέλικτοι, τα συνταγματικά θέματα θα μπορούσαν να συζητηθούν πιο γρήγορα, πιστέψαμε ότι το κύριο θέμα ήταν το ακόλουθο: Πρόκειται να εγκαθιδρύσουμε μια ομοσπονδία με τους Ελληνοκυπρίους; Θέλουν οι Ελληνοκύπριοι μια ομοσπονδία ή μας εξαπατούν;

Όλες οι δηλώσεις και η προσέγγιση του ήταν ότι αν οι Τουρκοκύπριοι δεν είναι ευέλικτοι αναφορικά με το εδαφικό, τότε δεν θα συζητήσω το συνταγματικό. Αυτό φανέρωνε ότι θα απέφευγαν να συζητήσουν το συνταγματικό μαζί μας. Θεωρήσαμε ότι ενόσω τους δίναμε την ευκαιρία να το πράξουν, ο κόσμος θα πίστευε ότι η Τουρκία κατέχει το 36% της νήσου, ότι δεν θέλει να αφήσει την Κύπρο, ότι αυτή είναι η αιτία της αδιαλλαξίας στο Κυπριακό πρόβλημα και ότι το πρόβλημα ήταν πρόβλημα κατοχής.

Εμείς λέμε ότι δεν είναι πρόβλημα κατοχής, αλλά διαπίστωσης κατά πόσο οι Ελληνοκύπριοι πραγματικά έχουν πρόθεση να εγκαθιδρύσουν ένα νέο κράτος σε συνεταιρισμό με τους Τουρκοκυπρίους: -μια διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία. Συνεπώς, επιδείξαμε ευελιξία θέτοντας νέους όρους, οι οποίοι όπως ένα δίκτυ θα προστάτευαν τα δικαιώματα των πολιτών μας, οι οποίοι κατέχουν γη ή έχουν δικαίωμα να κατέχουν γη σύμφωνα με τους νόμους μας. Με αυτό τον τρόπο ανοίξαμε τις πόρτες των διαπραγματεύσεων στο συνταγματικό.

Ενώ διαβάζαμε το έγγραφο μας, έπρεπε να συζητήσουμε τα συνταγματικά θέματα και ιδιαίτερα το θέμα της κυριαρχίας για να εξηγήσουμε για ποιο λόγο ενεργούσαμε μ' αυτό τον τρόπο. Είμαστε κυρίαρχοι σήμερα, θα είμαστε κυρίαρχοι και αύριο. Σήμερα έχουμε τη Συνέλευση και τους νόμους μας. Κανένας δεν μπορεί να μας κάνει να αγνοήσουμε ή να αρνηθούμε την ύπαρξη του Συντάγματος και τους νόμους, που υιοθετήσαμε για να προστατεύσουμε τα δίκαια του λαού μας. Κανένας δεν μπορεί να αναμένει από μας να υπογράψουμε μια συμφωνία, που αποδέχεται μόνο την ισχύ των νόμων της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Συνεπώς με τη συμφωνία και

έπειτα απ' αυτή θα συνεχίσουμε να προστατεύουμε τους ανθρώπους στους οποίους δώσαμε δικαιώματα με τους δικούς μας κυρίαρχους νόμους και των οποίων τα δικαιώματα υποσχθήκαμε να προστατεύσουμε.

Οι Ελληνοκύπριοι, που στο μέλλον θα θελήσουν να εγκατασταθούν στο βορρά έχουν υποχρέωση να συμμορφωθούν με τους νόμους της ΤΔΒΚ. Θα μπορέσουν να έλθουν στο βορρά και να εγκατασταθούν εδώ σύμφωνα με την άδεια που θα τους δοθεί. Με άλλα λόγια θα επικρατήσει η θέληση του λαού».

Στη συνέχεια ο Ραούφ Ντενκτάς επιδόθηκε στη συνηθισμένη παρελθοντολογία του για τα “δεινά” των τουρκοκυπρίων και «των μελλοντικών δεινών σε περίπτωση που υπογραφεί τεχνητή συμφωνία». Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης ανέφερε, μεταξύ άλλων, ότι ο Βασιλείου δεν πήγε στη Νέα Υόρκη προετοιμασμένος για συνομιλίες και ότι αυτό που ανέμενε ήταν ότι

«Ο Ντενκτάς, τον οποίο θεωρεί αδιάλλακτο, θα κτυπούσε το χέρι στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και θα αρνείτο να επιδείξει ευελιξία σε οποιαδήποτε από τα θέματα και έπειτα απ' αυτό οι διαπραγματεύσεις θα διακόπτονταν. Τότε η Ελληνοκυπριακή πλευρά θα ήταν ελεύθερη να επιστρέψει με τον ισχυρισμό ότι η Τουρκία δεν θα τερματίσει ποτέ την κατοχή ούτε και θα απαρνηθεί έδαφος. Θα έλεγαν πως είναι η Τουρκία που εμποδίζει την ειρήνη. Αυτό θα τους διευκόλυνε να συνεχίσουν τα συνωμοτικά σχέδια τους για ακόμα μερικά χρόνια. Αυτή τη φορά θα ήσαν πιο ελεύθεροι να προωθήσουν τα σχέδια τους εξοπλισμένοι με τον Χάρτη Γκάλι».

Ο Ραούφ Ντενκτάς ανέφερε ότι, προτού αναχωρήσει από τη Νέα Υόρκη, προειδοποίησε ότι θα ήταν δύσκολη η επιστροφή του στη Νέα Υόρκη, αν το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθετούσε ψήφισμα υπέρ των Ελληνοκυπρίων.

«Λίγες μέρες μετά την αναχώρηση μας ο Γενικός Γραμμα-

τέας των Ηνωμένων Εθνών υπέβαλε την Έκθεση του. Συμπεριέλαβε και τον Χάρτη στην Έκθεση του, παρά τα αιτήματα και τις προειδοποιήσεις μας. Η Έκθεση και ο Χάρτης εγκρίθηκαν στο ψήφισμα παρά τα αιτήματα και τις προειδοποιήσεις μας. Όταν διαβάσετε την έκθεση και το ψήφισμα προσεκτικά θα δείτε ότι αυτή τη φορά καλούμαστε με ελάχιστες αλλαγές. Είναι προφανές ότι τα θέματα που μας ενδιαφέρουν δεν είναι διαπραγματεύσιμα».

Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης με την αποδειγμένη δικανική ικανότητα του μίλησε ενώπιον της “Βουλής” του με τον ίδιο τρόπο που μιλούσε ενώπιον των Δικαστηρίων, όταν παρουσιαζόταν στα Δικαστήρια ως Δικηγόρος του Στέμματος. Τις ικανότητες αυτές είχε την ευκαιρία να εκτιμήσει πολλές φορές ο συγγραφέας του βιβλίου αυτού, όταν κατά τη διάρκεια του αγώνα της ΕΟΚΑ παρακολούθησε πλείστες υποθέσεις αγωνιστών της ΕΟΚΑ, στις οποίες την κατηγορία διεύθυνε ο Ραούφ Ντενκτάς. Η μόνη διαφορά είναι ότι το Κυπριακό είναι καθαρά πολιτικό θέμα και η αντιμετώπιση του γίνεται με πολιτικούς όρους.

Ο Ραούφ διαθέτει ένα ισχυρό όπλο στο πολιτικό οπλοστάσιο του. Είναι η στρατιωτική δύναμη, που αντλεί από την πανίσχυρη στρατιωτικά Τουρκία. Στον τομέα αυτό είναι μάταιη οποιαδήποτε προσπάθεια ανταγωνισμού. Γι’ αυτό και είναι καταδικασμένα σε αποτυχία τα διάφορα δόγματα, που ανακαλύπτει η ελληνική πλευρά, για να καλύψει την μεγάλη ανισοσκέλεια που υπάρχει στον στρατιωτικό τομέα υπέρ της Τουρκίας. Υπερτερεί η Ελληνική πλευρά στον πολιτικό τομέα, τον οποίο παραμέλησε επιδιόδομηνη σε δονκιχωτικές μάλλον επιδείξεις στρατιωτικής αναμέτρησης, που εκφράζονται με ηφαίστεια, έτοιμα να εκραγούν ή με τα λεγόμενα δόγματα του ενιαίου αμυντικού χώρου και τις παραγγελίες οπλικών συστημάτων, που τελικά δεν φθάνουν στον προορισμό τους.

Όταν επικεντρώσαμε την προσοχή μας να αντιμετωπίσουμε το Ραούφ στο πολιτικό πεδίο, επιτύχαμε να τον στριμώξουμε και αν συνεχίζαμε να ασχολούμαστε σοβαρά με τα όπλα που μας προσφέρει το δίκαιο και η πειστική επιχειρηματολογία, διαφορε-

---

τική θα ήταν η θέση της Κύπρου. Ο Ραούφ αισθανόταν και αισθάνεται μεγάλη άνεση, όταν μιλά ενώπιον των μελών της “Συνέλευσής” του, τα περισσότερα από τα οποία ανήκαν και ανήκουν σε κόμματα, που τον υποστήριζαν. Κανένας δεν μπορούσε να τον διακόψει και να του πει ότι αυτά που λέγεις δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα ή είναι παράλογα.

Θεωρώ απαραίτητη αυτή την παρένθεση και επανέρχομαι στην ομιλία του ενώπιον της “Συνέλευσης”. Αφού ανεφέρθη σε βασικές πτυχές του Κυπριακού και στην ιστορία των συνομιλιών για τη λύση του Κυπριακού, περιέγραψε τη δύσκολη θέση στην οποία τον είχε φέρει ο Μπούτρος Γκάλι και το Συμβούλιο Ασφαλείας, όταν τον κάλεσαν για να του πουν ότι πρέπει να δεχθεί τον Χάρτη Γκάλι:

«Ο Γενικός Γραμματέας είπε ότι αυτό το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών δεν είναι εκείνο, που ξέραμε στο παρελθόν. Αυτό το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι πολύ ισχυρό. Είναι σε θέση να κάνει οτιδήποτε θέλει χωρίς καν να με ρωτήσει. Μπορεί να υιοθετήσει οποιοδήποτε ψήφισμα θέλει. Δέστε τι έκανε στο Ιράκ. Δέστε τι έκανε στη Λιβύη. Με άλλα λόγια σας τονίζω, παρακαλώ δεχθείτε το έγγραφο μου. Δεν θα χάσετε τίποτα αν το αποδεχθείτε. Να τι μας είπε.

Κατά κάποιο τρόπο προσπάθησε να παρουσιάσει το Συμβούλιο Ασφαλείας σαν τα λιοντάρια, που καταβρόχθιζαν τους σκλάβους κατά τη ρωμαϊκή εποχή. Με άλλα λόγια είτε κάνετε ό,τι σας λέμε, είτε σας ρίχνουμε στα λιοντάρια.

Τώρα ας δούμε τι είπα εγώ στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Είστε ισχυροί. Αυτή η δύναμη είναι οπωσδήποτε ευεργετική και έγκυρη από την άποψη της παγκόσμιας ειρήνης. Αν, όμως, δεν δείχνετε ευαισθησία ανάλογη και για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες μέσα στα πλαίσια των πραγματικοτήτων στις χώρες για τις οποίες ενδιαφέρεστε, τότε ο κόσμος είναι καταδικασμένος να βρεθεί σε πολύ άσχημη κατάσταση. Θα αφεθούμε τότε στη δικτατορία του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ποτέ και σε κανένα

μέρος του κόσμου δεν ετοίμασε σύνταγμα για ένα Έθνος ή ένα λαό».

Στη συνέχεια ο Ραούφ Ντενκτάς είπε ότι καταβάλλονται προσπάθειες για να ετοιμαστεί Σύνταγμα και το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε το ψήφισμα 774, το οποίο *«παρεμποδίζει την ελεύθερη βούληση του λαού μας και την αντικαθιστά με τη θέληση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αυτό το ψήφισμα μας απειλεί, εκτός αν δεχθούμε εκείνο που μας επιβάλλεται. Αυτό δεν το δεχόμαστε».*

Ένα αποκαλυπτικό άρθρο του Στ. Αγγελίδη.

Ο Σταύρος Αγγελίδης είχε καλύψει, εκ μέρους της εφημερίδας *“Ο Φιλελεύθερος”*, όλες τις συναντήσεις και συνομιλίες για το Κυπριακό. Εκτός από τις έγκυρες ανταποκρίσεις του από τη Νέα Υόρκη, μετά το τέλος του κάθε γύρου δημοσίευε στην *Κυριακάτικη Πολιτική Εβδομάδα* του, πολιτική ανάλυση των εξελίξεων, παρέχοντας άγνωστες πληροφορίες, τις οποίες εξασφάλιζε από έγκυρες πηγές. Τίποτε δεν έχει διαψευστεί από όσα δημοσίευσε ο Σταύρος. Στην *“Πολιτική Εβδομάδα”* της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 1992, στην ανάλυση του υπό τον τίτλο *“Η θλιβερή ιστορία του Status Quo”*, αποκάλυψε ότι ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ δεν αποδέχθηκε παράκληση του Προέδρου Βασιλείου να διακόψει τις συνομιλίες και να εισηγηθεί τη λήψη μέτρων εναντίον του καθεστώτος του Ντεκτάς:

«Ακόμα και τα μόνιμα μέλη, που στην αρχή είναι αλήθεια ότι πίεζαν τον Ντενκτάς για να δεχθεί τον Χάρτη, ανέκρουσαν πρύμναν και παρατηρούσαν ότι δεν μπορούν όλα να αναμένονται από τον Τουρκοκύπριο ηγέτη. Εξάλλου δεν είναι γνωστό ποια θα είναι τελικά η δική μας θέση για τις υπόλοιπες πτυχές του Εγγράφου του Γενικού Γραμματέα. Εμείς το δεχόμαστε όπως έχει-εκτός από τα κενά που θα συμπληρωθούν; Ή θα εισέλθουμε και μεις στον χώρο του...πιεστηρίου.

Δεν νομίζω ότι είναι ποτέ ρεαλιστικό να αναμένουμε ότι θα ασκηθούν μονόπλευρες πιέσεις πάνω στον Ραούφ Ντενκτάς

για να δεχθεί μια διευθέτηση, την οποία δεν θα θεωρήσει σαν ένα **έντιμο συμβιβασμό**. Πολύ περισσότερο γιατί δεν είναι η αδύνατη πλευρά. Ούτε είναι δυνατό να ληφθούν είτε από το Συμβούλιο Ασφαλείας είτε από μεγάλες δυνάμεις μέτρα για να εκδιωχθούν τα τουρκικά στρατεύματα και να μείνουμε μόνοι μας εμείς εδώ με τους Τουρκοκυπρίους. Αν πρόκειται να αναληφθεί δράση για τερματισμό του **status quo**, τότε θα πρέπει να αναμένουμε να αλλάξουν πολλά πράγματα και στα δύο μέρη της νήσου και στις μεταξύ τους σχέσεις, όπως και στις σχέσεις όλης της Κύπρου και όλων των Κυπρίων με τον έξω κόσμο».

Ο Σταύρος Αγγελίδης δεν περιοριζόταν στις εκτιμήσεις. Πάντοτε με τη βαθιά γνώση που είχε για το Κυπριακό έκαμνε εισηγήσεις, οι οποίες ήταν ρεαλιστικές, έστω και αν σε μερικούς φαίνονταν “ενδοτικές”. Η “Πολιτική εβδομάδα” της 20^{ης} Σεπτεμβρίου κατέληγε με τα ακόλουθα:

«Πιστεύω ειλικρινά ότι ο ασφαλέστερος τρόπος εξόδου από το status quo (που δεν ήταν ούτε και είναι λύση για την Κύπρο και τους κατοίκους της Έλληνες και Τούρκους) είναι μια συμφωνία μεταξύ των δύο κοινοτήτων για το κοινό μέλλον της Κύπρου. Το εγχείρημα δεν είναι εύκολο ούτε ανώδυνο. Εμπεριέχει κινδύνους και απαιτεί συμβιβασμούς και θυσίες. Αλλά προσφέρει μια προοπτική ειρηνικής εξέλιξης και ανέλιξης κατά το πρότυπο του ελβετικού κράτους και εισδοχή στις Ευρωπαϊκές κοινότητες-όταν και αυτές σταθεροποιηθούν. Έστω και αν το παιγνίδι παίζεται κάτω από την ομπρέλα των Ηνωμένων Εθνών και με την άμεση ανάμιξη του Συμβουλίου Ασφαλείας, πρωταγωνιστές δεν πρέπει να παύσουν να είναι οι δύο κοινότητες της νήσου. Αν ξεφύγουμε από τη γραμμή αυτή-θα αποφασίσουν τελικά άλλοι για μάς. Όπως αποφάσιζαν άλλοτε υποχρεώνοντας μας να δεχθούμε τις χειρότερες λύσεις».

Οι εκτιμήσεις και εισηγήσεις του Σταύρου Αγγελίδη εξακολουθούν να ισχύουν πλήρως και σήμερα.

Οι συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου μετά τη κατάρρευση των συνομιλιών του 1992.

Στις 18 Σεπτεμβρίου 1992 πραγματοποιήθηκε μια από τις τρεις τελευταίες συνεδρίες του Εθνικού Συμβουλίου υπό την Προεδρία του Γιώργου Βασιλείου. Μεσολάβησαν τρεις σχεδόν μήνες από την προηγούμενη συνεδρία, που είχε πραγματοποιηθεί στις 29 Ιουνίου 1992.

Εν τω μεταξύ άρχισε να δημιουργείται, πολύ πρόωρα, ατμόσφαιρα προεκλογική εν όψει της εκλογής Προέδρου, που θα διεξαγόταν τον Φεβρουάριο του 1993. Η θέση του Προέδρου επιδειωνόταν και εν όψει της θέσης που πήρε ο *Ανδρέας Παπανδρέου*, προτού εκλεγεί Πρωθυπουργός, έναντι της *Δέσμης Ιδεών* και από την οποία δεν μπορούσε να υπαναχωρήσει μετά την εκλογή του.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου προέβη σε λεπτομερή ενημέρωση για το τι συνέβη στη Νέα Υόρκη μετά τις 15 Αυγούστου 1992, όταν οι πολιτικοί ηγέτες έφυγαν από τη Νέα Υόρκη και εκείνος παρέμεινε εκεί καταβάλλοντας προσπάθειες να εξασφαλίσει μια όσο το δυνατό καλύτερη έκθεση του Γενικού Γραμματέα και το ψήφισμα 774, το οποίο αργότερα υιοθετήθηκε και επίσημα από την ΕΟΚ στην Γνωμοδότηση που ετοίμασε η Αρμόδια Επιτροπή για την αίτηση της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ.

Από τη Νέα Υόρκη ο Πρόεδρος Βασιλείου μετέβη στην Τζακάρτα, στη διάσκεψη κορυφής των Αδεσμεύτων. Εκεί είχε μακρά συνάντηση με το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ Μπούτρος Γκάλι, στον οποίο έθεσε θέμα αναβολής της συνάντησης του με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη *Ραούφ Ντενκτάς* και αναφοράς του στο Συμβούλιο Ασφαλείας, χωρίς να ζητήσει άλλο ψήφισμα. Ο Γ.Γ. απέκλεισε και τα δύο λέγοντας ότι η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι ξεκάθαρη, ότι έπρεπε να γίνει η συνάντηση. Ο Γ.Γ. είπε ότι η συνέχιση της διαδικασίας είναι ο μόνος δρόμος, για να υπάρχει ελπίδα για λύση του προβλήματος.

Κατά την επιστροφή του στάθμευσε στην Αθήνα, όπου είχε

συνομιλίες με τον Πρόεδρο Κ. Καραμανλή τον Πρωθυπουργό Κ. Μητσοτάκη και τον αρχηγό της αξιωματικής αντιπολίτευσης Α. Παπανδρέου. Ο Πρόεδρος Καραμανλής δήλωσε, ότι συμφωνεί πλήρως με τη διαδικασία, θεωρεί ότι δεν υπάρχει άλλος δρόμος απ' αυτόν και με την προσπάθεια επίτευξης λύσης με βάση τη Δέσμη Ιδεών. Ο Καραμανλής τόνισε κατηγορηματικά ότι δεν έχει κανένα νόημα μια Πανεθνική Σύσκεψη παρά μόνο αν ήταν δυνατό να έχει διασφαλισμένη την επιτυχία και την ομόφωνη τοποθέτηση όλων. Μέσα στο πολιτικό και εσωτερικό κλίμα που επικρατεί σήμερα στην Ελλάδα, πρόσθεσε ο Καραμανλής, οι δυνατότητες διαμόρφωσης κοινού μετώπου Παπανδρέου - Μητσοτάκη είναι ανύπαρκτες.

Με τον Πρωθυπουργό Μητσοτάκη προήδρευσαν υπηρεσιακών συσκέψεων, κατά τις οποίες συζητήθηκαν οι προοπτικές των συνομιλιών για το Κυπριακό και η αίτηση της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ και πώς μπορεί να βοηθήσει η Ελληνική Κυβέρνηση.

Η συνάντηση του με τον Ανδρέα Παπανδρέου ήταν μια από τις πιο μακρές που είχε ποτέ μαζί του. Κράτησε δυόμισι ώρες. Σε γενικές γραμμές ο Παπανδρέου υποστήριξε τους χειρισμούς της Κυπριακής Κυβέρνησης, αλλά δεν ήταν διατεθειμένος να αλλάξει τη θέση που πήρε σχετικά με τις Ιδέες. Στο θέμα της Πανεθνικής έβλεπε πολλές δυσχέρειες για τη σύγκληση της.

Επίσης ο Πρόεδρος ενημέρωσε το Εθνικό Συμβούλιο πάνω στην πληροφόρηση που του έκαμε ο Αμερικανός Συντονιστής για το Κυπριακό Νέλσον Λέτσκυ, για την επίσκεψη που πραγματοποίησε στην Άγκυρα. Οι Τούρκοι προσπάθησαν να του δώσουν την εντύπωση, ότι θέλουν να υπάρξει πρόοδος και λύση.

Καταλήγοντας, ο Πρόεδρος είπε ότι πρέπει να συνεχιστεί η σημερινή διαδικασία και δεν τίθεται θέμα καν προς προβληματισμό, αν θα μεταβούμε ή όχι στη Νέα Υόρκη και ότι θα ήταν τραγικό λάθος να δώσουμε καν αυτή την εντύπωση. Η μόνη βάση για συνέχιση των συνομιλιών είναι το ψήφισμα 774 και η Δέσμη Ιδεών.

Ο Γλαύκος Κληρίδης, σε σύντομη παρέμβαση του μετά την

ενημέρωση, είπε ότι το πρώτο θέμα είναι, αν θα έπρεπε να καταβληθεί προσπάθεια να αναβληθούν αυτές οι συνομιλίες και επεσήμανε τη δήλωση του Γενικού Γραμματέα, ότι δεν είναι διατεθειμένος να δεχθεί την αναβολή, κάτι που επιθυμούσε ο *Ραούφ Ντενκτάς*.

Ο Τάσος Παπαδόπουλος είπε ότι, αν κρίνουμε πως από τη συνάντηση θα προκύψει κακό αντί καλό, τότε να αποφύγουμε να πάμε. Και ο *Σπύρος Κυπριανού* είπε ότι πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια να αναβληθούν οι συνομιλίες που είχαν ορισθεί για τις 26 Οκτωβρίου 1992. Μεγάλη απογοήτευση εξέφρασε για τη μη πραγματοποίηση της *Πανεθνικής Συνδιάσκεψης*.

Ο *Βάσος Λυσσαρίδης* χαρακτήρισε την έκθεση του Γενικού Γραμματέα ως εντελώς απαράδεκτη και το ψήφισμα 774 αρνητικό. Αν είναι δυνατό, πρόσθεσε, πρέπει να αποφευχθεί η συνάντηση της 26^{ης} Οκτωβρίου. Για πρώτη φορά ο Β. Λυσσαρίδης έθεσε θέμα κατά πόσο ο Πρόεδρος πρέπει να είναι συνομιλητής. Το ίδιο θέμα έθεσε αργότερα και για τον Πρόεδρο Κληρίδη. Είπε ο Β. Λυσσαρίδης:

«Κατάντησε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να είναι Πρόεδρος της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας. Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι Πρόεδρος του συνόλου και είναι λάθος να συνεχιστεί η κατάσταση αυτή».

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι είναι πολύ αργά να αλλάξει η τακτική αυτή. Συμφώνησε και ο Πρόεδρος Βασιλείου.

Ο *Δημήτρης Χριστόφιας* κάλεσε τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου να ξαναμελετήσουν προσεκτικά την Έκθεση του Γενικού Γραμματέα.

«Θα είναι επικίνδυνο επιχείρημα να πούμε στο Γενικό Γραμματέα να μη συγκαλέσει ξανά συνομιλίες. Μπορούμε να το κάμουμε με λεπτότητα, αλλά το αποτέλεσμα θα είναι το ίδιο».

Επίσης διευκρίνισε τη θέση του ΑΚΕΛ σε ότι αφορά τη Δέσμη Ιδεών. Τη θεωρεί ως βάση για διαπραγματεύσεις και όχι ως βάση για λύση.

Για τη συνεδρία αυτή το μόνο που ανακοινώθηκε ήταν ότι έ-

γινε ενημέρωση για τις επαφές του Προέδρου και ακολούθησε ανταλλαγή απόψεων. Η νέα συνεδρία στις 12 Οκτωβρίου θα συνεζητείτο και η διεύρυνση του Εθνικού Συμβουλίου με τη συμμετοχή του ΑΔΗΣΟΚ και του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Απαντώντας σε σχετική ερώτηση, ο Πρόεδρος Βασιλείου εξέφρασε τη γνώμη, ότι θα ήταν χρήσιμο για το Εθνικό Συμβούλιο να διευρυνθεί με την περίληψη των δύο κομμάτων. Βλέπω, είπε, τι θα κερδίσουμε με τα να είναι οι εκπρόσωποι των δύο κομμάτων μέσα στο Εθνικό Συμβούλιο, δεν βλέπω τι θα χάσουμε.

Η έκθεση του Γ. Γ του ΟΗΕ του Αυγούστου 1992.

Η έκθεση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για τις συνομιλίες Ιουλίου- Αυγούστου 1992 κυκλοφόρησε στις 21 Αυγούστου, μια εβδομάδα μετά την αναβολή των συνομιλιών. Η έκθεση αυτή συμπυκνώνεται στην τελευταία έκθεση που ετοίμασε ο Μπούτρος Γκάλι επί Προεδρίας Βασιλείου, το Νοέμβριο του 1992. Στην έκθεση αυτή θα αναφερθούμε πιο αναλυτικά στην κατάλληλη στιγμή. Η τρίτη παράγραφος της έκθεσης αναφέρεται στις συνομιλίες του Ιουλίου- Αυγούστου και γράφει τα ακόλουθα:

«Στην έκθεση μου της 21^{ης} Αυγούστου, ανέφερα ότι για πρώτη φορά, διεξήχθησαν ουσιαστικές συνομιλίες πάνω σε εδαφικές αναπροσαρμογές, αλλά η τουρκοκυπριακή πλευρά έπρεπε να δείξει την απαραίτητη θέληση να δει τις αναπροσαρμογές, στο πλαίσιο των εισηγήσεων που ενσωματώνονται στη Δέσμη Ιδεών, αν επρόκειτο να διατηρηθεί η ισορροπία του υπολοίπου μέρους της Δέσμης, η οποία ετοιμάστηκε με λεπτότητα. Αναφορικά με τα εκτοπισμένα πρόσωπα, χαιρέτησα την αποδοχή εκ μέρους του κ. Ντενκτάς της αρχής του δικαιώματος επιστροφής και του δικαιώματος περιουσίας. Ταυτόχρονα, ενώ εξέφρασα κατανόηση για τις πρακτικές δυσκολίες για τη λύση του θέματος των εκτοπισμένων, εν τούτοις δήλωσα ότι ο τρόπος με τον οποίο θα αντιμετωπισθούν

οι δυσκολίες αυτές δεν θα πρέπει να συνιστά άρνηση του δικαιώματος για επιστροφή και περιουσία. Εξέφρασα την άποψη ότι και οι οκτώ επικεφαλίδες της Δέσμης Ιδεών κατέστησαν σαφείς σε τέτοιο βαθμό ώστε οι δύο πλευρές να είναι σε θέση να φθάσουν σε γρήγορη συμφωνία. Ολοκλήρωσα την έκθεση μου εκφράζοντας την πίστη ότι εφόσον η συνέχιση του status quo αναφορικά με την Κύπρο, δεν αποτελεί βιώσιμη επιλογή, εάν δεν προκύψει συμφωνία από τις συνομιλίες που θα πραγματοποιηθούν τον Οκτώβρη, θα είναι αναγκαίο για το Γενικό Γραμματέα να μελετήσει σοβαρά εναλλακτικές ενέργειες για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος».

Οι επαφές του Προέδρου Βασιλείου στο εξωτερικό.

Μέχρι την επόμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, που ορίστηκε για τις 12 Οκτωβρίου 1992, ο Πρόεδρος Βασιλείου πραγματοποιεί επισκέψεις στο εξωτερικό, όπου έχει επαφές και συνομιλίες με ηγέτες ξένων κρατών, τόσο για το Κυπριακό όσο και για την προώθηση της αίτησης της Κύπρου για ένταξη στην ΕΟΚ.

Στις 22 Σεπτεμβρίου προσφωνεί την 47^η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και έχει επαφές με αρχηγούς κρατών που μετέβησαν στη Νέα Υόρκη καθώς και με τους ηγέτες διαφόρων αντιπροσωπειών στον ΟΗΕ.

Στις 24 Σεπτεμβρίου πηγαίνει στη Σεβίλλη, όπου πραγματοποιείται η Παγκόσμια Έκθεση Εμπορίου, στην οποία συμμετέχει και η Κύπρος.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1992 δημοσιεύεται η διμηνιαία έκθεση του Προέδρου Μπους για το Κυπριακό. Ο Αμερικανός Πρόεδρος αναφέρθηκε στις επαφές που είχε με τον Πρόεδρο Βασιλείου και τον Πρωθυπουργό της Τουρκίας Ντεμιρέλ και υπογράμμισε τη σημασία που δίνει σε ειρηνική και δίκαιη λύση του Κυπριακού. Ο Μπους αναφέρθηκε στις τελευταίες συνομιλίες στη Νέα Υόρκη, λέγοντας ότι υπήρξαν μια καλή αρχή για δίκαιη και βιώσιμη λύση.

Στις 28 Σεπτεμβρίου 1992 ο Πρόεδρος Βασιλείου πραγμα-

τοποιεῖ επίσημη επίσκεψη στη Μαδρίτη, όπου έχει συνομιλίες με τον Πρωθυπουργό της Ισπανίας **Φελίπε Γκονζάλες**. Στις συνομιλίες γίνεται εκτεταμένη αναφορά στις τελευταίες εξελίξεις του Κυπριακού και στην αίτηση για ένταξη στην ΕΟΚ.

Από τη Μαδρίτη ο Πρόεδρος Βασιλείου μεταβαίνει στις Βρυξέλλες, όπου, στις 30 Σεπτεμβρίου, έχει μακρά συνάντηση με τον Πρόεδρο της Επιτροπής των Κοινοτήτων **Ζακ Ντελόρ**, από τον οποίο παίρνει τη διαβεβαίωση, ότι η γνωμοδότηση για την Κύπρο θα είναι θετική. Στο Βέλγιο ο Πρόεδρος Βασιλείου συναντήθηκε επίσης με το **Βασιλέα Μπωτουέν**.

Μετά την επιστροφή του στην Κύπρο, συναντάται με το νέο Αμερικανό Συντονιστή για το Κυπριακό **Τζων Μαρέσκα**, με τον οποίο συζήτησε τις απειλές του **Ραούφ Ντενκτάς** για εποίκισμό της Αμμοχώστου, ενώ στις 9 Οκτωβρίου πραγματοποιείται συνάντηση του Προέδρου με τους Μαρέσκα και τον αντιπρόσωπο του Γ. Γ του ΟΗΕ στην Κύπρο **Όσκαρ Καμιλιόν**. Αντικείμενο της συνάντησης είναι ο νέος γύρος των συνομιλιών που θα άρχιζαν στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτωβρίου 1992.

Η προτελευταία συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

Στις 12 Οκτωβρίου 1992 πραγματοποιείται η προτελευταία συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου υπό την Προεδρία του **Γιώργου Βασιλείου**.

Η συνεδρία άρχισε με συζήτηση πάνω στη διαδικασία που θα ακολουθείτο κατά την επανάληψη των συνομιλιών στις 26 Οκτωβρίου και ο Πρόεδρος Βασιλείου κάλεσε τα μέλη του Εθνικού Συμβουλίου να διατυπώσουν τις απόψεις τους πάνω στη Δέσμη Ιδεών, στα σημεία που υπάρχουν διαφωνίες, για να μη επαναλαμβάνονται τα ίδια πράγματα. Ο **Γλαύκος Κληρίδης** εισηγήθηκε, όπως, για διευκόλυνση της συζήτησης, διατυπωθούν γραπτώς οι απόψεις των κομμάτων. Ο **Λυσσαρίδης** είπε ότι είναι λάθος να δοθούν μόνον γραπτές απόψεις και παρατηρήσεις. Ο **Τ. Παπαδόπουλος**, ξεκινώντας από την πεποίθηση ότι η επιδίωξη πρέπει να είναι η απαγκίστρωση από το έγγραφο με τις Ιδέες, εισηγήθηκε όπως ο Πρόεδρος επιδώσει έγγραφο στο-

ως Εκπροσώπους του Γενικού Γραμματέα, περιορίζοντας τις αναφορές του στα θέματα, τα οποία, κατά την κρίση του Εθνικού Συμβουλίου ή του Προέδρου, είναι εντελώς απαράδεκτα, έστω και για συζήτηση.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου κατέστησε σαφές ότι, για να αποφευχθεί άχρηστη συζήτηση, το σημείο που έθιξε ο *Τ. Παπαδόπουλος* είναι εκτός από την όλη διαδικασία και δεν τίθεται ούτε καν θέμα υποβολής εγγράφων. Υπογράμμισε εμφαντικά ότι δεν είχε καμιά πρόθεση να απαγκιστρωθεί από τη διαδικασία των Ηνωμένων Εθνών.

Η συζήτηση πάνω στη Δέσμη Ιδεών αναβλήθηκε για επόμενη συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου, σε διάστημα μιας εβδομάδας. Στο μεταξύ ο Πρόεδρος Βασιλείου απηύθυνε πρόσκληση προς όλους τους αρχηγούς των Κομμάτων, για να τον συνοδεύσουν κατά τη μετάβαση του στη Νέα Υόρκη στις 26 Οκτωβρίου. Οι αρχηγοί επιφυλάχθηκαν να απαντήσουν στην επόμενη συνεδρία.

Η συνεδρία της 12^{ης} Οκτωβρίου συνεχίστηκε με ενημέρωση πάνω στις τελευταίες επαφές του Προέδρου και ολοκληρώθηκε με συζήτηση του θέματος των αγνοουμένων στην παρουσία της Επιτροπής Συγγενών Αγνοουμένων, με επικεφαλής τον Πρόεδρο της **Οικονόμο Χριστόφορο**.

Η μόνη σοβαρή εξέλιξη στο θέμα των Αγνοουμένων είναι ότι αυτό είχε περιληφθεί στη Δέσμη Ιδεών του *Μπούτρος Γκάλι*.

Κατά τη συζήτηση του θέματος υπήρξε παρέμβαση από τον Αναπληρωτή Πρόεδρο του ΔΗΣΥ *Γ. Μάτση*, ο οποίος, μεταξύ άλλων, έθεσε ζήτημα ανάμιξης του Συμβουλίου της Ευρώπης στο θέμα των αγνοουμένων. Ο Πρόεδρος παρατήρησε ότι πρέπει να διασαφηνίσουμε, αν ο στόχος μας είναι να διευκρινίσουμε την τύχη των αγνοουμένων ή να επιτύχουμε πολιτικά οφέλη έναντι της Τουρκίας. Εάν ο στόχος μας είναι ο δεύτερος τότε να προχωρήσουμε με το Συμβούλιο της Ευρώπης. Εάν ο στόχος μας είναι ο πρώτος, τότε δεν βλέπει πώς θα επιτευχθεί μέσω του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Η ανακοίνωση που εξεδόθη μετά τη συνεδρία αυτή ανέφερε ότι άρχισε ανταλλαγή απόψεων για τη νέα Δέσμη Ιδεών του Γ. Γ

και αποφασίστηκε η συνέχιση της στις 19 Οκτωβρίου, αφού προηγουμένως τα Κόμματα ετοιμάσουν γραπτές εισηγήσεις, τις οποίες θα αντάλλασσαν μεταξύ τους.

Αναφορικά με την εισήγηση για κοινή σύσκεψη στην Αθήνα διαπιστώθηκε ότι δεν υπάρχει συμφωνία και, ως εκ τούτου, δεν θα πραγματοποιιόταν.

Μεσολάβησε επίσκεψη του Προέδρου Βασιλείου στη Μόσχα, όπου υπέγραψε συμφωνίες συνεργασίας με τον νέο ισχυρό άνδρα της Ρωσίας, τον *Πρόεδρο Γέλτσιν*, και στις 19 Οκτωβρίου πραγματοποιήθηκε η τελευταία συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου υπό την Προεδρία του Γιώργου Βασιλείου.

Η τελευταία συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου.

Η συνεδρία της 19^{ης} Οκτωβρίου ήταν αφιερωμένη αποκλειστικά στη συζήτηση της Δέσμης Ιδεών Γκάλι, για διευκόλυνση της οποίας είχε αποφασισθεί όπως τα κόμματα υποβάλουν γραπτές εισηγήσεις.

Ύστερα από σύντομη ενημέρωση ο Πρόεδρος Βασιλείου επανέλαβε την έκκληση του προς τους αρχηγούς των κομμάτων να τον συνοδεύσουν στη Νέα Υόρκη.

Ο *Γλαύκος Κληρίδης* είπε ότι δεν χρειάζεται η παρουσία των αρχηγών στη Νέα Υόρκη.

*«Θα έχετε τα έγγραφα και τις απόψεις όλων των κομμάτων γραπτώς, αλλά εάν παραστεί ανάγκη και χρειαστεί να ληφθούν αποφάσεις θα μεταβούμε χωρίς να λεχθεί ότι το κά-
νουμε γιατί υπάρχει πρόοδος».*

Ο *Σπύρος Κυπριανού* είπε ότι δεν χρειάζεται να μεταβούν στη Νέα Υόρκη.

«Αντίθετα, αν πάμε, μπορεί να δοθεί η εντύπωση ότι, ανεξάρτητα των όσων λέγονται, κάτι σημαντικό υπάρχει για το οποίο πάμε. Οι θέσεις και οι απόψεις μας είναι πολύ γνωστές και, εάν υπάρξουν εξελίξεις, που να δικαιολογούν την παρουσία μας μπορούμε να ανταλλάξουμε απόψεις και να εξετάσουμε πάλι το θέμα. Αλλά οι προβλέψεις μας είναι ότι δεν θα

υπάρξει τίποτε, που να δικαιολογεί τη μετάβαση μας».

Ο Δημήτρης Χριστόφιας είπε ότι, εάν

«ήταν σε βαθμό 5 η ανάγκη να μεταβούμε στη Νέα Υόρκη τον Ιούλιο, τώρα η ανάγκη είναι σε βαθμό 10, νοομένου ότι θα γίνουν απ' ευθείας συνομιλίες και με βάση τις εμπειρίες, που έχουμε ακριβώς από τον Αύγουστο και της μεγάλης ανάγκης, που χρειαζόταν και η ψυχολογική στήριξη στον Πρόεδρο, αλλά και η καθημερινή συζήτηση διαφόρων θεμάτων, πιστεύω ότι είναι απόλυτα αναγκαίο η πολιτική ηγεσία να συνοδεύσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας από την αρχή».

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι δεν μπορούμε να πάμε ευθύς εξ αρχής και αν προκύψει οτιδήποτε, το οποίο δεν θα πρέπει να παρουσιαστεί ως πρόοδος, αλλά ως θέμα λήψης αποφάσεων, τότε να τεθεί ξανά το θέμα για επανεξέταση.

Η στάση του ΔΗΣΥ, του ΔΗΚΟ και της ΕΔΕΚ υπαγορευόταν καθαρά από κομματικές σκοπιμότητες και δεν συνάδει καθόλου με τη στάση που τήρησαν τα κόμματα αυτά, όταν αργότερα συνόδευσαν τον Πρόεδρο Κληρίδη σε συνομιλίες στο εξωτερικό. Στις συνομιλίες που είχε ο Κληρίδης δεν προδιαγραφόταν καμιά εξέλιξη στο Κυπριακό και όμως όλα τα Κόμματα τον συνόδευσαν με προθυμία. Ακόμα και στις εκ του σύνεγγυς συνομιλίες που άρχισαν στο τέλος του 1999 και τις αρχές του 2000, τα κόμματα επέμεναν να συνοδεύσουν τον Πρόεδρο Κληρίδη, ο οποίος είπε ότι δεν υπήρχε κανένας λόγος για την παρουσία τους.

Ο ΔΗΣΥ επρόκειτο να διεκδικήσει την Προεδρία στις εκλογές του 1993 με τον Πρόεδρο του *Γλαύκο Κληρίδη*, ενώ το ΔΗΚΟ και η ΕΔΕΚ ετοίμαζαν το *Μέτωπο Αγωνιστικών Δυνάμεων*, που επίσης θα διεκδικούσε την Προεδρία, με τον **Πασχάλη Πασχαλίδη**. Δεν πιστεύω ότι τα κόμματα αυτά θα κάμουν ποτέ αυτοκριτική για να διαπιστώσουν το ολίσθημα τους.

Ωστόσο στη συνεδρία της 19^{ης} Οκτωβρίου έγινε συζήτηση πάνω στη Δέσμη Ιδεών. Ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι τα έγγραφα των κομμάτων είναι μακροσκελή και θα χρειαστεί κά-

---

ποιος χρόνος να τα μελετήσει σε βάθος. Εκείνο, είπε, που διαπίστωσε με την πρώτη ανάγνωση είναι ότι **ΣΕ ΚΑΝΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΕΧΘΟΥΜΕ.**

Ο Βάσος Λυσσαρίδης είπε ότι πρέπει να μελετηθεί η Δέσμη σελίδα προς σελίδα, για να διαπιστωθεί τι είναι εκείνο που δεν μπορεί να ικανοποιήσει καμιά πλευρά του Εθνικού Συμβουλίου.

Η εισήγηση αυτή έγινε αποδεκτή και άρχισε η διατύπωση απόψεων που στην ολότητα τους αφορούσαν ερμηνεία και διαφορετικές διατυπώσεις. Ξεκινώντας από την εισαγωγή της Δέσμης και τις κατευθυντήριες γραμμές, έγιναν διάφορες παρατηρήσεις και εισηγήσεις κυρίως σ' ό,τι αφορά το θέμα της κυριαρχίας. Προτάθηκαν διάφορες διατυπώσεις που θα διασφάλιζαν καλύτερα το ενιαίο της κυριαρχίας.

Από την όλη συζήτηση είχε προκύψει η σοβαρότητα του εγγράφου, το οποίο είχε ετοιμάσει το ΑΚΕΛ. Στο έγγραφο αυτό ανέτρεχαν οι διάφοροι ομιλητές, οι περισσότεροι από τους οποίους εξέφραζαν συμφωνία με τις διαπιστώσεις που έκανε πάνω σε διάφορα θέματα. Μεταξύ όλων των κομμάτων παρατηρήθηκε ταυτότητα σε ό,τι αφορά τα αρνητικά σημεία της Δέσμης Ιδεών.

Ο Πρόεδρος αποδέχτηκε τις περισσότερες από τις εισηγήσεις και παρατηρήσεις των εκπροσώπων των Κομμάτων και ανέφερε ότι θα γίνουν διορθώσεις και προσθήκες στο έγγραφο που ετοίμασε η ομάδα μελετών για το Κυπριακό.

Στο τέλος της συνεδρίας διεξήχθη ενδιαφέρων διάλογος πάνω στο σημείο της έκθεσης που σχετίζεται με τη Γνωστοποίηση για τα δημοψηφίσματα:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: *Το ευχάριστο είναι ότι πάνω στο θέμα αυτό δεν υπάρχει κανένας που να διαφωνεί όσον αφορά τους στόχους. Άρα η μόνη διαφωνία, που υπάρχει είναι η ερμηνεία ως προς το τι σημαίνει αυτό που υπάρχει σήμερα.*

ΚΛΗΡΙΔΗΣ: *Είναι η διατύπωση, που υπάρχει, που δημιουργεί ερωτήματα.*

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ: *Στο Annex έχω να κάμω την παρατήρηση ότι αφήνουμε τους Τούρκους να αλλάξουν τα βιβλία της ιστορίας*

μας, με τον τρόπο, που είναι διατυπωμένο.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Και αν περιοριζόταν μόνο στην καλή θέληση εν τάξει. Δεν μπορεί, όμως, κάποιος να αλλάξει την ιστορική αλήθεια διότι...

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ: Ούτε το θέμα των αγνοουμένων είναι ικανοποιητικό, αλλά το έχουμε συζητήσει. Και το τελευταίο, παρ' όλο που όλες οι παρατηρήσεις υπάρχουν στα έγγραφα μας επανέρχομαι και επαναλαμβάνω το θέμα των εποίκων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το έχουμε συζητήσει επανειλημμένως και όλοι συμφωνούμε.

ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ: Δεν τους αναγνωρίζουμε το δικαίωμα στην Κύπρο.

ΚΛΗΡΙΔΗΣ: Δεν τους αναγνωρίζουμε το δικαίωμα να βρίσκονται στην Κύπρο.

ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ: Για το **Annex** αυτό που βλέπω είναι ότι, ενώ εμείς θα επιτρέψουμε "flow of persons and goods, services, κ.λπ., restrictions on the movement of tourists" όλα για μας είναι αρνητικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Τα συζητήσαμε με τα Ηνωμένα Έθνη. Απλώς δεν τα επαναλάβαμε τώρα.

ΛΥΣΣΑΡΙΔΗΣ: Εν τάξει εγώ τα παραθέτω απλώς.

Όταν τέλειωσε η συζήτηση, όλοι υποστήριξαν ότι τα έγγραφα των κομμάτων πρέπει να παραμείνουν μυστικά, με εξαίρεση το έγγραφο της ΕΔΕΚ, το οποίο είχε ήδη δημοσιευθεί.

Το ανακοινωθέν που εξεδόθη ήταν σύντομο και ανέφερε ότι κατά τη συνεδρία υποβλήθηκαν εγγράφως οι θέσεις των κομμάτων πάνω στο Έγγραφο Ιδεών του Γενικού Γραμματέα. Ανέφερε επίσης ότι

«στη συνέχεια έγινε διεξοδική και χρήσιμη συζήτηση με στόχο κατά τις επικείμενες συνομιλίες της Νέας Υόρκης να προωθηθούν οι θέσεις της πλευράς μας στη βάση των Προτάσεων μας του 1989».

Ωστόσο ο Πρόεδρος Βασιλείου προέβη σε μια διευκρινιστική δήλωση και απάντησε σε ερωτήσεις δημοσιογράφων.

Παραθέτω πιο κάτω το πλήρες κείμενο της δήλωσης και των

απαντήσεων του Προέδρου Βασιλείου, όπως καταγράφονται στο επίσημο ανακοινωθέν Αρ. 13 της 19^{ης} Οκτωβρίου 1992:

Μετά τη σημερινή συνεδρία του Εθνικού Συμβουλίου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Γιώργος Βασιλείου έκαμε την ακόλουθη δήλωση:

«Με τη σημερινή συνεδρία ολοκληρώθηκε η εργασία του Εθνικού Συμβουλίου, που είχε ως στόχο την προετοιμασία της πλευράς μας εν όψει των συνομιλιών της Νέας Υόρκης, που αρχίζουν την άλλη Δευτέρα. Όπως έχετε ήδη ενημερωθεί και από το ανακοινωθέν, τα κόμματα υπέβαλαν τις θέσεις τους γραπτώς και στη συνέχεια έγινε μια πολύ χρήσιμη συζήτηση πάνω στις διάφορες πτυχές της Δέσμης Ιδεών. Θα έλεγα ότι διαπιστώθηκε πως υπάρχει ένα ευρύ φάσμα συμφωνίας όσον αφορά τις επιδιώξεις μας στις διαπραγματεύσεις.

Εκείνο, που είναι έκδηλο είναι ότι πάμε στη Νέα Υόρκη για να δώσουμε ένα πολύ σκληρό αγώνα, στόχος του οποίου θα είναι η προώθηση των θέσεων μας μέσα στα πλαίσια της προσπάθειας μας για επίτευξη μιας λύσης, η οποία, φυσικά, θα πρέπει να είναι αποδεκτή σε όλους τους Κύπριους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους.

Πάμε λοιπόν γι' αυτό το δύσκολο αγώνα και γι' αυτό το λόγο έκανα έκκληση στους πολιτικούς αρχηγούς να με συνοδεύσουν, γιατί πιστεύω ότι η παρουσία τους εκεί κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων θα είναι χρήσιμη και πολύ υποβοηθητική στο δύσκολο αγώνα μας.

Στη συνέχεια ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απάντησε σε ερωτήσεις των δημοσιογράφων.

Σε ερώτηση αν η Ελληνοκυπριακή πλευρά αποδέχεται το Έγγραφο Γκάλι ή αν πρόκειται να ζητήσει τη διαφοροποίηση του, ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε ότι ποτέ δεν τέθηκε θέμα να γίνει αποδεκτός ο Χάρτης Γκάλι ως έχει. Απλώς, είπε, τέθηκε θέμα να γίνει αποδεκτός όπως και η Δέσμη Ιδεών ως βάση για διαπραγμάτευση. Υπάρχουν πολλά πράγματα να πούμε και να συζητήσουμε, κατέληξε ο Πρόεδρος Βασιλείου.

Σε ερώτηση αν στις γραπτές τοποθετήσεις τους τα κόμματα διαφοροποιούνται από τις πάγιες θέσεις τους στο Κυπρια-

---

κό, ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε ότι όσον αφορά τους στόχους δεν υπάρχει διαφορά. Οι στόχοι μας, είπε, είναι αυτοί οι οποίοι καθορίζονται στις ομόφωνες προτάσεις του 1989. Υπάρχουν διαφορές εκτιμήσεων όσον αφορά τη διαδικασία, όπως επίσης υπάρχουν διαφορετικές ερμηνείες για το τι σημαίνει η Δέσμη Ιδεών ή πως μπορεί να ερμηνευθεί. Αλλά και εκεί που υπάρχει διαφορετική ερμηνεία για τη Δέσμη Ιδεών δεν υπάρχει διαφορετική τοποθέτηση όσον αφορά το τι επιδιώκουμε. Αυτό είναι που έχει σημασία.

Απαντώντας σε ερώτηση αν η απόφαση ορισμένων αρχηγών πολιτικών κομμάτων να μη μεταβούν στη Νέα Υόρκη θα επηρεάσει δυσμενώς τη διαπραγματευτική του ικανότητα στις συνομιλίες, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είπε ότι επιθυμεί και θεωρεί χρήσιμη τη μετάβαση τους, γιατί έτσι θα έχει την ευκαιρία να τους ενημερώνει κάθε μέρα για το τι γίνεται και ανάλογα με τα θέματα, τα οποία θα αναφύονται, μέσα στα πλαίσια μιας διαλογικής συζήτησης, θα μπορούν από κοινού να διαμορφώνουν επιχειρήματα, τα οποία θα προβάλλει η Ελληνοκυπριακή πλευρά στη διάρκεια του διαλόγου. Δεν πρέπει να ξεχνούμε, συνέχισε ο Πρόεδρος Βασιλείου, ότι δεν είναι απλώς θέμα διαλόγου με τον κ. Ντενκτάς, ούτε απλώς προβολής των θέσεων μας. Είναι θέμα να μπορείς να υπερασπίσεις και να πείσεις για την ορθότητα των λόγων σου, τόσο τη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών όσο και τα πέντε Μόνιμα Μέλη, τα οποία θα είναι συνεχώς εκεί και θα παρακολουθούν τις διαβουλεύσεις. Αν δεν έλθουν οι πολιτικοί αρχηγοί δεν σημαίνει ότι ο Πρόεδρος δεν μπορεί και μόνος του να διεξάγει τον αγώνα.

Σε ερώτηση αν μετά την προετοιμασία, που έχουν κάνει τα Ηνωμένα Έθνη θα προκύψουν σοβαρά θέματα από την πρώτη στιγμή των συνομιλιών, ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι το τι θα προκύψει δεν έχει σχέση με την προετοιμασία των Ηνωμένων Εθνών, αλλά με τις θέσεις, που θα προβάλλει ο κ. Ντενκτάς. Αυτό δεν μπορεί κανείς να το προκαθορίσει.

Σε ερώτηση αν νιώθει να δεσμεύεται από την πλειοψηφία

του Εθνικού Συμβουλίου στα επιμέρους θέματα τακτικής και φιλοσοφίας, στα οποία εκφράστηκαν διαφωνίες, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απάντησε ότι αυτή τη στιγμή οι διαφωνίες είναι ακαδημαϊκές. Όλοι γνωρίζουμε, είπε, ότι την άλλη Δευτέρα θα αρχίσουν οι διαβουλεύσεις και από αυτή την άποψη παρ' όλες τις διαφορετικές τοποθετήσεις των κομμάτων, όλοι συμφωνούν τώρα ότι ο Πρόεδρος πρέπει να πάει και να αγωνιστεί για την προώθηση των θέσεων μας. Όσον αφορά το τι επιδιώκει η Ελληνοκυπριακή πλευρά ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεσμεύεται όχι γιατί είναι και οι θέσεις των κομμάτων, αλλά γιατί είναι θέσεις του Προέδρου. Το τι επιδιώκει είναι ήδη γνωστό. Το τι θα μπορέσουμε να πετύχουμε στα πλαίσια της διαπραγμάτευσης αυτό είναι κάτι, το οποίο κανείς δεν μπορεί να προκαθορίσει.

Απαντώντας σε ερώτηση αν θα προσπαθήσει να τροποποιηθούν συγκεκριμένες πρόνοιες του Εγγράφου Γκάλι, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι σίγουρα θα προσπαθήσει έντονα να γίνουν τέτοιες διευκρινίσεις ή αλλαγές ώστε να είμαστε σίγουροι ότι η λύση, που θα επιτευχθεί θα είναι πραγματικά δίκαιη και βιώσιμη.

Σε ερώτηση πόσο κοντά βρίσκεται το Έγγραφο Γκάλι στις προτάσεις μας του 1989 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απάντησε ότι δεν προσπαθήσαμε να διαμορφώσουμε ένα νέο προσχέδιο λύσης. Έχουμε επιδιώξεις σε διάφορα θέματα και αυτές οι επιδιώξεις είναι στόχοι τους οποίους θέλουμε να πετύχουμε. Τι μορφή θα πάρει κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευσης, εφ' όσον η διαπραγμάτευση φτάσει ως εκεί, δεν μπορεί να προκαθοριστεί.

Ερωτηθείς κατά πόσο πηγαίνει στη Νέα Υόρκη ενισχυμένος ή πιστεύει ότι θα έπρεπε να γίνει περισσότερη προεργασία από δικής μας πλευράς, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι δεν χρειάζεται άλλη προεργασία. Κάναμε ό,τι έπρεπε να κάνουμε για να πάμε στη Νέα Υόρκη έτοιμοι, και πέραν από το τι έγινε στο Εθνικό Συμβούλιο, έγινε πάρα πολλή δουλειά από ειδικές ομάδες εμπειρογνομώνων, τις οποίες χρησιμοποίησα για την επεξεργασία διαφόρων πτυχών ιδίως των οικονομικών πτυχών της λύσης.

Όταν ρωτήθηκε κατά πόσο μπορούν να γίνουν σημαντικές βελτιώσεις στο Έγγραφο Γκάλι ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε ότι το τι μπορεί να γίνει και το τι δεν μπορεί να γίνει θα φανεί κατά τις διαπραγματεύσεις. Θα ήταν λάθος να ξεκινούμε από τη θέση ότι δεν μπορούμε να κάνουμε τέτοιες διευκρινίσεις.

Σε ερώτηση αν θα θέσει τον όρο της εισδοχής της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ως απαραίτητης προϋπόθεσης για οποιαδήποτε λύση ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είπε ότι αυτό δεν αποτελεί καινούργια θέση. Δεν είναι θέμα όρου, είναι θέμα βασικού μας πιστεύω. Πιστεύουμε ότι η θέση της Κύπρου είναι στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η Τουρκική πλευρά έχει δηλώσει μέσω του κ. Ντενκτάς, στους εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ότι δεν έχει αντίρρηση στην ιδέα ένταξης της Κύπρου.

Απαντώντας σε ερώτηση αν μετά την άρνηση των τριών αρχηγών πολιτικών κομμάτων να μεταβούν στη Νέα Υόρκη, σκέφτεται να ανακαλέσει την πρόσκληση προς τους άλλους αρχηγούς κομμάτων για να μη παρουσιασθεί η πολιτική ηγεσία διχασμένη, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι πάει στη Νέα Υόρκη για να διεξαγάγει ένα σκληρό αγώνα, στον οποίο χρειάζεται όλη τη συμπαράσταση, που μπορεί να έχει. Θα προτιμούσε να πάνε όλοι οι αρχηγοί των κομμάτων, αλλά εφόσον αυτό δεν είναι δυνατό τότε δεν θα επιθυμούσε να στερηθεί της δυνατότητας να έχει τη βοήθεια και τη γνώμη των υπολοίπων αρχηγών κομμάτων. Στη συνέχεια ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τόνισε ότι υπάρχει διαφορά άποψης αν πρέπει να έρθουν τώρα ή αργότερα εφόσον υπάρξουν σημαντικές εξελίξεις.

Σε ερώτηση αν οι γραπτές προτάσεις, που έχουν υποβάλει οι αρχηγοί των πολιτικών κομμάτων υποκαθιστούν την παρουσία τους στη Νέα Υόρκη ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε ότι οι γραπτές προτάσεις εκφράζουν γενικές θέσεις. Όσο καλές και αν είναι οι προτάσεις, και αυτό δεν αποτελεί κριτική στις προτάσεις τους, δεν μπορεί οι προτάσεις να υποκαταστήσουν την παρουσία των αρχηγών στη Νέα Υόρκη,

---

ούτε από πλευράς ενημέρωσης, ούτε από πλευράς βοήθειας στο δύσκολο αγώνα που έχουμε να διεξαγάγουμε ο Υπουργός Εξωτερικών και εγώ.

Κληθείς να σχολιάσει κατά πόσο η προετοιμασία, που έχει γίνει μέχρι σήμερα είναι ικανοποιητική δεδομένης της δήλωσης του κ. Ντενκτάς ότι το έδαφος δεν είναι έτοιμο, ο Πρόεδρος Βασιλείου είπε ότι δεν είναι θέμα προετοιμασίας αλλά θέμα ερμηνείας. Ο κ. Ντενκτάς όταν μιλά για προετοιμασία, δεν εννοεί προετοιμασία, αλλά να συζητούμε πράγματα, τα οποία είναι εκτός του Εγγράφου Γκάλι. Δεν επρόκειτο να γίνουν εδώ οι διαπραγματεύσεις. Οι διαπραγματεύσεις θα γίνουν στη Νέα Υόρκη. Αυτό που έπρεπε να κάνουν τα Ηνωμένα Έθνη είναι να διευκολύνουν την προεργασία. Πιστεύω, συνέχισε ο Πρόεδρος Βασιλείου, οι επαφές τους ήταν χρήσιμες και βοήθησαν προς αυτό το στόχο.

Απαντώντας σε ερώτηση κατά πόσο μετά τις επαφές του με τα πέντε Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας διαβλέπει να υπάρχει κάποια καταδίκη της τουρκικής αδιαλλαξίας, ο Πρόεδρος Βασιλείου απάντησε ότι δεν θα ήταν σωστό να κάνουμε προβλέψεις για το τι θα γίνει. Εκείνο, που έχει σημασία είναι να κάνουμε αυτό που πρέπει.

Τέλος, σε ερώτηση κατά πόσο υποβαθμίστηκε η Ελληνική παρουσία στα εγκαίνια του Πανεπιστημίου της Κύπρου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απάντησε:

Δεν νομίζω ότι η ερώτηση αυτή έπρεπε να απευθυνθεί σε μένα. Όπως ξέρετε σεβόμαστε πλήρως το ακαδημαϊκό ανεξάρτητο του Πανεπιστημίου. Δεν είμαι καν σίγουρος ότι μπορεί η ερώτηση να τεθεί έτσι. Αν ρωτήσετε την Προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή του Πανεπιστημίου μπορεί να σας πει ότι κάθε άλλο παρά υποβάθμιση υπήρξε γιατί η παρουσία της Ελλάδας ήταν πολύ έντονη με την παρουσία όλων των Πρυτάνεων Πανεπιστημίων της Ελλάδας. Αλλά δεν θεωρώ ότι θα ήταν σωστό, για λόγους τάξης να εκφράσω απόψεις για μια απόφαση την οποία πήρε το Πανεπιστήμιο».

Τρίτος γύρος συνομιλιών στη Ν. Υόρκη.

Πολύτιμες πληροφορίες για το τι συνέβη κατά τον τρίτο γύρο των συνομιλιών στη Νέα Υόρκη παραθέτει και πάλιν ο Παναγιώτης Παπαδημήτρης στο βιβλίο του “*Σύγχρονη ιστορία της Κύπρου*”. Το βιβλίο αυτό, καθώς και ορισμένα άλλα έγγραφα, αποτελούν την κύρια πηγή της περιγραφής που γίνεται πιο κάτω.

Και ο γύρος αυτός είχε το ίδιο άδοξο τέλος με εκείνο του προηγούμενου γύρου, που έγινε από τις 15 Ιουλίου μέχρι τις 14 Αυγούστου 1992. Οι συνθήκες, κάτω από τις οποίες ο Πρόεδρος Βασιλείου υποχρεώθηκε να μεταβεί στη Νέα Υόρκη, ήταν οι χειρότερες. Η θητεία του στην Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας πλησίαζε στο τέλος της και πολύ νωρίς είχε αρχίσει να δημιουργείται στην Κύπρο προεκλογικό κλίμα, με αναπόφευκτη συνέπεια την αμφισβήτηση του. Αλλά και στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν υπό αμφισβήτηση η επανεκλογή του Προέδρου *Μπους*, ο οποίος μπορεί να λεχθεί, ότι είχε θέσει τις βάσεις για τη νέα διαδικασία, με τις επισκέψεις που πραγματοποίησε στην Αθήνα και την Άγκυρα. Ο *Μπους* αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα επανεκλογής του και ήταν φυσικό να τον απασχολούν περισσότερο τα δικά του προβλήματα. Η αίγλη που απέκτησε από τη στρατιωτική επέμβαση στον Κόλπο άρχισε να διαλύεται υπό το βάρος εσωτερικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι ΗΠΑ. Ο ανθυποψήφιος του Δημοκρατικού Κόμματος ***Μπιλ Κλίντον***, ένας νέος πολιτικός, κυριαρχούσε στις περισσότερες Πολιτείες και εθεωρείτο βέβαιο, ότι θα ήταν ο νέος Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών, που θα διέκοπτε μια μακρά διακυβέρνηση της χώρας από τους Ρεπουμπλικάνους.

Προτού λήξει η θητεία του Προέδρου *Μπους* είχαν σημειωθεί σοβαρές αλλαγές στην Κυβέρνηση του, που επηρέαζαν άμεσα το Κυπριακό. Ο Υπουργός Εξωτερικών *Τζέιμς Μπέηκερ*, ο οποίος γνώριζε το Κυπριακό απομακρύνθηκε από το *State Department*, για να τον διαδεχθεί ο διπλωμάτης Λώρενς Ηγκολμπέρκερ, ενώ ο Συντονιστής για το Κυπριακό στο Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών *Νέλσον Λέτσκι* αποχώρησε από τη

θέση του, για να τον διαδεχθεί ένας νέος συντονιστής ο **Τζων Μαρέσκα**.

Οι συνθήκες ήσαν πολύ ευνοϊκές για τον *Ραούφ Ντενκτάς* να αναπτύξει και επιδείξει τις παρελκυστικές ικανότητες του.

Το πρόγραμμα του τρίτου γύρου συνομιλιών προέβλεπε για τις 26 Οκτωβρίου χωριστές συναντήσεις του Γενικού Γραμματέα *Μπούτρος Γκάλι* με τους δύο ηγέτες και θα ακολουθούσε κοινή συνάντηση.

Η χωριστή συνάντηση με τον Πρόεδρο Βασιλείου έγινε στην ώρα της. Όμως μάταια ο Γενικός Γραμματέας ανέμενε στο γραφείο του στον 38^ο όροφο του κτιρίου των Ηνωμένων Εθνών τον *Ραούφ Ντενκτάς*. Αντί του *Ραούφ Ντενκτάς* στο γραφείο του Γενικού Γραμματέα κατέφθανε επιστολή του Τουρκοκύπριου ηγέτη, με την οποία εξηγόυσε γιατί δεν ήταν συνεπής με το ραντεβού.

«Αγαπητέ κύριε Γενικό Γραμματέα,

Σε απάντηση της πρόσκλησης σας, ήλθα στη Νέα Υόρκη για να επαναλάβω τις κοινές συναντήσεις μου με τον ηγέτη της Ελληνοκυπριακής κοινότητας, κ. Βασιλείου, κάτω από την αιγίδα σας.

Ωστόσο, σήμερα το πρωί τα μέλη του Τύπου μου έθεσαν υπόψη ότι στον κατάλογο των επαφών σας οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων χαρακτηρίζονται με τρόπο, ο οποίος είναι αντίθετος με την εγκαθιδρυθείσα αρχή, που έγινε αποδεκτή ότι οι συνομιλίες πρέπει να διεξάγονται πάνω σε ίση βάση.

Είμαι σίγουρος ότι θα συμφωνείτε μαζί μου ότι το γεγονός αυτό που έγινε γνωστό δημόσια με έχει θέσει σε μια αδύνατη θέση.

Παρά το γεγονός ότι το θέμα ηγέρθη προς τους επισήμους της Γραμματείας δεν έχουμε πληροφορηθεί μέχρι τη στιγμή αυτή ότι έχει διορθωθεί.

Ως εκ τούτου δεν είμαι σε θέση για λόγους τους οποίους είμαι σίγουρος ότι εκτιμάτε, να παρευρεθώ στη σημερινή συνάντηση.

Εν τούτοις, είμαι έτοιμος να συνεχίσω τις συνομιλίες

---

*κάτω από αποδεκτές διαδικασίες, πάνω σε ίση βάση.
Παρακαλώ δεχθείτε, εξοχότατε, τις διαβεβαιώσεις
της μεγάλης εκτίμησης μου.*

*Ραούφ Ντενκτάς
Πρόεδρος»*

Η επιστολή φέρει ημερομηνία 26 Οκτωβρίου.

Όπως γράφει στο βιβλίο του ο Παναγιώτης Παπαδημητρίου

«Μετά την άρνηση του Ντενκτάς να προσέλθει στις συνομιλίες, ο Μπούτρος Γκάλι σύμφωνα με τους απεσταλμένους των κυπριακών μέσων ενημέρωσης, έγινε θηρίο. Και όταν ο Ντενκτάς πήγε να τον συναντήσει, σε μια συνάντηση, που ο ίδιος τη χαρακτήρισε φιλοφρονητική, θα πρέπει να τον έδιωξε από το γραφείο του ή θα περιορίστηκε να πάρει κάτι από αυτόν. Πάντως ότι και αν προσπάθησε να δώσει στον Μπούτρος Γκάλι ο Ραούφ Ντενκτάς, αυτό δεν πρέπει να ήταν η επιστολή του μια και αυτή φέρει ημερομηνία 26 Οκτωβρίου και θα πρέπει να στάληκε από την προηγούμενη μέρα».

Βέβαια, όπως είναι γραμμένη η επιστολή του Ραούφ Ντενκτάς, φαίνεται ότι γράφτηκε στις 26 Οκτωβρίου, όταν, όπως αναφέρεται σ' αυτή, δημοσιογράφοι του είπαν το πρωί εκείνης της μέρας ότι ο μεν Βασιλείου περιγραφόταν ως Πρόεδρος, εκείνος δε ως η Αυτού Εξοχότης. Αυτό δεν έχει σημασία. Η ουσία του όλου επεισοδίου ήταν η απροθυμία του *Ραούφ Ντενκτάς* να συζητήσει οτιδήποτε για το Κυπριακό. Έχοντας την πλήρη υποστήριξη της Άγκυρας, κατέστησε σαφές από την πρώτη στιγμή της άφιξης του στη Νέα Υόρκη ότι δεν ήταν διατεθειμένος να συζητήσει τίποτε. Με αναίδεια χιλίων πιθήκων δήλωσε ότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά πρέπει να αναγνωρίσει ότι όλα όσα κατέλαβε ο κατοχικός στρατός ήσαν δικά του και είπε ότι όσα άφησαν οι 160,000 χιλιάδες πρόσφυγες στα κατεχόμενα ισοδυναμούσαν με όσα είχαν αφήσει οι 40,000 τουρκοκύπριοι στο

Νότο.

Ο Ραούφ ουσιαστικά επαναλάμβανε όσα είχε πει ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών **Τσιακλαγλιαγκίλ**, λίγους μήνες μετά την ολοκλήρωση της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο: «*Η Τουρκία δεν πρόκειται να παραδώσει με την πέννα της εκείνα που έχει κατακτήσει με τα όπλα της*».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου, σχολιάζοντας τις προκλητικές δηλώσεις του Ραούφ Ντενκτάς, δήλωσε σκωπτικά: «*Μήπως ο κύριος Ντενκτάς αισθάνεται ότι του χρωστάμε και από πάνω;*»

Πάντως η πρώτη συνάντηση του Ραούφ Ντενκτάς με το Γενικό Γραμματέα, η οποία χαρακτηρίστηκε ως εθιμοτυπική, θα κράτησε το πολύ ένα λεπτό.

Σε περιγραφή του από τη Νέα Υόρκη ο απεσταλμένος του ΡΙΚ Δημήτρης Αντρέου ανέφερε ότι ο Ραούφ Ντενκτάς εμφανίστηκε στα Ηνωμένα Έθνη, μπήκε στο ασανσέρ και κατευθύνθηκε στο γραφείο του Μπούτρος Γκάλι στον 38^ο όροφο και επέστρεψε μέσα σε τρία λεπτά. Για μας, συνέχισε ο Δημήτρης, που γνωρίζουμε τα Ηνωμένα Έθνη δεν πρέπει να έγινε συνάντηση του κ. Ντενκτάς με τον Γκάλι, γιατί ο κ. Ντενκτάς χρειάστηκε τα τρία λεπτά για να ανεβεί μέχρι το γραφείο του Γενικού Γραμματέα.

Εξάλλου ο Σταύρος Αγγελίδης μετέδωσε τα ακόλουθα:

«Η ολιγόλεπτη συνάντηση, που είχε ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ τη Δευτέρα με τον κ Ντενκτάς, μετά που ο τελευταίος ανακοίνωσε την απόφαση του να μη προσέλθει στις συνομιλίες έγινε “σε πολύ τεταμένη ατμόσφαιρα” ενώ ο Μπούτρος Γκάλι είπε ξεκάθαρα στον τουρκοκύπριο ηγέτη ότι αν δεν είναι διατεθειμένος να συνομιλήσει θα μπορούσε να εγκαταλείψει τη Νέα Υόρκη».

Η συνάντηση με τον Πρόεδρο Βασιλείου κράτησε 15 λεπτά. Την ίδια μέρα πραγματοποιήθηκε και δεύτερη συνάντηση Βασιλείου-Γκάλι, η οποία διήρκεσε μισή ώρα. Μετά τη συνάντηση αυτή ο Πρόεδρος Βασιλείου δήλωσε ότι η ύπαρξη προόδου θα εξαρτόταν αποκλειστικά και μόνο από το Ραούφ Ντενκτάς.

Για την άρση του αδιεξόδου παρενέβησαν οι αντιπρόσωποι

των Μονίμων Μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και ο νέος Αμερικανός Συντονιστής *Τζων Μαρέσκα*.

Το «Γιοκ» του Ραούφ Ντενκτάς.

Τελικά διαπιστώθηκε ότι η όλη υπόθεση επρόκειτο για “παρεξήγηση” και οι συνομιλίες άρχισαν στις 28 Οκτωβρίου. Οι συνομιλίες συνεχίστηκαν μέχρι τις 11 Νοεμβρίου και είχαν το ίδιο άδοξο τέλος, όπως και οι συνομιλίες του Ιουλίου- Αυγούστου 1992. Σε όλη τη διάρκεια των συνομιλιών αυτών που άρχισαν τη μέρα του Όχι της Ελλάδας ακουόταν διαρκώς το “**Γιοκ**” του Ραούφ Ντενκτάς. Λεπτομερής καταγραφή των όσων είχαν διαμειφθεί απέστειλε ο *Γιώργος Βασιλείου* προς τον Πρόεδρο Κληρίδη, μετά την εκλογή του στην Προεδρία. Ο *Γιώργος Βασιλείου* κρατούσε σημειώσεις για κάθε συνάντηση και υπαγόρευε κάθε μέρα στη Γραμματέα του Μαρία Διονυσίου όλες τις λεπτομέρειες της κάθε συναντήσεως, είτε με τον Γενικό Γραμματέα, είτε με τον Γενικό Γραμματέα και τον Ντενκτάς.

Μια από τις πρώτες επιστολές που ετοίμασα για τον Γιώργο Βασιλείου ήταν εκείνη που απηύθυνε στον *Γλαύκο Κληρίδη*, λίγες μέρες προτού πραγματοποιήσει την πρώτη συνάντησή του με το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, *Μπούτρος Γκάλι*, στο τέλος Μαρτίου 1993. Η επιστολή φέρει ημερομηνία 18 Μαρτίου 1993 και σ’ αυτή ο *Γιώργος Βασιλείου* εκφράζει τις απόψεις του για την τακτική που πρέπει να ακολουθήσει για την εξεύρεση λύσης του Κυπριακού και τη συμπαράσταση που θα του παρείχε, αν ακολουθούσε την τακτική αυτή. Τον Μάιο του 1993 ο Γιώργος Βασιλείου απέστειλε και δεύτερη επιστολή στον Πρόεδρο Κληρίδη, με την οποία συνόδευε τα λεπτομερή πρακτικά που είχε ετοιμάσει για τις συνομιλίες με τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ και με τον *Ραούφ Ντενκτάς* στη Νέα Υόρκη. Μέχρι τον Ιανουάριο του 1999, που βρισκόμουν καθημερινά με το *Γιώργο Βασιλείου*, δεν πήραμε καμιά απάντηση στις επιστολές που στείλαμε στον *Γλαύκο Κληρίδη*.

Στο τέλος του βιβλίου αυτού θα δημοσιεύσω για πρώτη φορά τις δύο επιστολές, που με τιμιότητα και

ειλικρίνεια εξέφραζαν με απράνταχτα επιχειρήματα τις απόψεις του Γιώργου Βασιλείου για το δρόμο, που έπρεπε να ακολουθήσει ο νέος Πρόεδρος για να προωθήσει τη λύση του Κυπριακού. Και οι δύο επιστολές καταδεικνύουν τη συνέπεια του Γιώργου Βασιλείου και την ειλικρινή διάθεση του να βοηθήσει το νέο Πρόεδρο. Δεν τον είχε επηρεάσει το γεγονός της εκλογικής του ήττας. Φαίνεται, όμως, ότι ο νέος Πρόεδρος ούτε καν έλαβε υπόψη τις επιστολές αυτές. Γι' αυτό και δεν απάντησε. Η πολιτική που ακολούθησε ήταν μια προσπάθεια συγκερασμού της δικής του πολιτικής του ρεαλισμού και της πολιτικής του συγκυβερνήτη του Σπύρου Κυπριανού, η οποία δέχθηκε και τον εμβολιασμό της πολιτικής Λυσσαρίδη, που έγινε μέσω του Πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου και η οποία κατέληξε στην ανόητη και αδιέξοδη πολιτική του Κοινού Εδάφους. Η πολιτική αυτή υιοθετήθηκε στην κοινή σύσκεψη, που πραγματοποιήθηκε το 1995 στην Αθήνα του Εθνικού Συμβουλίου με τον πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου.

Γνωρίζω ότι τα λεπτομερή πρακτικά των συνομιλιών της Νέας Υόρκης κατατέθηκαν στο Εθνικό Συμβούλιο, αμφιβάλλω όμως, αν κανένας από τους εθνοσύμβουλους τα διάβασε. Τουναντίον ακούστηκαν και ορισμένα λόγια από ορισμένους, τα οποία δεν τους τιμούν καθόλου. Ο μόνος, που γνώριζε τις λεπτομέρειες ήταν ο Γενικός Γραμματέας του ΑΚΕΛ Δημήτρης Χριστόφιας, ο οποίος είχε συνοδεύσει τον Πρόεδρο Βασιλείου στις συνομιλίες του Οκτωβρίου - Νοεμβρίου 1992. Οι άλλοι αρνήθηκαν να τον συνοδεύσουν με την πρόφαση ότι δεν ανέμεναν οποιαδήποτε αλλαγή ενώ τώρα έντονη είναι η αξίωση όλων των εθνοσυμβούλων να συνοδεύουν τον Πρόεδρο Κληρίδη στις συνομιλίες του, ως εάν τώρα διαπιστώνουν οποιαδήποτε αλλαγή, στις θέσεις του Ρασούφ Ντενκτάς. Οι Εθνοσύμβουλοι και ο Πρόεδρος Κληρίδης δεν αισθάνθηκαν τουλάχιστον την ανάγκη να πουν ένα ευχαριστώ στο Γιώργο Βασιλείου που εργαζόταν μέρα και νύκτα για να ετοιμάσει και να τους στείλει τα πρακτικά.

Επανερχομαι στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης και την πρώτη συνάντηση της 28^{ης} Οκτωβρίου.

Η πρώτη συνάντηση κράτησε δυόμισι ώρες.

Ο Γενικός Γραμματέας προέβη σε εναρκτήρια δήλωση, στην οποία τόνισε την ανάγκη να υπάρξει πρόοδος και επεσήμανε ότι οι διαπραγματεύσεις θα γίνονταν με βάση τη Δέσμη Ιδεών και τον Χάρτη που είχε ετοιμάσει. Για αποφυγή κάθε παρεξήγησης ο Μπούτρος Γκάλι επέμενε ότι οι συνομιλίες για το εδαφικό θα γίνονταν με βάση τον Χάρτη του, σημειώνοντας το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας για λύση του Κυπριακού.

Στην απάντηση του ο Πρόεδρος Βασιλείου, παραμένοντας πιστός στη θέση του “*Λύση χθες*” είπε ότι πρέπει να κερδηθεί ο χρόνος που χάθηκε, τονίζοντας ότι δεν τον επηρέαζαν καθόλου οι επικείμενες προεδρικές εκλογές στην Κύπρο. Επίσης είπε ότι οι συνομιλίες πρέπει να βασίζονται στη Δέσμη Ιδεών Γκάλι και το ψήφισμα 774 του Συμβουλίου Ασφαλείας, που υιοθέτησε τη Δέσμη. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά, είπε, θα έκαμνε εποικοδομητικές εισηγήσεις για αλλαγές στη Δέσμη Ιδεών, που θα διασφάλιζαν λύση για το καλό όλων των Κυπρίων. Ακόμα είπε ότι αποδεχόταν την εισήγηση του Μπούτρος Γκάλι, υπό την προϋπόθεση ότι ο Χάρτης του θα γινόταν αποδεκτός ως βάση για συζήτηση.

Ο Ραούφ Ντενκτάς δεν ήταν έτοιμος να απαντήσει στην εναρκτήρια δήλωση του Γενικού Γραμματέα και ανέφερε ότι θα έκαμνε τη δική του εναρκτήρια δήλωση αφού προετοιμασθεί. Η προετοιμασία ουδέποτε έγινε και ο Ραούφ Ντενκτάς δεν προέβη σε εναρκτήρια δήλωση ούτε στην επόμενη, αλλά ούτε και σε καμιά από τις συνομιλίες που έγιναν μέχρι τις 11 Νοεμβρίου. Περιοριζόταν στις συνομιλίες να εκφράζει απόψεις χωρίς να αναλαμβάνει οποιαδήποτε δέσμευση.

Το πρώτο θέμα των συνομιλιών ήταν και πάλιν το εδαφικό, όπου ο Πρόεδρος Βασιλείου, συνδυάζοντας το με το θέμα των εκτοπισμένων, επέμενε στην ανάγκη να αναγνωρισθεί το δικαί-

ωμα της επιστροφής και ιδιοκτησίας και ανέπτυξε τις θέσεις του για τον τρόπο αποκατάστασης των τουρκοκυπρίων που θα επηρεάζονταν από τις εδαφικές αναπροσαρμογές.

Ο Ραούφ Ντενκτάς αρνήθηκε να αναλάβει οποιαδήποτε δέσμευση, ενώ σε κατοπινό στάδιο προσπάθησε να πείσει ότι έπρεπε να αναγνωρισθούν σαν δικά του όλα όσα είχαν καταληφθεί από τον τουρκικό στρατό.

Μετά την πρώτη συνάντηση ο Πρόεδρος Βασιλείου δεν φαινόταν και τόσο αισιόδοξος για την πορεία που θα έπαιρναν οι συνομιλίες. Σε δήλωση του ανέφερε, ότι

«για να αποδώσουν οι συνομιλίες βασική προϋπόθεση είναι οι δύο πλευρές να είναι έτοιμες να διαπραγματευθούν μέσα στα πλαίσια της Δέσμης Ιδεών και του Χάρτη Γκάλι καθώς και του ψηφίσματος 774. Η δική μας πλευρά προσβλέπει στην επίτευξη λύσης, η οποία να διασφαλίζει πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των Κυπρίων, καθώς και την ομαλή λειτουργία του Ομόσπονδου κράτους».

Ο Ραούφ Ντενκτάς ήταν επιφυλακτικός στις δηλώσεις του, λέγοντας ότι δεν μπορεί να μιλήσει για τις πιθανότητες επιτυχίας των συνομιλιών, αν δεν γνωρίζει τις θέσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς στο Συνταγματικό. Επίσης απέφυγε να απαντήσει σε ερώτηση, αν δεχόταν τη Δέσμη Ιδεών ως βάση για διαπραγμάτευση. Είπε:

«Βρισκόμαστε εδώ για να συζητήσουμε όλα τα σχετικά με την Ελληνοκυπριακή πλευρά».

Στη δεύτερη και τρίτη συνάντηση, που έγιναν στις 29 και 30 Οκτωβρίου, συνεχίστηκε η συζήτηση του προσφυγικού.

Σε ανταπόκριση του ο Δημήτρης Αντρέου, που είχε στενή επαφή με την ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία, μετέδωσε ότι ο Γενικός Γραμματέας, ανακεφαλαιώνοντας τα όσα είχε ακούσει κατά τις τρεις μέρες των συνομιλιών, είπε ότι

«η Ελληνοκυπριακή πλευρά θεωρεί τις τοποθετήσεις του Ραούφ Ντενκτάς έξω από τα πλαίσια και εναντίον της Δέσμης Ιδεών, ότι ο σφετερισμός των περιουσιών από την τουρκο-

---

κυπριακή πλευρά είναι εκατόν τοις εκατόν εναντίον των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ότι στη λύση, που θα εξευρεθεί πρέπει να υπάρχει οπωσδήποτε πλήρης σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».

Στην τέταρτη συνάντηση, που έγινε αφού μεσολάβησε Σαββατοκυριακό, ο Μπούτρος Γκάλι παρουσίασε στους δύο συνομιλητές του ένα τετρασέλιδο έγγραφο, που συνοψίζει τις θέσεις των δύο πλευρών πάνω στο θέμα των εκτοπισμένων. Το έγγραφο χωριζόταν σε τρεις στήλες. Στη μια παρατίθεντο οι θέσεις της τουρκοκυπριακής πλευράς, στην άλλη οι θέσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς και σε τρίτη στήλη οι θέσεις των Ηνωμένων Εθνών, οι οποίες συνοδεύονταν με αναφορές σε διάφορα ψηφίσματα του Διεθνούς Οργανισμού. Ήταν η απαρχή της ετοιμασίας του περίφημου **Τρίπτυχου**.

Ο Ραούφ δεν φαινόταν να δυσαρεστείται από την παράθεση των απόψεων των δύο πλευρών. Ήταν, όμως, εξοργισμένος με την τρίτη στήλη των Ηνωμένων Εθνών, η οποία με την παράθεση και των σχετικών ψηφισμάτων δικαίωσε στο μεγαλύτερο βαθμό τις θέσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Ο αξιωματούχος των Ηνωμένων Εθνών Γκούσταβ Φεϊζέλ, που τερμάτισε τη θητεία του στα Ηνωμένα Έθνη, υπηρετώντας ως αναπληρωτής αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα στην Κύπρο, συμμετείχε ενεργά στις συνομιλίες. Σε δήλωση του ανέφερε ότι αντικειμενικός στόχος του εγγράφου ήταν να διαφανεί σε ποιο σημείο βρίσκονταν οι θέσεις των δύο πλευρών σε σχέση με τη Δέσμη Ιδεών και πρόσθεσε χαρακτηριστικά :

*«Η Δέσμη Ιδεών είναι καθοδηγητικό φως,
ο πολικός αστέρας, διαφορετικά θα χαθούμε».*⁸

Η ρήση αυτή του Γκούσταβ Φεϊζέλ, ενός προσώπου που γνώριζε όσο κανένας άλλος το Κυπριακό, έχει επιβεβαιωθεί πλήρως από τις μετέπειτα εξελίξεις. Δυστυχώς για καθαρά κομ-

---

⁸ Υπογράμμιση δική μου.

ματικούς λόγους και σκοπιμότητες ο *Γλαύκος Κληρίδης* επέτρεψε να εξευτελιστεί η Δέσμη Ιδεών, η οποία πρόσφερε πράγματι **“καθοδηγητικό φως”**. Στην τέταρτη συνάντηση άρχισε η συζήτηση της Συνταγματικής πτυχής με πρώτο θέμα τις αρμοδιότητες της Ομοσπονδιακής Κυβερνήσεως. Ακολούθησε τις επόμενες μέρες η συζήτηση και των άλλων πτυχών, όπως η Νομοθετική και Δικαστική Εξουσία, οι κατευθυντήριοι στόχοι, οι κατευθυντήριες αρχές και τα θεμελιώδη δικαιώματα, περιλαμβανομένων των τριών ελευθεριών (εγκατάστασης, διακίνησης και περιουσίας).

Οι απόψεις των δύο πλευρών είναι καταγεγραμμένες στο Τρίπτυχο. Όμως, προτού ολοκληρωθεί ο τρίτος γύρος των συνομιλιών, ο Πρόεδρος Βασιλείου αισθάνθηκε την ανάγκη να προειδοποιήσει ότι ο *Ραούφ Ντενκτάς* εμμένει σε μια πολύ διαφορετική αντίληψη, όχι στην Ομοσπονδία, αλλά σε δύο ανεξάρτητα κράτη, που θα έχουν μεταξύ τους κάποιο είδος συνεργασίας.

«Αυτό είναι εντελώς αντίθετο με την όλη φιλοσοφία της Δέσμης Ιδεών του Γενικού Γραμματέα και των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας σχετικά με τη δημιουργία μιας Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης».

Στις 5 Νοεμβρίου ο Πρόεδρος Βασιλείου, απαντώντας σε ερώτηση του *Δημήτρη Αντρέου*, ανέφερε ότι, άνκαι απογοητευμένος από την όλη στάση του *Ραούφ Ντενκτάς*, ωστόσο δεν επρόκειτο να εγκαταλείψει τις συνομιλίες. Θα παρέμενε εκεί, με την ελπίδα ότι θα εκδηλωνόταν παρέμβαση των πέντε Μονίμων Μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Σχετικά μ' αυτό είπε:

«Τα πέντε Μόνιμα Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας αναγνωρίζουν και βλέπουν την αρνητική κατάσταση, που δημιουργεί η στάση του Ραούφ Ντενκτάς, αλλά επιμένουν στη συνέχιση της διαδικασίας, θεωρώντας ότι υπάρχει πάντα η δυνατότητα μετατόπισης των τουρκικών θέσεων προς τη Δέσμη Ιδεών».

Και πάλιν το εδαφικό.

Στις 5 Νοεμβρίου επανήλθε το θέμα του εδαφικού στην τρά-

πεζα των συνομιλιών. Αξίζει τον κόπο να δούμε τις λεπτομέρειες της συζήτησης του θέματος αυτού, όπως τις αναφέρει στο βιβλίο του ο *Παναγιώτης Παπαδημήτρης* και δεν διαφέρουν από εκείνες που κατάγραψε στο λεπτομερές σημείωμα του ο *Γιώργος Βασιλείου*.

«Ο Ντενκτάς παρουσιάστηκε να δέχεται 29 τοις εκατόν στο εδαφικό παραμερίζοντας το Χάρτη και επίσημα ισχυρίστηκε ότι αποδοχή του θα σήμαινε ξεσπίτωμα 40.000 τουρκοκυπρίων.

Για να δει μέχρι πού το παρατραβούσε ο Ντενκτάς, ο Μπούτρος Γκάλι τον κάλεσε επίσημα να επιστρέψει το Βαρώσι στα Ηνωμένα Έθνη, πράγμα που και πάλι απέρριψε.

Έτσι διαφάνηκε καθαρά από αυτή τη συνάντηση ότι ο Ραούφ Ντενκτάς απορρίπτοντας το Χάρτη αρνείτο την επιστροφή της Μόρφου, ενώ αρνούμενος να δεχθεί την έκκληση του Γκάλι για επιστροφή των Βαρωσίων έδειχνε ότι ήθελε να κρατήσει όλες τις περιοχές, που κατέλαβαν τα τουρκικά στρατεύματα και ότι μόνο σε ελάχιστες εδαφικές αναπροσαρμογές ήταν διατεθειμένος να προβεί.

Γι' αυτή τη συνάντηση ο απεσταλμένος του ΡΙΚ θα πρέπει να είχε μια πολύ καλή ενημέρωση για το τι συνέβη στην αίθουσα των συνομιλιών. Ήταν πολύ χαρακτηριστικά τα όσα μετέδωσε ο Δημήτρης Αντρέου, χωρίς να διαψευσθεί ούτε μια γραμμή, ούτε από τα Ηνωμένα Έθνη, ούτε από οποιαδήποτε άλλη πηγή (6.11): Ο Γενικός Γραμματέας, κατά την έναρξη της συζήτησης για το εδαφικό στη ψεσινή συνάντηση, υπέβαλε στον Ντενκτάς το συγκεκριμένο ερώτημα αν δέχεται το Χάρτη Γκάλι, επισημαίνοντας ότι η αρχή των εδαφικών αναπροσαρμογών έχει γίνει δεκτή από όλους.

Ο Ντενκτάς απάντησε ότι δεν δέχεται τον Χάρτη και πρόσθεσε: Είχα πει ότι δέχομαι είκοσι εννιά τοις εκατό, αλλά δεν είμαι έτοιμος να το συζητήσω πάνω σε χάρτες. Συνεχίζοντας ο Ντενκτάς ανέφερε ότι αν υποθετικά δεχτεί τον Χάρτη τότε θα ξεσπιτωθούν σαράντα χιλιάδες πρόσφυγες.

Στο σημείο αυτό παρενέβη ο Πρόεδρος Βασιλείου και ρώτησε κατά πόσο οι σαράντα χιλιάδες περιλαμβάνουν και τους

εποίκους, κάνοντας αναφορά στην **έκθεση Κουκώ** για τον εποικισμό των κατεχομένων.

Ο Γενικός Γραμματέας πήρε και πάλι το λόγο και ρώτησε τον Ντενκτάς αν αποδέχεται καταμέτρηση των εποίκων από ανεξάρτητη επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών.

Ο Τουρκοκύπριος ηγέτης απάντησε αρνητικά.

Τότε ο κύριος Γκάλι είπε απερίφραστα στον Ντενκτάς: Δεν δέχεσαι τον Χάρτη, δεν δέχεσαι το ένα δεν δέχεσαι το άλλο. Δέχεσαι να δώσεις πίσω το Βαρώσι στα Ηνωμένα Έθνη;

Ο Ντενκτάς ισχυρίστηκε ότι έδωσε το Βαρώσι δυο φορές στο παρελθόν στον κύριο Κυπριανού και ότι αυτός δεν το δέχτηκε. Τώρα, πρόσθεσε, είναι μέρος των εδαφικών αναπροσαρμογών και διευθετήσεων.

Στο σημείο αυτό, Ο Γενικός Γραμματέας έβγαλε από το συρτάρι του το ψήφισμα 550 του Συμβουλίου Ασφαλείας και το ενεχείρισε στο Ντενκτάς, υποδεικνύοντας του ότι το θέμα των Βαρωσίων είναι θέμα συγκεκριμένο και χωριστό και ότι το ψήφισμα 550 διαλαμβάνει παράδοση της κατεχόμενης πόλης στα Ηνωμένα Έθνη.

Στη συνέχεια ο Γκάλι, απευθυνόμενος στο Ντενκτάς του είπε: Δεν δέχεσαι επιστροφή των προσφύγων, στο συνταγματικό επιμένεις σε δύο ανεξάρτητα κράτη και σε ξεχωριστή κυριαρχία, σε αντίθεση με τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών. Στο εδαφικό ούτε Χάρτη δέχεσαι ούτε επιστροφή των Βαρωσίων. Είσαι σε πλήρη αντίθεση με όλα τα ψηφίσματα και με όλη την Κοινωνία των Εθνών και με το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Ο Γενικός Γραμματέας τόνισε ότι είναι υποχρεωμένος να αναφέρει όλα αυτά στο Συμβούλιο Ασφαλείας τη Δευτέρα.

Τέλος ο Μπούτρος Γκάλι είπε στο Ντενκτάς ότι χάθηκε πολύτιμος χρόνος τόσο σ' αυτό το γύρο των συνομιλιών όσο και στους προηγούμενους».

Μετά τη συνάντηση της 6^{ης} Νοεμβρίου οι συνομιλίες είχαν ουσιαστικά καταρρεύσει.

Δεν έγινε καμιά περαιτέρω συζήτηση. Από το προσωπικό ημερολόγιο του Προέδρου Βασιλείου φαίνεται ότι στις 9 Νοεμ-

βρίου ο *Μπούτρος Γκάλι* είχε συνάντηση με τους δύο ηγέτες προς τους οποίους έδωσε τις θέσεις των Ηνωμένων Εθνών για κάθε ένα από τα κεφάλαια της Δέσμης Ιδεών και ανακοίνωσε ότι θα καλέσει νέο γύρο συνομιλιών για τις αρχές Μαρτίου του 1993.

Την επομένη, 10 Νοεμβρίου, πραγματοποιήθηκε κοινή συνάντηση *Γκάλι – Βασιλείου – Ντενκτάς*, κατά την οποία οι δύο πλευρές έδωσαν τις παρατηρήσεις τους αναφορικά με το έγγραφο του Γενικού Γραμματέα. Αυτές οι παρατηρήσεις μαζί με τις θέσεις των Ηνωμένων Εθνών αποτέλεσαν το Τρίπτυχο.

Τον επίσημο τερματισμό του τρίτου γύρου των συνομιλιών ανακοίνωσε ο *Μπούτρος Γκάλι* σε ιδιαίτερες συναντήσεις που είχε με τον *Γιώργο Βασιλείου* και τον *Ραούφ Ντενκτάς*, στις 11 Νοεμβρίου.

Από τις 6 Νοεμβρίου μέχρι τις 9 Νοεμβρίου μεσολάβησαν διάφορες συσκέψεις και επαφές, κυρίως μεταξύ των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας και αντιπροσώπων ξένων χωρών που παρακολουθούσαν ως παρατηρητές την εξέλιξη των συνομιλιών.

Διαφωτιστική για τις εξελίξεις που θα μεσολαβούσαν ήταν η ανταπόκριση του *Σταύρου Αγγελίδη* προς την εφημερίδα “*Ο Φιλελεύθερος*”. Όσα ανέφερε στην ανταπόκριση του αυτή στηρίζονταν σε πληροφορίες, που είχε τόσο από την ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία, όσο και από κύκλους των Ηνωμένων Εθνών και ιδιαίτερα από τον *Γκούσταβ Φεϊζέλ*, με τον οποίον ο *Σταύρος* διατηρούσε πολύ στενές σχέσεις. Να τι μετέδωσε στις 6 Νοεμβρίου ο *Σταύρος Αγγελίδης*:

«Ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών αναμένεται να ανακοινώσει σήμερα κατά πόσο θα συνεχίσει ή θα διακόψει τη διαδικασία των συνομιλιών για το Κυπριακό. Όπως με πληροφόρησε αξιωματούχος του Διεθνούς Οργανισμού, ο Μπούτρος Γκάλι θα συναντηθεί σήμερα με τους αντιπροσώπους των Πέντε Μονίμων Μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, τους οποίους θα ενημερώσει για τη μέχρι φες πορεία των συνομιλιών, που αναμενόταν να ολοκληρωθεί με τη συζήτηση της εδαφικής πτυχής, και, αφού ακούσει τις απόψεις τους θα

αποφασίσει τι θα πράξει.

Πληροφορίες μου από τα Ηνωμένα Έθνη λέγουν ότι ο κ. Γκάλι θα ζητήσει ανοικτά από τα Πέντε Μόνιμα μέλη να του πουν καθαρά αν είναι έτοιμα να πάρουν μέτρα για την υλοποίηση των αποφάσεων του ΟΗΕ και ιδιαίτερα αν είναι έτοιμα να κινηθούν μέσα στα πλαίσια του ψηφίσματος 774. Ανάλογα με την απάντηση τους θα κρίνει αν θα προτείνει υπαλλακτικές διαδικασίες για την επίλυση του Κυπριακού.

Θα πρέπει, πάντως, να αναφέρουμε ότι μέχρι προχθές τουλάχιστον οι διπλωμάτες των Ηνωμένων Πολιτειών υποστηρίζουν ότι ο Ραούφ Ντενκτάς δεν είπε την τελευταία λέξη, ότι είναι δυνατό να υπάρξει διαφοροποίηση της θέσης του και ότι πρέπει να εξευρεθεί φόρμουλα, που θα παραπέμπει σε νέο γύρο συνομιλιών. Στις επαφές τους με παράγοντες και δημοσιογράφους εδώ στη Νέα Υόρκη, οι διπλωμάτες αυτοί έδιναν την εντύπωση ότι δεν επιθυμούσαν να υπάρξει καταδίκη του κ. Ντενκτάς και πολύ λιγότερο να ληφθούν μέτρα για εφαρμογή των αποφάσεων του ΟΗΕ.

Διπλωματική πηγή στα Ηνωμένα Έθνη μου έλεγε συνάφως, ότι οι χώρες αυτές δεν επιθυμούν αυξημένη εμπλοκή του Συμβουλίου Ασφαλείας στο Κυπριακό, είτε γιατί το Συμβούλιο είναι σήμερα υποχρεωμένο να αντιμετωπίσει άλλα πολύ πιο σοβαρά διεθνή προβλήματα είτε διότι αισθάνονται την αδυναμία του Συμβουλίου να υλοποιήσει τις αποφάσεις του.

Κατά πόσο η θέση τους θα διαφοροποιηθεί θα φανεί σήμερα, μετά τη συνάντηση των Πέντε Μονίμων μελών με το Γενικό Γραμματέα. Ήδη χθες οι κ.κ. Καμιλιόν και Φεϊζέλ, προέβησαν σε προκαταρκτική ενημέρωση των παρατηρητών των μεγάλων δυνάμεων, που παρακολουθούν την πορεία των συνομιλιών. Μεταξύ αυτών είναι οι αμερικανοί Μαρέσκα και Λαμπ, ο βρετανός Ντέην, ο γάλλος Κουτυριέ και οι ρώσοι Ντομπροσέρτοφ και Ζένκοφ.

Σύμφωνα με πηγές της Γενικής Γραμματείας οι δύο αξιωματούχοι του Διεθνούς Οργανισμού δήλωσαν ότι η προπεσινή συνάντηση των συνομιλιών διέλυσε κάθε αμφιβολία ως

προς τις τουρκικές θέσεις και έθεσε το ερώτημα κατά πόσο η διαδικασία πρέπει να συνεχιστεί. Υπήρξαν μάλιστα πληροφορίες ότι “η ενημέρωση υπήρξε ωμή” και κατέδειξε ότι ο κ. Ντενκτάς υπαναχώρησε ακόμα και από όσα δέχτηκε τον περασμένο Αύγουστο και ότι επιδιώκει καθαρά τη διχοτόμηση της Κύπρου.

Οι κ.κ. Καμιλιόν και Φειζέλ είπαν ότι η διερεύνηση και καταγραφή των θέσεων των δύο πλευρών θα συμπληρωνόταν πες με τη συζήτηση του εδαφικού. Και αν, πρόσθεσαν, ο κ. Ντενκτάς δεν είναι έτοιμος να δεχθεί τον Χάρτη, τότε ο Γενικός Γραμματέας θα αποφασίσει αν θα συνεχίσει τις συνομιλίες.

Από την πλευρά του ο Πρόεδρος Βασιλείου κατέστησε σαφές κατά την προπεσινή συνεδρία ότι “με τη συζήτηση της εδαφικής πτυχής οι συνομιλίες θα πρέπει να τερματισθούν αφού η φιλοσοφία των τουρκικών προτάσεων στηρίζεται στη δημιουργία δύο κρατών. Εμείς, είπε ο πρόεδρος Βασιλείου αποδεχθήκαμε την πρόσκληση να έρθουμε εδώ για να συνομιλήσουμε με στόχο την εξεύρεση λύσης στα πλαίσια της Δέσμης Ιδεών του Γενικού Γραμματέα. Ο κ. Ντενκτάς δεν δέχεται αυτή τη βάση των συνομιλιών. Συνεπώς περαιτέρω διαπραγμάτευση καθίσταται περιττή».

Ο Γενικός Γραμματέας φαίνεται ότι είχε υιοθετήσει πλήρως την άποψη του Προέδρου Βασιλείου, αλλά ήταν υποχρεωμένος να εργάζεται με βάση τις οδηγίες του Συμβουλίου Ασφαλείας, όπου, τουλάχιστον οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούσαν έστω και λαθροβίωση του διαλόγου, καλλιεργώντας την ψευδαίσθηση ότι ήταν δυνατό να επέλθει κάποια αλλαγή στις θέσεις του Ραούφ Ντενκτάς. Αλλά για την αλλαγή αυτή ήταν απαραίτητη η άσκηση πιέσεων στην Τουρκία κάτι που ήταν αδιανόητο τις παραμονές των Προεδρικών εκλογών στις ΗΠΑ. Έτσι ενώ οι συνομιλίες έληξαν ουσιαστικά στις 5 Νοεμβρίου, η ανακοίνωση για τη διακοπή τους έγινε το βράδυ της 11^{ης} Νοεμβρίου με την ακόλουθη δήλωση του Εκπροσώπου του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών:

«Οι συνομιλίες που άρχισαν στις 18 Ιουνίου 1992 με πρωτοβουλία του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών με τους ηγέτες των δύο κοινοτήτων της Κύπρου, για να ολοκληρώσουν τη Δέσμη Ιδεών για ένα συνολικό πλαίσιο συμφωνίας και που πρόσφατα επαναλήφθηκαν στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών στις 28 Οκτωβρίου διακόπηκαν σήμερα 11 Νοεμβρίου 1992.

Από τις 18 Ιουνίου ο Γενικός Γραμματέας και οι Εκπρόσωποι του είχαν συνολικά 59 συναντήσεις με τους δύο ηγέτες στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών.

Οι πρόσφατες συναντήσεις επικεντρώθηκαν κυρίως στα θέματα των εκτοπισμένων, τις συνταγματικές πτυχές της Ομοσπονδίας και τις εδαφικές αναπροσαρμογές.

Συμφωνήθηκε από τις δύο πλευρές ότι η διαδικασία που σκοπό έχει την ολοκλήρωση της εργασίας στη Δέσμη Ιδεών θα συνεχισθεί στις αρχές Μαρτίου 1993 λαμβάνοντας υπόψη το ψήφισμα που θα υιοθετηθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Σύμφωνα με το ψήφισμα 774 (1992) του Συμβουλίου Ασφαλείας ο Γενικός Γραμματέας, θα ενημερώσει σύντομα το Συμβούλιο για τις τελευταίες εξελίξεις».

Οι Δημοσιογραφικές διασκέψεις του Βασιλείου και του Ντενκτάς.

Το βράδυ της ίδιας μέρας οι Βασιλείου και Ντενκτάς μίλησαν στους δημοσιογράφους. Ο Πρόεδρος Βασιλείου ήταν πολύ σύντομος και επιφυλακτικός. Δήλωσε ότι, άνκαι δεν έχει προκύψει λύση, ωστόσο η δουλειά που έγινε είναι σημαντική.

«Θέλουμε να εκφράσουμε την ελπίδα ότι μετά την έκθεση του Γενικού Γραμματέα και τη σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις, ώστε ο ερχόμενος γύρος του Μαρτίου να δώσει επιτέλους το πολυπόθητο αποτέλεσμα».

Ο Πρόεδρος Βασιλείου ανέφερε ότι από το έγγραφο **(το Τρίπτυχο)** που έδωσε ο Γενικός Γραμματέας και στις δύο πλευρές φαίνεται καθαρά, ότι οι τουρκικές θέσεις είναι εκτός της

Δέσμης Ιδεών και εκτός των θέσεων των Ηνωμένων Εθνών.

Ο Ραούφ Ντενκτάς ήταν φανερά εκνευρισμένος, γιατί έτρεφε την ελπίδα ότι στο έγγραφο δεν θα υπήρχαν και οι θέσεις των Ηνωμένων Εθνών, παρά μόνο οι δικές του και της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Υπήρχαν πολλές ερωτήσεις για τον Ραούφ, στις οποίες απάντησε με την απεραντολογία που τον χαρακτηρίζει, αλλά και με τη νομική ιδιότητα και νομικίστικες ιδέες του. Στις απαντήσεις δεν πρόσθεσε τίποτε στις γνωστές απόψεις του. Ωστόσο ήταν δυνατόν να επηρεάσουν δημοσιογράφους που είχαν άγνοια του Κυπριακού. Στην αρχή κιόλας της δήλωσης του είπε κάτι, που μπορούσε να παραπλανήσει κάποιον που δεν γνώριζε το Κυπριακό:

«Όπως γνωρίζετε υπάρχει ευρέως διαδεδομένη προπαγάνδα ότι οι Ελληνοκύπριοι έχουν αποδεχθεί τη Δέσμη Ιδεών, οι Τουρκοκύπριοι την απορρίπτουν και ως εκ τούτου οι συνομιλίες δεν προχωρούν προς την ορθή κατεύθυνση. Δεν γνωρίζω κατά πόσο έχετε δει το έγγραφο με τις θέσεις, που έχει ετοιμάσει η Γενική Γραμματεία για τις δύο πλευρές. Θα δείτε από εκεί ότι από τις 100 παραγράφους, η τουρκοκυπριακή πλευρά αποδέχθηκε 91 και έχουμε τα θεμελιώδη θέματα μπροστά μας. Αναφέρεται εκεί. Για τη θέση της ελληνοκυπριακής πλευράς βλέπουμε ότι για κάθε κεφάλαιο της Δέσμης Ιδεών, λένε ότι το αποδέχονται, αλλά ήθελαν να συζητήσουν υπό το φως οποιασδήποτε βελτίωσης, προς όφελος και των δύο κοινοτήτων».

Η διαπίστωση του Ραούφ δεν απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Ωστόσο αποφεύγει να αναφέρει ότι τα εννιά σημεία στα οποία υπάρχουν διαφωνίες είναι η ουσία όλου του Κυπριακού προβλήματος και ότι στα σημεία αυτά οι θέσεις του απέχουν κατά παρασάγγες από τη Δέσμη Ιδεών.

***Η Έκθεση του Γ. Γ. του ΟΗΕ Μπούτρος Γκαλι
προς το Συμβούλιο Ασφαλείας
για την κατάσταση του Κυπριακού.***

Την πραγματική εικόνα για τον τελευταίο γύρο των συνομιλιών, άλλα και για την όλη πορεία του Κυπριακού, παρέχει ο Γενικός Γραμματέας στην έκθεση του προς το Συμβούλιο, προτού εγκριθεί, στις 25 Νοεμβρίου 1992, το τελευταίο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας επί προεδρίας Βασιλείου, το 789, το οποίο όλοι αναγνωρίζουν σήμερα ως το ισχυρότερο ψήφισμα για το Κυπριακό.

Οι τρεις πρώτες παράγραφοι της έκθεσης αναφέρονται στις προηγηθείσες συνομιλίες και έχουν αναφερθεί σε προηγούμενα κεφάλαια. Η πρώτη παράγραφος αναφέρεται στην εντολή που πήρε από το Συμβούλιο Ασφαλείας με βάση το ψήφισμα 774, στις 26 Αυγούστου 1992. Η δεύτερη παράγραφος αναφέρεται στην έκθεση που υπέβαλε πριν από την έγκριση του ψηφίσματος 774, στις 21 Αυγούστου 1992, και η τρίτη παραθέτει συνοπτικά το περιεχόμενο της έκθεσης αυτής.

4. Στο ψήφισμα του 774 (1992) το Συμβούλιο Ασφαλείας αφού επαναβεβαίωσε όλα τα προηγούμενα ψηφίσματα του για την Κύπρο, υιοθέτησε τη Δέσμη Ιδεών, περιλαμβανομένων εδαφικών αναπροσαρμογών, όπως φαίνονται στον Χάρτη που περιλαμβάνεται στο παράρτημα της έκθεσης μου (S/24472) ως την βάση για την επίτευξη συνολικού πλαισίου συμφωνίας. Το Συμβούλιο συμφώνησε με την άποψη μου ότι η Δέσμη Ιδεών σαν ένα σύνολο έχει αναπτυχθεί αρκετά, ώστε να επιτρέπει στις δύο πλευρές να καταλήξουν σε συμφωνία και κάλεσε τις δύο πλευρές να ακολουθήσουν, με την επανάληψη των κοινών συναντήσεων στο τέλος Οκτωβρίου, συνεχείς συνομιλίες μέχρις ότου εξευρεθεί ολικό πλαίσιο συμφωνίας στη βάση του συνόλου της Δέσμης Ιδεών. Το Συμβούλιο εξέφρασε την προσδοκία ότι τέτοια συμφωνία θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσα στο 1992 και επαναβεβαίωσε την πεποί-

---

θηση του ότι η σημερινή κατάσταση πραγμάτων (*status quo*) δεν είναι αποδεκτή.

5. Μετά την υιοθέτηση του ψηφίσματος 774 (1992) οι αντιπρόσωποι μου διατήρησαν στενή επαφή με όλους τους ενδιαφερομένους. Από τις 9 μέχρι τις 22 Οκτωβρίου επισκέφθηκαν την περιοχή και είχαν συνομιλίες με τις δύο πλευρές στην Κύπρο και με τις Κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας για την προετοιμασία των κοινών συναντήσεων μεταξύ των δύο ηγετών στη Νέα Υόρκη.

I. ΟΙ ΕΠΑΝΑΛΗΦΘΕΙΣΕΣ ΚΟΙΝΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ 28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ - 11 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992.

6. Οι κοινές συναντήσεις μεταξύ των δύο ηγετών υπό την προεδρία μου, οι οποίες είχαν αρχίσει στην περίοδο από 12 μέχρι 14 Αυγούστου, συνεχίστηκαν στις 28 Οκτωβρίου στα Γραφεία των Ηνωμένων Εθνών. Και οι δύο ηγέτες αποδέχθηκαν την πρόταση μου όπως οι επικεφαλίδες της Δέσμης Ιδεών, συζητηθούν με την ακόλουθη σειρά: Εκτοπισμένα άτομα, Συναγματικές πτυχές και εδαφικές αναπροσαρμογές, για να ακολουθηθούν από τις επόμενες επικεφαλίδες, συγκεκριμένα, συνολικοί σκοποί, Κατευθυντήριες Αρχές, Ασφάλεια και Εγγύηση, Οικονομική Ανάπτυξη και διασφαλίσεις και Μεταβατικές Διευθετήσεις.
7. Κατά τη διάρκεια των δέκα κοινών συναντήσεων με συνολική διάρκεια πέραν των δεκαέξι ωρών, κατέγραφα με προσοχή τις θέσεις που πήρε η κάθε πλευρά. Ένα μη έγγραφο ετοιμάστηκε από εμένα, παραθέτοντας τα ουσιώδη στοιχεία των θέσεων τους, μαζί με τα σχετικά αποσπάσματα της Δέσμης Ιδεών και των αποφάσεων των Ηνωμένων Εθνών. Και οι δύο πλευρές επιβεβαίωσαν ότι το μη έγγραφο αντανακλούσε τις θέσεις τους.
8. Σε γενικές γραμμές η Τουρκοκυπριακή πλευρά ανέφερε ότι βρισκόταν **“σε βασική συμφωνία με τις 91 από τις 100 παραγράφους”** της Δέσμης Ιδεών, προσθέτοντας ότι οι διαφορές στις υπόλοιπες εννιά παραγράφους προκύπτουν από

την έλλειψη συμφωνίας πάνω σε **επτά θέματα** τα οποία η τουρκοκυπριακή πλευρά θεωρεί ότι είναι σημαντικά, δηλαδή

- α)** εκτελεστική εξουσία: την αρχή της εναλλαγής του Προέδρου και του Αντιπροέδρου και τον τρόπο εκλογής τους,
- β)** την αριθμητική σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου, την εκ περιτροπής αλλαγή Υπουργών και την αρχή της συγκατάθεσης (*consensus*),
- γ)** τις μεταβατικές διευθετήσεις, με ειδική αναφορά στη σύσταση Μεταβατικής Κυβέρνησης,
- δ)** την εξάλειψη των οικονομικών ανισορροπιών,
- ε)** τη συμμετοχή της Ομοσπονδίας σε διεθνείς οργανισμούς, στους οποίους δεν συμμετέχουν τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία,
- στ)** την εφαρμογή της αρχής για “μια κυριαρχία” και για τις δύο κοινότητες η οποία μπορεί να εκφρασθεί με την ακόλουθη διατύπωση. «Τα Ομόσπονδα κράτη είναι κυρίαρχα σε τέτοιο βαθμό, που η κυριαρχία τους να μη περιορίζεται από την κυριαρχία του Ομόσπονδου Κράτους», και
- η)** το θέμα των “εκτοπισμένων προσώπων” όπως επεξηγείται στο έγγραφο που κατετέθη στις συνομιλίες στις 6 Αυγούστου 1992.

Επιπρόσθετα η Τουρκοκυπριακή πλευρά επέμενε στις θέσεις της για τις εδαφικές αναπροσαρμογές, αρνούμενη να δεχθεί τον Χάρτη, ο οποίος έχει υιοθετηθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας ως η βάση για την επίτευξη συμφωνίας.

9. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά δήλωσε ότι αποδέχεται τη Δέσμη Ιδεών και τον Χάρτη ως βάση για την επίτευξη συνολικού πλαισίου συμφωνίας, υπό την αίρεση “οποιαδήποτε βελτιώσεις προς όφελος και των δύο κοινοτήτων”. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά ανέλαβε να συμμετάσχει σε διαπραγματεύσεις με καλή πίστη για την επίτευξη συμφωνίας, που να συνάδει με το Διεθνές Δίκαιο, τα ανθρώπινα δικαιώματα καθώς και τη λειτουργικότητα του Κράτους προς όφελος και των δύο κοινοτήτων.

---

10. Στο μέρος, που ακολουθεί θα περιγράψω τις θέσεις, που εξέφρασε η κάθε πλευρά στα κεφάλαια που βρίσκονται κάτω από οκτώ επικεφαλίδες στη Δέσμη Ιδεών.

ΕΚΤΟΠΙΣΜΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

α) Περιοχή, η οποία θα τεθεί υπό Ελληνοκυπριακή Διοίκηση-(η επηρεαζόμενη περιοχή)

(παράγραφοι 73, 74 και 75 της Δέσμης Ιδεών.)

[Παράτημα στην έκθεση (S/24472)].

11. Το μόνο ουσιαστικό σημείο, που ηγέρθη από την Τουρκοκυπριακή πλευρά στο μέρος (α) ανωτέρω, είναι ότι οι Τουρκοκύπριοι, που θα επαναπατρισθούν από την επηρεαζόμενη περιοχή πρέπει να αποζημιωθούν στην τρέχουσα αξία της περιουσίας, που κατέχουν στην επηρεαζόμενη περιοχή κατά το χρόνο της επανεγκατάστασης.

12. Αναφορικά με το δικαίωμα περιουσίας των Τουρκοκυπρίων εκτοπισμένων, που ζουν στην επηρεαζόμενη περιοχή, η θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς είναι ότι δεν μπορούν να αποζημιωθούν για περιουσία, που δεν κατείχαν το 1974. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά προσθέτει ότι οι Τουρκοκύπριοι, οι οποίοι θα εγκαταλείψουν την επηρεαζόμενη περιοχή για να εγκατασταθούν στο μελλοντικό Τουρκοκυπριακό Ομόσπονδο κράτος, μπορούν να επιλέξουν να επιστρέψουν σε περιουσίες που κατείχαν στο Νότο το 1974, ή να αποζημιωθούν για τις περιουσίες τους με βάση την αξία τους το 1974 συν τον πληθωρισμό.

13. Επιπρόσθετα η Ελληνοκυπριακή πλευρά προτείνει όπως σε όλους τους Τουρκοκύπριους, οι οποίοι θα επιλέξουν να εγκατασταθούν στο Βορρά, ανεξάρτητα, του κατά πόσο είχαν ή δεν είχαν περιουσία το 1974, θα τους εξασφαλισθεί ανάλογη κατοικία, ή θα τους παραχωρηθεί επίδομα επανεγκατάστασης για περιορισμένη περίοδο και, όπου ενδείκνυται ανεργιακό επίδομα παρόμοιο με εκείνο που παρέχεται στους Ελληνοκύπριους. Οι Τουρκοκύπριοι, οι οποίοι θα επανεγκατασ-

---

ταθούν, θα μπορούν να ωφεληθούν από πρόγραμμα οικονομικής αποκατάστασης, το οποίο θα χρηματοδοτηθεί από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση και θα περιληφθεί στο συνολικό πλαίσιο συμφωνίας.

14. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά είναι έτοιμη να διαπραγματευθεί την παραχώρηση αποζημίωσης σε Τουρκοκύπριους για οποιαδήποτε ουσιαστική κεφαλική επένδυση σε Ελληνοκυπριακές περιουσίες στις οποίες διέμεναν στην επηρεαζόμενη περιοχή.

β) Άλλες περιοχές υπό Ελληνοκυπριακή και Τουρκοκυπριακή διοίκηση

(παράγραφοι 76-85 της Δέσμης Ιδεών)

15. Η Τουρκοκυπριακή θέση είναι ότι μετά το 1974, για να αποφευχθεί παρατεταμένη αβεβαιότητα στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, κατέστη αναγκαίο για την Τουρκοκυπριακή διοίκηση να αναλάβει όλες τις Ελληνοκυπριακές περιουσίες στην τουρκοκυπριακή πλευρά για να παραχωρήσει επαρκή διαμονή και να αποζημιώσει εκείνους του Τουρκοκύπριους, που εκτοπίστηκαν από το Νότο. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά δηλώνει ότι με τον τρόπο αυτό οι περισσότερες Ελληνοκυπριακές περιουσίες στην τουρκοκυπριακή πλευρά παραχωρήθηκαν σε Τουρκοκύπριους, με τη δημιουργία νομικώς ισχυόντων τίτλων και πράξεων και επί πλέον οι περισσότερες ελληνοκυπριακές περιουσίες που πρόσφατα χρησιμοποιούνται από τις Τουρκικές ένοπλες δυνάμεις παραχωρήθηκαν στα Βακούφικα.
16. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά δηλώνει ότι οι εκτοπισθέντες Ελληνοκύπριοι δεν θα μπορέσουν να επιστρέψουν στις περιουσίες, που κατείχαν το 1974 και θα αποζημιωθούν από την πώληση Τουρκοκυπριακών περιουσιών, που βρίσκονται στο Νότο. Κατά την άποψη της Τουρκοκυπριακής πλευράς, στην παρούσα αξία, οι τουρκοκυπριακές περιουσίες στο Νότο είναι περίπου η ίδια με την αξία των ελληνοκυπριακών περιουσιών στο Βορρά. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά προσθέτει ότι ο υπο-

λογισμός της όλης αποζημίωσης θα πρέπει να λάβει υπόψη τις απώλειες και στέρηση περιουσίας από το 1963 και εντεύθεν, καθώς επίσης και ποσά, τα οποία παραχωρήθηκαν από την Τουρκία στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα, κατά την περίοδο εκείνη.

17. Η θέση της Τουρκοκυπριακής πλευράς είναι ότι: η επιλογή της επιστροφής θα ασκηθεί έπειτα από ένα αμοιβαία συμφωνημένο moratorium. Η εγκατάσταση εκείνων που θα επιλέξουν να επιστρέψουν, θα πραγματοποιηθεί μετά την ικανοποιητική μετεγκατάσταση των προσώπων που θα επηρεασθούν. Θα εγκατασταθεί, με αμοιβαία συμφωνημένο τρόπο, μηχανισμός Αναθεωρήσεως σε κάθε ομόσπονδο κράτος, ο οποίος θα αποφασίζει, ύστερα από προσφυγή από τον παρόντα ιδιοκτήτη, ή ένοικο κατά πόσο υπάρχουν περιστάσεις, που αποκλείουν την επανεγκατάσταση στη συγκεκριμένη αυτή περίπτωση. Στο ενδεχόμενο αυτό, ή σε περίπτωση που ο τρέχων ιδιοκτήτης ή ένοικος, είναι επίσης εκτοπισμένο πρόσωπο, ή καλή τη πίστη αγοραστής ή κληρονόμος ή εάν η κατοικία έχει τροποποιηθεί ουσιαστικά, ή έχει μετατραπεί σε χώρο δημόσιας χρήσης, ή παραχωρήθηκε σε Ιδρύματα δημοσίας υπηρεσίας, Βακούφικα (εκκλησιαστικά ιδρύματα) κ.λπ., ή κατέχεται από τον υπάρχοντα ιδιοκτήτη και/ ή ένοικο που καλύπτεται από σχέδιο αποκατάστασης αστέγων, ή εάν ο παρών ιδιοκτήτης και/ ή ένοικος είναι βετεράνος πολέμου, ή είναι κληρονόμος ή απόγονος βετεράνου πολέμου ή εάν η κατοικία του βρίσκεται σε περιοχές, οι οποίες είναι γνωστές ότι υπήρξαν σκηνές διακοινοτικής βίας ή βρίσκονται σε περιοχές, που προορίζονται από τα αντίστοιχα ομοσπονδιακά κράτη για λόγους ασφαλείας, ο πρώην μόνιμος ιδιοκτήτης δεν θα μπορεί να επιστρέψει και θα αποζημιώνεται. Η εγκατάσταση Ελληνοκυπρίων στην περιοχή, που θα βρίσκεται υπό Τουρκοκυπριακή Διοίκηση θα υπόκειται σε moratorium και συμφωνημένο μέγιστο αριθμό ώστε να διατηρηθεί ο δικαιοδικός και διζωνικός χαρακτήρας του Ομόσπονδου κράτους.
18. Η θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς είναι ότι το δικαίωμα για επιστροφή και το δικαίωμα περιουσίας, εφ' όσο έχουν

γίνει αποδεκτά, πρέπει να εφαρμοσθούν υπό τον όρο μόνο κατάλληλων διευθετήσεων για την αντιμετώπιση οποιωνδήποτε πρακτικών δυσκολιών. Εκτοπισμένα πρόσωπα από τις δύο κοινότητες, που διαμένουν στην Κύπρο ή το εξωτερικό, τα οποία κατά το 1974 διέμεναν και είχαν περιουσία στην περιοχή, που διοικείται από την κοινότητα τους, μπορούν να επιστρέψουν στα σπίτια και τις περιουσίες τους, ή μπορούν να επιλέξουν να διεκδικήσουν αποζημίωση σε αξία του 1974 συν ο πληθωρισμός ή να επιλέξουν να διατηρήσουν τους τίτλους και να προχωρήσουν σε διευθετήσεις ενοικιάσεως αν παραστεί ανάγκη. Πρόσωπα, τα οποία εκτοπίστηκαν μετά τον Δεκέμβρη του 1963 ή οι κληρονόμοι τους, μπορούν να υποβάλουν αιτήσεις για αποζημίωση. Η εφαρμογή των πιο πάνω θα βρίσκονται υπό την αίρεση των συμφωνημένων πρακτικών δυσκολιών.

19. Αποτελεί επίσης θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς ότι η διανομή των Ελληνοκυπριακών περιουσιών από τις Τουρκοκυπριακές αρχές είναι παράνομη και άκυρη. Οι σημερινοί Τουρκοκύπριοι κάτοικοι δεν μπορούν να διεκδικήσουν αποζημίωση για τις Ελληνοκυπριακές περιουσίες, οι οποίες τους παραχωρήθηκαν από το 1974. Οι Τουρκοκύπριοι που θα μετατοπισθούν θα αποζημιωθούν με άλλους τρόπους. Η αξία των Τουρκοκυπριακών περιουσιών στην Ελληνοκυπριακή περιοχή είναι συγκριτικά μικρότερη από την αξία των Ελληνοκυπριακών περιουσιών, που θα παραμείνουν στο Τουρκοκυπριακό Ομόσπονδο κράτος, λαμβάνοντας υπόψη τις εδαφικές αναπροσαρμογές που φαίνονται στη Δέσμη Ιδεών (Είναι περίπου 11.5 προς 1 σε αξία του 1974). Ως εκ τούτου, η Τουρκοκυπριακή προσφορά για αποζημίωση μέσω μιας ολικής ανταλλαγής περιουσιών δεν είναι αποδεκτή και δεν είναι δίκαιη ή δυνατή.
20. Αποτελεί περαιτέρω θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς ότι δεν πρέπει να υπάρξει επιπρόσθετο *moratorium* πέραν της αναγκαίας χρονικής περιόδου για τη διαδικασία για επανεγκατάσταση και αποκατάσταση, όπως προκύπτουν από την εδαφική αναπροσαρμογή. Απαγόρευση της επιστροφής προσώπων, που κατηγορούνται για πράξεις βίας κατά το

1974 ή και προηγουμένως, στο ομόσπονδο κράτος που διοικείται από την άλλη κοινότητα είναι δυνατόν να συνιστά παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για το λόγο αυτό η εφαρμογή του νόμου, πρέπει να γίνεται σε Ομοσπονδιακό επίπεδο.

21. Επιπρόσθετα προς τα θέματα, που περιλαμβάνονται στη Δέσμη Ιδεών, η Ελληνοκυπριακή πλευρά ήγειρε το ζήτημα των Τούρκων μεταναστών, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στο Βόρειο τμήμα της Κύπρου από το 1974. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά δήλωσε ότι τα πρόσωπα αυτά πρέπει να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους και ότι πρέπει να διευκολυνθούν σ' αυτό.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ -- ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ

(Παράγραφοι 2 - 23 της Δέσμης Ιδεών)

22. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά διακηρύττει ότι η ουσία της θέσης της είναι ότι κάθε Ομόσπονδο κράτος είναι κυρίαρχο μέχρι του σημείου, που η κυριαρχία τους δεν περιορίζεται από την κυριαρχία της Ομοσπονδίας. Κατά συνέπεια, το αποτέλεσμα του συνολικού πλαισίου συμφωνίας θα πρέπει - κατά την άποψη της Τουρκοκυπριακής πλευράς, να είναι η εγκαθίδρυση μιας δικοινοτικής διζωνικής ομοσπονδιακής Δημοκρατίας από δύο πολιτικά ίσα εταιρικά μέλη, από τα οποία θα πηγάζει η κυριαρχία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας. Τα δύο ίσα Ομόσπονδα κράτη θα συμφωνήσουν ελεύθερα να παραχωρήσουν μέρος των κυριαρχικών τους εξουσιών στην Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση. Επιπρόσθετα η Τουρκοκυπριακή πλευρά υποστηρίζει ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία θα έχει εδαφική ακεραιότητα και το έδαφος της θα αποτελείται από τις ανάλογες περιοχές των δύο πολιτικά ίσων ομόσπονδων κρατών, ότι η ισότητα όλων των πολιτών ενώπιον του νόμου δεν πρέπει να ερμηνεύεται ή χρησιμοποιείται ως πρόσχημα σε βάρος της κοινοτικής ταυτότητας, της πολιτικής ισότητας και ακεραιότητας οποιασδήποτε κοινότητας και ότι η επίσημη γλώσσα του Τουρκοκυπριακού ομόσπονδου κράτους θα είναι

η τουρκική και η επίσημη γλώσσα του Ελληνοκυπριακού ομόσπονδου κράτους θα είναι η ελληνική.

23. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά διακηρύττει ότι η δικαιοδική και διζωνική Ομοσπονδία θα εγκαθιδρυθεί ελεύθερα από την Ελληνοκυπριακή κοινότητα και την Τουρκοκυπριακή κοινότητα, που μαζί αποτελούν τον λαό της Κύπρου.

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

- α) Εξουσίες και λειτουργίες που θα ανατεθούν στην Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση.**
(Παράγραφοι 24-27 της Δέσμης Ιδεών)

24. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά διακηρύττει ότι βασικά συμφωνεί με τις πρόνοιες αυτές με τις ακόλουθες επιφυλάξεις αναφορικά με τον κατάλογο εξουσιών και λειτουργιών της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης: Τα Ομόσπονδα κράτη μπορούν να συνάπτουν συμφωνίες με ξένες Κυβερνήσεις στον τομέα των αρμοδιοτήτων τους, χωρίς την έγκριση της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης. Ωστόσο τέτοιες συμφωνίες πρέπει να συνάδουν με την εξωτερική πολιτική της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης. Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση θα περιορισθεί στον καθορισμό κανόνων και διαδικασιών και αυτοί πρέπει να εφαρμόζονται από τα Ομόσπονδα κράτη, αναφορικά με τα αεροδρόμια, τα λιμάνια σε ό,τι αφορά διεθνή θέματα, μετανάστευση και ιθαγένεια. Η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση θα περιοριστεί στο συντονισμό των διαδικασιών σχετικά με τις πατέντες και εμπορικές μάρκες και η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση θα μπορεί απλώς να θέτει τα κατώτερα επίπεδα αναφορικά με τη δημόσια υγεία, το περιβάλλον, τη χρήση και διατήρηση φυσικών πόρων και τα μέτρα και σταθμά. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά υποστηρίζει ότι οι Ομοσπονδιακές εξουσίες και λειτουργίες θα πρέπει να εκτελούνται από Ομοσπονδιακούς Υπαλλήλους, που ανήκουν στην κοινότητα του Ομόσπονδου κράτους, που υπηρετούν ή έπειτα από συμφωνία, μέσω αντιπροσωπείας στα Ομόσπονδα κράτη.

25. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά δηλώνει ότι η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση πρέπει να είναι ικανή να εκτελεί και εφαρμόζει τις εξουσίες και λειτουργίες της, ιδιαίτερα εκείνες, που αφορούν βασικά θέματα όπως είναι η μετανάστευση, η ιθαγένεια, οι συμφωνίες τις οποίες ένα Ομόσπονδο κράτος πιθανόν να επιθυμεί να συνάψει με ξένες Κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς στην περιοχή της αρμοδιότητάς του, θα πρέπει να συνάπτονται μέσω του Υπουργείου Εξωτερικών και θα πρέπει να εγκρίνονται από την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση αν μια τέτοια συμφωνία μπορεί να επηρεάσει τις διεθνείς σχέσεις της Ομοσπονδίας ή να συνεπάγεται οικονομικό βάρος. Ο πρόνοιες για τις εξουσίες και τις λειτουργίες της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης θα περιλαμβάνουν τον καθορισμό Ομοσπονδιακής οικονομικής πολιτικής, και θα πρέπει να υπάρχει ένας μόνο εμπορικός νόμος και ενιαία νομοθεσία για ολόκληρη την Ομοσπονδία. Επίσης η Ελληνοκυπριακή πλευρά δηλώνει ότι η κατανομή του κατάλοιπου εξουσίας σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να επηρεάζει την μόνη και αδιαίρετη κρατική κυριαρχία της Κύπρου.

β) Συγκρότηση, σύνθεση και λειτουργίες της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης
i. Νομοθετική Εξουσία
 (παράγραφοι 28-35 της Δέσμης Ιδεών)

26. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά αποδέχεται τις πρόνοιες στο σχετικό τμήμα της Δέσμης Ιδεών.

27. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά αποδέχεται κατ' αρχή τις σχετικές πρόνοιες της Δέσμης Ιδεών υπό την προϋπόθεση οποιωνδήποτε βελτιώσεων προς όφελος και των δύο κοινοτήτων και με τις ακόλουθες σκέψεις. Το εκλογικό σύστημα και για τα δύο Νομοθετικά Σώματα της Ομοσπονδίας πρέπει να είναι τα ίδια για ολόκληρη την Ομοσπονδία. Η πρόνοια στη Δέσμη Ιδεών για χωριστές πλειοψηφίες δεν είναι απαραίτητη δεδομένης της σύνθεσης της Άνω Βουλής και πρέπει να βελτιωθεί ο μηχανισμός για τη λύση αδιεξόδων.

ii. Η Εκτελεστική Εξουσία

(παράγραφοι 36 -42 της Δέσμης Ιδεών).

28. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά υποστηρίζει ότι οι θέσεις του Προέδρου και του Αντιπροέδρου συμβολίζουν τον δικοινοτικό χαρακτήρα της Ομοσπονδίας. Ως εκ τούτου εκπρόσωποι της κάθε κοινότητας θα πρέπει να εναλλάσσονται στην Προεδρία και στην εκπροσώπηση της Ομοσπονδίας σε επίσημες περιπτώσεις στο εξωτερικό.
29. Η θέση της Τουρκοκυπριακής πλευράς είναι ότι κάθε κοινότητα θα πρέπει να εκλέγει χωριστά σε γενικές εκλογές το δικό της αντιπρόσωπο για την πλήρωση της θέσης του Προέδρου της Ομοσπονδίας ή του Αντιπροέδρου. Τέτοιες εκλογές διασφαλίζουν ότι οι αξιωματούχοι της Ομοσπονδίας εκφράζουν και αντανακλούν το νόμιμο δικαίωμα κάθε κοινότητας να εκλέγει τους δικούς της αντιπροσώπους στην Κεντρική Κυβέρνηση, που υπήρχε στο σύνταγμα του 1960 και πριν απ' αυτό στην Οθωμανική περίοδο. Το Υπουργικό Συμβούλιο θα απαρτίζεται από ίσο αριθμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων Ομοσπονδιακών Υπουργών και πρέπει να λειτουργούν στη βάση της συναίνεσης (consensus), που θα αντανακλά την πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων. Το Υπουργικό Συμβούλιο θα πρέπει να λειτουργεί στη βάση της συναίνεσης (consensus).
30. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά υποστηρίζει ότι εφόσον ο Ομοσπονδιακός Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος εκπροσωπούν την ενότητα της χώρας, πρέπει να εκλέγονται με γενική ψηφοφορία στη βάση της σταθμισμένης ψήφου. (Σ.Σ. Το σύστημα αυτό περιγράφεται με λεπτομέρεια στις προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς του 1989). Η σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου που περιλαμβάνεται στη Δέσμη Ιδεών (δηλαδή αναλογία 7 : 3 Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων) είναι αποδεκτή από την Ελληνοκυπριακή πλευρά, καθώς και τις πρόνοιες που αναφέρονται στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων στο Υπουργικό Συμβούλιο. Η Ελληνοκυπριακή πλε-

---

υρά πιστεύει ότι είναι προς όφελος και των δύο κοινοτήτων εάν ένα από τα ακόλουθα τρία υπουργεία, δηλαδή Εξωτερικών, Οικονομικών ή Αμύνης παραχωρηθεί εκ περιτροπής σε Τουρκοκύπριο Υπουργό. Η σχεδόν μόνιμη παραχώρηση οποιουδήποτε Υπουργείου στη μια ή την άλλη κοινότητα θα είναι αντιπαραγωγική.

iii. Δικαστική Εξουσία

(παράγραφοι 43-46 της Δέσμης Ιδεών)

31. Και οι δύο πλευρές αποδέχονται τα σχετικά μέρη της Δέσμης Ιδεών.

γ) Βασικά δικαιώματα περιλαμβανομένων των τριών ελευθεριών καθώς και τα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα

(παράγραφοι 47-51 της Δέσμης Ιδεών)

32. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά συμφωνεί ότι η ελευθερία διακίνησης θα ασκηθεί χωρίς περιορισμό μετά την εγκαθίδρυση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας, υπό τον όρο ότι ως τότε θα συμφωνηθούν οι διευθετήσεις για την αντιμετώπιση περιουσιακών αξιώσεων. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά υποστηρίζει ότι η διευθέτηση από τα Ομόσπονδα κράτη του δικαιώματος της ελευθερίας εγκατάστασης και περιουσίας, θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ανάγκη για παρεμπόδιση διακοινοτικής σύγκρουσης καθώς και τα οικονομικά συμφέροντα και την κοινωνική ταυτότητα των ομόσπονδων κρατών. Η ελευθερία εγκατάστασης και το δικαίωμα περιουσίας θα εφαρμοσθούν μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας επανεγκαταστάσης, που θα προκύψει από τις εδαφικές αναπροσαρμογές αλλά σταδιακά και σε φάσεις και έπειτα από moratorium για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης. Ειδικές διευθετήσεις θα γίνουν για τους Μαρωνίτες οι οποίοι το 1974 είχαν τη μόνιμη διαμονή τους στο έδαφος του Τουρκοκυπριακού Ομόσπονδου κράτους.

33. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά υπογραμμίζει ότι η ενότητα του Ομοσπονδιακού κράτους απαιτεί ομοιόμορφη εφαρμογή των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών όλων των Κυπρίων σε όλη την Ομοσπονδία. Αυτά τα δικαιώματα και ελευθερίες πρέπει να περιλαμβάνονται στο Ομοσπονδιακό Σύνταγμα και να διασφαλίζονται από την Ομοσπονδία. Ο διακανονισμός τους από τα Ομόσπονδα κράτη γίνεται αποδεκτός, αλλά οποιοσδήποτε περιορισμός, αντίθετοι προς το Διεθνές Δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν είναι αποδεκτοί. Η απαγόρευση της επιστροφής προσώπων, για τα οποία υπάρχει ισχυρισμός ότι προέβησαν σε πράξεις βίας το 1974 η προηγουμένως, στο Ομόσπονδο κράτος, που διοικείται από την άλλη κοινότητα, μπορεί, κατά την Ελληνοκυπριακή άποψη να συνιστά παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για το λόγο αυτό η νομική διαδικασία θα πρέπει να είναι Ομοσπονδιακή.

ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ

(παράγραφοι 67-71 της Δέσμης Ιδεών)

34. Ενώ αποδέχεται την ανάγκη για εδαφικές αναπροσαρμογές ως μέρος του συνολικού πλαισίου συμφωνίας, η Τουρκοκυπριακή πλευρά τονίζει ότι ο Χάρτης, που περιλαμβάνεται στη Δέσημη Ιδεών θα ξεριζώσει 37, 433 Τουρκοκύπριους και είναι απαράδεκτος ως βάση για συζήτηση. Κατά την άποψη της Τουρκοκυπριακής πλευράς, τα κριτήρια της Συμφωνίας Υψηλού επιπέδου 1977, όπως έχουν αναπτυχθεί κατά τις συνομιλίες, πρέπει να δώσουν τη βάση για τις εδαφικές αναπροσαρμογές. Τούτο θα παραχωρήσει στο Τουρκοκυπριακό Ομόσπονδο κράτος έδαφος που θα είναι το 29+% του εδάφους της Ομοσπονδίας. Περαιτέρω, η Τουρκοκυπριακή πλευρά υποστηρίζει ότι μπορεί να ετοιμασθεί χάρτης, μόνο μετά την επίτευξη συμφωνίας πάνω στις συνταγματικές πτυχές και μόνο όταν είναι φανερό κατά την άποψη της Τουρκοκυπριακής πλευράς ότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά έχει συμφωνήσει στο μοίρασμα της εξουσίας κάτω από μια Ομοσ-

---

πονδιακή συγκρότηση.

35. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά αποδέχεται τον Χάρτη, που περιλαμβάνεται στη Δέσμη Ιδεών υπό την προϋπόθεση οριακών αλλαγών που θα καθιστούν τον Χάρτη περισσότερο δίκαιο (equitable). Θα πρέπει να επιτευχθεί συμφωνία αναφορικά με το καθεστώς των ειδικών περιοχών, που φαίνονται στο Χάρτη και τα δικαιώματα των κατοίκων τους και στα δύο Ομόσπονδα κράτη, με σκοπό, ιδιαίτερα να διασφαλισθούν τα δικαιώματα των Ελληνοκυπρίων στην περιοχή Καρπασίας με βάση τη συμφωνία της Βιέννης τρία. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά συμφωνεί με την ανάγκη για τη διενέργεια γενικής καταγραφής πληθυσμού σε όλη την Κύπρο, η οποία θα διενεργηθεί υπό Διεθνή αιγίδα.

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ

(παράγραφοι 52-66 της Δέσμης Ιδεών)

36. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά αποδέχεται τις πρόνοιες της Δέσμης Ιδεών κάτω από την επικεφαλίδα αυτή και προσθέτει: Οι συνθήκες Εγγυήσεως και Συμμαχίας του 1960 ισχύουν και δεν πρέπει να καταργηθούν, ότι μια αναφορά στο (CSCE?) θα πρέπει να τοποθετηθεί κατάλληλα κάτω από την επικεφαλίδα "Κατευθυντήριες Αρχές", ότι το χρονοδιάγραμμα για τη μείωση των Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών μονάδων σε ένα συμφωνημένο επίπεδο και για την αποχώρηση όλων των δυνάμεων, που δεν προνοούνται στη Συνθήκη Συμμαχίας θα εφαρμοσθούν πλήρως, Όταν εγκαθιδρυθεί η Ομόσπονδη Δημοκρατία.
37. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά δηλώνει ότι η ερμηνεία που δίδει στη Συνθήκη Εγγυήσεως είναι διαφορετική από εκείνη της Τουρκοκυπριακής πλευράς, στο ότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά θεωρεί ότι η Τουρκία ή οι άλλες εγγυήτριες δυνάμεις, δεν είχαν και δεν μπορούν να έχουν δικαίωμα μονομερούς στρατιωτικής επεμβάσεως, γιατί αυτή αντίκειται προς τον Καταστατικό Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά είναι έτοιμη να παραπέμψει το θέμα αυτό ή οποιοδή-

---

ποτε νομικό θέμα στο Διεθνές Δικαστήριο.

38. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά έχει επίσης τη θέση ότι η στάθμευση αποκλειστικά ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών μονάδων στα αντίστοιχα ομόσπονδα κράτη δεν προωθεί την ενότητα της χώρας.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ

(παράγραφοι 86-92 της Δέσμης Ιδεών)

39. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά δηλώνει ότι τα δύο Ομόσπονδα κράτη πρέπει να θεωρούνται χωριστές μονάδες για σκοπούς εξωτερικού εμπορίου και αντιπροσωπειών και ότι η Ομοσπονδία πρέπει να παραχωρήσει στην Τουρκία και την Ελλάδα, πάνω σε αμοιβαιότητα, εμπορική πρόσβαση και σχετικές διευκολύνσεις σε όλα τα οικονομικά πεδία. Αυτό θα αποκλείσει την πιθανότητα οποιασδήποτε των μητέρων πατριδών να εξασφαλίσει περισσότερο ευνοϊκή οικονομική θέση στην Κύπρο.
40. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά προσθέτει ότι για τη διασφάλιση ισότητας αναφορικά με τους ειδικούς δεσμούς μεταξύ των μητέρων πατριδών Ελλάδας και Τουρκίας με την Κύπρο, η Ομοσπονδία θα μπορεί να καταστεί μέλος ή να συμμετάσχει σε οποιοδήποτε διεθνή οργανισμό ή οποιοδήποτε σώμα εάν (α) και οι δύο Τουρκία και Ελλάδα είναι μέλη ή συμμετέχουν σε τέτοια οργάνωση ή σώμα και (β) ή τέτοια συμμετοχή εγκρίνεται από τα δύο Ομόσπονδα κράτη σε χωριστά δημοψηφίσματα.
41. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά αποδέχεται τις σχετικές πρόνοιες υπό τον όρο ότι τα χωριστά δημοψηφίσματα σε θέματα που αναφέρονται στην ένταξη στην ΕΟΚ θα πρέπει να είναι μέρος και να διεξαχθούν την ίδια στιγμή που θα διεξαχθούν τα χωριστά δημοψηφίσματα πάνω στο συνολικό πλαίσιο συμφωνίας.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΕΙΣ

(παράγραφοι 93-100 της Δέσμης Ιδεών)

42. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά δηλώνει ότι αποδέχεται τις σχετικές πρόνοιες της Δέσμης Ιδεών, υπό τον όρο της εγκαθίδρυσης Μεταβατικής Κυβέρνησης, με τη συμμετοχή και των δύο πλευρών, μετά την έγκριση του συνολικού πλαισίου συμφωνίας σε χωριστά δημοψηφίσματα. Ο τελευταίος όρος επεξηγείται ως τρόπος για να αποφευχθεί νομικό χάος που θα έχει απρόβλεπτες συνέπειες. Τέτοια Μεταβατική Κυβέρνηση πρέπει να λειτουργεί υπό την επίβλεψη των αρχηγών των δύο ομόσπονδων κρατών. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά δηλώνει επίσης ότι το Ομόσπονδο κράτος της δεν θα δεσμεύεται από τα αποτελέσματα οποιωνδήποτε διεθνών συμφωνιών, που συνήψε η Ελληνοκυπριακή πλευρά μετά το 1963, εκτός εάν εγκριθούν από το Τουρκοκυπριακό Νομοθετικό Σώμα.
43. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά δηλώνει ότι οι πρόνοιες που αναφέρονται στις μεταβατικές διευθετήσεις θα πρέπει να μελετηθούν πλήρως, αφού η Τουρκοκυπριακή πλευρά αποδεχθεί πλήρως τις σχετικές βασικές προσεγγίσεις. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά αποκλείει οποιαδήποτε αναγνώριση της "TRNC." ("Τουρκοκυπριακής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου"), η οποία είναι αντίθετη προς τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και αποδέχεται όπως χωριστά δημοψηφίσματα πάνω στο συνολικό πλαίσιο συμφωνίας διεξαχθούν από τα Ηνωμένα Έθνη.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

44. Το αποτέλεσμα των κοινών συναντήσεων, που πραγματοποιήθηκαν στην περίοδο 28 Οκτωβρίου 11 Νοεμβρίου δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες. Είναι αλήθεια ότι οι συνομιλίες ήταν χρήσιμες μέχρι του σημείου, που έφεραν τους δύο ηγέτες μαζί σε μακρές, πρόσωπο με πρόσωπο, συνομιλίες και ότι διευκρίνισαν απ' ευθείας μεταξύ τους, σε ένα χωρίς προηγούμενο τρόπο, τις θέσεις τους πάνω στη Δέσμη Ιδεών, η οποία έχει εγκριθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας ως η βά-

---

ση για το συνολικό πλαίσιο συμφωνίας. Είναι θετικό επίσης ότι οι δύο ηγέτες αποφάσισαν να συνεχίσουν τη διαδικασία. Ουχ ήττον οι στόχοι που καθορίστηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας στο ψήφισμα 774 (1992) δεν έχουν επιτευχθεί. Δεν έχει υλοποιηθεί το συνολικό πλαίσιο συμφωνίας.

45. Οι συζητήσεις κατέδειξαν ότι παραμένουν διαφορές μεταξύ των θέσεων της κάθε μιας πλευράς και της Δέσμης Ιδεών. Μερικές από τις θέσεις, που πήραν η κάθε πλευρά συνιστούν διαφορετικές μορφές των προνοιών της Δέσμης Ιδεών και ως εκ τούτου μπορούν να τεθούν προς εναρμόνιση κατά τις προσεχείς κοινές συναντήσεις. Ωστόσο μερικές από τις θέσεις, που εκφράστηκαν από την Τουρκοκυπριακή πλευρά βρίσκονται κατά ουσιαστικό τρόπο εκτός του πλαισίου της Δέσμης Ιδεών. Πιστεύω ότι τέτοιες θέσεις, πρέπει να αναθεωρηθούν από την Τουρκοκυπριακή πλευρά για να βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο της Δέσμης Ιδεών, όταν θα επαναληφθούν οι συναντήσεις τον Μάρτιο του 1993.
46. Είναι σημαντικό να υπενθυμίσω ότι η Δέσμη Ιδεών έχει προκύψει ύστερα από επίμονη προσπάθεια κατά τη διάρκεια των τελευταίων μερικών χρόνων κατά τη διάρκεια της οποίας έχει γίνει επιτυχής επεξεργασία στο κείμενο ώστε να λαμβάνει υπόψη τις νόμιμες ανησυχίες και συμφέροντα, που εκφράστηκαν από κάθε πλευρά. Η διαδικασία αυτή πήρε μια ιδιαίτερη ώθηση από τις συνομιλίες που είχαν αντιπρόσωποι των Ηνωμένων Εθνών με ανώτερους επισήμους του Τουρκικού Υπουργείου Εξωτερικών το 1990 και το 1991. Το αποτέλεσμα της προσπάθειας ήταν η Δέσμη Ιδεών, η οποία προσφέρει τη βάση για δίκαιη λύση, ένα συμβιβασμό, που διασφαλίζει τα βασικά συμφέροντα της κάθε πλευράς.
47. Βρήκα ότι οι θέσεις της Τουρκοκυπριακής πλευράς διαφέρουν ουσιαστικά από τη Δέσμη Ιδεών σε τρία σημεία που μπορούν να τοποθετηθούν υπό τις ευρείες επικεφαλίδες
- (α) της αντίληψης για την Ομοσπονδία,
  - (β) των εκτοπισμένων προσώπων, και
  - (γ) των εδαφικών αναπροσαρμογών.
48. Αναφορικά με την αντίληψη για την ομοσπονδία η ουσία

της θέσης της Τουρκοκυπριακής πλευράς στηρίζεται στην υπόθεση ότι υπάρχουν επί του παρόντος δύο κυρίαρχα κράτη με ίσα δικαιώματα και θα παραμείνουν κυρίαρχα σε μια μελλοντική Ομοσπονδία. Η γραμμή αυτή κυριαρχεί στη θέση της πάνω στα κεφάλαια με τον τίτλο Γενικές επιδιώξεις και Κατευθυντήριες Αρχές και ιδιαίτερα στο θέμα της κυριαρχίας, μέσω της θέσης της ότι οι περιουσίες των Ελληνοκυπρίων στο Βορρά έχουν παραχωρηθεί σε Τουρκοκύπριους δυνάμει ισχύουσας και δεσμευτικής νομοθεσίας, μέσω των ιδεών για το πώς θα συσταθεί η μεταβατική Κυβέρνηση, μέσω της θέσης της για δυο Ομόσπονδα κράτη ως χωριστές εμπορικές μονάδες στη διεθνή αγορά και μέσω ορισμένων προτιμήσεων της στη συνταγματική πτυχή, που αναφέρονται στην εφαρμογή τέτοιων ομοσπονδιακών λειτουργιών, όπως εκείνες, που σχετίζονται με την ιθαγένεια και τη μετανάστευση, τα αεροδρόμια και τα λιμάνια και την Ομοσπονδιακή δημόσια υπηρεσία. Σε σχέση μ' αυτό πρέπει να γίνει υπενθύμιση ότι τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, που αναφέρονται στην Κύπρο έχουν, από το 1964 επιδιώξει να διατηρήσουν την εδαφική κυριαρχία και ενότητα της Κύπρου. Το ψήφισμα 750 (1992) επαναβεβαιώνει ότι "μια διευθέτηση του Κυπριακού πρέπει να βασίζεται σε ένα Κράτος της Κύπρου με μια και μόνο κυριαρχία και διεθνή προσωπικότητα και μια και μόνη ιθαγένεια, με κατοχυρωμένη την ανεξαρτησία και την εδαφική της ακεραιότητα..."

49. Σχετικά με τα εκτοπισμένα πρόσωπα στην τελευταία έκθεσή μου προς το Συμβούλιο Ασφαλείας (S/24472) ανέφερα ότι ο κ. Ντενκτάς απεδέχθη την αρχή για το δικαίωμα επιστροφής και το δικαίωμα περιουσίας, νοουμένου ότι θα ληφθούν υπόψη πρακτικές δυσκολίες της Τουρκοκυπριακής πλευράς.
50. Οι εξαιρέσεις, που έθεσε η Τουρκοκυπριακή πλευρά (δες παράγραφο 17) έχουν ως αποτέλεσμα να αποκλείσουν την πιθανότητα επιστροφής Ελληνοκυπρίων εκτοπισμένων προσώπων.
51. Στην πραγματικότητα, η θέση του κ. Ντενκτάς είναι ότι όλες οι Ελληνοκυπριακές περιουσίες στο Βορρά έχουν καταληφθεί

από τις Τουρκοκυπριακές Αρχές και πρακτικά όλες αυτές οι περιουσίες έχουν παραχωρηθεί είτε

- i. σε Τουρκοκύπριους εκτοπισμένους ως αποζημίωση για τις περιουσίες που άφησαν στο Νότο ή
- ii. σε άλλα πρόσωπα, είτε τουρκοκύπριους είτε μετανάστες από την Τουρκία οι οποίοι “απέκτησαν ιθαγένεια” από το 1974.

52. Είναι η θέση του κ. Ντενκτάς ότι οι εκτοπισμένοι Ελληνοκύπριοι δεν έχουν το δικαίωμα να επιστρέψουν σε περιουσίες οι οποίες “κατέχονται” από Τουρκοκύπριους, (οι οποίοι γεννήθηκαν στην Κύπρο ή το εξωτερικό) επειδή τώρα κατέχουν “νόμιμους τίτλους” στις περιουσίες αυτές. Ως εκ τούτου οι Ελληνοκύπριοι εκτοπισμένοι κατά την άποψη του κ. Ντενκτάς μπορούν μόνον να αποζημιωθούν για την περιουσία, που είχαν το 1974.

53. Ο ισχυρισμός της Τουρκοκυπριακής πλευράς ότι η de facto κατάληψη των περιουσιών ενέχει και την απόκτηση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας αναφορικά με τις περιουσίες, οι οποίες παραχωρήθηκαν σε Τουρκοκύπριους, αξιώνει ότι οποιοσδήποτε Τουρκοκύπριος αναγκάζεται να εγκαταλείψει την περιοχή, που επηρεάζεται από την εδαφική αναπροσαρμογή (επιπρόσθετα με την παραχώρηση σ’ αυτό ανάλογης συγκρίσιμης κατοικίας κ.λπ., όπως προβλέπεται στη Δέσμη Ιδεών) θα πρέπει να αποζημιώνεται για τη γη ή τα σπίτια, που κατείχε στην επηρεαζόμενη περιοχή, ανεξάρτητα του κατά πόσο ήταν ή δεν ήταν ιδιοκτήτης της περιουσίας, ή ακόμη αν ζούσε στη Κύπρο το 1974. Οι Τουρκοκύπριοι που δεν κατοικούσαν στην επηρεαζόμενη περιοχή θα αποζημιώνονταν για περιουσία που κατείχε κάποιος άλλος.

54. Επιπρόσθετα, αναφορικά με την αποζημίωση, ενώ ο κ. Ντενκτάς αποδέχεται ότι ατομικά εκτοπισμένοι Ελληνοκύπριοι έχουν δικαίωμα για αποζημίωση για περιουσία, που κατείχαν το 1974, η άποψη του είναι ότι μια γενική ανταλλαγή μεταξύ των δύο Κοινοτήτων, τίτλων περιουσιών των εκτοπισμένων προσώπων για τις οποίες οι ιδιοκτήτες διεκδικούν αποζημιώσεις, ουσιαστικά θα είναι αρκετή για διευθέτηση όλων των α-

- ξιώσεων. Ισχυρίζεται ότι στη βάση των τρεχουσών αξιών, η αξία των περιουσιών των Ελληνοκυπρίων εκτοπισμένων στο Βορρά, αναλογεί περίπου με την αξία των περιουσιών των Τουρκοκυπρίων εκτοπισμένων στο Νότο. Ωστόσο όλες οι διαθέσιμες πληροφορίες καταδεικνύουν ότι η αξία των περιουσιών των Ελληνοκυπρίων εκτοπισμένων στο Βορρά είναι πολλές φορές μεγαλύτερη από την αξία των περιουσιών των Τουρκοκυπρίων εκτοπισμένων στο Νότο.
55. Σκοπός της θέσης του κ. Ντενκτάς είναι όπως οι δύο κοινότητες ζουν χωριστά σαν ομοιογενείς εθνικές ομάδες. Η λύση, που επιδιώκει ο κ. Ντενκτάς είναι ασυμβίβαστη με τη Δέσμη Ιδεών, η οποία επιδιώκει να λάβει υπόψη τις πρακτικές δυσκολίες, άλλα όχι με τρόπο, που να αρνείται το δικαίωμα της επιστροφής και το δικαίωμα παρουσίας, καθώς και διεθνώς αποδεκτά επίπεδα και τακτικές.
56. Σχετικά με τις εδαφικές αναπροσαρμογές ο κ. Ντενκτάς αρνείται να δεχθεί τον Χάρτη, που περιλαμβάνεται στη Δέσμη Ιδεών, έστω και ως βάση για συζήτηση. Παρά την έκκληση, που απηύθυνα στην έκθεση μου της 21ης Αυγούστου και η οποία απηχείται από το Συμβούλιο Ασφαλείας στο ψήφισμα του 774 (1992) δεν έχει δείξει προθυμία να δει μια αναπροσαρμογή περίπου στο πλαίσιο των εισηγήσεων της Δέσμης Ιδεών, που είναι απαραίτητη δεδομένης της λεπτής ισορροπίας της Δέσμης Ιδεών.
57. Όπως έχω αναφέρει στην παράγραφο 45, υπάρχουν άλλα σημεία διαφορών μεταξύ των δύο πλευρών, τα οποία όμως βρίσκονται στο πλαίσιο της Δέσμης Ιδεών. Αυτό συμβαίνει παραδείγματος χάρη σε ό,τι αφορά ορισμένες από τις διαφορές τους για τις εξουσίες και τις λειτουργίες της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης και της ομοσπονδιακής εκτελεστικής εξουσίας.
58. Σημείωσα ότι η Ελληνοκυπριακή πλευρά έχει αποδεχθεί πρόνοιες της Δέσμης Ιδεών. Ωστόσο τέτοιες διακηρύξεις συνοδεύονται συχνά με όρους. Τα ζητήματα αυτά πρέπει να ξεκαθαριστούν στις επόμενες κοινές συναντήσεις σε τρόπο, που δεν θα αποκλίνει από τη Δέσμη Ιδεών.

-
59. Οι εντατικές προσπάθειες, που καταβλήθηκαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων αυτών εβδομάδων απέτυχαν να αποδώσουν μια ολική συμφωνία. Η έλλειψη πολιτικής θέλησης, στην οποία αναφέρθηκα στην έκθεση μου της 21ης Αυγούστου (S24472) εξακολουθεί να αποτρέπει τη σύναψη μιας συμφωνίας, ή οποία φαίνεται ότι είναι κοντά.
60. Στο ψήφισμα 774 (1992) το Συμβούλιο Ασφαλείας άφησε να νοηθεί ότι η σημερινή προσπάθεια δεν θα συνεχισθεί επ' άπειρον και παρακάλεσε, όπως στην περίπτωση που δεν εξευρεθεί λύση, εισηγηθώ διαφορετικούς τρόπους ενεργειών για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος. Το Συμβούλιο Ασφαλείας υπογράμμισε ότι η παρούσα κατάσταση πραγμάτων **status quo** στη νήσο είναι απαράδεκτη. Είναι ως εκ τούτου κατάλληλο να εξετάσουμε τα συστατικά της παρούσας προσπάθειας καθώς και τις πιθανότητες για ενίσχυση της προοπτικής για επιτυχία μέσω διαφόρων μέτρων, τα οποία η κάθε πλευρά θα πάρει επί τόπου.
61. Πρώτο και πιο σημαντικό, είναι απαραίτητο όπως η Τουρκοκυπριακή πλευρά αναπροσαρμόσει της θέσεις της και ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την αντίληψη που έχει για την Ομοσπονδία, τα εκτοπισμένα Πρόσωπα και τις εδαφικές αναπροσαρμογές, όταν επαναληφθούν οι κοινές συναντήσεις το Μάρτιο του 1993, για να τοποθετηθούν οι θέσεις αυτές στο πλαίσιο των επιδιώξεων της Δέσμης Ιδεών.
62. Οι δύο ηγέτες συμφώνησαν να συνεχίσουν τη διαπραγματευτική διαδικασία στο πρώτο μέρος του Μαρτίου 1993. Σε σχέση μ' αυτό πιστεύω ότι έφθασε ο χρόνος να δοθεί πληρέστερη μορφή στην απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, που αντανακλάται στο ψήφισμα 750 (1992) της 10^{ης} Απριλίου 1992.
63. Φαίνεται από τις πρόσφατες κοινές συναντήσεις ότι υπάρχει βαθιά κρίση στην εμπιστοσύνη μεταξύ των δύο πλευρών. Είναι δύσκολο να προβλεφθεί οποιαδήποτε επιτυχής κατάληξη των συνομιλιών εφ' όσον επικρατεί η κατάσταση αυτή. Δεν μπορεί να υπάρχει αμφιβολία ότι οι προοπτικές για πρόοδο θα ενισχυθούν πολύ εάν αριθμός μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης υιοθετηθούν από την κάθε πλευρά. Ο σκοπός τέ-

τοιων μέτρων, που θα πάρει με καλή πίστη η κάθε πλευρά, θα είναι η προώθηση του στόχου στις προσεχείς κοινές συναντήσεις-δηλαδή της επίτευξης ολικής λύσης πάνω στη βάση ολόκληρης της Δέσμης Ιδεών, που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Τα ακόλουθα μέτρα θα βοηθήσουν στη δημιουργία ενός νέου κλίματος εμπιστοσύνης, το οποίο θα συμβάλει στην επιτυχία της διαπραγματευτικής διαδικασίας.

Πρώτο, το επίπεδο των ενόπλων δυνάμεων και εξοπλισμών στην Κύπρο είναι ήδη πολύ ψηλό και όμως εξακολουθεί να μεγαλώνει. Ως πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της αποχώρησης των μη Κυπριακών στρατευμάτων, όπως προβλέπεται στη Δέσμη Ιδεών, οι Τουρκικές ένοπλες δυνάμεις στη νήσο πρέπει να μειωθούν στο επίπεδο που ήταν πριν από μια δεκαετία και θα υπάρξει ανταπόδοση με την αναστολή των εξοπλιστικών προγραμμάτων της Ελληνοκυπριακής πλευράς. Η εφαρμογή των μέτρων αυτών μαζί με εκείνες, που βρίσκονται στο δεύτερο μέρος, που ακολουθεί αμέσως, θα είναι πολύ επίκαιρη, εν όψει της επικείμενης σημαντικής μείωσης του προσωπικού και των πόρων της ΟΥΝΦΙΚΥΠ.

Δεύτερο, Η συμφωνία απαγκίστρωσης, την οποία επέτυχε η ΟΥΝΦΙΚΥΠ το 1989 με τους στρατιωτικούς της κάθε πλευράς, και με βάση την οποία και οι δύο πλευρές εγκατέλειψαν τις θέσεις τους και σταμάτησαν τις περιπολίες σε ορισμένες ευαίσθητες περιοχές στη Λευκωσία, θα πρέπει να επεκταθεί για να καλύψει όλες τις περιοχές της Γραμμής καταπαύσεως του πυρός, που βρίσκεται υπό τον έλεγχο των Ηνωμένων Εθνών, όπου οι δύο πλευρές βρίσκονται σε κοντινή απόσταση μεταξύ τους. Σκοπεύω να δώσω οδηγίες στο Διοικητή της ΟΥΝΦΙΚΥΠ να αρχίσει συνομιλίες με τις δύο πλευρές, για την επίτευξη του σκοπού αυτού χωρίς καθυστέρηση.

Τρίτο, Έχοντας υπόψη τη σπατάλη πολύτιμης περιουσίας και έργων υποδομής, που συνέβη στα Βαρώσια για πάνω από 18 χρόνια, η περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχο της ΟΥΝΦΙΚΥΠ πρέπει, σύμφωνα με το ψήφισμα 550 (1984) να επεκταθεί αμέσως για να περιλάβει και τα Βαρώσια.

Τέταρτο, Η προαγωγή, προσωπικών επαφών μεταξύ των δύο κοινοτήτων θα συμβάλει πολύ στην κατεδάφιση των εμποδίων έλλειψης εμπιστοσύνης. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να μειωθούν οι περιορισμοί στα ταξίδια δια μέσου της Γραμμής Καταπαύσεως του πυρός.

Πέμπτο, Παρομοίως πρέπει να μειωθούν οι περιορισμοί που επεβλήθησαν σε ξένους επισκέπτες να περνούν την πράσινη γραμμή.

Έκτο, Κάθε πλευρά πρέπει να προτείνει δικοινοτικά προγράμματα, και τα Έθνη, που παρέχουν βοήθεια ή δάνεια καθώς και διεθνή Ιδρύματα θα πρέπει να δώσουν προτίμηση και κίνητρα σε προγράμματα, ιδιαίτερα του ιδιωτικού τομέα, που θα συμβάλουν στην ανάπτυξη της διακοινοτικής συνεργασίας.

Έβδομο, Οι δύο πλευρές πρέπει να δεσμευθούν για τη διεξαγωγή καταγραφής του πληθυσμού σ' όλη την Κύπρο, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών.

Όγδοο, Οι δύο πλευρές πρέπει να συνεργασθούν για να βοηθήσουν τα Ηνωμένα Έθνη να αναλάβουν μελέτες βιωσιμότητας σε σχέση με την επανεγκατάσταση και την αποκατάσταση εκείνων των Τουρκοκυπρίων, οι οποίοι θα επηρεασθούν από την εδαφική αναπροσαρμογή ως μέρος της ολικής συμφωνίας.

64. Η εφαρμογή των πιο πάνω προτάσεων θα είναι ένα καλό μέτρο της πολιτικής θέλησης όλων των ενδιαφερομένων να εργασθούν ενεργώς για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος.

65. Εν αναμονή της συνέχισης της διαδικασίας τον Μάρτιο του 1993, δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι θα υπάρξει ζωηρό ενδιαφέρον εκ μέρους του Συμβουλίου Ασφαλείας και πράγματι, όλων των Μελών των Ηνωμένων Εθνών, περιλαμβανομένων και εκείνων των Μελών, που συνεισφέρουν στην ΟΥΝΦΙΚΥΠ, για την ανταπόκριση κάθε πλευράς στις προτάσεις αυτές.

66. Αν οι προτάσεις που έγιναν πιο πάνω αγκαλιαστούν από τις δύο πλευρές, οι κοινές συναντήσεις που θα επαναληφθούν τον Μάρτιο θα πραγματοποιηθούν σε πιο ευνοϊκή ατμόσ-

φαιρα.

67. Θα παρακαλούσα το Συμβούλιο να παρακολουθεί από κοντά τις εξελίξεις, περιλαμβανομένων και των κοινών συναντήσεων του Μαρτίου, για να μελετήσει οποιαδήποτε επιπρόσθετη ενέργεια, που πρέπει να ληφθεί για να επιτευχθεί ταχεία λύση του Κυπριακού προβλήματος.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Μια απλή ανάγνωση της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα και ιδιαίτερα των θέσεων και απόψεων, που εξέφρασε η Ελληνοκυπριακή πλευρά, κατά τις συνομιλίες της Νέας Υόρκης, διαψεύδουν κατά τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο τον ισχυρισμό που πρόβαλε ο Δημοκρατικός Συναγερμός ότι δήθεν ο Πρόεδρος Βασιλείου είχε εκφύγει από το πλαίσιο των προτάσεων της Ελληνοκυπριακής πλευράς του 1989. Όλες ανεξαιρέτα οι θέσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς όπως τις παραθέτει ο Μπούτρος Γκάλι είναι απόλυτα μέσα στο πλαίσιο των Ελληνοκυπριακών προτάσεων.

Το ψήφισμα 789/1992.

Λίγες μέρες, μετά την υποβολή της έκθεσης του Μπούτρος Γκάλι, το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε ομόφωνα, στις 25 Νοεμβρίου 1992, το ψήφισμα 789, το οποίο θεωρείται ως το πιο ευνοϊκό, που εξασφάλισε ποτέ η Κύπρος. Στο ψήφισμα υιοθετούνται πλήρως τα συμπεράσματα της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα και γίνονται εισηγήσεις για συγκεκριμένα Μέτρα Εμπιστοσύνης, τα οποία δημιουργούσαν δυσκολίες και προβλήματα μόνο στην κατοχική Τουρκία.

Το ψήφισμα 789/1992 έχει ως εξής:

Το Συμβούλιο Ασφαλείας,

Έχοντας μελετήσει την έκθεση του Γενικού Γραμματέα του Νοεμβρίου 1992 για την αποστολή των καλών του υπηρεσιών στην Κύπρο (S/ 24830),

- 1. Επαναβεβαιώνει όλα τα προηγούμενα ψηφίσματα για το Κυπριακό συμπεριλαμβανομένων των ψηφισμάτων 365 (1974), 367 (1975), 541 (1983), 550 (1984) και 774 (1992),*
- 2. Υιοθετεί την έκθεση του Γενικού Γραμματέα και τον επιδοκιμάζει για τις προσπάθειες του,*
- 3. Επαναβεβαιώνει την υιοθέτηση της Δέσμης Ιδεών συμπεριλαμβανομένων των εδαφικών προσαρμογών, οι οποίες φαίνονται στο Χάρτη που περιέχεται στο παράρτημα της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα της 21^{ης} Αυγούστου 1992 (S 24472) ως τη βάση για επίτευξη συνολικού πλαίσιου συμφωνίας,*
- 4. Επαναβεβαιώνει περαιτέρω τη θέση ότι το σημερινό στάτους κβο δεν είναι αποδεκτό και ότι μια συνολική συμφωνία στη γραμμή της Δέσμης Ιδεών θα πρέπει να επιτευχθεί χωρίς άλλη καθυστέρηση,*
- 5. Σημειώνει με ικανοποίηση ότι οι δύο ηγέτες συζήτησαν όλα τα θέματα της Δέσμης Ιδεών με αποτέλεσμα να υπάρχουν σημεία συμφωνίας, όπως σημειώνεται στην έκθεση,*

-
6. Χαιρετίζει τη συμφωνία των δύο πλευρών να συναντηθούν ξανά με το Γενικό Γραμματέα στις αρχές Μαρτίου 1993 για να ολοκληρώσουν την εργασία πάνω σε μια συμφωνημένη Δέσμη Ιδεών,
  7. Σημειώνει ότι με τις πρόσφατες κοινές συναντήσεις δεν επιτεύχθηκε ο επιδιωκόμενος στόχος, ιδιαίτερα διότι ορισμένες θέσεις, που υιοθετήθηκαν από την τουρκοκυπριακή πλευρά παρεξέκλιναν θεμελιωδώς από τη Δέσμη Ιδεών,
  8. Καλεί την Τουρκοκυπριακή πλευρά να υιοθετήσει θέσεις, που να συνάδουν με τη Δέσμη Ιδεών στα θέματα εκείνα, που καθορίζει ο Γενικός Γραμματέας στην έκθεση του και όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να είναι έτοιμα κατά τον επόμενο γύρο των συνομιλιών να πάρουν αποφάσεις, που θα οδηγήσουν σύντομα σε συμφωνία,
  9. Αναγνωρίζει ότι η ολοκλήρωση της διαδικασίας το Μάρτιο 1993 θα διευκολύνετο τα μέγιστα από την εφαρμογή από κάθε πλευρά μέτρων για την προώθηση αμοιβαίας εμπιστοσύνης,
  10. Προτρέπει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να δεσμευθούν για την εφαρμογή των ακολούθων Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης:
    - α. Ως πρώτο βήμα για την αποχώρηση των μη Κυπριακών δυνάμεων, που θεωρείται επιθυμητή από τη Δέσμη Ιδεών, να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των ξένων στρατευμάτων στην Κυπριακή Δημοκρατία και να υπάρξει μείωση στις δαπάνες για την άμυνα του νησιού,
    - β. Οι στρατιωτικές αρχές στην κάθε πλευρά να συνεργασθούν με την Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών για να εφαρμοστεί η συμφωνία μη επάνδρωσης του 1989 σε όλες τις περιοχές της νεκρής ζώνης, που ελέγχεται από τα Ηνωμένα Έθνη όπου οι δύο πλευρές βρίσκονται πολύ κοντά η μια στην άλλη,
    - γ. Με σκοπό την εφαρμογή του ψηφίσματος 550 (1984) η περιοχή που βρίσκεται σήμερα υπό τον έλεγχο της

- Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών να επεκταθεί και να συμπεριλάβει τα Βαρώσια,*
- δ.** Κάθε πλευρά να λάβει ενεργά μέτρα για την προώθηση επαφής μεταξύ ανθρώπων των δύο κοινοτήτων μειώνοντας τους περιορισμούς στη διακίνηση ατόμων πέρα από τη νεκρή ζώνη,
- ε.** Να μειωθούν οι περιορισμοί για τους ξένους επισκέπτες που διασχίζουν τη νεκρή ζώνη,
- στ.** Κάθε πλευρά να προτείνει δικονομικά σχέδια για πιθανή χρηματοδότηση μέσω δανεισμού και από Κυβερνήσεις -δότες όπως διεθνή ιδρύματα.
- ζ.** Και οι δύο πλευρές να δεσμευτούν για τη διενέργεια απογραφής σε ολόκληρη την Κύπρο υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, και
- η.** Και οι δύο πλευρές να συνεργασθούν για να μπορέσουν τα Ηνωμένα Έθνη να αναλάβουν, στις σχετικές περιοχές, τη διεξαγωγή μελετών σκοπιμότητας,
- i.** σε σχέση με την αποκατάσταση και εγκατάσταση ατόμων, που θα επηρεαστούν από τις εδαφικές προσαρμογές ως μέρος της συνολικής συμφωνίας, και
  - ii.** σε σχέση με το πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο ως μέρος της συνολικής συμφωνίας, θα είναι προς όφελος των ατόμων εκείνων που θα επανεγκατασταθούν στην υπό τουρκική διοίκηση περιοχή.
- 11.** Καλεί το Γενικό Γραμματέα να παρακολουθεί την εφαρμογή των πιο πάνω Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης και να ενημερώνει το Συμβούλιο Ασφαλείας, όταν αυτό είναι αναγκαίο,
- 12.** Καλεί το Γενικό Γραμματέα όπως κατά τη διάρκεια των κοινών συναντήσεων του Μαρτίου 1993 προβαίνει σε εκτίμηση των εξελίξεων πάνω σε τακτική βάση με το Συμβούλιο με στόχο την εξέταση περαιτέρω ενεργειών που πιθανόν να χρειαστεί να αναληφθούν από το Συμβούλιο,

- 13. Καλεί το Γενικό Γραμματέα να υποβάλει πλήρη έκθεση, μετά την ολοκλήρωση των κοινών συναντήσεων, που θα επαναληφθούν το Μάρτιο 1993.*

Ο Πρόεδρος Βασιλείου αποδέχεται τα μέτρα εμπιστοσύνης και χαιρετίζει το ψήφισμα 789.

Ο Πρόεδρος Βασιλείου έπρεπε να απαντήσει στο Γενικό Γραμματέα και, κάτω από τις συνθήκες που δημιουργούσε η έντονη προεκλογική εκστρατεία, ήταν πολύ αμφιβόλου αξίας η συμβολή του Εθνικού Συμβουλίου στον καθορισμό του περιεχομένου της απάντησης. Η άρνηση των ηγετών των περισσοτέρων κομμάτων που συμμετείχαν στο Εθνικό Συμβούλιο να συνοδεύσουν τον Πρόεδρο στις τελευταίες συνομιλίες της Νέας Υόρκης, οι οποίες μάλιστα ήταν απευθείας συνομιλίες, καθιστούσαν γνωστές τις θέσεις τους. Ωστόσο ο Πρόεδρος είχε την έγκριση ενός μεγάλου Κόμματος που συμμετείχε στο Εθνικό Συμβούλιο και του οποίου ο ηγέτης Δημήτρης Χριστόφιας τον είχε συνοδεύσει στη Νέα Υόρκη. Οι θέσεις όλων των ενδιαφερομένων κομμάτων ήταν δεδομένες και η ενέργεια του Προέδρου Βασιλείου να απαντήσει χωρίς καθυστέρηση ήταν στο πλαίσιο της λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου. Μόνο ομόφωνες αποφάσεις τον εμπόδιζαν να προχωρεί στις αποφάσεις του.

Έτσι στις 24 Νοεμβρίου 1992 εκδήλωσε την άμεση ανταπόκριση του στα οκτώ μέτρα εμπιστοσύνης, που εισηγήτο ο Γενικός Γραμματέας στην έκθεση του προς το Συμβούλιο Ασφαλείας. Μια ανάλυση των μέτρων αυτών καταδεικνύουν ότι ήταν όλα υπέρ των Ελληνοκυπρίων και σε καμιά περίπτωση δεν έθεταν σε κίνδυνο κυριαρχικά δικαιώματα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τα μέτρα αυτά υιοθετήθηκαν στο ψήφισμα 789, που ενεκρίθη λίγο αργότερα.

Θα αναφερθώ αργότερα στην προεκλογική θολούρα, που δημιουργήθηκε γύρω από τις απαντήσεις που απέστειλε ο Πρόεδρος Βασιλείου στο Γενικό Γραμματέα καθώς και στα ίδια τα μέτρα, τα οποία η κομματική σκοπιμότητα δεν επέτρεψε στον Πρόεδρο Κληρίδη να αποδεχθεί και να επιδοθεί στη γνωστή περιπέτεια των Μ.Ο.Ε.

***Επιστολές Προέδρου Βασιλείου
προς το Γ. Γ. του ΟΗΕ Μπούτρος Γκάλι***

Η Πρώτη Επιστολή.

Λευκωσία 24 Νοεμβρίου 1992.

Αγαπητέ Κύριε Γενικό Γραμματέα,

Έχω πάρει την τελευταία έκθεση σας σχετικά με την αποστολή των καλών σας υπηρεσιών, η οποία καλύπτει τις επαναληφθείσες κοινές συναντήσεις στη Νέα Υόρκη από τις 28 Οκτωβρίου μέχρι τις 11 Νοεμβρίου 1992.

Έχω μελετήσει προσεκτικά το μέρος της έκθεσης, το οποίο αντανακλά με ακρίβεια τις θέσεις, που εξέφρασε η κάθε πλευρά στα οκτώ κεφάλαια της Δέσμης Ιδεών.

Έχω επίσης μελετήσει με μεγάλο ενδιαφέρον τις παρατηρήσεις σας, οι οποίες σαφώς αναγνωρίζουν ότι ο λόγος για την αποτυχία του τελευταίου γύρου των συνομιλιών στη Νέα Υόρκη είναι οι τουρκοκυπριακές θέσεις, οι οποίες, όπως αναφέρετε στην έκθεση σας, βρίσκονται κατά ουσιαστικό τρόπο εκτός του πλαισίου της Δέσμης Ιδεών.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο σκοπός των προσεχών κοινών συναντήσεων είναι η σύναψη συνολικής συμφωνίας πάνω στη βάση της όλης Δέσμης Ιδεών, που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας, και πιστεύοντας, όπως και εσείς ότι οι προοπτικές για πρόοδο θα ενισχυθούν πολύ αν γίνουν αποδεκτός αριθμός μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης, θεωρώ υψίστης σημασίας τα συγκεκριμένα μέτρα, τα οποία έχουν προταθεί από την Υμετέρα Εξοχότητα, ότι βοηθούν να δημιουργήσουν κλίμα εμπιστοσύνης, το οποίο θα συμβάλει στην επιτυχία της προσεχούς διαπραγματευτικής διαδικασίας.

Είναι με το πνεύμα αυτό της καλής θέλησης, που επιθυμώ να σας πληροφορήσω ότι αποδεχόμαστε τα προτεινόμενα μέτρα. Είναι φυσικό να αναμένεται ότι η Τουρκία

και η Τουρκοκυπριακή πλευρά θα τα αποδεχθούν και θα πράξουμε το παν για να συνεργασθούμε με την Εξοχότητα σας για την επιτυχία των προσπαθειών σας.

Παρακαλώ δεχθείτε τη διαβεβαίωση της μεγίστης εκτίμησης μου.

Ειλικρινά δικός σας

Γιώργος Βασιλείου.

Εξοχότατον

Κύριο Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι

Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών

Νέα Υόρκη

Στη δεύτερη επιστολή του που απεστάλη στις 30 Νοεμβρίου, μετά την έγκριση του ψηφίσματος 789 από το Συμβούλιο Ασφαλείας, ο Πρόεδρος Βασιλείου εκφράζει τις ευχαριστίες και την εκτίμηση του για την έγκριση του Ψηφίσματος.

Η Δεύτερη Επιστολή.

Λευκωσία, 30 Νοεμβρίου 1992.

Αγαπητέ Κύριε Γενικό Γραμματέα,

Επιθυμώ να εκφράσω σε εσάς και μέσω σας προς όλα τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, τις ευχαριστίες και την εκτίμηση μου για την έγκριση από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ψηφίσματος 789. Η Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας υιοθετεί πλήρως το ψήφισμα και είναι έτοιμη να συμβάλει με τον κάθε δυνατό τρόπο στην επιτυχία της προσεχούς διαπραγματευτικής διαδικασίας.

Είναι, ως εκ τούτου, υψίστης σημασίας, να προχωρήσουμε με την εφαρμογή του ψηφίσματος, με σκοπό να το καταστήσουμε αποτελεσματικό εργαλείο για την επίτευξη της αναγκαίας προόδου, σύμφωνα με το πνεύμα με το οποίο διακατέχονται τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Σας έχω ήδη πληροφορήσει με την επιστολή μου της 24^{ης} Νοεμβρίου ότι η Κυβέρνηση της Κύπρου αποδέχεται τα μέτρα που έχετε προτείνει και τα οποία στη συνέχεια το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει υιοθετήσει στο ψήφισμα του και είναι έτοιμη να προχωρήσει με την εφαρμογή τους.

Δυστυχώς οι δηλώσεις του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών κ. Τσιετίν, ότι η Τουρκία δεν αποδέχεται το ψήφισμα 789 και ότι η κάθε χώρα μπορεί, στη διάκριση της, να αποδέχεται ορισμένα ψηφίσματα και να απορρίπτει άλλα, ανάλογα με τα συμφέροντα της, δεν είναι καθόλου ενθαρρυντικές, και ακόμη εγείρουν βασικά θέματα Αρχών που αφορούν αυτό το ίδιο το Συμβούλιο Ασφαλείας. Ελπίζουμε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας δεν πρόκειται να αποδεχθεί τέτοια ερμηνεία τον ρόλου του και τέτοια επιλεκτικότητα στην εφαρμογή των ψηφισμάτων του.

Ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας κ. Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ διακήρυξε ότι η Τουρκία είναι έτοιμη να προχωρήσει για να αποσύρει όλες τις δυνάμεις στην Κύπρο νοουμένου ότι θα υπάρξουν εγγυήσεις για την ασφάλεια των Τουρκοκυπρίων. Θα ήθελα να σας υπενθυμίσω ότι από το 1988 υποστηρίζω την πλήρη αποστρατικοποίηση της Κύπρου. Έχω προτείνει τη διάλυση των στρατιωτικών δυνάμεων της Κυπριακής Δημοκρατίας, αν όλα τα τουρκικά στρατεύματα και οι έποικοι αποχωρήσουν από την Κύπρο και διαλυθούν τα ένοπλα στοιχεία. Ως εκ τούτου θα ήθελα για μια ακόμη φορά να επαναλάβω την προθυμία μας να προχωρήσουμε στην αποστρατικοποίηση της Κύπρου, πιστεύοντας σταθερά ότι η εφαρμογή της πρότασης αυτής θα είναι η μεγίστη από μόνη της συμβολή για την ασφάλεια όλων των Κυπρίων.

Αν, όμως, ο κ. Ντεμιρέλ πιστεύει ότι η πλήρης αποστρατικοποίηση της Κύπρου δεν είναι αφ' εαυτής ικανοποιητική εγγύηση για την ασφάλεια της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας, η οποία πιστεύω ότι είναι, είμαστε έτοιμοι να αποδεχθούμε την παρουσία Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών, το μέγεθος και ο ρόλος της οποίας μπορούν να κα-

---

θοριστούν από τη Στρατιωτική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για να επιβλέπει την όλη διαδικασία και να εγγυηθεί την ασφάλεια όλων των Κυπρίων.

Είμαι πεπεισμένος κύριε Γενική Γραμματέα, ότι μια τέτοια εξέλιξη θα συμβάλει ουσιαστικά στις προσπάθειες μας για την επίτευξη λύσης. Εκ μέρους μας επιθυμώ να σας διαβεβαιώσω ότι είμαστε πρόθυμοι να συμβάλουμε με κάθε δυνατό τρόπο στην πραγματοποίηση της.

Παρακαλώ δεχθείτε Εξοχότατε, τη διαβεβαίωση της μεγάλης εκτίμησης και υπόληψης.

Ειλικρινά δικός σας

Γιώργος Βασιλείου

Εξοχότατο

Δρ. Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι,

Γενικό Γραμματέα

του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών

Νέα Υόρκη

Σημείωση: Και οι δυο επιστολές είναι γραμμένες σε επίσημο επιστολόχαρτο του Προέδρου της Δημοκρατίας

Τα μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης του ψηφίσματος 789.

Ο ισχυρισμός, ότι ο Γιώργος Βασιλείου αποδέχθηκε τη Δέσμη Ιδεών ως τη λύση ή ακόμη τη βάση για τη λύση του Κυπριακού, διαψεύδεται κατηγορηματικά από τις δύο επιστολές για τις οποίες προκλήθηκε αρκετός θόρυβος κατά την προεκλογική περίοδο του 1992-1993. Έκτοτε κανένας δεν τόλμησε να επαναλάβει τον ισχυρισμό.

Ωστόσο αξίζει τον κόπο να ασχοληθούμε με τα οκτώ μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης του ψηφίσματος 789, γιατί ο Πρόεδρος Κληρίδης μετά την ανάληψη της Προεδρίας και επειδή είχε αναλάβει υποχρέωση έναντι του Συγκυβερνήτη του Σπύρου Κυπριανού να ενταφιάσει τη Δέσμη Ιδεών, όταν συναντήθηκε με

το Γενικό Γραμματέα *Μπούτρος Γκάλι* εξέφρασε την προτίμηση αντί να συζητήσει την ουσία να συζητήσει μέτρα οικοδόμησης εμπιστοσύνης και αντί να ασχοληθεί με τα μέτρα που υπήρχαν στο 789 ζήτησε να συζητήσει άλλα μέτρα, που δημιουργούσαν κινδύνους αναγνώρισης του ψευδοκράτους. Εν πάση περιπτώσει η δυσάρεστη εκείνη περιπέτεια των ΜΟΕ οδηγήθηκε σε κάποιο τέλος, χωρίς όμως να έχουν πεθάνει οι παραχωρήσεις τις οποίες είχε κάμει ήδη ο *Γλαύκος Κληρίδης* αναφορικά με τη λειτουργία του αεροδρομίου Λευκωσίας και άλλα.

Το πρώτο μέτρο, του ψηφίσματος 789 αναφέρει:

«Ως πρώτο βήμα για την αποχώρηση των μη Κυπριακών δυνάμεων, που θεωρείται επιθυμητή στη Δέσμη Ιδεών, να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των ξένων στρατευμάτων στην Κυπριακή Δημοκρατία και να υπάρξει μείωση στις δαπάνες για την άμυνα της Κύπρου».

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕ ΑΥΤΟ: Από την έκθεση του Γενικού Γραμματέα και από προηγηθείσες συνομιλίες το Συμβούλιο Ασφαλείας είχε υπόψη συγκεκριμένο επίπεδο μειώσεως των κατοχικών δυνάμεων και του εξοπλισμού τους. Αυτό ήταν το ήμισυ του αριθμού κατά την εποχή εκείνη. Δηλαδή προβλεπόταν αποχώρηση περί των 15, 000 Τούρκων στρατιωτών μαζί με τον ανάλογο εξοπλισμό. Το σημαντικότερο όμως ήταν ότι με την πρόνοια αυτή του ψηφίσματος του ΟΗΕ για πρώτη φορά το Κυπριακό θα γινόταν στην πράξη θέμα κατοχής γιατί την απόφαση για την αποχώρηση των Τουρκικών στρατευμάτων θα έπρεπε να την πάρει η Τουρκία. Είναι γι' αυτό που ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών *Τσιετίν* έσπευσε να απορρίψει το ψήφισμα 789. Τη σημασία αυτού του μέτρου την είδε με καθυστέρηση πέντε και πλέον χρόνων η Κυβέρνηση Κληρίδη, που έκαμε δηλώσεις με τις οποίες ουσιαστικά αποδέχεται τώρα την πρόνοια αυτή, η οποία επαναλήφθηκε σχεδόν σε όλα τα ψηφίσματα που έχουν εγκριθεί έκτοτε.

Το δεύτερο μέτρο του ψηφίσματος 789 αναφέρει:

«Οι στρατιωτικές αρχές στην κάθε πλευρά να συνεργαστούν με την Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών για να εφαρμοστεί η συμφωνία μη επάνδρωσης του 1989 σε όλες τις περιοχές της νεκρής ζώνης, που ελέγχεται από τα Ηνωμένα Έθνη, όπου οι δύο πλευρές βρίσκονται πολύ κοντά η μια στην άλλη».

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕ ΑΥΤΟ: Θα μειώνονταν σημαντικά επεισόδια, που συνέβησαν και εξακολουθούν να συμβαίνουν κατά μήκος της γραμμής αντιπαράταξης, τα οποία, συνήθως, καταλήγουν σε βάρος εθνοφρουρών μας, πολλοί από τους οποίους έχασαν τη ζωή τους σε επεισόδια που οφείλονται, σε μεγάλο βαθμό, στην εγγύτητα των θέσεων των δύο πλευρών. Τα ίδια επιχειρήματα που προβάλλονται τώρα για τη μη αποδοχή εκ μέρους της ελληνοκυπριακής πλευράς της εισήγησης αυτής, των Ηνωμένων Εθνών, είχαν προβληθεί και όταν συζητείτο το θέμα της απαγκίστρωσης στην περιοχή της Λευκωσίας. Παρ' όλα αυτά η Κυβέρνηση Βασιλείου απεδέχθη την απαγκίστρωση με αποτέλεσμα να επέλθει χαλάρωση της έντασης και να παρατηρηθεί κίνηση και αναζωογόνηση στις περιοχές αυτές. Τα επιχειρήματα, που προβάλλει η Ελληνοκυπριακή πλευρά για την απόρριψη της εισήγησης αυτής, δεν είναι πειστικά τουλάχιστον για την ολότητα του Συμβουλίου Ασφαλείας, το οποίο επιμένει στην πρόταση για απαγκίστρωση και σχετική πρόνοια επαναλαμβάνεται στα ψηφίσματα του.

Το τρίτο μέτρο του ψηφίσματος 789 αναφέρει:

«Με σκοπό την εφαρμογή του ψηφίσματος 550 (1984) η περιοχή που σήμερα βρίσκεται υπό τον έλεγχο της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών να επεκταθεί και να συμπεριλάβει τα Βαρώσια».

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕ ΑΥΤΟ: θα ικανοποιείτο μια αξίωση, που από πολλού επαναλάβανε η Ελληνοκυπριακή πλευρά. Να τεθεί υπό τον έλεγχο των Ηνωμένων Εθνών η περιοχή των Βαρωσίων, που περιλαμβάνει τα ξενοδοχεία της και μια μεγάλη περιοχή στην οποία θα μπορούσαν να επιστρέψουν πάνω από 30, 000 Ελληνοκύπριοι κάτοικοι της περιοχής που έχουν εκτοπισθεί. Το

μέτρο αυτό ήταν ανάμεσα στα μέτρα, που συζητήσε ο Πρόεδρος Κληρίδης με το Ραούφ Ντενκτάς. Στη διάρκεια των συζητήσεων ο Κληρίδης δέχθηκε τέτοιες τροποποιήσεις, που μείωναν αισθητά τα ευνοϊκά αποτελέσματα, που είχε η πρόταση του 789. Στο μέτρο αυτό προστέθηκε ότι η περιοχή αυτή τελικά θα γινόταν κέντρο εμπορίου και συναλλαγών των δύο Κοινοτήτων, και προνοούνταν διευθετήσεις για την εγκατάσταση και Τουρκοκυπρίων σε μια περιοχή, η οποία από αιώνων ήταν καθαρά ελληνική. Κανένας δεν αντιτίθεται στις κοινές εμπορικές και οικονομικές δραστηριότητες των δύο κοινοτήτων, αλλά αυτό μπορούσε να γίνει οπουδήποτε αλλού και όχι στα Βαρώσια για τα οποία υπήρχε σαφής απόφαση των Ηνωμένων Εθνών και ο Χάρτης Γκάλι την παρέδιδε στην υπό Ελληνοκυπριακή διοίκηση περιοχή.

Το τέταρτο μέτρο του ψηφίσματος 789 αναφέρει:

«Κάθε πλευρά να λάβει ενεργά μέτρα για την προώθηση επαφής μεταξύ ανθρώπων των δύο κοινοτήτων, μειώνοντας τους περιορισμούς στη διακίνηση ατόμων πέρα από τη νεκρή ζώνη».

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΥΤΟ: Ικανοποίηση μιας μόνιμης αξίωσης της ελληνοκυπριακής πλευράς για ελευθερία διακίνησης και για επαναπροσέγγιση των δύο Κοινοτήτων.

Το πέμπτο μέτρο του ψηφίσματος 789 αναφέρει :

«Να μειωθούν οι περιορισμοί για τους ξένους επισκέπτες, που διασχίζουν τη νεκρή ζώνη».

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΥΤΟ: Θα μπορούσαν ανεμπόδιστα ξένοι τουρίστες να επισκέπτονται και τις κατεχόμενες περιοχές, που θα τους έδιδε τη δυνατότητα σύγκρισης και καλύτερης γνώσης της κατάστασης στην Κύπρο. Αυτό συνέβαινε και κατά τη διάρκεια του διαχωρισμού του Βερολίνου, όπου οι ξένοι όχι μόνο αποτρέπονταν αλλά και ενθαρρύνονταν από τις Αρχές του Δυτικού Βερολίνου να επισκέπτονται το Ανατολικό Βερολίνο. Οι επισκέψεις αυτές των ξένων τουριστών συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαδικασία που οδήγησε στο γκρέμισμα του τείχους του Βερολί-

νου.

Το έκτο μέτρο του ψηφίσματος 789 αναφέρει:

«Κάθε πλευρά να προτείνει δικοινοτικά σχέδια για πιθανή χρηματοδότηση μέσω δανεισμού και κυβερνήσεις-δότες όπως διεθνή ιδρύματα».

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΥΤΟ: Πρόκειται για κάτι το οποίο πολλές φορές έχει προτείνει η Κυπριακή Κυβέρνηση.

Το έβδομο μέτρο του ψηφίσματος 789 αναφέρει:

«Και οι δύο πλευρές να δεσμευτούν για τη διενέργεια απογραφής σε ολόκληρη την Κύπρο υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών».

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΥΤΟ: Ήταν το σημαντικότερο από πολιτικής άποψης μέτρο, που εισηγήθηκαν τα Ηνωμένα Έθνη. Μια καταγραφή του πληθυσμού σε ολόκληρη την Κύπρο θα αποκάλυπτε το μέγεθος του αριθμού των εποίκων. Δεν χρειάζεται να τονισθεί πόση σημασία έχει το θέμα αυτό για το μέλλον της Κύπρου.

Το όγδοο και τελευταίο μέτρο του ψηφίσματος 789 αναφέρει:

«Και οι δύο πλευρές να συνεργασθούν για να μπορέσουν τα Ηνωμένα Έθνη να αναλάβουν, στις σχετικές περιοχές, τη διεξαγωγή μελετών σκοπιμότητας

(i) σε σχέση με την αποκατάσταση και εγκατάσταση ατόμων, που θα επηρεαστούν από τις εδαφικές προσαρμογές ως μέρος της συνολικής συμφωνίας, και

(ii) σε σχέση με το πρόγραμμα οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο ως μέρος της συνολικής συμφωνίας, θα είναι προς όφελος των ατόμων εκείνων που θα επανεγκατασταθούν στην υπό τουρκοκυπριακή διοίκηση περιοχή».

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΥΤΟ: Πρόκειται για μέτρο, που θα εφαρμοζόταν μετά την επίτευξη συμφωνίας και για το οποίο υπάρχει πλήρης συμφωνία στην Ελληνοκυπριακή πλευρά. Το μέτρο αυτό έδειχνε την υπερασιοδοξία του Γενικού Γραμματέα των Η-

νωμένων Εθνών *Μπούτρος Γκάλι*, ο οποίος προέβλεπε ότι επέκειτο συμφωνία και ότι μετά τις προεδρικές εκλογές στην Κύπρο και τις Ηνωμένες Πολιτείες, θα εδημιουργείτο μια νέα δυναμική, που θα έφερε τα ποθητά αποτελέσματα.

Ο *Μπούτρος Γκάλι* διαψεύστηκε και σε μερικά χρόνια υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τα Ηνωμένα Έθνη. Υποχρεώθηκε κυρίως από τους Αμερικανούς, οι οποίοι ήθελαν Γενικό Γραμματέα υποτακτικό τους. Τουλάχιστον στο Κυπριακό ο *Μπούτρος Γκάλι* δεν υπέκυπτε στις πιέσεις των Αμερικανών, οι οποίοι πλειστάκις παρενέβαιναν για να δώσουν χείρα βοήθειας προς τη σύμμαχο τους Τουρκία, όσες φορές βρισκόταν σε δύσκολη θέση.

Τα μετά την ψήφιση του 789 και οι Προεδρικές του 1993.

Την ίδια μέρα, κατά την οποία το Συμβούλιο Ασφαλείας ενέκρινε το ψήφισμα 789, ο Πρόεδρος Βασιλείου μετέβαινε στην Αθήνα, όπου είχε συνομιλίες με τον Πρωθυπουργό Μητσοτάκη και τους ηγέτες όλων των Κομμάτων, Με τον Πρωθυπουργό *Μητσοτάκη* συνεκτιμάται ότι το ψήφισμα 789 είναι το ισχυρότερο όλων όσα έχουν υιοθετηθεί για το Κυπριακό και αποφασίζεται εμμονή στη γραμμή των συνομιλιών, στις οποίες ισχυρό όπλο θεωρείται το Τρίπτυχο, που ετοίμασε η Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών.

Ενώ στην Κύπρο επικρατούσε ατμόσφαιρα έντονων προεκλογικών ζυμώσεων, ο Πρόεδρος Βασιλείου συνέχιζε τις δραστηριότητες του για το Κυπριακό και καθυστέρησε να μπει στην προεκλογική εκστρατεία. Στην Κύπρο συνέχισε τις επαφές με τους αντιπροσώπους του ΟΗΕ, σε μια προσπάθεια καλύτερης δυνατής αξιοποίησης του ψηφίσματος 789. Επίσης συνέχισε και τις επαφές του στο εξωτερικό για να προωθήσει την υπόθεση της Κύπρου.

Το τελευταίο ταξίδι του στο εξωτερικό υπό την ιδιότητα του Προέδρου της Δημοκρατίας πραγματοποιήθηκε στις 13 Ιανουαρίου 1993 στο Παρίσι, όπου και είχε την τελευταία συνάντηση

του με τον Γενικό Γραμματέα *Μπούτρος Γκάλι*, με τον οποίο συζήτησε το θέμα της εφαρμογής του τελευταίου ψηφίσματος του ΟΗΕ.

Ένα μήνα αργότερα, στις 14 Φεβρουαρίου 1994, αντιμετώπισε στο δεύτερο γύρο των εκλογών τον *Γλαύκο Κληρίδη* και έχασε την Προεδρία με διαφορά χιλίων περίπου ψήφων.

Δεν πρόκειται να ασχοληθώ καθόλου με την προεκλογική εκστρατεία, ούτε και με τους λόγους που οδήγησαν στην ήττα.

Όπως ανέφερα νωρίτερα, λίγες μέρες μετά την ήττα, με κάλεσε στο γραφείο του και ζήτησε τη βοήθεια μου, την οποία πρόσφερα με προθυμία. Η διακοπή των προσωπικών επαφών, τόσο κατά τη διάρκεια της προεδρίας του όσο και στα προηγούμενα χρόνια δεν επηρέασαν καθόλου τους δεσμούς φιλίας, που μας συνέδεαν από τα μαθητικά μας χρόνια. Πολύ σύντομα επανήλθαμε στις σχέσεις που είχαμε στο διάστημα 1943-1947, όπου ζούσαμε ουσιαστικά στο ίδιο σπίτι και αλληλοπροσφωνούμαστε με το ρε *Γιώρκο*, ρε *Αντρέα*.

Οι επιστολές Γ. Βασιλείου προς το νεοεκλεγέντα Πρόεδρο Κληρίδη.

Η Πρώτη Επιστολή

Λευκωσία, 18 Μαρτίου 1993

*Α. Ε. Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας
κ. Γλαύκο Κληρίδη,
Προεδρικό Μέγαρο,
Λευκωσία.*

Αγαπητέ κύριε Πρόεδρε,

Επειδή δεν προβλέπω ότι θα μπορέσουμε να συναντηθούμε πριν τη μετάβαση σας στη Νέα Υόρκη εθεώρησα χρήσιμο και αναγκαίο να σας υποβάλω γραπτώς μερικές σκέψεις μου γύρω από το θέμα των συνομιλιών.

- 1. Όπως όλοι καλά γνωρίζουμε το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει κατά τα τελευταία χρόνια εγκρίνει ομόφωνα μια σειρά από αποφάσεις για το Κυπριακό εκ των οποίων τα ψηφίσματα 774 και 789 καθορίζουν τη βάση, πάνω στην οποία πρέπει να διεξάγονται οι συνομιλίες. Είναι δε γνωστό ότι ο τρόπος λειτουργίας του Συμβουλίου Ασφαλείας, σήμερα, διαφέρει ριζικά από εκείνο της εποχής του ψυχρού πολέμου. Σήμερα όλες οι αποφάσεις παίρνονται ύστερα από διαβουλεύσεις μεταξύ των Μονίμων Μελών, τα οποία δεν βρίσκονται πλέον σε αντιπαράθεση. Το συμβούλιο Ασφαλείας αναμένει ότι οι αποφάσεις του πρέπει να γίνονται σεβαστές από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Είναι γι αυτό που θεωρείται πρακτικώς αδύνατο να επιτύχει ένα από τα ενδιαφερόμενα μέρη την τροποποίηση μιας απόφασης κατά τρόπο που να εξυπηρετεί τα δικά του συμφέροντα. Η προώθηση οιασδήποτε νέας απόφασης απαιτεί πολλή προεργασία και την εκ των προτέρων εξασφάλιση της*

σύμφωνης γνώμης και συνεργασίας τουλάχιστον των πέντε Μονίμων Μελών.

2. Οι ανησυχίες μου ξεκινούν από δημοσιεύματα στον Τύπο και πληροφορίες ότι γίνεται προσπάθεια για να υπάρξει αλλαγή στη βάση των διαπραγματεύσεων με την περιθωριοποίηση της Δέσμης Ιδεών. Αυτή, όπως είναι γνωστό, ήταν πάντοτε η επιδίωξη της τουρκικής πλευράς και ιδιαίτερα του κ. Ντενκτάς, ο οποίος ποτέ δεν δέχτηκε τη Δέσμη Ιδεών και το Χάρτη σαν βάση για διαπραγμάτευση και είναι ακριβώς αυτό το γεγονός, που έφερε σε αντιπαράθεση τόσο τον ίδιο όσο και την Τουρκία με το Συμβούλιο Ασφαλείας. Δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι οιαδήποτε ανάλογη κίνηση από δικής μας πλευράς θα δημιουργήσει πρόβλημα σχέσεων με το Συμβούλιο Ασφαλείας και ιδιαίτερα με τα Μόνιμα Μέλη με πολύ αρνητικές επιπτώσεις στην όλη προοπτική προώθησης μιας δίκαιης και βιώσιμης λύσης, μια που όλοι συμφωνούν ότι χωρίς την ενεργό και σταθερή στήριξη του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν είναι δυνατό να καμφθεί η τουρκική αδιαλλαξία.
3. Οι πληροφορίες μου είναι ότι κατά τη συνάντηση της 30 Μαρτίου ο κ. Ντενκτάς θα επιμένει στην έκδοση ανακοινωθέντος, το οποίο θα είναι ασαφές όσον αφορά τη διαδικασία των αναμενόμενων διαπραγματεύσεων το Μάιο. Εάν η δική μας πλευρά, επιδιώκοντας όπως γίνουν τροποποιήσεις στη Δέσμη Ιδεών πριν από τις διαπραγματεύσεις, συμφωνήσει στην έκδοση τέτοιου ανακοινωθέντος τότε η προσωπική μου εκτίμηση είναι ότι κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Μαΐου η Τουρκική αδιαλλαξία αντί να υποχωρήσει θα γίνει πιο έντονη. Οι δε διαπραγματεύσεις θα οδηγηθούν σε αποτυχία χωρίς όμως να είναι δυνατό να επιρριφθεί η ευθύνη στην τουρκική πλευρά εφόσον δεν θα υπάρχει συμφωνημένη βάση για τις διαπραγματεύσεις.
4. Η προσωπική μου άποψη είναι ότι κατά τη συνάντηση της Νέας Υόρκης θα πρέπει να διασφαλισθεί και επαναβεβαιωθεί η συνέχιση της διαδικασίας του διαλόγου,

όπως ορίζεται από τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και ειδικότερα από το 774 και 789. Τα ψηφίσματα αυτά θέτουν σαν προϋπόθεση τη συμμόρφωση της τουρκικής πλευράς με το περιεχόμενο και τα μέτρα που περιλαμβάνουν. Σε περίπτωση αρνήσεως του κ. Ντενκτάς να δεχθεί τη συνέχιση των συνομιλιών με βάση τα ψηφίσματα, τις Ιδέες Γκάλι και το Χάρτη, τότε θα έπρεπε να ζητηθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας λήψη καταλλήλων μέτρων.

Κλείνοντας θα ήθελα να σας ευχηθώ κάθε επιτυχία στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης για το καλό του τόπου.

Με εκτίμηση,
Γιώργος Βασιλείου

Η Δεύτερη Επιστολή

Λευκωσία 17 Μαΐου 1993
Α.Ε. Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας
Κύριο Γλαύκο Κληρίδη,
Προεδρικό Μέγαρο,
Λευκωσία.

Επιτέλους ετοιμάστηκαν τα πρακτικά των συναντήσεων με τον κ. Ντενκτάς και το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών κατά τις συνομιλίες, του Νοεμβρίου 1992, τα οποία σας εσωκλείω για να τα έχετε πριν από την αναχώρησή σας για τη Νέα Υόρκη.

Θεωρώ ότι θα σας είναι χρήσιμα για τις διαπραγματεύσεις γιατί αναμένω ότι ο κ. Ντενκτάς θα επαναλάβει τα ίδια επιχειρήματα. Όπως θα δείτε, ο μόνος αποτελεσματικός τρόπος, με τον οποίο τόσο Γενικός Γραμματέας όσο και εγώ αντικρούσαμε τις θέσεις Ντενκτάς ήταν το επιχείρημα ότι είναι εναντίον των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας και των αρχών της Δέσμης Ιδεών.

Τελικά θεωρώ υποχρέωση μου να σας αναφέρω ότι ε-

πικρατεί η εντύπωση μεταξύ ξένων κύκλων ότι οι προοπτικές για τις συνομιλίες είναι αρνητικές διότι λείπει η βούληση και από τις δύο πλευρές. Αυτή, κατά τη γνώμη μου, είναι πολύ ανησυχητική εξέλιξη, που εμπερικλείει τον κίνδυνο να ατονήσει το διεθνές ενδιαφέρον για επίλυση του Κυπριακού. Μόνο μια ξεκάθαρη και αποφασιστική τοποθέτηση της πλευράς μας πάνω στο ψήφισμα 789 απαιτώντας την προώθηση του μπορεί να ανατρέψει αυτό το αρνητικό κλίμα.

Σας εύχομαι δύναμη και επιτυχία στο ταξίδι σας και είμαι πάντοτε στη διάθεση σας για να βοηθήσω στον κοινό αγώνα,

Φιλικά,

Γιώργος Βασιλείου

Επαναλαμβάνω ότι δεν υπήρξε ούτε καν απάντηση στις επιστολές αυτές του Γ. Βασιλείου κατά τη διάρκεια της πρώτης πενταετίας του Γλαύκου Κληρίδη στην Προεδρία της Δημοκρατίας. Δεν υπήρξε ούτε και μια πρωτοβουλία του Προέδρου να συναντήσει τον τέως Πρόεδρο για να συζητήσει μαζί του τις εξελίξεις του Κυπριακού. Για όσες συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν την περίοδο αυτή και ήταν ελάχιστες, την πρωτοβουλία είχε πάντοτε ο Γιώργος Βασιλείου.

Η αντίθεση μου στην ίδρυση Κόμματος από τον Γιώργο Βασιλείου.

Με το Γιώργο Βασιλείου είχαμε καθημερινά συναντήσεις, συζητούσαμε τις εξελίξεις και του ετοιμάζα ανακοινώσεις ή δηλώσεις και διόρθωνα μερικά από τα κείμενα του. Από την αρχή του είχα εκφράσει την άποψη ότι έπρεπε να παραμείνει ανεξάρτητος και να παρεμβαίνει στα πολιτικά πράγματα οπότε παρίστατο ανάγκη. Οι θέσεις του πάνω στο εθνικό θέμα και πάνω στα οικονομικά και άλλα προβλήματα ετύγχαναν μεγάλης εκτίμησης και προτού εκλεγεί Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Θα μπορούσε να παρεμβαίνει με την εγκυρότητα του πρώην Προέδρου και θα

απέφευγε την τριβή που θα είχε ως *Κομματάρχης* και μάλιστα ενός μικρού κόμματος. Οι δημοσκοπήσεις εκείνης της εποχής, αλλά και το αποτέλεσμα των Προεδρικών εκλογών είχαν δημιουργήσει την ψευδαίσθηση ότι ένα μεγάλο ποσοστό, που τον ψήφισε στις εκλογές του 1993, πέραν από τους εκλογείς του ΑΚΕΛ, θα υποστήριζε ένα κόμμα υπό την Προεδρία του.

Η αλήθεια είναι ότι δεν είχα καμιά πληροφορία για τις προετοιμασίες που γίνονταν για τη δημιουργία κόμματος μέχρι τη μέρα, που μου έφερε τη διακήρυξη που θα εγκρινόταν από το υπό εκκώλαψη *Κίνημα των Ελευθέρων Δημοκρατών* (ΚΕΔ). Του είπα καθαρά ότι θα έκαμνα οποιεσδήποτε γραμματικές ή συντακτικές διορθώσεις και θα προσπαθούσα να κάμω το κείμενο όσο το δυνατό πιο κατανοητό, παρόλο, που διαφωνούσα ριζικά με την απόφαση του. Αργότερα όταν μου έδωσε περισσότερες πληροφορίες για τους συνεργάτες και συμβούλους του, τον προειδοποίησα ότι αυτοί θα τον εγκαταλείψουν πριν αλέκτωρ φωνήσαι τρις. Ήταν κοντά του ενόσω αισθάνονταν τη θαλπωρή της εξουσίας. Του είπα ξεκάθαρα ότι δεν υπάρχει ανάγκη στον τόπο για τη δημιουργία νέου κόμματος και ότι οι πιθανότητες του να ευδοκιμήσει είναι πολύ λίγες. Ο ίδιος επέμενε με το γνωστό αποτέλεσμα. Για λόγους αρχής δεν γράφτηκα στο κόμμα του, παρόλο που, μαζί με τις άλλες προσωπικές υποθέσεις, του διεκπεραίωνα και κομματικές υποθέσεις, παρακολουθώντας συνέδρια και συνεδριάσεις, χωρίς να είμαι μέλος.

Αργότερα έγινε η συγχώνευση με το ΑΔΗΣΟΚ και δημιουργήθηκε το *Κίνημα των Ενωμένων Δημοκρατών*, του οποίου το εκτόπισμα ουδόλως διέφερε από εκείνο των *Ελευθέρων Δημοκρατών*.

Την επαύριον των πρώτων γενικών εκλογών, στις οποίες πήραν μέρος οι *Ελεύθεροι Δημοκράτες* το 1996, ήμουν ο μόνος που τον επισκέφθηκε στο γραφείο του, στον 11^ο όροφο του ΚΕΜΑ. Μου έκαμε εντύπωση η ψυχραιμία του μετά την ψυχρολουσία που υπέστη στις εκλογές. Εκείνο, που ορισμένοι άσπονδοι φίλοι του έλεγαν με ειρωνεία ότι στη Βουλή θα εκλεγόταν εκείνος και η σύζυγος του, ήταν μια πραγματικότητα. Συζητήσαμε τα όσα συνέβησαν για να μου πει στο τέλος *“είχες δίκαιο*

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1988 – 1993 - Η ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ρε”.

Επίλογος.

Δεν θα ασχοληθώ με λεπτομέρεια για τα όσα συνέβησαν κατά τις προεδρικές εκλογές του 1998, όπου επιδιώχθηκε να γίνει μια συμμαχία τριών κομμάτων, που δεν είχαν καμιά απολύτως σχέση μεταξύ τους. Βέβαια δεν ήταν η πρώτη περίπτωση στην πολιτική ζωή της Κύπρου, η οποία και θα επαναλαμβάνεται ενόσω το ΑΚΕΛ αρνείται να καταστεί Κόμμα εξουσίας και να διεκδικήσει από μόνο του την Προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Στο δεύτερο γύρο των Προεδρικών εκλογών το Κίνημα Ελευθέρων Δημοκρατών κατέληξε, ύστερα από θυελλώδη συγκέντρωση στο Χίλτον, να ταχθεί υπέρ του Γλαύκου Κληρίδη. Αυτό οδήγησε σε μια πρωτοφανή σε αήθεια και αισχροτήτα επίθεση εναντίον του *Γιώργου Βασιλείου*. Εργαζόμενος στο γραφείο με παράλληλα τηλέφωνα με εκείνα του Βασιλείου δέχτηκα μεγάλο μέρος του οχετού που εξαπολύθηκε εναντίον του Βασιλείου και της οικογένειάς του. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κατά τις οποίες εκείνοι που βρίσκονταν στην άλλη γραμμή του τηλεφώνου περίμεναν να πάρουν κάποια απάντηση, φρόντιζα να τους δώσω την πιο πολιτισμένη απάντηση, γνωρίζοντας ότι η επίδειξη πολιτισμού εξαγριώνει περισσότερο τους απολίτιστους. Επίσης απάντησα σε δεκάδες επιστολές, που εξέφραζαν διαμαρτυρία, αλλά ήταν γραμμένες με καλή πίστη. Πολλές είχαν γραμμένες υβρισίες και συνήθως ήσαν ανυπόγραφες. Πάντως απάντησα και σε πολλές επιστολές που απηύθυναν συγχαρητήρια στο *Γ. Βασιλείου* για τη στάση του.

Στο νέο κλίμα, που δημιουργήθηκε μετά τις Προεδρικές εκλογές, ο *Γιώργος Βασιλείου* διαδραματίζει ένα πολύ υπεύθυνο και σοβαρό ρόλο, το ρόλο του Υπευθύνου για τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Κύπρου. Δεν υπάρχει κανένας απολύτως, που να του αμφισβητεί το προσόν ότι είναι ο ικανότερος και ο καταλληλότερος για τη θέση αυτή. Ένα μεγάλο μέρος της πίστωσης για την ικανοποιητική πρόοδο της Κύπρου στον τομέα της προσαρμογής της στο Ευρωπαϊκό κεκτημένο αποδίδεται στο Βασιλείου. Γνωρίζω με πόση εγκυρότητα και πόσο σοβαρά

τον λαμβάνουν υπόψη όλοι οι ηγετικοί παράγοντες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Γνωρίζει άριστα το θέμα του και έχει το χάρισμα να μιλά καλά και να είναι πειστικός.

Τον πολύτιμο αυτό ρόλο για την Κύπρο ως σύνολο, δεν επρόκειτο να διαδραματίζει ο Βασιλείου, υποστηρίζοντας μια χαμένη υπόθεση και ένα αποδεδειγμένα ακατάλληλο, κατά την άποψη του, υποψήφιο Πρόεδρο.

Σε όλα τα χρόνια μετά την ήττα του Γ. Βασιλείου στις προεδρικές εκλογές του 1993, το ΑΚΕΛ επικαλείται την Προεδρία του ως την καλύτερη περίοδο που γνώρισε η Κύπρος, τόσο σε ό,τι αφορά την προώθηση του πολιτικού της θέματος, όσο και για την επίλυση σοβαρών εσωτερικών προβλημάτων του τόπου. Επί της προεδρίας του οι πολίτες αισθάνθηκαν ελεύθεροι και για πρώτη φορά διάβαζαν την εφημερίδα τους χωρίς να αισθάνονται κανένα φόβο.

Στα χρόνια, μετά το 1993, μου δόθηκε η ευκαιρία να ξαναγνωρίσω τις αρετές του φίλου μου Γιώργου, τις οποίες είχα γνωρίσει από την πρώτη στιγμή που πρωτοσυναντηθήκαμε σε ηλικία 15 χρόνων. Βέβαια έχει τα ελαττώματα του, τα οποία ουδέποτε έπαυσα να του υποδεικνύω χωρίς καμιά περιστροφή. Είναι ένας επιτυχημένος επαγγελματίας. Αυτό ενδιαφέρει πρωτίστως εκείνον. Χωρίς να επηρεάζομαι καθόλου από τη φιλία που μας συνδέει δηλώνω κατηγορηματικά ότι ο Γιώργος Βασιλείου ήταν ο πιο επιτυχημένος και αποτελεσματικός Πρόεδρος, που είχε η Κυπριακή Δημοκρατία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Το Αρχείο Καραμανλή

Το Αρχείο Καραμανλή πρέπει να θεωρείται μια από τις καλύτερες πηγές πληροφοριών για το Κυπριακό. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής ασχολήθηκε υπεύθυνα με το Κυπριακό περισσότερο από κάθε Ελλαδίτη πολιτικό άνδρα. Σ' αυτόν έχει φορτωθεί όλη η ευθύνη για τις **συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου**, για τις οποίες «είχε αισθανθεί την ευτυχεστέραν ημέραν της ζωής του». Ασχολήθηκε με το Κυπριακό από το 1955, όταν ήταν Υπουργός Δημοσίων Έργων στην Κυβέρνηση Παπάγου. Από την πρώτη δήλωσή του σχετικά με τις εξελίξεις στην Κύπρο τον Σεπτέμβριο του 1955, πέντε μήνες μετά την έναρξη του αγώνα της ΕΟΚΑ, καταφαίνεται η αντίθεσή του στην ακολουθούμενη τότε πολιτική. Το 1963 εγκατέλειψε την Ελλάδα και αυτοεξορίστηκε στη Γαλλία για να επιστρέψει, μετά την τραγωδία της Κύπρου τον Ιούλιο του 1974, όταν οι στρατιωτικοί υποχρεώθηκαν να παραδώσουν την εξουσία στους πολιτικούς. Ήταν προσωρινός πρωθυπουργός και στις πρώτες εκλογές μετά τη μεταπολίτευση το Κόμμα που ίδρυσε, **η Νέα Δημοκρατία**, εξασφάλισε μεγάλη πλειοψηφία και έτσι υπηρέτησε για μια θητεία Πρωθυπουργός, για να συνεχίσει για άλλες δύο θητείες ως Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Στο Αρχείο του, δώδεκα τόμων, που επιμελήθηκε συντακτική ομάδα του Ιδρύματος Καραμανλή, καταγράφονται λεπτομέρειες των γεγονότων στην Ελλάδα και την Κύπρο, από το 1955 μέχρι το 1963 και στη συνέχεια από το 1974 μέχρι το 1988. Κατά την ενδεκαετή παραμονή του στο Παρίσι, εξακολουθούσε να παρακολουθεί τις εξελίξεις για τις οποίες έχει καταγράψει τις απόψεις του, οι οποίες και έχουν περιληφθεί στο Αρχείο του.

Η καταγραφή των γεγονότων γίνεται με κάθε λεπτομέρεια και στον κάθε καλόπιστο αναγνώστη δημιουργείται η πεποίθηση, ότι δεν καταβάλλεται οποιαδήποτε προσπάθεια να αποκρυβεί οτιδήποτε. Είναι χαρακτηριστικό, ότι ο ίδιος ο *Κωνσταντίνος Καραμανλής* σε κάποιο σημείο του Αρχείου του αναφέρεται σε

λάθος, που ενδεχομένως διέπραξε, όταν αρνήθηκε να δεχθεί συνάντηση με τον πρωθυπουργό της εισβολής **Μπουλέντ Ετζι-εβίτ**. Ο ίδιος αναφέρει σε σχετική συνομιλία του ότι, αν αποδεχόταν την πρόταση *Ετζιεβίτ*, πιθανόν να απειρέπτοντο οι εξελίξεις που οδήγησαν στη δεύτερη εισβολή στην Κύπρο.

Στην καταγραφή των γεγονότων παρεμβάλλονται συχνά οι προσωπικές απόψεις του *Καραμανλή*, ιδιαίτερα στο μέρος του Αρχείου του που γράφτηκε κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο Παρίσι. Από τις απόψεις αυτές φαίνεται πόσο ρεαλιστής και διορατικός ήταν. Ωστόσο δεν ήταν απαλλαγμένος από τον ευσεβοποθισμό, που χαρακτηρίζει όλους τους πολιτικούς της Ελλάδας. Πίστευε ακόμη και μετά την τραγωδία του 1974 ότι ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, τρέφοντας την ψευδαίσθηση ότι ήταν ποτέ δυνατόν να δεχθούν τη λύση αυτή οι Τούρκοι. Σε σημειώσεις του, που γράφτηκαν κατά την περίοδο της αυτοεξορίας του, αναφέρεται σε έκταση στις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου και στις δυσκολίες, που αντιμετώπιστηκαν στην εφαρμογή τους.

«Στα διάφορα προβλήματα», γράφει ο Καραμανλής, «προσετέθη, μετά την όξυνση του θέματος, και πρόβλημα εθνικής φιλοτιμίας. Οι παράγοντες όμως αυτοί αυτομάτως θα ατονούσαν εάν απεκαθίστατο η φιλία και συνεργασία των δύο εθνών και εδημιουργείτο κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Και όχι μόνον θα καθίστατο δυνατή η βελτίωση των συμφωνιών, αλλά και θα συνεζητείτο κάποτε ψυχραίμως και το θέμα της ενώσεως. Διότι θα απεδεικνύετο με την πάροδο του χρόνου ότι η ένωση αντεπεκρίνετο περισσότερο προς τα συμφέροντα όλων μας, από την ανεξαρτησίαν, η οποία θα ημπορούσε να εξελιχθή, όπως και εγένετο, εις επικίνδυνον περιπέτειαν».

Εξάλλου σε επιστολή του από το Παρίσι στις 2 Μαρτίου 1964 προς το νέο αρχηγό της ΕΡΕ **Παναγιώτη Κανελλόπουλο**, ο Καραμανλής, αφού χαρακτηρίζει τους χειρισμούς του Μακαρίου στο θέμα των 13 σημείων ως εθνικώς απαράδεκτους, λέγει και τα ακόλουθα:

«Διότι και εάν δεχθώμεν ότι εις την καλλιτέραν δι' αυτόν

περίπτωσιν επιτυχάνει μίαν βελτίωσιν των συμφωνιών, αυτό θα αποβή εις βάρος της οριστικής λύσεως δηλαδή της Ενώσεως».

Τη βεβαιότητα για την ένωση διατηρούσε ο Καραμανλής και μετά το πραξικόπημα και την εισβολή τον Ιούλιο του 1974. Σε συνάντησή του, που είχε με τον Πρόεδρο Κυπριανού τον Μάρτιο του 1983, αφού αναφέρθηκε στα διάφορα λάθη που διέπραξαν η Αθήνα και η Λευκωσία στο Κυπριακό, υποστήριξε ότι για την Κύπρο αφετηρία όλων των σφαλμάτων ήταν η πολιτική που χάραξε η Κύπρος μετά την ανεξαρτησία της. Ο Καραμανλής είπε ότι η Κύπρος έπρεπε να χαράξει παράλληλη εξωτερική πολιτική με εκείνη της Ελλάδας και να ενταχθεί στο ΝΑΤΟ και την Κοινή Αγορά.

«Θα είχαμε διπλή ψήφο σε όλους αυτούς τους ισχυρούς οργανισμούς. Και όχι μόνο θα αποφεύγαμε τη σημερινή τραγωδία της Κύπρου, αλλά θα ανοίγαμε και το δρόμο για την Ένωση».

Έχω ξεχωρίσει τις αναφορές στο Κυπριακό, που γίνονται στο Αρχείο Καραμανλή. Τις αναφορές αυτές παραθέτω πολύ συνοπτικά. Εκεί που κρίνω ότι πρέπει να παρατεθούν σε μεγαλύτερη έκταση το κάμνω. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις παραθέτω τον αριθμό του Τόμου και τις σελίδες στις οποίες γίνονται οι περί Κύπρου αναφορές. Πιστεύω ότι με τον τρόπο αυτό θα βοηθηθεί ο μελετητής του Αρχείου.

ΤΟΜΟΣ 1.

Σελ. 257. 13 Σεπτεμβρίου 1955. Η πρώτη αναφορά του Κ. Καραμανλή στο Κυπριακό σε συνεδρία του Υπουργικού Συμβουλίου. Ήταν Υπουργός Δημοσίων Έργων.

«... Είναι αληθές ότι η κριτική εκ των υστέρων είναι εύκολος. Είναι όμως εξ ίσου αληθές ότι κάθε πολιτική κρίνεται από τα αποτελέσματά της. Χωρίς να θέλω να διαχωρίσω τας ευθύνες μου από την κυβέρνηση, είμαι υποχρεωμένος να είπω

ότι εάν πρόκειται η πολιτική μας επί του κυπριακού να κριθεί από τα γεγονότα των τελευταίων εβδομάδων, υπήρξεν ατυχής. Διότι δεν νομίζω ότι θα ήτο επιπετραμμένον, εάν προεβλέπετο αυτή η εξέλιξις να ακολουθούσαμεν την πολιτικήν, την οποίαν ηκολουθήσαμεν.

Με την ευκαιρίαν αυτήν θε ήθελα να διατυπώσω και το παράπονον ότι μετά διετίαν, δια πρώτην φοράν ένα θέμα τοιαύτης εθνικής σημασίας, όπως το Κυπριακόν απασχολεί το Υπουργικόν Συμβούλιον».

Σελ. 259-262. Σημείωμα, που υπαγόρευσε ο Καραμανλής στην εξορία του στο Παρίσι, στο οποίο αναφέρεται στις συνθήκες, κάτω από τις οποίες ανέλαβε την πρωθυπουργία μετά τον θάνατον του Παπάγου.

Σελ. 292. 31 Οκτωβρίου 1955. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος φθάνει επειγόντως στην Αθήνα και έχει πολύωρες συζητήσεις με τον Καραμανλή. Οι συζητήσεις αφορούσαν τις **συνομιλίες Μακαρίου-Χάρντιγκ**. Σε μεταγενέστερο σημείωμα του ο Καραμανλής γράφει:

«Ο Μακάριος φλογερός πατριώτης, ήτο άνθρωπος εύστροφος και τολμηρός. Τον θέλγει το επικινδύνως ζειν καθώς και η δημοσιότης. Υπό τας συνθήκας αυτάς ήτο φυσικόν να ευρίσκη την Κύπρον μικράν διά τας φιλοδοξίας του. Και φαίνεται ότι διά να την φέρη εις τα μέτρα του, την καθίστα, κατά καιρούς, πηγὴν παγκόσμιας ανησυχίας. Η συνεργασία καθίστατο πολλάκις δυσχερής, διότι ενδιαφερόμενος διά την προώθησιν του Κυπριακού, παρέβλεπε τας επιπτώσεις, που θα ηδύνατο να έχει ο χειρισμός του επί της Ελλάδος όσον και επί των εν Τουρκία ομογενών».

Σελ. 302. Μήνυμα του Χάρντιγκ στο Μακάριο μέσω του **Φράνσις Νόελ Μπέηκερ**.

Σελ. 303-307. Ανταλλαγές μηνυμάτων μεταξύ του Βρετανού **πρωθυπουργού Άντονυ Ηντεν** και Καραμανλή πάνω στην πρωτοβουλία Χάρντιγκ.

Σελ. 317-319. Συνάντηση Καραμανλή με το Βρετανό πρεσβευτή στην Αθήνα. Βρετανική απάντηση σε υπόμνημα της Ελληνικής Κυβέρνησης. Το προσχέδιο Βρετανικής δήλωσης για το

Κυπριακό και απάντηση της Ελληνικής Κυβέρνησης.

Σελ. 329-330. 25-29 Δεκεμβρίου 1955. Ο Πρέσβης **Λιάτης** φθάνει στην Κύπρο με εντολή του Καραμανλή να μεταφέρει στον Αρχιεπίσκοπο τις απόψεις του Καραμανλή για συνεννόηση με τη Βρετανική Κυβέρνηση.

Σελ. 341. 9 Ιανουαρίου 1956. Επαναλαμβάνονται οι *συνομιλίες Χάρντινγκ-Μακαρίου*. Η δήλωση Χάρντινγκ που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα:

«Δεν είναι, όθεν, θέσις της Βρετανικής Κυβερνήσεως το ότι η αρχή της αυτοδιαθέσεως ουδέποτε δύναται να εφαρμοσθεί εις την Κύπρον. Η άποψις της είναι τώρα η αρχή αυτή δεν είναι πρότασις δυναμένη να εφαρμοσθή ένεκεν της παρούσης καταστάσεως εις την Ανατολικήν Μεσόγειον. Η Κυβέρνησις της Α.Μ. έχει τώρα προσφέρει μέτρα ευρείας αυτοκυβερνήσεως. Εάν ο Κυπριακός λαός συμμετάσχη εις την συνταγματικήν εξέλιξιν, η Κυβέρνησις της Α.Μ προτίθεται να εργασθή διά μιαν τελικήν λύσιν, η οποία θα ικανοποιεί τους πόθους του κυπριακού λαού, θα συνήδε προς τα στρατηγικά συμφέροντα της Κυβερνήσεως της Α.Μ. και των συμμάχων της και θα ελάμβανεν υπ' όψιν τας υπάρχουσας συμμαχίας, εις τας οποίας μετέχει η Κυβέρνησις της Α.Μ. Η Κυβέρνησις της Α.Μ. θα είναι διατεθειμένη να συζητήση το μέλλον της Νήσου μετ' αντιπροσώπων του κυπριακού λαού, όταν η αυτοκυβέρνησις αποδειχθή ικανή να διασφαλίση τα συμφέροντα όλων των τμημάτων της κοινότητος».

Σελ. 369. 5 Φεβρουαρίου 1956. Τηλεγράφημα του Καραμανλή προς το Γενικό προξενείο Λευκωσίας, με το οποίο καλούσε τον Μακάριο να απορρίψει την απάντηση του κυβερνήτη, αν δεν είναι ικανοποιητική και να υπολογίζει στην αμέριστη συμπαράσταση της ελληνικής Κυβέρνησης.

ΤΟΜΟΣ 2.

Σελ. 63. Σκέψεις Καραμανλή για τις διαπραγματεύσεις:

«Είναι μέσα εις την φύσιν των διαπραγματεύσεων κατά τας διαφόρους φάσεις, τας οποίας διέρχονται θέματα της εξωτερικής πολιτικής να γίνονται χειρισμοί, ανταποκρινόμενοι εις τας εκάστοτε προκαλουμένας αντιδράσεις. Τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής δεν ευρίσκονται ποτέ εις αμετακίνητον σημείον. Η τύχη των κατ' ανάγκην, παρακολουθεί τας διεθνείς εξελίξεις. Και είναι δυνατόν, εάν εις μίαν περίπτωσιν συνέβη να ευρίσκεσθε εις την φάσιν της αδρανείας, εις την άλλην περίπτωση να ευρίσκεσθε εις την πλευράν της δράσεως.

Τα θέματα της εξωτερικής πολιτικής όχι μόνο επηρεάζονται, αλλά υπόκεινται κατ' ανάγκην εις διεθνείς εξελίξεις και έχουν ανάγκην χειρισμών κατ' ανάγκην εις διεθνείς εξελίξεις, οι οποίοι ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίον εκδηλούνται, θα αποβλέπουν αποφασιστικώς εις την πραγματοποίησιν του επιδιωκόμενου σκοπού».

Σελ. 80-83. Προσφυγές στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Αντιδράσεις Καραμανλή Αβέρωφ για τις εκτελέσεις **Καραολή - Δημητρίου**. Συλλαλητήριο με νεκρούς στην Αθήνα.

Σελ. 182. Οκτώβριος 1956. Προκήρυξη του Διγενή, με την οποία ζητά να γίνει στην Ελλάδα αρραγές Εθνικό Μέτωπο. Σχολιάζοντας, ο Υπουργός Εξωτερικών **Ευάγγελος Αβέρωφ** δήλωσε τα ακόλουθα:

«Διά πρώτην φοράν ζητείται δημιουργία Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου, περιλαμβάνοντος όλα ανεξαιρέτως τα κόμματα. Επίσης διά πρώτην φοράν ζητείται η εφαρμογή εξωτερικής πολιτικής, την οποίαν μόνον ομάδες των άκρων πρεσβεύουν. Τέλος διά πρώτην φοράν επιδιώκεται η δημιουργία σάλου την παραμονήν της μάχης του ΟΗΕ. Αρνούμαι να αναγνωρίσω τον γενναίον και πατριώτην εις αυτάς τας σκέψεις. Αλλά ανεξαρτήτως τούτου, εις την ακριτικήν αυτήν γην που μας ετίμησε διά συντριπτικής πλειοψηφίας θα δηλώσω τα εξής: Την εξωτερικήν πολιτικήν της χώρας την οποίαν εδημιούργησαν επί 130 έτη τα αίματα και οι ιδρώτες των Ελλήνων την καθορίζει αποκλειστικώς η κυβέρνησις ήν εκλέγο-

*υν οι έλληνες».*⁹

Στις 20 Οκτωβρίου 1956 η Συμβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης με ψήφους 59 εναντίον 27 υπέρ και 5 αποχές απορρίπτει την πρόταση του αντιπροσώπου της Ελλάδας για αποστολή στην Κύπρο Επιτροπής Ερεύνης.

Σελ. 194-197. Νοέμβριος 1956 .Συνάντηση Καραμανλή με τον Αμερικανό Αναπληρωτή Υπουργό Εξωτερικών **Ρόμπερτ Μέρφυ**.

Σελ. 201-202. Σημείωμα του Καραμανλή για συνάντηση, που είχε με τον Πρόεδρο των ΗΠΑ **Αϊζενχάουερ**, κατά την οποία συζητήσε και το Κυπριακό.

Σελ. 206 207. Αναφορά στο Κυπριακό σε ομιλία του Καραμανλή ενώπιον της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ.

Σελ. 211-214. Συζήτηση στη Βουλή των Ελλήνων για το Κυπριακό.

Σελ. 220-236. Αναφορά στην επίσκεψη Καραμανλή στη Γιουγκοσλαβία και καταγραφή του διαλόγου του με τον Πρόεδρο **Τίτο**, στον οποίο καλύπτεται και το Κυπριακό.

Σελ. 297. Ομιλία του **Ε. Αβέρωφ** ενώπιον της Βουλής των Ελλήνων στις 11 Μαρτίου 1957:

«Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών δεν είναι δικαστήριο, δεν δικάζει βάσει νόμων και βάσει νομολογίας. Είναι μια παγκόσμιος πολιτική κονίστρα εις την οποία συγκεντρώνονται όλα τα έθνη του κόσμου και όπου συγκρούονται τα συμφέροντα όλων των εθνών. Εις αυτήν γίνεται κυρίως η προβολή των θεμάτων. Εκείνο το οποίο δύναται να προέλθη από αυτήν την κονίστραν, είναι μία ηθική και πολιτική πίεσις διά την επίλυσιν των προβλημάτων. Μόνον αυτό επιτελεί ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών».

28 Μαρτίου 1957. Η Βρετανική Κυβέρνηση αναγγέλλει την απελευθέρωση του **Αρχιεπισκόπου Μακαρίου** και των συνεξοριστών του στις Σευχέλλες.

Ο ΤΟΜΟΣ 2 φθάνει μέχρι το τέλος του 1957 και περιλαμβάνει υλικό από συζητήσεις για το Κυπριακό στη Βουλή των Ελλή-

⁹ Τις δηλώσεις του ο Αβέρωφ τις έκανε ευρισκόμενος στα Ιωάννινα.

νων και τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ. Αναφέρεται επίσης στην άφιξη στην Κύπρο του Κυβερνήτη **Σερ Χιου Φουτ** και στην έντονη δραστηριότητα, που αναπτύσσει για το Κυπριακό.

ΤΟΜΟΣ 3.

Σελ. 231-232. 26 Σεπτεμβρίου 1958. Ολόκληρη η συνέντευξη του Αρχιεπισκόπου *Μακαρίου* στην Αντιπρόεδρο του Βρετανικού Εργατικού Κόμματος **Μπάρμπαρα Κάσλ**.

Υπάρχουν αναφορές στις διεργασίες για τη συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου και σε όσα είχαν διαδραματισθεί στο Λάγκαστερ Χάουζ. Επιστροφή του Μακαρίου στην Κύπρο την 1^η Μαρτίου 1959 και η ομιλία του στην πλατεία της Αρχιεπισκοπής. (Σελ. 422-428).

Επίσης γίνονται αναφορές στις **προτάσεις Μακμίλλαν** και τις απαντήσεις Καραμανλή στις σελίδες 135-142, 150-153.

Σελ. 429-436. Σε παράρτημα δημοσιεύεται το πλήρες κείμενο των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου καθώς και των Συμφωνιών Κυρίων **Καραμανλή Μεντερές**, που είχαν τηρηθεί μυστικές. Αφορούσαν την απαγόρευση της λειτουργίας του *Κομμουνιστικού Κόμματος στη Κύπρο* και προσχώρηση της Κύπρου στο Νάτο.

ΤΟΜΟΣ 4.

Σελ. 15-16. Απόψεις του Καραμανλή, για τις συμφωνίες Ζυρίχης -Λονδίνου, που υπαγορεύθηκαν κατά την περίοδο της αυτοεξορίας του στο Παρίσι. Ο Καραμανλής αποκαλύπτει ότι έγινε αποδεκτή η σύσταση χωριστών Δήμων «*κατά σύστασιν του Μακαρίου*» Αργότερα, γράφει, η Ελληνική πλευρά κωλυσιεργούσε για την εφαρμογή της πρόνοιας αυτής των συμφωνιών και ήταν, κατά τον Καραμανλή, μια από τις αιτίες της κρίσης του 1963. Για τις εκτιμήσεις του σε ότι αφορά το μέλλον ο Καραμανλής αναφέρει και τα ακόλουθα:

«Εις αυτά προσετέθη μετά την όξυνσιν του θέματος και πρόβλημα εθνικής φιλοτιμίας. Οι παράγοντες όμως αυτοί αυ-

τομάτως θα ατονούσαν εάν αποκαθίστατο η φιλία και συνεργασία των δύο εθνών και εδημιουργείτο κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Και όχι μόνον θα καθίστατο δυνατή η βελτίωση των συμφωνιών, αλλά και θα απεδεικνύετο με την πάροδο του χρόνου, ότι η ένωση αντεπεκρίνετο περισσότερο προς τα συμφέροντα όλων μας από την ανεξαρτησίαν, η οποία θα ημπορούσε να εξελιχθή, όπως και εγένετο εις επικίνδυνον περιπέτειαν».

Σελ. 23-24. 17 Μαρτίου 1959. Ο **Στρατηγός Γρίβας** επιστρέφει στην Ελλάδα και του απονέμονται τιμές.

Σελ. 35. 6 Απριλίου 1959. Διορίζονται τα μέλη του μεταβατικού Υπουργικού Συμβουλίου στην Κύπρο.

Σελ. 94. 16 Μαΐου 1959. Δήλωση του Μακαρίου, με την οποία διαψεύδει τους ισχυρισμούς του Δημάρχου Λευκωσίας **Θεμιστοκλή Δέρβη**, ότι υπέγραψε τις συμφωνίες Ζυρίχης Λονδίνου, έπειτα από πιέσεις των Καραμανλή - Αβέρωφ.

Σελ. 122-123. 4-17 Ιουλίου 1959. Αναφύονται **διαφωνίες Μακαρίου - Γρίβα**. Μεταβαίνει στην Αθήνα ο **Αντώνης Γεωργιάδης**, υπαρχηγός της ΕΟΚΑ και ο **Αβέρωφ** κάμνει δηλώσεις πάνω στη διαφορά.

Σελ. 132. 29 Ιουλίου -1 Αυγούστου. Ο **Γρίβας** ξεσπαθώνει εναντίον της Ελληνικής Κυβέρνησης και του Μακαρίου για τις συμφωνίες. Απαντήσεις Καραμανλή, Αβέρωφ και Μακαρίου.

Σελ. 169-170. 7-9 Οκτωβρίου 1959. *Συνάντηση Μακαρίου - Γρίβα* στη Ρόδο.

Σελ. 175. 18 Οκτωβρίου - 10 Νοεμβρίου 1959 ανακαλύπτεται το τουρκικό πλοίο "Ντενίζ" να μεταφέρει όπλα στην Κύπρο.

Σελ. 181. 27 Οκτωβρίου 1959. Μονογραφείται στην Αθήνα το τελικό σχέδιο συμμαχίας μεταξύ Ελλάδας, Κύπρου και Τουρκίας.

Σελ. 205-206. 14 Νοεμβρίου 1959. Περιγράφεται περιστατικό κυκλοφορίας γραμματοσήμου στη Σοβ. Ένωση με το **Μανώλη Γλέζο**, ο οποίος είχε καταδικασθεί σε πενταετή φυλάκιση για κατασκοπία. Σε απάντηση ο Καραμανλής δίδει οδηγία να κυκλοφορήσει γραμματόσημο στην Ελλάδα με φωτογραφία του δολοφονηθέντος Ούγγρου ηγέτη **Νάγκυ**. Ενοχλήθηκαν οι Ρώσοι

και συμφωνήθηκε να αποσυρθούν από την κυκλοφορία και τα δύο γραμματόσημα.

Σελ. 218. 13 Δεκεμβρίου 1959. Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος εκλέγεται πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Πήρε 144.500 ψήφους(66.8%) έναντι 71.753 (33.2%) του **Γιάννη Κληρίδη**.

Σελ. 242-244. 16 Ιανουαρίου 1960. Αρχίζουν στο Λονδίνο οι εργασίες της πενταμερούς διασκέψεως. Γίνεται αναφορά στα διάφορα σημεία και στις διαφωνίες, που υπήρχαν ιδίως σε ό,τι αφορά την έκταση των βρετανικών βάσεων.

Σελ. 274. 6 Απριλίου 1960. **Μονογραφείται από τη Συνταγματική Επιτροπή Κύπρου το κείμενο του Συντάγματος της νέας Κυπριακής Δημοκρατίας.**

Σελ. 344-345. 6 Ιουλίου 1960. Μονογραφείται συμφωνία πάνω σε όλα τα θέματα και ανοίγει ο δρόμος για την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας.

Σελ. 346. 31 Ιουλίου 1960. Οι πρώτες βουλευτικές εκλογές, τις οποίες κερδίζει το Πατριωτικό Μέτωπο, στο οποίο συμμετέχουν και 5 βουλευτές του ΑΚΕΛ.

Σελ. 377-380. 15 Αυγούστου 1960 στην αίθουσα του Γ.Δ.Π.,¹⁰ μετέπειτα Βουλής των Αντιπροσώπων, οι εκπρόσωποι της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Βρετανίας, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο **Δρ. Κουτσιούκ** υπογράφουν τα κείμενα της επίσημης πράξης, με την οποία ανακηρύσσεται η Κύπρος σε ανεξάρτητο κράτος. Επίσης γίνεται η ορκωμοσία των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων βουλευτών, καθώς και των υπουργών της νέας Κυβέρνησης. Βαρυσήμαντη ομιλία του Αρχιεπισκόπου.

Σελ. 528. 13 Μαρτίου 1961. Η Κύπρος γίνεται δεκτή στη Βρετανική Κοινοπολιτεία για πενταετή δοκιμαστική περίοδο.

ΤΟΜΟΣ 5.

Σελ. 17. 1-4 Απριλίου 1961. Εκδηλώνεται κρίση, μετά την

---

¹⁰ Γ.Δ.Π. = Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών.

άρνηση των Τουρκοκυπρίων να ψηφίσουν το φορολογικό νομοσχέδιο. Οι αναφορές στο Κυπριακό στον τόμο αυτό είναι λίγες και σχετίζονται με συγχαρητήρια μηνύματα ή επαφές που είχε στην Αθήνα ο Μακάριος, χωρίς να αναφέρονται λεπτομέρειες.

Σελ. 465-468. 28 Σεπτεμβρίου 1962. Επίσημη επίσκεψη του Μακαρίου στην Αθήνα. Τον υποδέχεται ο Βασιλιάς και ο Διάδοχος. Ανταλλάσσονται προσφωνήσεις.

Σελ. 609-611. 19 Απριλίου 1963. Ο Αβέρωφ αποστέλλει εκτενή επιστολή στον *Αρχιεπίσκοπο Μακάριο*, στην οποία εκθέτει τις απόψεις της Ελληνικής Κυβέρνησης για ενδεχόμενη απόπειρα μονομερούς αναθεώρησης των συμφωνιών του 1959, θέμα το οποίο είχε θίξει ο Αρχιεπίσκοπος σε προηγούμενη επιστολή του. Στην επιστολή Αβέρωφ εκφράζεται κάθετη αντίθεση σε τέτοια σκέψη και διατυπώνονται σοβαρές προβλέψεις.

«Άλλωστε, εις ώρας, κατά τας οποίας βλέπω διαγραφόμενους μεγάλους κινδύνους διά προσφιλέστατα τμήματα του Ελληνισμού (την Κύπρον και ιδία την Κωνσταντινούπολιν) εξασθένισιν δε της γενικωτέρας θέσεως της Ελλάδος δεν μου επιτρέπεται να αγνοήσω ότι, λόγω προελεύσεως, αναστήματος και θέσεως, δεν σας ενδιαφέρει απλώς η τύχη της Κύπρου αλλά η τύχη ολοκλήρου του έθνους».

Τον Μάιο ο Αβέρωφ συναντήθηκε με το Γλαύκο Κληρίδη και το Σπύρο Κυπριανού, στους οποίους επανέλαβε ότι η Αθήνα θα αποδοκίμαζε οποιαδήποτε μονομερή ενέργεια της Λευκωσίας. Όπως αναφέρει το Αρχείο, οι προειδοποιήσεις της ελλαδικής πλευράς έφεραν αποτέλεσμα, καθώς η κυπριακή Κυβέρνηση δεν προχώρησε σε ενέργειες, που θα μπορούσαν να επιφέρουν διεθνή κρίση. Ωστόσο η πτώση της Κυβέρνησης Καραμανλή, τον επόμενο μήνα θα δημιουργήσει νέα δεδομένα, τα οποία και θα οδηγήσουν, τελικά στην προβολή από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο των 13 σημείων.

ΤΟΜΟΣ 6.

Τον Ιούνιο του 1963 ο Καραμανλής ωθείται από το Στέμμα

σε παραίτηση και, μετά έξι μήνες, σε οριστική αποχώρηση από την ενεργό πολιτική και οδηγείται σε αυτοεξορία.

Σελ .105-108. 30 Νοεμβρίου 1963. Υποβάλλονται τα 13 σημεία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Ποια είναι τα σημεία, η απόρριψη τους από τον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών **Ερκίν** στις 6 Δεκεμβρίου, προτού απαντήσει ο Κουτσιούκ.

Στις 16 Δεκεμβρίου ο Τούρκος πρέσβης με ρηματική διακοίνωση στον Αρχιεπίσκοπο προειδοποιούσε και με στρατιωτική επέμβαση σε περίπτωση μεταβολής του Συντάγματος. Παρατίθενται οι τουρκικές απαντήσεις σε κάθε ένα από τα 13 σημεία. Το τελευταίο σημείο, που συνοψίζει τις τουρκικές θέσεις αναφέρει:

«Το Κυπριακό κράτος δεν είναι ελληνικόν κράτος, αλλά κοινοτικόν κράτος, το οποίο ιδρύθη με συμφωνίαν των δύο κοινοτήτων. Τούτο ήτο βασικόν στοιχείον των Συμφωνιών και του Συντάγματος και διά τούτο ουδεμία τροποποίησις είναι δεκτή».

Στο Αρχείο Καραμανλή υποστηρίζεται ότι:

«Ο Αρχιεπίσκοπος θα προχωρήσει στην εφαρμογή των σχεδίων του επωφελούμενος από την απομάκρυνσιν του Καραμανλή και την προσωρινήν ανάληψιν της εξουσίας από κυβέρνηση μειοψηφίας. Όπως υπογράμμισε σε επιστολή του προς τον πρωθυπουργό Γ. Παπανδρέου, ο Μακάριος, σκοπός του ήταν “η κατάλυσις των συμφωνιών της Ζυρίχης και του Λονδίνου” με το επιχείρημα ότι “έκτοτε διεθνώς και επιτοπίως ήλλαξαν αι συνθήκαι».

Ο Γ. Παπανδρέου διαφώνησε ριζικά με τον Μακάριο.

Σελ. 124. 2 Μαρτίου 1964. Επιστολή από το Παρίσι προς το νέο αρχηγό της ΕΡΕ Π. Κανελλόπουλο, στην οποία γίνεται εκτενής αναφορά στο Κυπριακό και μεταξύ άλλων γράφει:

«Πολύ φοβούμαι ότι ο Μακάριος είτε από κακήν εκτίμησιν των πραγμάτων είτε από πολυπραγμοσύνην χειρίζεται το θέμα κατά τρόπον εθνικώς επικίνδυνον αλλά και ασύμφορον διά την Κύπρον. Διότι και εάν δεχθώμεν ότι εις την καλλιτέραν δι’ αυτόν περίπτωσιν επιτυχάνει μίαν βελτίωσιν των συμφωνιών θα αποβή εις βάρος της οριστικής λύσεως δηλαδή της Ενώσεως».

Σελ. 135. Νέα επιστολή προς τον Π. Κανελλόπουλο με εκτενή αναφορά στο Κυπριακό (νέα σφοδρή επίκριση των χειρισμών Μακαρίου).

Σελ. 211. Επιστολή του Καραμανλή προς τον Αβέρωφ, με την οποία επαναλαμβάνει τις επικρίσεις για τους χειρισμούς του Κυπριακού κι' αποκαλύπτει ότι ο πρεσβευτής της Τουρκίας στη Νέα Υόρκη ζήτησε δύο φορές να τον συναντήσει για να του πει ότι εντός της ανοίξεως «*βλέπει τουρκικήν επίθεσιν κατά της Ελλάδος*». Ο Καραμανλής αρνήθηκε να τον δει, λέγοντας ότι δεν είναι αρμόδιος και ούτε και έχει ενημέρωση επί του θέματος.

Σελ. 246. 6 Νοεμβρίου 1966. Ο Μακάριος βολιδοσκοπεί να συναντήσει τον Καραμανλή στο Παρίσι. Ο Καραμανλής αρνείται να τον δεχθεί, γιατί εμμένει στην αρχή της μη αναμίξεως του στην πολιτική ζωή και δεν επιθυμεί τη δημιουργία οποιασδήποτε παρεξηγήσεως. Επιστολή Καραμανλή προς τον Κωνσταντίνο Τσάτσο:

«Και έρχομαι τώρα εις τον Μακάριο. Τέσσερα χρόνια αγωνίστηκα για να δώσω στην Κύπρο την ανεξαρτησίαν της, που θα οδηγούσε μοιραίως εις την Ένωσιν αν υπήρχε λίγο μυαλό. Θα μπορούσαν βεβαίως οι Κύπριοι να μη αισθάνονται ευγνωμοσύνην γι' αυτό. Δεν είχαν όμως κανένα λόγο να με υβρίζουν και να με μισούν. Όπως ξέρεις, την λύσιν την δώσαμε από συμφώνου με τον Μακάριο. Παρά ταύτα εις την Κύπρον τον μεν Μακάριο τον θεωρούν εθνικό ήρωα, ενώ εμένα με χαρακτηρίζουν προδότη. Και δι' αυτόν τον ιστορικόν παραλογισμόν ο Μακάριος δεν ησθάνθη την ανάγκην να αντιδράση. Και όχι μόνον αυτό, αλλά από τον καιρό, που έφυγα από την Ελλάδα, ούτε ένα φιλικό μήνυμα μου απηύθυνε διά των διαφόρων συνεργατών του, που επισκέπτοντο το Παρίσι...».

Σελ. 269. Στις 6 Φεβρουαρίου συνεκλήθη Συμβούλιο του Στέμματος, με τη συμμετοχή του Μακαρίου για την χάραξη ενιαίας εθνικής πολιτικής. Στις 11 Απριλίου δημοσιεύεται άρθρο του **Σάββα Λοϊζίδη** και κρίσεις και εκτιμήσεις του Καραμανλή επί των τελευταίων εξελίξεων.

Σελ. 301. Επιστολή Αβέρωφ προς Καραμανλή με αναφορά

στο Κυπριακό και τις διενέξεις Μακαρίου - Παπανδρέου, τον Γρίβα κ.λπ.

Σελ. 304, 306, 309, 310. Αλληλογραφία με Καραμανλή στην οποία γίνονται αναφορές στο Κυπριακό.

ΤΟΜΟΣ 7.

Ο Τόμος αυτός αναφέρεται στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967 και τα γεγονότα της επταετούς δικτατορίας μέχρι τις 23 Ιουλίου 1974.

Σελ. 46. 15 Νοεμβρίου 1967. Τα γεγονότα της Κοφίνου και επιστολή Καραμανλή προς Ε. Αβέρωφ. Στην επιστολή εκφράζει παράπονο γιατί δεν ζητήθηκε η γνώμη του και ανέφερε ότι προ διμήνου του τηλεφώνησε ο Σπύρος Κυπριανού από το Λονδίνο και ζήτησε να μάθει πώς βλέπει την κατάσταση. *«Εφάνη εκτιμών την συμβουλήν μου, αλλά εις την πράξιν έγινε το αντίθετον».*

Σελ. 47. 20 Νοεμβρίου 1967. Λεπτομέρειες αναφορικά με την εσπευσμένη υπουργοποίηση του **Π. Πιπινέλη**. Οι όροι που έθεσε στον **Κόλια** για να αναλάβει το Υπουργείο Εξωτερικών.

Σελ. 48. Επιστολή Πιπινέλη προς Καραμανλή, στην οποία παρουσιάζει την κρίσιμη κατάσταση στην Κύπρο με την αξίωση της Τουρκίας να αποσυρθούν τα ελληνικά στρατεύματα.

«Ισχυρίζονται ότι έχουν αποδείξεις περί του ότι η όλη ενέργεια των τελευταίων επεισοδίων διετάχθη και οργανώθη εξ Αθηνών. Εις τούτο τους ενισχύει αθελήτως και ο στρατηγός Γρίβας, ο οποίος περιφέρει τηλεγραφήματα και σήματα, τα οποία του μετεδόθησαν εξ Αθηνών και τας απαντήσεις, τας οποίας έδωκε. Τα σήματα αυτά θεμελιώνουν βαρυτάτας ευθύνας εκ μέρους των στρατιωτικών υπηρεσιών, εάν βεβαίως δεν υπάρχουν και άλλα, περί των οποίων ο στρατηγός Γρίβας δεν ομιλεί».

Σελ. 49. 24 Νοεμβρίου 1967. Ο Καραμανλής δέχεται στο Παρίσι την επίσκεψη του πρέσβη **Θ. Χρηστίδη**, ο οποίος του μεταφέρει μήνυμα ενός από τους πρωτεργάτες του πραξικοπήματος **Ν. Μακαρέζου**. Ο Μακαρέζος ζητά συμβουλές επί του

Κυπριακού, επί των μέτρων εξυγιάνσεως της οικονομίας της Ελλάδας, περί του μεταβατικού σχήματος «*από της λήξεως της επαναστάσεως μέχρι της αποκαταστάσεως της ομαλότητος. Του απάντησα ότι δεν μπορώ να δώσω συμβουλάς διότι δεν τους έχω εμπιστοσύνην και διότι είναι πλέον αργά*».

Σελ. 51. 28 Νοεμβρίου 1967. Συνέντευξη Καραμανλή στη “*Μόντ*”.

Σελ. 132. 8 Μαρτίου 1970. Επιχειρείται δολοφονική επίθεση εναντίον του Μακαρίου και γίνονται αποκαλύψεις για ύπαρξη Ελλήνων αξιωματικών πίσω από την απόπειρα. Δολοφονία **Πολύκαρπου Γιωρκάτζη**.

Σελ. 139. 31 Αυγούστου 1971. Μυστική άφιξη Γρίβα για συγκρότηση της ΕΟΚΑ Β’

Σελ. 296. **27 Ιανουαρίου θάνατος Γρίβα** και πορεία για ανοικτή ρήξη Κύπρου - Ελλάδας.

Σελ. 207. 19 Απριλίου 1974. Εκτενές υπόμνημα του Ε. Αβέρωφ προς τον Καραμανλή. Καλύπτει όλο το πλέγμα των προβλημάτων που επεσώρευσε η χούντα στην Ελλάδα.

Σελ. 214-220. 2 Ιουλίου 1974. Η γνωστή επιστολή Μακαρίου προς Γκιζίκη.

Σελ. 217. Αναφορά Κανελλόπουλου για την κρίση στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις και στις σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας. Επίσης στις 9 Ιουλίου απόρρητη επιστολή Αβέρωφ προς Καραμανλή.

Σελ. 220. 15 Ιουλίου 1974. Εκδήλωση του πραξικοπήματος κατά του Μακαρίου και δήλωση του Καραμανλή. Στις 20 Ιουλίου αρχίζει η τουρκική εισβολή.

Σελ. 222. Σημείωμα Καραμανλή για την πληροφορία που του έδωσε από το Λονδίνο στις 6 π.μ ο **Τ. Λαμπρίας** σχετικά με την εισβολή στην Κύπρο. Αποκαλύπτει ότι προσπάθησε να βρει αεροπλάνο της Ολυμπιακής για να τον μεταφέρει στην Αθήνα.

Σελ. 224-230. 23 Ιουλίου 1974. Λεπτομέρειες από τα διαδραματισθέντα στην Αθήνα και την έκκληση για να επιστρέψει στην Ελλάδα. Το ιστορικό για την πρόσκληση προς τον Καραμανλή παραθέτει ο **Ε. Αβέρωφ**, που πήρε μέρος στις διαπραγματεύσεις και ήταν ο εισηγητής της επιστροφής Καραμανλή.

Πολύ ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες για τα όσα λέχθηκαν στη σύσκεψη των Αθηνών. Λεπτομέρειες για την ίδια σύσκεψη παραθέτει επίσης ο Π. Κανελλόπουλος.

Η είδηση της επιστροφής του Κ. Καραμανλή μεταδόθηκε στην Αθήνα από το εθνικό ραδιοτηλεοπτικό δίκτυο στις 22.30.

«Ο πρώην πρωθυπουργός της Ελλάδος κ. Κωνσταντίνος Καραμανλής ανεχώρησε ήδη εκ Παρισίων δι' Αθήνας, κληθείς όπως μετάσχει εις την σύσκεψιν των πολιτικών αρχηγών, την οποίαν συνεκάλεσεν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στρατηγός Φαίδων Γκιζίκης».

Αναχώρησε με αεροπλάνο που έθεσε στη διάθεση του ο Πρόεδρος της Γαλλίας **Βαλερύ Ζισκάρ Ντ' Εσταίν**.

Ο Τ. Λαμπρίας παραθέτει λεπτομέρειες της μετάβασης Καραμανλή από το Παρίσι στην Αθήνα, όπου έφθασε στις 2.05 στις 24 Ιουλίου 1974.

Και στον τόμο αυτό δημοσιεύονται επιστολές από και προς τον Καραμανλή κατά τη διάρκεια της αυτοεξορίας του στο Παρίσι. Στις σελ. 242-244 δημοσιεύονται λεπτομέρειες αναφορικά με τα διαδραματισθέντα στην Κοφίνου.

Σελ. 342. 3 Μαΐου 1974. Επιστολή Μακαρίου προς **Σ. Τετενέ**, στην οποία αναφέρονται οι καταγγελίες, που διατυπώθηκαν αργότερα στην προς Γκιζίκη επιστολή. Στην επιστολή αυτή αναφέρονται συγκεκριμένες ενέργειες ορισμένων στρατιωτικών στην Κύπρο, οι οποίες εστρέφοντο εναντίον του Μακαρίου και υποστήριζαν την ΕΟΚΑ Β.

Σελ. 346. Επιστολή του Μακαρίου προς τον αρχηγόν της Εθνικής Φρουράς στρατηγό Ντενίση, στην οποία τον πληροφορεί ότι το Υπουργικό Συμβούλιο δεν ενέκρινε όλους τους υποψηφίους, που είχε υποβάλει το ΓΕΕΦ για να γίνουν δόκιμοι Έφεδροι αξιωματικοί. Επίσης αναφέρει ότι σε προφορική συνομιλία του είπε ότι δεν ενδεικνύται

«η ανάδειξις εις βαθμόν αξιωματικού προσώπων μη νομιμοφρόνων. Παρά ταύτα απορρίφθηκε η απόφαση του Υπουργικού και ενεγράφησαν στις Σχολές εκπαίδευσως Αξιωματικών και ζητήθηκε να καταβληθούν οι προνοούμενες αποδοχές. Η παραγνώριση της αποφάσεως της Κυβερνήσεως επί του θέματος του διορισμού αξιωματικών της Εθνικής Φρουράς και η α-

πόπειρα δημιουργίας τετελεσμένων γεγονότων δημιουργεί ζήτημα ηθικής τάξεως και συνιστά κατάστασιν, η οποία δεν είναι δυνατόν να γίνη αποδεκτή . Δι' αυτόν και δι' άλλους λόγους οίτινες εκλόμισαν την εμπιστοσύνην προς την Εθνικήν Φρουράν η Κυβέρνησις μελετά τρόπους εξυγιάνσεως της καταστάσεως».

ΤΟΜΟΣ 8.

Σελ. 30. 25 Ιουλίου 1974. Αντιπροσωπείες της Ελλάδας της Βρετανίας και της Τουρκίας αρχίζουν συνομιλίες στη Γενεύη.

Σελ. 38. 23 Ιουλίου 1974 . Συνέντευξη **Χένρυ Κίσσιγκερ**, υπουργού εξωτερικών των ΗΠΑ, ο οποίος δεν αποκλείει επιστροφή του Μακαρίου στην εξουσία . Ο Κίσσιγκερ έχει δύο συναντήσεις με τον Μακάριο, τη δεύτερη στις 29 Ιουλίου 1974. Στη συνέντευξη παρατίθενται πληροφορίες αναφορικά με την αμερικανική πολιτική έναντι του Κυπριακού και για τη συνάντηση με τον Μακάριο.

Σελ. 44. 30 Ιουλίου λήγει η διάσκεψη της Γενεύης μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Βρετανίας.

«Τα τρία μέρη συμφωνούν για την επάνοδο της συνταγματικής τάξεως στην Κύπρο και στην αναγνώριση της υπάρξεως δύο χωριστών διοικήσεων. . . Οι Υπουργοί εσημείωσαν την ύπαρξιν εν Κύπρω, εν τη πράξει δύο αυτόνομων διοικήσεων της ελληνικής κοινότητος και της τουρκικής κοινότητος».

Σελ. 46-49. Καταγράφονται λεπτομέρειες των συζητήσεων στη Γενεύη και αναφέρεται στη συμφωνία για νέες συνομιλίες στις 8 Αυγούστου 1974 με τη συμμετοχή των ελληνοκυπρίων και των τουρκοκυπρίων.

Σελ. 51. Μήνυμα του Καραμανλή προς τον Μακάριο, μέσω Αγγέλου Βλάχου και απάντηση του Μακαρίου.

Σελ. 63-64. 8 Αυγούστου 1974. Επαναρχίζουν οι συνομιλίες της Γενεύης και η κυπριακή αντιπροσωπεία υπό τον Γλ. Κληρίδη συναντάται με τον Καραμανλή στην Αθήνα.

Σελ. 69-75. Εκτίμηση του Καραμανλή για την όλη πορεία του Κυπριακού και έκθεση πάνω στην στρατιωτική κατάσταση της

Ελλάδας.

Σελ. 75-85. 13 Αυγούστου 1974. Ναυαγεί η διάσκεψη της Γενεύης και παρατίθενται λεπτομέρειες από την πορεία της. Μνημόνιο του Υπουργού Αμύνης που αναφέρει ότι, σε σύσκεψη με τη συμμετοχή των αρχηγών των ενόπλων δυνάμεων,

«...ο ΑΕΔ (Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων) εδήλωσεν ότι η υπό τον στρατηγόν Καραγιάννην εν Κύπρω δύναμις δεν έχει την δυνατότητα επιτυχούς αμύνης λόγω υπερτέρων εν παντί τουρκικών δυνάμεων. Άμυνα μέχρις εσχάτων ουδέν ουσιαστικό όφελος θα απέφευρεν αλλά, αντιθέτως θα προεκάλει άσκοπον θυσίαν προσωπικού...Εκ παραλλήλου αποστολή ενισχύσεων τεχνικώς είναι αδύνατος...»

Ο ΑΣ (Αρχηγός Στρατού)... η μόνη δυνατότης των ημετέρων δυνάμεων είναι υποχωρητική κίνησης με παράλληλον τήρησιν επαφής...».

«Συμπερασματικώς διεπιστώθη ότι, λαμβανομένων υπόψιν των εκατέρωθεν δυνατοτήτων και διατεθειμένων δυνάμεων η μόνη τεχνικώς (στρατιωτικώς) εφικτή ενέργεια ημετέρων εν Κύπρω δυνάμεων είναι υποχωρητική κίνησης, μετά τηρήσεως επαφής επιβραδύνουσα τον ρυθμό προχωρήσεως των αντιπάλων δυνάμεων. Άμυνα έστω δι' αποστολής ενισχύσεων θα ωδήγει εις άσκοπον θυσίαν ημετέρων μονάδων, πιθανήν εξώθησιν των Τούρκων εις ανάληψιν ευρυτέρων επιχειρήσεων καταλήψεως ακόμη και ολοκλήρου της νήσου...»

Σελ. 85. 14 Αυγούστου 1974. Νέα μεγάλης εκτάσεως τουρκική επίθεση και σύγκληση στο πεντάγωνο Πολεμικού Συμβουλίου. Το μνημόνιο της συσκέψεως συνέταξε ο Υπουργός Αμύνης Ε. Αβέρωφ. Η Ελλάδα αποχωρεί από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ. Μέχρι τη σελίδα 100 δημοσιεύονται λεπτομέρειες από τις ενέργειες του Καραμανλή και την αλληλογραφία του με τον Χένρυ Κίσιγκερ. Επίσης αναφέρεται στην απόρριψη του αιτήματος της ελληνικής Κυβέρνησης, όπως η Βρετανία παράσχει προστασία σε νηοπομπή προς την Κύπρο.

Σελ. 100. Η επιστολή του Καραμανλή προς την Εξεταστική Επιτροπή για τον φάκελο της Κύπρου.

Σελ. 114. 20 Αυγούστου 1974. Μήνυμα του αντιπροσώπου της Ελλάδας στον ΟΗΕ Μιχάλη Δούντα για συνάντηση του με

τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο. Στο σημείωμα του Μ. Δούντα αναφέρονται και τα ακόλουθα, ως λεχθέντα από τον Αρχιεπίσκοπο:

«Ως προς σχήμα Κράτους είναι αναπόφευκτον όπως δεχθώμεν ομοσπονδιαν επί εδαφικής βάσεως, καταβληθησομένων προσπαθειών, ώστε κεντρική εξουσία διαμορφωθή κατά τρόπον προστατεύοντα ελληνικά συμφέροντα...».

Σελ. 116. 22 Αυγούστου 1974. Πρόταση της Σοβ. Ένωσης για διεθνή διάσκεψη για το Κυπριακό.

Σελ. 120. 23 Αυγούστου 1974. Συγκροτείται σύσκεψη στην Αθήνα με τη συμμετοχή των Καραμανλή, **Μαύρου**, Αβέρωφ, **Μπίτσιου**, **Βλάχου**, **Τζούνη**, Δούντα, Κληρίδη, **Ανδρέα Πατσαλίδη**, **Τ. Παπαδοπούλου** και **Ν. Κρανιδιώτη**. Παρατίθεται πρακτικό της σύσκεψης.

Ο Κληρίδης μίλησε για τα προβλήματα που δημιουργούν οι οπαδοί της ΕΟΚΑ Β΄ και ζήτησε την αποστολή 3-4 λόχων από την Ελλάδα, στους οποίους να βασιστεί ο στρατηγός Καραγιάννης. Από τη συζήτηση προκύπτει πόσο άσχετοι είναι οι Ελλαδίτες και κυρίως ο Μαύρος, ο οποίος παρουσιάζεται αδιάλλακτος. Η σύσκεψη καταλήγει στην ακόλουθη γραμμή:

A. Να εξακολουθήσει η παρούσα γραμμή αδιαλλαξίας.

B. Να ζητήσωμεν:

- α) επιστροφήν των προσφύγων εις τας εστίας των υπό συνθήκας ασφαλείας,
- β) επάνοδον των τουρκικών στρατευμάτων εις την γραμμήν της 9ης Αυγούστου 1974.

Υπό τας συνθήκας αυτές θα ηδυνάμεθα να δεχθώμεν έναρξιν διαλόγου, μη αποκλείοντες τη δυνατότητα εξέτασεως της λύσεως ομοσπονδίας, επί γεωγραφικής βάσεως, υπό τον όρον να μη γίνουν μετακινήσεις πληθυσμών.

Σελ. 127. 24 Αυγούστου 1974. Η Κυπριακή τηλεόραση μεταδίδει μήνυμα του Καραμανλή.

Σελ. 238-248. 25 Νοεμβρίου 1974. Συνάντηση με τον *Εζεκία Παπαϊωάννου*.

30 Νοεμβρίου - 1 Δεκεμβρίου 1974. Σύσκεψη στο Υπουργείο Εξωτερικών μεταξύ ελλαδικής και κυπριακής πλευράς. Δημο-

σιεύεται σημείωμα του πρωθυπουργού και τα πρακτικά της σύσκεψης. Μεταξύ άλλων είπε ο Καραμανλής:

«Καταλήγομεν δε εις το συμπέρασμα ότι ευρισκόμεθα εις μειονεκτικήν θέσιν έναντι των Τούρκων και ότι ο χρόνος τρέχει εις βάρος μας. Θα πρέπει να επιδιώξωμεν μία λύσιν διά να μη έχομεν πλήρη αποτελμάτωσιν του ζητήματος και επιδείνωσιν της καταστάσεως. Είμεθα εδώ διά να χαράξωμεν μίαν κοινήν γραμμήν και θα σας παρακαλούσα, λαμβάνοντας αυτά τα δεδομένα υπ' όψιν να μου πήτε τι νομίζετε ότι θα πρέπει να επιδιώξωμεν».

Ο Καραμανλής ανέφερε ότι δεν γίνεται ευνοϊκά δεκτή η επιστροφή του Μακαρίου στην Κύπρο.

Μιλώντας, ο Μακάριος τάχθηκε υπέρ γεωγραφικής ομοσπονδίας με πολλά καντόνια ή όπως ανέφερε ο ίδιος, «για λόγους σκοπιμότητος την λέγω ομοσπονδιαν επί κοινοτικής βάσεως».

Κληρίδης: «Σέβομαι τας απόψεις του Μακαριωτάτου αλλά διαφωνώ πλήρως. Δεν θα αποφύγωμεν να δεχθώμεν την λύσιν του *biregional*,¹¹ άλλο αν στο πρώτο στάδιο θα πρέπει να αρχίσωμεν από το *Multiregional federation*,¹² το οποίον αμφιβάλλω εάν θα δεχθή η Τουρκία. Όποιος υπογράψει τοιαύτην λύσιν θα καταστραφή πολιτικώς. Δεν άκουσα κανένα επιχείρημα ότι δεν δεχόμεθα ομοσπονδιαν, αλλά απλώς αναβάλλομεν την λήψιν αποφάσεως. Πρέπει να αποφασίσωμεν, διότι άλλως δεν μπορώ να συνεχίσω να διαπραγματεύομαι με τον κ. Ντενκτάς. Θα πρέπει να αναλάβη κάποιος άλλος».

Παπαδόπουλος: «Σε κάποιο στάδιο, μπορεί αυτά που λέγει ο κ. Κληρίδης να είναι ορθά δεν είναι όμως η κατάλληλη στιγμή. Πιστεύω ότι πρέπει να περιμένωμεν δύο με τρεις μήνες έως ότου γίνη άλλη τουρκική πρότασις...».

Δούντας: «Από εκτιμήσεις των Ηνωμένων Εθνών αν δεχθώμεν την λύσιν που προτείνει η Τουρκία θα μείνουν άνευ εστίων γύρω στους 50.000 πρόσφυγες. Δηλαδή θα επιστρέψουν γύρω στους 170.000. Απ' ό,τι αντελήφθην ο όρος, τον οποίον

¹¹ Λύση της **Διζωνικότητας**, λύση δύο ζωνών ή περιφερειών.

¹² Πολυπεριφερειακή ομοσπονδία.

έθεσεν ο Ντενκτάς, δεν ήτο να δεχθώμεν ομοσπονδίαν δύο περιοχών, αλλά την αρχήν της ομοσπονδίας επί γεωγραφικής βάσεως. Βεβαίως έκαμε σαφές ότι δεν θα εδέχετο άλλην εκτός από εκείνην των δύο περιοχών».

Αβέρωφ: «Θεωρώ μαθηματικώς βέβαιον ότι οι Τούρκοι δεν θα υποχωρήσουν από τας θέσεις των. Μπορεί να ζητήσουν ένα ή δύο καντόνια, δεν έχω όμως ουδεμίαν αμφιβολίαν ότι θα καταλήξωμεν εις την γεωγραφικήν ομοσπονδίαν. Άλλο θέμα πότε θα το πούμε. Πάντως όχι τώρα. Περιμένουν οι Κύπριοι τον θαυματοποιόν και μέσα σε ένα μήνα θα καταλάβουν ότι ο Μακάριος δεν είναι. Και τότε τι θα γίνη;».

Καραμανλής: «Θα πρέπει να προσδιορίσωμεν το μάξιμουμ και το μίνιμουμ, που δεχόμεθα. Και θα πρέπει να καθορίσωμεν την διαδικασίαν. Μας ερωτούν οι ξένοι τι επιδιώκομεν ώστε να μπορέσουν να βοηθήσουν. Μόλις επέστρεψα εις την Ελλάδα ο κ. Ετζεβίτ είχε προτείνει να συναντηθώμεν. Αν είχα δεχθεί μπορεί να μη είχε επακολουθήσει η δευτέρα φάσις της τουρκικής εισβολής. Θέλω να τονίζω ότι η αρνητική θέσις δεν βοηθεί».

Ακολουθεί συζήτηση στην οποία παίρνουν μέρος οι Αβέρωφ, Καραμανλής, Μπίτσιος, Ι. Χριστοφίδης και Μακάριος πάνω στο θέμα της πολυπεριφερειακής ή διπεριφερειακής ομοσπονδίας. Ο Μακάριος επιμένει στην πολυπεριφερειακή ομοσπονδία και, μεταξύ άλλων, λέγει:

«Αν δεχθώμεν ομοσπονδίαν με δύο ζώνες θα είναι σφάλμα. Θα επιμείνωμεν εις την *Multiregional federation* και ο κ. Κληρίδης θα συνεχίση τας διαβουλεύσεις του, εν τω μεταξύ ο Κίσιγκερ θα κάμει τις βολιδοσκοπήσεις του εάν δε οι Τούρκοι είπουν εις τον κ. Κληρίδη ότι δεν συζητούν το θέμα της *Multiregional federation* αλλά την *biregional* τότε θα γνωρίζει ποία είναι η έκτασις αυτής, διότι αν δεχθώμεν από την αρχήν την ομοσπονδίαν των δύο ζωνών θα πάρουμεν τον κατήφορον. Εάν έχω να διαλέγω μεταξύ του 40%, που κατέχουν οι Τούρκοι και του 28% που ενδεχομένως να καταλήξωμεν, προτιμώ να κρατήσουν το 40% και εναντίον της θελήσεως

μας, παρά το 28% με την θέλησιν μας».

Αβέρωφ: «Είναι μόνιμος η θέσις σας;»

Μακάριος: «Ναί».

Καραμανλής: «Πρέπει να αρχίσωμεν τον διάλογον . Τον διάλογον τον επιδιώκει αυτός που έχει το πρόβλημα και εν προκειμένω είμεθα εμείς. Θα πρέπει να αρχίσωμεν τον διάλογον το πολύ σε 10 μέρες ή ένα μήνα, διότι μετά από 2-3 μήνες ουδείς θα ενδιαφέρεται διά την Κύπρον».

Έγινε μακρά συζήτηση για τον αριθμό των καντονίων, σε περίπτωση πολυπεριφερειακής ομοσπονδίας, και τελικά ο Καραμανλής, είπε:

«Πρέπει να καταλήξωμεν σε κάποιο συμπέρασμα ως προς το ποια θα είναι η επιδίωξις μας και ποία η διαδικασία. Λοιπόν η βάση θα είναι τέσσερα καντόνια με έκτασιν 20-25% και διαδικασία αι συνομιλίας Κληρίδη-Ντενκτάς υπό την εποπτείαν του Μακαρίου. Η ανακοίνωσις θα είναι ότι δεχόμεθα κατ' αρχήν την γεωγραφικήν ομοσπονδιάν με πολλά καντόνια».

Στη συνέχεια η συζήτηση επικεντρώθηκε

«στο επίμονο αίτημα του Γλ. Κληρίδη να διατυπωθούν εγγράφως οι οδηγίες τις οποίες όφειλε να ακολουθήσει κατά τις συνομιλίες του με τον Ρ. Ντενκτάς. Μάλιστα εν όψει της αρνήσεως του Προέδρου Μακαρίου να ικανοποιήσει το αίτημα ο Γλ. Κληρίδης εξέφρασε την διάθεση να παραιτηθεί από την θέση του εκπροσώπου στις διακοινοτικές. Τελικά έπειτα από επέμβαση του κ. Καραμανλή έγινε από όλους δεκτό να διατυπωθούν εγγράφως εντός 15 ημερών τα συμφωνηθέντα κατά τη σύσκεψη».

Σελ. 252-253. 6 Δεκεμβρίου 1974. Επιστροφή του Μακαρίου στην Κύπρο. Δημοσιεύεται ολόκληρη η ομιλία του στο συλλαλητήριο στην πλατεία Αρχιεπισκοπής.

Σελ. 254. 8 Δεκεμβρίου 1974. Διεξάγεται δημοψήφισμα στην Ελλάδα για το πολιτειακό. Έγκυρα ψηφοδέλτια 4.690.986. Υπέρ της Αβασίλευτης Δημοκρατίας ψήφισαν 69.2% και υπέρ της Βασιλευόμενης 30.8%.

Σελ. 312. 13 Φεβρουαρίου 1975. Οι Τούρκοι ανακηρύσσουν το "Ομόσπονδο Τουρκοκυπριακό Κράτος".

Σελ. 312-318. 13 Φεβρουαρίου 1975. Σύσκεψη στην Αθήνα με τη συμμετοχή των Καραμανλή, Μπίτσιου, Αβέρωφ, Βαρβιτσιώτη, Τζούνη, Μολυβιάτη, Κληρίδη, Παπαδοπούλου, Ι Χριστοφίδη, Σπ. Κυπριανού, Ν. Κρανιδιώτη.

Καραμανλής: «Δεν ξέρω γιατί δεν δεχόμεθα την διζωνικήν λύσιν. Πιστεύω ότι η λύσις των τριών ή τεσσάρων καντονίων με έκτασιν 25% θα αποτελή μετά πάροδον ορισμένου χρόνου αιμορροούσας πληγάς εις το σώμα της Κύπρου».

Χριστοφίδης: «Τούτο πρέπει να συζητηθή μετά του Αρχιεπισκόπου».

Τζούνης: «Ποία είναι η αντίδρασις της κοινής γνώμης εις την Κύπρον επί της λύσεως ταύτης;»

Χριστοφίδης: «Η κοινή γνώμη μπορεί να την δεχθή διότι ήδη έχει αρχίσει να αγανακτῆ και να πιστεύη ότι οι πρόσφυγες δεν θα επιστρέψουν εις τα οικίας των. Αλλά ανήκει εις τον Μακαριώτατον να σταθμίσει την κατάστασιν».

Κληρίδης: «Ο Μακαριώτατος δεν συζητεί την διζωνικήν λύσιν. Μία μεγάλη μερίς της κοινής γνώμης εις την Κύπρον ελέγχεται από την Αριστεράν και εφ' όσον η Σοβιετική Ενωσις δηλοῖ δημοσίᾳ ότι είναι κατά των δύο ζωνών αποκλείεται η αριστερά να την δεχθή. Μετά είναι και η ΕΔΕΚ του Λυσσαρίδη. Η δεξιά είναι διεσπασμένη. Μπορεί ο Μακαριώτατος να επηρεάση την μακαριακήν δεξιάν, αλλά και την άκραν δεξιάν, η οποία είναι τεταγμένη κατά των δύο ζωνών. Συνεπώς η πλειοψηφία της κοινής γνώμης εις την Κύπρον είναι κατά των δύο ζωνών. Εξάλλου και ο τύπος τονίζει καθημερινώς ότι η λύσις των δύο ζωνών σημαίνει διχοτόμησιν της Κύπρου και πρέπει να σημειώσω ότι ο τύπος ως επί το πλείστον ακολουθεί την γραμμή, που έχει χαράξει η Σοβιετική Ενωσις».

Καραμανλής: «Ανεξαρτήτως της κοινής γνώμης, η ηγεσία έχει το θάρρος να αναλάβη την ευθύνη;»

Παπαδόπουλος: «Εν προκειμένω γιατί ομιλούμεν περί διζωνικής λύσεως και δεν διερευνούμε την δυνατότητα της διπλής ενώσεως;»

Κυπριανού: «Τρομάζω με την διζωνικήν λύσιν και καταλήγω

εις το συμπέρασμα να συμφωνώ με την άποψιν του κ. Παπαδοπούλου, ότι μεταξύ 25% διζωνικής λύσεως και διπλής ενώσεως προτιμώ την διπλήν ένωσιν».

Τελικά υιοθετήθηκε η εισήγηση Κληρίδη για προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας, εφόσο τούτο είχε ανακοινωθεί. Στη συζήτηση θα εδίδετο πολύ χαμηλός τόνος. Διαπιστώθηκε ότι ήταν σφάλμα η δήλωση του Μακαρίου για προσφυγή στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Σελ. 350-351. 1 Απριλίου 1975. Ο Πρόεδρος της Βουλής και αντιπρόσωπος στις διακοινοτικές συνομιλίες Γλ. Κληρίδης, σε ομιλία του, λέγει ότι η Δημοκρατία θα μπορούσε να δεχθεί τη διζωνική ομοσπονδία, με επαρκείς εγγυήσεις, αν το μέγεθος της τουρκοκυπριακής ζώνης ήταν αποδεκτό. Για τη δήλωση αυτή δέχθηκε την επίθεση των Γ. Μαύρου και Α. Παπανδρέου, ενώ ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, λίγο αργότερα, άφησε να διαφανεί η δυσaréσκεια του. Τις επόμενες μέρες παρατηρήθηκε κλιμάκωση των επιθέσεων κατά του Κληρίδη.

Στις 6 Απριλίου 1975 ο Κληρίδης υποβάλλει την παραίτηση του από τη θέση του διαπραγματευτή. Ο Μακάριος ζητά την παρέμβαση του Καραμανλή να πείσει τον Κληρίδη να ανακαλέσει την παραίτηση του.

Επικοινωνήσε τηλεφωνικά με τον Κληρίδη και στις 10 Απριλίου του απέστειλε επιστολή. Τελικά ο Κληρίδης δεν θα επιμείνει στην παραίτηση του.

Σελ. 445. 9 Ιουνίου 1975. Επιστολή Καραμανλή προς τον Μακάριο. Τον ενημερώνει για τη συνάντησή του με τον πρωθυπουργό της Τουρκίας Ντεμιρέλ, κατά την οποία «*προέκυψε αισθητή βελτίωσις του πολιτικού κλίματος εις τας σχέσεις των δύο χωρών, η οποία παρέχει, ίσως, κάποιαν ελπίδα ευνοϊκής εξελίξεως του Κυπριακού*».

Αφού αναφέρει τη διάθεση ορισμένων σοβαρών φίλων δυνάμεων να μεσολαβήσουν, καλεί τον Μακάριο να τον πληροφορήσει

«δι' επιστολής, την οποίαν όλως εμπιστευτικώς θα μου μεταφέρει ο Δούντας τας απόψεις σας επί του ακολούθου ερωτήματος: "Δύναμαι να αναζητήσω λύσιν, βάσει προηγουμένης εξουσιοδοτήσεως σας καθ' ην θα αποδέχεσθε λύσιν διζωνικής ο-

---

μοσπονδίας υπό τας εξής δύο προϋποθέσεις:

- α) ότι οι τουρκοκύπριοι δεν θα διατηρήσουν έδαφος περισσότερο του 25% της Κυπριακής Δημοκρατίας, και
- β) ότι θα εξευρεθή τρόπος διά την παλινόστησιν του μεγίστου ποσοστού των Ελληνοκυπρίων προσφύγων;»

Στις 14 Ιουνίου 1975 ο Αρχιεπίσκοπος διαμήνυσε στον Καραμανλή, μέσω του πρέσβη στη Λευκωσία κ. Δούντα, ότι θα αποδεχόταν τη λύση της διζωνικής υπό τις προϋποθέσεις, που έθετε ο κ. Καραμανλής.

Σελ. 498. 2 Αυγούστου 1975. Συμφωνία στη Βιέννη Κληρίδη-Ντενκτάς, που επιτρέπει στους «εγκλωβισμένους τουρκοκυπρίους» να εγκατασταθούν στο κατεχόμενο τμήμα. Αντίστοιχα προβλέπεται ανάλογη δυνατότητα των Ελληνοκυπρίων, η οποία όμως δεν έχει ουσιαστικό περιεχόμενο καθώς οι ίδιοι οι Ελληνοκύπριοι δεν επιθυμούν να αποχωρήσουν. Η συμφωνία ενεκρίθη από τον Μακάριο και το Εθνικό Συμβούλιο. Ο Μακάριος δήλωσε ότι ο Κληρίδης ενήργησε στο πλαίσιο των οδηγιών του και ότι η συμφωνία δεν προδίκασε τελική λύση του Κυπριακού.

ΤΟΜΟΣ 9.

Σελ. 72. 12 Οκτωβρίου 1975. Ο Πρόεδρος Μακάριος μεταβαίνει στην Αθήνα και συναντάται με τον πρωθυπουργό Κ. Καραμανλή. Από το πρακτικό της συνάντησης παραθέτουμε τα ακόλουθα:

«Απαντών εις σχετικήν ερώτησιν του Αρχιεπισκόπου, ο κ. Πρωθυπουργός λέγει ότι η άσκησης δικαστικής διώξεως κατά των υπευθύνων του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου δεν είναι σκόπιμος την παρούσαν στιγμήν ούτε από εσωτερικής πλευράς ούτε από της πλευράς της προωθήσεως του Κυπριακού, ιδία διότι, καλώς ή κακώς κατά την διάρκειαν της δίκης είναι πιθανόν να διατυπωθούν κατηγορία εναντίον εκείνων, από τους οποίους ακριβώς και η Κύπρος και η Ελλάς ζητούν να επέμβουν διά την εξεύρεσιν λύσεως. Ο Αρχιεπίσκοπος δεν αντείπεν».

Συζητήθηκε το ενδεχόμενο επαναλήψεως των συνομιλιών και συμφωνήθηκε όπως η ελληνοκυπριακή πλευρά υποβάλει πρώτη τις προτάσεις της επί του εδαφικού.

Σελ. 160. 16 Φεβρουαρίου 1976. Συνάντηση στο Πολιτικό Γραφείο Καραμανλή με τη συμμετοχή των Γλ. Κληρίδη, Τ. Παπαδοπούλου, **Μ. Τριανταφυλλίδη**, Ν. Κρανιδιώτη. Συζητήθηκαν η οικονομική κατάσταση στην Κύπρο. Ο κ. Κληρίδης ανέφερε ότι σε ό,τι αφορά τη μορφή της ομοσπονδίας το Εθνικό Συμβούλιο αποφάσισε να απορρίψει τη διζωνική ομοσπονδία και, στην περίπτωση κατά την οποία θα υπάρξει έδαφος διαπραγματεύσεων να προταθούν στους τουρκοκυπρίους ένα καντόνιο εκατέρωθεν της οδού Λευκωσίας - Κερύνειας και δύο άλλα καντόνια στον Βορρά (Καρπασία και Λεύκα) Ο Καραμανλής επανέλαβε ότι ο χρόνος εργάζεται εναντίον μας και ότι εκείνοι που πρέπει να κάμνουν προτάσεις είμαστε εμείς και όχι οι Τούρκοι.

Σελ. .161. Ο νέος γύρος των ενδοκυπριακών συνομιλιών πραγματοποιήθηκε στη Βιέννη από τις 17 μέχρι τις 21 Φεβρουαρίου 1976, υπό την προεδρία του Γ.Γ του ΟΗΕ **Κούρτ Βάλτχάιμ**. Στις 26 Φεβρουαρίου ο **Γλαύκος Κληρίδης** πέρασε από την Αθήνα και συναντήθηκε με τον **Καραμανλή**, στην παρουσία των **Μπίτσιου** και **Ν. Κρανιδιώτη**. Μεταξύ άλλων, ο Κληρίδης αποκάλυψε ότι ο Γ. Γ. του ΟΗΕ **Κούρτ Βάλτχάιμ** υπέβαλε πρόταση για επιστροφή ορισμένου αριθμού προσφύγων σε τρεις περιοχές της Κύπρου:

- 1. Περιοχή νοτίως της οδού Λευκωσίας - Αμμοχώστου, που ξεκινά δυτικά της Τύμβου και φθάνει μέχρι τη θάλασσα της Αμμοχώστου.**
- 2. Περιοχή βορείως της οδού Λευκωσίας - Αμμοχώστου, που περιλαμβάνει το Τρίκωμο και την γύρω πεδιάδα της Μεσαορίας.**
- 3. Περιοχή που εκτείνεται εκατέρωθεν της Μόρφου.**

Όπως αναφέρεται στο πρακτικό η πρόταση έγινε για καθαρά ανθρωπιστικούς λόγους, με την προϋπόθεση, ότι οι περιοχές αυτές θα εξεκενούτο από τον τουρκικό στρατό και θα περιείρχοντο, μέχρι τακτοποιήσεως του πολιτικού θέματος, υπό την διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών. Ο κ. Ντενκτάς, μετά την υπο-

βολή της προτάσεως ρώτησε κατά πόσον οι περιοχές αυτές θα αποτελούσαν την βάση για τις εδαφικές διεκδικήσεις της ελληνοκυπριακής πλευράς. Ο κ. Κληρίδης απάντησε ότι το θέμα είναι άσχετον με την πολιτική και αφορά μόνο την ανθρωπιστική πλευρά του ζητήματος. Στη συνέχεια όμως, και σε ιδιαίτερη συνομιλία, ο κ. Κληρίδης ρώτησε τον κ. Ντενκτάς τι θα συνέβαινε, αν η απάντηση του στο πιο πάνω ερώτημα ήταν καταφατική. Και ο κ. Ντενκτάς απάντησε ότι θα παρέπεμπε το όλο θέμα σε μια μικτή υποεπιτροπή για επεξεργασία και μικρές περικοπές.

«Εις το σημείον τούτο ο πρωθυπουργός κ. Καραμανλής επεμβαίνων είπεν ότι ήτο σφάλμα να μη γίνη αμέσως αποδεκτή η πρότασις του κ. Βάλτχάιμ. Η πρότασις αυτή, συνέχισεν ο κ. Καραμανλής, μας παρείχε τρία σημαντικά πλεονεκτήματα.

- α) Ότι προήρχετο από τον Γενικόν Γραμματέα και δεν θα εξετίθετο η ελληνοκυπριακή πλευρά εις την υποβολήν ιδικών της προτάσεων.*
- β) Προνοεί πολυπεριφερειακήν ομοσπονδίαν,*
- γ) Μειώνει την υπό τουρκικόν έλεγχο περιοχή κατά 12% ήτοι περιορίζει αυτήν περίπου εις το 24%*

Αλλ' εκτός των λόγων αυτών, η πρότασις αυτή καθ' εαυτή προσφέρει μιαν λύσιν εις το δημιουργθέν αδιέξοδον και αποτελεί μιαν καλήν διαπραγματευτικήν βάσιν διά την ελληνικήν πλευράν. Νομίζω, επέρανεν ο κ. Καραμανλής, ότι έπρεπε να την αποδεχθήτε. Ο κ. Κληρίδης απεκάλυπεν εις το σημείον τούτο ότι επεκοινώνησε μετά του Αρχιεπισκόπου τηλεφωνικώς και εξήτησεν επί του προκειμένου απόψεις του, ο δε Μακαριώτατος συνεφώνησε και συνέστησεν εις τον κ. Κληρίδην την αποδοχήν της προτάσεως Βάλτχάιμ ως βάσιν διά περαιτέρω διαπραγμάτευσιν. Οι δύο σύμβουλοι όμως του κ. Κληρίδη κ.κ. Τάσος Παπαδόπουλος και Μιχαλάκης Τριανταφυλλίδης, διεφώνησαν, επεκοινώνησαν εκ νέου, μετά του Μακαριωτάτου και κατόπιν τούτου ο Αρχιεπίσκοπος άφησεν εις εαυτούς, εν λευκώ το θέμα της εκλογής. Κατόπιν αυτού η πρότασις του κ. Βάλτχάιμ δεν εγένετο αποδεκτή».

Ο κ. Καραμανλής επανέλαβε ότι εκείνοι, που έχουν συμφέρον να υποβάλουν προτάσεις είναι οι Έλληνες και όχι οι Τούρκοι, διότι οι τελευταίοι θα επιθυμούσαν να παραταθεί όσον το δυνατόν η *de facto* κατάσταση.

«Θα ημπορούσεν η ελληνοκυπριακή πλευρά να υποβάλη εις τον κ. Νε Κουεγιάρ την άποψιν ότι δέχεται είτε αυτούσιον είτε ελαφρώς τροποποιημένον το σχέδιον Βάλτχάιμ ως βάση περαιτέρω συζητήσεως». . . «Προσωπικώς και χωρίς να θέλω να επιβάλω την γνώμην μου, φρονώ, και σ' αυτό όπως γνωρίζετε συμφωνεί και ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ότι η διζωνική εκτός του ότι είναι αναπόφευκτος είναι και συμφέρουσα όπως είναι συμφέρουσα και Κεντρική Κυβέρνησις με χαλαράς εξουσίας, αρκεί η έκτασις, που θα κρατήσουν οι Τούρκοι να είναι κάτω του 25%...».

Την επομένη, 17 Φεβρουαρίου, ο Γλ. Κληρίδης συναντήθηκε, παρουσία του Ν. Κρανιδιώτη, με τον Υπουργό Εξωτερικών Δ. Μπίτσιου, ο οποίος εξέφρασε την πικρία του για το γεγονός ότι η ελληνοκυπριακή πλευρά δεν ανέφερε ότι βάσει του πρωτοκόλλου των Βρυξελλών, είχε αναλάβει υποχρέωση να υποβάλει πρώτη προτάσεις, καθώς και για τις διαρκείς δηλώσεις του Μακαρίου κατά της διζωνικής, τη στιγμή που ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος είχε ανακοινώσει σε ξένους ηγέτες την πρόθεση του να δεχθεί τη λύση αυτή, αν η τουρκοκυπριακή περιοχή περιοριζόταν στο 25% του εδάφους του νησιού.¹³

Σελ. 188. 8 Απριλίου 1976. Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής των Αντιπροσώπων και εκπρόσωπος της ελληνοκυπριακής πλευράς στις διακοινοτικές συνομιλίες κ. Γλ. Κληρίδης δηλώνει ότι κατά τον τελευταίο γύρο των συνομιλιών και χωρίς να ενημερώσει τις Κυβερνήσεις της Κύπρου και της Ελλάδας είχε συναινέσει να υποβάλει πρώτος προτάσεις για το εδαφικό. Μετά την κορύφωση των αντιδράσεων σε βάρος του, παραιτήθηκε

---

¹³ Η συμφωνία των Βρυξελλών επετεύχθη μεταξύ Μπίτσιου και Τσιακλαγιαγκίλ στις 11 Δεκεμβρίου 1975. Τη μετέφερε στην Κύπρο ο διευθυντής του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών Ι. Τζούνης και ο Μακάριος αποδέχθηκε τη συμφωνία.

από τη θέση του αντιπροσώπου της ελληνοκυπριακής πλευράς και αντικαταστάθηκε από τον *Τ. Παπαδόπουλο*.

Η στάση της Ελληνικής Κυβέρνησης στην εξέλιξη αυτή συνοψίζεται στην ακόλουθη ανακοίνωση:

«Η ελληνική Κυβέρνηση δεν προτίθεται να παρέμβει στο θέμα Κληρίδη. Εκφράζει όμως την λύπην της διότι όλα αυτά συμβαίνουν στην πλέον ακατάλληλη στιγμή».

Σελ. 262-263. 19 Ιουλίου 1976. Μήνυμα του Καραμανλή με αφορμή την επέτειο της εισβολής. Στις 22 Ιουλίου απέστειλε επιστολή στον Μακάριο με την οποία καταγγέλλει ότι διαδίδεται στην Κύπρο ότι η ελληνική Κυβέρνηση υποστηρίζει διπλήν ένωση ως λύση του κυπριακού προβλήματος και ότι αφετηρία των διαδόσεων αυτών φέρεται φιλική συνομιλία του Καραμανλή με τους Κληρίδη και Κρανιδιώτη, που έγινε στις 26 Φεβρουαρίου *“συνομιλιάν που δεν αντιλαμβάνομαι γιατί έπρεπε να πάρη την μορφήν μνημονίου”*.

Ο Αρχιεπίσκοπος απάντησε στις 2 Αυγούστου 1976.

«Συμμερίζομαι πλήρως την άποψιν σας ότι φήμαι και διαδόσεις ότι η ελληνική Κυβέρνησις υποστηρίζει δήθεν την διπλήν ένωση ως λύση του Κυπριακού προβλήματος, είναι δυνατόν να δώσουν αφορμήν εις παρεξηγήσεις και να προκαλέσουν εθνικήν ζημίαν. Πολύ λυπούμαι διότι ως αφετηρία των τοιούτων διαδόσεων φέρεται μία προ μηνών φιλική συνομιλία σας μετά των κ.κ. Γλαύκου Κληρίδη και Νίκου Κρανιδιώτη εις την οποίαν οι ίδιοι έδωσαν ακολούθως μορφήν μνημονίου».

Σελ. 283. 13 Αυγούστου 1976. Συνάντηση με τον Αρχιεπίσκοπο, που βρίσκεται στην Αθήνα, καθ' οδό προς το Κολόμπο για τη διάσκεψη των Αδεσμεύτων. Στις 23 Αυγούστου πραγματοποιείται νέα συνάντηση κατά την επιστροφή του Μακαρίου από το Κολόμπο.

Σελ. 370. 12 Ιανουαρίου 1977. Μήνυμα Μπίτσιου, μέσω Δούντα, προς τον Αρχιεπίσκοπο, τον οποίο καλεί να επιδείξει ευελιξία εν όψει αναλήψεως πρωτοβουλίας των ΗΠΑ και των εννιά

της ΕΟΚ για την επανέναρξη των διακοινοτικών συνομιλιών.

Σελ. 381. 27 Ιανουαρίου 1977. Ο Μακάριος συναντάται με τον Ραούφ Ντενκτάς στο αρχηγείο της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ στην παρουσία του αντιπροσώπου του Γ.Γ του ΟΗΕ, στην Κύπρο κ. Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ. Στις 12 Φεβρουαρίου 1977 πραγματοποιήθηκε νέα συνάντηση υπό την προεδρία του Γ.Γ. του ΟΗΕ *Κούρτ Βάλντχάιμ*. Πρόκειται για τη γνωστή συνάντηση **Υψηλού Επιπέδου**.¹⁴ Σ' αυτή συμφωνήθηκε το πλαίσιο των οδηγιών προς τους διαπραγματευτές τους κατά τον επόμενο γύρο των διακοινοτικών συνομιλιών στα τέλη Μαρτίου στη Βιέννη.

Η συμφωνία Μακαρίου-Ντενκτάς του 1977, όπως έμεινε γνωστή, περιλαμβάνει τα ακόλουθα:

- 1. Επιδιώκεται μία ανεξάρτητος, αδέσμευτος, δικαιοδική ομοσπονδιακή Δημοκρατία.**
- 2. Το υπό διοίκησιν εκάστης κοινότητας έδαφος θα συζητηθή υπό το φως της οικονομικής βιωσιμότητας ή παραγωγικότητας και της εγγείου ιδιοκτησίας.**
- 3. Θέματα αρχής, ως η ελευθερία κινήσεως, η ελευθερία εγκαταστάσεως, το δικαίωμα ιδιοκτησίας και άλλα συγκεκριμένα ζητήματα είναι ανοικτά προς συζήτησιν, καθ' ην θα ληφθούν υπόψιν η θεμελιώδης βάση ενός δικαιοδικού ομοσπονδιακού συστήματος και ωρισμένοι πρακτικά δυσχέρειαι, αι οποίαι δυνατόν να αναφυούν διά την τουρκοκυπριακήν κοινότητα.**
- 4. Αι εξουσίαι και αρμοδιότητες της κεντρικής Ομοσπονδιακής Κυβερνήσεως θα καθορισθούν κατά τρόπον ώστε να διαφυλάσσεται η ενότης της χώρας, λαμβανομένου υπ' όψιν του δικαιοδικού χαρακτήρος του Κράτους.**

Σελ. 389. 17-20 Φεβρουαρίου 1977. Ο προσωπικός απεσταλμένος του Προέδρου Κάρτερ Κλάρκ Κλίφορντ επισκέπτεται την περιοχή και συναντάται με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο.

Σελ. 491. 3 Αυγούστου 1977. **Θάνατος του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου**. Δήλωση Καραμανλή και μήνυμα προς τον προεδρεύοντα Σπ. Κυπριανού.

¹⁴ Και όχι «*συνάντηση κορυφής*», όπως συχνά λένε μερικοί.

Σελ. 492. Δημοσιεύεται αφήγηση του πρέσβη της Κύπρου στο Παρίσι **Π. Μοδινού** για συνάντηση, που είχε με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο το βράδυ της 2ας Αυγούστου 1977. Πρόκειται για την τελευταία συνομιλία που είχε ο Μακάριος.

Παρατίθενται κείμενα αναφορικά με την κηδεία, τη συμφωνία των κομμάτων της Κύπρου να μη διεξαχθούν εκλογές για την ανάδειξη νέου προέδρου για το υπόλοιπο της θητείας του Μακαρίου, την πρώτη συνάντηση με τον **Σπ. Κυπριανού** υπό την ιδιότητα του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Δεν αναφέρονται λεπτομέρειες για τη συνάντηση εκτός από τις δηλώσεις, που έκαναν και οι δύο.

ΤΟΜΟΣ 10.

Σελ. 59. 5 Δεκεμβρίου 1977. Συνάντηση με τους **Γλ. Κληρίδη** και **Β. Λυσσαρίδη** με τους οποίους συζήτησε την κατάσταση στην Κύπρο. Τόνισε ότι η ελληνική Κυβέρνηση δεν επιθυμεί να επέμβει στα εσωτερικά της Κύπρου, εν όψει των επικείμενων προεδρικών εκλογών.

Σελ. 76-78. Διαξιφισμοί Καραμανλή-Παπανδρέου σε συζήτηση στη Βουλή των Ελλήνων. Μιλούν και άλλοι πολιτικοί ηγέτες για το Κυπριακό.

Σελ. 116. Ο Σπ. Κυπριανού επανεκλέγεται Πρόεδρος χωρίς να διεξαχθούν εκλογές.

Σελ. 125-128. 14-15 Φεβρουαρίου 1978. Συνάντηση με το Σπ. Κυπριανού. Ο Καραμανλής τον ενημέρωσε για τις επαφές που είχε με διάφορους ηγέτες, οι οποίοι παρεδέχθησαν το δίκαιο των ελληνικών απόψεων. Αναφέρθηκε στην επικείμενη συνάντηση του με τον Ετζεβίτ και τον ρώτησε αν συμφωνούσε να εγείρει το Κυπριακό. Συνεφωνήθη να ζητήσει ο Καραμανλής συνάντηση Ετζεβίτ-Κυπριανού, διότι το Κυπριακό το χειρίζεται η κυπριακή Κυβέρνηση.

Συμφωνούνται τα πιο κάτω βασικά σημεία της ακολουθητέας πολιτικής:

1. Ότι ο αγών για τη δικαίωση του κυπριακού ελληνισμού θα πρέπει να διεξαχθεί μέσα στα πλαίσια της Δύσεως,

---

χωρίς βεβαίως να αγνοείται η υποστήριξις, που μπορεί να μας παρασχεθεί από άλλες πλευρές. Και τούτο διότι ο αγών εντός της Δύσεως είναι δύσκολος, εκτός αυτής είναι αδιανόητος εφ' όσον τότε θα πολλαπλασιάζετο η δύναμις της Τουρκίας, και

- 2. Ότι χωρίς να υποτιμάται η σημασία των άλλων πλευρών του Κυπριακού, το κύριο βάρος της προσπάθειας μας θα πρέπει να ριφθεί επί του εδαφικού, χάριν του οποίου θα ημπορούσαμε να είμεθα ενδοτικοί σε άλλες πλευρές του θέματος. Διότι δι' αυτού και το προσφυγικό πρόβλημα θα λύσουμε κατά μέγα μέρος, αλλά και θα εξασφαλίσουμε ελευθερία χειρισμών, αναλόγως των μελλοντικών εξελίξεων.*

Στις 15 Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκε νέα συνάντηση με την παρουσία των Υπουργών Εξωτερικών και άλλων συνεργατών από τις δύο χώρες. Ο Καραμανλής επανέλαβε τις απόψεις του ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στο εδαφικό και σε κάποιο σημείο ο Μ. Δούντας, πρεσβευτής της Ελλάδας στην Κύπρο, παρατήρησε ότι

«λαμβάνομένου υπόψη ότι οι Τούρκοι αρνούνται στο επίπεδο της Κεντρικής Κυβερνήσεως, την αρχήν της πλειοψηφίας και προτείνουν την ισοτιμία των δύο κοινοτήτων, μια τέτοια ισχυρή Κυβέρνηση θα 'ταν επικίνδυνη γιατί θα ασκούσε δυσανάλογο έλεγχο στην ελληνοκυπριακή περιοχή. Μετά την ανταλλαγή απόψεων συμφωνήθηκε ότι οι εξουσίες της κεντρικής Κυβερνήσεως πρέπει να είναι τέτοιες ώστε το Κράτος να έχει μεν ομοσπονδιακή και όχι συνομοσπονδιακή μορφή, ενώ ταυτόχρονα θα προστατεύεται η μεγάλη πλειοψηφία των ελληνοκυπρίων από επικίνδυνους τουρκοκυπριακούς ελέγχους και από τη δημιουργία λόγω διακοινοτικών προστριβών, που θα μπορούσαν να αποβούν πολύ επικίνδυνες για την ελληνοκυπριακή πλευρά».

Σελ. 129. 19 Φεβρουαρίου 1978. Το επεισόδιο στο αεροδρόμιο Λάρνακας, κατά το οποίο σκοτώθηκαν 14 Αιγύπτιοι καταδρομείς. Επιδείνωση των σχέσεων Κύπρου-Αιγύπτου.

Σελ. 133. 10-11 Μαρτίου 1978. Συνάντηση στο Μοντραί της

Ελβετίας των πρωθυπουργών Καραμανλή - Ετζιεβίτ. Παρατίθεται, επί λέξει, η συνομιλία των δύο πρωθυπουργών. Το πρώτο μέρος της συζήτησης αφορά το Κυπριακό, όπου και οι δύο μιλούν για έκκληση προς τους ηγέτες των δύο κοινοτήτων για επίδειξη καλής θέλησης. Ο Καραμανλής ζητά από τον Ετζιεβίτ να καλέσει τον Ντενκτάς να υποβάλει λογικές προτάσεις. Τα άλλα θέματα συζήτησης αφορούσαν κυρίως το Αιγαίον.

Υπήρξε δυσκολία στη διατύπωση κοινού ανακοινωθέντος. Τα προσχέδια, που ετοίμασαν οι δύο πλευρές διέφεραν σε πολλά σημεία. Τελικά εξεδόθη ανακοινωθέν στο οποίο αναφέρεται ότι στη συνάντηση εγκαινιάστηκε ένας φιλικός διάλογος, ο οποίος θα συνεχισθεί σε προσεχή συνάντηση. Αποφεύχθηκε η αναφορά σε οποιοδήποτε θέμα, που συζητήθηκε κατά τη συνάντηση.

Στο ελληνικό προσχέδιο ανακοινωθέντος υπήρχε η ακόλουθη παράγραφος για την Κύπρο:

«Επαναβεβαιώθη ότι η λύσις αυτού του ζητήματος θα επιδιωχθή διά συνομιλιών μεταξύ των δύο κοινοτήτων, της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής, υπό την αιγίδα του Γενικού Γραμματέως των Ηνωμένων Εθνών. Οι δύο Κυβερνήσεις θα προσφέρουν τις καλές τους υπηρεσίες εάν τούτο ζητηθεί από τις δύο κοινότητες».

Στο Τουρκικό προσχέδιο αναφέρονται τα ακόλουθα:

«Οι δύο πρωθυπουργοί συνεφώνησαν επίσης να δώσουν όλη την συμπαράσταση και βοήθεια, που θα ζητηθεί από τις δύο κοινότητες της Κύπρου για να διευκολυνθούν στην αναζήτησή τους για μια βιώσιμη, δίκαιη και διαρκή λύση στο πρόβλημα της Κύπρου».

Σελ. 144 -149. Συζήτηση στη Βουλή των Ελλήνων πάνω στις συνομιλίες του Μοντραί.

Σελ. 204-205. Συναντήσεις Καραμανλή με **Καγκελάριο Σμιτ**, ο οποίος υποβάλλει αργότερα στον *Ετζιεβίτ* πρόταση για συνάντηση του με τον *Σπ. Κυπριανού*. Ο *Ετζιεβίτ* δεν απέρριψε

την ιδέα και είπε ότι θα ήταν καλύτερα αν σ' αυτή συμμετείχαν οι Καραμανλής και Ντενκτάς. Σε επιστολή του προς τον Σμιτ, τον Ιούνιο του 1978, ο Καραμανλής τον πληροφορούσε ότι ο Κυπριανού έχει εκφράσει την αντίθεση του σε τέτοια συνάντηση.

Σελ. 235. Ο Καραμανλής στην Ουάσιγκτων συναντάται με τον Γ.Γ. του ΝΑΤΟ **Λουνς** και την ίδια μέρα, με δική του πρωτοβουλία, συναντάται με τον Τούρκο πρωθυπουργό *Ετζιεβίτ*. Ο Καραμανλής ζήτησε να μη δοθεί δημοσιότητα στη συνάντηση. Το πρακτικό της συνάντησης, που κράτησε δύο ώρες, καταδεικνύει ότι το κύριο θέμα συζήτησης ήταν το Κυπριακό. Είναι σημαντικό να σημειωθούν τα επιχειρήματα του *Ετζιεβίτ* και η ικανότητα του να ελίσσεται. Τελικά αποφασίστηκε να γίνει συνάντηση των Γενικών Γραμματέων των Υπουργείων Εξωτερικών των δύο χωρών στην Άγκυρα στις 4 και 5 Ιουλίου 1978.

Σελ. 242-246. 12 Μαΐου 1978. Συνάντηση με τον **Τζίμυ Κάρτερ**. Ο Καραμανλής ανέπτυξε τις θέσεις της Ελλάδας, κυρίως στο Κυπριακό και το Αιγαίο, και υποστήριξε τη διατήρηση του εμπάργκο. Ο *Κάρτερ* αναφέρθηκε στη συνάντηση, που είχε νωρίτερα με τον *Ετζιεβίτ*, τον οποίο βρήκε πιο εποικοδομητικό από τον *Ντεμιρέλ*. Ο *Κάρτερ* ζήτησε χειρονομίες από την Τουρκία, το άνοιγμα του αεροδρομίου Λευκωσίας, την επιστροφή των κατοίκων στα Βαρώσια και μείωση των τουρκικών στρατευμάτων.

Ο *Ετζιεβίτ* ανέπτυξε τις τουρκικές απόψεις και απεδέχθη τετραμερή διάσκεψη, εκείνου, του Καραμανλή, του Κυπριανού και του Ντενκτάς. Αναφερόμενος στην προθυμία των Ελληνοκυπρίων για συνομιλίες ο κ. *Κάρτερ* είπε στον Καραμανλή:

«Ο κ. *Κάρτερ* παρατηρεί ότι ο κ. Κυπριανού είπε εναντίον του κ. Βάλτχαϊμ ότι δεν είναι διατεθειμένος να δεχθή επανάληψη των συνομιλιών. Ο κ. Πρωθυπουργός λέγει ότι θα συναντηθώ με τον κ. Βάλτχαϊμ και θα εξετάσω τι μπορεί να κάμει. Διά να μη δημιουργούνται όμως εσφαλμένες εντυπώσεις οφείλει να πη ότι δεν έχει πολλές ελπίδες. Ο Πρόεδρος επανέρχεται και ερωτά μεταξύ ποίων έπρεπε να γίνη διαπραγματεύσεις διά το Κυπριακόν . Ο κ. Καραμανλής απαντά μεταξύ *Ετζιεβίτ* και Κυπριανού διότι ο κ. *Ετζιεβίτ* ελέγχει πλήρως τον κ. Ντενκτάς. Ο *Κάρτερ* παρατηρεί ότι θα δημιουργηθή αδιέξοδος διότι οι Τούρκοι δεν θα δεχθούν ότι ελέγχουν τον Ντενκτάς, ίσως δε

και ο κ. Καραμανλής υποτιμά την επιρροή του επί των Ελληνοκυπρίων».

Σελ. 253. 3 Ιουνίου 1978. Συνάντηση του Καραμανλή με τον Αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών **Σάϊρους Βανς**. Το Κυπριακό θίγεται παρεμπιπτόντως.

Σελ. 258-260. Ιούνιος 1978. Ο Καραμανλής προσφωνεί τη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και προτού αναχωρήσει από τη Νέα Υόρκη συναντάται με τον Βάλτχαιμ. Από το πρακτικό της συνάντησης καταφαίνεται ότι τόσο ο Καραμανλής όσο και ο Βάλτχαιμ υποστηρίζουν ότι πρέπει να βελτιωθούν οι τουρκικές προτάσεις. Ωστόσο ο Γ.Γ εκφράζει αμφιβολία αν θα γίνει τούτο.

Σελ. 262-266. 15 Ιουνίου 1978. Συνάντηση Κυπριανού με Καραμανλή. Το πρακτικό αναφέρει μεταξύ άλλων:

«Σχετικά με τους μελλοντικούς χειρισμούς του Κυπριακού ο κ. Πρωθυπουργός είπε ότι θα πρέπει εφ' εξής να υπάρχει καλύτερος συντονισμός και έγκαιρος προσυεννόησις μεταξύ Λευκωσίας και Αθηνών κάθε φορά, που η κυπριακή Κυβέρνηση θα αναλαμβάνει πρωτοβουλίες στους διεθνείς οργανισμούς».

Ο Καραμανλής επανέλαβε προηγούμενες απόψεις του αναφορικά με τους χειρισμούς του Κυπριακού και υπογράμμισε ότι:

«Η Κύπρος μεν είναι αδέσμευτος, αλλά η Ελλάς ανήκει σε ένα συνασπισμό και επομένως δύσκολο να έρχεται συνεχώς σε αντίθεση ενώπιον των διεθνών οργανισμών. . . Ο κ. Κυπριανού επανεβεβαίωσε την συμφωνία για την γραμμή, που είχε χαραχθεί από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, προσθέσας ότι η γραμμή αυτή δεν εμποδίζει βεβαίως να αξιοποιούμε τις σχέσεις μας και με άλλες πλην των δυτικών χωρών. Εις τούτο συμφώνησε ο κ. Πρωθυπουργός. Ο κ. Κυπριανού ενεπιστεύθη στον κ. Πρωθυπουργό ότι είχε σκεφθεί να πει στον κ. Βανς ότι η Κύπρος είναι έτοιμη να γίνει μέλος του ΝΑΤΟ, αλλά δεν το είπε διότι δεν θεώρησε κατάλληλη τη στιγμή».

Σελ. 264-265. Ο Καγκελάριος Σμιτ επαναφέρει την εισήγηση για τετραμερή συνάντηση. Την απορρίπτει ο Καραμανλής.

Σελ. 302. 18-21 Αυγούστου 1978. Κατά τη διάρκεια ολιγοή-

μερης παραμονής του Κυπριανού στην Αθήνα ο Καραμανλής είχε μαζί του εκτενείς συνομιλίες. Η μια συνάντηση έγινε στις 18 και η άλλη στις 21 Αυγούστου. Επαναλήφθηκαν οι θέσεις Καραμανλή ως προς τους χειρισμούς, με τους οποίους συμφώνησε ο Κυπριανού.

«... Την πολιτικήν επί του Κυπριακού αποφασίζει η κυπριακή Κυβέρνηση και ότι η ελληνική Κυβέρνηση προσφέρει την συμπαράσταση της σε έκταση και σε περιεχόμενο, που η ίδια αποφασίζει σύμφωνα με τις δυνατότητες της. Η Ελληνική Κυβέρνηση εφ' όσον συμπαρίσταται στον αγώνα δικαιούται να διατυπώνει τις συμβουλές της προς την κυπριακή, χωρίς όμως να εξαρτά τη συμπαράσταση της προς την Κύπρο από την αποδοχή των συμβουλών της».

Σελ. 346. 9 Οκτωβρίου 1978. Ο Σπ. Κυπριανού συναντάται με τον Καραμανλή. Το σημείωμα αναφέρει:

«Παρόντες από ελληνικής πλευράς οι κ.κ. **Ράλλης** και **Μολυβιάτης** και από κυπριακής οι κ.κ. Ρολάνδης, Κρανιδιώτης και **Πελαγίας**. Ο κ. Κυπριανού ενημέρωσε τον κ. Πρωθυπουργό για τις επαφές του στις Ηνωμένες Πολιτείες. Κατά τη συνάντησή του με τον κ. Βανς και εν συνεχεία, με τον Πρόεδρο Κάρτερ, ο κ. Κυπριανού είπε ότι θα εδέχετο να συναντηθεί με τον Ντενκτάς, εφ' όσον θα συνεφωνείτο μία νέα βάσις επαναλήψεως του διακοινοτικού διαλόγου. Το περίγραμμα της νέας αυτής βάσεως, που πρότεινε ο κ. Κυπριανού στους Αμερικανούς είναι το εξής:

1. Το ελληνικό τμήμα της Αμμοχώστου θα απεδίδετο στους Ελληνοκυπρίους αμέσως, μετά την έναρξη των διακοινοτικών.
2. Οι διακοινοτικές θα είχαν σαν βάση για την αναζήτηση λύσεως:
  - α) το Σύνταγμα του 1960, προσαρμοσμένο στο ομοσπονδιακό σύστημα,
  - β) τις τέσσερις κατευθυντήριες γραμμές της συμφωνίας Μακαρίου - Ντενκτάς,
  - γ) τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών.

Οι κ.κ. Κάρτερ και Βανς ανέλαβαν να βολιδοσκοπήσουν τους Τούρκους υποσχθέντες απάντηση εντός 15 περίπου ημε-

ρών».

Στη συνέχεια αναφέρεται ότι η συνάντηση που είχε ο κ. Κυπριανού στη Νέα Υόρκη με τον Γκρομύκο ήταν απογοητευτική. Ο σοβιετικός υπουργός των εξωτερικών, εν αντιθέσει προς το παρελθόν, απέφυγε να υποσχεθεί οποιαδήποτε υποστήριξη.

Ο Καραμανλής είπε ότι θεωρεί χρήσιμη την πρωτοβουλία Κυπριανού, αμφιβάλλει όμως «εάν η βάση αυτή του διαλόγου είναι αρκετά σαφής για να οδηγήσει σε λύση». Επανέλαβε τη θέση, ότι μόνον η Δύση και ειδικά η Αμερική έχουν συμφέρον να λυθεί το Κυπριακό.

Σελ. 386. 6-27 Νοεμβρίου 1978. Συζήτηση του Κυπριακού στη Γενική Συνέλευση και το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ με ικανοποιητικά αποτελέσματα για την ελληνική πλευρά. Στις 9 Νοεμβρίου υιοθετήθηκε με 110 ψήφους, σε σύνολο 136, από τη Γενική Συνέλευση, η απόφαση 33/15, στην οποία για πρώτη φορά μνημονευόταν η παρουσία δυνάμεως κατοχής στην Κύπρο και γινόταν σύσταση στο Συμβούλιο Ασφαλείας να εξετάσει εντός ενός χρονικού πλαισίου το θέμα της εφαρμογής των προηγούμενων αποφάσεων. Στις 27 Νοεμβρίου το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε την απόφαση 440 για την εφαρμογή των αποφάσεων του ΟΗΕ σε ένα καθορισμένο χρονικό πλαίσιο (*specific time frame*)

Σελ. 400. 6 Δεκεμβρίου 1978. Δηλώσεις του Γ.Γ του ΝΑΤΟ και αντιδράσεις Παπανδρέου, Ζίγδη τόσο για το ΝΑΤΟ όσο και για τη σύνοδο υπουργών της ΕΟΚ.

ΤΟΜΟΣ 11.

Σελ. 21. 16 Ιανουαρίου 1979. Συζήτηση στη Βουλή των Ελλήνων, η οποία καλύπτει και το Κυπριακό.

Σελ. 95. 9 Απριλίου 1979. Ιδιαίτερη συνάντηση με τον Κυπριανού και αργότερα σύσκεψη με τη συμμετοχή των υπουργών Εξωτερικών Ράλλη, Ρολάνδη, του Υπουργού Οικονομικών Α. Πατσαλίδη και των κ.κ Τζούνη, Μολυβιάτη, Δούντα, Κρανιδιώτη. Ακολούθησαν εκατέρωθεν δηλώσεις, που δεν περιλαμβάνουν τίποτε το νεότερο.

Σελ. 98. 12-13 Απριλίου 1979. Ο Κυπριανού γίνεται δεκτός από τον πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας **Κωνσταντίνο Τσάτσο** και συναντάται με τον Καραμανλή.

Σελ. 139. 19 Μαΐου 1979. Νέα συνάντηση Κυπριανού - Ντενκτάς, παρουσία του Γ.Γ *Βάλτχαϊμ*. Συμφωνήθηκαν τα 10 σημεία των συνομιλιών Υψηλού Επιπέδου του 1979.

Σελ. 165. 7 Ιουνίου 1979. Συνάντηση Καραμανλή με τον *Αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο*.

Σελ. 187. 27 Ιουνίου 1979. Νέα συνάντηση Καραμανλή Κυπριανού. Σε δηλώσεις του ο Κυπριανού είπε:

«Γιά άλλη μια φορά διαπιστώσαμε πόσο αρμονικές είναι οι σχέσεις μεταξύ των Κυβερνήσεων Ελλάδος και Κύπρου».

Σελ. 229-254. 1-4 Οκτωβρίου 1979. Επίσημη επίσκεψη του Καραμανλή στη Σοβιετική Ένωση. Δημοσιεύονται τα πρακτικά των συναντήσεων του με τον πρωθυπουργό **Αλεξί Κοσούγκιν** και τον Πρόεδρο **Λεονίντ Μπρέζνιεφ**. Υπάρχουν εκτενείς αναφορές στο Κυπριακό (σελ. 242-243)

Σελ. 336-339. 10-11 Δεκεμβρίου 1979. Πραγματοποιείται στο Πολιτικό Γραφείο σύσκεψη με τη συμμετοχή *Καραμανλή, Κυπριανού, Ράλλη, Ρολάνδη* και υπηρεσιακών παραγόντων. Στο πρακτικό γίνεται αναφορά σε πρόθεση του Προέδρου *Κάρτερ* όπως οι ΗΠΑ αναλάβουν πρωτοβουλία για το Κυπριακό.

«Παρεμβαίνων ο Υπουργός Εξωτερικών κ. Ράλλης, υπεγράμμισε την ανάγκη όπως η κυπριακή Κυβέρνηση επιδείξει αποφασιστικότητα έναντι των διαφόρων κομμάτων, επί της πολιτικής, που θα χαράξει ως προς την αμερικανική πρωτοβουλία, ώστε να μη αναγκασθεί να υπαναχωρήσει καθ' οδόν, λόγω εσωτερικών πιέσεων».

«Ο Πρόεδρος Κυπριανού απήντησε ότι δεν θα διστάσει να αγνοήσει οποιαδήποτε πίεση, εάν αυτό επιβάλλει το εθνικό συμφέρον. Ο κ. Πρωθυπουργός τόνισε ότι θα πρέπει να τηρηθεί απολύτως το απόρρητο της πρωτοβουλίας Κάρτερ και ότι κατά τη γνώμη του ο Πρόεδρος Κυπριανού θα έπρεπε να αναλάβει προσωπικά την ευθύνη και να ενημερώσει τα κόμματα, αφού πρώτα διερευνηθούν οι πραγματικές προθέσεις του Αμερικανού Προέδρου και συγκεκριμενοποιηθούν οι σχετικές ενέρ-

γίες του.

Ο κ. Πρωθυπουργός πρόσθεσε ότι θα ήταν σκόπιμο να υποβληθεί στον Πρόεδρο Κάρτερ η σκέψη αναβιώσεως της αμερικανικής προτάσεως που είχε υποβληθεί τον περασμένο χρόνο, με την οποία οι ΗΠΑ είχαν, αφελώς, δεσμευθεί να προωθήσουν λύση του Κυπριακού. Ο κ. Πρωθυπουργός θεωρεί ότι κατ' αυτόν τον τρόπο παρέχεται η δυνατότητα να ξανακερδηθεί μια χαμένη ευκαιρία, για να εξασφαλισθεί η δέσμευση των ΗΠΑ στο Κυπριακό. Αποτέλεσε μέγα σφάλμα, τόνισε ο κ. Πρωθυπουργός η απόρριψη, παρά τις συμβουλές μας, της περσινής αμερικανικής προτάσεως. Γιατί η Αμερική με την πρόταση αυτή εδεδεσμεύετο όχι μόνο να αγωνισθεί για τη λύση του Κυπριακού, αλλά και εξαρτά την πολιτική της έναντι της Τουρκίας από την πρόοδο του Κυπριακού. Και εμείς κατά τρόπο επιπόλαιο, την αποδεσμεύσαμε, όπως είναι γνωστό».

Ο κ. Καραμανλής είπε ότι πρέπει να υποβληθούν στον Πρόεδρο Κάρτερ σκέψεις και εισηγήσεις που είναι δυνατόν να γίνουν αποδεκτές

«χωρίς εσωτερικές δημαγωγίες και ανάμειξη των κομμάτων, τα οποία, λόγω απαραδέκτων στο εθνικό θέμα κομματικών και πολιτικών ανταγωνισμών θα υπονομεύσουν την αμερικανική πρωτοβουλία». . . «οι ηγέτες βρίσκονται στη θέση τους για να αναλαμβάνουν ακριβώς τις ευθύνες και κατά τη γνώμη μου ο πρόεδρος Κυπριανού θα πρέπει να καθορίσει την ακολουθητέα γραμμή και να καταστήσει σαφές στα διάφορα κόμματα ότι δεν είναι διατεθειμένος να ανεχθεί συνέχιση της πολιτικής διαμάχης και δημαγωγία επί του εθνικού θέματος. Και να δηλώσει συγχρόνως ότι θα αναγκασθεί να αποχωρήσει, εάν τα κόμματα δεν περιορίσουν τις διενέξεις τους σε άλλους τομείς, όπως είναι ο οικονομικός, ο εκπαιδευτικός κ.λπ.».

Ο κ. Καραμανλής επανέλαβε τις απόψεις του για τα σφάλματα που διαπράξαμε και τα οποία εκμεταλλεύτηκαν οι Τούρκοι. Επίσης συνέστησε όπως μακροχρονίως κατευθύνουν την Κύπρο προς ένταξη στην ΕΟΚ, «η οποία θα προσφέρει ασφάλεια

στον κυπριακό λαό, εν αντιθέσει με το Κίνημα των Αδεσμεύτων, που έχει ήδη αρχίσει να διαλύεται και, που μετά το θάνατο του Τίτο προβλέπεται ότι θα αποδυναμωθεί περισσότερο».

Ο Κυπριανού συμφώνησε με όλες τις απόψεις του Καραμανλή.

Σελ. 391. 13 Φεβρουαρίου 1980. Οξεία σύγκρουση Παπανδρέου - Ελληνικής Κυβέρνησης πάνω σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, περιλαμβανομένου και του Κυπριακού.

Σελ. 445. 5 Μαΐου 1980. Η Βουλή των Ελλήνων εκλέγει τον Καραμανλή πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας. Δημοσιεύονται σχόλια και δηλώσεις σχετικά με την εκλογή. Στις 10 Μαΐου ορκίζεται η υπό τον Γ. Ράλλη νέα Κυβέρνηση. Μεταξύ των συγχαρητηρίων μηνυμάτων προς τον Καραμανλή περιλαμβάνεται και μήνυμα του Προέδρου Κυπριανού.

ΤΟΜΟΣ 12.

Σελ. 199. 4 Ιουνίου 1982. Συνάντηση Καραμανλή - Σπ. Κυπριανού. Στο Αρχείο Καραμανλή σημειώνεται ότι πρόκειται για την πρώτη συνάντηση των δύο Προέδρων, μετά την ανακοίνωση του Σπ. Κυπριανού της αποφάσεως του να διεκδικήσει εκ νέου το προεδρικό αξίωμα, συνεργαζόμενος με το ΑΚΕΛ. Η υπογραφή κοινής διακηρύξεως και κοινού προγράμματος ΔΗΚΟ - ΑΚΕΛ είχε αποδοκιμασθεί έμμεσα αλλά με σαφήνεια στην Αθήνα, από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο, ο οποίος παράλληλα έσπευσε να διαβεβαιώσει τον κυπριακό λαό για *«την συμπαράταξη της ελληνικής Κυβερνήσεως και την αλληλεγγύη ολοκληρώου του ελληνικού λαού».*

Το σημείωμα για τη συνομιλία Καραμανλή - Κυπριανού αναφέρει και τα ακόλουθα:

«Ο κύριος πρόεδρος της Δημοκρατίας συνέστησε στον κύριο Κυπριανού να προσπαθήσει να διαλύσει την σύγχυση, που επικρατεί σήμερα στις σχέσεις Αθηνών - Λευκωσίας γιατί η κατάσταση αυτή μόνο κακό προκαλεί στο εθνικό θέμα. Κατά τη γνώμη του κυρίου Προέδρου η μόνη υγιής βάση στις σχέσεις Αθηνών-Λευκωσίας είναι εκείνη, που είχε συμφωνηθεί μεταξύ του ίδιου όταν ήταν πρωθυπουργός αφ' ενός και

του Μακαρίου και του ιδίου του κυρίου Κυπριανού αφ' ετέρου (η Λευκωσία χειρίζεται υπεύθυνα το εθνικό θέμα ενώ η Αθήνα συμπαρίσταται, κ.λπ.)

Ως προς το εθνικό θέμα ο κύριος πρόεδρος είπε ότι από πλευράς διαδικασίας δεν υπάρχει άλλος τρόπος πλην της συνεχίσεως του διακοινοτικού διαλόγου, από πλευράς δε ουσίας θα πρέπει να προσδιορισθούν με μετριοπάθεια και σαφήνεια οι τελικοί μας στόχοι και πάνω σ' αυτούς να δώσουμε την μάχη. Μόνο έτσι μπορούν να γνωρίζουν όσοι θέλουν να μας βοηθήσουν στις επιδιώξεις μας και να πιέσουν την Τουρκία για να τις αποδεχθεί. Γιατί σήμερα κανείς δεν γνωρίζει τι επιδιώκουμε.

Τέλος ο κύριος πρόεδρος υπέδειξε στον κύριο Κυπριανού να διαλύσει την εντύπωση ότι, με τη συμφωνία του με το ΑΚΕΛ δημιουργήθηκε Λαϊκό Μέτωπο γιατί η εντύπωση αυτή αποθαρρύνει τις δυτικές χώρες, οι οποίες είναι οι μόνες, που έχουν και το συμφέρον και την δυνατότητα να βοηθήσουν για την εξεύρεση δικαίας λύσεως του Κυπριακού».

Σελ. 274. 4 Μαρτίου 1983. Συνάντηση Καραμανλή - Κυπριανού. Στο σημείωμα που παρατίθεται στο Αρχείο αναφέρεται ότι ο κ. Κυπριανού ενημέρωσε τον κ. Καραμανλή για τις συνομιλίες που είχε με τον πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου.

«Το βασικό θέμα της διαφωνίας του με τον κύριο Παπανδρέου, ο όρος δηλαδή να αποχωρήσουν τα τουρκικά στρατεύματα από την Κύπρο για να συνεχισθεί ο ενδοκοινοτικός διάλογος δεν ετέθη πλέον από πλευράς του Έλληνα πρωθυπουργού. Συμφωνήθηκε να υπάρξει νέα συνάντηση Παπανδρέου - Κυπριανού στις αρχές του προσεχούς Απριλίου για να καθορισθούν τα μακροχρόνια πλαίσια, μέσα στα οποία θα πρέπει να κινηθεί το Κυπριακό καθώς και οι επί μέρους χειρισμοί.

Ο κύριος Πρόεδρος επωφελήθηκε της ευκαιρίας αυτής για να επαναλάβει και πάλι τη γνωστή άποψη του ότι εάν θέλομε να κάνομε αγώνα θα πρέπει να χαράξουμε μια καινούρ-

---

για τακτική. Ήτοι:

1. Να προσδιορίσουμε, επιτέλους, κατά τρόπο συγκεκριμένο και ρεαλιστικό τις επιδιώξεις μας στα δύο, τρία βασικά σημεία των διαπραγματεύσεων, αντί να πελαγοδρομούμε. Θα πρέπει να δώσουμε έμφαση στο εδαφικό και να δεχθούμε χαλαρές εξουσίες της Κεντρικής Κυβερνήσεως διαφυλάσσοντας βέβαια την ενότητα της Πολιτείας. Και τούτο, γιατί αφ' ενός μεν με την ευνοϊκή λύση του εδαφικού θα είμεθα εξασφαλισμένοι από κάθε μελλοντική εξέλιξη του θέματος, ακόμη και από ενδεχόμενη διπλή ένωση, αφ' ετέρου δε, με χαλαρή Κεντρική Εξουσία δεν θα επιτρέψουμε στους Τούρκους να συγκυβερνήσουν με μας σε ολόκληρο το νησί, πράγμα, που θα καταστεί αναπόφευκτο εάν υπάρξει ισχυρή Κεντρική Εξουσία.
2. Αφού καθορίσουμε κατ' αυτόν τον τρόπο τους στόχους μας θα πρέπει να συντονίσουμε τις προσπάθειες όλων των παραγόντων και εδώ και στην Κύπρο για να τους προωθήσουμε.
3. Με αυτούς τους συγκεκριμένους πλέον στόχους θα μπορέσουμε να ζητήσουμε και την υποστήριξη εκείνων, που πράγματι θέλουν να μας βοηθήσουν και οι οποίοι αγνοούν αυτή την στιγμή, όπως αγνοούμε και εμείς τι ακριβώς επιδιώκουμε. Για να μας βοηθήσουν θα πρέπει όχι μόνο να γνωρίζουν τις επιδιώξεις μας, αλλά και να τις βρίσκουν λογικές και δίκαιες. Και οι μόνοι, που μπορούν να το κάνουν αυτό είναι οι Δυτικοί και ιδίως η Αμερική και η Δυτική Γερμανία από τις οποίες εξαρτάται οικονομικά και στρατιωτικά η Τουρκία.

Χρειάζεται βέβαια, συνέχισε ο κύριος Πρόεδρος, θάρρος για να προχωρήσει κανένας αποφασιστικά στην αναζήτηση λύσεως του Κυπριακού. Τώρα όμως μετά τις εκλογές, που ο κύριος Κυπριανού διαθέτει ηυξημένο κύρος, ημπορεί αλλά και πρέπει να προχωρήσει προς την κατεύθυνση αυτή. Αν δεν γίνουν αυτά, είπε ο Πρόεδρος, φοβούμαι ότι θα πάμε τελικά σε διχοτόμηση της Κύπρου με την ανακήρυξη τουρκοκυπριακού Κράτους.

Κάναμε, είπε ο κύριος Πρόεδρος, Αθήνα και Λευκωσία,

πολλά λάθη στο παρελθόν. Και δεν έχουμε περιθώρια για νέα σφάλματα. Η ιστορία του Κυπριακού είναι ιστορία χαμένων ευκαιριών. Τα σφάλματα υπήρξαν πολλά. Σημαντικότερα όμως ήταν η ανακίνηση από μέρους του Μακαρίου του θέματος του Συντάγματος το 1963, η απόρριψη του σχεδίου Ατσεσον το 1964, και, τέλος το πραξικόπημα του 1974.

Κατά τη γνώμη μου αφητηρία όλων αυτών των σφαλμάτων υπήρξε η ατυχής πολιτική, που χάραξε η Κύπρος, μετά την ανεξαρτησία της. Μετά την υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης και Λονδίνου είχα συμβουλευθεί τον Μακάριο να ακολουθήσει η Κύπρος παράλληλη εξωτερική πολιτική με την Ελλάδα και να ενταχθεί όχι μόνο στον ΟΗΕ αλλά και στο ΝΑΤΟ και την Κοινή Αγορά. Θα είχαμε διπλή ψήφο σέ όλους αυτούς τους ισχυρούς οργανισμούς. Και όχι μόνο θα αποφεύγαμε τη σημερινή τραγωδία της Κύπρου, αλλά θα ανοίγαμε και το δρόμο για την Ένωση. Αντ' αυτού, η Κύπρος ακολούθησε άνευ λόγου "αδέσμευτη" εξωτερική πολιτική. Από εκεί δε ξεκινούν και τα σημερινά δεινά τόσο για την Κύπρο, όσο και για την Ελλάδα. Γιατί υποθηκεύσαμε με τον τρόπο αυτό την εξωτερική πολιτική της Ελλάδος στο Κυπριακό. Ήρθαμε σε αντίθεση με όλους τους συμμάχους μας και δημιουργήσαμε στην Ελλάδα και στην Κύπρο ένα παράλογο και επικίνδυνο αντιδυτικό και αντιαμερικανικό πνεύμα. Θα μπορούσε να πει κανένας ότι εξαιτίας της εμπλοκής αυτής η Ελλάς εστερήθη της δυνατότητας να χαράσσει την εξωτερική της πολιτική σύμφωνα με τα γενικώτερα συμφέροντα του έθνους.

Φοβούμαι, συνέχισε ο κύριος πρόεδρος, ότι εάν δεν διευθετήσουμε εγκαίρως τις διαφορές μας με την Τουρκία πρωθυπουργός τον ελληνοτουρκικό και διακοινοτικό διάλογο, θα βρεθούμε σε κάποια στιγμή σε επικίνδυνες καταστάσεις. Η Τουρκία με το πρόσχημα ότι αρνούμεθα τον διάλογο ημπορεί να προβεί σε επικίνδυνες μονομερείς ενέργειες. Ημπορεί παραδείγματος χάριν να αρχίσει γεωτρήσεις σε αμφισβητούμενες περιοχές στο Αιγαίο, να παραβιάζει καθημερινά τον εναέριο χώρο μας, να θέσει επίσημα θέμα αποστρατικοποίησης των νήσων του Αιγαίου, να ανακηρύξει ανεξάρτητο τουρκο-

---

κυπριακό κράτος κ.λπ. Και με τον τρόπο αυτό, να μας θέτει κάθε φορά στο τραγικό δίλημμα, ή να ταπεινωθούμε, ανεχόμενοι τις προκλήσεις της ή να αντιδράσουμε δυναμικά, οπότε όμως θα φέρουμε εμείς την ευθύνη του πολέμου. Και όλα αυτά ημπορούν να συμβούν σε μια εποχή, που, λόγω του καλλιεργούμενου αντιδυτικού πνεύματος, δεν θα μπορούμε να υπολογίζουμε στη βοήθεια των φίλων και συμμάχων μας.

Ο κύριος Κυπριανού συμφώνησε γενικά με την ανάλυση αυτή που έκανε ο κύριος πρόεδρος. Είπε ότι είναι αποφασισμένος και έχει το θάρρος να συνεχίσει τον διάλογο και να προχωρήσουμε στην αναζήτηση λύσεως. Εκτός από τη συνάντηση, που θα έχει με το γενικό γραμματέα του ΟΗΕ στο Δελχί, έχουν συμφωνήσει με τον κύριο Παπανδρέου να προβούν οι δύο πλευρές σε βαθειά μελέτη του θέματος ώστε στην προσεχή συνάντηση του Απριλίου να μπορέσουν να καταλήξουν σε αποφάσεις. Συμφωνεί ο κύριος Κυπριανού ότι πρέπει να δώσουμε την έμφαση στο εδαφικό και ότι υπάρχουν περιθώρια παραχωρήσεων στο συνταγματικό, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση, βέβαια, ότι θα διατηρηθεί ο ενιαίος χαρακτήρας του Κράτους».

Το σημείωμα αναφέρεται στο ενδεχόμενο επίσημης επίσκεψης του Κυπριανού στην Ελλάδα και ανάλογη επίσκεψη του κ. Καραμανλή στην Κύπρο (σελ. 274-274)

Σελ. 308-309. 25 Αυγούστου 1983. Συνάντηση Κυπριανού Καραμανλή. Το σημείωμα για τη συνομιλία αναφέρει:

«Στην αρχή της συνομιλίας ο κύριος Κυπριανού εξεφράσθη με πολλή πικρία και μόλις συγκαλυπτόμενη αγανάκτηση για την προσωπική συμπεριφορά του κυρίου Παπανδρέου απέναντι του κατά τις τελευταίες ημέρες. Συγκεκριμένα ο Κύπριος πρόεδρος ανέφερε στον τρόπο με τον οποίον έγινε η αναβολή του ταξιδιού του στην Αθήνα και κυρίως στον τρόπο με τον οποίο ο κύριος Παπανδρέου απέφυγε να του μιλήσει στο τηλέφωνο. Ο κύριος Κυπριανού δεν μπόρεσε να εξηγήσει την συμπεριφορά αυτή δεδομένου ούτε προσωπικά προβλήματα υπάρχουν μεταξύ αυτού και του κυρίου Παπαν-

δρέου, ούτε αντελήφθη να υπάρχει καμμία διαφωνία στον τρόπο της αντιμετώπισης της πρωτοβουλίας του γενικού γραμματέως του ΟΗΕ. Εν όψει όλων αυτών ο κύριος Κυπριανού διερωτάτο μήπως υπάρχει πρόθεση δημιουργίας τεχνητής ατμόσφαιράς διαφωνίας για λόγους εσωτερικής πολιτικής σκοπιμότητας της ελληνικής κυβερνήσεως.

Ως προς την ουσία της πρωτοβουλίας Ντε Κουεγιάρ ο κύριος Κυπριανού είπε ότι τα δύο μεγάλα κόμματα στην Κύπρο έχουν δημόσια ταχθεί υπέρ της αποδοχής της. Ο ίδιος έχει επιφυλαχθεί να ανακοινώσει δημόσια τη θέση του. Πιστεύει όμως ότι δεν είναι δυνατόν να απορριφθεί η πρωτοβουλία αυτή. Αντιθέτως θα πρέπει να την αξιοποιήσουμε όσο είναι δυνατό προς όφελος μας και για τον λόγο αυτό έχει ήδη συνεννοηθεί με το γενικό γραμματέα να συναντηθούν στις 14 Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη. Το τελευταίο τούτο δεν γνωρίζει ακόμη κανείς και αυτό είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους εξήτησε κατ' ιδίαν συνάντηση με τον κύριο Παπανδρέου (να του εμπιστευθεί δηλαδή την πληροφορία περί συναντήσεως του με τον Ντε Κουεγιάρ). Μέχρι στιγμής όμως παραδόξως ο κύριος Παπανδρέου αρνείται να τον δεχθεί κατ' ιδίαν.

Ο κύριος πρόεδρος εξέφρασε την λύπην του για την κατάσταση, που επικρατεί στις προσωπικές σχέσεις του κυρίου Κυπριανού με τον κύριο Παπανδρέου σε μια στιγμή μάλιστα, που απαιτείται ψυχραιμία και συνεργασία μεταξύ Αθηνών και Λευκωσίας. Όσον αφορά την πρωτοβουλία η γνώμη του κυρίου προέδρου είναι η εξής:

1. Από πλευράς διαδικασίας και εφ' όσον επίκειται συνάντηση Κυπριανού - Ντε Κουεγιάρ θα πρέπει να αποφευχθεί έγγραφος απάντηση στην επιστολή Ντε Κουεγιάρ. Κατά τη συνάντηση τους ο κύριος Κυπριανού θα πρέπει, χωρίς να αποτρέψει την πρωτοβουλία του γενικού γραμματέως, να επιδιώξει όλες τις δυνατές διευκρινίσεις και βελτιώσεις.
2. Από πλευράς ουσίας η γνώμη του κυρίου προέδρου είναι ότι κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων θα πρέπει να επιδιώξουμε την απόκτηση όσο το δυνατόν περισσοτέ-

---

ρου εδάφους, ενώ επί του Συνταγματικού συμφέρει η Κεντρική Κυβέρνηση να έχει χαλαρές εξουσίες. Και τούτο για να αφαιρεθεί από τους Τούρκους η δυνατότητα ελέγχου και του ελληνικού τμήματος της Κύπρου.

Γενικότερα ο κύριος Πρόεδρος πιστεύει ότι η πρωτοβουλία του κυρίου Ντε Κουεγιάρ, την οποία είναι γνωστόν ότι την υποστηρίζουν και οι Αμερικανοί και οι Ρώσοι, ίσως να αποτελέσει την τελευταία ευκαιρία επιλύσεως του Κυπριακού. Γι' αυτό και δεν πρέπει να την απορρίψουμε εμείς. Εάν την απορρίψουμε, είναι πολύ πιθανό ότι η Τουρκία θα ανακηρύξει ανεξάρτητο τουρκοκυπριακό Κράτος επιρρίπτοντας μάλιστα την ευθύνη σε μας. Και αυτό θα είναι η χειρότερη εξέλιξη της υποθέσεως, για την οποία θα είναι τεράστιες οι ιστορικές ευθύνες και των Αθηνών και της Λευκωσίας.

Από την άλλη πλευρά δεν έχουμε να χάσουμε τίποτα αρχίζοντας την διαπραγμάτευση. Εάν οι Αμερικανοί - που είναι οι μόνοι, οι οποίοι μπορούν πραγματικά να μας βοηθήσουν - επιθυμούν πράγματι λύση μόνο μέσω μιας τέτοιας διαπραγματεύσεως, μπορούν να ασκήσουν πίεση στην Τουρκία. Εάν πάλι διαπιστωθεί κατά την πορεία των διαπραγματεύσεων ότι δεν οδηγούμεθα σε λύση ή ότι η λύση δεν μας συμφέρει, έχουμε κάθε δυνατότητα να διακόψουμε τις διαπραγματεύσεις, φροντίζοντας όπως επιρρίψουμε την ευθύνη στην άλλη πλευρά.

Το συμπέρασμα του κυρίου προέδρου είναι ότι δεν μπορούμε να απορρίψουμε την πρόταση Ντε Κουεγιάρ ενώ έχουμε κάθε λόγο να προσπαθήσουμε να την αξιοποιήσουμε. Αλλωστε την γραμμή αυτή είχε ανακοινώσει σήμερα το πρωί στον πρωθυπουργό, ο οποίος συμφώνησε, προσθέτοντας μόνο ότι για την ιστορία θα πρέπει να εκφράσουμε την έκπληξη μας στον κύριο Κουεγιάρ διότι στο κείμενο του δεν γίνεται μνεία ούτε του τελευταίου ψηφίσματος του ΟΗΕ ούτε της ανάγκης αποχωρήσεως των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο.

Ο κύριος Κυπριανού είπε ότι συμφωνεί απόλυτα τόσο με τις διαπιστώσεις του κυρίου προέδρου όσο και με την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί επί της πρωτοβουλίας Ντε

*Κουεγιάρ. Την πολιτικήν, άλλωστε, αυτή, της αποδοχής δη-
λαδή της πρωτοβουλία Ντε Κουεγιάρ, επιθυμούν και τα δύο
μεγάλα κόμματα της Κύπρου το καθένα για δικούς του λόγο-
υς».*

Σελ. 350. 23 Ιανουαρίου 1984. Συνάντηση με τον Κυπριανού.

Στο σημείωμα του Καραμανλή αναφέρεται ότι βρήκε τον Κυπριανού αποκαρδιωμένο και απογοητευμένο από την περι-
οδεία του στο εξωτερικό, όπου διαπίστωσε κάμψη του διεθνούς
ενδιαφέροντος. Διαπίστωσε παντού μεγάλη δυσπιστία για την
Ελληνική Κυβέρνηση καθώς και ενόχληση των Δυτικών, πράγ-
μα που αμβλύνει το ενδιαφέρον τους για το Κυπριακό. Ο Γκρο-
μύκο είπε στον Κύπριο Υπουργό Εξωτερικών ότι μόνο οι Αμερι-
κανοί μπορούν να μας βοηθήσουν.

*«Είπα στον κύριο Κυπριανού ότι δύο τρόποι υπάρχουν για
να ανατρέψουμε τη δημιουργηθείσα κατάσταση στην Κύπρο.
Ο ένας είναι διά της βίας και ο άλλος είναι διά του διαλόγου.
Ο πρώτος τρόπος είναι ανέφικτος. Επομένως θα πρέπει να
επιδιώξουμε τον διάλογο και να αναζητήσουμε κατάλληλο
πρόσχημα, που θα μας επιτρέψει να αρχίσουμε κατά τρόπο
αξιοπρεπή. Αυτό το πρόσχημα μπορεί να είναι η παραχώρη-
ση της Αμμοχώστου και η αναστολή της πρακτικής εφαρμο-
γής της αποφάσεως για την ανακήρυξη του λεγόμενου τουρ-
κοκυπριακού Κράτους. Δεν θα πρέπει εξάλλου να αποκλεί-
σουμε και την Τριμερή, εάν διαπιστώσουμε ότι η Αγγλία θα
υποστηρίξει τις θέσεις μας και δεν θα είναι απλώς διαιτητής.*

*Ο κύριος Κυπριανού συμφώνησε με αυτά αλλά μου είπε
ότι δεν γνώριζε ποιες είναι οι θέσεις του κυρίου Παπανδρέου.
απέναντι του οποίου εξεδήλωσε ένα είδος δυσπιστίας...*

*Τέλος είπα στον κύριο Κυπριανού ότι θα πρέπει από τώρα
και ο ίδιος και ο κύριος Παπανδρέου να σκεφθούν τι θα γίνει
το υπόλοιπο τμήμα της Κύπρου εάν οριστικοποιηθεί η διχο-
τόμηση».*

Στις Σελίδες 352, 365, 372 γίνεται αναφορά σε συναντήσεις,
που πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες ημερομηνίες χωρίς να
παρατίθεται το περιεχόμενο.

Σελ. 389. 25 Αυγούστου 1984. Ο κ. Καραμανλής συνεξετάζει με τον πρωθυπουργό τις εξελίξεις στο Κυπριακό σε συνάρτηση με τη νέα πρωτοβουλία του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ και τις διαφωνίες, που έχουν ανακύψει μεταξύ των πολιτικών δυνάμεων στη Μεγαλόνησο. Συγκεκριμένα το ΑΚΕΛ και ο ΔΗΣΥ είχαν ταχθεί υπέρ της άμεσης αποδοχής των *“σημείων εργασίας του κ. Πέρεζ Ντε Κουεγιάρ, ενώ το πρώτο είχε επίσης κατηγορήσει την Αθήνα για απόπειρα να υπαγορεύσει πολιτική στη Λευκωσία”*.

Στις σελίδες 397, 414, 420, 426 συναντήσεις με Κυπριανού.

Σελ. 429. Συνάντηση με τον Κύπριο Υπουργό Εξωτερικών Γ. Ιακώβου. Δεν γίνεται αναφορά στο περιεχόμενο.

Σελ. 434. 5 Φεβρουαρίου 1985. Κοινή συνάντηση με τον Παπανδρέου και τον Κυπριανού. Το σημείωμα αναφέρει:

«Δέχθηκα σήμερα τον κ. Κυπριανού και τον κ. Παπανδρέου προκειμένου να εξετάσουμε την πορεία του Κυπριακού, μετά την αποτυχία των διαπραγματεύσεων της Νέας Υόρκης.

Προτού μας εξηγήσει ο κ. Κυπριανού τους λόγους της αποτυχίας, ετόνισα τη σοβαρότητα της καταστάσεως, εξεδήλωσα τη δυσφορία για τις ενδοκυπριακές διενέξεις και επεσήμανα τις οδυνηρές συνέπειες, που θα έχει για ολόκληρο τον Ελληνισμό η οριστική αποτυχία της πρωτοβουλίας του γενικού γραμματέως του ΟΗΕ και η πραγματοποίηση της διχοτομήσεως της Κύπρου.

Εξέφρασα την απορία μου για το ναυάγιο των διαπραγματεύσεων, δεδομένου ότι οι σημαντικές και απροσδόκητες, κατ' εμέ, υποχωρήσεις των Τουρκοκυπρίων σε βασικά θέματα, όπως η ετήσια εναλλαγή του Προέδρου της Δημοκρατίας, το εδαφικό και η αναλογία 7 προς 3, άνοιγαν το δρόμο για μια ικανοποιητική τακτοποίηση του Κυπριακού.

Εν συνεχεία ο κ. Κυπριανού μας εξήγησε τους λόγους της αποτυχίας των συνομιλιών, αλλά κατά τρόπο τόσο συγκεκριμένο, ώστε μου είναι αδύνατο να πεισθώ ότι δεν έγιναν σφάλματα κατά τις διαπραγματεύσεις από μέρους της ελληνικής πλευράς. Δεν κατάλαβα τι ακριβώς του ζητούσαν να υπογράψει και γιατί το αρνήθηκε, αν τα κείμενα αυτά διασφάλι-

ζαν τις υποχωρήσεις των Τούρκων στα θέματα ,που ανέφερα παρά πάνω. Δεν κατάλαβα επίσης γιατί ο Ντε Κουεγιάρ απέρριψε, όπως μας εβεβαίωσε ο κ. Κυπριανού, προτάσεις των Αμερικανών να επέμβουν την τελευταία στιγμή για να αποτρέψουν το ναυάγιο, όταν είναι γνωστό ότι σε προηγούμενες επεμβάσεις των Αμερικανών οφείλοντο οι υποχωρήσεις των Τούρκων.

Ο κ. Κυπριανού είπε ότι ο Ντε Κουεγιάρ το έκαμε γιατί είναι ρωσόφιλος και φίλος του Παπαϊωάννου. Ο δε κ. Παπανδρέου απέδωσε το ναυάγιο σε συνωμοσία της αμερικανικής Κυβερνήσεως, η οποία για να προωθήσει την πολιτική της στο Κογκρέσσο ηθέλησε να φορτώσει την ευθύνη στην ελληνική πλευρά.

Τους είπα ότι όλα αυτά τα θεωρώ απίθανα και ότι εάν υπήρχε πρακτικός τρόπος να διασφαλίσουμε την πρόταση των Τούρκων στα βασικά θέματα, που ανέφερα και που αποτελούν την ουσία του προβλήματος εκάναμε σφάλμα να μην επωφεληθούμε.

Είπα επίσης στον κ. Κυπριανού ότι έκανε σφάλμα να δημιουργήσει κατά την κρίσιμη αυτή περίοδο εσωτερικά προβλήματα, με τον ανασχηματισμό της κυβέρνησης, τη διάρρηξη της συνεργασίας του με το ΑΚΕΛ, τις περιέργες απόπειρες συνεργασίας του με τον κ. Κληρίδη, κ.λπ.

Ο κ. Παπανδρέου εδέχθη τις εξηγήσεις του κ. Κυπριανού και εξεδήλωσε την αλληλεγγύη του προς αυτόν. Εζήτησε, μάλιστα να τον καλύψουμε τόσο για τους χειρισμούς του στη Νέα Υόρκη όσο και έναντι των άλλων κυπριακών κομμάτων. Απέρριψα την πρόταση αυτή και συνέταξα ένα ουδέτερο ανακοινωθέν, αφού τους είπα ότι θα πρέπει να επιδιώξουμε την επανάληψη της πρωτοβουλίας του Ντε Κουεγιάρ, να προκαλέσουμε και πάλιν την παρέμβαση της Αμερικής και, αν ορισθεί νέα συνάντηση να καθορίσουμε τις θέσεις μας κατά τρόπο ρεαλιστικό και συγκεκριμένο για να αποτρέψουμε τη διχοτόμηση και τα δεινά, που θα την επακολουθήσουν...

Πάντως εάν επιβεβαιωθεί η ευθύνη της ελληνικής πλευράς για το ναυάγιο των διαπραγματεύσεων της Νέας Υόρκης, θα

έχει απωλεσθεί, ύστερα από τόσες άλλες, μια τελευταία ευκαιρία για τον τερματισμό του δράματος της Μεγαλονήσου».

Ένα μήνα αργότερα ο Καραμανλής υποβάλλει την παραίτηση του και, στις 29 Μαρτίου 1985, εκλέγεται από τη Βουλή ο κ. **Χρίστος Σαρτζετάκης** Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Ο Καραμανλής παρέμεινε για πέντε χρόνια εκτός πολιτικής. Στην περίοδο αυτή είχε συναντήσεις για το Κυπριακό (Στις σελίδες 470-495 δημοσιεύονται εξαιρετικά ενδιαφέροντα στοιχεία για το φάκελο της Κύπρου).

Σελ. 501. 15 Μαρτίου 1988. Η πρώτη συνάντηση του νέου Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας, *Γιώργου Βασιλείου*, με τον Καραμανλή στο σπίτι του στην Πολιτεία. Μετά τη συνάντηση ο Βασιλείου δήλωσε:

«Ήταν πολύ σημαντικό για μένα να γνωρίσω, για πρώτη φορά στη ζωή μου τον κ. Καραμανλή. Είχαμε μια ανταλλαγή απόψεων. Η συνάντησή μας και η συζήτησή μας ήταν πολύ φιλική. Και πρέπει να σας πω ότι ιδιαίτερα τιμητικό για μένα ήταν αυτό, που μου είπε ο κ. Καραμανλής όταν έφευγα. Μου είπε: “Χάρηκα πάρα πολύ, που σας γνώρισα, γιατί στο πρόσωπο σας γνώρισα την Κύπρο”».

Σελ. 506. 12 Δεκεμβρίου 1988. Νέα συνάντηση Βασιλείου με Καραμανλή. Μετά τη συνάντηση ο Καραμανλής δήλωσε:

«Αυτή τη στιγμή ανησυχώ περισσότερο για τις εξελίξεις στην Ελλάδα, παρά για τις εξελίξεις στο Κυπριακό».

Στις 5 Μαΐου 1990 ο Κ. Καραμανλής αναλαμβάνει για δεύτερη φορά καθήκοντα Προέδρου της Δημοκρατίας και στις 14 Μαΐου τον επισκέπτεται ο Πρόεδρος Βασιλείου. Μετά τη συνάντηση ο Καραμανλής δήλωσε:

«Είχαμε με το φίλο μου τον κ. Βασιλείου μια πολύ ενδιαφέρουσα και επίκαιρη συζήτηση για τις εξελίξεις στο Κυπριακό. Όπως γνωρίζετε η μαρτυρική Μεγαλονήσος με επί κεφαλής τον ακάματο πρόεδρο της διεξάγει ένα δύσκολο αγώνα. Στον αγώνα όμως αυτόν δεν είναι μόνη. Έχει την ομόθυμη

συμπαράσταση ολοκλήρου του ελληνικού λαού και της πολιτικής ηγεσίας. Όπως έχει και τη συμπάθεια και βέβαια την κατανόηση της διεθνούς κοινής γνώμης. Το πνεύμα αυτό της συμπαράστασής θα το ενισχύσω με όλους τους τρόπους, ως αρχηγός του Κράτους. Ενώ παράλληλα θα φροντίσω να υποβοηθήσω τις προσπάθειες του κ. Βασιλείου στο διεθνή χώρο.

Όπως είπαμε, όμως, ο αγώνας είναι δύσκολος. Πιστεύω, όμως ότι θα έλθει η στιγμή, που η Τουρκία θα καταλάβει ότι η διατήρηση του σημερινού καθεστώτος στην Κύπρο δεν είναι μόνο απαράδεκτη είναι και παράλογη. Και τούτο διότι βρίσκεται σε αντίθεση με το κλίμα, το οποίο δημιουργούν οι κοσμοϊστορικές αλλαγές που συντελούνται σήμερα στον κόσμο. Αλλά και γιατί θα καταλάβει ότι το συμφέρον και η επιθυμία των δύο λαών μας είναι να ζήσουν ειρηνικά και να συνεργασθούν δημιουργικά».

Δήλωση έκαμε και ο Γ. Βασιλείου, ο οποίος ανακοίνωσε ότι προσκάλεσε τον Καραμανλή να επισκεφθεί την Κύπρο.

Στις επόμενες σελίδες του 12ου και τελευταίου τόμου του Αρχείου Καραμανλή γίνονται αναφορές σε διάφορες συναντήσεις, που είχε με τον Πρόεδρο Βασιλείου, τους Κύπριους πολιτικούς ηγέτες Γλαύκο Κληρίδη, Σπύρο Κυπριανού και Βάσο Λυσσαρίδη. Δεν αναφέρεται οτιδήποτε για το περιεχόμενο των συναντήσεων αυτών.

Στις 4 Μαρτίου 1993 ο Πρόεδρος Καραμανλής δέχεται το νέο πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας *Γλαύκο Κληρίδη*. Σε σύντομη δήλωση προέβη ο Κληρίδης, ο οποίος σε επιστολή του προς τον Καραμανλή αναφέρεται *“στην καρποφόρα επίσκεψή του στην Αθήνα”*.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Γενικές Προτάσεις για την εγκαθίδρυση μιας Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας και για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γενική προσέγγιση

1. Εκτιμήσεις πάνω στα βασικά θέματα, που ανησυχούν τις δύο κοινότητες. (concerns).
2. Σκοπός των παρουσών προτάσεων.

Συνταγματικές διευθετήσεις.

1. Γενικά.
2. Οι Επαρχίες.
3. Η Ομοσπονδιακή Εκτελεστική Εξουσία.
4. Η Ομοσπονδιακή Νομοθετική Εξουσία.
5. Εξουσίες και λειτουργίες των Ομοσπονδιακών Οργάνων και των Περιοχών.
6. Ομοσπονδιακή Δικαστική Εξουσία.

Η προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συμπεριλαμβανομένων των “Τριών Ελευθεριών”.

- Η εδαφική πτυχή.
- Οικονομικά ζητήματα.
- Αποστρατικοποίηση και Ασφάλεια.
- Εγγυήσεις.
- Η εγκαθίδρυση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας.

* * * * *

Γενική Προσέγγιση

Πεπεισμένοι ότι συμφωνία για μια δίκαιη και βιώσιμη λύση του Κυπριακού προβλήματος είναι μια επείγουσα ανάγκη και ότι τα δεινά και η αβεβαιότητα που υποφέρει ο κυπριακός λαός δεν πρέπει να συνεχιστούν για πολύ καιρό, η Ελληνοκυπριακή πλευρά υποβάλλει γενικές προτάσεις για την εγκαθίδρυση μιας Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας και για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος.

Οι προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς για την εγκαθίδρυση μιας Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας και για τη λύση του Κυπριακού προβλήματος είναι σύμφωνες με τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών για την Κύπρο. Είναι επίσης μέσα στα πλαίσια των συμφωνιών Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979, προς τις οποίες οι δύο πλευρές επαναβεβαίωσαν τη δέσμευση τους κατά την αρχή των διαπραγματεύσεων στις 24 Αυγούστου 1988. Οι προτάσεις είναι πλήρως σύμφωνες με το πνεύμα του νέου γύρου των συνομιλιών και λαμβάνουν υπόψη τα θέματα, που ενδιαφέρουν και ανησυχούν τις δύο πλευρές όπως συμφωνήθηκε κατά τη διάρκεια της συνάντησης με το Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη στις 22 και 23 Νοεμβρίου 1988.

1. Εκτιμήσεις πάνω στα βασικά θέματα, που ανησυχούν τις δύο Κοινότητες (concerns)

Στην παρουσίαση αυτών των προτάσεων η Ελληνοκυπριακή πλευρά έχει λάβει υπόψη της τις ανησυχίες, που εκφράστηκαν κατά τον πρώτο γύρο των συνομιλιών.

α) Τουρκοκυπριακές ανησυχίες (concerns)

ι) Θέματα που αφορούν την Κοινότητα (Community concerns).

Επιθυμία να διατηρηθεί η ταυτότητα της Κοινότητας και οι πολιτιστικές παραδόσεις της Κοινότητας καθώς και η εξασφάλι-

ση κοινοτικής αυτοδιοίκησης εν όψει του γεγονότος ότι οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν το ένα πέμπτο του πληθυσμού και οι Ελληνοκύπριοι τέσσερα πέμπτα.

ii) Θέματα Ασφάλειας (*security concerns*)

Οι Τουρκοκύπριοι εκφράζουν φόβους για πιθανή προσπάθεια για κυριαρχία είτε από την Ομοσπονδιακή Κυβερνητική Εξουσία ή από την Ελληνοκυπριακή Επαρχία ή Κοινότητα. Αυτοί οι φόβοι περιλαμβάνουν ένα ισχυριζόμενο κίνδυνο για διάβρωση της πολιτικής τους δύναμης.

β) Ελληνοκυπριακές ανησυχίες.

i. Θέματα, που αφορούν την Κοινότητα.

Η Ελληνοκυπριακή Κοινότητα φοβάται ότι οι Ελληνοκύπριοι πρόσφυγες θα εμποδιστούν για πάντα από το να επιστρέψουν στα σπίτια και τις περιουσίες τους και ότι λόγω του εποικισμού της Βόρειας Κύπρου με Έποικους από την Τουρκία, οι Ελληνοκύπριοι θα εξωθηθούν σταδιακά σε φυγή από την Κύπρο.

ii. Θέματα Ασφάλειας.

Αυτές οι ανησυχίες έχουν τις ρίζες τους στην εισβολή και κατοχή 37% του εδάφους της Δημοκρατίας της Κύπρου από την Τουρκία και τον εκδιωγμό από τα σπίτια και τις περιουσίες τους του 40% του Ελληνοκυπριακού πληθυσμού. Υπάρχει επίσης ο επιπρόσθετος φόβος ότι μια μέρα η Τουρκία με τη συντριπτική στρατιωτική της υπεροχή και τον ραγδαία αυξανόμενο πληθυσμό των 55 εκατομμυρίων θα χρησιμοποιήσει την Βόρεια Κύπρο σαν ορμητήριο για περαιτέρω επεκτατισμό. Σε σχέση με αυτό οι Ελληνοκύπριοι φοβούνται ότι η δύναμη, που είναι στα χέρια των Τουρκοκυπρίων σύμφωνα με το σύνταγμα, θα χρησιμοποιηθεί για να παρεμποδίσει την λειτουργία του Κράτους και ότι το αδιέξοδο, που θα ακολουθήσει θα δώσει πρόσχημα για νέα εισβολή από την Τουρκία σε χρόνο, που θα τις εδίδετο η κατάλληλη ευκαιρία.

2. Σκοπός των παρουσιών προτάσεων

Οι προτάσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς έχουν σαν στόχο την υποβοήθηση της προσπάθειας να επιτευχθεί μέχρι την 1η Ιουνίου 1989 μια συμφωνημένη διευθέτηση όλων των πτυχών του Κυπριακού προβλήματος, σύμφωνα με την συμφωνημένη βάση για τις συνομιλίες και λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα και τις ανησυχίες των δύο πλευρών και για να επιτευχθούν τα ακόλουθα:

- α) Η ενότητα της χώρας ούτως ώστε όλοι οι Κύπριοι να μπορούν να ζουν και να συνεργάζονται μαζί ειρηνικά σε ένα ανεξάρτητο Κράτος.
- β) Ένα λειτουργήσιμο Ομοσπονδιακό σύστημα βασισμένο σε δίκαιες εδαφικές διευθετήσεις, που να μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά, ούτως ώστε να εξυπηρετούνται τα συμφέροντα όλων και να είναι δυνατή η πρόοδος για όλους. Αυτό θα δώσει εμπιστοσύνη στις δύο πλευρές και θα δημιουργήσει αφοσίωση προς τους θεσμούς του Κράτους.
- γ) Η Ασφάλεια για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία και για τις δύο Κοινότητες μέσα στα πλαίσια μιας αποστρατικοποιημένης Κύπρου ούτως ώστε να μπορούν όλοι οι πολίτες να νοιώθουν εμπιστοσύνη για το μέλλον και να γνωρίζουν ότι το άτομο τους, η περιουσία τους και όλα τα άλλα δικαιώματα τους είναι ασφαλισμένα.
- δ) Η εφαρμογή της δικαιοσύνης με τη συμμετοχή και των δύο Κοινοτήτων σε όλα τα συνταγματικά όργανα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας.
- ε) Η ατομική ισότητα όλων των Κυπρίων, η απουσία δυσμενούς διάκρισης σε όλους τους τομείς, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρη την Κύπρο σαν δημοκρατική χώρα.
- στ) Η διατήρηση της ταυτότητας της Κύπρου, της δημογραφικής της δομής και του πολιτισμού και των παραδόσεων της κάθε Κοινότητας.
- ζ) Η ενθάρρυνση της οικονομικής ανάπτυξης με ειδική έμφαση στην ανατροπή περιφερειακών ανισοζυγίων.

Συνταγματικές Διευθετήσεις

Η δέσμη συνταγματικών διευθετήσεων για πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά θέματα, η οποία θεωρείται σαν η πιο κατάλληλη για να ικανοποιήσει τα συμφέροντα και τις ανησυχίες των δύο Κοινοτήτων είναι η ακόλουθη:

1. Γενικά

- α) Η Δημοκρατία θα οργανωθεί πάνω στην Ομοσπονδιακή Αρχή. Ουσιαστικές εξουσίες θα διατηρηθούν στις Περιοχές από τις οποίες θα αποτελείται η Ομοσπονδία εξασφαλίζοντας, ότι θέματα που αφορούν την ευημερία και την πολιτιστική κληρονομιά της κάθε Κοινότητας, θα υπόκεινται κυρίως στις αποφάσεις της Κοινότητας.
- β) Το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα θα αποτελεί τον Ανώτατο Νόμο της Δημοκρατίας και θα τροποποιείται μόνο με συμφωνία των δύο Κοινοτήτων.
- γ) Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Κύπρου θα αποτελείται από δύο περιοχές, οι οποίες από τώρα και στο εξής θα αναφέρονται ως Επαρχίες.
- δ) Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της Ομοσπονδίας θα είναι ότι στο Ομοσπονδιακό επίπεδο θα υπάρχει δίκαιη δικονομική συμμετοχή σε όλα τα κυβερνητικά όργανα, τα νομοθετικά, τα εκτελεστικά, τα διοικητικά και τα δικαστικά.
- ε) Η Ελληνοκυπριακή πλευρά προτείνει σύνθεση και αντιπροσώπευση στα όργανα, η οποία, ενώ θα διασφαλίζει επαρκή και αποτελεσματική συμμετοχή, θα επιτρέπει στην Κυβερνητική μηχανή να συνεχίζει να λειτουργεί και να μη περιέλθει σε παράλυση σε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ πολιτικών αντιπροσώπων των δύο Κοινοτήτων.
- στ) Πρέπει να γίνει πρόνοια για μηχανισμό επίλυσης αδιεξόδων γιατί οι συνταγματικές διευθετήσεις, που συζητούνται για την Κύπρο είναι ιδιόρρυθμα μοναδικές (*unique*) μια και προνοούν τη δημιουργία Ομοσπονδίας, η οποία θα απαρτίζεται από μόνο δύο συστατικές μονάδες διοικούμενες από

δύο Κοινότητες.

- ζ) Σε όλα τα συμβολικά και πολιτιστικά θέματα, που αφορούν την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Κύπρου (όπως π.χ., τον καθορισμό σημαίας, εθνικού ύμνου και εθνικών εορτών) θα υπάρχει ίση συμμετοχή των δύο Κοινοτήτων και θα γίνουν σεβαστές οι παραδόσεις και ο πολιτισμός της κάθε Κοινότητας.
- η) Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία θα έχει δύο επίσημες γλώσσες: Ελληνικά και Τουρκικά.
- θ) Θα υπάρχει συνταγματική απαγόρευση ένωσης ολόκληρης της Κύπρου ή μέρους της με οποιαδήποτε άλλη χώρα ή χωριστική ανεξαρτησία ή απόσχιση.

2. Οι επαρχίες

- α) Η κάθε Κοινότητα θα διοικεί μια Επαρχία, η οποία θα έχει ίση υπόσταση έναντι της άλλης Επαρχίας. Τα δύο συστατικά μέρη της Ομοσπονδίας, δηλαδή οι δύο Επαρχιακές κυβερνήσεις θα είναι ίσες η μια με την άλλη και ισόβαθμες με την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση.
- β) Οι εδαφικές διευθετήσεις της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας θα γίνουν με δίκαιο τρόπο, με τέτοιο τρόπο, που να κάνουν δυνατή την επιστροφή ενός σημαντικού ποσοστού των Ελληνοκυπρίων προσφύγων στα σπίτια τους κάτω από Ελληνοκυπριακή διοίκηση. Σε τέτοια περίπτωση και δεδομένου ότι οι περισσότεροι Τουρκοκύπριοι θα επιλέξουν να παραμείνουν στην Επαρχία, η οποία θα είναι κάτω από Τουρκοκυπριακή διοίκηση, οι Τουρκοκύπριοι θα αποτελούν πλειοψηφία εκεί έστω και εάν όλοι οι Ελληνοκύπριοι πρόσφυγες επέστρεφαν σε εκείνη την Επαρχία.
- γ) Οι Εξουσίες και οι Δικαιοδοσίες, που συνταγματικά θα δοθούν στην Ομοσπονδιακή και στις Επαρχιακές Κυβερνήσεις αντίστοιχα θα είναι τέτοιες ώστε οι Επαρχιακές Κυβερνήσεις να έχουν εκτεταμένη νομοθετική, διοικητική και δικαστική ευθύνη για να μπορούν να φροντίσουν για την ανάπτυξη της Επαρχίας, την εκπαίδευση του και την διατήρηση

του πολιτισμού του.

- δ) Δεν θα υπάρχει πιθανότητα σφετερισμού από το Ομοσπονδιακό Επίπεδο των Εξουσιών και των Δικαιοδοσιών των Επαρχιών. Αυτές θα είναι συνταγματικά κατοχυρωμένες με την αρχική κατανομή όπως θα συμφωνηθεί από τις δύο πλευρές.
- ε) Παρόλο ότι μέλη των δύο Κοινοτήτων θα έχουν δικαίωμα να επιστρέψουν στα σπίτια τους και οι βασικές ελευθερίες θα εξασφαλισθούν για όλους τους πολίτες, θα εξετασθούν μηχανισμοί, οι οποίοι θα εξασφαλίσουν τον συνεχιζόμενο πολιτικό έλεγχο και τη διοίκηση της Τουρκοκυπριακής Επαρχίας από τους Τουρκοκύπριους και της Ελληνοκυπριακής Επαρχίας από τους Ελληνοκύπριους.
- στ) Θέματα μπορούν να ανατεθούν στις Επαρχίες με Ομοσπονδιακή Νομοθεσία χωρίς αυτά να συμπεριλαμβάνονται ρητά στον κατάλογο Επαρχιακών Εξουσιών. Μπορεί επίσης να εξετασθεί η ύπαρξη Καταλόγου Συντρεχουσών Εξουσιών (*concurrent powers*), οι οποίες θα ασκούνται σύμφωνα με διευθετήσεις, οι οποίες θα συμφωνηθούν.

3. Η Ομοσπονδιακή Εκτελεστική Εξουσία.

α) Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος.

- i.* Θα υπάρχει Πρόεδρος και Αντιπρόεδρος, ένας από τους οποίους θα είναι Ελληνοκύπριος και ο άλλος Τουρκοκύπριος.
- ii.* Στο θέμα της εκλογής του Προέδρου και του Αντιπροέδρου η Ελληνοκυπριακή πλευρά είναι πρόθυμη να εξετάσει δύο εναλλακτικές επιλογές (*options*).

Επιλογή Α.

Ο Πρόεδρος θα εκλέγεται από ψηφοφόρους που είναι μέλη της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας και ο Αντιπρόεδρος από ψηφοφόρους, που είναι μέλη της Τουρκοκυπριακής Κοινότητας.

Επιλογή Β.

Ο Πρόεδρος θα εκλέγεται με γενική ψηφοφορία με βάση ενιαίο κατάλογο και με απόλυτη πλειοψηφία ψήφων. Οποιοσδήποτε πολίτης της Δημοκρατίας μπορεί να είναι υποψήφιος για εκλογή.

Εάν ο εκλεγμένος Πρόεδρος είναι Ελληνοκύπριος τότε όλοι οι υποψήφιοι Αντιπρόεδροι θα είναι Τουρκοκύπριοι. Οι Ελληνοκύπριοι θα ψηφίζουν για την εκλογή Αντιπροέδρου, αλλά το βάρος των ψήφων τους θα σταθμίζεται (*being weighted*), ούτως ώστε να αποτελεί το ίδιο ποσοστό των Τουρκοκυπριακών ψήφων στην εκλογή Προέδρου.

Παρόλο ότι δεν μπορεί να προβλεφθεί ότι οι ψηφοφόροι θα ψηφίζουν ανεξάρτητα της Κοινοτικής τους ταυτότητας στην αρχή, αυτός ο αλληλοδιασταυρωμένος τρόπος ψηφοφορίας (*cross-voting*) πέρα από την γραμμή καθορισμού της κάθε κοινότητας θα εξασφαλίσει ότι οποιοσδήποτε Προεδρικός ή Αντιπροεδρικός υποψήφιος θα πρέπει να λαμβάνει σοβαρά υπόψη του τα συμφέροντα και τις ανησυχίες και των δύο Κοινοτήτων. Μακροχρόνια ελπίζουμε ότι ο Προεδρικός ή Αντιπροεδρικός υποψήφιος θα εκλέγεται ανεξάρτητα από το σε ποια Κοινότητα ανήκει έτσι, που τίποτα δεν θα εμποδίζει ένα Τουρκοκύπριο από το να γίνει Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

iii. Ο Αντιπρόεδρος θα αντικαθιστά τον Πρόεδρο σε περίπτωση απουσίας ή μη δυνατότητας του τελευταίου να εκπληρώσει τα καθήκοντα του.

iv. Ο Αντιπρόεδρος θα έχει εξουσίες και λειτουργίες, οι οποίες θα συμπεριλαμβάνουν ξεχωριστό δικαίωμα για να ασκεί αρνησικυρία (*veto*) σε αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου ή σε νόμους ή αποφάσεις του Νομοθετικού Σώματος στους τομείς των Εξωτερικών Υποθέσεων της Άμυνας και της Ασφάλειας. Θα έχει επίσης το δικαίωμα να αναπέμπει αποφάσεις της Εκτελεστικής Εξουσίας και υφιστάμενη νομοθεσία (*subortinate legislation*) προς το Υπουργικό Συμβούλιο, καθώς επίσης και να αναφέρει και να προσφεύγει προς το Ανώτατο Δικαστήριο (*make*

references and recourses). Παρόμοιες εξουσίες θα ασκούνται και αναφορικά με νομοθετικές αποφάσεις και νόμους.

- v. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα έχουν ουσιαστικά ισοδύναμη εξουσία (*co-extensive*) σαν μέλη του υπουργικού Συμβουλίου ή στην άσκηση των διαφόρων εξουσιών τους για αρνησικυρία, αναπομπή, αναφορά ή προσφυγή ή στον διορισμό των μελών της Κοινότητας τους, τα οποία θα παίζουν ρόλο στην άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας ή όταν διορίζουν από κοινού και όταν υπογράφουν τα διοριστήρια Υπουργών ή όταν εκδίδουν από κοινού νόμους και αποφάσεις.

β) Το Υπουργικό Συμβούλιο

- i. Το Υπουργικό Συμβούλιο θα αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και δέκα Υπουργούς, επτά από τους οποίους θα είναι Ελληνοκύπριοι και τρεις Τουρκοκύπριοι. Οι Τουρκοκύπριοι υπουργοί θα διορίζονται από κοινού από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο σύμφωνα με τις επιθυμίες του Τουρκοκύπριου Αντιπροέδρου (ή Προέδρου εάν είναι Τουρκοκύπριος). Οι Ελληνοκύπριοι υπουργοί επίσης θα διορίζονται από κοινού αλλά σύμφωνα με τις επιθυμίες του Ελληνοκύπριου Προέδρου (ή Αντιπροέδρου).
- ii. Ένα σημαντικό Υπουργείο θα δοθεί σε Τουρκοκύπριο.
- iii. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος χρησιμοποιώντας τις εξουσίες προσφυγής ή αναφοράς προς ένα αμερόληπτο Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο, στο οποίο η δικαστική εξουσία για όλα τα Ομοσπονδιακά και συνταγματικά θέματα θα ασκείται από κοινού και θα είναι ίσα κατανεμημένα (*co equally exercised*), θα εξασφαλίζει ότι δεν θα υπάρχει διάκριση ενάντια στη μια ή στην άλλη κοινότητα ούτε αντισυνταγματική ενέργεια.

---

4. Η Ομοσπονδιακή Νομοθετική Εξουσία

- α) Θα υπάρχει Ομοσπονδιακή Νομοθετική Εξουσία αποτελούμενη από δύο Βουλές.
- β) Η Άνω Βουλή, όπως είναι σύνηθες στις Ομοσπονδίες, θα αντανakλά στη σύνθεση της την ίση υπόσταση των Επαρχιών και θα έχει δικαιοδοσία για κύρια Ομοσπονδιακά θέματα.
- γ) Η Κάτω Βουλή θα αντανakλά στη σύνθεση της την ισότητα των πολιτών.
- δ) Εάν προκύψει αδιέξοδο μεταξύ των δύο Βουλών θα υπάρχει μηχανισμός, ο οποίος θα διασφαλίζει τη συνεχή λειτουργία της Κυβέρνησης.
- ε) Η Ελληνοκυπριακή πλευρά είναι έτοιμη να εξετάσει κατάλληλους μηχανισμούς, οι οποίοι θα διασφαλίζουν ότι κανένα σημαντικό μέτρο, το οποίο επηρεάζει ειδικά την Τουρκοκυπριακή Κοινότητα, δεν θα μπορεί να περάσει χωρίς Τουρκοκυπριακή υποστήριξη στη Βουλή.
- στ) Ενδυναμωμένες πλειοψηφίες, οι οποίες να διασφαλίζουν την συγκατάθεση νομοθετών και από τις δύο Κοινότητες, θα προνοούνται για την υιοθέτηση Συνταγματικών μεταρρυθμίσεων.

5. Εξουσίες και λειτουργίες των Ομοσπονδιακών Οργάνων και των Επαρχιών.

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά θεωρεί ότι οι Εξουσίες και οι λειτουργίες των Ομοσπονδιακών Οργάνων πρέπει να διασφαλίζουν την ενότητα της χώρας, να προωθούν τη συνεργασία σε ολόκληρο το νησί, να διατηρούν μια και μόνο διεθνή προσωπικότητα για το Κράτος, να προωθούν την ενότητα της εσωτερικής αγοράς και της Οικονομίας της Κύπρου και να συνεισφέρουν γενικά στην εναρμόνιση των Ομοσπονδιακών και Επαρχιακών οργάνων, Μέτρων και Νόμων.

Κατά την άποψη της Ελληνοκυπριακής πλευράς οι Επαρχίες πρέπει να έχουν τέτοιες εξουσίες και λειτουργίες ώστε να ενισ-

χύεται το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών, να προσφέρεται Επαρχιακή δικαιοσύνη και αστυνόμευση, να εξασφαλίζεται η ανάπτυξη της Επαρχίας, να προστατεύονται οι παραδόσεις και να δημιουργούνται συνθήκες πολιτιστικής ανάπτυξης των κατοίκων της Επαρχίας και να προωθείται η συνεργασία με την άλλη Επαρχία και με την Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση.

Για τη συγκεκριμένη κατανομή Εξουσιών και Λειτουργιών η Ελληνοκυπριακή πλευρά είναι πρόθυμη να εξετάσει δύο εναλλακτικές επιλογές:

Επιλογή Α

Θα υπάρχουν δύο κατάλογοι Εξουσιών και λειτουργιών, ένας Ομοσπονδιακός και ένας Επαρχιακός με λεπτομερή προσδιορισμό. Εάν υπάρχει προσφυγή στο δικαστήριο κατά πόσο ένα θέμα εμπίπτει ή όχι σε συγκεκριμένη δικαιοδοσία, το Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο θα εντέλλεται από το Σύνταγμα να διευθετεί το ζήτημα εφαρμόζοντας μια αρχή ερμηνείας, σύμφωνα με την οποία λειτουργίες υπό διεκδίκηση αποδίδονται σε εκείνο το επίπεδο Κυβέρνησης, του οποίου οι απαριθμημένες εξουσίες είναι *ejustem generis*.

Επιλογή Β

Μπορεί να εξετασθεί το ενδεχόμενο να δοθούν συντρέχουσες εξουσίες (*concurrent power*) στην Ομοσπονδιακή και τις Περιφερειακές κυβερνήσεις. Σε αυτή την περίπτωση θα υπάρχουν 3 κατάλογοι Εξουσιών και Λειτουργιών: Ο Ομοσπονδιακός κατάλογος, ο Επαρχιακός κατάλογος και ο κατάλογος Συντρέχουσών Εξουσιών.

6. Ομοσπονδιακά Δικαστήρια

- a) Σε όλες τις συνταγματικές υποθέσεις και όταν αποφασίζεται οποιοδήποτε Ομοσπονδιακό θέμα το Ομοσπονδιακό Ανώτατο Δικαστήριο θα αποτελείται από ίσα μέλη πάνω σε δι-

---

κοινοτική βάση.

β) Η κάθε Επαρχία θα έχει το δικό της διοικητικό σύστημα δικαιοσύνης.

Οι Κοινότητες θα απολαμβάνουν έτσι ίση συμμετοχή στη σφαίρα της απονομής της δικαιοσύνης.

Η Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων συμπεριλαμβανομένων και των «Τριών Ελευθεριών».

Είναι ουσιώδες να διασφαλισθεί ότι όλοι οι πολίτες θα έχουν, χωρίς διάκριση οποιουδήποτε είδους, ίσα αστικά, πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και επίσης ότι όλοι θα έχουν ίσες ευκαιρίες να μοιράζονται τα αγαθά της προόδου και της ανάπτυξης.

Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία και σε όλη της την επικράτεια τα βασικά δικαιώματα και ελευθερίες που διασφαλίζονται στο Μέρος II του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960, από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών και τα πρωτόκολλα της, και από τις Διεθνείς Συνθήκες των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα θα εξακολουθήσουν να εφαρμόζονται, συμπεριλαμβανομένων και της ελευθερίας διακίνησης, της ελευθερίας εγκατάστασης και του δικαιώματος ιδιοκτησίας.

Οι ελευθερίες διακίνησης και εγκατάστασης και το δικαίωμα ιδιοκτησίας έχουν γίνει δεκτές από τις δύο πλευρές στην Κατευθυντήρια Γραμμή 3 της συμφωνίας Υψηλού Επιπέδου Μακαρίου-Ντενκτάς. Αυτό επαναβεβαιώθηκε στη Συμφωνία της 19ης Μαΐου και θα πρέπει να περιληφθεί στο Ομοσπονδιακό Σύμφαγμα. Οποιαδήποτε ρύθμιση θεωρηθεί αναγκαία θα πρέπει να γίνεται με Ομοσπονδιακή Νομοθεσία.

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά βεβαίως δέχεται ότι υπάρχει ζήτημα “πρακτικών δυσκολιών”, οι οποίες θα ληφθούν υπόψη στην αρχική εφαρμογή των τριών ελευθεριών. Όποια και να εί-

ναι η μεταβατική πρόνοια, η οποία θα γίνει για να αντιμετωπισθούν αυτές οι πρακτικές δυσκολίες, δεν πρέπει να είναι τέτοια, που να παρεμποδίζει ή αναιρεί τις αρχές, που επηρεάζονται είτε με φανερό είτε με έμμεσο τρόπο ή στο πνεύμα (*in spirit*)

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά είναι έτοιμη να συζητήσει διάφορες εναλλακτικές επιλογές για την αντιμετώπιση των πρακτικών δυσκολιών.

➤ **Η Εδαφική Πτυχή**

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά πιστεύει ότι το εδαφικό, το οποίο δεν έχει σχεδόν καθόλου αγγιχθεί σε καμιά από τις φάσεις των Συνομιλιών, πρέπει να συζητηθεί στην αρχή.

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά είναι πεπεισμένη ότι μια σωστή εξέταση του εδαφικού ζητήματος είναι ουσιώδης για την επίτευξη συνολικής συμφωνίας. Εάν γίνει δυνατή συμφωνία σ' αυτό το θέμα τούτο θα υποβοηθήσει την επίτευξη συμφωνίας στους Δείκτες για το Εδαφικό του Γενικού Γραμματέα, οι οποίοι συνόδευσαν την Αξιολόγηση της 18ης Νοεμβρίου 1981 και επανατονίστηκε στα Σημεία Εργασίας του Γενικού Γραμματέα της Βιέννης στις 6 Αυγούστου 1984. Όσο μεγαλύτερος αριθμός Ελληνοκυπρίων προσφύγων μπορεί να εγκατασταθεί στα σπίτια του υπό Ελληνοκυπριακή διοίκηση τόσο μικρότερη θα είναι η έκταση των πρακτικών δυσκολιών, που πρέπει να υπερπηδηθούν σαν αποτέλεσμα της επανεγκατάστασης των Ελληνοκυπρίων στην Τουρκοκυπριακή Επαρχία.

Υπάρχει ακόμη μια πτυχή του εδαφικού ζητήματος, η οποία πρέπει να τύχει αμέσου εξετάσεως. Είναι το θέμα επανεγκατάσεως στα Βαρώσια, το οποίο έλαβε προτεραιότητα σαν θέμα στο Σημείο 5 της Συμφωνίας Υψηλού Επιπέδου της 19ης Μαΐου 1979. Εκείνη η Συμφωνία επιβεβαιώθηκε κατά την έναρξη των παρουσών συνομιλιών.

➤ **Οικονομικά Ζητήματα**

Λύση του Κυπριακού προβλήματος θα έχει σαν αποτέλεσμα

αύξησης της ευημερίας για όλο τον πληθυσμό του νησιού και θα έχει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα για τους Τουρκοκυπρίους.

Η σημερινή τεχνητή διαίρεση της οικονομίας έχει αρνητικά αποτελέσματα πάνω στην οικονομία ολοκλήρου του νησιού, αλλά αυτά τα αρνητικά αποτελέσματα είναι πιο εμφανή στην μικρότερη και οικονομικά ασθενέστερη Τουρκοκυπριακή Κοινότητα. Σαν συνέπεια αυτής της αφύσικης διαίρεσης, το επίπεδο ευημερίας των Τουρκοκυπρίων είναι σημαντικά χαμηλότερο από αυτό των Ελληνοκυπρίων και το χάσμα διευρύνεται.

Ένας παράγοντας, ο οποίος συνέβαλε στα οικονομικά προβλήματα των Τουρκοκυπρίων είναι η ενσωμάτωση τους στην Τουρκική οικονομία με τη συνεπακόλουθη “εισαγωγή” των προβλημάτων, που χαρακτηρίζουν εκείνη την οικονομία(ψηλοί ρυθμοί πληθωρισμού, συνεχείς υποτιμήσεις και παραμορφώσεις) προς ζημιά των Τουρκοκυπρίων.

Εκτός του ότι θα βοηθήσει στην οικονομική εξίσωση, η λύση του Κυπριακού προβλήματος θα απελευθερώσει πόρους, οι οποίοι προς το παρόν παρεμποδίζονται από την τεχνητή διαίρεση και θα επιτρέψει στην Κύπρο να αναπτύξει όλες τις οικονομικές της δυνατότητες. Η αύξηση της εμπιστοσύνης θα εντατικοποιήσει την οικονομική δραστηριότητα και θα δώσει σημαντική ώθηση στις επενδύσεις, το εμπόριο, τον τουρισμό και την οικονομία γενικότερα.

1. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά εισηγείται όπως οι προοπτικές για εξίσωση και ανάπτυξη, οι οποίες θα δημιουργηθούν με την επανένωση της οικονομίας θα πρέπει να ενισχυθούν με άμεσες κυβερνητικές ενέργειες στο Ομοσπονδιακό και το Επαρχιακό επίπεδο με βάση τους ακόλουθους στόχους:
  - α) Την εγκαθίδρυση συνθηκών οι οποίες θα επιτρέπουν σε όλους τους Κυπρίους να έχουν ίσες ευκαιρίες για οικονομική επιτυχία και ευημερία.
  - β) Την προώθηση οικονομικής ανάπτυξης με σκοπό τον περιορισμό των διαφορών σε ευκαιρίες και σε ευημερία.
  - γ) Την παροχή δημόσιων και κοινωνικών υπηρεσιών σε όλους τους πολίτες.

2. Για να επιτευχθεί ο γενικός στόχος, ώστε να έχουν όλοι ίσες ευκαιρίες, για να συμμετάσχουν στη γενική ευημερία η οποία θα ακολουθήσει μια λύση του Κυπριακού, η Ελληνοκυπριακή πλευρά εισηγείται τα ακόλουθα:
  - α) Θα υπάρχει καθαρός διαχωρισμός οικονομικών εξουσιών μεταξύ της Κεντρικής και των επαρχιακών Κυβερνήσεων.
  - β) Οι επαρχιακές Κυβερνήσεις θα έχουν επαρκείς πηγές και εξουσίες για την προώθηση της ευημερίας και της περαιτέρω ανάπτυξης της επαρχίας τους.
  - γ) Θα εγκατασταθεί μηχανισμός μέσω της δημιουργίας ενός Κεντρικού Ταμείου Ανάπτυξης για τη διασφάλιση ισοζυγισμένης ανάπτυξης για όλες τις περιοχές της Κύπρου και ίσες ευκαιρίες για όλους τους Κυπρίους.
  - δ) Θα υπάρχει ένα νόμισμα, το οποίο θα ελέγχεται από την Κεντρική Τράπεζα.
  - ε) Οι Επαρχιακές Κυβερνήσεις θα έχουν επαρκή φορολογικά έσοδα.
  - στ) Η επιβολή δασμών θα είναι αποκλειστική ευθύνη της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης.
  - ζ) Τα εμπορικά συμφέροντα και τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων επιχειρηματιών θα ληφθούν επαρκώς υπόψη.
  - η) Μια επανενωμένη αναπτυσσόμενη οικονομία θα κάνει πιο εύκολη τη δημιουργική λύση του προβλήματος των ανέργων Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων αποφοίτων πανεπιστημίων μέσω της προοπτικής για ανάπτυξη, η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί από την επανενωμένη οικονομία.
  - θ) Μεταβατικές οικονομικές διευθετήσεις, οι οποίες θα ισχύσουν, μετά την εγκαθίδρυση μιας Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας θα συζητηθούν με σκοπό να υποβοηθηθεί η επανένωση της οικονομίας.
3. Η Κύπρος συνδέεται με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότη-

τα και έχει εισέλθει σε μια Τελωνειακή Ένωση σαν μέρος της Δεύτερης φάσης της Συμφωνίας Συνδέσεως με την ΕΟΚ. Υπάρχει επίσης η πιθανότητα να καταστεί πλήρες μέλος στο μέλλον. Η σύνδεση με την ΕΟΚ είναι μέρος εγγύησης για ίση και ισοζυγισμένη ανάπτυξη. Η Ομοσπονδιακή κυβέρνηση πρέπει να έχει ευθύνη για το κοινό εξωτερικό δασμολόγιο της ΕΟΚ, αλλά τα εισοδήματα θα πρέπει να κατανέμονται δίκαια. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά πιστεύει ότι η σχέση με την ΕΟΚ συνεισφέρει στη διασφάλιση δίκαιης κατανομής για όλους.

➤ **Αποστρατικοποίηση και Ασφάλεια**

1. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά πιστεύει ότι ο τρόπος για να απομακρυνθούν τόσο οι εξωτερικές όσο και οι εσωτερικές απειλές είναι η πλήρης αποστρατικοποίηση της Δημοκρατίας. Αυτό συνεπάγεται:
  - α) Αποχώρηση από το έδαφος της Δημοκρατίας όλων των μη Κυπριακών δυνάμεων και στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων των εποίκων, και,
  - β) την πλήρη διάλυση όλων των Κυπριακών ενόπλων δυνάμεων.
2. Το χρονοδιάγραμμα για την αποστρατικοποίηση του νησιού και την αποχώρηση των εποίκων πρέπει να καταρτιστεί και να εφαρμοστεί πριν από την εγκαθίδρυση Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης. Για να ενισχυθεί το αίσθημα ασφάλειας και των δύο κοινοτήτων πρέπει να γίνει πρόνοια για διεθνή επίβλεψη της αποστρατικοποίησης.
3. Πρέπει να γίνει πρόνοια για μια διεθνή δύναμη υπό τον έλεγχο των Ηνωμένων Εθνών, η οποία να βοηθά στη διατήρηση της εσωτερικής ασφάλειας τόσο στο Ομοσπονδιακό όσο και στο Επαρχιακό επίπεδο για όσο καιρό χρειαστεί. Οι κίνδυνοι για βίαιες συγκρούσεις θα εξουδετερωθούν εάν υπάρξει αποστρατικοποίηση και εάν δεν υπάρχουν ένοπλες δυνάμεις στην Κύπρο εκτός από το προσωπικό των Ηνωμένων Εθ-

νών.

4. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την αποχώρηση των Τούρκων εποίκων, των οποίων η παρουσία θα αλλοιώνει την δημογραφική δομή της χώρας και οι οποίοι συνιστούν κίνδυνο για την ασφάλεια ολόκληρου του νησιού.

➤ **Εγγυήσεις**

1. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Κύπρου σαν κυρίαρχο ανεξάρτητο κράτος μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών μπορεί να έχει μόνο εγγυήσεις, οι οποίες θα είναι σύμφωνες με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.
2. Οποιοσδήποτε εγγυήσεις δοθούν πρέπει να είναι πολυμερείς. Κατά την άποψη της Ελληνοκυπριακής πλευράς η καλύτερη εγγύηση θα είναι αυτή του Συμβουλίου Ασφαλείας.
3. Καμιά εγγυήτρια δύναμη δεν πρέπει να έχει δικαίωμα μονομερούς επεμβάσεως.
4. Η έκταση οποιωνδήποτε εγγυήσεων θα πρέπει να είναι η Ανεξαρτησία, η Εδαφική Ακεραιότητα, η Κυριαρχία και η Συνταγματική Τάξη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας.

➤ **Η Εγκαθίδρυση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας**

Η καλύτερη εγγύηση για την ασφάλεια των Κοινοτήτων και των πολιτών της Κύπρου ως ατόμων και η διασφάλιση των βασικών ελευθεριών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι η βιωσιμότητα της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας και η λειτουργικότητα και σταθερότητα των θεσμών της. Αυτό μπορεί να διασφαλισθεί μόνο εάν η Δημοκρατία και οι θεσμοί της χαίρουν πλατειάς λαϊκής υποστήριξης και αφοσίωσης. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά πιστεύει ότι πρέπει να βρεθούν τρόποι, οι οποίοι θα διασφαλίζουν ότι οι διαδικασίες για την εγκαθίδρυση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας θα δημιουργήσουν αυτή την υποστήριξη και αφοσίωση. Για τον σκοπό αυτό εισηγείται όπως διεξαχθούν δημοψηφίσματα στα μέλη και των δύο Κοινοτήτων επί οποιασδήποτε λύσης που θα εγκριθεί από τις δύο πλευρές.

---

26 Ιανουαρίου 1989.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3
ΔΕΣΜΗ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

- I. **ΣΥΝΟΛΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:** Παράγραφοι από 2 έως 7
- II. **ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ:** Παράγραφοι από 8 έως 23
- III. **ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ:** Εισαγωγική παράγραφος αρ. 24
- A. **Εξουσίες και αρμοδιότητες, που θα ανατεθούν στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση:** Παράγραφοι από 25 έως 27
- B. **Δομή σύνθεση και λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.**
1. **Νομοθετική εξουσία:** Παράγραφοι από 28 έως 35
2. **Η Εκτελεστική Εξουσία:** Παράγραφοι από 36 έως 42
3. **Η Δικαστική εξουσία:** Παράγραφοι από 43 έως 46
- A. **Τα θεμελιώδη δικαιώματα, περιλαμβανομένων των τριών ελευθεριών και τα πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά δικαιώματα:** Παράγραφοι από 47 έως 51
- IV. **ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ:** Παράγραφοι από 52 έως 66
- V. **ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ:** Παράγραφοι από 67 έως 71
- VI. **ΕΚΤΟΠΙΣΜΕΝΟΙ:** Παράγραφος αρ. 72
- A. **Περιοχές που θα περιέλθουν υπό την Ελληνοκυπριακή Διοίκηση:** Παράγραφοι από 73 έως 75
- B. **Άλλες περιοχές υπό Ελληνοκυπριακή και Τουρκοκυπριακή διοίκηση:** Παράγραφοι από 76 έως 85
- VII. **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ:** Παράγραφοι από 86 έως 92
- VIII. **ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΕΙΣ:** Παράγραφοι από 93 έως 100
- IX. **ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΑ ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ:** Παράγραφος αρ. 101
- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
  - ΤΟ ΤΡΙΠΤΥΧΟ
- ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΛΕΥΡΩΝ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΔΕΩΝ (S / 24472) 11 Νοεμβρίου 1992.
1. **Η ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΘΕΣΗ.**
2. **Η ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΘΕΣΗ**
3. **Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ**

**ΔΕΣΜΗ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ**

1. Ο Ηγέτης της Ελληνοκυπριακής κοινότητας και ο ηγέτης της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, διαπραγματεύθηκαν πάνω σε ίση βάση υπό την αιγίδα της αποστολής των καλών υπηρεσιών του Γενικού Γραμματέα, το πιο κάτω συνολικό πλαίσιο συμφωνίας για το Κυπριακό, που αποτελεί σημαντικό βήμα για μια δίκαιη και βιώσιμη διευθέτηση του Κυπριακού προβλήματος. Το συνολικό πλαίσιο συμφωνίας θα υποβληθεί στις δύο κοινότητες σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα εντός τριάντα ημερών από τη συμπλήρωση του από τους δύο ηγέτες σε μια διεθνή διάσκεψη ψηλού επιπέδου.

I. ΣΥΝΟΛΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

2. Το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας αποτελεί ένα ολοκληρωμένο σύνολο, το οποίο όταν εγκριθεί από τις δύο κοινότητες σε χωριστά δημοψηφίσματα και οι πρόνοιες, που περιέχονται στις μεταβατικές διευθετήσεις εφαρμοστούν, θα οδηγήσει σε ένα νέο συνεταιρισμό και ένα νέο σύνταγμα για την Κύπρο, που θα διέπει τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων πάνω σε ομοσπονδιακή βάση, δηλαδή δικοινοτική σ' ό,τι αφορά τις συνταγματικές πτυχές και διζωνική σ' ό,τι αφορά τις εδαφικές πτυχές. Το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας βασίζεται στις Συμφωνίες Υψηλού Επιπέδου του 1977 και 1979, σε σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, και ιδιαίτερα στα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας 367 (1975), 649 (1990), 716 (1991) και 750 (1992), και στις κατευθυντήριες αρχές, που εκτίθενται πιο κάτω.
3. Το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας αναγνωρίζει ότι η Κύπρος είναι η κοινή πατρίδα της Ελληνοκυπριακής και της Τουρκοκυπριακής κοινότητας και ότι οι μεταξύ τους σχέσεις δεν είναι σχέσεις πλειοψηφίας και μειοψηφίας, αλλά σχέσεις δύο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΔΕΣΜΗ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

κοινοτήτων στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Κύπρου. Το πλαίσιο κατοχυρώνει την πολιτιστική, θρησκευτική, πολιτική, κοινωνική και γλωσσική ταυτότητα της κάθε κοινότητας.

4. Το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας διασφαλίζει ότι η διευθέτηση του Κυπριακού στηρίζεται σε ένα μόνο κράτος της Κύπρου με μια κυριαρχία και διεθνή προσωπικότητα και μια ιθαγένεια, με την ανεξαρτησία και εδαφική του ακεραιότητα κατοχυρωμένες, και αποτελούμενο από δύο πολιτικά ίσες κοινότητες, όπως καθορίζει η παράγραφος 11 της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα της 3ης Απριλίου 1992 (S/23780) σε μια δικοινοτική και διζωνική ομοσπονδία και ότι η διευθέτηση πρέπει να αποκλείει ένωση ολόκληρης ή μέρους της με οποιαδήποτε άλλη χώρα, ή οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης.
5. Το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας αναγνωρίζει και διασφαλίζει την πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων. Ενώ η πολιτική ισότητα δεν σημαίνει ίση αριθμητική συμμετοχή σε όλους τους ομοσπονδιακούς κυβερνητικούς κλάδους και στη διοίκηση, αυτή θα αντανακλάται στο γεγονός ότι η έγκριση και τροποποίηση του ομοσπονδιακού συντάγματος θα απαιτεί την έγκριση και των δύο κοινοτήτων, στην αποτελεσματική συμμετοχή και των δύο κοινοτήτων σε όλα τα όργανα και αποφάσεις της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, στην κατοχύρωση ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δεν θα έχει εξουσία να υιοθετεί οποιαδήποτε μέτρα εναντίον των συμφερόντων μιας κοινότητας και στην ισότητα και στις ταυτόσημες εξουσίες και λειτουργίες των δύο ομόσπονδων κρατών.
6. Το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας προνοεί αρμοδιότητες και εξουσίες της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, περιλαμβανομένης της δομής της, της σύνθεσης και λειτουργίας των τριών κλάδων της, που θα διασφαλίζουν την αποτελεσματική λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης, που θα απαιτεί ένα κατάλληλο μηχανισμό επίλυσης αδιεξόδων.
7. Οι δύο κοινότητες αναγνωρίζουν την ταυτότητα και την ακεραιότητα η μια της άλλης και δεσμεύονται να εργαστούν δραστήρια για να επιτύχουν νέες σχέσεις, που να στηρίζονται στον αμοιβαίο σεβασμό στη φιλία και στη συνεργασία.

Προς αυτή την κατεύθυνση, οι δύο κοινότητες συμφωνούν να αλλάξουν όλες τις πρακτικές, που είναι ασυμβίβαστες με τη δέσμευση αυτή και να απέχουν από οποιαδήποτε ενέργεια, που θα ζημίωνε τις προσπάθειες για μια συμπεφωνημένη διευθέτηση. Υπόσχονται να αναλάβουν αμέσως ένα πρόγραμμα δράσης για προώθηση καλής θέλησης και για στενότερες σχέσεις μεταξύ τους (βλέπε παράρτημα).

II. ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ

8. Η δικαιοδική και διζωνική ομοσπονδία θα εγκαθιδρυθεί ελεύθερα από την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Όλες οι εξουσίες που δεν θα ανατεθούν από αυτές στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα ανήκουν στα δύο ομόσπονδα κράτη.
9. Το Ομοσπονδιακό σύνταγμα θα τεθεί σε ισχύ, μετά την έγκριση του από τις δύο κοινότητες σε χωριστά δημοψηφίσματα και θα μπορεί να τροποποιηθεί μόνο με την έγκριση και των δύο ομόσπονδων κρατών.
10. Η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα έχει μια εδαφική επικράτεια, που θα αποτελείται από δύο πολιτικά ίσα ομοσπονδιακά κράτη.
11. Η Ομοσπονδιακή δημοκρατία θα έχει μια κυριαρχία, που είναι αδιαίρετη και που εκπηγάζει ισότιμα από την ελληνοκυπριακή και την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Η μια κοινότητα δεν μπορεί να έχει κυριαρχία πάνω στην άλλη. Η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα έχει μια διεθνή προσωπικότητα και μια ιθαγένεια, που θα διέπεται από τον ομοσπονδιακό νόμο σύμφωνα με το ομοσπονδιακό σύνταγμα.
12. Το ομοσπονδιακό σύνταγμα θα κατοχυρώνει την ταυτότητα, την ακεραιότητα και ασφάλεια κάθε κοινότητας καθώς και τα πολιτικά, οικονομικά κοινωνικά, πολιτιστικά, γλωσσικά και θρησκευτικά τους δικαιώματα. Όλοι οι πολίτες θα είναι ίσοι έναντι του νόμου.
13. Η Ομοσπονδιακή δημοκρατία θα είναι κοσμική. Απαγορεύεται στους Θρησκευτικούς λειτουργούς να αναλάβουν είτε

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΔΕΣΜΗ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

κατόπιν εκλογών είτε με διορισμό πολιτικό αξίωμα στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση ή στα ομόσπονδα κράτη.

14. Η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα διατηρεί ειδικούς δεσμούς φιλίας με την Ελλάδα και την Τουρκία και θα παρέχει τη μεταχείριση του πιο ευνοουμένου κράτους στην Ελλάδα και στην Τουρκία αναφορικά με όλες τις συμφωνίες, ανεξάρτητα από τη φύση τους. Η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα εξακολουθήσει να είναι μέλος της Κοινοπολιτείας.
15. Οι επίσημες γλώσσες της ομοσπονδιακής δημοκρατίας θα είναι η ελληνική και η τουρκική. Η αγγλική γλώσσα μπορεί επίσης να χρησιμοποιείται.
16. Η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα έχει τη δική της σημαία που θα συμφωνηθεί. Η ομοσπονδιακή σημαία θα αναρτάται στα ομοσπονδιακά κτίρια και στους ομοσπονδιακούς χώρους, αποκλεισμένων όλων των άλλων σημαιών. Το κάθε ομόσπονδο κράτος θα έχει τη δική του σημαία.
17. Οι αργίες, που θα τηρούνται από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα συμφωνηθούν και θα ενσωματωθούν στο ομοσπονδιακό σύνταγμα. Το κάθε ομόσπονδο κράτος θα τηρεί τις ομοσπονδιακές αργίες, καθώς και εκείνες, που θα καθιερώσει το ίδιο.
18. Τα δύο ομόσπονδα κράτη θα έχουν τις ίδιες εξουσίες και αρμοδιότητες.
19. Το κάθε ομόσπονδο κράτος θα διοικείται από μια κοινότητα.
20. Το κάθε ομόσπονδο κράτος θα αποφασίζει για τις δικές του κυβερνητικές διευθετήσεις, κατά τρόπο, που να συνάδει με το ομοσπονδιακό σύνταγμα.
21. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση δεν μπορεί να οικειοποιηθεί τις εξουσίες και αρμοδιότητες των δύο ομόσπονδων κρατών.
22. Η ασφάλεια, ο νόμος, η τάξη και η απονομή της δικαιοσύνης στο έδαφος κάθε ομόσπονδου κράτους θα αποτελεί ευθύνη του ομόσπονδου κράτους κατά τέτοιο τρόπο ώστε να συνάδει με το ομοσπονδιακό σύνταγμα.
23. Τα δύο ομόσπονδα κράτη θα συνεργάζονται για τη διατήρηση και/ ή χρήση εκείνων των ιστορικών και θρησκευτικών

χώρων και των δύο δογμάτων, που θα συμφωνηθούν κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου.

III. ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ

24. Οι εξουσίες, αρμοδιότητες και δομή της ομοσπονδιακής κυβέρνησης θα συνάδουν με τους συνολικούς στόχους και κατευθυντήριες αρχές που εκτίθενται πιο πάνω.

A. Εξουσίες και αρμοδιότητες, που θα ανατεθούν στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση.

25. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα έχει τις εξουσίες και αρμοδιότητες, που παρατίθενται πιο κάτω. Όλες οι εξουσίες και αρμοδιότητες που δεν θα ανατεθούν στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα ανήκουν στα δύο ομόσπονδα κράτη. Τα ομόσπονδα κράτη θα μπορούν να αποφασίζουν από κοινού την παροχή επιπρόσθετων εξουσιών και αρμοδιοτήτων στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση ή την μεταβίβαση εξουσιών και αρμοδιοτήτων από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση στα ομόσπονδα κράτη.
26. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση θα έχει τις ακόλουθες εξουσίες και αρμοδιότητες:
- εξωτερικές υποθέσεις(τα ομόσπονδα κράτη μπορούν να συνάψουν συμφωνίες με ξένες κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς στους τομείς της αρμοδιότητάς τους. Η αντιπροσώπευση στις εξωτερικές υποθέσεις θα αντικατοπτρίζει το δικοινοτικό χαρακτήρα της ομοσπονδιακής δημοκρατίας.
  - αρμοδιότητες Κεντρικής Τράπεζας(περιλαμβανομένης της έκδοσης νομίσματος).
  - τελωνεία και συντονισμός του διεθνούς εμπορίου.
  - αεροδρόμια και λιμένες σ' ό,τι αφορά διεθνή θέματα.
  - ομοσπονδιακός προϋπολογισμός και ομοσπονδιακή φορολογία.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΔΕΣΜΗ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

- μετανάστευση και ιθαγένεια.
  - άμυνα (να συζητηθεί επίσης σε συνδυασμό με τις Συμφωνίες Εγγυήσεως και Συμμαχίας).
  - ομοσπονδιακή δικαστική εξουσία και ομοσπονδιακή αστυνομία.
  - ομοσπονδιακές ταχυδρομικές και τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες.
  - εμπορικά σήματα και δικαιώματα ευρεσιτεχνίας.
  - διορισμός ομοσπονδιακών αξιωματούχων και δημοσίων υπαλλήλων (σε αναλογία 70:30 Ελληνοκυπρίων προς Τουρκοκύπριους).
  - καθορισμός επιπέδων για τη δημόσια υγεία, το περιβάλλον, τη χρήση και διατήρηση των φυσικών πόρων και μέτρων και σταθμών.
  - συντονισμός τουριστικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων.
27. Οι ομοσπονδιακές εξουσίες και αρμοδιότητες θα ασκούνται από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση ή βάσει συμφωνιών, μέσω ανάθεσης στα ομόσπονδα κράτη.

B. Δομή σύνθεση και λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης.

1. Νομοθετική εξουσία.

28. Η νομοθετική εξουσία θα απαρτίζεται από την Κάτω και την Άνω Βουλή. Οι Πρόεδροι της Κάτω και της Άνω Βουλής θα μπορεί να προέρχονται από την ίδια κοινότητα. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της κάθε βουλής δεν θα προέρχεται από την ίδια κοινότητα.
29. Όλοι οι νόμοι πρέπει να εγκρίνονται και από τις δύο βουλές.
30. Η Κάτω Βουλή θα είναι δικαιοδική με αναλογία 70 : 30 Ελληνοκυπρίων προς Τουρκοκύπριους.
31. Στην Άνω Βουλή θα υπάρχει αναλογία 50 : 50, που θα

αντιπροσωπεύει τα δύο ομόσπονδα κράτη.

32. Όλοι οι νόμοι θα εγκρίνονται με πλειοψηφία σε κάθε βουλή. Πλειοψηφία των Ελληνοκυπρίων ή των Τουρκοκυπρίων αντιπροσώπων στην Κάτω Βουλή μπορεί να αποφασίζει, πάνω σε θέματα, που αφορούν τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα, την ασφάλεια, τον προϋπολογισμό, τη φορολογία, τη μετανάστευση και την ιθαγένεια, ότι η έγκριση ενός νόμου από την Κάτω Βουλή θα απαιτεί ξεχωριστές πλειοψηφίες των αντιπροσώπων και των δύο κοινοτήτων.
33. Χωριστές Ελληνοκυπριακές πλειοψηφίες θα απαιτηθεί να αποτελούν απαρτία σε κάθε βουλή. Εάν δεν υπάρχει απαρτία σε οποιαδήποτε βουλή σε δύο συνεχείς συνεδρίες λόγω της απουσίας της μιας ή των δύο κοινοτήτων, ο Πρόεδρος της αρμοδίας βουλής θα καλεί συνεδρία σε όχι λιγότερο από πέντε μέρες και όχι περισσότερο από 10 μέρες, Στη συνεδρία αυτή πλειοψηφία της Άνω Βουλής θα αποτελεί απαρτία. Στην Κάτω Βουλή 30 % του ολικού αριθμού μελών θα αποτελεί απαρτία.
34. Αν οι δύο Βουλές αποτύχουν να εγκρίνουν νομοσχέδιο ή απόφαση θα αρχίζουν διαδικασία για επίτευξη συναίνεσης, ενώ θα διασφαλίζουν τη συνεχή λειτουργία της ομοσπονδιακής κυβέρνησης. Για το σκοπό αυτό θα εγκαθιδρυθεί Επιτροπή Διαβούλευσης. Η Επιτροπή θα απαρτίζεται από δύο πρόσωπα, το κάθε ένα από τα οποία θα επιλέγεται εξίσου από την Ελληνοκυπριακή και την Τουρκοκυπριακή ομάδα, μεταξύ των μελών των δύο βουλών της ομοσπονδιακής νομοθετικής εξουσίας. Το κείμενο της νομοθεσίας ή απόφασης που θα συμφωνηθεί από την Επιτροπή Διαβούλευσης θα υποβάλλεται και στις δύο βουλές για έγκριση.
35. Σε περίπτωση, κατά την οποία ο ομοσπονδιακός προϋπολογισμός δεν θα εγκριθεί από τη μια ή και τις δύο βουλές και μέχρις ότου επιτευχθεί συμφωνία στην επιτροπή διαβούλευσης και υιοθετηθεί από τις δύο βουλές, θα ισχύουν οι πρόνοιες του πιο πρόσφατου ομοσπονδιακού προϋπολογισμού συν ο πληθωρισμός.

2. Η Εκτελεστική Εξουσία

36. Η Ομοσπονδιακή εκτελεστική εξουσία θα απαρτίζεται από ένα Ομοσπονδιακό Πρόεδρο, ένα Ομοσπονδιακό Αντιπρόεδρο και ένα Ομοσπονδιακό Υπουργικό Συμβούλιο. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα συμβολίζουν την ενότητα της χώρας και την πολιτική ισότητα των δύο κοινοτήτων.

[Σημ. Α.Κ.: Πάνω στο θέμα της εκλογής του Προέδρου και του Αντιπροέδρου οι δύο πλευρές έχουν εκφράσει διαφορετικές θέσεις. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά προτιμά σύστημα, δυνάμει του οποίου ο Πρόεδρος εκλέγεται με λαϊκή καθολική ψηφοφορία. Η Τουρκοκυπριακή πλευρά προτιμά σύστημα με βάση το οποίο ο Πρόεδρος εναλλάσσεται μεταξύ των δύο κοινοτήτων.]

37. Για υποβοήθηση της αποτελεσματικής εγκαθίδρυσης της ομοσπονδιακής κυβέρνησης και για τα αρχικά οκτώ χρόνια ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα είναι επίσης οι ηγέτες των αντίστοιχων τους ομόσπονδων κρατών.
38. Θα υπάρξει Υπουργικό Συμβούλιο που θα αποτελείται από Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους σε αναλογία 7 : 3. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα ορίζουν τους Υπουργούς από την αντίστοιχη κοινότητα τους, οι οποίοι θα διορίζονται με πράξη, την οποία θα υπογράφουν αμφότεροι. Ένα από τα ακόλουθα τρία Υπουργεία, δηλαδή Εξωτερικών, Οικονομικών ή Άμυνας θα ανατεθεί σε Τουρκοκύπριο Υπουργό. Ο Πρόεδρος και ο Υπουργός Οικονομικών δεν θα προέρχονται από την ίδια κοινότητα.
39. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα συζητούν την ετοιμότητα της ημερήσιας διάταξης του Υπουργικού Συμβουλίου και έκαστος θα μπορεί να περιλάβει θέματα στην ημερήσια διάταξη.
40. Οι αποφάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου θα λαμβάνονται κατά πλειοψηφία. Όμως οι αποφάσεις του Υπουργικού

Συμβουλίου που αφορούν τις εξωτερικές υποθέσεις την άμυνα, την ασφάλεια, τους προϋπολογισμούς, τη φορολογία, τη μετανάστευση και την ιθαγένεια θα απαιτούν τη συναίνεση, τόσο του Προέδρου όσο και του Αντιπροέδρου.

41. Οι διευθετήσεις που σχετίζονται με την εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής και τη σύνθεση της διπλωματικής υπηρεσίας θα καθορίζονται στο ομοσπονδιακό σύνταγμα.
42. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος, χωριστά ή από κοινού, έχουν το δικαίωμα αρνησικυρίας σε κάθε νόμο ή απόφαση της νομοθετικής εξουσίας, που θα αφορά τις εξωτερικές υποθέσεις, την άμυνα, την ασφάλεια, τον προϋπολογισμό, τη φορολογία, τη μετανάστευση ή την ιθαγένεια. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα έχουν το δικαίωμα, χωριστά ή από κοινού, να αναπέμψουν οποιοδήποτε νόμο ή απόφαση της νομοθετικής εξουσίας ή οποιαδήποτε απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου για επανεξέταση.

3. Η Δικαστική εξουσία.

43. Η Ομοσπονδιακή Δικαστική Εξουσία θα αποτελείται από Ανώτατο Δικαστήριο, το οποίο θα απαρτίζεται από ίσο αριθμό Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δικαστών, οι οποίοι θα διορίζονται από κοινού από τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο με τη συναίνεση της Άνω Βουλής. Το Ανώτατο Δικαστήριο θα συνεδριάζει ως Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο και είναι το Ανώτατο Δικαστήριο της Ομοσπονδίας. Η προεδρία θα εναλλάσσεται μεταξύ των αρχαιοτέρων Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων μελών του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Μπορούν να εγκαθιδρύουν κατώτερα ομοσπονδιακά δικαστήρια σε κάθε ένα από τα ομόσπονδα κράτη.
44. Το Ανώτατο Δικαστήριο θα ασχολείται με θέματα, που προκύπτουν από το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα και τους ομοσπονδιακούς νόμους και θα έχει την εξουσία να ασκεί οποιοσδήποτε άλλες δικαστικές αρμοδιότητες, που σχετίζονται με ομοσπονδιακά θέματα, που θα του ανατίθενται από το Ομοσπονδιακό σύνταγμα ή την Ομοσπονδιακή νομοθεσία.

45. Έκαστο ομόσπονδο κράτος θα έχει τη δική του δικαστική εξουσία, που θα ασχολείται με θέματα τα οποία δεν ανατίθενται από το ομοσπονδιακό σύνταγμα στην ομοσπονδιακή δικαστική εξουσία.
46. Το Ομοσπονδιακό Σύνταγμα θα καθιερώσει, διαδικασία για διακρίβωση της συνταγματικότητας των ομοσπονδιακών νόμων και των πράξεων της εκτελεστικής εξουσίας καθώς και επαρκή μηχανισμό δικαστικής αναθεώρησης ώστε να διασφαλίζεται η συμμόρφωση των πράξεων της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας των ομοσπονδιακών κρατών προς το ομοσπονδιακό σύνταγμα.

A. Τα θεμελιώδη δικαιώματα, περιλαμβανομένων των τριών ελευθεριών και τα πολιτικά οικονομικά και πολιτιστικά δικαιώματα.

47. Όλα τα παγκοσμίως αναγνωρισμένα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες θα περιληφθούν στο ομοσπονδιακό σύνταγμα.
48. Η ελευθερία διακίνησης, η ελευθερία εγκατάστασης και το δικαίωμα ιδιοκτησίας θα κατοχυρώνονται στο ομοσπονδιακό σύνταγμα. Η εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών θα λαμβάνει υπόψη τη συμφωνία υψηλού επιπέδου του 1977 και τις κατευθυντήριες αρχές που εκτίθενται πιο πάνω.
49. Η ελευθερία διακίνησης θα ασκείται χωρίς οποιουδήποτε περιορισμούς, ευθύς μετά την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημοκρατίας, υποκείμενη μόνο σε συνήθεις αστυνομικές δραστηριότητες μη μεροληπτικού χαρακτήρα.
50. Η ελευθερία εγκατάστασης και το δικαίωμα ιδιοκτησίας θα εφαρμοστούν μετά τη συμπλήρωση της διαδικασίας επανεγκατάστασης, που θα προκύψει από τις εδαφικές προσαρμογές. Τα ομόσπονδα κράτη θα ρυθμίζουν τα δικαιώματα αυτά με τρόπο, που θα συμφωνηθεί κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, σύμφωνα με το ομοσπονδιακό σύνταγμα.
51. Πρόσωπα, τα οποία είναι γνωστό ότι είχαν ή έχουν ενεργό ανάμειξη σε πράξεις βίας ή υπόθαλψης βίας και / ή μίσους

εναντίον προσώπων της άλλης κοινότητας, δυνατό, υποκείμενα στη νομική διαδικασία, να παρεμποδίζονται να μεταβούν στο ομόσπονδο κράτος που θα διοικείται από την άλλη κοινότητα.

IV. ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ

52. Η ασφάλεια της ομοσπονδιακής δημοκρατίας και του ελληνοκυπριακού και του τουρκοκυπριακού Ομόσπονδου Κράτους θα είναι εγγυημένη.
53. Η αποστρατικοποίηση της ομοσπονδιακής δημοκρατίας παραμένει αντικειμενικός σκοπός.
54. Οι συνθήκες Εγγυήσεως και Συμμαχίας εξακολουθούν να ισχύουν και θα συμπληρωθούν με έγγραφο που θα επισυναφθεί, ως εκτίθεται πιο κάτω.
55. Η Συνθήκη Εγγυήσεως θα διασφαλίζει την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της ομοσπονδιακής δημοκρατίας και θα αποκλείει την ένωση ολόκληρης ή μέρους της με οποιαδήποτε άλλη χώρα και οποιαδήποτε μορφή διχοτόμησης ή απόσχισης. Θα διασφαλίζει την ασφάλεια του ελληνοκυπριακού και του τουρκοκυπριακού ομόσπονδου κράτους και θα παρεμποδίζει τη μονομερή αλλαγή της νέας συνταγματικής τάξης της ομοσπονδιακής δημοκρατίας από τη μια ή την άλλη κοινότητα.
56. Θα επιτευχθεί αριθμητικό ισοζύγιο των ελληνικών και ελληνοκυπριακών στρατευμάτων και εξοπλισμού αφ' ενός και των τουρκικών και τουρκοκυπριακών στρατευμάτων και εξοπλισμού αφετέρου εντός..... μηνών, μετά την έγκριση του Πλαισίου Συνολικής Συμφωνίας από τις δύο κοινότητες σε χωριστά δημοψηφίσματα.
57. Θα τεθεί χρονοδιάγραμμα για την περαιτέρω μείωση σε συμφωνημένο επίπεδο των ελληνοκυπριακών και των τουρκοκυπριακών μονάδων και για την αποχώρηση όλων των μη Κυπριακών δυνάμεων, που δεν προνοούνται στη Συνθήκη Συμμαχίας. Το χρονοδιάγραμμά αυτό θα εφαρμοστεί πλήρως πριν από την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημοκ-

ρατίας και σε φάσεις παράλληλες προς την εφαρμογή του προγράμματος δράσης, που εκτίθεται στο παράρτημα.

58. Η Συνθήκη Συμμαχίας θα προνοεί τη στάθμευση στην Κύπρο -Ελληνικού και Τουρκικού αποσπάσματος ίσου μεγέθους και εξοπλισμού που δεν θα ξεπερνά..... πρόσωπα το καθένα. Το ελληνικό απόσπασμα θα σταθμεύει στο Ομόσπονδο κράτος, που θα διοικείται από την ελληνοκυπριακή κοινότητα και δεν θα μπορεί να εισέρχεται στο ομόσπονδο κράτος, που θα διοικείται από την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Το τουρκικό απόσπασμα θα σταθμεύει στο ομόσπονδο κράτος που θα διοικείται από την τουρκοκυπριακή κοινότητα και δεν θα μπορεί να εισέρχεται στο ομόσπονδο κράτος, που θα διοικείται από την ελληνοκυπριακή κοινότητα.
59. Η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα διατηρεί ομοσπονδιακή δύναμη, που θα αποτελείται από μια ελληνοκυπριακή και μια τουρκοκυπριακή μονάδα ίσου μεγέθους και εξοπλισμού, που δεν θα ξεπερνά το μέγεθος του ελληνικού και του τουρκικού αποσπάσματος κάτω από την κοινή διοίκηση του Προέδρου και του Αντιπροέδρου. Η Ελληνοκυπριακή μονάδα θα σταθμεύει στο ομόσπονδο κράτος που θα διοικείται από την ελληνοκυπριακή κοινότητα. Η Τουρκοκυπριακή μονάδα θα σταθμεύει στο ομόσπονδο κράτος, που θα διοικείται από την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος θα αποφασίζουν από κοινού πού θα σταθμεύουν οι μονάδες.
60. Δεν θα υπάρχει οποιαδήποτε εφεδρική δύναμη και οποιαδήποτε στρατιωτική ή παραστρατιωτική εκπαίδευση ομάδων πολιτών.
61. Η Ελληνοκυπριακή και η Τουρκοκυπριακή μονάδα θα προωθούν τον αμοιβαίο σεβασμό φιλία και στενότερες σχέσεις μεταξύ των δύο κοινοτήτων και την ευημερία τους με τη διεξαγωγή κοινών κοινωνικών δραστηριοτήτων σε όλη την επικράτεια της ομοσπονδιακής δημοκρατίας.
62. Κάθε ομόσπονδο κράτος και η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα διαθέτουν αστυνομική δύναμη. Όλες οι παραστρατιωτικές δραστηριότητες και η κατοχή όπλων εκτός εκείνων τα οποία είναι αδειούχα για κυνηγετικούς σκοπούς θα κηρύσσονται παράνομες σε όλη την επικράτεια της ομοσπονδιακής δη-

μοκρατίας και οποιαδήποτε παράβαση θα αποτελεί ομοσπονδιακό παράπτωμα. Η εισαγωγή, η μεταφορά όπλων και άλλου στρατιωτικού εξοπλισμού, εκτός των εγκεκριμένων από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση, θα απαγορεύεται.

- 63.** Αμέσως μετά την έγκριση του πλαισίου συνολικής συμφωνίας από τις δύο κοινότητες, σε χωριστά δημοψηφίσματα, θα εγκαθιδρυθεί προσωρινή επιτροπή παρακολούθησης αποτελούμενη από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις τις δύο κοινότητες και την ειρηνευτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών, η οποία θα έχει την ευθύνη της,
- α) παρακολούθησης της επίτευξης του συμφωνημένου αριθμητικού ισοζυγίου των Ελληνικών και Ελληνοκυπριακών στρατευμάτων και εξοπλισμού αφενός και των Τουρκικών και Τουρκοκυπριακών στρατευμάτων και εξοπλισμού αφετέρου, που θα εφαρμοσθεί εντός..... μηνών, μετά την έγκριση του Πλαισίου Συνολικής Συμφωνίας από τις δύο κοινότητες σε χωριστά δημοψηφίσματα,
  - β) παρακολούθησης της εφαρμογής του συμφωνημένου χρονοδιαγράμματος για την περαιτέρω μείωση στο συμφωνημένο επίπεδο της Ελληνοκυπριακής και Τουρκοκυπριακής μονάδας και για την αποχώρηση όλων των μη κυπριακών δυνάμεων για τις οποίες δεν υπάρχει πρόνοια στη Συνθήκη Συμμαχίας, πριν από την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημοκρατίας.
- 64.** Η Συνθήκη Εγγυήσεως, κατά τρόπο, που να συνάδει με τις αρχές της ΔΑΣΕ στην οποία η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα επιβεβαιώσει την προσήλωση της, θα προνοεί Επιτροπή Παρακολούθησης και Επαλήθευσης, που να αποτελείται από αντιπροσώπους των εγγυητριών δυνάμεων και του ομοσπονδιακού Προέδρου και του ομοσπονδιακού Αντιπροέδρου. Τα Ηνωμένα Έθνη θα διαθέσουν το προσωπικό υποστήριξης που θα βοηθήσει την Επιτροπή Επιτήρησης και Επαλήθευσης να διεκπεραιώσει το έργο της.
- 65.** Η Επιτροπή Επιτήρησης και Επαλήθευσης θα έχει την ευθύνη της διερεύνησης οποιασδήποτε εξέλιξης, η οποία, κατά την άποψη του ομοσπονδιακού Προέδρου ή του ομοσ-

πονδιακού Αντιπροέδρου ή οποιασδήποτε εγγυήτριας δύναμης αποτελεί απειλή κατά της ασφάλειας οποιασδήποτε κοινότητας ή της ομοσπονδιακής δημοκρατίας με επί τόπου επιθεωρήσεις και άλλες μεθόδους που θα θεωρεί αναγκαίες η Επιτροπή Επιτήρησης και Επαλήθευσης. Η Επιτροπή Επιτήρησης και Επαλήθευσης θα προβαίνει σε συστάσεις για επανόρθωση οποιασδήποτε κατάστασης, που θα έχει διαπιστώσει ότι παραβαίνει τις διευθετήσεις που καλύπτει η Συνθήκη Εγγυήσεως και η Συνθήκη Συμμαχίας. Τα μέρη θα είναι υποχρεωμένα να εφαρμόζουν τις συστάσεις αυτές άμεσα και με καλή θέληση.

66. Θα ζητηθεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών να αναθεωρήσει τους όρους εντολής της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο, περιλαμβανομένης της υποστήριξης της Επιτροπής Επιτήρησης και Επαλήθευσης.

V. ΕΔΑΦΙΚΕΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ

67. Η Ελληνοκυπριακή και η Τουρκοκυπριακή κοινότητα συμφωνούν πάνω στις εδαφικές περιοχές των ομόσπονδων κρατών υπό τη διοίκηση της κάθε μιας λαμβανομένης υπόψη της Συμφωνίας Υψηλού Επιπέδου του 1977.
68. Ο χάρτης που είναι συνημμένος στο παρόν έγγραφο απεικονίζει τα εδάφη των δύο ομόσπονδων κρατών. Η εδαφική συμφωνία τυγχάνει σεβασμού και θα περιληφθεί στο ομοσπονδιακό σύνταγμα.
69. Πρόσωπα που επηρεάζονται από τις εδαφικές προσαρμογές θα έχουν την επιλογή να παραμείνουν στη σχετική περιοχή ή να μετακινηθούν στο ομόσπονδο κράτος που θα διοικείται από τη δική τους κοινότητα.
70. Όλες οι αναγκαίες διευθετήσεις για τη μετακίνηση προσώπων, που θα επηρεασθούν από εδαφικές προσαρμογές θα εφαρμοστούν ικανοποιητικά πριν από την πραγματοποίηση των επανεγκαταστάσεων. Το ταμείο που θα εγκαθιδρυθεί αναφορικά με εκτοπισμένα πρόσωπα θα είναι διαθέσιμο για το σκοπό αυτό.

71. Οι εδαφικές προσαρμογές δεν θα επηρεάσουν τους υδάτινους πόρους που θα είναι στη διάθεση κάθε ομόσπονδου κράτους. Οι υδάτινοι πόροι, που θα υπάρχουν σε όλη την ομοσπονδία θα κατανεμηθούν στα δυο ομόσπονδα κράτη σε αναλογία τουλάχιστον ίση προς την αντίστοιχη σημερινή ζήτηση.

VI. ΕΚΤΟΠΙΣΜΕΝΟΙ

72. Οι απαιτήσεις ιδιοκτησίας των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων εκτοπισμένων αναγνωρίζονται και θα τύχουν δικαίου χειρισμού, με βάση χρονοδιάγραμμα και πρακτικούς κανονισμούς βασισμένους στη Συμφωνία Υψηλού Επιπέδου του 1977, με βάση την ανάγκη διασφάλισης κοινωνικής ειρήνης και αρμονίας και με βάση τις διευθετήσεις που εκτίθενται πιο κάτω.

A. Περιοχές που θα περιέλθουν υπό την Ελληνοκυπριακή Διοίκηση.

73. Πρώτη προτεραιότητα θα δοθεί στην ικανοποιητική μετακίνηση και υποστήριξη των Τουρκοκυπρίων που ζουν στην περιοχή που θα διοικείται από την Ελληνοκυπριακή κοινότητα και σε εκτοπισμένους, που θα επιστρέψουν στην περιοχή αυτή.

74. Στους Τουρκοκύπριους, οι οποίοι το 1974 ζούσαν στην περιοχή που θα διοικείται από την Ελληνοκυπριακή κοινότητα θα δοθεί η επιλογή να παραμείνουν στις ιδιοκτησίες τους ή να ζητήσουν ανάλογη κατοικία στην περιοχή που θα περιέλθει υπό Τουρκοκυπριακή διοίκηση. Τουρκοκύπριοι εκτοπισμένοι, που σήμερα ζουν σε περιοχή, που θα περιέλθει στην Ελληνοκυπριακή διοίκηση θα έχουν την επιλογή να εξασφαλίσουν ανάλογη κατοικία στην περιοχή, που θα περιέλθει υπό Τουρκοκυπριακή διοίκηση. Τουρκοκύπριοι εκτοπισμένοι, που σήμερα ζουν στην περιοχή, που θα περιέλθει στην Ελληνοκυπριακή διοίκηση θα έχουν την επιλογή να ε-

ξασφαλίσουν ανάλογη κατοικία στην περιοχή αυτή, να επιστρέψουν στην παλιά κατοικία τους, ή να πάρουν ανάλογη κατοικία στην περιοχή, που θα περιέλθει στην Τουρκοκυπριακή διοίκηση.

75. Θα εγκαθιδρυθεί αμέσως, μετά την έγκριση του Πλαισίου Συνολικής Συμφωνίας σε δημοψηφίσματα, δικοινοτική επιτροπή, η οποία θα προβεί σε διευθετήσεις για κατάλληλη στέγαση όλων των προσώπων, που θα επηρεασθούν από τις εδαφικές προσαρμογές.

B. Άλλες περιοχές υπό Ελληνοκυπριακή και Τουρκοκυπριακή διοίκηση.

76. Κάθε κοινότητα θα εγκαθιδρύσει φορέα ο οποίος θα χειρίζεται όλα τα θέματα, που αφορούν τους εκτοπισμένους.
77. Η ιδιοκτησία της περιουσίας των εκτοπισμένων για την οποία τα πρόσωπα αυτά θα ζητήσουν αποζημίωση, θα μεταβιβαστεί στην κοινότητα, όπου βρίσκεται η περιουσία. Για το σκοπό αυτό θα υπάρξει ανταλλαγή όλων των τίτλων ιδιοκτησίας πάνω σε καθολική κοινοτική βάση μεταξύ των δύο φορέων, με βάση την αξία του 1974 συν ο πληθωρισμός. Οι εκτοπισμένοι θα τύχουν αποζημίωσης από το φορέα της κοινότητας τους από κονδύλια που θα εξασφαλισθούν από την πώληση περιουσιών, που θα μεταβιβασθούν στο φορέα ή μέσω της ανταλλαγής περιουσίας. Το έλλειμμα, που θα παρουσιαστεί στα απαραίτητα κονδύλια για αποζημιώσεις θα καλυφθεί από την ομοσπονδιακή Κυβέρνηση από ταμείο αποζημιώσεων, που θα εξασφαλισθεί από διάφορες πηγές, όπως φορολογία πάνω στην αύξηση της τιμής της περιουσίας, που θα μεταβιβαστεί, μετά τη συνολική συμφωνία και εξοικονομήσεις από τις δαπάνες για την άμυνα. Κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμοί θα κληθούν επίσης να συμβάλουν στο ταμείο αποζημιώσεων. Για το σκοπό αυτό μπορεί να μελετηθεί η επιλογή της μακροπρόθεσμης εκμίσθωσης και άλλες εμπορικές διευθετήσεις.
78. Πρόσωπα και από τις δύο κοινότητες που το 1974 κατοι-

κούσαν και / ή ήταν ιδιοκτήτες περιουσίας στο ομόσπονδο κράτος, που θα διοικείται από την άλλη κοινότητα ή οι κληρονόμοι τους, θα μπορούν να υποβάλουν αιτήσεις για αποζημιώσεις. Πρόσωπα, που ανήκουν στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα που εκτοπίστηκαν, μετά το Δεκέμβρη του 1963 ή οι κληρονόμοι τους επίσης μπορούν να διεκδικήσουν αποζημιώσεις.

79. Πρόσωπα, που κατοικούν μόνιμα στην Κύπρο, τα οποία κατά την περίοδο, που εκτοπίστηκαν ήταν ιδιοκτήτες της μόνιμης κατοικίας τους στο ομόσπονδο κράτος που θα διοικείται από την άλλη κοινότητα και τα οποία επιθυμούν να κατοικήσουν μόνιμα και πάλιν στην περιοχή αυτή, επίσης μπορούν να επιλέξουν να επιστρέψουν.
80. Σε πρόσωπα, που κατοικούν μόνιμα στην Κύπρο, τα οποία την περίοδο, που εκτοπίστηκαν ζούσαν στη μόνιμη κατοικία τους με ενοίκιο στο ομόσπονδο κράτος, που θα διοικείται από την άλλη κοινότητα και που επιθυμούν να κατοικήσουν μόνιμα και πάλι στην περιοχή αυτή, θα δοθεί προτεραιότητα με βάση τις διευθετήσεις της ελεύθερης εγκατάστασης.
81. Όλες οι απαιτήσεις θα πρέπει να υποβληθούν εντός έξι μηνών μετά την έγκριση του Συνολικού Πλαισίου Συμφωνίας.
82. Κάθε χρόνο για.... χρόνια θα γίνονται διευθετήσεις από το ενδιαφερόμενο ομόσπονδο κράτος για την επιστροφή..... χιλιάδων εκτοπισμένων, οι οποίοι θα επιλέξουν να επιστρέψουν στην προηγούμενη μόνιμη κατοικία τους. Επιπρόσθετα οι Μαρωνίτες, οι οποίοι το 1974 είχαν τη μόνιμη διαμονή τους στο ομόσπονδο κράτος υπό τη διοίκηση της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, μπορούν να επιλέξουν να επιστρέψουν στις περιουσίες τους. Τα δύο ομόσπονδα κράτη θα ανασκοπήσουν την κατάσταση κατά το τέλος της προαναφερθείσας περιόδου υπό το φως της εμπειρίας που θα αποκτηθεί.
83. Αυτή η περίοδος θα αρχίσει μετά την ουσιαστική συμπλήρωση της διαδικασίας επανεγκατάστασης και αποκατάστασης, που θα προκύψει από τις εδαφικές προσαρμογές.
84. Η εγκατάσταση όσων επιλέξουν να επιστρέψουν θα λάβει χώρα, μετά την ικανοποιητική μετακίνηση των προσώπων,

που θα επηρεασθούν. Αν ο σημερινός κάτοχος είναι επίσης εκτοπισμένος και επιθυμεί να παραμείνει, ή αν η περιουσία έχει ουσιαστικά αλλοιωθεί ή έχει μετατραπεί σε δημόσιας χρήσης, ο πρώην μόνιμος κάτοικος θα τύχει αποζημίωσης, ή θα του δοθεί διαμονή παρόμοιας αξίας.

85. Πρόσωπα, τα οποία είναι γνωστό ότι είχαν πάρει μέρος ή συμμετέχουν ενεργά σε πράξεις βίας ή παρακίνησης σε βία και / ή μίσους εναντίον προσώπων από την άλλη κοινότητα δυνατό, τηρουμένων των νομίμων διαδικασιών, να παρεμποδιστούν από το να επιστρέψουν στο ομόσπονδο κράτος που θα διοικείται από την άλλη κοινότητα.

VII. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ.

86. Στόχος προτεραιότητας της ομοσπονδιακής δημοκρατίας θα είναι η ανάπτυξη μιας ισορροπημένης οικονομίας, που θα είναι προς όφελος εξίσου και των δύο ομόσπονδων κρατών. Θα αναληφθεί σημαντικό πρόγραμμα δράσης για να διορθωθεί η οικονομική ανισορροπία και να διασφαλισθεί το οικονομικό ισοζύγιο μεταξύ των δύο κοινοτήτων, μέσω ειδικών μέτρων, για προώθηση της ανάπτυξης του ομόσπονδου κράτους, που θα διοικείται από την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Προς το σκοπό αυτό θα εγκαθιδρυθεί ειδικό ταμείο. Ξένες κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμοί θα κληθούν από το Συμβούλιο Ασφαλείας να συνεισφέρουν στο ταμείο αυτό.
87. Για την προώθηση μιας ισορροπημένης οικονομίας, μπορεί να απασχοληθούν σε ολόκληρη την ομοσπονδιακή δημοκρατία πρόσωπα, τα οποία θα αμείβονται ίσα.
88. Για την προστασία ιδιαίτερα του ομόσπονδου κράτους που θα είναι υπό τη διοίκηση της τουρκοκυπριακής κοινότητας θα υιοθετηθούν ειδικά μέτρα και διασφαλίσεις για να αποφευχθούν τα δυσμενή οικονομικά αποτελέσματα, που θα προκύψουν από την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημοκρατίας, για παράδειγμα από την υιοθέτηση ενός νομίσματος και την εγκαθίδρυση ενιαίων τελωνειακών συνόρων.
89. Έκαστο ομόσπονδο κράτος μπορεί, πρόσθετα προς την ομοσπονδιακή φορολογία να εγκαθιδρύει και να διοικεί το δι-

κό του φορολογικό καθεστώς και να καθορίζει φορολογικούς συντελεστές σύμφωνα με τους οικονομικούς στόχους και ανάγκες του.

90. Σύμφωνα με το παράρτημα 6 του μέρους Ι Ι της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης η ομοσπονδιακή δημοκρατία θα παραχωρήσει μεταχείριση του πιο ευνοημένου κράτους στην Ελλάδα και την Τουρκία σε όλες τις συμφωνίες ανεξάρτητα από τη φύση τους.
91. Θα εγκαθιδρυθεί μια δικοινοτική επιτροπή ως μέρος των μεταβατικών διευθετήσεων για να προετοιμάσει τα ειδικά προγράμματα και μέτρα που προβλέπονται πιο πάνω πριν από την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημοκρατίας. Το Πρόγραμμα Αναπτύξεως των Ηνωμένων Εθνών θα παράσχει υποστήριξη στη επιτροπή. Η επιτροπή μπορεί να ζητήσει βοήθεια ανάλογα με τις ανάγκες.
92. Θέματα, που σχετίζονται με τη συμμετοχή της ομοσπονδιακής δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα θα συζητηθούν και θα συμφωνηθούν και θα υποβληθούν στην έγκριση των δύο κοινοτήτων σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα. (Αυτή η παράγραφος αναφέρεται αποκλειστικά σε διευθετήσεις, που μπορούν να γίνουν στην Κύπρο και με κανένα τρόπο δεν επηρεάζει τα προνόμια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των κρατών μελών της σε θέματα, που αφορούν τη συμμετοχή στην κοινότητα).

VIII. ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΕΤΗΣΕΙΣ

93. Αμέσως μετά την έγκριση του πλαισίου συνολικής λύσης για το Κυπριακό σε χωριστά δημοψηφίσματα θα γίνουν οι ακόλουθες μεταβατικές διευθετήσεις για εφαρμογή του πλαισίου συνολικής συμφωνίας, περιλαμβανομένης της προετοιμασίας και εφαρμογής του ομοσπονδιακού συντάγματος σε περίοδο 18 μηνών.
94. Σύμφωνα με αυτό το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας, θα εγκαθιδρυθούν αμέσως δικοινοτικές επιτροπές για εφαρμογή των προνοιών που σχετίζονται με την ετοιμασία και εφαρμο-

γή του ομοσπονδιακού συντάγματος και του εκλογικού νόμου, την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημόσιας υπηρεσίας, των απαιτήσεων για περιουσιακούς διακανονισμούς, την οικονομική ανάπτυξη και διασφάλισης, διευθετήσεις, που σχετίζονται με τις εδαφικές προσαρμογές, που θα ισχύσουν κατά το χρόνο ίδρυσης της ομοσπονδιακής δημοκρατίας και το πρόγραμμα δράσης που καθορίζεται στο παράρτημα. Επιπλέον, επιτροπή αποτελούμενη από τους αντιπροσώπους των εγγυητριών δυνάμεων και των δύο κοινοτήτων θα εγκαθιδρυθεί για συμπλήρωση των Συνθηκών Εγγυήσεως και Συμμαχίας. Τα Ηνωμένα Έθνη θα βοηθήσουν κάθε επιτροπή στην άσκηση των αρμοδιοτήτων της. Κάθε επιτροπή μπορεί να χρησιμοποιήσει ξένους εμπειρογνώμονες.

- 95.** Επιπρόσθετα μια επιτροπή αποτελούμενη από τους ηγέτες των δύο κοινοτήτων και αντιπρόσωπο του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών θα εγκαθιδρυθεί αμέσως για να επεξεργαστεί τις διαδικασίες μεταβατικών διευθετήσεων, που προβλέπονται στο έγγραφο αυτό και για να διασφαλίσει ότι οι αρμοδιότητες των επιτροπών, που αναφέρθηκαν προηγουμένως, ασκούνται με αποτελεσματικό και έγκυρο τρόπο. Επιπλέον αυτή η επιτροπή θα οργανώσει, σε διάστημα 30 ημερών από τη συμπλήρωση της, από τους δύο ηγέτες, σε διεθνή διάσκεψη υψηλού επιπέδου, χωριστά δημοψηφίσματα για έγκριση του πλαισίου συνολικής συμφωνίας και στον κατάλληλο χρόνο κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου θα οργανώσει χωριστά δημοψηφίσματα για έγκριση του ομοσπονδιακού συντάγματος και τις εκλογές των ομοσπονδιακών αξιωματούχων με βοήθεια και επαλήθευση από τα Ηνωμένα Έθνη.
- 96.** Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, οι τρέχουσες διευθετήσεις για τη διαχείριση των καθημερινών εσωτερικών υποθέσεων της κάθε πλευράς θα συνεχιστούν, εκτός αν τροποποιηθούν από τις πρόνοιες του πλαισίου συνολικής συμφωνίας. Σε θέματα, που αφορούν ολόκληρη την Κύπρο, όπως το διεθνές εμπόριο και ο τουρισμός, θα εφαρμοστεί η ίδια αρχή με την αντίληψη ότι αυτά τα θέματα θα τυγχάνουν διαχείρισης πάνω σε προσωρινή βάση προς κοινό όφελος.

Προς το σκοπό αυτό θα συμφωνηθούν προσωρινές διαδικασίες από τις δύο κοινότητες.

97. Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου οι εξωτερικές υποθέσεις της δημοκρατίας θα τυγχάνουν χειρισμού, ο οποίος θα είναι σύμφωνος με τις αρχές, που περιέχονται στο πλαίσιο συνολικής συμφωνίας και με συναίνεση των ηγετών των δύο κοινοτήτων. Θα γίνουν διευθετήσεις για κοινές αντιπροσωπείες ιδιαίτερα σε διεθνείς συναντήσεις.
98. Οι νομοθετικές πράξεις, οι νόμοι, οι κανονισμοί, οι κανόνες και τα συμβόλαια που ισχύουν τώρα στις δύο πλευρές θα θεωρούνται σε ισχύ στο βαθμό, που δεν είναι ασυμβίβαστοι με το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας. Η ομοσπονδιακή κυβέρνηση μπορεί να αναθεωρήσει προηγούμενες διεθνείς συμφωνίες για να αποφασίσει κατά πόσο πρέπει να ληφθεί οποιαδήποτε ενέργεια αναφορικά με αυτές.
99. Κάθε κοινότητα θα ετοιμάσει το σύνταγμα του ομόσπονδου κράτους και τον εκλογικό νόμο σύμφωνα με το ομοσπονδιακό σύνταγμα και τον εκλογικό νόμο και θα οργανώσει τις ομόσπονδες κυβερνητικές διευθετήσεις, που θα εφαρμοσθούν ταυτόχρονα με την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημοκρατίας.
100. Η ημερομηνία, κατά την οποία θα τεθεί σε ισχύ το ομοσπονδιακό σύνταγμα, θα καθορίζεται στο έγγραφο και θα είναι η ημερομηνία, κατά την οποία θα ανακηρυχθεί ομοσπονδιακή δημοκρατία.

ΙΧ. ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΑ ΗΝΩΜΕΝΑ ΕΘΝΗ

101. Μόλις το πλαίσιο Συνολικής Συμφωνίας εγκριθεί σε χωριστά δημοψηφίσματα από την κάθε κοινότητα, οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων θα απευθύνουν επιστολή στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, διαβιβάζοντας του το κείμενο του πλαισίου συνολικής συμφωνίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ώστε το Συμβούλιο να σημειώσει την απόφαση των δύο κοινοτήτων να εγκαθιδρύσουν μια ομοσπονδιακή δημοκρατία με τον τρόπο, που περιγράφεται στο πλαίσιο συνολικής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3: ΔΕΣΜΗ ΙΔΕΩΝ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ
ΚΥΠΡΙΑΚΟ

συμφωνίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Μόλις το πλαίσιο συνολικής συμφωνίας εγκριθεί από τις δύο κοινότητες σε χωριστά δημοψηφίσματα, θα εφαρμοσθεί το ακόλουθο πρόγραμμα δράσης για προώθηση της καλής θέλησης και των στενών σχέσεων μεταξύ των δύο κοινοτήτων.

1. Η διακίνηση προσώπων και αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων, η επικοινωνία και η διεθνής βοήθεια προς την Κύπρο θα γίνεται πάνω σε ίση βάση σε ολόκληρη την Κύπρο και θα αρθούν όλοι οι περιορισμοί.
2. Όλοι οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί μελών της Τουρκοκυπριακής κοινότητας θα αρθούν. Οι δύο κοινότητες θα συμφωνήσουν σε προσωρινές διαδικασίες.
3. Οι περιορισμοί στη διακίνηση τουριστών θα αρθούν.
4. Οι ενστάσεις στη συμμετοχή σε διεθνείς αθλητικές και πολιτιστικές δραστηριότητες θα αρθούν.
5. Η ελευθερία διακίνησης θα διευκολυνθεί μέσω συμφωνίας των δύο κοινοτήτων και θα υπόκειται μόνο σε ελάχιστες διαδικασίες.
6. Μέχρι την εγκαθίδρυση της ομοσπονδιακής δημοκρατίας τα Βαρώσια θα τεθούν υπό τη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών και θα ετοιμαστεί και εφαρμοστεί πρόγραμμα για την αποκατάστασή τους.
7. Όλα τα προγράμματα στρατιωτικού εκσυγχρονισμού και ενίσχυσης των θέσεων θα τερματισθούν. Οι δύο πλευρές θα συνεργαστούν με την Ειρηνευτική Δύναμη στην επέκταση των θέσεων απαγκίστρωσης κατά μήκος της ουδέτερης ζώνης σε όλες τις περιοχές όπου τα στρατεύματα των δύο πλευρών παραμένουν πολύ κοντά το ένα στο άλλο. Η ελευθερία διακίνησης της Ειρηνευτικής Δύναμης σε ολόκληρη την Κύπρο θα διασφαλισθεί.
8. Θα εγκαθιδρυθεί μια δικοινοτική επιτροπή για την αναθεώρηση των διδακτικών βιβλίων, που χρησιμοποιούνται στα σχολεία της κάθε πλευράς και για την υποβολή εισηγήσεων για την αφαίρεση υλικού, το οποίο είναι αντίθετο με την προώθηση της καλής θέλησης και των στενών σχέσεων με-

ταξύ των δύο κοινοτήτων. Η επιτροπή μπορεί επίσης να εισηγηθεί θετικά μέτρα για την προώθηση του στόχου αυτού.

9. Και οι δύο κοινότητες θα προωθήσουν την καλή θέληση και τις στενές σχέσεις μεταξύ τους και τις φιλικές σχέσεις με την Ελλάδα και την Τουρκία.

ΤΟ ΤΡΙΠΤΥΧΟ

Απαραίτητο συμπλήρωμα της Δέσμης Ιδεών πρέπει να θεωρηθεί το Τρίπτυχο, που ετοίμασαν τα Ηνωμένα Έθνη, μετά το πέρας των συνομιλιών, που έγιναν το Νοέμβριο του 1992 στη Νέα Υόρκη. Θεωρώ το τρίπτυχο ως ένα από τα πιο σημαντικά έγγραφα, που ετοίμασαν τα Ηνωμένα Έθνη στην όλη ιστορία του Κυπριακού.

Αν δεν σημειωνόταν η Κυβερνητική αλλαγή τον Φεβρουάριο του 1993 με την εκλογή του Γλαύκου Κληρίδη στην Προεδρία, οι συνομιλίες θα συνεχίζονταν από το σημείο στο οποίο είχαν μείνει με καταγεγραμμένες τις απόψεις των δύο πλευρών μαζί με τις απόψεις του ΟΗΕ.

Το Τρίπτυχο έχει τον τίτλο:

**ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΣΗΜΕΡΙΝΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΛΕΥΡΩΝ
ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΔΕΩΝ**

(S / 24472)

11 Νοεμβρίου 1992.

Από την πρώτη κιόλας σελίδα του τριπτύχου διαφαίνεται πώς είχε διασφαλισθεί μια συγκεκριμένη στέρεη βάση διεξαγωγής συνομιλιών με γνωστές τις θέσεις όλων ανεξαιρέτως των πλευρών. Η πιο σημαντική ήταν η θέση των Ηνωμένων Εθνών, προς την οποία έπρεπε να προσαρμοσθούν οι δύο πλευρές ή να πείσουν για την ορθότητα των θέσεων τους. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά γνώριζε ποια ήσαν ακριβώς τα σημεία πάνω στα οποία υπήρχαν διαφορές και θα μπορούσε να κινητοποιήσει το διεθνή παράγοντα να βοηθήσει σε συγκεκριμένα θέματα και όχι να ζητά αόριστα και γενικόλογα βοήθεια.

Η ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΘΕΣΗ

Από την Τουρκοκυπριακή θέση, που καταγράφεται πρώτη στο τρίπτυχο υπάρχει η διαπίστωση ότι διαφορά υπάρχει σε εννιά από τις 100 παραγράφους της Δέσμης Ιδεών. Τα θέματα, στα οποία υφίσταται διαφορά είναι τα θέματα στα οποία έπρεπε να επικεντρωθεί η συνέχιση των συνομιλιών. Πρόκειται για τα πιο βασικά θέματα του Κυπριακού. Αναφέρονται εδώ όπως καταγράφονται στο **Τρίπτυχο**:

- α) Εκτελεστική Εξουσία: Η αρχή της εκ περιτροπής εκλογής προέδρου και αντιπροέδρου και ο τρόπος εκλογής τους
- β) Η αριθμητική σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου η εναλλαγή Υπουργείων και η αρχή της ομοφωνίας.
- γ) Οι μεταβατικές διευθετήσεις με ιδιαίτερη αναφορά στην εγκαθίδρυση μεταβατικής κυβέρνησης.
- δ) Η εξάλειψη των οικονομικών ανισοτήτων.
- ε) Η συμμετοχή της Ομοσπονδίας σε διεθνείς οργανισμούς, στους οποίους η Τουρκία και η Ελλάδα δεν είναι και οι δύο μέλη.
- στ) Οι τρόποι εφαρμογής της αρχής της “μιας κυριαρχίας” και για τις δύο κοινότητες, που μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: Οι Ομόσπονδες Πολιτείες είναι κυρίαρχες στο μέτρο που η κυριαρχία τους δεν περιορίζεται από την κυριαρχία του Ομοσπονδιακού Κράτους”.
- ζ) Το θέμα των “εκτοπισμένων προσώπων” όπως αυτό εξηγείται στο έγγραφο, που παρουσιάστηκε στις συνομιλίες στις 6 Αυγούστου 1992.

Η Τουρκοκυπριακή θέση πάνω στις εδαφικές προσαρμογές έχει εκτεθεί πλήρως και επεξηγηθεί κατά τη διάρκεια των συνομιλιών.

Οι απόψεις της Τουρκοκυπριακής πλευράς σε όλα τα σημεία της Δέσμης Ιδεών είναι συνεπείς προς τις αρχές, που διατυπώνει στην εισαγωγή και απέχουν πολύ τόσο από τις κατευθυντήριες γραμμές του 1977 και τη συμφωνία του 1979 καθώς και τα ψηφίσματα του ΟΗΕ.

Η ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΘΕΣΗ

Η θέση της Ελληνοκυπριακής πλευράς στην εισαγωγή του τριπτύχου είναι πολύ σύντομη. Το ίδιο σύντομες είναι και οι παρατηρήσεις της πάνω σε όλες τις παραγράφους της Δέσμης Ιδεών.

Οι θέσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς καταγράφονται ως ακολούθως:

1. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά στην εναρκτήρια δήλωση της ανέφερε ότι αποδέχεται τη Δέσμη Ιδεών και το Χάρτη ως βάση για επίτευξη πλαισίου συνολικής συμφωνίας και ότι θα διαπραγματευθεί με καλή πίστη για την επίτευξη τέτοιας συμφωνίας, η οποία να συνάδει με το διεθνές δίκαιο, τους κανόνες ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και τη λειτουργικότητα του κράτους και να είναι προς όφελος και των δύο κοινοτήτων. Εντούτοις, επειδή η τουρκοκυπριακή πλευρά δεν απεδέχθη βασικές αρχές της Δέσμης Ιδεών και του Χάρτη, δεν ήταν δυνατό να συζητηθούν όλες οι πτυχές της Δέσμης Ιδεών.
2. Η Ελληνοκυπριακή πλευρά προσβλέπει στη διεξαγωγή και τη συμπλήρωση του ως άνω έργου όταν επαναληφθούν οι διακοινοτικές συνομιλίες.

Οι θέσεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς πάνω σε όλα τα θέματα της Δέσμης Ιδεών εκφράζουν καταρχήν αποδοχή του σχετικού τμήματος της Δέσμης πάντοτε με **“την επιφύλαξη βελτιώσεων προς όφελος των δύο κοινοτήτων”**. Επίσης εκφράζονται οι απόψεις της Ελληνοκυπριακής πλευράς, που συνάδουν προς τις ομόφωνες αποφάσεις του Εθνικού Συμβουλίου του Ιανουαρίου του 1989.

Η ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

Στην στήλη όπου καταγράφονται οι θέσεις του ΟΗΕ επαναλαμβάνεται η προσήλωση προς τη Δέσμη Ιδεών και οσάκις χρειάζεται περαιτέρω διευκρίνηση γίνεται αναφορά και παραπομπή σε σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Στην εισαγωγή του Τρίπτυχου η θέση των Ηνωμένων Εθνών καταγράφεται ως ακολούθως:

Το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας 774/92 προσυπογράφει τη Δέσμη Ιδεών, περιλαμβανομένων εδαφικών προσαρμογών, που προτάθηκαν και αντανακλώνται στο Χάρτη, που περιέχεται στο Παράρτημα της έκθεσης του Γενικού Γραμματέα (S / 24472) της 21ης Αυγούστου 1992 ως βάση για την επίτευξη πλαισίου συνολικής συμφωνίας.

ΤΕΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ